DE PROFANIS, ET SACRIS VETERIBUS RITIBUS. AUCTORE IOANNE BAPTISTA CASALIO ROMANO:...

Giovanni Battista Casali

NAZIONALE
VITTORIO
8
4 C
21

A

DE VETERIBVS CHRISTIANORVM RITIBVS

Auctore

IOANNE BAPTISTA CASALIO ROMANO

Butirum et mel comedet &c. Isaias

ROMÆ. Apud Andream Phæum MDCXLV. Superior. licentia.

BEATISSIMO PATRI
Ac Sanctiss. D.N.

INNOCENTIO DECIMO

PONT. OPT. MAX.

IO: BAPTISTA CASALIVS ROMANVS F.

OX *Turturis audita est in terra nostra: tempus putationis aduenit*. Verè etenim, Beatissime Pater, in Catholicę Ecclesię terra, & maximè in hac nostra orbis terrarum Principe Vrbe Roma post hiemalem ariditatem erga Diuinum cultum, immò potius post contemptum Diuinorum rituum, ac etiam post perpessas calamitates, vox Turturis audita est, quæ index, & prænuntia est verni temporis, *In Cãt. cap. 2.*

poris,

poris, quo summa Dei Bonitas effudit Lilia, quæ à tua in summum Pontificem proclamatione aduenerunt nobis; vt propterea addatur in Canticis. *Tempus putationis aduenit*: nempe, quod Lilia tua seligamus, & colligamus speciosiora, & pulchriora, quam Salomon in omni gloria sua.

Certè equidem vox Turturis audita est in terra nostra, cum nos ab imminentibus erepti periculis, & è profunda Maris abisso horribili tempestate iactati, dum communis hostis nauiculam Petri submergere conatus est, ita vt illa operiretur fluctibus, tanquam si Christus eiusdem Gubernator dormiret: at Dei ope Pax nobis data est, quam indicauit Columba ramum portans Oliuæ: vnde salui tandem euasimus, cum te Romanum Pontificem creatum agnouimus.

Quis loquetur potentias Domi-

ni?

ni ? mirabiles vidimus elationes Maris: mirabilis & apparuit in altis Dominus: Laborauimus clamantes, raucę factę ſunt fauces noſtræ, exclamantes ad Omnipotentem: mitte manum tuam de alto, & libera nos de aquis multis, dum cunctis euadendi remedijs deſtituti, tædio vitæ grauati, cum his teneremur vallati anguſtijs; & à Deo, qui eſt ſolus omnipotens, pręſtolaremur auxilium: ecce ſtatim ex inſperata cataſtrophe facta eſt rerum repentina, & admiranda mutatio: excitatus tanquam dormiens Dominus, clamore ſuorum feſtinus exurgens; imperauit vento & Mari, & ſedata tempeſtate, facta eſt tranquillitas magna; cum vox Turturis audita eſt in terra noſtra.

Hanc Eccleſiæ Pacem ex tua in Orbe terrarum exaltatione Omnipotens Deus nobis præfigurauit

futuram;

futuram; cum ſupra portam Vaticanæ Baſilicæ (in qua Principis Eccleſiæ Petri, necnon Romanorum Pontificum eſt ſedes) annis præteritis viderimus per plures menſes Columbam permanſiſſe: Nec mirum, cum legamus etiam diuerſis temporibus indicaſſe, & ordinaſſe Deum Maximos Pontificatus, & alias Eccleſiæ inſigniores dignitates per Columbas: etenim ex Euſebio, & Annal. Eccleſ. Antero Pont. Maximo martyrio ſublato poſt dies tredecim Fabianus patria Romanus, diuinitus electus, dum in ipſis fidelium Comitijs de repente Columba è ſublimi deuolans eius capiti inſedit: ac etiam ex eiſdem Annalibus habemus annuiſſe Diuinum Numen Chryſoſtomi Sacerdotio, cum in ipſa eius ordinatione alba Columba repentè deuolans ſupra caput eius requieuerit: Et Epiſcopos etiam

Euſeb. lib. 6. cap. 22. Baron. an. 238

Baron. an. 386 vbi Spõdanus num. 12

Rauen-

Rauennates albæ Columbæ descensu electos fuisse, ex prædictis Annalibus traditur.

Iure igitur hæc Tua in Summum Pontificem acclamatio per Columbam nobis prænunciata est; quoniam sicut illa simplex, & lætum est animal, non felle amarum, non morsibus sæuum, non vnguiũ laceratione violentum: ita & in Ecclesia Christi fideles vnanimes habitaturos, concordes, & simplices perseueraturos speramus: sicuti eadem Columba abhorruit, & aufugit, vbi verum Numen, & sacri ritus defecerunt, vt legimus eandem Columbam è templo Hierosolymitano in funestissimæ passionis hora Nostri Redemptoris aufugisse.

Ephrē Syrus serm. de passion. Domini & Annal. Baron. an. 34. vbi Spond. num. 37

Dicimus etiam Tuam in summum Pontificem assumptionem à Columba præsignatam, quoniam ingenitus candor Tuus, & charitas

tas erga proximos per Columbæ ſimplicitatem ſignificatur ; ſicut & ſacrarum, & humanarum litterarum peritia, necnon politicarum rerum experientia apud Reges, & Principes Tibi ſerpentis prudentia adſcribetur.

Nec reticebo, Te tot annis in Vrbis Areopago primas partes tenuiſſe; dum ego Iuſtitiam, & patrocinium tuum ibi verè ſum expertus, ac altæ memoriæ retineo.

Vellem Sanctitati Tuæ rependere quæ debeo : & cum in alio non valeam, Altiſſimum deprecabor; vt diu ſanctitatem Tuam pro S. R. E. bono ſaluum, incolumemque conſeruet, & quoniam Tu totius Chriſtiani Orbis es Princeps, & Caput; ac quod Romanus ego fide, & ordinatione Sacerdos hæc ſcripta de ſacris antiquorum Chriſtianorum ritibus tractarim; propterea ad pedes ſanctitatis Tuę

pro-

prouolutus ea dico, & sacro, quæ Tibi prorsus dicari debuissent, etiam si in remotissimis partibus hæc elaborata fuissent: in memoriam enim reuocantur, quæ pridem Africanę Synodi ad Theodorum scribentes asseruerunt, nempe. *Antiquis regulis sancitum esse, vt quicquid quamuis in remotis, vel in longinquo positis ageretur prouincijs; non prius tractandum, vel accipiendum esset, nisi ad notitiam almæ Sedis Apostolicæ fuisset deductum; vt eius auctoritate iusta quæ fuisset pronunciatio firmaretur, indeque sumerent cæteræ Ecclesiæ, velut de natali suo fonte prædicationis exordium, ac per diuersas totius mundi regiones puritatis incorruptæ manerent fidei sacramenta salutis.* Et quæ Gotifridus, historiam suam vniuersalem Vrbano Papæ Tertio offerens, præmonuit. *Nullum scripturarum elogium nosci esse authenticum, nisi à sacrosanctæ Matris nostræ Romanæ Ecclesiæ sapien-*

Synodalis epist. in Lateran. Cõcil. sub Mart. secret. 2.

Gotifri Viterb. præfat. ad Vrbanum papam.

tiæ fluminibus propinetur; & ideò si quod historiarum opus noua per aliquem institutione conficitur, rationem suggerere, vt antequam in publicum deueniat, Apostolico eius examini præsentetur; quatenus si acceptione dignum esse perpenditur, eius mandato, & iudicio approbetur, & ab eo vires, auctoritatemque recipiat, cui terrena, & cœlestia diuinitus sunt commissa.

Te igitur, Beatissime Pater, humiliter deprecor; vt per sacros Doctores approbatam ex amplissimis sacrorum Rituum campis, collectam à me in vnum fascem segetem, Benedictione Tua, approbes, & confirmes; vt tandem grata fœcunditate dulcem præbeat exurientibus escam, & taliter pasti nullis vnquam malignorum motibus pateant; vt qui dente venenato linguam tamquam telum iacere pręsumpserit, in temeritatis notam incurrat. Diu viue, vt Ecclesia Dei, cui pręes, sanctissimè gubernetur.

Ad

Ad Lectorem.

MEnſibus elapſis, quibus podagræ, & ætatis impedimento publicis exemptus curis in meo ſeceſſu degebam, cum aliqua de Aegyptiorum, & Romanorum antiquis ritibus eſſem præloquutus, nil magis mihi ſacro ordine inſignito in animo fuit, quam perſcrutari naſcentis Eccleſiæ primordia, & ipſa Chriſtianæ Religionis fundamenta primitus iacta; vtpotè de ſanctiſſimo primum Crucis vexillo, ſacris Imaginibus, Sacramentis, Sacramentalibus, pijs Functionibus, & ſimilibus: ſicuti etiam Catholicæ Eccleſiæ viſibilem monarchiam, à Chriſto inſtitutam, ſuper petram fundatam, ac per eius legitimos ſucceſſores Romanos Pontifices inuiolatè conſeruatam, & nunquam interruptam ad nos vſque deriuatam, à qua Hæretici, & Græci ſchiſmatici defecerunt; vt hæc ſcripſimus.

Et non modicæ eruditionis ad totius Eccleſiaſticæ hiſtoriæ cognitionem hunc laborem De Veteribus Chriſtianorum Ritibus ſpero futurum: Sed in eo potiſſimum meum fuiſſe ſcopum, vt ex cognitione ſingulorum huiuſmodi antiquorum Chriſtianorum rituum penitus euacuetur malitioſa illa recentiorum hæreticorum cauillatio, quod quarto, ſeu quinto ſæculo fuerint ſuperaddita, & immutata Eccleſiæ ſacramenta, ſacramentalia, necnon & alij cœteri eorumdem fidelium ritus: vnde in hoc noſtro opere, ſi ex orthodoxis auctoribus, maxime antecedentium ſæculorum cognouerimus omnia prædicta, ſicut in ipſo Eccleſiæ naſceutis exordio, ſic etiam adhuc apud nos in vſu eſſe (quæ principaliora, & orthodoxæ fidei ſubſtantialia ſunt) noſtrum munus adimpleſſe cenſebimus.

† 3 Sunt

Sunt hic nonnulla, Amice Lector, quæ vix multo studio, & industria adipiscantur: sunt quæ admireris: sunt quæ sigillatim asperneris; sed sunt simul omnia, in quibus Christianam vetustatem veneraberis; & quicquid maxime sequendum, & imitandum; e contra verò fugiendum, vitandumque ex ipsa rerum lectione intelliges, & percipies; atque ita sequens tum fructus, tum voluptas omne pretium laboris absoluant.

INDEX CAPITVLORVM.

DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.

De Læ-

De In-

De Vo-

De Deci-

Imprimatur, si Reuerendiss. P. M. Sac. Pal. Apost. videbitur.

A. Sacratus Episcopus Comaclen. Vicesgerens.

Imprimatur;

Fr. Hyacintus Serronius Mag. & Soc. Reuerendiss. P. Fr. Michaelis Mazarini Sac. Pal. Apost. Mag. Ord. Prædicatorum.

Lanfranchi Archiepiscopi Cantuariensis ex comment. de Eucharistia contra Berengarium.

De Historiæ Ecclesiasticæ efficacitate.

ECclesiasticæ Historiæ, & Sanctorum Patruum gesta tam & si illam excellentissimam auctoritatis arcem non obtinent, qua donatę sunt scripturę, quas Prophetias, seu Apostolicas nuncupamus: hoc tamen probare sufficiunt, quod hanc fidem, quam nunc habemus, omnes fideles, qui nos prę cesserunt à priscis temporibus habuerunt.

De sacris veterum Christianorum ritibus. Cap. I.

Præfatio.

LVRIMI ex Illustribus Antiquarijs habentes penes se copiam sacrarum supellectilium veteris Ecclesiæ ad vsum illarum rerum, quibus tam sacra, quam prophana historia illustrari, & confirmari valet: me, vt eumdem campum ingrediar, excitarunt. Inter alios
B
magno Vrbis concursu publicè orationem de ijsdē habuit eruditissimam D. Paulus Iosephus Meronius, à quo ego plurima desumpsi. Igitur honestissimum, pijssimūq; studium imitatus, pauca quædam ex prędictis congessi, quasi si Christianis omnibus Euangelicum illud Ioan. 6. dictum esset: *Collegite, quæ superauerunt fragmenta, ne pereant.* Nihil est enim operę, & manufactum, quod non conficiat, & consumat vetustas.
C

Hæc dicta volui non de sacris fragmentis materialibus tantum, æneis, fictilibus, & similibus, sed de ijs etiam de quibus recentiores pauca scripsere; nempè de ritibus varijs nascentis Ecclesiæ, & iam exoletis, quæ à priscis patribus potissimum nobis indicantur; Et quantum ea siue ad Ecclesiam ab Hæreticorum conatibus vindicandam, siue ad Historiam illustrandam, confirmandamque valeant, pro mearum virium tenuitate, quam breuissimè, referam.

A

De Figura sanctissimę Crucis, varijs modis expressa. Cap. II.

QVONIAM à priscis illis Ecclesiæ Magistris ita instructi sumus, vt res omnes Christi nomine, signoque Crucis auspicibus aggrediamur. De hoc primum agendum, cum ego apud me habeam diuersas huiusmodi Cruces antiquissimas hic delineatas: Quarum vna parua est ex lapide B pretioso scalpta, & in ea Christus affixus cernitur quatuor clauis, stantibus hinc inde Beatissima Matre, & Euangelista Ioanne: altera ex metallo vnius digiti longitudinis adducta ex Orientali Ciuitate Aleppi, & eruta ex antiquissimo Christianorum Templo subterraneo, quod nunc versum est in vsum stabuli; nec in hac cruce Christus affixus apparet, sed solummodo adumbratus. Tertia pariter è metallo antiquissima, in qua Christus patiens non est affixus, sed in Maiestate quasi Imperans, huic similis est celeberrima Imago illa, quæ in Vrbe Lucæ seruatur, a Nicodemo, vt traditio est, elaborata, de qua Cardinalis Baronius anno 1099. & ibid. Spondanus in epitome num. 7. & duas posteriores ex prædictis meis hic effigiatas proposui. C

Antiquitus Crux effigiata.

Effigiabant aliquando antiquitus Crucem, vna cum Columba in summitate, quæ est symbolum Spiritus sancti, sicuti hic proponã imaginem illam, de qua in Ciuitate Malumpure dicta S. Thomæ apud Indos; Quæ Crucis imago inuenta in Ecclesia, vbi affirmabant Incolæ sanctum Thomam Apostolum interfectum, quę eiusdem Apostoli sanguine tincta, singulis annis octo dies ante celebrationem Natalis Domini, cum Euangelium in officio Missæ inchoaretur, in nigrum colorem, deinde in cœruleum versa multum ex se liquorem splendidum

mittebat

A

mittebat. Oforius lib. 3. de rebus Regis Emmanuelis Baronius an. 57. vbi Spondanus num. 34. & P. Khircherus in fuo Prodromo cap. 4. latè.

Extante tempore, quo fuppliciũ Crucis frequens fuit apud Gentes in Reos,

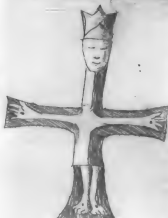

pag. 2. Cap. 2. lib. 3.

Et paulo post.

Sanctam fatentur Crux, & Agnus victimam.

 Et hic

Sunt hic nonnulla, Amice Lector, quæ vix multo studio, & industria adipiscantur: sunt quæ admireris: sunt quæ sigillatim asperneris; sed sunt simul omnia, in quibus Christianam vetustatem veneraberis; & quicquid maxime sequendum, & imitandum; e contra verò fugiendum, vitandumque ex ipsa rerum lectione intelliges, & percipies; atque ita sequens tum fructus, tum voluptas omne pretium laboris absoluant.

INDEX
CAPITVLORVM.
DE VETER. SAC. CHRIST. RITIB.

De Læ-

De In-

De Vo-

De Deci-

Imprimatur; si Reuerendiss. P. M. Sac. Pal. Apost. videbitur.

A. Sacratus Episcopus Comaclen. Vicesgerens.

Imprimatur,

Fr. Hyacintus Seronius Mag. & Soc. Reuerendiss. P. Fr. Michaelis Mazarini Sac. Pal. Apost. Mag. Ord. Prædicatorum.

Lanfranchi Archiepiscopi Cantuariensis ex comment. de Eucharistia contra Berengarium.

De Historiæ Ecclesiasticæ efficacitate.

ECclesiasticæ Historiæ, & Sanctorum Patruum gesta tam & si illam excellentissimam auctoritatis arcem non obtinent, qua donatę sunt scripturę, quas Prophetias, seu Apostolicas nuncupamus: hoc tamen probare sufficiunt, quod hanc fidem, quam nunc habemus, omnes fideles, qui nos pręcesserunt à priscis temporibus habuerunt.

PAX PAX

De ſacris veterum Chriſtianorum ritibus. Cap. I.

Præfatio.

LVRIMI ex Illuſtribus Antiquarijs habentes penes ſe copiam ſacrarum ſupellectilium veteris Ec-

B cleſiæ ad vſum illarum rerum, quibus tam ſacra, quam prophana hiſtoria illuſtrari, & confirmari valet: me, vt eumdem campum ingrediar, excitarunt. Inter alios magno Vrbis concurſu publicè orationem de ijſdē habuit eruditiſſimam D. Paulus Ioſephus Meronius, à quo ego plurima deſumpſi. Igitur honeſtiſſimum, pijſſimūq; ſtudium imitatus, pauca quædam ex prędictis congeſſi, quaſi ſi Chriſtianis omnibus Euangelicum illud Ioan. 6. dictum eſſet: *Colligite, quæ ſuperauerunt fragmenta,*

C *ne pereant*. Nihil eſt enim operę, & manufactum, quod non conficiat, & conſumat vetuſtas.

Hæc dicta volui non de ſacris fragmentis materialibus tantum, æneis, fictilibus, & ſimilibus, ſed de ijs etiam de quibus recentiores pauca ſcripſere; nempè de ritibus varijs naſcentis Eccleſiæ, & iam exoletis, quæ à priſcis patribus potiſſimum nobis indicantur; Et quantum ea ſiue ad Eccleſiam ab Hæreticorum conatibus vindicandam, ſiue ad Hiſtoriam illuſtrandam, confirmandamque valeant, pro mearum virium tenuitate, quam breuiſſimè, referam.

A

De Figura sanctissimę Crucis, varijs modis expressa. Cap. II.

QVONIAM à priscis illis Ecclesiæ Magistris ita instructi sumus, vt res omnes Christi nomine, signoque Crucis auspicibus aggrediamur. De hoc primum agendum, cum ego apud me habeam diuersas huiusmodi Cruces antiquissimas hic delineatas: Quarum vna parua est ex lapide pretioso scalpta, & in ea Christus affixus cernitur quatuor clauis, stantibus hinc inde Beatissima Matre, & Euangelista Ioanne: altera ex metallo vnius digiti longitudinis adducta ex Orientali Ciuitate Aleppi, & eruta ex antiquissimo Christianorum Templo subterraneo, quod nunc versum est in vsum stabuli; nec in hac cruce Christus affixus apparet, sed solummodo adumbratus. B Tertia pariter è metallo antiquissima, in qua Christus patiens non est affixus, sed in Maiestate quasi Imperans, huic similis est celeberrima Imago illa, quæ in Vrbe Lucæ seruatur, a Nicodemo, vt traditio est, elaborata, de qua Cardinalis Baronius anno 1099. & ibid. Spondanus in epitome num. 7. & duas posteriores ex prædictis meis hic effigiatas proposui. C

Antiquitus Crux effigiata.

Effigiabant aliquando antiquitus Crucem, vna cum Columba in summitate, quæ est symbolum Spiritus sancti, sicuti hic proponā imaginem illam, de qua in Ciuitate Malumpure dicta S. Thomæ apud Indos; Quæ Crucis imago inuenta in Ecclesia, vbi affirmabant Incolæ sanctum Thomam Apostolum interfectum, quę eiusdem Apostoli sanguine tincta, singulis annis octo dies ante celebrationem Natalis Domini, cum Euangelium in officio Missæ inchoaretur, in nigrum colorem, deinde in cœruleum versa multum ex se liquorem splendidum

mittebat

pag. 2. Cap. 2. lib. 3.

A mittebat. Osorius lib. 3. de rebus Regis Emmanuelis Baronius an. 57. vbi Spondanus num. 34. & P. Khircherus in suo Prodromo cap. 4. latè.

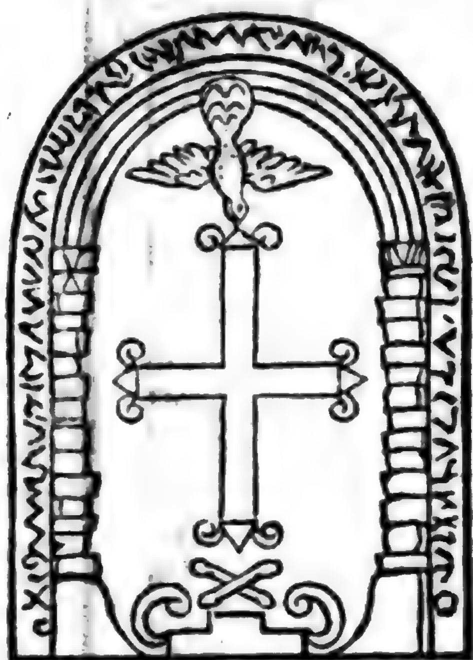

Extante tempore, quo suppliciũ Crucis frequens fuit apud Gentes in Reos, & Latrones, Christiani magna circumspectione apponebant Imaginem Christi Patientis affixi ad B crucem, sed hanc potius exponebant gemmis, & margaritis ornatam, vt etiam canit Ecclesia.

O Crux splendidior cunctis astris.

ac etiam ad pedes eiusdem crucis imaginem Agni effundentis sanguinem ex pectore, & ex quatuor pedibus in symbolum Christi cruci affixi, vt ex opere musiuo in antiqua Vaticana Basilica ea cernitur: Hanc imaginem hic delineatam proponam inferius.

In hoc primi illi fideles fragilitati recentium initiatorum indulgebant, qui siue ex Iudaismo, siue ex Genti-C litate ad fidem Christi conuertebantur: accidebat enim vt ex his multi erubescerent Christum Crucifixum vti Deum adorare ex Apostol. 1. Corinth. 1. *Nos quidem prædicamus Christum Crucifixum: Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam*: & refert Card. Baronius dicto anno 1099. vbi Spondan. num. 7. Hoc nobis indicauit S. Paulinus Episcopus Nolanus, epist. 12. ad Sulpitium Seuerum dicens.

Sub Cruce sanguinea niueo stat Christus in Agno.

Et paulo post.

Sanctam fatentur Crux, & Agnus victimam.

A

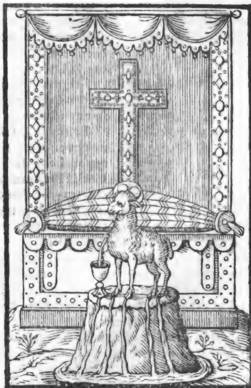

B

C

Et hic est Agnus ille mansuetus, de quo Isaias, cap. 53 *Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus innocens coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum*, & hunc ipsum indicauit Præcursor Ioannes: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi*. Ad hanc imaginem sanctissimæ Crucis, & Agni immaculati, ex cuius latere sanguis in Calicem effunditur, respiciens Summus Pō-tifex Innocentius Tercius mysteriorum Missæ lib.4.c.44. inquit.

A inquit. *Non enim solum lauit nos Christus a peccatis nostris in sanguine suo, quando sanguinem suum fudit in Crucis patibulo: verum etiam quotidie nos lauat à peccatis nostris in sanguine suo, quando eius sanguinem accipimus in Calicis poculo.* Nec durum nobis debet esse, quod fragilitati priscorum illorum fidelium indulgerent sancti illi Patres circa ritus, qui directè Christianæ Religioni non repugnarent: quoniam suauiter ad verum cultum, erant ij reducendi; vt in nostro proposito S Gregorius Magnus scribens Melito Abbati in Regist. lib. 9. ep. 71. inquit. *Nam duris mentibus simul omnia abscindere, impossibile esse non dubium est: quia is, qui locum sum- B mum ascendere nititur, gradibus, vel passibus, non autem saltibus eleuatur. Sic Israelitico populo in Aegypto Dominus se quidem innotuit: sed tamen eis sacrificiorum vsus, quos Diabolo solebāt exhibere, in cultu proprio reseruauit. vt eis in sacrificio suo animalia immolare preciperet,* quatenus, *&c.* Hinc est, quod plurimi similes ritus, siue Hæbræorum, siue Gentilitatis perseuerauere etiam apud priscos illos fideles: sicuti & alij similes à summis Pontificibus, & alijs sanctis Patribus in Christianam Religionem redacti, vt in d. epist. S. Greg.

Hæc consuetudo exponendi Agnum fuit seruata, donec anno 680. sub Papa Agathone, & Constantino C Pogonato Imperante in sexta synodo Constantinopolitana can. 81. fuit decretum, vt loco figuræ Agni pingeretur in cruce Christus in figura hominis, dator gratiarum, quod etiam confirmauit Adrianus Primus, prout expresè in Decreto de consecrat. distinct. 3 can. sextam sanctam.

De hoc salutifero Crucis signo inquit Corn. à Lapide in epist prima ad Corinth. cap. 1. num. 23. quod lingua Chaldaica, & Indica illud pronuntiatur verbo *Mascal.* quo significatur Dei sapientia, & virtus, indeque ibidem ait allusisse Paulum. *Prædicamus Christum Crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem*

stultitiam

stultitiam: Ipsis autem vocatis Iudæis, atque Græcis Christum Dei virtutem, & sapientiam: Siquidem hæc vox, Crux commutatis tantum litteris symbolicis, & punctis scandalum, stultitiam, & sapientiam significat. A

Præterea Aegyptij, quamuis ignoranter, ex Horoapolline hieroglyfic. 112. Vitam, & salutem futuram indicantes, geminas lineas ducebant, quarum transmissa altera alteri in perpẽdiculi modũ ductę substerneretur: atque eius rei nulla alia suppetebat ratio, nisi quod hæc Diuini cuiusdam mysterii significatio esset, quod etiam explicauit Marsilius Ficinus de vita cœlitus comparanda cap. 18. dicens. *Inter characteres Aegyptiorum Crux vna erat insignis vitam, eorum more, futuram significans, eamque figuram pectori Serapidis insculpebant*. B

At ego in prima parte de prophanis Aegyptiorum Ritibus, cap. 13. vbi de Iside, & Osiride, delineari curaui effigiem Osiridis habentis in manu Crucem, seu Tau; sicuti, & hic delineatam propono ex Musæo Domini Octauij Tronsarelli effigiẽ Herculis circumdati pelle Leonis, & habentis signum Crucis decussatæ; quod non aliud indicasse credo, quam ad consequendam vitam, & salutem in hieroglyphico Crucis operandum sit prius C fortitudine, & virtute, vt in Hercule, quem euexit ad ęthera virtus.

Sed hoc eminentius etiam apparet nobis, non verbis expressum, sed ad viuum præfiguratum, & delineatum ex antiquissimo Aegyptiorum Hieroglyphico in celeberrima ænea tabula Cardinalis Bembi, quam etiam inspexit in parte Iacobus Bosius in dicto tractatu della Trionfante Croce. Est ibi arula bipes, in qua stat vrceus è duabus partibus aquam in modiolos effundens: vrceo superne infixa est Crux, & in vtroque illorum modiolorum positum est aspergillum, quasi hæc nobis indicare velint,

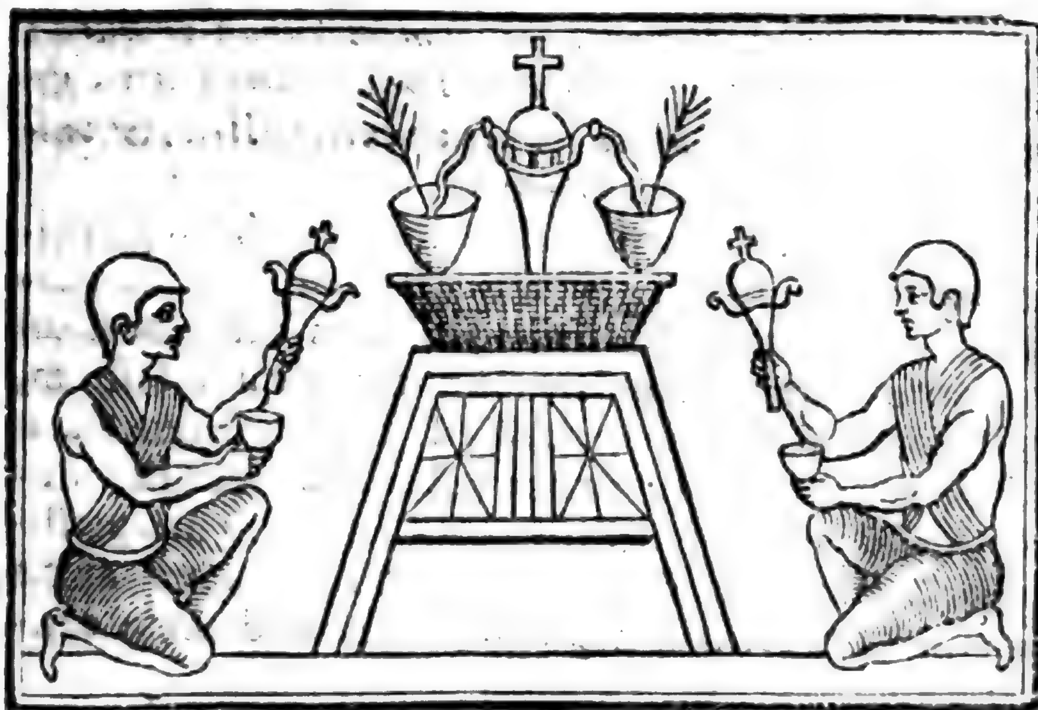

B

velint, quod per sanguinem, & aquam ex latere Christi prodierint sacramenta, & sacramentalia Ecclesiæ sanctæ ad Hebr. 9. *& sine sanguinis effusione non fit remissio*, quæ omnia absque signo Crucis exerceri non possunt, sanctus Cyprianus de baptismo Christi in princ. inquit: *Nos in Cruce Christi gloriamur, cuius virtus omnia peragit sacramenta, sine quo signo nihil est sanctum, nec aliqua consecratio meretur effectum. Hinc omnium sanctificationum exurgit sublimitas, & profundum, & longè, latèque diffunditur plenitudo gratiarum.*

C

Vrceus in prędicta figura, supra quem est posita Crux, potest nobis significare Christum crucifixum, de quo per Prophetam: *Quoniam apud te est fons vitæ*. Hinc sanctus Ambrosius in exposit. psalmi 45. *Fons ibi est, vbi Christus est; Fons est, vt aquæ superesfluant requirentibus, quo & vniuersa carnis, vel flagitia diluantur, vel restinguantur incendia:* Et iste Diuinus Fons ex latere Christi fuit iam ante pronunciatus per Zachariam cap. 13. *In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitatoribus Hierusalem in ablutionem peccatoris, & menstruatæ, &*

erit

erit in die illa dicit Dominus exercituum. Disperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur vltra: Et Ezechiel: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & vniuersis Idolis vestris mundabo vos.* A

Extant pręterea ante prædictam Arulam hieroglyphicam expressi duo viri genuflexi, sanctam Crucem adorantes, ac etiam sinistra manu portantes eamdem Crucem in summitate cuiusdam instrumenti, quod Sistrum, vel huiusmodi quidpiam æneũ est: dextera autem manu tenentes idem Vasa: Et hoc nobis demonstrasse videtur, quod antiqui Aegyptij abalienantes se à superstitioso, & impio ipsorum Idolorum cultu ad lumen sanctæ B fidei, & ad fontem Baptismi, erant se demum conuersuri.

De istis genuflexis ante Crucem loquebatur R. N. Christus ad Samaritanam, Io. 4. *sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu, & veritate: nam & Pater tales quærit, qui adorent eum:* Quod Christus exagerat quoniam prædicti fuerant antea Idolorum cultores, vt in psalmo 17. *Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.*

At quoniam isti non solum corde credebant ad Iustitiam, verum ore etiam confitebantur ad salutem, Christi nomen Gentibus annuntiantes: Hoc ipsum nobis indicatur ex sonitu Sistri; quoniam æs pro diuturnitate perdurandi, & suauitate sonandi Diuinis competit sacramentis, quæ nulla sæculorum longitudine deficiunt: *Et in omnem terram exiuit sonus eorum:* Propterea dicitur Lucæ 17. quod *Vnus ex decem Leprosis, vt vidit quia mundatus est, regressus est cum magna voce magnificans Deum, gratias agens: & hic erat Samaritanus, & respondens Iesus, non est inuentus, qui daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* Similiter: *Mulier Samaritana*, Ioan. 4. *reliquit hydriam, & abijt in Ciuitatem, & dicit hominibus: Venite, & videte hominem, qui dicit mihi omnia* C

qua.

A *quæcumque feci, num quid ipse est Christus? ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum propter verbum Mulieris testi monium perhibentis.*

Tenent quoque prædicti Aegyptij dextera manu vasa, vt ad Ecclesiam confugientes sancto Baptismo-lauentur; & vasa cordium ipsorum sancta fide repleantur. ad Rom. 12. *Vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei;* Vnde D. Prosper De Vocat. gentium ait. *Paulus vero Apostolus hanc ipsam fidem secundum mensuram dari pro arbitrio largientis prædicat.*

De prędictis Aegyptijs, & alijs Gentium Populis aridis, & mendicis omni salubri auxilio, quod essent aqua B Baptismi, & aliorum Sacramentorum reficiendi, prophetauit Isaias cap. 41. *Egeni, & pauperes quærunt aquas & non sunt; lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israel non derelinquam eos. Aperiam in supernis collibus flumina; & in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum.*

Præterea ijdē Aegyptij ministri, & Sacerdotes Christi facti sunt, vt ex stola Sacerdotali circumdata ad pectus istorum in forma Crucis instar celebrantium Sacerdotum: isti inquam, vt ministri Christi, & dispensatores ministeriorum Dei, non solum habent in manibus C vasa ad propriam ablutionem culparum; verum quod ex fonte, qui Christus est, aquas, quæ superefluunt, dispergant requirentibus Laicis, vt flagitia carnis diluantur, & incendia restinguantur, ex Diuo Ambrosio citato: Et ad hoc posita videntur aspergilla in vasis penes fontem vt per illa effundant Sacerdotes aquam super Populum, & Gentes, quas Christus inuitat dicens Io. 7. *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat; flumina de ventre eius fluēt aquæ viuæ.* Similiter Io. 4. *Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternā.* Aquæ istę illæ sunt, quæ ex fixuris clauorum, & latere

Christi profluxerunt, Isaias 12. *Haurietis aq u asin gau dio de fontibus Saluatoris:* N.ec mirum, quod cum gaudio sumantur, quoniam bibentes ex illis præ dulcedine inebriabuntur psalm. 22. *Calix meus inebrians, quam præclarus est.* Et idem propheta. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* A

Aliud mirabile hieroglyphicum Crucis considerauit prædictus Bosius in dicto tractatu de Cruce lib. 5. cap. 10. nempè figuram Crucis supra caput volucris, quā Nicticoracem Græci, & Bubonem Latini appellant; vt est expressum in Obelisco Lateranensi; etenim sicuti hoc animal ab hominibus, & ipsis etiam auibus deluditur, & odio habetur, ita quoque Christus R. N. a Gentibus, & a Iudæis: vnde in Christi persona clamat Regius Propheta psalmo 21. *Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis,* & hoc idem intellexit in psalm. 101. secundum expositores, dum dixit. *Factus sum sicut Nycticorax in domicilio.* B C

Huiusmodi sacratissima mysteria Incarnationis, Crucis, Passionis, & mortis suæ voluit Christus pro salute Hebræorum fuisse indicata illis sub vmbra figurarum in sacris codicibus; ita Gentibus, & præsertim Aegyptijs abscondi voluit in hieroglyphicis, & symbolis eorum vanæ, & falsæ Religionis: & hoc vsque in tempus plenitudinis gratiarum, quo hæc Apostolis, & sanctis suis reuelauit. vnde Doctor gentium ad Colos. 1. *Mysterium quod absconditum est a seculis, & generationibus, nunc*

autem

A *autem manifestatum est sanctis eius, quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ Sacramenti huius in Gentibus,* quæ verba exponens sanctus Ambrosius inquit. *Mysterium, quod latuit a sæculis, modo reuelatum asserit, idest tēpore Apostolorum ostensum, quia & Gentes admittendæ essent, sine circumcisione Carnis ad fidem.*

Alia Crucis simbola.

Non solum venerandū Crucis, seu Christi signū inter Aegyptiorum hieroglyphica consueuerat apponi: verum etiam ab aliis quoque Ethnicis ignoranter olim vsitatum fuisse. Ea nota, vt probè scimus, est littera X, quam P. intersecat. ☧ Etenim in plerisque Ptolomeorum æreis numismatibus, non semel extat, ac etiam in Collaribus fugitiuorum hāc notam imprimi consueuisse: B in Moneta siquidem ante Christum percussa potuit significare compendiaria ratione nomen alicuius, qui monetam cuderet, exempli gratia Chrysantis, Chrysippi, & similium. Et hoc docet Pignorius in erudilissima sua Epistola 24. quodque longe ante Constantini tempora fuerint quoque in exercitu Romanorum Gentilium alia militaria signa, quæ signum Crucis exprimerent, vt Romę, & alibi cernere licet in multis trophæorum imaginibus, & aliis antiquis monumentis; refert post alios Baronius ad annum 312. vbi Spondan. n. 4.

At vero Magnus Constantinus Augustus ex illo veteri vsu transtulisse hanc notam ad hunc pium, & sacrum, C tum in proprijs nummis, tum etiam in Galea, & Labaro, & ex promiscuo monetarum vsu potuit eximere hanc notam, cum infamiam abrogauerit supplicio crucis, ita vt post Constantinum solum nomen Saluatoris indicauerit, ex scriptoribus Ecclesiasticis constat: nec nouum est, multa in supellectilem Christianam, vt ita dicam, fuisse inuecta, quæ aliàs profanitatem suboleuerant: crux ipsa, quæ nunc exornat Imperantium frontes, fuit olim ignominię theca, & seruiliū suppliciorum epitome. Diuertit deinde ad figuram rectam Crucis ab illa veteri

Decussata in hanc formam, ☧ vt nummi veteres præseferunt, quos apud me habeo, ac etiam seruo Lucernam fictilem hac quoque nota signatam, quam inferius delineari curaui. cap. 25. A

Hanc arcanam nominis Dei, & Christi scribendi rationem ad Latinam quoque Ecclesiam traductam monstrant sequentia Monogrāmata Christi. IHS XC

Cęterum non solum littera X quā P. intersecat, sed vnica etiam littera X. spectatur in coemiterijs: nempe hac littera X. nomen Christi significari, seu Crucis, qualem efformauit Iacob cum Iosephi liberos benedixit, *manibus transuersis obliquatis inter se*, vt loquitur Tertullianus de Baptismo cap. 8. illud quoq; argumento est, quod Iulianus Apostata propterea Osor X. a Christianis Antiochensibus dictus est (vt ex libello qui Misopogon inscribitur apparet) quia Christi erat iuratus hostis. Quid vero aliud duarum linearum ista Decussatio nisi figura Crucis? Huc accedit locupletissimum Iustini Martyris testimonium; is enim in Apologia secunda cum Platonem verba hæc de filio Dei à Mose accepta in Thymeo protulisse diceret. *Decussauit eum in vniuerso*. decussationem figuram Crucis esse affirmauit; Et hanc sanctissimi viri interpretationem sacrosanctæ Cruci non mediocriter fauentem, & Platonicæ Philosophiæ hortos Mosaicis fontibus irrigatos doceat, cur valde suspiciamus? B C

Ipsa quoque littera Tau Crucem denotauit, vt proinde rectè Origenes, alijque veteres Patres locum Ezechielis c. 9. de signo frontibus impresso ad Christi Crucē aptauerint, itaque Tertullianus in Marcionem, lib. 3. cap. 22. de eodem Ezechielis loco agens, aiebat. *Ipsa enim littera Græcorum Tau, nostra autem T species Crucis, quam portendebat futuram in frontibus nostris apud veram, & Catholicam Hierusalem*. Est præterea verissimum Hieronymi testimonium sic scribentis in d. cap. 9. Ezechiel; Antiquis Hæbreorum litteris quibus vsque hodie

A hodie vtuntur Samaritani, extrema Tau littera Crucis habet similitudinem.

Et hæc quidem hactenus de salutari Christi nominis, & Crucis nota, quam religiosè admodum, vt habet Rufinus lib. 11. cap. 29. *Alexandriæ vnusquisque in postibus, in ingressibus, in fenestris, in parietibus, columnisque depingebat*. addit Hieronymus ad Lætam. *Vexilla militum Crucis insignia sunt: Regum purpuras, atque ardentes Diadematum Coronas patibuli Saluatoris pictura condecorat*. Crucis signum ex lucis fulgore figuratum oranti Constantino apparuit, cum inscriptione: IN HOC VINCE. vnde ad illius effigiem vexillum

B suum, quod Romani Labarum appellant, fabricari curauit: Eusebius in vita Constantini lib. 1. eiusdem sanctæ Crucis signum atramento in frontibus Turcarum pictũ, eos (quantumuis infideles) à pestis contagio præseruauit, vt est apud Nicephorum Callistum. Alcuinus lib. 18. de Diuinis officiis, dicit in die Parasceues in omnibus Ecclesiis præparari Crucem ante altare, & adoratam deosculari, Pontificē deinde, Presbyteros, & Diaconos, cæterumque inde Populum. Chrysostomus homil. 55. in Matth. hortatur, vt in penetralibus, & in parietibus, & in fenestris, & in fronte quoque, ac mente magno studio Crucem inseramus. Crucifixi imaginem in medio

C templi poni solere indicant Lactantio adscripta carmina de passione Domini.

Quisquis ades, mediÿque subis in limina templi,
Siste parum, insontemque tuo pro crimine passum
Respice me, me conde animo, me in pectore serua.

Quò spectat, quod concionatus est Ambrosius serm. 55. veluti malum in naui Crucem erectam esse in Ecclesia, quæ inter sæculi naufragia seruatur incolumis. Constat item ex Tertulliano. primos fideles non solum frontem signaculo Crucis triuisse, vt habet in lib. De Corona Militis, sed etiam in Apologetico refert Christianos, dum orarent manibus expansis, vtiq. ad similitudinem Crucifixi,

cifixi, in Cœlum suspexisse. Tu igitur (vt habet Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 4) manifestè signa te Cruce in fronte, vt Dæmones signum Regis videntes procul fugiant. Huc pertinent & illa Prudentij in 6. hymno ante somnum. A

Fac cum vocante somno
Castum petis cubile,
Frontem, locumque cordis
Crucis figura signet:
Crux pellit omne crimen &c.

Nos igitur hanc, Sanctam Helenam imitantes, conquiramus, & corde venerentur, vt signo Filj Dei, quod apparebit in Cœlo, suus sit honos.

B

De Sacris Imaginibus nascentis Ecclesię Cap. III.

Symbola de Christo

CHRISTVS varijs Symbolis exprimebatur præsertim litteris A. & Ω. ex quibus eum rerum principium, & finem esse intelligimus: modo Agni, ad cuius pedes vasculum apponitur; modo Crucem gestantis; in cœmeterijs depictum intuemur: etenim B. Paulinus Epist. 5. ad Seuerum. *Ipse & Agnus, & Pastor est, qui pro Ouibus suis Pastor, & pro Pastoribus suis Agnus occisus est*; *Ipse enim Dominus hostia omnium sacerdotum est qui se met ipsum, pro omnium reconciliatione Patri libans, victima sacerdotij suo, & sacerdos sua victimæ fuit.* C Et hoc indicare voluit canon. 82. sextæ synodi his verbis. *Ergo antiquas figuras, & vmbras, vt veritatis signa, & præsignationes Ecclesiæ traditas amplectentes, gratiam præferimus, & veritatem.* Iisdemque planè verbis in septima synodo Hadrianus Papa Primus in epistol. ad Tarasium Patriarcham Constantinopolitanum imaginē

Christi

A Christi sub Agni forma laudauit, & amplexus est, sicuti etiam verum Pastorem mirabiliter, & cum affectu Deus promittit Christum, & cum eo Pacem per Ezechielem, cap. 34.

Præterea Columbæ imago, qua Spiritus sanctus pingi solet, approbatur; etenim Columbas aureas, & argenteas super Diuina lauacra, & altaria appensas legimus. Id reperitur in septima synodo contra Iconomacos. In eiusmodi Columba super altari Eucharistiam asseruauit Basilius Magnus teste Amphilochio in vita eiusdem Basilii; quem consuetudinem Ecclesiæ primitiuæ seruandi sacrum Christi corpus in eiusmodi Columbis suspensis B super altari; ego quoque annis præteritis vidi seruatam in plurimis Ecclesiis Galliarum Regni, & præsertim Lutetiæ Parisiorum; meminit eiusdem picturæ semel, ac iterum S Paulinus in carminibus duodecimæ epistolæ meminit Baronius ad annum 57. suorum annalium, ac demum Ioannes Molanus de historia sanctarum Imaginum lib. 2. cap. 8. Hinc insanire videmus Lutheranos affirmantes Christi corpus esse tantummodo in Eucharistia, cum à Christianis sumitur; certè quanto in errore versentur, & sacræ istæ Columbæ ostendunt, & optatus Meleuitanus lib. 6. cōtra Parmenionem docet, cum vocat *Altare sedem corporis, & sanguinis Christi:* Dubita- C bit ne igitur homo sanus, quin corpus Domini tam diu in Eucharistia permaneat, donec species panis, & vini retinentur.

Præterea Columbæ imagine Spiritus sanctus pingitur non modo simplicitatis est typus, vt dicebat Dominus, *Estote simplices sicut Columbæ.* Matth. 10. sed & puritatis; Concordia quoque, & Charitas ex Columbæ ingenio consideratur; sic loquitur Diuus Cyprian. lib. de vnitate Eccles. cap. 6. *In domo Dei; in Ecclesia Christi vnanimes habitant, concordes, & simplices perseuerant: idcirco & in Columba venit Spiritus sanctus, quę simplex; & lætum est animal; non felle amarum, non morsibus sæuum, non* *Spiritus sancti.*

vnguium

vnguium laceratione violentum. Et mox *Hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas, hæc Charitas obtinenda, vt Columbas dilectio fraternitatis operetur*. Et sanctus Chrysostomus in homil. in Matth. *Ideo à Spiritu sancto speciem Columbæ susceptam, quoniam præ omnibus animantibus hæc cultrix est charitatis*. A

Imag. Christi.

Imagines profectò Christi, quæ sub humana forma illum in cœmeteriis, arcis, tabulisque lapideis nobis designant, valde frequentes sunt, quibus repræsentantur gesta, & miracula per Christum Seruatorem nostrum in hac vita mortali, sed omissis, quæ Antonius Bosius in eruditissimum suum opus, Roma sotterranea, congessit; referam solum contenta in lapidea tabula, quæ ad manus B meas peruenit ex hæreditate Martii Milesii plurimis partibus lacerata (& forsan ab Hæreticis) quam ego restaurandam curaui, & hic delineatam apposui.

Exprimuntur primum in ea illi, qui offerebant paruulos, vt tangeret illos Iesus, qui ait illis; *Sinite paruulos ad me venire*. Matth. 19. & Luc. 10.

Succedit deinde Mulier, quæ laborabat fluxu sanguinis, & retro tetigit fimbriam vestimenti Iesus, ad quam ipse dixit. *Fides tua te saluam fecit*. Matth 9. Luc. 8.

Extat præterea probatica Piscina quinq. porticus habens, vbi ad hominem languidum dixit *Iesus vis sanus fieri, tolle grabatum tuum, & ambula*, & statim sanus fa- C ctus sustulit grabatum, & ambulauit. Io. 10.

Demum Christus insidens Asinæ ingrediens Hierusalem, & turba prosternit vestimenta sua in via, cedit ramos de arboribus, & clamat, Hosanna filio Dauid Matth. 21.

Prædictæ Icones in meo marmore, sicut & aliæ plurimæ à D. Anton. Bosio cōgestæ in opere suo, Roma sotterranea: Symbolum erant Resurrectionis; & omissis, quæ reperiuntur de Iona in ventre Cœti, Lazari Resuscitati, cum aliis similibus: consideremus duo solum in meo Lapide: primo cum Christus dixit Languido

Vis

A Vis ſanus fieri , tolle grabatum tuum, &c. vnde ſanctus

m reſur-
iſque ſa-
is exclu-
Quamuis
tamen
s. Quã-

hriſtum
em in-
riſti be-
introi-
atur per
urrectio
m pueri
lmarum
ariſſimi,
tura Re-
rorum

edictam
umeros
nagine,
diam o-
es Chri-
is Amo-
meis po-
Chriſti
conſue-
illum
rtullia.
57. vbi

ier, quæ
oris, ſa-
æ ipſius
emgiem

vnguium laceratione violentum. Et mox. *Hæc est in Ec-* A
clesia n
Columl
sostom
Columl
hæc cu
Ima
Imag. Christi. illum i
signan
gesta,
hac vi
erudit
referai
meas
tibus l
randa
Ex
los, v
me ve
Su
nis, &
ipse d
Ex
bens,
fieri.
ctus
De
salem
ramo
Matt.
Pr
rimæ
terra
quæ
scita
in m

A Vis ſanus fieri, tolle grabatum tuum, &c. vnde ſanctus Ambroſ. in Lucam cap. 5. *Hoc loco plenam ſpem reſurrectionis oſtendit, qui mentis vulneribus, corporiſque ſanatis, peccata donat animarum, debilitatem carnis excludit. Hoc eſt enim totum hominem eſſe curatum. Quamuis igitur magnum ſit hominibus peccata dimittere, tamen multo diuinius eſt Reſurrectionem dare corporibus. Quandoquidem ipſe Dominus Reſurrectio eſt.*

Secundo conſideremus in noſtro marmore Chriſtum inſidentem Aſinæ, & ingredientem Hieruſalem in triumpho de quo Hidelbert. Genoman. De Chriſti benef. in Biblio. Patrum tom. 5. *Porro beatus ille introi-* B *tus* (nempè in cœleſtem Hieruſalem) *deſignatur per pueros Hebreorum. Deſignatur per eoſdem Reſurrectio Dormientium in ſanctam Ciuitatem: Hebreorum pueri Reſurrectionem vitæ denunciantes, cum ramis palmarum clamabant: Oſanna in excelſis. Quid fratres Chariſſimi, aliud Reſponſorio præſenti decantatur, quam futuræ Reſurrectionis qualitas, quam captiuitas, & membrorum beatitudo ſempiterna.*

Sed omnium longè frequentiſſima, vltra prædictam tabulam, eſt Imago Paſtoris, qui ouiculam in humeros ſuos ſublatam reportat ad ouile: Hac nempe Imagine, vt potè, quæ ſummam Domini noſtri miſericordiam o- C culis mortaliũ ſubiicit, valde capi viſi ſunt Veteres Chriſtiani, conſiderantes quoque verba illa Saluatoris Amoris plena. Ego *ſum Paſtor bonus, & pro ouibus meis pono animam meam.* Io. cap. 10. Hanc eamdem Chriſti Paſtoris imaginem in Sacris Calicibus inſculpi conſueuiſſe, qua Sacerdotes admonerentur Diuinum illum Paſtorem inſculpi debuiſſe in corde, refert Tertullianus de Pudicitia cap. 6. & 10. & Baronius anno 57. vbi Spondanus n. 34.

Refertur per Euſebium lib. 7. cap. 14. quod Mulier, quæ ſanguinis fluore laborans, tacta fimbria Saluatoris, ſanata eſt, Chriſto ſtatuã erexerit ex ære fuſam, quæ ipſius

effigiem repræsentaret, & scribit ex eamdem materia statuam mulieris genibus Christi proualutæ, palmasque suppliciter tendentis; sub pedibus autem statuæ Dominicæ herbam excrescere, quæ omnium morborum curationes exhiberet: Hanc statuam Iulianus Apostata deturpauit, suamque eius loco posuit, quam fulmen de cœlo circa pectus perfecuit. At Christiani postea fragmenta illius Dominicæ cum collegissent, in Ecclesia posuerunt, vbi etiam adhuc custoditur, ut Sazomenus lib. 5. hist. Ecclesias cap. 4. & alii relati a Molano de SS. Imaginibus lib. 2. c. 4. vbi multa, & refert Baronius anno 31. & ibidem Spond. n. 27. A

Imaginem suam Christus ad Agbarum Edessæ Regem misit non manufactam, quæ magno honore apud posteros habita est, & eius virtute hostes profligati. Baron. in annum 31. vbi Spondan. n. 23. quæ hic Romæ in Ecclesia Monialium sancti Siluestri de capite religiosè seruatur. Extat, quoque in Vaticana Basilica Imago Christi impressa sudario, quo Veronica faciem eius abstersit, de qua Baron. in annum 34 vbi Spondan. n. 42. B

Nec non adhuc in Thauriesi Ciuiuitate adhuc extat Sindon. quæ delibuta vnguento Christi Corpus inuoluit, cuius figuram repræsentat. refert dicto Baron. annum 34. vbi Spond. n. 42.

Deipar. Imago. Christi D. N. Imaginibus proxima est Deipara Virgo Maria super omnes Angelos exaltata, cuius Imaginē a Luca depictam esse, nō est a Nicephoro, aut Metafraste natum, sed ante mille annos hanc Imaginem a Luca effictam esse, tradit Theodorus Lector, dum ait in initio Collectaneorum Pulcheriæ Eudocia Imaginem Matris Christi, quam Lucas Apostolus pinxerat Hierosolymis, misit. Ex prædicto Molano lib. 2. cap. 9. referente varia huiusmodi exemplaria. At ego, quoque antiquissimam ex Ebore scalptam habeo figuram Deiparæ Virginis gestantis filium Iesum Christum. C

Ima-

A Imagines Angelorũ à Vetustate obseruatas, quis nescit? in lege Exod. 25. Deum ipsum iussisse sanctorum Angelorum Imagines, & fieri, & in ipso templi sacrario asseruari? Duos inquit. *Cherubin aureos, & productiles facies ex vtraque parte oraculi, respiciantque se mutuo versis vultibus in propritiatorium: ac de medio duorum Cherubin, qui erunt super arcam testimonij, cuncta mandabo per te filijs Israel.* sed & Salomon postea 3. Regum cap. 6. *Fecit in Oraculo duos Cherubin de lignis Oliuarũ, posuitque Cherubin in medio templi interioris, texitque eos auro.* *Angelorum*

Ioannes Præcursor Domini subiungendus est, Habe- *Ioannis Baptista*
B tur ex Damasceno in Siluestro, quod Constantinus Augustus fontem sanctum construxit, in quo, & Baptizatus est, & in Labro fontis Agnum ex auro purissimo, fundentem aquam, pẽdentem libras triginta: Ad dexteram Agni Saluatorem ex argento purissimo; In Leua Agni Beatum Ioannem Baptistam ex argento, adscripto hoc titulo. *Ecce Agnus Dei. ecce qui tollit peccata mũdi:* grauem libras centum Canon. 82. synod. in Trullo. Inter alias Venerabiles Picturas Agnus, qui digito Præcursoris demonstratur, depingitur. Tarasius in in Cõfess. fidei suæ act. 3. synod. 7. *Decreta edita, traditosque Canones recipio, in quo assignatur quibusdam in picturis Agnum*
C *digito Præcursoris demonstratum effigiari.* & Molanus de sanctis Imaginibus lib. 3. c. 20. Pingitur cum Agno, & vt clarius etiam depingatur bruto Agno; appingunt nonnulli ad caput aurealam siue Coronam Sanctorum, & in humeris vexillum Crucis.

De Picturis Apostolorum Petri, & Pauli scripsit Eusebius lib. 7. hist. Eccles. cap. 14. tales se prædictorum Apostolorum, & Domini Nostri Iesu Christi Imagines vidisse ea specie, qua putantur fuisse; quas illis viuentibus effigiatas, easque ad posteros per manus venisse, vt refert etiam Baronius anno 69 & ibi Spondanus n. 6. Habetur etiam tom. 1. Conciliorum in Edicto Dona- *De Apostolis Petro, & Paulo*

ctionis Magni Constantini. *Interrogare cœpimus Beatissimum Papam Siluestrum, vtrum istorum Apostolorum Imagines expressas haberet, vt ex ipsa pictura disceremus, hos esse, quos reuelatio docuerat; tūc idem Venerabilis Pater Imagines eorumdem Apostolorum per Diaconum suū exhiberi præcepit; quas dum aspicerem, & eorum, quos in somno videram, figuratos in ipsis Imaginibus cognouissem vultum, ingenti clamore coram omnibus satrapis meis cōfessus sum, eos esse, quos in somno videram.* Idem refert Adrianus primus in synodo Nicena act. 2. De Caluitie, quam Petro appingunt, habemus testimoniū Clementis tom. 3. Concil. Hieronymi in Epist. 1. ad Galatas in illa verba. *Veni Hierosolymam videre Petrum. Non vt oculos aut genas, vultumque eius aspiceret, & vtrum frōtem vestiret Coma, an vt Clemens in primordijs eius refert Caluitiem haberet in capite.* Et in hoc consideratione dignum, imaginum originem ex vmbra Petri esse deductam, & inde earum venerationem, refert Baron. an. 34. vbi Spondan. num. 77. A B

Cur autem Petrus cum duabus clauibus Regni Cœlorum pingatur? quarum vna aurea est, altera argentea; Dico per auream clauem intelligi potestatem absoluendi, per argenteam excommunicationis: hæc enim inferior est, illa nobilior. Ita Molanus lib. 3. cap. 21.

Additur quandoque tertia clauis in antiquissimis picturis sancti Petri, vt in imagine Triclinii Lateranensis per Leonem Tertium summum Pontificem extructi; cum denotetur per hanc tertiam clauem potestas, quam habet Ecclesia in suo visibili Capite dandi, & transferendi Imperia, vt fecere summi Pontifices Adrianus, Leo Tertius prædictus, & alij, quando expediens id fuit habitum. C

Cur Petrus ad sinistrā, Pauli pingatur?

Est etiam Quæstio dudum agitata, quibus de caussis Paulus sæpe pingatur à dexteris Petri? quod à prisca vetustate ad hæc vsque tempora etiam est obseruatum in Apostolicis diplomatibus. Inter cæteras vna ratio

est,

A est quia dextera significat vitam cœlestem: sinistra autē temporalem; vnde non immerito dexter locus Paulo tribuitur, qui viuens adhuc ad cœlestia raptus est, vbi arcana audiuit, quæ non licet homini loqui; & ad Apostolatum vocatus à Deo iam glorificatus; vt ex Epistola Petri Damiani ad Desiderium Abbatem, ac etiam Innocentius Tertius, serm. de Euangelistis: Guilielmus Durantes lib. 7. Rationalis cap. 44. & alii. Altera ratio, quod Petrus à sinistris collocetur; vt inde documentum sumamus summum Pontificem humilitate decoratum esse oportere; sicuti ipse Petrus fuit. Tertia ratio adducitur, dum Paulus Petro pręponitur significari potest, hos B Apostolos esse æquales meritis, quodque de ipsis nihil debeamus sentire diuersum, quos & electio pares, & labor similes, & finis fecit æquales: nam & scriptura æqualilatem inter filium, & Patrem significat, dum filiū asserit ad dexteram Patris sedere. Quarta, adducitur ratio per Cassaneum in catalogo Glorię mundi, Petrum in sinistra collocari, quia pars læua, seu sinistra pro digniori in Diuinis, seu sacris apud antiquos est habita, vt ex Varrone de lingua Latina: etenim quamuis in progressu pars dextera sit nobilior; tamen in consessu dicitur præcedere is, qui sedet in parte sinistra; vbi Paulus stat à dextris Petri, qui erat Pontifex. Et sic etiam seruabatur in Concilijs vniuersalibus, vbi Legati Apo-C stolici sedebant a sinistris aliorum Prælatorum, vt bene refert, & sequitur Baronius occasione Concilij Niceni sub anno 325. & ibi Spondanus in epitome num. 17. & seq. ac etiam idem Baronius sub anno 451. & ibidem Spondanus, num. 13. occasione Concilii Calcedonensis.

Deficeret calamus, si in singulis Iconibus, quæ occurrunt, contemplādis, immorari velim, de quibus satis copiosè, & erudite post alios tractauit Ioannes Molanus in sua Hist. de sanctis Imaginibus, & Picturis.

Desinant

Desinant itaque recentiores Hæretici, veterum Iconomacorum more triumphum canere ante victoriam; A
Desinant sacras Imagines ex templis abradere, & auellere, turpique mendacio veritati obstrepere, & gloriari, cũ negent eas primis quingentis annis in Ecclesijs Christianorum depictas, scalptasue fuisse; atque hoc solo nomine vincere putant, quia ad antiquitatem prouocant. Nil profecto est, cur vt impudentissimum mendacium illud refellamus, vel ad veterum Patrum testimonia, & exempla, quæ septima Sydonus nobis copiosè suppeditat confugiamus, sed satis erit si cœmeteria, vbi (olim Ethnicis magistratibus in Christianum nomen sæuientibus) maiores nostri latitantes Eucharistiam sumebant, B
sacras conciones audiebant, aliaque omnia, quæ in Ecclesijs obiri solent, obibant; ingrediamur, ibique Imagines, quæ passim obuiæ fient contemplemur; quas accuratissimè cumulauit, ac in lucem edidit Antonius Bosius in suo lib. Roma sotterranea.

Impugnāt præterea prędict veteres, & recētiores Iconomachi, quod quāuis magnū antiquæ imagines ad Hæreticos cōfundendos, ac pietatē erga Deū omnesq; Cœlites excitādam, momentum habeant, certè ad historiam iuuandam non valeant: etenim Pictores cum pro ea potestate, quam habent quodlibet audendi, multa more C
Poetarum confiingere, Historiæq. veritatem ita corrumpere soleant, vt ea ferè nusquam appareat.

Ac certè mirandum, vt quis mentis compos de antiquis Christianorum picturis sic sentiat; etenim, & si recentiores Pictores, siue quod artis elegantiam ostentare malint, non raro peccent, transiliantque historiæ lineas; non tamen propterea antiquorum Pictorum, ac scalptorum (De Christianis loquor) quibus certè quidem Religio erat ab historia vel minimum discedere, fidem eleuabimus: Porro quantum olim veritati studuerint Christiani Pictores, & Scalpores (vt de Alijs Imaginibus taceam) exemplo est vetus illa Icon ex opere Musiuo, quę nobis

Cap. 3. pag. 23. lib. 3.

Cap. 3. pag. 23. lib. 3.

A nobis in æde S. Petri ad Vincula Sebastianum martirem non iuuenem imberbem sed senem (talis enim erat cum martyrium subijt) ante oculos ponit.

Fuere quoque non ità pridem, qui à Græcis ad Francos, Imperium Romani Pontificis auctoritate, translatum fuisse negarunt. Ad magnum istud impudensq. mendacium profligandum, quid interest librorum veterum an Iconum auctoritate, fideque pugnemus? Itaq. si Card. Belarmino, quod libro de Translatione Imperii Edito, Ecclesiæ Romanæ aduersarios, multorum historicorum testimonijs fregerit, plurimum nos debere profitemur; æqum profecto est, vt Cardinali Francisco Barberino, B qui antiqua Imagine in Palatij Lateranensis parietinis ab se restitutis producta, (& à nobis hic effigiata) hoc idem præstitit, plurimum etiam debeamus: Sanè, qui Apostolum Petrum in Throno sedentem, ac dextera Leoni Tertio Pontifici Maximo Pallium, sinistra vero, vexillum Carolo Magno tradentem aspexerit, subiectamque hanc Inscriptiunem legerit

BEATE PETRE DONA VITAM
LEONI, ET BICTORIAM CARVLO
REGI DONA.

Quis nisi in historia valde sit hospes, & Leonis Tertii C restitutionem, & Caroli Imperatoris inaugurationem, & Ecclesiæ Romanæ auctoritatẽ graphicè descriptam, non continuo fateatur. Quæ imago si nulla veterum de his rebus extarent monumeuta, vna hæc sit ad Hæreticorum peruicaciam contundendam, historiæque veritatem constabiliendam instar omninm testium.

Necnon etiam nobis suffragabitur ad veterum pictorum, & scalptorum fidẽm confirmandam, quod legitur in Martyrologio 6 Idur Nouembris de Gloriosis Martyribus Claudio, Nicostrato, Symphoriano, Castorio, Sxmplicio, siquidem cum essent illi summi scalptores, nullo modo adduci potuerunt, vt Idolorum statuas

re facerent

facerent, ac Solis simulacrum venerarentur: vnde post va- A
ria tormenta iussi sunt Romæ Diocletiano Imperante
in flumen præcipites dari.

Cum hæc ità sint, non minus antiquis Imaginibus sacris fidem habebimus integris, corruptisque sacræ vetustatis testibus, quam antiquorum Historicorum libris, quos Viri doctrina, & sanctitate præcellentes tamquam arma ediderunt ad Iconomachiam labefactandam. Vrbem etenim colimus, quæ cæterarum vrbium est Regina, Catholicæ Religionis Arx, morumque Magistra, ex omnibus terrarum oris quotidie Peregrini ad eam ventitant: incredibile est, quanta ij cum cura non ea modo, quæ in propatulo sunt, obseruent, sed abstrusa quæque rimentur. B Equidem haud dubito, quin ea, quæ a maioribus nostris quasi hæreditario iure accepimus, permagni a nobis æstimari viderint, satis amplum suæ peregrinationis fructum se percepisse dicturi sunt, quod & *Hæreticorum* mendacia deprehenderint, & sancta sanctè tractanda esse didicerint.

De Ritu Priscorum Fidelium in precibus Respiciendi Orientem, & alijs similibus. Cap. IIII. C

COGNITO antiquo fidelium ritu circa hieroglyphica, Simbola, & Imagines, quibus illi denotabant, ac exprimebant Sanctissimam Crucem, Christū, & Sanctos eius; Congruum forsan erit recensere (sicuti iam mos fuit) qualiter Christi fideles in ipsorum precibus ad Deum, verterent se ad Orientem, quod etiam plurimi ex sanctis Patribus varijs Mysterijs obseruarunt ac potissimum S. Athanasius quæst. 14. Primū ex psal 131

Ado.

A *Adorabimus, vbi steterunt pedes eius*. Volens ipse Sanctus, quod Pedes Domini steterint ex Zacchar. cap. 14. supra montem oliuarum, qui est contra Hierusalem ad Orientem: & hoc etiam refert Baron. in annum 34. vbi Spondan. n. 64. in fin. Secundo quoniam Deus lux, & creator Lucis nuncupetur, & propterea orātes respiciendo orientem solem, eleuent mentem ad Creatorem Lucis. Tertio cum homo expulsus è Paradiso deliciarum, qui est ad Orientem; hinc ad illum respicientes exoptēt illuc reuerti. Quarto Oriens, & Occidens sunt Symbola lucis, & tenebrarum; propterea mos antiquitus in Ecclesia, quod Baptizzandus respiceret ante Occiden-
B tem, & ibi per tres vices abrenunciato Dæmone, vertebat se deinde versus orientem, vbi per alias tres vices confitebatur nomen Christi. Quinto, & vltimo sicut Christus pendens in Cruce contra Hierusalem Occidentem respiciebat; ac idem etiam ad Cœlum ascendens similiter occidentem intuebatur; ità & homines orantes versus Orientem debent aspicere, quasi expectantes aduentū eius, vt Angeli dixere discipulis post eius ascensionem; *Queamadmodum vidistis eum ascendentem in Cœlum ita veniet*. Et inquit Damascenus lib. 4. de fid. Orthodoxa cap. 3. tale fuisse institutum Apostolorum, quamuis non scriptum, quod idem affirmat Iustinus Mar-
C tyr. lib. 6. quæst. 118 & S. Basilius de Spiritu S. cap. 27. refert etiam Baronius anno 58. vbi Spond. n. 43.

Adeo tenaces fuere prisci illi fideles in hoc ritu respiciendi Orientem, vt non solum ipsi viuentes, hoc in eorum præcibus exacte seruarent: verum etiam mortui eorum corpora supina in sepulcris facie orientem respicerent. vt nos infra dicemus, in cap. 3. de Funeribus Christianorum.

Cumque etiam ad orientem respicere, & construi solitas Ecclesias Christianorum, Baron. in annum 57. vbi Spond. n. 32. eoq. etiam spectabat Templum Hierosolymitanum, ibidē; ac idem Baron. in an. 58. vbi Spond. n. 42.

d Nihilo-

Nihilominus tractu temporis S. Leo Primus, qui vixit anno 443. inuehitur in 7. de Natiuitate contra Populum, qui similiter vertebat se ad Orientem in atrio Vaticanæ Basilicæ sancti Petri, antequam illud ingrederetur, cuius hæc verba sunt. *Quod nonnulli etiam Christiani adeo se religiosè facere putant, vt priusquam ad B. Petri Apostoli Basilicam, quæ vni Deo viuo, & vero est dedicata perueniant, superatis gradibus, quibus ad suggestum areæ superioris ascenditur, conuerso corpore ad nascentem se Solem reflectant, & curuatis ceruicibus, in honorem se splendidi orbis inclinent: quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim paganitatis spiritu multum tabescimus, & dolemus: Quia & si quidam fortè Creatorem potius pulcri luminis, quam ipsum lumen, quod est creatura, venerantur; abstinendum tamen est ab huiusmodi specie officij, &c.* A B

Hoc egit prædictus Sanctus Pontifex, cum esset vigilantissimus in arguendo Manicheos, & Priscillianistas, qui Solem orientem respiciebant, & ad hoc vt illi orantes à fidelibus distinguerentur. refert etiam Baron. in anno. 58. vbi Spondan. n. 43. in fin. & Baron. anno 443. vbi Spondan. n. 1.

Hinc factum postea est, vt perseuerarint etiam fideles in atrio S. Petri vertere se ad Orientem, vt ibi Deum precarentur contra portam prædictæ Basilicæ: & anno 1300. Iottus Florentinus excellens Pictor mandante Cardinale Stefanesco Nepote Bonifatij Octaui Summi Pontificis construxit ex opere Musiuo Nauem, in qua conspiciuntur Christus, sanctus Petrus, cum alijs Apostolis, ad hoc vt ad illam Imaginem orientem versus positam orarent Fideles & omnis euitaretur superstitio Solem adorandi; Quæ figura prædictæ Nauis per Vrbanum Octauum P. M. annis præteritis fuit collocata supra Portam maiorem intus in prædicta Basilica. C

Habitus corporis in orationibus.

Præterea aduerte etiam precandi ritum, seu habitum corporis ipsorum fidelium in Oratione; nam vt plurimum flexis genibus, & si aliquando sæua vrgeret necessitas

fitas

A stas prostrati in terram, iunctis, vel etiam aliquando expansis manibus, & in altum elatis precari consuescerent: tamen quoniam dies Dominicus Resurrectioni Domini erat consecratus; ideo non nisi *stantes*, fideles ex antiqua Ecclesiæ traditione; itemque a Pascha vsq. ad Pentecosten orare solitos, refert Baron. in annum 58. vbi Spond. n. 44.

Sed sedendo adorare extra disciplinã esse, ait Tertull. de Orat.

Viros detecto capite, Fœminas tecto in Ecclesia orare debere, institutio est Apostol. ad Corinth. 1. cap. 11.

B In precationibus aliquando suum quis pugno pectus tundebat: exemplo Publicani a Christo commendati Luc. 18. atque eo signo pœnitudinem declarari, facto illorum, qui post Christi Passionem reuertebantur, docet Baron. d. anno 58. vbi Spond. n. 44.

Ecclesiæ in earum constructione, præterquã respiciebant Orientem, vt diximus, continebant *Porticum*, vbi essent pœnitentes, & alij, quibus intra Ecclesiam non pateret accessus. *Atrium* ad recipiendum Populum. *Sancta* vbi seorsum sederent Sacerdotes, ac demum *Sancta Sanctorum* ad Oblationẽ incruenti Sacrificij; vt adhuc intuemur Romæ Ecclesias constructas temporibus Magni Constantini ex Euseb. lib. 10. hist. Eccles. cap. 4. & C in Vita Constantini lib. 3. cap. 34. refert Baron. dicto anno 57. vbi Spond. n. 31. & similes alias plurimas ego annis præteritis vidi in Regno Galliarum. *Cõstructio Ecclesiarũ*

De Baptismo. Cap. V.

BAPTISMVS, cum sit ianua, ac primus aditus ad coetera sacramenta, per quem recuperatur ante

omnia munditia originalis, adeo vt per illum mansio fiat Christi in homine, ac etiam hominis in Christo; propterea cum Baptismus sit initiatio, de illo nos primum verba faciamus. A

Baptismus ex communi loquendi consuetudine ad eam tantummodo ablutionem accommodatur, quæ ab Episcopo, vel Presbytero, aut alio quocumque sub certa verborum forma ministratur.

Res Christiana primis temporibus inchoata cum esset, Baptisteria in vsu non fuere, sed in fluminibus aliquando Baptizabatur. Tertullian. lib. de Baptismo, cap. 1. *Neque quicquam refert inter eos, quos Ioannes in Iordane, & Petrus in Tibere tinxit*: idem quoq; Origenes tract. 7. in Matth. & Cyrillus Alexand. lib. 2. in Ioannem cap. 57. & clarè in actibus Apost. cap. 16. vbi Paulus mulierem Lydiam sacris baptismalibus in fluuio insigniuit: Honorius Augustunensis ait in lib. de Gemma animæ, quod Apostoli non solum in fluuijs, sed & in fontibus, & stagnis baptizabant: vt adhuc extat Mediolani fons, quo sanctus Barnabas Apostolus ad Baptismum vtebatur. Ac etiam in via baptizabatur, vt in Actibus Apostolorum cap. 8. Eunuchus à Philippo, dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam, & ait Eunuchus; *ecce aqua, quis probibet me baptizari?* Item in domibus, vel in mari, vt in vita S. Appolinaris Rauennatis Episcopi. B C

ria. Baptiste

Baptisteria sancti Dionysij tempore instituta fuere, eaque consuetudo vsque ad nos stabilis, & firma deriuauit. Neque obstat Beda lib. 2. Hist. Eccles. de Anglis in fluuio Rheno, & Vvalua insignitis Baptismo: nam in principio recentis ibi Ecclesiæ Christianę hęc factitata, quando Baptisteria ædificari temporum angustiæ non ferebant, quemadmodum eiusdem Bedæ verba lib. 2. histor. *Nondum enim Oratoria, vel Baptisteria in ipso exordio nascentis ibi Ecclesiæ poterant ædificari*. Eaque Baptisteria primum in priuatis ædibus ædificata, vt in

vita

A vita sancti Marcelli Papæ, vbi Maximiano Imperante Carpasius crudelissimus angustum Baptisterium a Beato Cyriaco domi extructum flagitiosissime deleuit, suffecto in eius locum Balneo, cuius forsan causa fuit, quod sæuientibus dein tirannis sanctissimi homines extra Vrbem, & in occultis, & abditis locis Baptisteria statuere: Donec Imperator Constantinus Magnus ea in suburbio construi fecit. Socrat. histor. Eccles. lib. 1. cap. 26. Sozomen. lib. 2. cap. 32. & etiam intra Vrbem in Coelio Monte. Damasus Papa de Siluestro primo huius Baptisterij Constantiniani elegantiam explicans inquit. *Fontem sanctum, vbi baptizatus est Augustus Constantinus ex lapide Porphyretico*: quibus congruunt sanctus
B Augustinus de Ciuitate Dei, lib. 22. cap. 8. Socrat. lib. 7. histor. Eccles. cap. 4. & 17. Gregor. Turonen. lib. 10. histor. Francorum cap. 28. At in Galliis cœpere forsan baptisteria ædificari in Ecclesia tempore Clodouei Regis, vt de eiusdem Regis Baptismate loquens Gregor. Turonensis lib. 2. histor. Francorum. Nec multo post Concilium Ilerdense cap. 7. apud Gratianum de consecrat. distinct. 4. cap. 106. statuit Fontem Baptismalem extra Ecclesiam non asportari, & Gregor. Magnus epist. 24. lib. 11. meminit Baptisterii in Ecclesia constructi, Baptisteria præterea à sinistra parte ingredientium in
C Ecclesiam mos fuit construi, vt apud Gregor. Turonen. de miraculis sancti Martini lib. 2. cap. 6. & Decretum in Concilio 4. prouinciali Mediolani.

Viris, ac mulieribus diuersus Baptisterij locus assignatus erat, non quia plura Baptisteria essent, sed quia vterque sexus distinctum locum haberet: nam cum eodem tempore multos vtriusque sexus Baptizari oporteret, quos veste nudari illorum temporum consuetudo postulabat: è certis lignis hinc inde à terra exurgentibus, quasi duplicem fontem adeuntes integra verecundia baptizabantur; sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in præfat. cathec. ipsos baptizandos monet in suscipien-

do

do Baptismate viri cum viris, & mulieres cum mulieribus &c. S.August. de Ciuit. Dei, lib. 22.cap.8.& clare in synodo Constantinopolitana, act. 1. A

Consecratio aquæ. Consecratio Aquæ baptismalis ab Apostolis instituta peruenit ad nos, vt ex constitut. Apost. Clement. Papæ lib. 7. cap. 43. ibi *Deinde venit ad aquam, benedicit, & glorificat sacerdos Dominum Deum omnipotentem, &c.* & paulò post Benedictionis verba referens inquit. *Descende de cœlo, & sanctifica banc aquam, da ei gratiam, & virtutem, vt qui baptizatur secundum mandatum Christi tui, cum eo crucifigatur, & commoriatur, & consepeliatur, & corresurgat*, sic etiam testatur Dionysius Areopag. de Eccles hierarch. cap. de baptism. & refert B
Baron anno 132. vbi Spond. num. 2.

Tēpus baptismi. Baptismus in Ecclesiæ Christianæ primordijs quolibet die celebrabatur, sic act. 8. de Eunucho Candacis Reginæ à Philippo baptizato. Item actor. 10. Petrus Cornelium, & aliam turbam baptizauit, D. Ambrosius, cap. 4. in epist. ad Ephes. explicans actorum loca, refert de eadem consuetudine: sed non multo post mos obtinuit, vt extra Paschatis, & Pentecostes tempus nemo Baptismatis mysteria celebraret, S.Leo epist. 4. ad vniuersos Siciliæ Episcopos cap. 3. id ex Apostoli doctrina profectum esse docet. Non solum adultos, sed & infantes, & paruulos tantum Paschatis, & Pentecostes C
tempore baptizatos ex D. Ambrosio de Mysterio Paschæ cap, 5. & sanctus Augustinus serm. 160. in Dominica in octauam Paschæ inquit: *Illi pueri Infantes, paruuli, lactentes maternis vberibus inhærentes, & quantum in eis gratiæ conferatur nescientes, vt ipsi videtis, & ipsi habent octauas hodie.*

Minister. Necessitate postulante omnibus baptizare licebat Ecclesiæ surgentis initio, vt testatur D. Ambrosius cap. 4 epist. ad Ephes. Cæterum solis Episcopis fuisse munus baptizandi ex D. Ignatio ad Smirnenses habetur. *Non liceat sine Episcopo baptizare.* Et Tertullian. similiter lib.
de

A de baptism. cap. 17. sed ex quo postea certa Baptismi tẽpora cessarunt, & Episcopis aucta onera, singulis oppidis certi presbyteri assignati fuere, quibus totum negotium deuolutum est: Monachi autem ab hoc munere in totum repellebantur, vt in decreto Eugenii apud Gratianum cap. Placuit secunda 16 quæst. prima. Baptismus vero è pueris collatus etiam per iocum ritu Ecclesiæ validus: supplenda tamen, quæ à sacerdotibus mos est fieri. Refert Baronius anno 311. & ibi Spondanus num. 8.

Qui sacro fonte Baptismi candidatos suscipiunt, Cõpatres appellantur. S. August. Sermon. 116. de tempor. Et Concil. primum Maguntinum. Nominabantur etiam B Patrini, Sponsores, susceptores, offerentes, vt apud Patres, & Concilia. Munus susceptoris fuit in Ecclesia antiquissimus, vt ex Constitut. Apostol. Clementis lib. 3. cap. 16. Dionysius Areopagita de Eccles. Hierarc. cap. de baptism. refert quomodo baptizandus à susceptore ad Episcopum ducitur: Susceptorum mos in Ecclesiam profectus est ab illo Euangelii. *Et adduxit eum ad Iesum.* Ex Landulpho Carthusiano, libro primo vitæ Christi, cap. 24. *Et adduxit eum ad Iesum, ex hoc accepit Ecclesia, quod in sacramento Baptismi, & confirmationis vtitur adducentibus, qui præsentent suscipientes sacramentum, qui Patrini solent vocari:* Susceptores adhibeantur C in baptismo non solum infantium, verum & adultorum, Concil. Nicen. cap. 22. ibi: *Viri non teneant baptismo puellas, aut mulieres; neque mulieres teneant masculos, sed potius mulieres teneant puellas, & viri teneant masculos.* Cum non fuisset opus distinguere mulieres à puellis. Aduertamus etiam ex dicto Niceni Concilij decreto. Quatenus viro mulierem, & mulieri virum de Fonte suscipere tunc non licebat: vt etiam ex cõstitutione Apostol. lib. 3. cap. 16. cuius ratio fuit quoniam adultorum baptismus frequens erat, ac nudi de sancto lauacro admouebantur; Quibus antiquatis liberum fuit Mari fœminam, & fœminæ Marem suscipere, vt colligitur ex Concil.

De Cõpatre.

A Baptism. cap. 24. & serm. 10. & 14. de verbis Apostol. Quorum susceptorum in catholica fide, & Christi præceptis illos imbuendos munus erat, vt in dicto cap. vlt. de Eccles. Hierarch. Et ipsorum nemo Baptizabatur, nisi symbolum, & orationem Dominicam memoria retineret, Concilium Constantinop. 6. cap. 6. catechesi prosequendæ, quamuis nullum esset præfinitum tempus; In plerisq; tamen Regionibus primo durauit tribus mensibus ex Clemente Primo, epist. 3. de officio Sacerdot. & Cleric. Deinde solum quadraginta diebus in cathecumenorum numero perstiterunt ex D. Hieron. epist. ad Pammach. ait: *Qui baptizandi sunt per quadraginta B dies, publicè ijs tradamus sanctam, & adorandam Trinitatem.* — *De Cathecumenis.*

Fuere autem tempora, cum cathecumenorum plurimi baptismi diem longius extrahebant, vt ex Constantini Magni, & aliorum exemplis. Verum cum plurimum detrimenti hoc Christianæ Reipublicæ afferret. Primo, Neocæsariana synodus canon. 12. tum in Occidente sanctus Ambrosius, in Oriente Basilius, Nyssenus, Nazianzenus oratio 23. in laudem Heron. Philos. extirpare, & euellere plurimum conati sunt. Vt ex eorum orationibus de baptismo editis, refert Baronius anno 377. nu. 5.

C Cathecumeni omnes Christianorum ritus, & præcipuè Quadragesimam obseruabant. Isidorus Hispalen. lib. 1. de Eccles. offic. cap. 27. de Dominica Palmarum. Albinus de diuinis offic. capit. de Domin. Palm. Et quamuis Eucharistiæ sacramento fidelium more expiari non possent Cathecumeni, tamen sanctificato Pane, siue sale, loco Eucharistiæ reficiebantur; vt in conc. Carthag. 1. c. 5. D. Aug. lib. de peccat. merit. & remissione cap. 26.

Cathecumeni post Euangelium à Missæ Sacro eiciebantur. Ex Apost. Constit. lib. 2. cap. 61. & lib. 8. c. 7. vbi eiectionis mentio fit per hæc verba. *Post hæc Diaconus dicat. Ite Cathecumeni in Pace.* Dionysius Areopag. de Eccles. Hyerarch. cap. 5. Et similiter hoc idem

e interdixisse

interdixisse Gentiles omnibus suæ Religionis non initiatis, ex Virgil. Aeneid. 6. *Procul, o procul este profani, conclamat Vates*. Insuper nec Cathecumenis permissum, neque in publicis, neque in priuatis Orationibus cum Baptizatis conuenire: Concilium Arausican. cap. 19. ibi. *Cathecumeni nunquam admittendi sunt etiam inter domesticas orationes*. A

De nomine. Mos dandi Nomina in Baptismo antiquissimus est. Clemens Papa primus Epist. 3. ad omnes Episcopos ait. *Si quis fidelis voluerit existere, & desideret Baptizari, accedat ad Sacerdotem suum, & ipsi det Nomen suum, & ab eo audiat mysteria, &c.* S. Ambros. lib. 2. De Sacram cap. 2. S. August. De Cura pro Mort. geren. & idem lib. De Fid. & Oper. Cuius ratio adducitur, vt Cathecumeni ex Nominis mutatione vitæ commutandæ argumentum desumerent: ac etiam vt Apostolorum, propter suam in eos propensionem Nomina sumerent. Vt apud Eusebium lib. 7. Histor Eccles. Nicephorus Callistus lib. 6 Histor. cap. 22. ibi. *Multi enim propter suam in Apostolos propensionem, & affectionem, Nomina eorum liberis suis imponebant*: Vnde in Synodo Nicena Can 30. Gentilium Nomina filijs imponere fuit vetitum, quod & a S.Chrysostomo significatũ Homil. 22. in cap 4. Epist. 1. ad Corinth. B

De renunciatione. Renunciabant Diabolo, & pompis eius Cathecumeni ex antiquissimo ritu. Paulus ad Timot. 6. ait. *Apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, confessus bonam confessionem coram multis testibus*. Super quod S. Hieron. in lib. Annot. ait. *Confessus es bonã Confessionem in Baptismo, renunciando sæculo, & pompis eius, &c.* Constit. Apost. lib. 3. cap. 18. ibi. *Qui Baptizatur, sit ab omni impietate alienus, hæres Dei Patris, Cohæres filij sui, qui renunciauerit Sathanæ, & Dæmonibus, & fraudibus suis*. Idem lib. 7. cap 40. & 41. Locus Renunciationis erat extra Ecclesiam. Dionys. Areopag. De Eccles. Hyerarch. cap. De Baptismo ibi. *Puer ante Fo-* C

res

A *res Ecclesiæ statuitur in signum humilitatis, postquam perficiuntur Exorcismi, & Insufflationes, & Renunciationes, Ecclesiam cum confidentia ingreditur.* Renunciaturos fuisse item Nudos tamquam Athletas ad pugnandum. Dionys. Areopag. De Eccles. Hyerarch. cap. De Baptismo ibi. *Exuit eum, expoliatque per ministros, tum eum tertio iubet Sathanã insufflare, & quæ defectionis, & abrenunciationis sunt profiteri.* Vetus fuit in Ecclesia obseruatio, vt Baptismate initiandi, Diabolo prius renunciato, occidentem versus statuerentur, sicque positi tertio illa renunciantium verba proferrent; idemque postea Christum Dominum confessuri ad orientem cõuersi id totidem vicibus facerent, vt testatur D. Dionysius Areopag. & Cyrillus Hierosolymit. quos refert Baronius anno 58. & ibi Spondanus n. 13.
B

Post renunciationem cathecumenis dabatur pallium & hoc institutum, vt relicta toga, quæ insigne dignitatis erat, pallium, quod abiectionem, & humilitatem referebat, omnes induerent: Tertullian. lib. de pallio cap. 5. ait. *Cum hæc primum sapientiam vestit, quę vanissimis superstitionibus renuit, tunc certissimè pallium super omnes exuuias, & peplos augusta vestis, superque omnes apices, & Tutulos sacerdos suggestus.* Quare post Gentiles irridentes Christianos dicebant. *A Toga ad Pallium.* Tertull. dicto cap. 5. Pallium erat nigri coloris, vt indicaret pœnitentiam. Seuerus Sulpitius de vita sancti Martini dicens, *Martinum in veste hispida, nigro, & pendulo pallio circumseptum.* Cœpit vsus prædicti pallij ab Apostolis, à quibus deinde fuit commune indumentum Christianorum, ex Tertull. dicto tractatu, sed temporis decursu ad solos Monachos transiuit, quos Sulpitius Seuerus epist. ad Besull. nominat. *Agmina Palliata:* Cassianus de habitu Monach. lib. 1. cap. 7. **De Pallio.**
C

Fidei profitendæ mos fuit cathecumenis ante baptismum, quod ab Apostolis ad nos processit: vt in actis Apostol. cap. 8. etenim Eunucho petenti baptismum: **De Professione Fidei.**

Dixit Philippus si credis ex toto corde, licet, & respondens ait. Credo Filium Dei esse Iesum Christum. Similiter Clemens in constitut. Apostol. lib. 7. cap. 42. Dionysius Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. 2. Gregorius Magnus de sacr. baptism. cum aliis. Et talis professio de suggestu edebatur, August. lib. 8. confess. vbi hoc refert de Victorino. Professionis forma tribus vicibus repetebatur, vt triplicem maculam corde, ore, & actione trina confessio aboleret, sanctus Ambrosius lib. de Spiritu sancto, cap. 11. ac etiam desumptum ex triplici responsione Petri de Christi dilectione, Ambros. lib. 2. de sacrament. cap. 7. Profitentes insuper ad Orientem Solem spectabant; cum Deus Parens Orienti Soli comparetur: Dionys. Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. 2. ait: *Ipsum ad Orientem transfert*. Nazianzenus orat. 40. in sacrament. baptism. inquit. *Ad occasum inuersus Sathanam abiurabis, rursusque ad Ortum te te conuertens Deum confiteberis.* Baron. in anno 58. vbi Spondan. num. 43. Postmodum Professio in tabulas relata, profitentis videlicet alterius manu subscribebatur: Dionys. de Eccles. Hier. cap. de baptismo ibi: *Cumque Sacerdos aliquis ex Tabula Professionis, &c.* Gregor. orat. 40. de sancto baptismo.

De tactu narium, et aurium

Nares, & aures, Presbyterorum digitis ex saliua tangendi antiqua fuit consuetudo, sanctus Ambrosius de iis, qui Myst. initian. ait. *Aperite aures, & bonum odorem vitæ æternæ inhalatum vobis, munere sacramentorum carpite, quod vobis significauimus, cum apertionis celebrantes mysteria diceremus Ephata, quod est adaperire, &c.* S. Greg. lib. de sacram. ad catechiz. infant. Nares tanguntur, quia statim diuinæ cognitionis odor percipitur: quod autem ex sputo aures, quia nos ad Dei verbum percipiendum paratas illas offerimus. sanctus Ambrosius lib. de sacram. cap primo.

De exorcismis.

De exorcismis in baptismo loquitur Christus apud Marcum, cap. 16. *In nomine meo Dæmonia eijcient:* & Lunatico

A Lunatico apud Matth. cap. 17. *Et increpuit eum Iesus, & exijt ab eo Dæmonium*. Hoc idem explicat Isidorus Hispalen. lib. 2. de diuin. offic. cap. 20. sanctus Augustinus lib. 2. de nupt. & concupisc. accedentes ad exorcismum erant nudis pedibus, & vno tantum vestimento, Ioann. Chrysostom. homil. ad baptiz. ibi: *Cur post nostrum magisterium imbuti, nudis pedibus, vno tantum vestimento concesso ad voces exorcizantium accedunt*: Concil. Constantinopolit. 2. act. 1. ibi: *Cum essemus in baptisterio Neophytistarum sine tunicis, & calceamentis, &c.* Ardentem cæreum in exorcismo cathecumeni manu tenebant. Albinus de diuin. offic. cap. 19. *Cereus præcedit Cathecumenos nostros, lumen ipsius Christum significat*.

B Vnctio olei in catechismo adhibita Spiritum sanctum significat, constitut. Apost. lib. 3. cap. 17. ibi, *Baptismus datur in mortem filij; aqua adhibetur pro sepultura, Oleum pro Spiritu sancto, Sigillum Crucis pro Cruce.* Et talis Vnctio in Baptismo adhiberi solita, diuersa ab Vnctione Chrismatis, Baronius anno 35. vbi Spondanus num. 11. *Vnctio Olei.*

Signum Crucis in catechismo apponi antiquitus consueuit, de quo B. Linus de pass. sancti Petri ait. *Postquam non credentes in hac vicina custodia, fonte, precibus, & admirabili signo Crucis, in sanctę Trinitatis nomine baptizati*. Sanctus Ambrosius lib. de initiandis cap. 2. ibi; *Credit autem etiam Cathecumenus in Crucem Domini Nostri Iesu Christi, qua & ipse signatur.* Et ratio est, vt Dæmones vereantur pugnare cum cathecumeno. Innuit Tertullian. lib. de Resurrect. carn. ibi: *Caro signatur, vt & anima muniatur, caro abluitur, vt & anima emaculetur*. *De Crucis signo*

C

Sal in Cathecumeni os inseri solitum est: Origenes homil. 6. ait: *Oportet ergo, quæ renascitur, Sale saliri, & pannorum inuolucro colligari; ne dicatur ad eam, sale non es salita, & pannis non es colligata*. Ratio adducitur ab Isidoro Hispalen. lib. 2. de offic. cap. 20. ait: *Sales in mysterio Cathecuminis dandos à Patribus est institutum, vt eorum gustu condimentum sapientiæ percipiant*. Demum Cathecumenus *De Sale in os.*

thecumenus benedicebatur, ex constitut. Apostol. lib. 7. cap. 40. *Quomodo oporteat Cathecumenum, cum initiatur a Sacerdotibus benedici?* A

De Competentibus. Baptizandi inter alia nomina competentes etiam nũcupabantur: Isidorus Hispalen. lib. de eccles. offic. c. 21. ibi: *Post Cathecumenos, secundus competentium gradus est; competentes autem sunt, qui iam post doctrinam fidei, post continentiam vitæ ad gratiam Christi percipiendam festinabant, ideoque competentes appellantur, id est gratiam Christi petentes.* Fiebant quippe competentes in Dominica Palmarum: Ambros. epist. 33. August. serm. 116. in Dominica Palmarum ad competentes. Soli competentes ius habeant baptismi flagitandi, sanctus Augustinus lib. de fide, & oper. ibi: *Hoc fit multo diligentius, & instantius his diebus, quibus competentes vocantur, cum ad percipiendum Baptismum sua nomina omnia dederunt,* & Isidorus dicto cap. 21 Idemque humi prostrati baptismum petebant, Augustinus lib. 2. de symbol. cap. primo, Gregor. Turon lib. 5. histor. Francor. cap. 11. B

De pœnitentia. Baptizandi variis pœnitentiæ generibus vtebantur. Sic Petrus in act. Apostol. cap. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi.* sanctus Augustinus de vera, & falsa pœnitentia, ibi: *Ad hoc sunt Cathecumeni in Ecclesia constituti, vt dum Baptismum expectant, vnde verè pœniteant, habeant.* Et hæc in conscientiæ excussione, & lacrymis, Augustinus, sermone 11. ad Fratres in Heremo. *O compunctio sancta, sine qua adultis non prodest baptismus:* Sicuti etiam in peccatorum confessione consistebat, vt legimus in actis Apostol. cap. 19. *Multique credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus suos,* & hæc generaliter erat, non autem singulatim de peccatis, vt sacramentalis, vt ex prædicto verbo Annunciantes actus suos, sicuti exponunt interpretes. Requirebatur etiam ieiunium in baptizandis: Clemens in constitution. Apostol. lib. 7. cap. 23. C

A cap. 13. ibi: *Ante Baptismum ieiunet, qui est baptizandus*.

Abstinere quoque debent à legitimis vxoribus, sanctus Hieronymus, epistola 83. ad Ocean. ibi: *Audiant Cathecumeni, qui fidei sunt candidati, ne vxores ducant ante baptisma, ne honesta iungant matrimonia*. Concilium Carthaginen. 4. cap. 86. habet: *Neophiti aliquandiu à lautioribus Epulis, & spectaculis, & coniugibus abstineant*. Accedant ad prædictam pœnitentiam Cathecumenorum orationes, ieiunia, & similia, Tertullian. lib. de baptism. cap. 29. *Ingressuros Baptismum orationibus crebris, ieiunijs, & geniculationibus, & peruigilijs orare*

B *oportet, & cum confessione omnium retro delictorum, &c.* Similiter hortatur Nazianzenus orat. 40. in sanct. lauacrum. Nudis quoque pedibus incedebant Cathecumeni, Augustinus lib. 4. de symbol. ad Cathecumenos, cap. 1. *Omnia sacramenta, quæ acta sunt, & aguntur in vobis Exorcismis, orationibus, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, &c.*

Symbolum Fidei tradebatur baptizandis in die Palmarum Dominica. Isidorus Hispalen. libro primo, de Eccles. offic. cap. 27. de Dominica Palmarum, ibi. *Hoc autem die symbolum competentibus traditur propter confinem Dominicæ Paschæ solemnitatem, vt quia iam ad* Symbolo.

C *Dei gratiam percipiendam festinant, fidem, quam confitentur, agnoscant*, Albin. de diuin. offic. cap. de Dominic. Palmarum, *Pascha petitum, siue competentium dicitur, quia hodie symbolum competentibus tradebatur propter confinem Dominicæ Pascæ solemnitatem*: S. Augustinus, serm. 116. de Dominica Palmarum, & alibi idem asserit.

In Gallia, & Hispania fuit olim mos lauandi capita baptizandis in Dominica Palmarum, & propterea dicta dies nuncupabatur capitilauium, quia tunc lauabantur capita competentium, qui vngendi erant, ne forte obseruatione Quadragesimæ sordidata accederent ad vnctionem, De lauando capite.

nem; Isidorus libro primo Eccles. offic. cap. 27. de Dominica Palmarum, Albinus de diuin. offic. cap. de Dominica Palmarum. Non solum infantibus, verum & Adultis capita lauabant, Pamelius in Tertullian. de baptismo, Fiolaceus de Quadragesima, cap. 14. Hæc consuetudo durauit in Ecclesiis Galliæ, & Hispaniæ, donec de anno 813. in concilio Maguntino secundo derogatum est, vt nemo amplius capitis ablutionem adhiberet, tum ne ab Ecclesia Romana dissentiret, tum vt offendendi occasionem demeret ijs, qui illam ablutionem baptismum esse rati, verum salutareque baptisma respuebant. A

Oratio Dominicalis. Oratio Dominicalis exponebatur baptizandis feria secunda post Dominicam Palmarum, S. August. homil. 42. de commendatione orationis Dominicæ. B

Pedum ablutio Mos quoque fuit Mediolani, & in aliis Regionibus abluendi pedes eorum, qui erant baptizandi, sanctus Ambrosius lib. 3. de sacrament. cap. primo, & lib. de initiandis, cap. 6. referens talem consuetudinem à sancto Petro habuisse originem; Meminit etiam eiusdem consuetudinis sanctus Augustinus, epist. 118. ad Ianuar. Et de tali consuetudine vide latè, quæ scripsit Ioseph Vicecomes de antiquo baptizandi ritu, lib. 3. cap. 17. cum sequent.

De Electis. Vltimus gradus eorum, qui baptizandi erant, Electi fuere, qui differebant à Cathecumenis, & competentibus, quoniam Electi non dicebantur nisi eo die, quo baptizabantur, vt scripsit Siricius Papa, epist. prima ad Himerio. Tarraconen. cap. 2. item ex ordine Romano habetur, quod die Sabbati sancti, quo baptizabantur, Electorum nomine sic nuncupabantur orate Electi. C

De Scrutinio. Origo Electorum pendebat ex scrutiniis, quod in eis de fide, & moribus inquireretur, Robert. Abb. de diuin. offic. cap. 18. ibi: *Quarta ergo feria, noua Ecclesia celebrantur initia, quæ appellantur Scrutinia: Scrutinia verò dicuntur à scrutando, quia perscrutandum erat in his, qui accedebant, ne qua radix amaritudinis subesset,*

velut

A *velut fuit in Simone Mago*. Scrutinia Apostolorum tẽpore non fuerunt, quia tunc certa baptismo tempora non dum statuta fuerant, vt propterea scrutinia celebrare opus fuerit, Vualfridius de rebus Eccles. cap. 26. ait. *Alÿ addiderunt in baptismatis sacramento exorcismos, alÿ consecrationem Fontis, alij salis, alij Cathecumenorum instructionem, alÿ Scrutinia ad tantum Mysterium præparationis statuerunt*. In scrutinijs perquirebantur diligenter voluntas, & opera baptizandi: Albinus de diuin. offic. cap. de Sabbato sancto Paschæ. *Tunc fiunt scrutinia, vt exploretur certius, an post renunciationem Sathanæ, sacra verba data fidei radicitus corde defixerit*.
B Et idem asseritur in concilio Braccharen. secundo, cap. primo. Ferebant suffragia in prædictis scrutiniis, non solum clerici, verum etiam Populus, sanctus Augustinus, lib. 2. de symbol. ad cathecum. ferè initio ibi: *In conspectu totius Ecclesiæ*. Quibus verbis etiam laici comprehenduntur: Scrutinia prædicta septem numero fuere. Albinus de diuin. offic. cap. 19. de Sabbato sancto Paschæ ibi: *Neque hoc omittendum est, quod Romani infra Quadragesimam sex scrutinia celebrant, & hodie septimum, in isto septenario intelliguntur Dona S. Spiritus*
C *in baptismate data*. Idem Robertus Abbas lib. 4. de diuinis offic. cap. 20.

Fiebant quoque scrutinia publicè in Ecclesia, non autem in priuatis domibus, Robert. Abbas, dicto c. 20. vbi etiam subdit, quod scrutinium futurum in præcedẽti baptizandis indicebatur. Conficiebantur autem scrutinia hisce cæremoniis, vt primo recitarentur nomina singulorum baptizandorum: Deinde ad morum, & fidei disquisitionem animum intendebant, ac etiam in iisdem fidei rudimenta quandoque explicabant: His peractis Diaconus imperabat quinquies humi sterni, & totidem vicibus surgere, vt quinque Christi plagas frequenti memoria recoleret; successiuè à susceptore, vel susceptrice vna cũ Accolyto signum crucis in fronte imprimebant.

Vltima cæremonia cineris consecrati à sacerdote aspersio, vt ex ordine Romano cap. de denunciatione scrutinii ad Electos. Vide de his omnibus latè Iosephum Vicecomitem de antiquo baptizandi ritu, lib. 3. cap. 25. Infantes etiam subdebantur scrutinio, non vt fidei, & morum rationem sacerdotibus redderent; sed vt cæremoniis, & ritibus præsertim exorcismo lustrarentur, vt ex ordine Romano in denunciatione scrutinii ad Electos, ibi: *Quarta feria hora tertia scribantur nomina infantium, vel eorum, qui ipsos suscepturi sunt, & Diaconus clamet dicens, Cathecumeni præcedant, & vocentur ipsi infantes per nomina, vel ordinem, sicut scripti sunt: eodem die instruantur, item benedictio cineris ad eos, qui scrutinia sunt habituri, & baptizari desiderant.* Scrutinia omnibus baptizari volentibus necessaria erant: Strabo de rebus eccles. cap. 26 ibi: *Alij scrutinia diligentissimè ad tantum Mysterium præparationis statuerunt.* Ea tamen necessitas, siue vsus postmodum ab Ecclesia sublatus est circa annum Domini 860. Imperantibus Ludouico, & Lothario. Quoniam posteriores scriptores omnem eam consuetudinem nuspiam sua ætate cognouerunt; & Robertum Abbatem, necnon Vgonem in præterito tempore, *Fiebat, erat*, vel similia loquutos esse.

De ornatu Ecclesiæ.

Expletis ritibus, qui præcedebant baptismum: subsequuntur modo, qui in baptismo ministrando, vel paulo ante seruabantur. At primum fuit Christianorum studiũ baptismi die, Ecclesiam Peristromatis ornatam esse, Balsama, & odores, Incensa, & varios cæreos, & lychnos accendi consueuisse, Gregorius Turonen. lib. 2. histor. Francorum, dum Clodouei Regis baptismum recenset. Et hæc non in solo baptismo Regum, & Principum; sed cœterorum, vt ex ordine Romano, titulo de Sabbato, vbi celebrandi baptismi modum præscribit. *Sabbati verò die sancto, ac solemnissimo primo mane ornetur Ecclesia cum omnibus vtensilibus suis, &c.*

Oblatio sacerdoti.

Fuit iam in Ecclesia receptum, vt qui baptizarentur a pecu-

A pecuniam, vel alia munera sacerdotibus darent, quod etiam de inopibus accipiendum esse, tradit Nazianzenus orat. 40. in sanct. Baptism. vbi etiam Nicetas ait, quod talis oblatio non esset definita, sed pro cuiuscumque arbitrio, & illa pro necessitatibus Ecclesiæ, & ministrorum inseruiebat.

Ante baptismum, & in baptismo Litaniæ dicebantur; Albinus de diuinis officiis, cap. 19. de Sabbato sancto sic ait. *Euntes ad Fontes, canant Litanias, ter tantummodo repetendo, sequitur consecratio Fontis, &c.* & cap. 25. de Vigil. Pentecostes ibi; *Finitis lectionibus, descendendum est ad Fontes cum sancto Chrismate, & cereis in magna reuerentia decantando* Litaniam. Idem Fortunatus lib. primo de diuinis officiis, cap. 28. Similiter dicebantur lectiones, & orationes variæ baptismi necessitatem, & dignitatem indicantes. vt ex sancto Gregorio Magno, lib. de sacrament. titulo de Sabbato Paschę. *De Litanijs.*

B

De forma baptismi, qualis primis temporibus fuerit, quamuis aliqui Authores discrepent, & velint, quod Apostoli cum maximè intenderent Christi diuinitatem Barbaris nationibus suadere, in eius nomine baptismi sacramentnm administrasse, non quidem quasi ea legitima & vulgaris forma esset; verum ex diuina dispensatione, quæ rerum formas pro rei opportunitate commutat, vt ex actis Apostol. testimoniis. cap. 2. 8. 10. 11. & 19. vbi baptismus: *In nomine Christi*, aut, *In nomine Domini Iesu:* collatus perhibetur. Item Paulus ad Roman. 6. *Ignoratis fratres quicumque baptizati sumus in Christo.* Alii autem putant in Christi nomine Trinitatem implicitè comprehendi, quoniam nomine Christi simul Patris personam, à quo vnctus est, & Spiritum sanctum, quo vnctus significatur: Sed verissima est opinio baptismi formam cum expressis, & distinctis trium Personarum Sanctissimæ Trinitatis, hoc est Patris, Filii, & Spiritus sancti nominibus semper fuisse; cum ita à Domino Apostolis præceptum fuerit, Matth. vlt. Nec illos, neque successo- *De forma.*

C

res eorundem à communi forma discessisse, vt ex constitut. Apostol. lib. 3. cap. 16. & lib. 7. cap. 23. Pelagius, cap. si reuera de consecrat. dist. 4. cap. in synodo, eadem distinct. Quinimmo Catholica Ecclesia diuinitus edocta optimè intellexit non virtutem, aut fidem indicari, sed tres Personas Sanctissimæ Trinitatis distinctè nominandas esse, & Christus hanc formam baptizandi Apostolos voluit docere: S. Iustinus Martyr Apolog. 2. pro Christianis ad finem, Ioann. Chrisostom. homilia 16. ad Roman. & Fulgentius lib. de Incarnatione, cap. 11. Ad contrarios auctores possemus respondere, Christi, aut Iesu, aut Iesu Christi nomen, aliquandiu appositum fuisse; addito item Domini Nostri, sed non omisso Patris, & Spiritus sancti nomine hac forma: Ego te Baptizo in Nomine Patris, & Filij eius Domini Nostri, & Spiritus sancti, &c. atque hâc sententiam actorum, & sancti Pauli subesse. B. Cyprianus testatur epistol. 73. ad Iubaianum sanct. Fulgentius de Incarnatione, & Gratia, cap. 11. & sequitur Cardinalis Baronius anno 34. & ibidem Spondanus in epit. num. 70. Respondetur etiam, Christi nomen, nihil aliud, quam institutionem significare, hoc est Baptismo Christi initiari, quia antea solo Ioannis Baptismo fuerant initiati, ita vt nominis expressio in illis verbis ad Baptizandos, non ad Baptizantes referri debeat. Dicimus etiam, quod in Christi nomine vis efficiendi eius intelligitur, vt sensus sit Baptismum, sicut & cœtera Sacramenta suum robur à Christo accepisse. Aut demum in Christum baptizati esse dicimur, quod ita simus baptizati, vt in Christum cooptati simus, & ei capiti tamquā membra copulati.

De immersione. Priscis temporibus Baptismus solum per immersionem fuit in vsu, non autem per infusionem, vel aspersionem; hoc etenim patet ex verbis Domini Nostri, cum Apostolis præcepit, Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* verbo Baptizantes mersionem intellexisse, vt ex sancto Chrysostomo, homilia de fide in

A in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, ibi: *Omnibus Mysterijs veluti sigillum imponens Dominus in tribus mersionibus aquæ, vnum Baptisma Discipulis suis tradidit, dicens; Euntes, docete, &c.* Item in cap. multi sunt de consecrat. dist. 4. ibi: *Trina mersione sanctum Baptisma vnicuique tribuere*. Et adeo necessaria trina immersio, vt aliqui Patres dubitauerint: num Baptismus aspersionis, & infusionis esset legitimus, etiam in casu necessitatis? vt facit Magnus apud sanctum Cyprianum epist. 76. Et quamuis in actis Apostol cap. 2 dicatur, sanctum Petrum vno die tria millia hominum baptizasse, ex quo videtur, quod aquæ aspersionem adhibuerit: Dicimus B tamen, quod dies æstiua, qua Petrus baptizauit, trium millium mersioni fuisse sufficiens, præsertim cum tempore Apostolorum multæ solemnitates Baptismi non essent in vsu. Præterea baptizandos rectos, & stantes mergi solitos, totumque hominis corpus in aquam mersum esse: Ioseph Vicecomes de antiquis Baptismi ritibus lib. 4. cap. 7. Consuetudo mergendi totum corpus in Baptismo durauit vsque ad tempora sancti Gregorii, ex Pamelio in epistolam 76. sancti Cypriani. Consuetudo leuis tinctionis cœpit in Ecclesia Occidentali, circiter annum 875. ob teneritatem infantum, cum iam rarissimus esset adultorum baptismus, vt ex allegato cap. 7. in fine de antiquis baptismi ritibus. Vnica ne, an trina mer-C sio fieret? vtroque modo quondam in Ecclesia verè Baptismum confectum esse ex D. Gregor. epist. 41. ad Leandrum lib. primo, & concil. Toletano 4. cap. 5. Et quamuis trina mersio ex Apostolica traditione, diu in Ecclesia seruata, Sanctus Basilius de Spiritu sancto, cap. 27. c. multi sunt de consecrat. distinct. 4. Idem testantur Dionysius Areopagita de baptismo, Tertullian. de corona milit. Ambros. lib. 2. de sacrament. cap. 7. Nihilominus, quia postea aliquorum hæresis supponebat tres Naturas Diuinas in tribus Personis ex præfata trina mersione, visum est Diuo Gregorio Magno, quod ex hoc vnica

mersio

mersio fieret, vt ex dicto Gregorio, epistola 41. ad Leādrum, & dicto cap. 5. concil. Toletani 4. Strabo de rebus Eccles. cap. 26. Quibus addo, quod in singulis mersionibus nomen trium Personarum proferebatur, ita Tertullianus. lib. aduersus Praxeam, cap. 16. S. Damasc. epist. de Trisagio. Baptismalis mersio in modum Crucis effingebatur, vt significaretur à Christi morte, quæ in Crucis signo peracta est: humanæ redemptionis merita profluisse; sanctus Augustinus, sermon. 119. ad Competentes ibi: *Lancea perforatum est latus Christi, & manauit pretium nostrum, ideo signo Christi signatur baptismus idest aqua, vbi tingimini*. S. Chrisostomus, homil. 55. in cap. 16 Matth. A B

De nuditate. Nudi baptizandi ad Baptismum accedebant, Dionys. Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. de baptismo, ibi: *Cum planè vestes Ministri detraxerint, tunc sacerdotes sacrum vnctionis Oleum offerunt*; sanctus Ambrosius sermone 10. ibi: *Nudi accedimus ad lauacrum, vt nudi quoque, & expediti ad Cœli ianuam properemus, quam autem incongruum est, vt quem nudum Mater genuit, nudum suscipit Ecclesia, diues velit intrare in Cœlum?* Et hoc adeo verum, quod in Baptismo etiam partes obscęnæ vestibus carerent: Metaphrastes in vita sancti Syluestri de Constantino, ibi: *Hæc cum audisset Imperator, & latus probrum carnis subiecisset oculis, & vnctus fuisset sancto Chrismate. ingressus est Piscinam*. Vicecomes, dicto tractatu de antiquis baptismi ritibus lib. 4. cap. 10. Quod autem adulti nudi baptizarentur, præter exemplũ Constantini Magni ex Metaphraste, & Surio alleg. Etiã Magnus Basilius sine veste sacro baptismate lustratus fuit, vt scribit in eius vita Amphilochius. Similiter etiam de infantibus, quod nudi baptizarentur, patet ex ordine Romano, cap. de sabbato sancto Paschæ, ibi; *Pontifex cum egreditur à Fonte in sacrarium, & cum vestiti fuerint infantes, confirmet eos*. Ipsas etiam mulieres nudas ad baptismum accessisse, ex sancto Chrisostomo, epistola ad C

Innocent.

A Innocent. Papam, quæ in vita ipsius per Palladium scripta circumfertur, ibi.: *Mulieres, quæ intra Ecclesiam, vt Baptizarentur, sese veste nudauerant, per idem tempus nudæ surgebant, neque sexus verecundiæ, & honestati permittebantur præ pauore consulere*. Pariter constituti in carcere nudi baptizabantur, quamuis esset timor sæuientis persecutionis, vt de Aproniano cum à Sisinio Diacono baptizatus est. vt in vita sancti Marcelli apud Surium. Item infirmi, ac debiles etiam cum propinquæ mortis periculo nudi baptizabantur, vt antiqui manuscripti Codices de gestis sancti Sebastiani apud Surium, vbi de Tranquillino, manuum, pedumque dolore magnopere B distractus à sancto Policarpo nudus baptizari voluit. Causa cur nudi baptizarentur, vt Christi similitudinem, qui pro nobis passus est, quantũ humana imbecillitas patitur in nobis mutuò exprimeremur, ex S. Cyrillo Hierosolymitano, catech. 2. Mistag. sic habetur: *Atque ita exuti eratis nudi, imitantes & in hoc eum, qui in Cruce nudatus fuerat, Christum*. Secundo, placuit ad baptismum nudos accedere eodem habitu, quo Adam ante peccatũ fuit, ex Cyrillo dicta cathec. secunda: *O rem admirandam. Nudi fuistis in conspectu omnium, & non vos pudebat: re vera enim in hoc Adam ferebatis exemplum, C qui nudus in Paradiso fuit, & tamen nullo afficiebatur pudore*. Durauit autem prædicta consuetudo baptizandi nudos, vsquequo malitia ad cumulum aucta, propter flagitii periculum illa cessauit in Occidente plurimis in locis circa annum 1140. quamuis in Oriente, ac etiam diuersis locis Occidentalibus adhuc perseueret, Ioseph Vicecomes, lib. 4. cap. 13.

Qui baptizabantur vsque ad horam Vesperarum ieiunabant, B. Linus de passione sancti Pauli ibi; *Sicque procurrente ieiunio vsque ad Vesperam baptizati sunt in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Atque hac ieiunii lege etiam infantes obstrictos fuisse. Ioannes Diaconus in vita sancti Gregorii, ibi: *Paschatis superuenit* *De ieiunio.*

dies,

dies, & dum sacratissimo Sabbato, *in quo omnes etiam paruuli baptizandi ieiunant, ipse ieiunare non posset, cœpit prius mœrore, quam infirmitate deficere.* Et hoc seruatum, donec imbecilla puerorum ætas diuturno ieiunio nimis affligaretur, matutinum tempus suffectum fuit: de quo synodus Coloniensis, cap. 15. Vicecomes dicto lib. 4. cap. 14. A

De separatione. Mulieres seorsim à viris baptizari solitas, & viri ad dexteram priùs baptizabantur, deinde fœminæ ad sinistram; ordo Rom. cap. de Sabbato sancto, ibi: *Masculi in dexteram partem, fœminæ verò in sinistram: Deinde Presbyteri induentes se vestibus mundis, & candidis, ingrediuntur intro in Fontem, & baptizantur primò Masculi, deinde Fœminæ:* Albinus de diuinis officiis, cap. de Sabbato sancto idem refert. B

Nominabantur baptizādi. Baptizandorum nomina recitabantur à Clericis, & eo ordine, quo quisque suum nomen detulerat, baptizabatur, Dionysius Areopagita de baptismo, ibi: *Virum ad se portari iubet, cumque sacerdos aliquis ex tabula professionis, & eum, & sponsorem citat, hic quidem ad aquam à sponsoribus ducitur ad Hierarchæ manus, ab eis manu ductus. Hierarcha autem in loco superiori stans, ter quidē illum demergit.* Ex quo etiam deducitur, quod cathecumenus manuducebatur ad Episcopum. Baptismo intererat Populus, & Clerus, ex ordine Romano de Sabbato sancto, ibi: *Adstante omni Clero, & Populo in circuitu Fontis,* Albin. de diuinis officiis, cap. 19. de Sabbato sancto, idem refert Cyrillus Hierosolymitanus, cathec. 2. Mistag. *O rem admirandam, nudi fuistis in conspectu omnium, & non vos pudebat?* C

Demum variæ orationes, & lectiones cum Psalmis recitabantur in baptismo; vt ex Albino citato refert etiam Vicecomes, cap. vlt. lib. 4.

De osculo. Absoluto baptismo, statim minister baptizatis oscula figebat, sanctus Cyprianus, epist. 59. ad fid. Episcop. vbi idem refert prædictam osculandi consuetudinē extendi

non

A non ſolum ad Adultos, verum ad infantes in primis partus eorum diebus: Præterea ſubdit etiam, quod oſcula cum amplexu, atque in imo pede figebantur. Ex prædicto oſculo innuebatur Pax, & Gratia, quam baptizatus cum Chriſto, & Eccleſia inibat; ſanctus Ambroſius lib. 2. de pœnit. cap. 3. & epiſt. 33. & ſanct. Bernard. ſerm. 2. ſuper Cantica. Inſuper ex dicto oſculo affirmabatur cognatio ſpiritualis, quæ miniſtro cum ijs, qui abluuntur, intercedit, Tertullian. de veland. Virgin. & cap. 6. apologet. Ambroſ. lib. 2 aduerſus Gentes; & idem Ambroſius, lib. 3. de Virgin. Baronius ad annum Chriſti 294. Vel ſaltem ad vulgarem ſalutandi ritum pertinuiſſe; vt B ex Marco cap. 10. Chriſtus paruulos, Matth. 26. Iudas Chriſtum, actorum 20. Chriſtiani Paulum oſculati ſunt. & ab eodem Paulo ad Romanos 19. & ſecundo Corinthiorum 13.

De linteorum abſterſione.

Deinde Miniſter baptizatum ſuſceptori in manus dabat, à quo ſiniſtro brachio fultum ipſe adhibitis linteis abſtergeret; Albinus de diuinis officijs, cap. 19. de Sabbato ſancto Paſchæ, ibi; *Vt autem ſurrexit à Fonte, ſuſcipiatur ab ipſo, à quo ſuſcipiendus eſt.* Et paulò poſt. *Sunt parati, qui eos ſuſcepturi ſunt cum linteis in manibus ſuis, deinde accipiunt eos à Pontifice, vel Diaconibus, qui eos baptizauerunt.*

Congratulatio adſtantium.

C Interea, qui adſtabant nouis Chriſtianis, omnium peccatorum indulgentiam gratulabantur. Huius quoque meminit S. Hieronymus, lib. 3. aduerſus Pelagianos. *De Baptiſmatis Fonte ſurgentes, & regenerati in Dominũ Saluatorem, impleto illo, quod de ſe ſcriptum eſt, Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, ſtatim in prima Communione Corporis Chriſti dicunt; Et dimitte nobis debita noſtra, &c.* ſubſequebatur poſtea Cantus poſt Baptiſmum. Nicetus in ſanctum baptiſmum ait. *Quod poſt baptiſmum ante altare collocaris, futuræ vitæ gloriam, & propinquitatem apud Deum indicat Pſalmodia, lætum, & feſtiuum illius ſæculi ſonum,* Nicephorus lib. 3. hiſtor.

Eccles. cap. 37. *Mysteria omnia absoluerunt, & circum uicinum templum psallentes obambulabant.* Oratio autem illa interim religiosè fiebat à baptizatis, vt in constitut. Apostol. lib. 7. cap. 94 ibi: *Deinde adstans dicat orationem, quam nos docuit Dominus.* Et B. Euthichius Constantinopolitanus, de quo Surius 8. Nonas Aprilis inquit. *Narrabat enim vir optimus, cum ab Auo ad sacrum baptismum ductus esset, ab eo didicisse, vt cum baptizatus genua esset flexurus, ita precaretur; Bonam mihi mentem Domine elargire, &c.* Tertullian. lib. de baptism. cap. vltimo, &c. A

De Chrismate. Sacerdos item summum baptizati verticem Chrismate vngebat, de cuius origine Siluester Papa propter timorem imminentis mortis post baptismum absente Episcopo: Damasus in Pontificali de Siluestro. *Hic & hoc constituit, vt baptizatum liniat presbyter Chrismate leuatum de aqua, propter occasionem transitus mortis, & propter absentiam Episcoporum necessitate addidit, vt à presbytero vngerentur.* Idem Robertus Abbas de diuinis officijs, cap. 16. Cuius vnctionis instituendæ occasio refertur à Rabano libro primo de institut. Clericorum, cap. 28. ibi; *Bene quidem baptismo continuatur Chrismatis vnctio, quia Spiritus sanctus, qui per illud Chrisma suæ virtutis admixtione sanctificat credentes, baptizato Iesu statim super illum, in Columbæ specie descendit.* Præterea tali vnctione ad pugnandum contra Dæmones baptizati inuitabantur, sanctus Augustinus, tractatu 33. in Ioannem inquit; *Christi nomen à Chrismate dictum, hoc est ab vnctione, ideo autem nos vnxit Christus, quia luctatores contra Diabolum fecit.* Et insuper talis vnctio signum lætitiæ fuit, sanctus Chrysostomus, homilia ad Neophyt. scribit. *Vt scias nostrarum partium spectatorem, peruide, quomodo nos tanquam suos vnxit oleo lætitiæ.* Sanctus Gregorius de feria quinta in Cœna Domini ait. *Cum oleo lætitiæ præ consortibus suis vngendum.* B C

Vestis

A Vestis candida dabatur vlterius baptizatis; Cyrillus Hierosolymitanus catech. 5. Mistag. ait. *Exutis vestibus antiquis, & ijs, quæ sunt secundum spiritum albæ, indutis, perpetuò iam in albis incedere oportet.* Lactantius de resurrectione Domini.

De veste candida

Candidus egreditur nitidis exercitus vndis. &

Fulgentes animas vestis quoque candida signat,
Et Grege de Niueo gaudia Pastor habet.

Vestem candidam etiam infantibus datam, & alijs omnibus, Nissenus orat. 3. de festo Paschæ ait: *Puellus infans mutatione vestis sensu externo Festum colit, quandoquidem interiori animi sensu nondum potest.* Item B Ado in vita sancti Hieronymi de eodem ait; *Hic natus in oppido Stridonis Patre Eusebio vestem Christi Romæ puer suscepit.* Eamque dari solitam esset omnibus, quacumque dignitate præditi essent, Beda lib. 2. histor. Angl. de vita sancti Paulini Eboracensis, Baronius de Imperatore Arcadio ad annum 401. Quare autem daretur Baptizatis vestis candida? Primò vt esset symbolum Innocentiæ, quæ in baptismo confertur; Origenes homilia 12. in Exod. *Lota sunt vestimenta tua, cum venisti ad Baptismi gratiam, purificatus es corpore, purificatus es spiritu, mundatus es ab omni inquinamento carnis, & spiritus.* Similiter vestis alba significabat spiri-C tualem natiuitatem, & resurrectionem futuram; sanctus Augustinus, serm. 163. de tempore ibi. *Ad hoc enim Dominus hodie resurrexit, vt imaginem nobis hodie futuræ resurrectionis ostenderet, & ideo hodie vitali lauacro resurgens Dei populus, ad instar resurrectionis, Ecclesiam nostram splendore niuei coloris illuminet.* Albinus de diuinis officijs de Sabbato sancto Paschæ ait; *Albis induitur vestimentis propter gratiam regenerationis.* Et pariter dabatur baptizatis vestis alba ad indicādam libertatem à Dæmonis seruitute, sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in Protarech inquit. *Magnum est sanè propositum hoc baptisma: captiuitatis liberatio, vestimentum*

candidum, signaculum sanctum, &c. Et sanctus August. **A**
lib.4. de symbol. ad cathecum. cap. 9.

Forma vetus dandæ vestis albæ, illa eadem semper fuit, qua nunc vtimur, hoc est; *Accipe vestem candidam, & immaculatam, quam proferas sine macula ante tribunal Domini Nostri Iesu Christi, vt habeas vitam æternam. Amen*. Gregor. Magn. de sacrament. in ordine baptismi infantium. Et idem ferè ordo Rom. de diuinis officijs titulo de Sabbato sancto. Materia vestis candidæ ex lino constabat, sanctus Hieronymus epistola 128. ad Fabiolam inquit. *Præceptis Dei lauandi sumus, & cum parati ad indumentum Christi, Tunicas pelliceas* **B**
deposuerimus, nunc induemur veste linea, nihil in se mortis habente, sed tota candida, vt de baptismo consurgentes cingamus lumbos veritate. Item refert Nicephorus lib. 3. histor. Eccles. cap. 37.

Hinc infertur, quod vestis candida erat arcta, & adstricta cingulo. Ac etiam corpus totum operiebat vestis alba, ex Tertullian. de Idololatr. cap. 18. & lib. de oratione cap. 3. Fortunatus libro primo de Eccles. offic. cap. 27 ibi. *Quam ablutionem significant albæ vestes in baptismate per totum corpus, &c.* Vestis alba plerumque à baptizatis deponebatur octaua die, sanctus Augustinus serm 157. de Dominica in octaua paschæ, ibi; *Paschalis* **C**
solemnitas hodierna festiuitate concluditur, & ideo hodie quoque Neophitorum habitus commutatur, ita tamen, vt candor, qui ex habitu deponitur, semper in corde teneatur. Fortunatus lib. primo de Eccles. offic. cap. 28. & cap. 29. & alij passim. Ferendi autem vestem albam septem diebus ea causa fuit, vt septem Spiritus sancti Dona, quæ in Baptismo infunduntur, nobis indicentur. Ita Fortunatus lib. 4. de Eccles. officijs cap. 23. ibi; *Baptismalia sacramenta vsque ad completionem dierum septem tendunt, quia septiformi Spiritu ditantur nuper baptizati.* Solam vestem candidam non aliam inferiorem baptizati ferebant; Vicecomes de antiquis baptism. ritibus, lib. 5. c. 14.

Veste

A Veste candida baptizati ab alijs exuebantur; Albinus epistola ad Carolum Magnum ibi; *Cum alba tolluntur vestimenta à baptizatis:* Quamuis vestem albam fœminę per se deponerent, ex Vicecomite, dicto cap. 14. Deponebatur quoque dicta vestis alba in Ecclesia, siue Baptisterio; Fortunatus de ordine antiphonarum, c. 51. ibi; *Et hodie reuertuntur ad Fontes, vt exuant se albis.* Vlterius vestem candidam post quam deposita erat, aqua lustrali lotam fuisse, & post depositionem in Ecclesia relictam, Vicecomes d. lib. 5. cap. 15.

Mysticum, seu sacrum velamen dabatur baptizatis; *De sacr. velam.*
B Albinus de diuinis officijs, cap. de Sabbato sancto ibi; *Albis induitur vestimentis, propter gratiam regenerationis, tunc sacro Chrismate caput perungitur, & mystico tegitur velamine, vt intelligat se Diadema Regni, & sacerdotij dignitatem portare.* Hinc agnosce mysticum velamen distingui à veste candida, ac etiam, quod illud Diadema Regni, & sacerdotij dignitatem denotet. Fuit etiã dictum velamen inuentum ad conseruandum Chrisma, concilium Belluacum, cap. 121. ibi: *Si quis voluerit Chrysmate pannum iterum linire, & super alium baptismum mittere, non est absurdum.* Filum rubeum in mystico velamine insutum erat, vt Christi passionem indicaret, à qua omnis abluendi vis in baptismum vti à Fonte; Durantus ration. diuin. offic. lib. 6. cap. de Sabbato sancto. Et hoc velamen pariter octaua die deponebatur. Ex D. Augustin. serm. 160. in Dominica octauæ Paschæ. *Hodie octaua dicuntur infantium, reuelata sunt capita eorum, quod est inditium libertatis.* Durauit velaminis vsus vsque ad tempora Iuonis Carnotensis de anno 1090. post quem Grossipio, vulgo Bombacio abstergi Chrysma Patres voluerunt, Vicecomes, d. lib. 5. cap. 17.

C

Calcei post baptismum dabantur, ratio affertur à Roberto Abbate lib. 7. cap. primo, cum de baptismi ritibus agit, & ait. *Calceamenta namque de mortuis animalibus* *De calceis.*

malibus

malibus fiunt, & hæc manifesta Dominicæ mortis insignia sunt. Sanctus Gregorius exponens illud, Calceamenta habebitis in pedibus, inquit: *Calceamenta in pedibus habere, est mortuorum vitam conspicere, & nostra vestigia à peccati vulnere custodire.* A

Decem Siliquæ olim dabantur baptizato a Pontifice, & præter ordinem Romanum in titulo de Sabbato sancto, idem refert Albinus de diuinis officiis, cap. de Sabbato sancto sanctæ Paschæ ibi; *Postquam autem vestiti fuerint, deportantur ante Pontificem ad confirmandum, quibus dat singulis stolam candidam Chrismalem, & decem siliquas, & sic vestiuntur*. Hæc siliqua erat pecunia minimi valoris, & hæc a Pontifice dabatur forsan, B
vt tolleretur ea macula, quod Christiani res diuinas pretio venales haberent.

De Cereo.

Cerei accensi in manus baptizati a Ministro dabātur: sanctus Cyrillus Hierosolymitan. cathec. prima Mistag. *Qui fidei lampades nuper accendistis, nunc non extinctas easdem manu tenendo custodite*. Iuo Carnoten. serm. de sacrament. Neophit. ibi; *Ad vltimum datur cereus ardens in manu baptizati, quatenus implere doceatur illud Euangelij, sic luceat lux vestra corā hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent, &c.* Hinc disce, quod cereus dabatur, vt exemplo aliis prælucerent, vt idem considerauit Vgo Victorinus de sacramentis, cap 20. Signifi- C
cabat quoque cereus Animam baptizati nuptias cum Christo contrahere, Cyrillus Hierosolymitanus Procatech ad baptiz. ibi. *Et sponsales lampades vobis donata.* Sicut quoque spiritualem denotabat, vt ex Nazianz. orat. 39. Cereum ferebant baptizati septem diebus, Albinus epistola ad Carolum Magnum ibi; *Et per septem dies in Angelico castitatis habitu, & luminibus cælestis claritatis sanctis assistere sacrificijs solent.* & idem de diuinis officiis. cap. de Sabbato in Albis ibi. *Vnde intelligitur ad nullos alios vsus in quibuslibet locis eam debere accendi, nisi in recordatione luminis Spiritus sancti, dum itur ad*

Ecclesiam,

A *Ecclesiam*. Cereus ferebatur à baptizatis manibus suis, vt ex dicta epistola Albini ad Carolum Magnum. Demum cereus depositus in baptisterio in Ecclesiæ vsum seruabatur, ex Vicecomite de antiquis baptismi ritibus lib.5.cap.25.

Pax dabatur baptizato a Ministro, ex Auctore ordinis Romani, titulo de Sabbato sancto in principio. Pacis nũciandæ post baptismum fuit consuetudo abrogata 800. ferè ab hinc annis, quia peruulgata in totum orbem Christi fide communionis signa præbere non erat necesse, ex d. Vicecomite, cap.29.lib.5. *De Pace*

Baptizatus locabatur in loco edito ante sacrarium, ex B Dionysio Areopagita de baptism ibi. *Rursus ad prima, & potiora speculanda substollitur*. Et de quodã baptizato, qui mortem Matris machinatus fuerat ingemens, sanctus Augustinus epist.168.ad Eusebium ibi. *Furens, & in maternum sanguinem fremens albis vestibus candidatur, construitur intra cancellos eminens, atque conspicuus, & omnium gementium oculis matricidij meditator, &c.* Hinc vide, quod locus, in quo ponebantur baptizati, editus erat, in eoque stabant recto corpore, vt ex D. Augustino citato ibi. *Eminens, atque conspicuus*. Causa verò collocandi ad altare in loco edito fuit, vt & à rebus humanis auocata ad cælestium meditationẽ erigeretur. vt ex dicto loco Dionysi ibi. *Speculanda substollitur*. Ex quibus verbis infertur etiam, quod ibi collocabantur C ab aliis, non autem per seipsos, vt videlicet homines nihil recti viribus suis efficere posse significaretur. Et similiter Diuus Augustinus dicta epistola 168. citata. Prædicta consuetudo collocandi ad altare, quamuis etiam hodie continuetur in Oriente, fuit tamen iamdiù antiquata in Occidente, ex Vicecomite, dicto tractatu, lib. 5. cap.27. *De loco edito.*

Baptizati in primitiua Ecclesia statim confirmabantur, Clem. Primus, epistola quarta inquit. *Omnibus ergo festinandum sine mora renasci Deo, & demum consignari* *De cõfirmation.*

ab

ab Episcopo, cum autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformi Spiritus gratia ab Episcopo confirmatur. Concilium Laodicenum, cap. 48. *Oportet Baptizatos, post Baptismum Chrismatis quoque cælestis, & Regni futuri participes fieri.* Aduerte à beato Syluestro dictam esse consuetudinem duplicis Chrisma tis vsus. Primo, vngendi Baptizatos Chrismate statim in vertice, vt diximus supra. Secundo, in fronte, quod pertinet ad confirmationem, & de hac posteriori intellexit Sanctus Cyprianus, epistola 73. ad Iubaianum ibi; *Quod etiam nunc quoque apud nos quæritur, vt qui in Ecclesia baptizantur, Præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem, ac manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico consumentur.* Hoc quippe verbum idem importat, quod Perficiantur, seu Confirmentur, vt dixit sanctus Ambrosius, lib. 2. de sacrament. cap. 2. ibi: *Post Fontem superest, vt perfectio fiat.* Adde Theodoretum ad capitulum primum Cantic. *Sacri baptismatis mysterium recordare, in quo, qui initiatur, post Sathanæ abnegationem, & Dei confessionẽ, veluti signo, ac nota quadam Regia, spiritualis vnguenti Chrismate inuncti, sub ea visibili vnguenti specie, inuisibilem sanctissimi Spiritus gratiam suscipiunt.* Quæ verba non de Chrismate in vertice accipienda sunt, sed de confirmationis sacramento, vt ex illis vocibus, *Signo, ac nota* quæ soli confirmationi tribuuntur, quod patet, cum baptizatis necessaria sit confirmatio statim post baptismum ex concilio Laodiceo cap. 48. ibi: *Oportet, Baptizatos post Baptismum Chrismatis quoque cælestis, & Regni futuri participes fieri.* Et huiusmodi consuetudo extendebatur, vt etiam Baptizati absente Episcopo, ab eodem postmodum confirmarentur, vt in actis sancti Marcelli legitur. *Apronianus respondit, Credo, & Sisinnius Diaconus dixit ei; illuminet te Christus. Et eleuauit eum de Pelui, & duxit eum ad sanctum Marcellum Episcopum, qui eum Chrismate consignauit.* Et quod Episcopi

A ſcopi circumirent minores Vrbes ſacræ confirmationis nuper baptizatis conferendæ cauſa, refert ſanctus Hieronymus, lib. aduerſus Luciferian. ibi. *Non quidem abnuo hanc eſſe Eccleſiæ conſuetudinem, vt ad eos, qui longe in minoribus Vrbibus per presbyteros, & diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad inuocationem ſancti Spiritus manum impoſiturus excurrat*. Non ſolum adulti, verumetiam infantes ſtatim poſt baptiſmum confirmatos eſſe, ſanctus Auguſtinus de eccleſ. dogmat. ibi. *Si vero paruuli ſunt, vel hebetes, qui doctrinam non capiant, reſpondeant pro illis, qui illos offerunt iuxta morem baptizandi, & ſic manus impoſitione, & Chriſmate communiti, Eucha-*
B *riſtiæ myſterijs admittantur*. Simile habetur ex ordine Romano inter baptiſmi cæremonias de Sabbato ſancto. Addimus prędictis, vt mos confirmandi poſt baptiſmum fuerit in vſu Apoſtolorum tempore, ex actis Apoſtol. c. 8. *Cum audiſſent Apoſtoli, quod recepiſſet Sammaria verbũ Dei, miſerunt ad eos Petrum, & Ioannem, qui cum deſcendiſſent, orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctũ*. Et ſimile habetur, c. 28. & Apoſt. ad Hebr. 6 vbi Ambroſ. Haymo, & Anſelmus, & alii. Quare autem ſtatim poſt baptiſmum celebraretur confirmatio? Vt nimirum
C ex eo ad profeſſionis Chriſtianæ ſtudia attentiores fieremus, ex Vrbano Primo, epiſtola ad vniuerſ. Chriſt. vbi ait. *Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum Spiritum ſanctum poſt baptiſmum accipere debent, vt plenè Chriſtiani inueniantur, &c.* Affertur etiam alia ratio, quam refert Albinus de diuinis officiis, cap. de Sabbato ſancto Paſchæ, ibi. *Per impoſitionem manus à ſummo Sacerdote, & ſeptiformis gratiæ Spiritum accipit, vt roboretur per Spiritum ſanctum ad prædicandum alijs*. Ceſſauit deinde ſucceſſu temporis (& forſan imperante Carolo Magno) ritus confirmandi ſtatim poſt baptiſmum. Quoniam aucto fidelium numero, & baptiſmo per ſingulas Parochias inuecto, cum Epiſcopi tantam multitudinem vno die confirmare non valerent, cœptus eſt ritus, vt illi

statis per annum diebus Diœcesim obeundo, eos, qui bus opus erat Chrismate confirmarent, & hoc in Occidentis Regionibus; etenim in Oriente vetus ritus vt plurimum perseuerat, ex Vicecomite, dicto libro quinto, cap. 32. A

De Pace

Baptizatis iterum dabatur Pax, ordo Roman. de Sabbato sancto. *Pontifex tincto pollice in Chrismate, faciat Crucem in frontibus singulorum, dicendo, Confirmo, &c. Pax vobis. Quibus expletis iussi incipiant in Ecclesia Litaniam, Tertiam, & campanæ tanguntur, & ingrediuntur ad Missam.*

De Benedictione.

Benedictio deinde impertiebatur Baptizatis, Tertullianus de baptism. cap 8 ait. *Dehinc manus imponitur per Benedictionem aduocans, & inuitans Spiritum sanctum, &c.* B

De Missa.

Missa quoque post baptismum celebrabatur, vt ex citato ordine Romano. Item Albinus de diuinis officiis cap. 19. de Sabbato sancto Paschæ, ibi. *His finitis, pulsantur signa ad Missam publicam.*

De Eucharist.

Post Baptismum, peracto Missæ sacrificio dabatur statim Eucharistia. Clemens primus, epistola 3. de officio Sacerdotis. *Baptizetur vnusquisque in aquis perennibus, nomine Trinæ Beatitudinis, perunctus oleo per orationem sanctificato, vt ita demum per hæc consecratus possit percipere de sanctis.* Et non est dubium sanctorum nomine Eucharistiam intelligi, & Dionysius Areopagita de Eccles. Hierarch. cap. de baptismo. *Is cum virum vnguento insigniuit, Eucharistiæ participem esse pronunciat.* Ritum Eucharistiæ suscipiendæ post Baptismum, non solum adultis, verum etiam infantibus fuisse communem, ex sancto Anselmo in cap. 2. Lucæ, ibi: *Potest etiam puer iste, qui in templum introducitur, illos nunc significare, qui ad fidem venientes in Ecclesiam inducuntur, vt consuetudinem Legis obseruent; quia exuta in baptismo purgatione introducunt eos ad sanctum altare consecrandos Victima Diuinæ Eucharistiæ.* Sed nota ex C

Hugone

A Hugone Victorino, lib. primo de sacramentis, cap. 20. & ex Diu. Augustin ad Bonifacium contra Hæresem Pelagianam. Quod pueri post Baptismum Eucharistiam solũmodo sub specie vini sumebant. Secundo, Vgonis ætate vini vsum in Christi sanguinis locum suffectum esse. Tertio, adultos sub vtraque specie Eucharistiæ cibo animum refecisse; & ex dicto Vicecomite libro quinto, cap. 36.

Coronam impositam fuisse olim baptizatorum capiti, ex Nazianzeno, orat. 40. in sanctum baptismum, ibi: *Baptismo consignare, hunc tibi vitæ socium, & familiarem adscisce, honore eum complectere, vt te ornet, capitique tuo* B *gratiarum coronam nectat, & corona deliciarum te protegat*. Seuerus Alexandrinus lib. de baptismo, scribit. *Et eleuant baptizatos ad altare, eisque dant mysteria, Eucharistiã, & sertis coronat eos sacerdos*. Et paulò post. *Psallite hymnum Filio Dominatoris omnium, qui Regum Corona vos coronauit, &c.* Et idem refert sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in sua Procatech. cum baptizatos hortaretur. Imponebatur baptizatorum capiti Corona, tamquam lætitiæ symbolum, vti Amoris index, & Regium, & Sacerdotale insigne, Tertullian. de corona militis, sanctus Cyprianus de lapsis, & aliis, ac etiam vt signum Victoriæ, Nazianzen. orat. 23. in laudem Heron. *De Corona.*

Ab initio nascentis Ecclesiæ fuit consuetudo dare C baptizatis Lac, & Mel, vt ex sancto Petro, epist. prima, cap 2. ibi: *Sicut modo geniti infantes, rationabile sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem*. Quod nomen infantes pro baptizatis vsurpatur, ex sanct. Hieronym. in cap. 55. Isaiæ. Item Clemens Alexandrinus, lib. primo Pedago. cap. 6. latè Tertullian. de corona militis, cap. 3. vbi de baptismi cæremoniis inquit. *Deinde ter mergitamur, inde suscepti lactis, & mellis societatẽ prægustamus*. Et idem lib. primo aduersus Marcionem cap. 14. ait. *Sed ille quidem vsque nec aquam reprobauit* *De lacte & melle*

Creatoris, qua suos abluit, nec oleum, quo suos vngit, nec lactis, & mellis societatem, quo suos infantat, nec panem, quo ipsum corpus suum repræsentat. Vbi significantur baptismi cæremoniæ, & sanctus Hieronymus aduersus Lucif. ibi: *Veluti in lauacro ter caput mergitare, deinde egressos lactis, & mellis prægustare concordiam ad infantiæ significationem.* Quibus adde auctorem de ordine Romano de Sabbato sancto Paschæ, vbi refertur Benedictio lactis, & mellis. Dabatur lac, & mel ad significandam spiritualem infantiam, vt ex Clemente Alexandrino lib. primo Pedag. cap. 6. Item ad significandam Dei misericordiam, & peccatorum remissionem, ac etiam Gratiam, & cælestem Beatitudinem, vt ex Clemente, dicto cap. 6. allegato. Durauit prædicta consuetudo vsque ad ordinis Romani tempora anno 725. & adhuc obseruatur à Christianis Aethiopibus. A B

De lacte & vino

Præbebant quoque Ministri Baptizatis lac, & vinum dulce, Clemens Alexandrinus lib. primo Pedag. cap. 6. ibi: *Porro autem miscetur quoque lac vino dulci.* Sanctus Hieronymus in explan. cap. 55. Isaiæ ait: *Qui mos, ac Typus in Occidentis Ecclesiis hodie vsq. seruatur, vt renatis in Christo vinum, lacque tribuatur.* Vbi etiam subdit de hoc rationem.

De concione, et Pace.

Demum post baptismum Concio habebatur, & Pax baptizatis impertiebatur, Seuerus Alexandrinus, lib. de baptism. ibi; *Psallite hymnum Filio Dominatoris omniũ, qui Regum Corona vos coronauit, peroptate eum, immutate vestimenta vestra, & candidi estote in modum niuis, ac in similitudinem Angelorum splendores vestros illuminate. Ite in Pace filij Baptismi. Diaconus, Ite in Pace.* C

De eleemosynis

Expletis cæremoniis ad Baptismum pertinentibus, subnectam quoque de alijs quibusdam à baptizatis seruari solitis. Et primò baptizati stipem copiosè in egenos conferebant, ex act. Apost. cap. 4. *Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant*

pretia

A *pretia ad pedes Apostolorum*, & similiter cap. quinto de Anania.

Baptizati excipiebant Conuiuio Ministros, & susceptores ex Nazianzeno orat. 40. in sanctum baptismum inquit, quod non imminuatur de gratia baptismi, si desit splendida vestis ad excipiendos initiatores, vbi expositio Nicetæ. *At inquies munus parabo, splendidamque vestem, quam post baptismum induam, atque mensam, qua initiatorem meum excipiam, ne hæc quidem necessaria sunt, nec si ita præparatus non fueris, propterea baptismi gratiæ quicquam decedet.* Successu temporis prohibita, aut saltem moderata fuere prædicta conuiuia. ex B Maguntina synodo secunda, cap. 16. ibi. *Commessationes verò, & parum sobria conuiuia, quæ quibusdam in locis post baptismum fiunt per ciuiles Magistratus inhiberi, aut saltem ad moderationem Christianis dignam, reduci volumus.* *De Conuiuio.*

Lætitiæ signa præbebant Christiani propter baptizatos, Tertullian. de baptism. cap. 20. ibi. *Ipsum Dominum post lauacrum statim tentationes circumsteterunt, quadraginta diebus ieiunijs functum. Ergo & nos dicet aliquis a lauacro potius ieiunare oportet? & quis enim prohibet nisi necessitas gaudij, & gratulatio salutis?* Sanctus Augustinus serm. 163. de tempore in die Pas- C chatis ibi: *Hic igitur est dies, quem fecit Dominus, celsior cunctis, lucidior vniuersis, in quo sibi nouam plebem, vt ipsi videtis, regenerationis spiritu conquisiuit, in quo singulorum mentes gaudio, & exultatione perfudit.* Remanet adhuc vestigium Gaudii propter baptizatos in octiduo Paschæ, Robertus Abbas de diuinis offic. cap. 11. ibi; *Hoc alleluia sicut, & reliquum huius diei officium, maximè baptizatorum est exultatio, eo quod prima, vt dictum est, Resurrectione iam consurrexerunt cum Christo* Auctor ordinis Romani de Sabbato sancto in die. *De lætitia.*

Denunciatio baptizatorum prius ab Episcopo fiebat: ex Nazianzeno orat. 23. ibi: *Sed coram Deo, & Angelis,*

atque

atque vniuerso Ecclesiæ cœtu victorem proclamabo. Postquam verò creuit dignitas Episcopalis, deuolutum est munus prædictæ declamationis ad inferiores Clericos, & Notarium Regionarium. Auctor ordinis Romani in vigilia sanctæ Paschæ, ibi; *Die Resurrectionis Dominicæ procedente Pontifice ad sanctam Mariam cum ordinibus suis, Notarius stat in loco, qui dicitur Meruulanus, & salutato Pontifice, dicit;*

In Nomine Domini Nostri Iesu Christi, Baptizati sunt externa nocte in sancta Dei Genitrice Maria, infantes masculi numero tot, fœminæ tot.

De Imagine Agni ex cera.

Fuit consuetudo dandi Baptizatis in cera cõsecrata imagines Agni cælestis, Guilielmus Durantus in ration. Diuin. offic. & hodie Romæ peragitur cæremonia veteris consuetudinis vestigium, quod Dominico die, qui Paschatis solemnia subsequitur, dum Pontifex Agnos è cera ritè consecrata fictos Domesticis distribuit; Accolytus tunc alta voce clamat. *Domine, Domine, Domine isti sunt Agni nouelli, qui annunciauerunt Alleluia, modo venerunt ad Fontes, &c.* De hoc patet quoniam non solum Agnorum nouellorum, hoc est nuper baptizatorum mentio est. Verum quia in ipsa Fontes nempe Baptisteria nominantur; vnde sacras Agni Dei imagines in cælesti lauacro baptizatis dari solitas esse constabit. Quare autem baptizatis daretur prædicta cerea imago Diuini Agni? vt baptizati intelligerent, se propter Agni Christi Domini acerbissimam mortem pro humano genere obitam, salutaribus baptismi aquis ablutos fuisse, & studerent se virtutum Christianorum officia, & præcipuè mansuetudinem, quæ in Agno elucet, exemplo aliis prælucere.

De Anniuersario.

Apud antiquos Christi fideles solita fuit celebratio de Anniuersario die, quo quis fuerat baptizatus, & hæc diccebatur Illuminatio, seu de sanctis Luminibus, de qua sanctus Gregorius Nazianzenus, orat. 40. in sanctum lauacrum, ibi. *Quoniam heri splendidam Luminum diem cele-*

A *celebrauimus, &c.* Et hæc solemnitas à Gentibus fuit desumpta, dum celebrabant diem nominalium, nempe in quo nomen ipsis fuerat impositum, ex Tertullian. de Idololatria, cap. 16. ibi. *Circa officia verò priuatorum, & communium solemnitatum, vt togæ, vt sponsalium, vt nominalium, nullum putem periculum obseruari de flatu Idololatriæ, quæ interuenit.* Quod in hanc sententiam exponit Pamelius.

Et postremo addimus, quod baptizati apud Ministrum per aliquot dies manebant, & erant in Ecclesia, ad hoc munus electi homines, qui recens baptizatos

B erudirent, ex sancto Ambrosio in cap. 4. epist. ad Ephes. ibi: *Magistri verò exorcistæ sunt, quia in Ecclesia ipsi compescunt, & verberant inquietos, siue ij, qui infantes solebant imbuere.* Vbi infantis nomen accipitur pro de recenti baptizato.

De triplici Christi Cœna, & primum de Legali. Cap. VI.

C ABSOLVTIS veteribus Baptismi ritibus, prosequemur, quos in sanctissima Eucharistia, ac etiam in Missæ sacrificio veteres obseruabant, ad quorum maiorem cognitionem præfabimur de triplici Christi cœna: Et quamuis vnam tantum cœnam admittat Maldonatus in Matthæum 26. vers. 20. & partitionem cœnarum: *Legalis, Communis, & Eucharisticæ,* neget commodam esse, quia Legalis, & Tertia, non cœna, sed Pascha, & Eucharistia dicendæ sint; tamen cum Tertullianus ad vxorem 2. Chrysostomus homilia 82. in Matth. 26. & Marc. 14. Augustinus lib. 3. de consensu Euangel. canone primo distinguant, & Rituale Hebræorum secundam mensam, cœnam nostram communem vocet, nos

etiam hic agemus primum de legali cœna. A

De Cœna Legali.

Quod igitur ad legalem cœnam attinet Hierosolymis tantum, & non alibi morem fuisse celebrandi, Deuteronom. 16. *Non poteris immolare Phase in qualibet Vrbium, quas Deus tuus daturus est tibi, sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi*. Christum autem in ciuitate Hierosolymitana cœnasse, atque in ædibus cuiusdam Petrus, & Ioannes locum impetrarunt, & si confusè nominet, certum tamen Christus designat, vt Hieronymus notauit, Beda in Marcum 14. hic allegoricus est, neminem nominari, vt se omnes ad nouum Christi Pascha nominatos intelligant. Sed proprius ad veri historicam similitudinem Euthymius accessit; Ne Iudas cognita domo ad Iudæos vitæ Christi insidiantes, locum referret; illique præueuirent tempus, quo ipse capi voluit. Voluerunt aliqui, fuisse dictā domum Ioannis Euangelistæ, alij Iosephi ab Arimathia, alij Simonis leprosi; sed quoniam de hoc non satis constat, procedamus vlterius. B

Circa ritum institutionis Phase, præcepit Deus, quod cum ex Aegypto Israel excederet, seruaret Pascha, vt legitur cap. 12. Exodi, & contigisse, quod Agnum anniculum mactarent circa introitum, & ostium domus, & tunc excipiebant sanguinem illius pelui, aut alio quopiā vase: tum accipiebant fasciculum Hyssopi, & intingebant in sanguinem adhuc calentem, & aspergebant super liminare ostij, & duas postes. C

At quoniam mandarat Deus ad Agni ritum, etiam Hœdum tollerent; quidam duplicem immolationem præceptam intelligunt: verumtamen est, non de duplici immolatione præceptum: Exodi 12. sed tantùm innuitur, vt cui Agnus deesset, licuisse Hœdum immolare illius loco: ita Theodoretus, quæst. 14. in Exod. & ibidem Lyranus, & Tostatus.

Quare decima die Agnum iussi sunt accipere, quem tantum quartadecima immolabāt, putat Lyranus, quod in

A in illis quatuor diebus explorarent, an in illo Agno, vel Hædo accepto esset aliqua macula, idest defectus, propter quem non deberet immolari, & sic de alio sibi prouiderent.

Qui ritè agno in Paschate faciebant, nō adducebant agnos in templum, vt sacerdotes illos iugularent, sed qui immolabant, edebant, vt clarè legitur in dicto textu Exodi 12. ibi: *Immolabitque eum vniuersa multitudo filiorum Israel ad vesperam, & edent carnes nocte illa assas igne. &c.* & ita post alios Card. Belarm. lib. 1. de Missa, cap. 7.

Cœnatores in Pascha, infra decem, esse non licuisse,
B vt refert Iosephus. *Per singulas hostias contubernia non pauciorum, quam decem fiunt.*

Christi cœnæ, præter ipsum, duodecim interfuerunt, qui vna cœnabant, Christus scilicet, & Apostoli duodecim, quamuis alii plures ibidem interfuerint, vt refert Metaphrastes, oratione de vita Deiparæ is verbis. *Videntur non abfuisse tempore Mysteriorum, sed cum Apostolis minimè accubuisse; fuisse tamen eius domus participes: nam Christus discipulos habuit accumbentes, Matrem autem iussit curam gerere mulierum, quæ ipsi ministrabāt, tanquam per eam eas excipiens, & cum eis vescens.* Vult ergo Matrem cum mulieribus ijsdem in ædibus,
C ac eodem tempore, discretis tamen cœnaculis, cœnasse.

Quo situ Christus cum Discipulis cęnauerit? respondetur, quod in Paschali cęna Christus stetit; Ac in communi, seu vulgari, ac in Eucharistica accubuit, ex August. de consensu Euangel. & in tractatu 55. in Ioannem, quo loco facit illam triplicem cęnæ diuisionem.

Loti ad mensam adstiterunt, prout Christus dixit Petro. *Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet.*

Quid ergo est Pascha? Transitus. Hunc Dorothæus Abb. doctrina 22. inquit; *Anima Christiana rectè celebrat, cum egreditur à cogitationibus Aegypti, hoc est à peccato: Quoties enim digreditur anima à peccato, toties*

Domino celebratur Phase. Et nobis illum Christus strauit, sed cum ipse transiuit, Eligius homilia 4. de cęna Domini: *suo Paschate idest transitu ex hoc Mundo ad Patrem, nos de vitijs ad virtutem, de terrenis ad cælestia transire docuit*. Modum, quem tenere debemus, docet Anselmus in Matth. 26. *Quicumque voluerit Pascha Domini celebrare, debet sequi Baiulum aquæ. Aqua significat gratiam Spiritus sancti, vnde dictum est; de ventre eius fluent aquæ viuæ, hoc autem dicebat de Spiritu sancto.* A

Agnum edebant in vna domo plures, Cæsarius Arelatensis homilia 6. de Pascha. *Quid est in vna domo, idest in vnitate Ecclesiæ, iubemur carnes eius assumere: Ariani ergo, & diuersa Hæreticorum peruersitates, non in vna illum comedunt domo: Quare sicut in diluuio, non est saluatus nisi, qui in Arca Noe fuit inuentus, ita diuersæ fidei homines extra Ecclesiæ domum non habentes Agnum, qui Christus est, salui esse non possunt.* B

Est autem hic Agnus Christi figura ob simplicitatem, & innocentiam: cum ad lanienam trahitur, non vociferat, cum tondetur, non clamat, sic Christus per Isaiā 53. *Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.*

Panis Azimus vna debet comedi, vt præcepit lex Leuitici 8. Eligius; *Edendæ sunt carnes istæ cum azimis panibus, & lactucis agrestibus: Azimā dicimus absque fermento: fermentum verò malitiam designat, & dolum; absque fermento igitur Agnum comedimus, si sacram Eucharistiam sine malitia, dolo, & simulatione in sinceritate bonæ vitæ percipimus: lactuca quoque agrestis valde amara est, & in viris luxuriam reprimit; Significat autem hoc, vt quando ad Corpus Christi, qui verus Agnus est, sumendum accedimus, quamuis de Redemptione lætemur, amaritudinem tamen ex recordatione peccatorum habeamus, vt dulcescat ex venia, quod amarescit ex pænitentia.* C

Renes

A Renes vestros accingetis, & Calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter, B. Eligius homilia 14. *Agnum nostrum comesturi renes nostros accingamus, idest delectationes noxias, & carnalium desideriorum fluxa restringamus: calceamenta in pedibus habeamus, idest operum nostrorum gressus exemplis sanctorum Patrum muniamus: Et baculos opus est manibus teneamus, vt in cunctis, quæ agimus, timorem Dei viuum præ oculis tenentes, secundum ipsum opera nostra dirigi postulemus. Nec prætereundum, quod dicitur, Comedetis festinanter: Festinantes namque Pascha comedimus, cum nos hic non habere certam mansionem recolentes, quotidie de festinanti, & iam iamque imminenti fine suspendimur assiduè meditantes, quoniam incolæ super terram, & peregrini sumus, &c.*

B

Caput cum pedibus vorandum Cæsarius Arelatensis, homilia 6. de Pascha: *Vt Deum, & hominem puri confessione veneremur: caput accipiamus de eo, quod dicit B. Ioannes: In principio erat Verbum: Pedes verò de eo, quod Apostolus scribit, semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens in similitudinem hominum factus, &c. Oportet ergo, vt huius nostri Agni carnalibus succinctis lumbis, idest mortificatis carnalibus passionibus cum summa cordis, & corporis puritate vescamur caput cum pedibus, idest & ex Deo genitum credamus, & ex homine procreatum.*

C

Ossa comburenda igni, Gregorius Nissenus de vita Moysis inquit; *Duo esse præceptorum genera: nam alia eiusmodi sunt, vt possibile sit ea nobis planè intelligere, probabilemque de ipsis rationem reddere. Hæc neque coactè, neque ignauiter pertractare debemus, sed vt ad bonam nobis hic cibus valetudinem animæ prodesse possit. Alia sic latent, vt duriora sint, quã vt planè intelligere, vel reddere rationem queamus, vt si quæreres, quæ nam sit substantia Dei? Quæ sit necessitas eorum, quæ sunt? aliaque plurima. Hæc omnia Spiritui sancto relinquemus, qui Dei profunda inuestigat, & scit. Nam ignis in*

sacris litteris, plerumque pro Spiritu sancto ponitur. A

Vterque postis oblinendus sanguine Agni; Gaudentius serm. 6. de manducatione Agni inquit: *Habemus in vtrisque postibus scilicet in corde, & ore, salutarem Domini passionem: Quomodo? sicut dicit Apostol. Roman. 10. corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: Habemus in limine frontis, signum sanguinis Agni, vt non sinat exterminatorem Deus introire ad nos.*

De Vulgari, seu Communi Cœna. B
Cap. VII.

SEQVITVR altera Cœna, quæ Communis, seu Vulgaris vocatur. Et peracta prima Legali Cœna, in qua stantes erant, ad hanc secundam Christum cum Discipulis accubuisse ferè omnes consentiunt; Chrysostomus homilia 82. in Matth. *Quomodo ij Pascha comedebant aduersus legem recumbentes? Dicere possumus, quia postquam comederunt Pascha, ad cœnandum recubuerunt.* Theophilactus in 26. Matth. & Marcum 14. Dicimus itaq; quod prius Paschate stans comederit, deinde recũbens tradidit suum sacramentum. Primũ enim perfecit figuralia, deinde verum perfecit: Ambrosius in 15. Lucæ, & Nonnus in Ioannis 15. hoc idem refert Baron. in anno 34. vbi Spondanus num. 12. Notandum, quod omnes duodecim de eodem vase in circuitu cum Domino sumebant in cœnaculo strato, quasi iacendo, more antiquo recumbentes. C

Lecti stabant dispositi in Cœnaculo circũ mensam, in quos illi positis soleis loti, vnctiq; cum cœnatoria veste ascendebant ad mensam accubituri, ita Homer. odyss. 8. Et nos annotauimus in 2. lib. cap. de Triclinio.

S ingularis

A Singularis erat vestis, non vna omnium, sed cuique sua Martialis in Silam.

Ad Cœnam venies, sed sic diuisa recumbes,
Vt non tangantur Pallia nostra tuis.

Proni deinde pectus puluino fulti procumbebant in vestem; supini erant nonnumquam, & ritu sedentium erant aliquando, ex Martiale.

Languidus in cubitum iam se conuiua reponat.

Pro puluino Christo erat Ioannes, Ambros. Luc. 15. *Nonne tibi videtur Christum cecidisse in collum Ioannis, quando erat Ioannes in sinu Iesu ceruice recumbens reflexa? & ideo Verbum apud Deum vidit, qui erectus est ad*

B *superna.*

In Triclinio ex frequenti Romanorum vsu dicemus, quinos accubuisse Apostolos vtrinque ad mensam; ternos in capite Christum, Ioannem, & forsan Petrum: Ioanni proximus in accubitu erat Petrus, qui alioquin in aurem quædam dicere Ioanni non potuisset. Verisimilis hic ordo, & forma Mensæ, quæ non rotunda, sed quadrata, prout est videre Romæ in Laterano eamdem illam, in qua Christus postremo cœnauit, à Vespasiano Romam transuectam inter tot alia pretiosa sacra.

Cœna facta surgit Christus ab illa, Lyranus ibidem. *Non enim intelligendum est, quod esset totaliter completa, quia postea dicitur, cum recubuissent, sed erat facta quantum ad hoc, quod comederant Agnum Paschalem.*

C Augustinus tractatu 55. in Ioannem. *Non ita debemus intelligere cœnam factam, veluti iam consumatam, atque transactam, adhuc enim cœnabatur, cum Dominus surrexit, & pedes lauit Discipulis suis; nam postea recubuit, & Buccellam suo traditori postea dedit, vtique cœna nondum finita, idest dum adhuc panis esset in mensa, cœna ergo facta, dictum est, iam parata, & ad conuiuantium mensam, vsumque perducta.*

Posuit vestimenta Christus, & linteo se præcinxit. Hinc Cardinalis Viguerius Chorda 7. *Ponit vestimenta sua,*

A

ta sua, non quidem omnia, sed superiora, siue exteriora, quæ magistri speciem præseferrent, quasi ministri personam ipso habitu professus est.

Præcinctus mittit aquam in peluim, & lauare cœpit pedes Discipulorum, Clemens constitutionum cap. 19. *Cum enim accepisset linteum, præcinxit se, deinde fudit aquam in peluim, & nobis mensæ accumbentibus accessit ad nos, & nostros omnium pedes lauit, & linteo tersit.* Et nota, quod mensæ accumbẽtibus loti pedes: Non surrexerunt ergo alij, sed Christus solus loco se mouerit, vt ex Euangelio: Hanc demissionem tantam demiratus Cosmas Hierosolymitanus hymno 6. exclamat. *Irretentibilem tenens, & altam in æthere aquam, abyssos frænans. & maria retinens Dei sapientia, aquam in peluim iacit, pedes verò seruorum lauat herus.*

B

Et quod omnium pedes, & quidem Iudæ lauerit, Augustinus tractatu 55. in Ioannem. *Illi non dedignatus est pedes lauare, cuius manus videbat in scelere*, & infra, *Passurus exitia, præmisit obsequia, non solum pro quibus erat subiturus mortem, sed etiam illi, qui eum fuerat traditurus ad mortem.*

Christo Petrus restitit dicens, non lauabis mihi pedes in æternum; Beatus Augustinus exactè expendit. *Tu mihi? Quid est tu, quid est mihi? cogitanda sunt potius, quam dicenda, ne fortè quod ex ijs verbis aliquatenus dignum concepit anima, non explicet lingua.* Ambrosius Prologo in libr. primum de Spiritu sancto. *Extendantur pedes animorum nostrorum, vult Dominus Iesus, & nostros lauare pedes: non enim Petro soli, sed vnicuique dicit fideli, Nisi lauero tibi pedes, non habebis mecum partem.*

C

Iterum recubuit à lotione, & verba habuit ad discipulos, &c. Postquam lauerat pedes, & vestes resumpserat, tamquam Rex sacrorum in summo accumbit, testamentum conditurus; vbi occurrit de Iacobo Patriarcha cogitare, Genesis 49. qui sub vitæ finem filios suos duodecim

A decim ad se vocarat, vt singulis benediceret, & olim futura nunciaret. *Vocauit autem Iacob filios suos, & ait eis, Congregamini, vt annunciem, quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis. Congregamini, & audite filij Iacob, audite Israel Patrem vestrum, &c. Finitisque mandatis, quibus filios instruebat, colligit pedes suos super lectulum, & obijt, appositusque est ad populum suum.* Figura est de Christo, qui Discipulos suos duodecim conuocarat, præmonuit de futuris, proditorem suum inter ipsos accumbere, dispergendos omnes, negaturos, scandalum passuros, &c. & pro Benedictione testamento corpus, sanguinemque suum ijs reliquit, postmodum

B collectis pedibus super lectulum Crucis expirauit.

Cum hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu, Io. 13. *Quia vnus ex vobis tradet me.* In amoribus Christo Iudas erat, vt non nisi turbatus spiritu de illa sacrilega designatione quicquam potuerit eloqui, sed spiritu humano tantum; Lyranus. *Hæc vero turbatio, quæ erat in parte sensitiua, non erat contraria rationi, sed magis conueniens.* Idque secundum Glossam. *Quia ex imperio rationis procedebat.* Hinc Augustinus tractatu 60. *Turbetur planè animus Christianus non miseria, sed misericordia, timeat, ne pereant homines Christo, contristetur, cum perijt aliquis Christo.*

Væ homini illi, per quem filius hominis tradetur; bo-

C num erat ei, si natus non fuisset homo ille: Quamuis aliqui culpent Christum, ac Iudam liberent; cum, cum bonus esset, traditum iuxta cœlestem cognitionem; Tertullian. præscript. cap. 47. & apud Epiphanium Hæresi 38. Nihilominus clarè patet, quod ipse Christus, Verbum, Sapientia, Veritas, dicit misero; *Væ, væ*; ergo pessimè sacrilegus fecit, cum magistrum Deum vendidit. Fatetur id ille ipse; *Peccaui tradens sanguinem Iustum.* Hinc se, & Iudæos parricidii damnauit; ait Euthymius in Matth. cap. 67. *Et Christum iniustè mori testatus est: Iudæi item respondentes: quid ad nos? tu videris:*

deris: eius testimonio subscripserunt, veritatemque, & si inimici confessi sunt. A

Occasionem proditioni dedit profusa Mariæ Magdalenæ liberalitas, quæ *Accepit libram vnguenti Nardi Pistici pretiosi, & vnxit pedes Iesu, & extersit pedes illius capillis suis. Dixit ergo Iudas Ischariotes, qui erat eum traditurus. Quare hoc vnguentum non veniјt trecentis denarijs, & datum est Egenis?* Hinc Euthymius c.62. in Euangelia. *Cum aliena est effecta Domestica Maria Magdalena, tum Domesticus alienatus est.* Et sanctus Antoninus parte prima histor. *Vnctio occasio accepta non data.* Sed nota, quod non tunc præciso tempore de proditione cum scribis conuenit, sed feria pridie ante cœnam pacti sunt pecuniam illi dare; Clem lib. 5. constit.cap.13. Alcuin.de diuin. offic. cap. 16. & est communis opinio. B

Proditorem nondum nouerunt Apostoli, ergo ac sibi metuentes cœperunt *Dicere singulatim, Num quid ego?* tamen Iudas, vt innocentiam contra conscientiam probaret, Hieronymus lib.4. in Matth. *Cæteris contristatis, & retrahentibus manum, & interdicentibus cibos ori suo; temeritate & impudentia, qua proditurus erat], manum cum magistro mittit in paropsidem, vt audacia bonam conscientiam mentiretur.* C

Et post Buccellam intrauit in eum Sathanas, Hieron. in Matth. lib.4. *Nec primo, nec secundo correptus à proditione retrahit pedem, sed patientia Domini nutrit impudentiam suam, & thesaurizat sibi iram in die Iræ: pœna prædicitur, vt quem pudor non vicerat, corrigant denunciata supplicia.*

Quod facis, fac citius; cũ Dæmon proditorẽ occupasset, & quasi eidem Dæmoni Christus loqueretur, vt loquitur Cyrillus in Ioannem, cap.17. *Opus, quod facere soles ò Diabole, fac citius;* Prophetas occidisti, *nemini à Deo misso pepercisti: veni ego post illos, &c.* Et Theophil.

Alexan-

A Alexandrinus lib. 4. in Euangel. *Ostendo horam passionis propria voluntate mihi imminere*.

De Tertia Cœna Eucharistica. Cap. VIII.

EX communi sanctorum Patrũ doctrina in hac Cœna panis azimus fuit appositus, quia in sacro eloquio nunquam inuenitur fermentum accipi in bonum. primo Corinth. 5. *Modicum fermentum totam massam*
B *corrumpit.* Et iterum. *expurgate vetus fermentum*. Et paulò post. *Epulemur non in fermento veteri, neque in fermento nequitiæ, & malitiæ:* Et Matth. *Cauete à fermento Pharisæorum*. Contra verò azymum sumitur semper in bonam significationem, vt apud Paulum. *Epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis*. Azymo itaque vtimur Christi imitatione, sed & illo ex frumento lecto; Concilium Coiacense in Diœcesi Ouetensi, sub Ferdinando primo. *Hostia sit ex frumento sano, & integro, vinum sit mundum, & aqua munda, ita vt in-*
C *ter vinum, aquam, & hostiam Trinitas sit significata*. Et pariter Humbertus Syluæ candidæ inquit. *Romana Ecclesia à ministris sacri Altaris offert azymum ex Grano frumenti, & limpida lympha per ignem præparatum*.

Christus cum accepisset panem in manus, oculis eleuatis in cœlum Deo gratias pro donis egit; Benedixit: nobis in exemplum, si quando de beneficijs participemus, meminerimus Creatoris.

Dedirque Discipulis suis: Iudam autem proditorem exclusum fuisse coena Eucharistica; communior videtur opinio sanctorum Patrum; Clemens Romanus, qui ait se cœnæ Eucharisticæ interfuisse lib. 8. constitut. Apost. cap. 13. *Cum autem tradidisset nobis mysteria pretiosi corporis, & sanguinis absente Iuda*. Areopagita Hierarchiæ

k Eccle-

Ecclesiast. cap. 3. *Ipse authot symbolorum iustissimè subtrahit eum, qui non sanctè, neque pari morum similitudine sacra concœnauerat*. Concœnauerat quippe Iudas sacra, idest Pascha cum azymis, & lactucis, subtrahit à cœna Dominica, sacroque suo corpore non impertit; vnde sanctus Maximus ad dicta superius Areopagitæ verba. *Iudam intelligit, & significat, quod illi impertierit mysticum panem, & poculum: mysteria verò discipulis post Iudam à cœna discessum, quasi eorum indignus ille extiterit*. Hilarius can. 30. in Matth. *Post quæ Iudas proditor indicatur, sine quo Pascha accepto Calice, & fracto pane conficitur: dignus enim æternorum sacramentorũ non fuerat*. Innocentius Papa de sacro altaris mysterio, lib. 4 cap. 13. censet nobiscum sentiendum omnino scilicet ab Eucharistia traditorem exclusum. A

Christus communicauit, & se sibi impertiit; Basilius in anaphora, de calice loquens. *Benedixit, sanctificauit, ac gustauit, & diuisit Discipulis suis*. Hieronymus ad Hedibiam, quæst. 2. *Dominus Iesus Christus ipse conuiua, & conuiuium; ipse comedens, & qui comeditur*; & sanctus Antoninus, prima parte, cap. 6. titulo 5. §. 2. *Facta consecratione, & ipse sacramentum sumpsit; non quod egeret, vel nouum effectum gratiæ ex eo susciperet, sed vt exemplum illud accipiendi nobis præberet*. B

Gloriosam Dei parentem communicasse putat Cardinalis Viguerius, idem putat Didacus de Vega, concione prima feriæ sextæ hebdomadæ sanctæ, Metaphrastes oratione de vita Deiparæ apud Surium 15. Augusti, quamuis sanctam Virginem Matrem, quasi seorsim Gynecceium instituisse diuerso in cubiculo, & si eisdem in ędibus, ibique per Petrum à Christo missam sanctissimã Eucharistiam, cum sequacibus mulieribus suscepisse; Bertadius lib. 4. commentariorum lib. 1. cap. 17. & sequitur Vualterius Veringus de triplici cœna, lib. 3. cap. 11. C

Hoc

A

Hoc est Corpus meum.

CIrca hæc verba sanctissimæ consecrationis, præcisis Hydræ capitibus tot alia succreuere, quot hic errores ad vnam voculam, seu syllabam sectatores inierunt, quorum paucos breuitati studens, solummodo recensebo.

Et quidem sacramentarij inter quos Zuinglius, Caluinus, Petrus Martyr, & alii conantur interpretari verbum illud: *Est*; videlicet: *Hoc est Corpus meum*. Hoc significat corpus meum, vel hoc est signum corporis mei.

B Quod ex textu reuincit sanctus Damascenus lib. 4. de fide orthodoxa, cap. 14. *Panis, & vinum non corporis figura sunt, absit enim hoc; Verum ipsummet Domini Corpus diuinitate affectum, quippe cum Dominus ipse dixerit. Hoc est non corporis signum, sed corpus, non sanguinis signum, sed sanguis.*

Alteram viam inije Berengarius apud Auersanum, lib. 2. de veritate Eucharistiæ. *Qui risum tenere iam valeat audiens Berengarium ipsa Domini verba de Sacramentis interpetrantem? Hoc inquam necessario panis est Corpus meum; & hic calix necessario vinum: O impudentissima stultitia: quæ est enim hic necessitas, vt subaudiatur tam necessario panis, & vinum, cum possit è contra*

C *congruè dici, hoc subaudi Corpus, iam non panis est Corpus meum. Et hic subaudiatur potius iam non vinum est Calix sanguinis mei?*

Simile figmentum voluit Lutherus, lib. quod verba Domini firmiter stent, sub annum Domini 1527. quasi Christus dixerit: *Hoc est Corpus meum, idest Panis est Corpus à me factum, creatumque*. Quod & si ridiculum; habuit tamen sequaces, qui Impanatores nominantur, inter quos Ioannes Campanus, qui anno 1544. testatur confessionem in eumdem errorem lapsus erat olim Rupertus Abbas, & alii multi Algeri æuo, vt ille lib. primo

testatur cap. 6. ibi *Dicunt ita personaliter impanatum in panem Christum, sicut in Carne humana personaliter incarnatum Deum.* A

Successerunt Vbiquistæ, qui Christum volebant vbique, etiam in Inferno esse verè præsentem secundum Corpus, nec magis in Pane Corpus Christi sit, quam aliis in rebus. Ita Stapulensis in cap. 11. primo ad Corinth. quia nempe Verbum Dei Caro factum est, quod cum vbique sit, sequitur carnem vbique esse in omnibus locis, vt vnam cum eo personam constituat. Cui argumento respondet Augustinus epistola 57. *Cauendum, ne ita Diuinitatem adstruamus hominis, vt veritatem corporis destruamus: non est autem consequens, vt id, quod in Deo est, ita sit vbique vt Deus: nam & de nobis scriptura dicit. quod in illo viuimus, mouemur, & sumus; nec tamen sicut ille vbique sumus: sed aliter ille homo in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine proprio quodam, & singulari modo. Vna enim persona Deus est, & Homo est, & vtrumque est vnus Christus IESVS vbique per id, quod Deus est, in cœlo autem per id, quod Homo.* B

Vtuntur quoque aduersarii altera insulsa ratiuncula Eph. 4. *Ascendit super omnes Cœlos, vt impleret omnia.* Quasi quod Christi humanitas omnia modo impleat. Non intelligentes, aliud Apostolum non dicere, quam Christum ascendisse, vt Prophetæ de illo vaticinati implerentur; cogitent act. primo dictum: *Hic IESVS, qui assumptus est à vobis in Cœlum, sic veniet:* Qui aliquo venit, eo sine motu venire non potest, debetque postmodum esse, vbi ante non erat, nequit ergo venire ad Iudicium in Vallem Iosaphat, si modo ibi est. C

Ex verbis consecrationis nempe *CORPVS MEVM;* Berengarius calumniatus est verba Domini, Ioann. 6. *Nisi mandacaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c.* Hæc inquit ille non intelligenda de Carne, & Sanguine Christi, sed de homine iusto sanctificato à communi hominum vita segregato, vt refert

Lan-

A Lanfrancus lib. de Eucharistiæ sacramento. Quæ opinio confutatur per Cyrillum in actis concilii, tom. 1. edit. Peltanæ, cap. 14. ibi: *Quamuis ad nos ergo dicat; Amen, Amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. neutiquam tamen istam communem, idest hominis cuiusquam nostræ conditionis carnem esse existimare debemus: quomodo enim hominis Caro secundum suam ipsius naturam viuifica esse queat? sed verè illius propriam, qui nostri causa, & filius hominis factus, & appellatus est.*

B

Bibite ex eo omnes.

NIhil hic præcepti Christus tulit de Calice laicis communicando (vt pertinaciter nituntur Hæretici extorquere) sed cum ipse sacrum suum sanguinem bibisset: Ioanni, vt est verosimilius tradidit; voluitque tum in ambitum ire inter manus, inquit, Bibite ex eo omnes, nempe voluit Christus singulos accumbentes bibere, illi paruerunt, & biberunt.

Priscis tamen temporibus etiam oriente Ecclesia, vtraque species communis pupulo erat, & vsurpata in Missa diuina Iacobi fratris Domini, ac Marci Euangelistæ Liturgia.

C

Transubstantiatio.

CLarè admodum mutationem, quæ fit in ven. Eucharistia, Concil. Trid. sess. 13. c. 4. fatetur, creditūq. sēper à Catholicis Transubstantiationē fieri docet, ibi. *Quæ conuersio conuenienter, & propriè à sancta Catholica Ecclesia Transubstantiatio est appellata.* Deinde can. 1. & 2. *Anathema contrasentientibus dicit:* Qua denominatione per aliquot sæcula ante dictum Concilium vsus fuit Petrus Blessensis quondā Angliæ Cancellarius, serm. 38. in synodo de sacerdotibus loquitur. *Qui corpus*

Domini

Domini conficiunt, sumunt, sumendum alijs tribuunt, eorum ministerio panis, & vinum in carne Christi transubstantiatur. Et idem epistola 140. ad Petrum Clericum: *Et vt in vno sacramentorũ videas abyssum profundissimũ, & humano sensui imperceptibilem pane, & vino transubstantiatis virtute verborum cælestium in Corpus, & Sanguinem Christi, accidentia, quæ prius ibi fuerant sine subiecto remanent, & apparent*. A

Quibus verbis fiat consecratio concilium Florentinũ definiuit · ibi *Forma huius sacramenti sunt verba Saluatoris, quibus hoc confecit Sacramentum: sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum*. Vbi docet Christum, & sacerdotem, qui vice Christi consecrat iisdem verbis facere. B

De prædicta Transubstantiatione, & quomodo fiat, ac de aliis multis quæstionibus ad materiam, Consule Cardinalem Belarminum. Ioannem Vualterum de Triplici cœna lib. 3. cap. 27. cum sequentibus, sicut & alios scribentes de controuersiis.

De Apparatu Mensæ Christi.

ACcipiens Calicem, &c. materiam, & formam illius videamus, Chrysostom. homilia 60. ad Pop. *Non erat illa mensa tũc ex argento, nec aureus Calix, ex quo sanguinem proprium Christus suis dedit Discipulis: prætiosa tamen erant illa omnia, & tremenda, quoniam erant spiritu plena*. Et inferius: *Non quæremus satis ad salutem, si viduis, & pupillis expilatis aureum Calicem, & gemmatum offeramus: Vis honorare sacrificium · offer animam propter quam immolatum est, hanc fac auream: si autem plumbo maneat, & testa deterior, vas autem sit aureum, quid vtilitatis?* Et subdit: *Et hæc dico non prohibens eiusmodi oblationes fieri; suadeo tamen cum ijs, & ante has eleemosynas exhiberi; hæc enim suscipit, sed illam multo gratius*, Gabriel Biel lect. 52. in Canonem Missæ inquit. C

Sacerdos

A *Sacerdos Calicem factum de auro, & argento, vel vbi paupertas Ecclesiæ cogit de stamno; Christus autem, qui Apostolis suis possessionem auri interdicit, non creditur fuisse vsus Calice auro, vel argento, sed fortè nec stamneo.* Sed contra alij pretiosum iudicarunt: Beda de locis sanctis, cap. 2. *In platea, quæ martyrium, & Golgotha continuat, exedra est, in qua Calix Domini scriniolo reconditus per operculi foramen tangi solet, & osculari qui argenteus Calix hinc inde duas habẽs ansulas, sextarij Gallici mensuram capit, &c.* Et hoc idem refert Baron. in annum 34. vbi Spondanus num. 18.

Lagenam, siue amphoram aquæ testaceam dicit; Chrysost. 26. in Math.

B Peluis ex ære fuit, ex quo fabricata crux, quæ anno 1437. asseruabatur in Cypro, sed deinde Rhodum translata, vt retulit Saligniacus in Itinerario Terræ sanctæ, sub annum 1522.

De Linteo refertur id circa annum Domini 1376. seruatum in templo sancti Andreæ Cõstantinopolis; Quamuis apud Leonem in chronico Cassinensi, lib. 2. cap. 34. legamus anno 1013. Quosdam Monachos ab Hierosolymis venientes particulam lintei, cum quo pedes Dominus Discipulorum extersit secum detulisse, & Cassinensi cœnobio obtulisse, cuius fides miraculo ignis fuit

C confirmata.

Catinum eumdem cum Paropside fuisse, & quidem quadrangulum fictilem putant. D. Thomas in 20. Matth. ex Rabano Mauro, sic ferè Zacharias Chrysopolitanus, lib. 4. in vnum ex quatuor cap. primo. *Quod verò Matthæus Paropsidem, Marcus Catinum dicit, vnus quadraturam vasis, alter quia esset fictile designat.*

Mappam Beatæ Mariæ manu elaboratam seruat Societas Iesu Olysippone in Ecclesia S. Rocchi.

Panis Azymus, mundus, Triticeus integer, vt opinatur Epiphanius, & diximus supra. Et de prædictis omnibus vide latius Vvalterium Viringum de Tripli-

ci Cœna,

ci Cœna, libro tertio, capitulo 38. A

Duos Calices habuisse Christum in cœna, refert Paschasius Corbeiensis lib. de Corpore, & Sanguine Domini. *Vnum post Agni comestionem, antequam panem acciperet, alterum postquam benedixit ipsum panem, ac fregit, & dedit Discipulis.* Quamuis ex epistola Gregorii Secundi ad Bonifacium Apostolum Germaniæ. *In Missarum solemnijs obseruandum est, quod Dominus Noster Iesus Christus sanctis suis tribuit Discipulis dicens. Hic est Calix, &c. Marc. 14. & Luc. 22. vnde congruum non est duos, vel tres Calices in Altari ponere, cum Missarum solemnia celebrantur.* Viringus vbi supra cap. 41.

Vino Dominus aquulam miscuit; quia Christi demortui perfosso latere sanguis, & aqua profluxerunt; Amalarius lib. 4. offic. Eccles. cap. 47. *Vinum, & aqua in Calice monstrant sacramenta, quæ de latere Domini in cruce effluxerunt, idest sanguinem, & aquam, quibus nos potat Dominus noster.* Vnionem innui vult Cyprianus ibi. *In Calice Dominico aqua sine vino deesse non debet; ne populus, qui per aquam iuxta Apocalypsim significatur, à Christo separatus esse videatur.* B

De antiquis Missæ ritibus. Cap. IX. C

Dicam de antiquis Missæ ritibus, & primo, vti sacrificij rationem habet, ac etiam vt sacramenti naturam induit.

De nomine Missæ. Verum quippe est, Missæ vocabulum, quatenus sacrificium significat, Ecclesiæ nascentis exordio fuisse frequentissimum: Clemens Papa Primus, epistola tertia Decret. sic scribit. *In alijs locis sacrificare, & missas sacrificare non licet, &c.* Et idem epistola quinta ibi. *Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco, vbi sacerdotes, &*

A *tes, & reliqui clerici conſiſtunt (quod Presbyterium nuncu-*
patur) quando miſſæ celebrantur, conſiſtere, vt liberè, &
honorificè poſſint ſacra officia exercere. Euariſtus Papa,
epiſtola ſecunda Decretal. ibi: *Omnes Baſilicę cum miſ-*
ſa ſemper debeat conſecrari, &c. Item Alexander Papa,
epiſtola prima ſtatuit. *In ſacramentorum oblationibus,*
quæ inter miſſarum ſolemnia Domino offeruntur, Paſſio
Domini miſcenda eſt, vt eius, cuius Corpus, & Sanguis
conficitur, Paſſio celebretur. Similiter Teleſphorus Papa,
epiſtola ad omnes vniuerſaliter in cap. 2. miſſæ nomine
vſus eſt; Item Soterus Papa, vt legitur in volumine pri-
mo conciliorum ſtatuit, quod miſſæ ſolum à ieiunis cele-
B brentur, &c. & Fœlix Papa inquit epiſtola ſecunda.
Mandamus, vt ſuper memorias Martyrum miſſæ cele-
brentur. Habemus vlterius in can. 10. Apoſt. *Qui non*
perſeuerant in oratione, vſque dum miſſa peragatur, nec
ſanctam Communionem percipiunt, veluti inquietudines
Eccleſiæ mouentes, conuenit communione priuari. Demum
ne in infinitum prodeam, ſatis ſit annuere Liturgiam S.
Iacobi ibi. *Proinde hanc orationem, & gratiarum actio-*
nem tibi offero, vt mihi Spiritus Paraclitus mittatur, for-
tificans, & inſtaurans me ad hanc miſſam.

Quamuis aliqui Miſſæ nomen Hebræum, vel Græcũ
C eſſe cenſuerint; Verior tamen eſt opinio à Cathecume-
norum dimiſſione ita dictam ſanctus Auguſtin. ſer. 237.
hoc inquit. *Ecce poſt ſermonem fit Miſſa Cathecumenis,*
manebunt fideles, venitur ad locum orationis. Et clarius
Iſidorus Hiſpalenſis lib. 6. Origin. cap. 16. ibi. *Miſſa*
tempore ſacrificij eſt, quando cathecumeni foras mittuntur,
clamante Leuita; ſi quis cathecumenus remanſit, exeat fo-
ras: & inde miſſa, quia Sacramentis Altaris intereſſe
non poſſunt, qui non dum regenerati naſcuntur. Cenſue-
runt quoque nonnulli Miſſam à miſſa in cœlum Hoſtia,
vel à miſſis ad Deum hominibus; Albinus de diuinis of-
ficijs, cap. de celebr. miſſæ ibi. *Miſſa autem dicitur*
quaſi tranſmiſſa, eo quod populus fidelis, de ſuis meritis

non præsumens, preces, & oblationes, quas Deo omnipotenti offerre desiderat, per ministerium, & orationem sacerdotis ad Deum transmittat, siue alio modo potest dici Missa, eo quod nos mittat ad Deum. Vide Baronium anno 34. vbi Spondanus num. 16. in fin. A

Et ex ijs obiter aduerte, obscuro missę nomine ad rem Diuinam significandam vsos veteres fideles Latinos; vt hominibus falsas Religiones colentibus hoc nomen symbolicum ignotum esset, ne fideles ipsi proderentur, dū in locis abditis conuentus habebant; vel certè subobscuri nominis alia causa potuit esse, vt facilius de tam insigni mysterio prophanos homines cœlarent, ne sanctum canibus obiicerent. Græci tamen rem Diuinam clarioribus vocabulis expresserunt, vel quia vocum propriarum retinendarum studiosiores erant, vel quod tantus persequutionis æstus apud illos commotus non esset. B

Apud Græcos Liturgia idem est, ac missa apud Latinos. Nec desunt qui incruenti sacrificii cum mentio facienda est, Liturgiam nominauere; Amphilochius de vita sancti Basilii. *Eamus ad peragendum sanctum Dei ministerium vbi ad Ecclesiam ventum est, voluit vt presbyter faceret ministerium, siue Liturgiam* (& infra) *præcepit, vt cuncti ad magnam Ecclesiam accederent, participes futuri Diuinæ Liturgiæ, siue ministerij.* Hanc autem veram Liturgiæ Ethymologiam scribit Suidas. *Liturgia propriè dicitur officium, siue ministerium, siue munus publicum, &c.* C

De alijs nominibus.

Alia quoque nomina ad significandam missam Patres Latini, & Græci adhibuerunt, nempe Latria, Communio. Spectaculum, Consecratio, Canon vniuersalis, Ministerium, Preces, Conuiuium, Cœna, Mensa, Eucharistia, Dominicum, Salutatio perfunctoria, Munus, Officium, Sacramentum, Sacrum, Solemnia, Operatio sacra, seu mystica, Mysterium, Oblatio, Sacrificium incruentū, Immolatio, Holocaustum, Conuentus, Collecta; Concio, Synagoga, Congregatio, Sinaxis, Coitio, Communicatio,

A tio, Cœtus, Conuocatio, & alia multa, Baronius an. 34 vbi Spondanus num. 16.

Formulæ sacrum missæ faciendi, quibus veteres scriptores vsi sunt, multæ etiam fuere: Scilicet sacerdotio incumbere, Domino sacrum ministerium obire, ministrare Deo, Incruentum offerre sacrificium, Exequi synaxim, Frangere panem, immolare Dominum, sacrificare, dicere, seu tractare Missam, seu mysterium pietatis Agere, Diuinum officium, seu sanctum mysterium, agere collectam, & Dominicum, Habere orationem, facere Eucharistiam, seu Missam, seu oblationem offerre, seu peragere oblationem, seu Missam, Conficere sacrum Corpo-

B ris, & Sanguinis mysterium, celebrare, occupari sacris officiis, commemorare, &c. De quibus, & aliis vide quæ scripsit Vicecomes de Missæ ritibus, lib. 1. cap. 7. & 8.

De formulis.

Deueniendo modo ad rem ipsam, videamus primo figuras huius sacrificii, quas veteris Legis instituta nobis suppeditant. Quarum præcipua est illa, de qua in psalmo 109. *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech:* Quem locum D. Paulus citat ad Hebr. 7. *Alij quidem sine iureiurando facti sunt sacerdotes: Hic autem cum iureiurando per eum, Tu es Secerdos in æternum secundum*

De figura Missa.

C *ordinem Melchisedech.* Verum vt videamus sacrificium Melchisedech fuisse typum Christi sacrificii, quod Patri obtulit, in postrema cœna non eius, quod in cruce obtulit, inter cœteros est Clemens Alexandrinus lib. 4. stromat. loquens. *Melchisedech Rex Salem Sacerdos Dei Altissimi, qui vinum, & panem sanctificatum dedit nutrimentum in typum Eucharistiæ.* Quibus congruit sanctus Cyprianus epistola 63. ad Cœcil. ibi. *Nam quis magis Sacerdos Dei summi, quam Dominus Noster Iesus Christus? qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, idest panem, & vinum, suum scilicet Corpus, & Sanguinem.* Et idem

refert Eusebius Cæsariens. lib. 5. de demonstr. Euangel. cap. 3. S. Ambros. lib. de Abraham Patriarch. c. 3. & in cap. 5. epist ad Hebr. Isidor. Hispalen. lib. 1. Ecclesiast. offic. cap 18. cum aliis multis. A

De umbris, & vaticinijs Missa.

Theophilus in Matth. 26. *Sicut vetus testamentum immolationem habebat; ita & nouum testamentum sanguinem habet, & immolationem*. Sed præstantiori modo; Leo sermone 7. de passion. *Vt enim umbræ cederent corpori, & imagines sub præsentia veritatis, antiqua obseruantia nouo tollitur sacramento, hostia in hostiam transijt, sanguinem sanguis excludit, & legalis festiuitas, dum mutatur, impletur.* B

Vmbræ erant vituli, placuere tamen Deo, vt Genes. 4. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius:* Et Genes. 8. *Aedificauit Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & de volucribus mundis obtulit holocausta super altare, odoratusque est Dominus odorem suauitatis.* Tandem reiecit illa Deus. *Non accipiam inquit, de domo tua vitulos, & de gregibus tuis hircos.* Vt aduertit Psalmista 50. *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem vtique, holocaustis non delectaberis.*

Res siquidem erat, & cum ea signum, idest Iesu Christi sub speciebus panis, & vini Corpus, & Sanguis Hostia beneplacens; cuius desiderio succensus Deus reiecit cætera; Malach. primo. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra: Ab ortu enim Solis, vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meũ in Gentibus dicit Dominus exercituum.* Et de nostro sacrificio hoc intellexit Tertullian. contra Marcionem, sanctus Hieronymus in Malach. Augustinus de Ciuitate Dei lib. 18. cap. 35. C

Secunda prædictio est in psalmo 39. *Sacrificium, & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi.* Et de

Liturgia

A Liturgia hoc exponunt sancti August. & Chrisostom. in eodem psalmo 39. Tertia est Prouerbiorum locus, ibi: *Sapientia ædificauit sibi domum, &c. immolauit victimas suas; miscuit vinum, & posuit mensam suam*. Et ita exponit sanctus Cyprianus epistola 63. & sanctus Augustinus lib. 17. de Ciuitate Dei, cap. 20. Quarta erit Danielis cap. 11. & 12. *A tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & postea fuerit abominatio desolationis*, Et iterum; *Tulit iuge sacrificium; & eiecit locum sanctificationis eius: robur autem datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata*. Quæ loca etiamsi communiter in-
B telligantur de Antichristo, tamé nunc quoque Dæmon Antichristum in Ecclesiam induit, cum per Hæreticos, sanctissimum tollentes sacrificium, innumera infert damna. Et ita intellexit Petrus Cluniacensis contra Petrobrusianos. Quinto, quoad eleuationem sacratissimæ Hostiæ in Missa. Facit locus Psalmo 71. *Erit Firmamentum in terra in summis montium*. Quod explicatur à Rabi Ionata ante aduentum Domini. Erit Placenta tritici in capitibus Sacerdotum.

Missæ sacrificium à Christo fuit institutum, Tertullian. in Apolog. ait. *Qui Deo offero opimam, & maiorem Hostiam, quam ipse mandauit*. Sanctus Cyprianus epistola 63. ad Cæcil. *Admonitos nos scias, vt in Calice of-* *Christus auctor.*
C *ferendo Dominica traditio seruetur, neque aliud fiat a nobis, quam quod à nobis Deus prior fecerit*. Et hoc institutum à Christo, vt eius recordationem nobis renouaret. Eusebius Cæsarien. demonstr. Euangel. lib. primo, cap. 10. *Sacrificiumque eximium Patri suo operatus, pro nostra, omniumque salute obtulit, eiusque memoriam, vt nos ipsi Deo pro sacrificio offeramus, instituit*. Et quod Christus missam Apostolos docuit, & ipsi ad nos vsque transmiserunt. Maurus de instit. cleric. cap. 32. Baronius anno 34. vbi Spondanus num. 15. Nec aliquid facit contra prædicta synodus Trullensis apud Gratianum, can. Iacobus de consecrat. distinct. prima, vbi de SS. Iacobo,

& Basilio

Basilio quidem legitur; *In scripturis sacræ missa celebrationem addiderunt*. Ad hoc etenim respondemus, quod sacrificium à Christo institutum, Iacobus, & Basilius missæ ritum scriptis tradiderunt: vel quia vt docet Nicolaus Melthensis, Iacobus mysticam, incruentamque Liturgiam exposuit: vt etiam declarat Glossa in verbo celebrationem dicti canonis, Baron. anno 63. vbi Spondanus num.5. A

Et quādo. Quando scilicet Christus instituerit? Hoc quippe clarè declarat sanctus Cyprianus dicta epistola 63. ibi. *At enim non mane, sed post cœnam mixtum Calicem obtulit Dominus*. Et hoc feria quinta hebdomadæ sacrosanctæ discumbens cum discipulis, S.Leo serm.7.in die passionis Domini. *Discumbentibus discipulis ad edendam mysticam cœnam, cum in atrio Caiphæ tractaretur, quomodo Christus occidi posset, ille corporis sui, & sanguinis ordinans sacramentum, docebat, qualis Deo hostia debeat offerri*. Idem refert Isidorus Hispalen.lib.primo de Eccles.offic. cap. 18. B

Ex verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*. *Per verba.* Missæ institutio colligitur. Auctor constitut. Apostolic. lib.5. cap.20. ait *Quare vos quoque suscitato Domino offerte sacrificium vestrum, de quo vobis præcepit per nos, dicens, Hoc facite in meam commemorationem*. Et pariter sanctus Dionysius de Eccles. Hierarch. cap.3. & 5. Martialis epist. ad Burdegal. C

Apostoli dixere. Missam dixisse Apostolos comprobatur primn, ex act. Apost. cap.2. ibi. *Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione, fractione panis, & orationis*. Quæ verba communiter de sacra Liturgia intelliguntur, quod etiam confirmatur ex cap. 13. eorumdem actorum ibi: *Sacrificantibus vero ipsis Domino, & ieiunantibus*. Amplius cap.20. ibidem. *Vna autem Sabbati, cum conuenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis*. Et notum quippe est Dominicum diem olim dici vna Sabbati; Beda in commentar. dicto

cap.20.

A cap.20.actorum inquit. *Id est die Dominico, qui est primus à Sabbato, cum ad mysteria celebranda congregati essemus.* Et idem refert sanctus Augustinus epistola 88. ad Casul. Strabo lib. de rebus Eccles. cap. 22.

Et sanctum Petrum omnium primum rem diuinam celebrasse, ex Albino de diuin. offic. cap. de celebr. missæ. *Petrus Apostolus primus omnium Antiochiæ dicitur celebrasse.* Vgo à sancto Victore de sacr. fidei lib. 2. par. 8. cap. 14. iisdem verbis refert hoc idem. Sed aduerte, quod aiunt Antiochiæ ptimam missam celebrasse, id accipiendum est de ea, quæ apparatissima pompa conficitur, quandoquidem longe ante Hierosolymis Apostoli

B sacrificium fecerunt, vt in locis actorum Apost. citatis supra. Et quod prima missæ celebratio contigerit die Pentecostes, Hesychius lib. 4. in Leuitic. cap. 9. latè.

Infanticidæ, & humanæ carnis voratores crediti à Gentilibus Christiani propter missam, & forsan suspicione, quod dicerentur sacratissimo Corpore, & Sanguine Christi pasci, seu quod alij id criminis conijciant in Hæreticos, Nicolaitas, Marcionitas, Gnosticos, & alios Catholicæ fidei hostes: sanctus Iustinus martyr dialog. cum Tryph. *An vos etiam de nobis creditis, homines nos vorare, & post Epulum lucernis exstinctis nefariè promiscuo concubitu misceri?* Vbi Epuli, & Lucernarum nomi- *Decalumnijs*

C ne alludens ad Agapes, quæ fiebant post missam, & ad cereos in missa accensos: Minutius Fœlix in Octauio. *Illum iam velim conuenire, qui initiari nos dicit, aut credit de cæde infantis, & sanguine.* Quæ vox Initiari Missã significat; ex Tertullian. cap. 7. Apolog. aduersus Gentes. *Dicimur sceleratissimi de sacramento infanticidij, & pabulo inde, & post conuiuium incæsto:* Et paulò post. *Quis vnquam taliter vagienti infanti superuenit? quis cruenta, vt inuenerat, Cyclopum, & Sirenarum ora iudici reseruauit? quis vel in vxoribus aliqua immunda vestigia deprehendit? quis talia facinora cum inuenisset, celauit? imo à quibus prodi potuit? ab ipsis enim reis, non*

vtique,

vtique; cum vel ex ipsa forma omnibus mysterijs silentij fides debeatur: Si ergo non ipsi proditores sui, sequitur, vt extranei: & vnde extraneis notitia, cum semper etiam impiè initiatores arceant profanos. Ex quibus collige inter cetera, quod cœlarentur Gentilibus mysteria missæ, & de prædictis vide etiam Minutium in Octauio, & Origen. lib. 6. contra Celsum, & Viringum de triplici cœna, lib. 3. cap. 56. A

Promiscuus incœstus de Christianis confictus missæ causa propter osculum in missa inuicem dari solitum, ac etiam quod Christiani inuicem fratris, ac sororis nomine in missa salutarentur, Tertullian. cap. 9. Apologet. B *Dinumera loca, vbi Mater, vbi soror; nota diligenter, vt cum tenebræ ceciderint caninæ, non erres, piaculum enim admiseris, nisi incœstum feceris:* Et hoc idem latè refert duobus in locis Minutius in Octauio, & alij.

Antistitis Genitalia colere crediti à Gentilibus Christiani propter missæ sacrificium occultum, & nocturnum, vt plurimum: Minutius Foelix in Octauio ibi: *Alij eos ferunt ipsius Antistitis, ac sacerdotis colere Genitalia, & quasi parentis sui adorare naturam, nescio an falsa, certè occultis, ac nocturnis sacris apposita suspicio.* Et paulò post idem subdit. *Etiam ille, qui de adoratis sacerdotis virilibus aduersus nos fabulatur, tentat in nos conferre, quæ sua sunt; ista enim impudicitia eorum forsitan sacra sunt, apud quos sexus omnis membris prostat:* Et idem refert Arnobius lib. 8. aduersus Gentes. C

Cultus quoque asinini capitis Christianis obiectus, cuius causam refert Tertullian. apolog. cap. 16. *Iam quidem somniastis, caput asininum esse Deum nostrum. Hanc C. Tacitus suspicionem huiusmodi inseruit: Is enim refert Iudæos similis bestiæ effigiem consecrasse, atque ita inde (opinor) præsumptum nos quoque, vt Iudaicæ Religionis propinquos eidem simulacro initiari, &c.* Et Minutius in Octauio ait. *Inde est, quod audire te dicis caput asini rem nobis esse diuinam.* Per quæ verba, *Rem Diuinam*

A *nam*, Minutii, & verbum *Initiari*, Tertulliani, missæ sacrificium denotari satis patet. Sed quatenus prædicta calumnia Tacito attribuatur per Tertullianum, nihilominus Iosephus Hebræus Tacito antiquior meminit eiusd. lib. 2. contra Appion. cap. 10.

Solis adoratio præterea dabatur eisdem Presbyteris propterea, quod in missa, & cœteris Ecclesiasticis officiis versus Solem Orientem preces funderent, de quo Tertullianus cap. 16. in apolog. ibi. *Alij planè humanius, & verisimilius Solem credunt Deum nostrum; inde suspicio, quod innotuerit, nos ad Orientis regimen precari*, quod confirmat Orig. lib. 5. contra Celsum.

B Bacchum, & Cererem coluisse Christianos, item calumnia Gentilium fuit, quia in missa vinum, & panem adhiberent; scripsit S. Augustinus lib. 20. aduers. Manich. cap. 13.

Quia Dijs sacrificium non faciebant Christiani, vocati sunt in crimen sacrilegii a Gentilibus, Tertull. cap. 1. apolog. & idem lib. ad Scapul. scribit. *Nos quos sacrilegos existimatis*, & reliqua.

Accusati Christiani etiam propter missam, quod occultos conuentus haberent; Origenes contra Celsum, C primum criminationis caput, à Christianis clancularios conuentus haberi solere, legibus vetitos, quæ eo tendunt, vt calumnientur Agapen, quem Christiani vocitant, quoties occultè communis periculi metu conueniunt ad conuiuium.

Et propterea, quod pro salute Imperatoris non sacrificarent, vt ex Tertullian. in apologet. cap. 27. & idem lib ad Scapul. item Origenes lib. primo contra Celsum.

Quamuis contrarium nobis constet, quod Christiani etiam pro Ethnicis Imperatoribus Deum exorarent, vt ex Athenagora Atheniensi in fine supplicationis, quam habuit ad Impp. Antoninum, & Commodum his verbis. *Vos igitur ò, qui in omnibus omni modo, tum natura, tum institutione boni, moderati, humani, & Imperio digni estis,*

m *mihi*

mihi nunc, cum & obiecta confutarim, & quod nos pij, iusti, & animo temperati simus, demonstrauerim, Regali capite annuite: quos enim obtinere iustius est, quod petũt, quam nos, qui pro Imperio vestro oramus, vt & filius a patre, sicuti æquissimum est, Imperium per manus accipiatis, & ipsum Imperium vestrum subiectis omnibus incrementum, & accessum capiat. Et vlterius in commentario ad dictum locum leguntur hæc verba. Quod autem hic dicit Athenagoras Christianos pro Imperio Cæsaris orare Deum, id vt nunc longa consuetudine pro Christiano Imperatore in Ecclesia solemniter obseruatur; ita in prima statim Ecclesia, etiam pro impiis Principibus fieri solitum, non solum ex hoc loco, sed & ex Eusebio, Arnobio, Lactantio, & aliis antiquis intelligimus. A B

Denique fideles in quæstionem vocati, neceq. affecti, quia missam celebrassent. Eusebius Emilsenus, homilia de sancta Blandina ibi: *Post Dominici corporis sacrificium, profanis tribulationibus nouam de se hostiã Christo oblaturus infertur*. Item Ado in vita Beati Stephani Papæ scribit. *Stephanus perrexit cum omnibus Christianis ad Cœmeterium sanctæ Lucinæ, & multis eos consolatus sermonibus, obtulit pro eis sacrificium Deo omnipotenti, quæ gesta audiens Valerianus misit plurimos militum, qui Beatum Stephanum punirent*: Et Beda lib. 5. hist. Anglicarum cap. 11. C

De Signis. Signa in missa dabantur Ecclesiæ nascentis exordio ad conuocandos fideles: Syluerius Papa apud Burchardum lib. 19. decret. cap. de contempt. ieiunij ibi: *Solent plures, qui se ieiunare putant in Quadragesima, mox vt signum audierint, ad horam nonam manducare, qui nullatenus ieiunare credendi sunt, si ante manducauerint, quã vespertinum celebretur officium: concurrendum est enim ad missam, & auditis missarum solemnibus, & vespertinis officijs largitis eleemosynis ad cibum accelerandum est*. Et B. Ephrem parenes. 23. *Signo ad synaxim, & officium dato, &c.*

Quomodo

A Quomodo autem conuocarentur prisci fideles ad officia Ecclesiæ, & quibus modis, vide vt notauimus in cap. de ære campano.

Singulæ nationes olim diuersis ritibus in missæ sacrificio vtebantur. Quoniam veterum Patrum Liturgia Petri, Iacobi, Marci, Apollinaris, Barnabæ, Dionysij, Basilii, Gregorii, Chrysostomi, & aliorum in admodum paucis conueniebant, & quælibet nationes sequebantur Duces proprios in missæ ritibus, cum Liturgia nil aliud fuerit, quam præfinitæ cæremoniæ, quas tum ipsi, qui illas scripserunt, in salutari hostia Deo offerenda, adhibuere; Hinc Innocentius Papa Primus Epist. prima B ad Decemnium Episcopum Eugubinum, cum eo grauiter expostulet, quod Apostolorum instituta Episcopi non æstimarent ibi. *Sed vnusquisque, non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc æstimat esse tenendum; inde diuersa in diuersis Ecclesijs, aut teneri, aut celebrari videntur; ac si scandalum populis, qui dum nesciunt traditiones antiquas humana præsumptione corruptas, putant sibi, aut Ecclesias non conuenire, aut ab Apostolicis contrarietatem inductam, &c.* Similiter sanctus Gregorius ab Augustino Angliæ Episcopo interrogatus interrogatione tertia respondit sic. *Cur cum vna sit fides, sunt Ecclesiarum consuetudines tam diuersæ, & altera consuetudo* C *Missarum est in Romana Ecclesia, atque in Galliarum tenetur? Mihi placet, vt siue in sancta Romana, siue in Galliarũ, siue in qualibet Ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas, & in Anglorum Ecclesiam infundas.* Et Innocentius Papa III. præcepit, vt Episcopi prouinciarum viros idoneos compararent, qui & iuxta ritum, & linguarum diuersitatem missam, & cætera Ecclesiastici cultus officia illis peragerent, vt in cap. quoniam de officio Iud. ordin. *Siquidem diuersæ Nationes diuersis ritibus vsæ sunt.* ex Strabone, lib. de rebus Ecclesiasticis cap. 22. ibi. *Multi itaque apud Græcos, & Latinos Missæ ordinem, vt sibi visum est, statuerunt:*

De ritibus diuersis.

tuerunt: & fignanter de expofitione Liturgiæ Coptici A idiomatis, quæ formula ante mille, & quadringentos annos vfitata, vide P. Athanafium Kircherium in fuo prodromo cap. 2. Sed vlterius quoque confiderandũ, quod fingulæ nationes, non folum à Romana Ecclefia difcrepabant, verum inter fe ritibus, & cæremonijs diffentiebant, vt ex fancto Hieronymo, epiftola ad Rufticum Narbonenfem ibi. *Hoc in Ecclefijs tuis faciunt, quod Romæ, fiue quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Aphrica, quod in Illyrico, quod in Hifpania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, vbi humilitas perfeuerat*. Quæ enumeratio fuperuacanea effet, nifi Ecclefię fingulę inuicem difcor- B dafsent, quod confirmatur etiam ex prædicta epiftola fancti Gregorij ad Auguftinũ. Addimus amplius, quod omnes prouinciæ, ac ciuitates diuerfos ritus habuere; & de Græcis difcordibus inter fe; Strabo de rebus ecclefiafticis cap. 22. ibi. *Multi itaque apud Græcos, & Latinos miffæ ordinem, vt fibi vifum eft, ftatuerunt*. Pariter Africanæ Ecclefiæ diuerfis cæremonijs vfæ funt, Victor Papa epiftola fecunda ad Epifcop. Aphricæ ait. *Oportet vos vnanimes effe, & adminiculum vicifsim ferre, & in facramentis diuinis non difcrepare, fed concordes effe*. Similiter inter Alexandrinos, & Thebaidos incolas rituum diuerfitas interceffit. Socrates lib. 5. hiftor. Eccle- C fiafticæ, cap. 21 inquit. *De fynaxi variæ confuetudines funt, nam quamquam omnes vbique in orbe terrarum Ecclefiæ fingulis feptimanis vertentibus die Sabbati myfteria celebrant, Alexandrini tamen, & Romani ex antiqua traditione illud facere renuunt: at Aegyptij, qui Alexandrinis finitimi funt, & ij, qui Thebaidem incolunt, Sabbato fynaxim exequuntur illi quidem, fed non vt mos eft Chriftianorum myfteria participare*. Hifpani quoque vario ritu Ecclefiaftica diuini cultus officia celebrauere. Strabo de rebus Ecclefiafticis cap. 30. ibi. *Cereum autem benedici non folum in principalibus Ecclefijs, fed etiam*

in

A *in parochijs, Zosimus Papa constituit, quod ipsum concilio Toletano ostenditur quosdam Hispanorum obseruasse, quosdam neglexisse*. Et confirmatur ex concilio Toletano quarto cap. 2. Rituum, & Cæremoniarum denique discrepantia inter Galliæ, Germaniæ, & Italiæ populos veterum scriptorum testimonijs comprobatur; vt de Gallis sanctus Hieronymus epistola ad Rusticum Narbonen. Episcopum ibi. *Hoc in Ecclesijs tuis faciant, quod Romæ, siue quod in Oriente, quod in Italia, quod etiam ex parte per Gallias*; & quo ad Germanos, Fortunatus de ordin. antiphonarum cap. 80. Strabo de rebus Ecclesiasticis, cap. 22. *In vetusto Romano Antiphonario inueni*

B *responsoria ad vesperas, sed quoniam maxima pars Regionis nostræ non cantabat, &c.* Et de reliquis Italiæ populis, Strabo de rebus Ecclesiasticis cap. 22. ibi. *Multi apud Græcos, & Latinos missæ ordinem, vt sibi visum est, statuerunt: Et Romani quidem vsum obseruationum à Beato Petro accipientes, suis quoque temporibus, quæ congrua iudicata sunt, addiderunt*. Item Rabanus de institutione cleric. titulo Additio de missa, ibi. *Itali quoque primo mittunt de sancto Pane in Calicem, & postea dicunt*, Pax Domini; *Aliqui verò reseruant immissionem vsque dum Pax celebrata sit, & fractio panis; Romani verò cum dicunt Pax Domini sit semper vobiscum, mit-*

C *tunt Corpus Domini in Calicem, oblatæ particulatim particulæ, &c.*

Diuersitas missarum in eadem Natione, ac Prouincia, desijt anno salutis 509. Quandoquidem synodus Epaunensis eo potissimum tempore celebrata illius meminit, cap 27. *Ad celebrandum diuina officia, ordinem, quem Metropolitani tenent, Prouinciales obseruare debebunt*. Quod confirmatum in concilio Gerundensi cap. primo. *Vt institutio missarum, sicut in Metropolitana Ecclesia agitur, ita in Dei nomine in omni Tarraconensi prouincia, tam ipsius missæ ordo, quam psallendo, vel ministrando cõsuetudo seruetur*. Et hoc idem in Concilio Toletano 4. cap. 2.

cap.2.& quando dicatur, rituum similitudinem in eadem A natione serius, quam dixi receptam esse, vt per auctores supra citatos. Respondemus plerosque eorum non sui tẽporis ritus, sed superioris æui significare, quod vocibus præteriti temporis *cantabat, statuerunt, addiderunt*, ac similibus vtantur.

Quare autem cæremoniarum diuersitas in singulis nationibus, ac prouinciis antiquata fuerit, explicatur à concilio Toletano 4. cap. 2. illis verbis. *Ne qualibet nostra diuersitas apud Ignaros, seu carnales schismatis errorem videatur ostendere, & multis extet in scandalum varietas Ecclesiarum: vnus ergo modus orandi per omnem* B *Hispaniam, & Galliam conseruetur; vnus modus in Missarum solemnitatibus, vnus in vespertinis officijs &c.*

De causa diuersitatis.

Missarum diuersitas in vnaquaque Ecclesia introducta fuit, quod singuli Episcopi suos ritus Romanis digniores censerent, sanctus Ambrosius lib. 3. de sacrament. cap. 1. ait. *Hoc ideo dico, non quod alios reprehendam, sed mea officia ipse commendem, in omnibus cupio, sequi Ecclesiam Romanam, sed tamen & nos homines sensum habemus, ideo quod alibi rectius seruatur, & nos recte custodimus.* Adducitur 2. ratio à Socrate lib. 5. Ecclesiast. hist. c. 21. *Quoniam nemo de ea præceptum litterarum monumentis proditum potest ostendere: perspicuum est Apostolis liberam* C *potestatem in eodem cuiusque menti, vel arbitrio permisisse, vt quisque nec metu, nec necessitate inductus, quod bonum est, deligere, & sequi posset.* Deinde Episcopi in Apostolorum locum suffecti, ritus Ecclesiæ, cui præerant, ab illis præscriptos retinuerunt; Nicephorus ibidem. *Sed dissensiones tales in Ecclesia inualuisse opinor, reuerentia eorum, qui eis ab initio præfuerunt, & qui illis deinde successerunt; nam ij tanquam leges quasdam ab illis acceptas per manus posteris tradidere; non satis pium, neque ferendum esse arbitrati, si traditiones, in quibus educati essent, non honorificè colerent, sed contemptim reijcerent.*

Et

A Et ijsdem fere verbis Sozomenus lib. 7. histor. cap. 19. Fuit quoque tertia causa, cur diuersis ritibus singulæ nationes vterentur, quoniam tempore Tirannorum sæuientium in fideles non poterant isti in vnũ cogi ad statuendum communibus suffragijs de vno ritu missæ celebrandæ, sed vnaquælibet gens traditiones suorum Apostolorum seruabat: vt ex citatis auctoribus.

Pleræque deinde nationes ritus Romanos postea assumpserunt, ne suspicio insurgeret scandali, aut schismatis, vt dixi. Gallia siquidem in suis ritibus tenacissima, nihilominus ab auitis consuetudinibus ad Romanos re-
B flectere cœpit anno Christi 800. Caroli Magni suasione, vt egregiè refert Ioannes Diaconus lib. 2. de vita S. Gregorii cap. 9. similiter Strabo de rebus Eccles. cap. 22. scribit. *Ab ipsis ergo* (nimirum à Græcis) *ad Romanos ille vsus creditur peruenisse, sed apud Gallos, & Germanos post deiectionem illius Hæretici sub Gloriosissimo Carolo Gallorum Rectore damnati, idem symbolum latius, & crebrius in missarum cœpit officijs iterari.* Vbi loquitur de symbolo, quod in sacra Liturgia Galli à Romanis didicerunt; & successiuè Galliç exemplo motæ, pleræque nationes Romanas consuetudines amplexæ fuerunt; Strabo dicto cap. 22. ibi: *Romani quidem vsum obseruationum a B. Petro accipientes, quorum morem ideo in*
C *sacris rebus tam multæ gentes imitantur, quia &c.* & c. 25. Romanas cæremonias apud plerasque Latinorum Ecclesias viguisse testatur, ibi. *Priuilegio Romanæ Sedis obseruato, & congruentia rationabili dispositionum apud eam factarum persuadente, factum est, vt omnibus pœnè Latinorum Ecclesijs consuetudo, & magisterium eiusdem sedis praualeret; quia, &c.* In Hispaniis autem vsum Romanorum rituum cœpisse tempore, quo Sanctius, & Alphonsus Imperium Hispanum tenebant, vt ex epistola 64. lib. primo sancti Gregorii Papæ Septimi ad dictum Sanctium dum scribit. *Romani ordinis officium fieri studio, & iussionibus tuis asseris.* Etenim hunc Pontificem-

potis-

potissimum in hoc elaborasse: videmus etiam ex epistolis 63 lib. primo, & 18. lib. tertio. Ita vt non prius anno 1073. Hispani patrios ritus cum Romanis commutarint, vt refert Vicecomes de missæ ritibus libro secundo, cap. 17. A

Cur autem factum sit, vt potius Romanos ritus ab Hispania, reliquisque Ecclesiis, quam harum à Romana recipiendos summi rerum moderatores censuerint? Dilucidè explicat Strabo de rebus Ecclesiasticis, cap. 22. ibi. *Romani quidem vsum obseruationum à Beato Petro Principe Apostolorum accipientes, suis quoque temporibus, quæ congruè iudicata sunt, addiderunt quorum morem ideo in sacris rebus tam multæ gentes imitantur, quia ea tanti magisterij ex Apice Apostolico primordijs clarent: & nulla per orbem Ecclesia æquè, vt Romana ab omni ferè Hæresi cunctis retro temporibus pura permansit.* Voluit etiam Viringus de triplici cœna, lib. 3. cap. 54. in fine. B

Esset dicendum de varijs missis, videlicet, de Dominica, de Sanctis, Votiuis, & de earumdam origine, sicuti etiam de varijs missis pro Defunctis, sed indulgendo breuitati, inspiciamus Albinum Flaccum lib. sacrament. & Vicecomitem de ritibus missæ lib. 3. & lib. 4.

De missis vespertinis

Fuit mos antiquitus in Ecclesia, quod missæ essent diuisæ in Matutinas, & Vespertinas, Tertullian. de Corona militis cap. 3. testatur ibi. *Eucharistia Sacramentum, & in tempore victus, & omnibus mandatum à Domino, etiã ante lucanis cœtibus, &c.* Etenim verba, *Tempore victus*, Cibi sumptionem significat: Voce autem, *Antelucanis cœtibus*, significantur conuentus fidelium de summo mane. Item concilium Agathense apud Gratianum de consecrat. dict. 5. cap. conuenit ibi. *Hymni matutini, vel vespertini diebus omnibus decantentur, & in conclusione matutinarum, vel vespertinarum missarum post hymnos capitula de psalmis dicantur.* Et in concilio Aurelianensi 3. cap. 28. cauetur. *Sacrificia verò matutina missarum, siue* C

vespertina

A *vespertina ne quis cum armis pertinentibus ad bellorum vsum spectet.*

Duxerunt originem prædictæ missæ vespertinæ à Dominica cœna vesperi inita, sanctus Augustinus epistola 118. inquit. *Quæris enim* his verbis, *quid per feriam quintam vltimæ hebdomadis Quadragesimæ fieri debeat? an offerendum sit manè, & rursus post cœnam? propter illud, quod dictum sit: similiter postquam cœnatum est, an ieiunandum, & post cœnam tantummodo offerendum? an etiam ieiunandum, & post oblationem, sicut facere solemus, cœnandum.*

In Aphrica, alijsque Regionibus, quotidie missæ vespertinæ peragebantur; verum alibi tum vespertinæ, tum
B matutinæ fiebant; vt ex prædicta epistola 118. S. Augustini, Gabriel Philadelphiensis Episcopus in suo de sacramentis libello inquit. *Habent hunc morem Græci, vt in Quadragesima, diebus ieiunij, & in vigilijs Liturgiam, seu missam celebrent à meridie.* Et vt hinc apparet post vesperas.

Quamuis ieiuni sacerdotes missis vespertinis operam darent ferè omnes, ex dicta epistola 118. sancti Augustini ibi. *An etiam ieiunandum, & post oblationem (sicut facere solemus) cœnandum.* Nihilominus Aegyptij, & aliæ
C nationes, etiam post captum cibum celebrabant. Socrates lib. 5. histor. Eccles. cap. 21. inquit. *At Aegyptij, qui Alexandrinis finitimi sunt, & illi, qui Thebaidem incolunt, Sabbato synaxim exequuntur illi quidem, sed non vt mos fert Christianorum, mysteria participant; nam vbi epulati sunt, & varijs cibarijs se saturarunt, sub vesperam oblatione facta, mysterijs communicant.* Adde Sozomenum lib. 7. histor. cap. 19. Nicephorum Calistum lib. 11. cap. 34.

Die quinta hebdomadæ sanctioris missa vespertina olim frequentissima, sanctus Augustinus epistola 118. ibi. *Quod per feriam quintam vltimæ hebdomadis Quadragesimæ fieri debeat? an offerendum sit mane, & rursus post*

cœnam? Et paulò post ibidem. *Vidit hic offerri quinta Sabbati hebdomadæ vltimæ Quadragesimæ, & mane, & ad vesperam.* Vt apud Strabonem de rebus Ecclesiasticis cap.19.ex concilio Aphricano cap.8. Easdem missas Sabbato celebrari solitas esse, ex Socrate lib.5. d.c.21. *Sabbato synaxim exequuntur illi quidem*: & Sozomenus lib.7.cap.19. *Sub vesperum Sabbato conuenientes, ac iam pransi mysteriorum participes fiunt:* & Nicephorus lib.12 cap 34. *synaxes quidem die Sabbati peragebant*: Et quãuis de singulari Sabbato non fiat mentio, quo missæ vespertinæ celebrarentur, conijcitur tamen fuisse illud resurgentis Christi anniuersarium; siquidem de huiusmodi missarũ celebratione eo die celebratarũ, latè Robertus Abb.lib.6.de diuin.nom.c.32. vbi refert hanc sacrosãctã solẽnitatẽ habere matutinũ, & vespertinum sacrificium; etenim cum duabus ex causis splendeat scilicet redemptione animarum ex morte Christi; & ex resurrectione mortuorum illo resurgente. Dicitur quoque sacrificium matutinum, quoniam Lucifer matutinus Christus, resurgendo, diem nobilitauit: Celebratur etiam vespertinum sacrificium, quia imminente vespera in parasceue Spiritum tradidit; sed eius celebritas dilata, & competenter in hanc translata est. Refertur quoque ritus huius sacrificij vespertini, quẽ Vgo de sancto Victore cap 22. lib.3 de specialibus missæ obseruat. inscripsit; *De officio missæ in nocte Paschali*; & subdit. *Nocte præfata Lectiones quatuor leguntur*. Dicebatur quoque missa vespertina in Sabbato peruigilio Pentecostes. vt refert Berno Augiensis de vita sancti Vldarici Episcopi Vindelicorum ibi: *Qui in ipsa sanctæ Pentecostes vigilia, cum fratribus vespertinæ synaxi interesset incolumis, &c.* Accedebant quoque dies ieiunij, quibus missæ vespertinæ celebrabãtur: Buccard. lib.19. decret. cap. de contemptu ieiunij, ibi. *Solent quidam, qui se ieiunare putant in Quadragesima, mox vt signum viderint, ad horam nonam manducare; qui nullatenus ieiunare credendi sunt, si ante manducauerint,*

A B C

A *cauerint, quam vespertinum celebretur officium, concurrendum est enim ad missas, & auditis missarum solemnibus, & vespertinis officijs largitis eleæmosynis, ad cibum accedendum est:* Vbi missarum solemnia cum vespertinis officijs coniunguntur. Fuerunt quoque in vsu missæ vespertinæ sine diei expressione, ex concilio Agathensi, cap. 20. & ex concilio Aurelianensi 3. cap. 28. item ex capitulis Græcarum synodorum cap. 47.

Consuetudo celebrandi missam vesperi durauit quibusdam in locis vsque ad annũ 430. cum adhuc testibus Socrate lib. 5. cap. 21. & Sozomenus lib. 7. cap. 19. Ab Aegyptijs, & in Thebaide seruabatur. Hæc inquam con-
B suetudo sublata est a concilio Carthaginensi 3. can. 29. excepto die anniuersario Cœnę Domini, quod confirmauit concilium Matisconense 2. cap. 6. verum postea etiam illa permissio abrogata est a concilio Tarraconensi in Hispaniis. In Oriente verò a Laodiceo concilio can. 5. & rursus a sexta synodo vniuersali cap. 29. ob eam causã, vt non nisi ieiuni sacram Eucharistiam sumerent fideles, antiquitus obseruatum esse videretur, ex Baronio an. 34. vbi Spondanus num. 17. circa finem, & latè Vualterius Viringus de triplici cœna lib. 3. cap. 12. & ad Pii Quinti tempora de anno 1566. fuit publicata Sanctio, qua licẽtia concessa Metropolitanis, Cathedralibus, conuentibus
C omnium ordinum, item Imperatoribus, Regibus, Ducibus, &c. vesperi celebrandi missas, reuocatur, vultque Ecclesiæ institutio, & Patrum decretis omnes obsequi, censuris satis in eos, qui contra auderent, &c.

Plures missas eadem in Vrbe, immo Ecclesia, & Altari iam olim celebratas, cum omnes simul Ecclesia non caperet festo solemniore, S. Leo Dioscoro Episcopo Alexandrino epistola 81. cap 2. successu temporis plura altaria in vna Ecclesia erecta, in quibus plures simul celebrabant; sic tamen vt ne populus a solemni sacro auocaretur. Theodulphus Aurelianensis, epistola ad compresbyteros sic ait. *Admonendus est populus, vt ante*

De audienda Missa solemni quãuis alia plures recitentur.

n 2 *peractum*

peractum officium ad cibum non accedat, & omnes ad sanctam Matrem Ecclesiam missarum solemnia, & prædicationem audituri conueniant, & sacerdotes per Oratoria nequaquam missas celebrent, vt populus a publicis solemnitatibus abstrahatur, sed vt in vnum ad publicam missarum celebrationem conueniat. A

De Missa quotidiana.

Quotidianum semper in Ecclesia sacrificium fuisse; testantur acta Apostolorum. *Erant autem perseuerantes, & communicantes in fractione Panis.* Et Andreas Apostolus ad Aegeum Tyrannum. *Quotidie immolo Deo Agnũ immaculatum.* Et de sancto Cassio Narniensi Episcopo quotidie celebrante, sanctus Gregorius 4. dialog. cap. 56. & propterea sanctus Ambrosius lib. 5. de sacram. cap. 4. reprehendit, quod cum sit Ecclesiæ vsus quotidie in Ecclesia offerre sacrificium incruentum, nihilominus aliqui persistebant in errore, Eucharistiam præstantioris virtutis esse feria quinta in Cœna Domini, quam alio die confectam; quapropter tunc tantum celebrare solere, vt per totum annum eam ministrent infirmis, rationem reddit Stephanus Eduensis cap. 13. de sacram. Altaris. *Culpis nostris exigentibus quotidie labimur, ab hoc lapsu iterata immolatione, quæ fit in Altari resurgimus, & renouamur; immolatio renouatur, non Christus occiditur, sed ipso præsente passio eius repræsentatur.* B C

De pluralitate seu repetitione Missæ.

Sed feruor etiam vlterius prorupit tres missas certis diebus celebrandi, Amalarius lib. 3. officiorum cap. 41. & in Natiuitate Domini licet tria sacra celebrare, quamuis de necessitate vnum tantum sufficiat, & per hæc denotantur tres Christi Natiuitates: Prima ex Patre: Secunda, spiritualis, ex gratia in cordibus nostris: Tertia, corporalis ex Matre, Cardinal. Toletus in summa lib. 1. cap. 3. num. 3. Exoleuit verò, quod refert Sotus cap. 38. celebrandi tres missas in Natiuitate sancti Ioannis Baptistæ.

Ante cibum, iterare solitum missam non ita rarum est,

Robertus

A Robertus Archidiaconus Austromasiæ de sancto Aiberto Monacho. *Factus Presbyter duas in die celebrauit missas pro viuis alteram, alteram pro Defunctis*. Rarius tamen prę Leone Tertio, qui vel nouies celebrabat in die. Vualfridius Strabo rerum ecclesiasticarum cap. 21. Modum posuit Concilium Saleguſtadiense cap. 5. Vetuitq; ne quis trium missarum numerum excederet. Accessit Alexander Papa, qui ad id tempus vnam reuocauit cap. sufficit de consecrat. distinctione prima. Nihilominus, si quando, postquam celebrauit Sacerdos, superuenisset Episcopus, qui vellet sacrum audire etiam extra diem B festum, nec existente alio celebranre, posset iterum celebrare, si non sumpsit ablutionem; & similiter cum superuenissent multi Peregrini, & est dies præcepti, cum alius non adest sacerdos. Vt quoque si velit infirmus communicari, & non sit sacramentum, pariter licet. Toletus in sua summa lib. 1. cap. 3. num. 5. 6. & 7.

Vetitum biduo celebrare Innocentius Primus ad Decentium. *Traditio Ecclesiæ habet isto biduo, idest Parasceue, & Sabbato sancto, quo Apostoli in mœrore constituti ieiunarunt, sacramenta pœnitus non celebrari:* Immo sexta synodus, can. 52. voluit sacerdotes in Quadragesima tantum conficere die Sabbati, Dominica, & Annunciatione Beatissimæ Virginis, alijs autem diebus vti præcō- C secratis Hostijs, vt in Latina Ecclesia ante anno 700. suo tempore fieri solitum. Hrabamus Maurus lib. de institutione cleric. & post Diuum Augustinum epist. 118. refert etiam Micrologus de eccles. obseruat. cap. 49. tempore Quadragesimalis ieiunij missam vsque ad Nonā differri: Quæ opiniones conciliantur, quod prior procedat in ieiunio integro Quadragesimæ, quod vsque ad noctem proferebatur: Altera opinio procedebat in ieiunio dimidiato, & in hoc ad horam Nonam permissa erat missę celebratio. Albaspinus de veteribus Ecclesiæ ritibus, libro primo, cap. 15. Præterea Carthusienses primo non quotidie celebrabant, donec hoc Patres Carthusiani

Aliquādo vetitum celebrare.

noua

noua collectione statutorum contexerunt, secunda parte, A
cap. 7. & rectè siquidem; Nam Augustinus epist. 118. & refertur cap. si non, de consecrat. dist 2. *Si non talia peccata sint, vt excommunicetur, quis non se debet à quotidiana medicina corporis, & sanguinis Domini separare.*

TEMPLVM est locus celebrandi decenter: Theodulphus Aurelianensis, epistola ad Compresbyteros. *Missarum solemnia nequaquam alibi, nisi in Ecclesia celebranda sunt, non in quibuslibet domibus, & in vilibus locis, sed in loco, quem elegerit Dominus, iuxta Deut. 12. vide, ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in loco, quē elegerit Dominus, vt ponat nomen suū ibi.* B
Nihilominus ex causa, & necessitate etiam

Vbi celebretur.

In CRYPTIS. Cornelius Papa ad Lupicinū Viennensē Episcopum. *Scias frater carissime, Aream Dominicā vento persequutionis acerrimè commoueri, & edictis Imperatorum Christianos vbique tormentis varijs affici; Nam ad hoc in Vrbe Romana Imperator constitutus est, vt publicè, neque in Cryptis notioribus missas agere Christianis liceat.*

SVPER CORPORIBVS SANCTORVM. Apud Vualfridium Rerum eccles. c. 20. legitur: *Fœlix 27 Papa constituisse, vt super memorias Martyrum missę celebrarentur; sed & Gregorius Papa in ordine 66. praecepit super corpus sancti Petri Apostoli fieri missas.* Et idem refert C
Ioannes Diaconus in vita sancti Gregorii lib. 2. quod iam ante in vsu fuerat, Hieronym. contra Vigilantium. *Romanus Pontifex offert Domino sacrificia super mortuorum hominum Petri, & Pauli ossa veneranda, & tumulos eorum arbitratur altaria Christi.* Sigebertus in chronico ad annum 441. de Leone Pontifice. *Hic quoties rogabatur ab aliquibus, vt eis aliquorum Apostolorum, vel Martyrum reliquias daret. consueuit ad corpora, vel memorias Apostolorum, vel Martyrum, quorum reliquiae petebantur, missas celebrare in ipsorum honorem: & sic BRANDEVM altaris, quo consecratum Corpus Domini*

inuoluerat,

A *inuoluerat, particulatim diuidebat, cultello pannos illos pungens, sanguinem eliciebat. Sic palam cunctis faciens, quod in consecratione mysteriorum Christi, sang uis Apostolorum, vel Martyrum, qui pro illo effusus est, intret per Diuinam virtutem in pannos illos, & ideo meritò illos dari pro reliquijs Sanctorum, in quorũ honore consecrati sunt.* De hoc ipso Brandeo extat epistola Beati Gregorij Magni 30. lib. 3. registri ad Constantiam Augustam, & alia multa in notis Baronij ad Martyrologium Romanum sub die 15. Iunij, ac etiam latè refert P. Seueranus in libro delle sette Chiese di Roma fol. mihi 147.

Non licet tamen missas celebrare in campis, vel alibi, B vbi Paganus sepultus est, cap. non oportet de consecrat. distinct. prima.

IN CARCERE: Cyprianus epistola 15. ad Clerum monet, ne glomeratim ad carceres conuolent. *Ita vt presbyteri quoque, qui illic apud Confessores offerunt, singuli cum singulis Diaconus per vices alternent; quia & mutatio personarum conuenientium minuit inuidiam.* Et in vita SS. Processi, & Martiniani legitur, quod Apostoli Petrus, & Paulus detenti in Mamertini custodia ibidem offerebant sacrificia, & participes illos faciebant Corporis, & Sanguinis Domini.

SVPRA PECTVS: idque refert Metaphrastes de C sancto Iuliano Martyre fame propemodum enecto, a quo Discipuli donari cupiebant Corpore Domini die festo Theophaniæ, sed non videbatur fieri posse ob frequentiam carceres obsidentium, inquit, ille. *Erit mensa vobis meum pectus, non futura Deo minus honesta ea, quæ fit ex inanimi materia; templum autem sanctum vos mihi eritis, me omni ex parte circumdantes; itaque factum est, Deus ita voluit, custodes abierunt; iussitque omnes Martyr in orbem consistere; vt inter se inuicem alter prope alterum stantes, cum tuto comprehenderent, & suo pectori imponi signa Diuini sacrificij: Hæc vt fecit, in cælum sustulit oculos, rite omnia ad sacrum peregit, Primum se*

sacra-

sacramentorum fecit participem, & transmisit ad eos, qui abierant, vt ostendit in vltima ad eos epistola. A

IN MANIBVS DIACONORVM. Theodoretus Cyri Episcopus de vitis Patrum c.20. in Marte ad Nentim Homeri vicum Anachoreta.

TITVLIS. Sanctus Pius Papa Iusto Episcopo. *Antequam Romæ soror nostra Euprepia Titulum domus suæ pauperibus assignauit, vbi nunc cum pauperibus nostris commorantes missas agimus.*

CAMPIS Bertoldus. de synodo Placentina. *Ad quem synodum multitudo tam innumerabilis confluxit, vt nequaquam in qualibet Ecclesia illius loci posset comprehendi: vnde & Dominus Papa extra Vrbem in cãpo illam celebrare compulsus est. Missas quoque nonnunquam extra Ecclesiam satis probabiliter, necessitate quidem cogente celebramus, quamuis Ecclesias earum celebrationi specialiter deputatas non ignoramus.* B

IN TENTORIIS. Anonimus author vitæ S. Bonifacij Martyris, & Episcopi lib. 1. cap. 23.

TVGVRIO. De Apollinare Episcopo, & Martyre id constat ex Martyrologio, vbi de eo inquit. *Habebant autem Christiani Tugurium non longe à mœnibus, in quo ille missas faciebat; baptizabat autem in Mari in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Cappellas enim non Ecclesias, sed antiquitus Tuguria Caprarum pellibus tecta fuisse. C

DOMO. Paulinus in vita Ambrosij. *Cum trans Tiberim apud quemdam clarissimum inuitaretur, vt sacrificium in domo offerret, quædam Balneatrix, quæ Paralitica in lecto iacebat, &c.* Marcellus Papa in domo Lucinæ via Latina sacra faciebat, vt docent acta 16. Ianuarij. Sanctus Gregorius lib. 5. epistola 43. indictione 14 Mandat Ioanni Episcopo Syracusano amicitiæ, pacisq; causa, quæ inter Ecclesiæ, & sæculi Præsides esse debet, in Venantij Præfecti domo missarum peragi mysteria permittat. Quod difficile alioquin impetratu erat.

IN

A IN CELLA. Metaphrastes in Phanutio, cui prodito, nondum tamen tradito proximam Martyrij palmam Angelus annunciat: At ille in cellulam suam ingressus, pallio, & linteo se induit, ac post oblationem exiit ita hilaris, vt ad conuiuium alter pergens.

ANTE LECTVM. Vranius presbyter de sancto Paulino Nolano, cap. 2. ibi. *Et quasi profecturus ad Dominum iubet sibi ante Lectulum sacra mysteria exhiberi, vt oblato sacrificio animam suam Domino commendaret.*

Ac demum in MARI. S. Vualfrannus Archiepiscopus Senonensis apud Diuum Antoninum secunda parte, cap. 2. tit. 13. §. 2. dum in Phrisiam nauigaret, in medio

B Mari positis anchoris missam cantaret, & dum minister offerre Patenam sancto debebat, illa cecidit in Mare, & Sanctus mittens ad locum, vbi ceciderat, effecit, vt ab imo Maris reuecta, manui ministri cohæreret.

Sacerdos cuius ea dignitas, vt maior esse non possit. In eo laudando Patres omnes Chrysostomi sunt, sed ipse super omnes lib. 2. de sacerdotio. *Tanto est superius Regno sacerdotium, quantum est inter spiritum, & carnem interuallum.* Consternauit hæc Maiestas tanta sanctum Paulinum epistola sexta ad Sulpitium Seuerum, cum de suo sacerdotio loquitur. *Nouum, insperatumque placitum Diuinæ voluntatis expaui, data igitur ceruice in* Quis Minister.

C *iugum Christi, video maiora me meritis, & sensibus opera tractare; iamque arcanis, & penetralibus Dei summi receptum, & insertum, communicare cœlestia, & Deo propius admotum in spiritu ipso Christi, & Corpore, & splendore versari.*

Mediatorem ipse agit Deum inter, & humanum genus. Chrysostomus vbi supra. *Medius inter Deum, & hominum naturam stat sacerdos, beneficia illinc ad nos deducens.* Honorem ideo summum Christiani illi habituerunt, & in famulo Dominum, & in Oratore Regem venerati sunt. Concilium Matisconense cap. 14. *Statuimus, vt si quis sæcularium quempiam clericorum in itine-*

re obuium habuerit, vsque ad inferiorem gradum honoris veneranter, sicut condecet Christianum. illi colla subdat, per cuius officia, & obsequia fidelissima Christianitatis iura promeruit, &c. & facto ipso B. Martinus præ Imperatore sacerdotem veneratus est, vt ad Desiderium scribit Seuerus Sulpitius. Forte enim Imperator Maximus virum sanctum eo induxit, vt mensæ voluerit interesse. A

Ad medium conuiuium, vt mos est, pateram Regi minister obtulit, ille sancto admodum Episcopo dari potius iubet, expectans, atque ambiens, vt ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus vbi ebibit, pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem, qui post se biberet; nec integrum sibi fore, si aut Regem ipsum, aut eos; qui à Rege erant proximi, presbytero prætulisset. quod factum Imperator, omnesque qui tunc aderant ita admirati sunt, vt hoc ipsum eis, in quo contempti sunt, placeret: Celeberrimumque per totum palatium fuit, fecisse Martinum in Regis prandio, quod in infimorum iudicium conuiuijs Episcoporum nemo fecisset. B

Verum quia vt B. Nilus tractatu Parænetico. *Sacerdos non est, qui pro sacerdotis dignitate non viuit;* Propterea attendamus nos sacerdotes potissimum consequi scientiam, castitatem, vitæ integritatem, vigilantiam, sanctitatem, & reliqua, de quibus Apostolus ad Timotheum cap. 3. & ad Titum cap. 1. C

De particulari Missæ Expositione. Cap. X.

DICTVM de quibusdam ad expositionem missæ ex Amalario Fortunato de Diuinis officijs. Hrabano Mauro de institut. cleric. Strabone, & aliis; Quamuis priscis Apostolorum temporibus missarum celebritas ageretur, vt ad ipsam solummodo orationem Dominicã obla-

A oblationis Hostiam consecrarent, ex Bernone, de quibusdam ad missæ sacrificium. Sed quoniam, crescente statu Religionis, creuerunt missæ ritus. Nos per singula capita, quam breuissimè, prosequemur notabiliora.

De Introitu Missæ.

INtroitus initium habet a prima antiphona, & finitur in oratione. Introitus Episcopi ad missam, qui Christi est Vicarius, illius aduentum nobis ad memoriam reducit, & populi adunationem ad eum, siue per suam prædicationem, siue suorum. Hoc officium addidit missæ
B Coelestinus, vt in gestis Pontificalibus continetur: ille constituit, vt psalmi Dauid 150. ante sacrificium psallerentur, quod ante non fiebat, nisi quod epistola beati Pauli Apostoli, & sanctum Euangelium recitabatur; Et sic missa celebrabatur; qui mos etiam hodie retinetur in vigiliis *Paschæ*, & Pentecostes: Cantorum dulcis vox huic operi dedita est, vt sua dulcedine idonea sit hortari populum ad confitendum Domino, vt legitur in libro Paralipomen. *Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, cymbalis, & organis, & diuersi generis musicorum concinentibus, & vocem in sublimem tollentibus, longe sonitus*
C *auditur, &c.* Adueniens Dominus ducit secum Prophetas, & sapientes, & scribas; quos in Euangelio pronunciauit se mittere ad inuitandum populum. Diaconi loco Prophetarum sunt, qui annunciant ex Euangelio futurā vitam. Subdiaconi loco sapientum, qui sciunt ordinatè vasa Domini disponere: Acolyti loco Scribarum, qui accendunt corda fidelium ex Scriptura sacra, & fuerunt candelabra, vt super fundamentum iam positum luceat lux Prædicatorum coram hominibus.

 A

De Kyrie eleison.

ADunato per prædicationem Christi populo Dei ex magna parte, in quo Cantores magno certamine laborauerunt; ne aliqua præsumptio inutilis subrepat corda eorum, hortatur eos Dominus dicere serui inutiles sumus; & ideo prosequuntur, *Kyrie eleison*, Domine Pater miserere. *Christe eleison*: Miserere, qui nos redemisti, & iterum *Kyrie eleison*: Dominus Spiritus sancte miserere: Potest etiam intelligi, vt Cantores post finitam antiphonam, precentur Dei misericordiam, quæ deprimat inanem iactantiam, quæ solet sequi Cantores: B At verius ante omnem orationem specialem sacerdotũ necesse est præcedere misericordiam Domini; Primo vt serenetur mens sacerdotis ad intelligenda, quæ ore dicit. Secundo, vt dignus sit loqui Deo, quantum humana conditio patitur. Tertio, vt in iudicio misericordiæ repellantur a mente vanæ cogitationes, quæ accidunt visu, auditu, cœterisque sensibus, vt in oratione sola inuisibilia mens cogitet.

De Gloria in excelsis Deo. C

TElesphorus natione Græcus constituit, vt hymnus diceretur Angelicus, hoc est Gloria in excelsis Deo. Symmachus quadragesimus quintus post Telesphorum constituit, vt omni die Dominico, & Natalitiis Martyrum idem hymnus cantaretur; Sacerdos quando dicit, Gloria in Excelsis Deo, Orientis partes solet respicere, in quibus ita solemus Deum requirere, quasi ibi propria eius sedes sit, cum alioquin sciamus eum vbique esse, vel secundum sanctum Augustinum in oratione Domini in Monte; Conuertimur ad Orientem, vnde cœlum surgit, non tamquam ibi sit Deus; qui vbique Maiestatis potentia præsens est, sed admoneatur

tur

A tur animus ad naturam excellentiorem, idest ad Dominum se conuertere. Ac etiam dicimus Gloria in Excelsis Deo cantandum; quoniam ineffabilis in Excelsis facta est, quando Christus transitu suo animas Sanctorum copulauit consortio Angelorum, vt Angelus in Natiuitate annunciauit.

De prima Missæ Oratione.

QVando dicimus, *Pax vobis*, vel *Dominus vobiscũ*, quod est salutatio, ad populum sumus versi. Quem salutamus, faciem præsentamus, ex-
B cepto vno, quod est in præparatione hymni ante Te igitur, ibi occupati ad instituendam intentionem deuotissimam, quam habemus in offerendo sacrificio; congruentius est ibidem versos nos esse, quam retro respicere. Salutauit in veteri testamento Angelus Gedeon, dicens: *Dominus tecum Virorum fortissime*. Et iterum dixit Dominus: *Pax tecum*; & in lib. 2. Paralipom. *Audi me Asa, & omnis Iuda, & Beniamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo* Responsio nostra. *Et cum spiritu tuo*, ex Pauli epistola secunda ad Timoth. sumpta est. Hac salutatione Episcopi, & responsione Populi intelligimus vnum debere esse affectum Episcopi,
C & Populi, siue hospitum vnius Domini: deinde reuertitur Episcopus ad Orientem, & dicit; *Oremus*, & deinde sequitur Oratio, siue Benedictio; sic & Christus antequam ascenderet in Cœlum, Benedixit eis, sicut scriptum est in Euangelio Lucæ: Vtroque nomine Benedictionis; & Orationis vocatur Oratio Sacerdotis.

De Sessione Episcopi.

DEinde Christus ascendit in Cœlum, vt sedeat ad dexteram Patris; Episcopus, quia Vicarius est Christi, debet hic ad memoriam nobis reducere Christi

ascensionem,

ascensionem, & sedem. Quapropter ascendit in sedem post opus, & laborem ministerii commissi: De ijs, qui ascenderunt cũ Christo, aliqui sedent, aliqui stant; Per eos, qui sedent, demonstrantur membra Christi in Pace quiescentia, per eos, qui stant in certamine posita. Caput, & membra vnum corpus, quomodo Christus in aliquibus sedet, in aliquibus stat, aliqui ascendentium sedent, aliqui stant. A

De Officio Lectoris & Cantoris.

LEctor dicitur, quia lectione fungitur, vt ait Isidorus; Lectio dicitur, quia non cantatur, vt Psalmi, vel Hymni, sed legitur. Cantus sequitur lectionem, quæ legitur post sessionem, & talis cantus vocatur Responsorius, quod alio desinente, alius respondeat. Possumus etiam officio cantoris Prophetas intelligere. Lectio Legis, & Prophetarum frequentabatur etiam à populo antiquitus; vnde habetur in actis Apost. ibi. *Et ingressi Synagogam die Sabbatorum sederunt: Post lectionem autem legis, & Prophetarum, miserunt ad eos, &c.* Ex Responsorio admonetur Cantor, seu Prædicator, quomodo doctrinam, quæ præcessit in Lectione, exerceat, vt dulcedine suæ imitationis plurimos sibi adsciscat; C & coniuncti corda multorum excitent ad compunctionem, & lacrymas.

De Alleluia.

ALleluia, cantatur per festos dies in recordatione æternæ lætitiæ; In quo non oportet aliquod sinistrum canere, sed totum dextrum; quod Ecclesiæ lætitiam, & Domini laudem sine tristitia retinet, nempe; *Dominus regnauit, exultet terra. Et lauda anima mea Dominum.* & *Iubilate Deo omnis terra*, & similia.

A

De Acensu in Pulpitum.

LEctor, & Cantor in gradum ascendunt more antiquorum, iuxta illud, quod scriptum est in Esdra. *Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum*. Et paulò post. *Super vniuersum quippe Populum eminebat*. Et in Paralipomenon. *Fecerat Salomon Basim æneam, & posuit eam in medio Basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, &c.* Verum quia Salomon, quasi Rex Basim fecit æneam; B Porro Esdras, quasi minoris potentiæ gradum ad loquẽdum ligneum constituit; sed non minoris perfectionis sacramentum est putandum, ligneum Gradum, quam Basem habere æneam: nam sicut æs pro diuturnitate perdurandi, vel suauitate sonandi, Diuinis competit sacramentis, quæ nulla sæculorum longitudine deficiunt, Et *in omnem terram exiuit sonus eorum*; ita etiam lignũ eisdem aptissimè congruit propter trophæum Dominicę Passionis; Vnde merito fiduciam liberè verbum Dei prædicandi obtinet.

De Diaconi Ascensione in Tribunal.

C TRibunal vocat Cyprianus gradum, super quem ascendit, Diaconus ad legendum, sic scribens ad Clerum de Celerino Lectore ordinato, ibi; *Quid aliud, quam super pulpitum, idest super Tribunal Ecclesiæ oportebat imponi, vt loci altioris celsitate subnixus, & Plebi vniuersæ pro honoris sui claritate conspicuus legat præcepta, & Euangelium Domini, quæ fortiter, & fideliter sequitur*. Vox Dominum confessa, in ijs, quæ Dominus loquutus est, audiatur: post sessionem, modo surgendum est ad verba Euangelij.

Anastasius natione Romanus, vt legitur in actibus Episcopalibus constituit, vt quotiescumque Euangelia

sancta

ſancta recitantur, Sacerdotes non ſederent, ſed curui ſtarent. Deinde ponit Epiſcopus thymiama in thuribulum ſuper prunas, vt ſuauem odorem excitet. Thuribulum Corpus Chriſti ſignificat, in quo eſt ignis ſcilicet Spiritus ſanctus, ex quo bonus odor procedit, quem vnuſquiſque electorum ad ſe vult rapere. Deinde Diaconus petit a ſacerdote Benedictionem, vt cor eius Dominicis verbis adhæreat, & vt non exhalent verba impoſita, neue introeant noxia, ſigno Crucis facto manu ſacerdotis ſuper caput eius munitur: Salutante Diacono congruit, vt ſacerdos, & omnis populus vertant ſe ad Orientem, & faciant Crucem in frontibus ſuis. Quoniam ſedes verecundiæ in fronte ſolet eſſe: ſiquidem Iudæi erubeſcunt credere in illum, quem norunt Crucifixum, vt Apoſtolus dicit. *Nos quidem prædicamus Chriſtum Crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, & credimus per eumdem ſaluari.* A B

Duo Cerei, qui portantur ante Euangelium Legem & Prophetas deſignant præcinuiſſe Euangelicam doctrinam; Thuribulum verò opinionem bonarum virtutum procedentē de Chriſto ante Euangelicam doctrinam, quia prius Ieſus fecit, & poſtea docuit. Excelſior locus, in quo legitur Euangelium, eminentiſſimam doctrinam Euangelicæ prædicationis; ſtatus inferior cereorum monſtrat inferiorem eſſe legem, & Prophetas Euangelio: Cerei extinguuntur poſt Euangelium, quia eiuſdem prædicatione finita Lex, & Prophetia ceſſarunt. C

De Symbolo.

OCcaſione Concilij Aquiſgranenſis de anno 809. in quo fuit quæſtio de proceſſione Spiritus ſancti; Dum apud Hiſpanos, & Francos additæ fuiſſent ſymbolo Conſtantinopolitano quatuor ſyllabæ, nempe; FILIOQVE; Qua re ad Leonem Papam à Carolo Imperatore per Legatos delata: & ſi permiſerit Leo ſymbolum.

A lum cani, prohibuit tamen, ne cum eo additamento caneretur. Cœterum Vualfridius Strabo de rebus Eccles. cap. 22. tradit vsum cantandi in Ecclesia symbolum a tempore damnatæ Felicianæ Hæresis in Gallia, atque Germania fuisse frequentatum; Vt verò Constantinopolitanum potius, quam Nicenum caneretur, ea ratione factum, quod aptum videretur modulis Musicis; ex Baronio anno 809. & ibidem Spondanus num. 4. Verum quia deinde Aquileiensis Patriarcha conspirauerat vna cum Photio aduersus Ecclesiam Latinam, quod Spiritus Sanctus à Filio non procederet: Ideo Leo Magnus Romanus Pontifex in epistola ad Turbium Episcopum;
B Item que vniuersæ Galliarum, & Hispaniarum Ecclesiæ scripsit, quāuis Ecclesia Romana antiquitatis tenacissima diutius recusauerit additamentum illud, Filioq; in symbolo Constantinopolitano; tamen deinde Romani Pōtifices inferendas in symbolū decreuerunt illas quatuor syllabas, Filioque, propter proteruiam prædictorū, vt ex Baronio anno 883. vbi Spondanus num. 3. & 4. & habetur in synodo Toletana 3. tom. 2. conciliorum. *Pro firmitate fidei Catholicæ nostra decreuit authoritas, vt propter roborandam gentis nostræ nouellam confessionem, omnes Hispaniarum, & Gallicæ Ecclesiæ hanc regulam seruent, vt omni sacrificij tempore ante communi-*
C *cationem corporis Christi, & sanguinis iuxta Orientalium partium morem vnanimiter clara voce sacratissimum fidei recenseant symbolum, &c.*

Successu temporis, vt refert Berno Augiensis Abbas de rebus ad missam spectantibus cap. 3. cum Romani Presbyteri ab eo interrogarentur, cur post Euangelium (vt in alijs Ecclesijs fiebat) symbolum non cantarent illos respondisse, quod Romana Ecclesia non fuisset aliquando vlla hæreseos fece infecta, sed secundum sancti Petri doctrinam in sodalitate catholicæ fidei permaneret inconcussa, nec ideo necessarium esse symbolum ibidem cantando frequentare, vt in alijs partibus; addit-

que dictus auctor nihilominus Imperatorem Benedicto Papæ persuasisse, quod etiam Romani Pontifices ad publicam missam symbolum decantarent, vt mox obseruatum refert etiam Baronius anno 1024. vbi Spondanus num. 3. A

De Offerenda.

Offerenda inchoatur, quando sacerdos dicit *Dominus vobiscum*; & finitur, quando excelsa voce dicit, *Per omnia sæcula sæculorum*. Christus cum venire dignatus est in Hierusalem die Palmarum, & ibi expectaret diem Immolationis suæ, in illo consummata est omnis immolatio Hebræorum. Dicitur *Dominus vobiscum*; Quoniam Dominus salutauit Turbam venientem sibi obuiam, cum talis esset consuetudo Iudæorum. Dicitur, *Oremus*: Quoniam oratione serenantur corda ad cognoscendum Dominum. *Puritas lintei*, quod ponitur in Altari, puritatem mentium eorum signat, qui Domino cantabant. Dum *Sacerdos suscipit oblationes*, Cantores cantant, quia dum Turba cantabat Hosanna, Christus vota eorum suscipiebat: deinde Sacerdos ad Altare *disponit oblationes*, quas immolaturus est Domino in sequentibus missæ: sic Christus post oblationes canentium templum introiuit, ibique se præsentauit sibi, Deoque Patri ad immolationem futuram. Postea dicit Sacerdos *Secreta*. Quoniam Agnus Paschalis latebat in Christo, qui erat immolandus, quod non solum Iudæis, sed & Apostolis, & coeteris erat secretũ vsque ad diem Coenæ. Interim ponitur Sindon, seu *Corporale* in Altare, & sicut ille mundus est, & nitet suo splendore; ita intentio offerentium simplicitate niteat coram Deo, *Lauat Sacerdos manus suas* more priorum Sacerdotum, vt extersæ sint à tactu: Lauatio manuum munditiam cordis significat per lacrymas, & compunctionem: neque quispiam de plebe ibi lauari, sed ipse Pontifex iussus est, B C

& filij

A & filij eius, quia magnorum virorum ſicut perfectior vita; ſic & compunctio ſolet eſſe ſublimior. *Orat* pro ſuis proprijs delictis remiſſionem, vt dignus ſit accedere ad Altare, & ad tactum oblatarum. Diaconus *miſcet aquam vino*. Quoniam, vt inquit ſanctus Cyprianus, Chriſto populus adunatur, & credentium plebs in eum, in quem credidit, copulatur, & iungitur; & hæc ſic miſcentur in Calice, vt inuicem ſeparari non poſſint; & ſi quis vinum tantum offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis: ſi vero aqua ſit ſola; incipit plebs eſſe ſine Chriſto. Sacerdos ante orationem Præfatione præmiſſa parat mentes Fratrum dicẽs; *Surſum corda.* Qua propter Apo-
B ſtolus admonet inſtantes orationi, vigilantes in ea, docens eos impetrare, quod poſtulant, quos Deus vigilantes videt.

De Præfatione seù de Hymno ante Domini Noſtri Paſſionem.

HYmnus ideo dicitur, quia refertus eſt gratiarum actione, & laudibus Angelorum, qui ſolent adeſſe conſecrationi Corporis Chriſti. Reuocat hoc nobis ad memoriam, quod Chriſtus in cœna multa loquutus eſt cum Diſcipulis, & Hymnum cantauit, vt refert ſan-
C ctus Ioannes, in quo precatus eſt Patrem pro Diſcipulis ſvis. Refert Beda talem hymnum fuiſſe exemplum cantus Eccleſiaſtici; ac etiam refert Paulus Brugenſis, Iudæos loco gratiarum actionis poſt cœnam ſeptem Pſalmos recitari ſolitos, incipien. à pſalmo 112. Laudate pueri Dominum, cum ſequentibus, quod refert etiam Maldonatus in Matth. cap. 26. num. 30.

Prædicto Hymno ſubſequitur alter additus à Sixto Papa, vt in Geſtis Pontificalibus legitur, videlicet: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.* Idem hymnus duorum ordinum voces continet Angelorum, vt in præcedentibus verbis: ordo hominum di-

cit Osanna in Excelsis, Benedictus, &c. Quam partem hymni cantauit Turba precedens Dominum in die Palmarum. A

Te Igitur.

HAec oratio secretè dicitur, quia Magisterio suo Dominus secretò nos orare præcepit in abditis, & secretis locis, in cubiculis ipsis; vt sciamus ipsum audire, & videre omnes, & abdita, & occulta penetrare: nec vocis, sed cordis auditor est, nec clamoribus admonendus, qui cogitationes hominum videt. Exercet Sacerdos tres orationes, idest pro vniuersali Ecclesia, pro fratribus specialibus, & pro Choro Sacerdotum: Ita etiam Christus in Monte Oliueti, ante suam proditionem. B

De Institutione Domini in Consecrando Corpore, & Sanguine.

IMmolato priore sacrificio, quod constat orationibus, sequitur sacrificium Immolationis Christi pro peccatoribus ex Apostolo ad Timotheum. Quia venit in hunc mundum peccatores saluos facere, & cum sit Dominus omnium, voluit Hostia fieri pro peccatoribus, qui non poterant Deo offerre sacrificium in reconciliatione peccatorum. C

Accipit Sacerdos Panem manibus suis, vt eadem, quæ Christus fecit, & nos faciamus. De Crucibus, quas solemus diuerso modo facere super Panem, & Vinum; Si Dominus, quando benedixit Panem, fecisset simile signaculum, non est certum, cum non dum esset erectum vexillum sanctæ Crucis: At modo scimus nobis necessarium, ex Augvst. in Ioannem homil. 64. quod nisi adhibeatur in sacramentis, & sacramentalibus, nihil perficitur; sacerdotem etiam priscis temporibus, post sacrosan-

ctæ

A ctæ Eucharistiæ consecrationem, consueuisse eamdem in altum extollere,& Populo ostendere,testatur Anastasius Sinaita de sacra Synaxi. In eo pane commendauit Christus Corpus suum, & in Calice Sanguinem suum, atque subiunxit. *Hac quotiescumque feceritis,in mei memoriam facietis*. Quare subdit Sacerdos voce sua, & plebis. *Vnde & memores Domine nos serui tui, sed & plebs tua eiusdem Christi filij tui Domini nostri tam beatæ Passionis, necnon ab Inferis Resurrectionis, sed & in Cœlos gloriosæ Ascensionis, &c.* Precatur dein sacerdos, præsens oblatio sit accepta in conspectu diuinæ Maiestatis eius Postea inclinato Capite Christus emisit Spi-
B ritum, & sacerdos inclinans se, & hoc quod vice Christi immolatum est,Deo Patri commendat; sanctus Ioannes Chrysostomus inquit, quod coniunctim prolata est Passio Christi, & nostra confessio peccatorum, vt non timeremus dura pati pro peccatis nostris; & Centurio Gentilis confitetur. *Verè hic homo iustus erat*; quod designat Sacerdos per mutationem vocis. *Nobis quoque peccatoribus*. Sicut etiam Iudæi percutiebant pectora sua.

De Oratione Dominica.

C Fortunatus de Ecclesiasticis officijs lib.4.cap.33,refert orationem Dominicã ad missam dici ab Apostolis sumptam, non autem à Græcis, & vt ad ipsam solum orationem oblationis Hostiam consecrarent; Berno Abbas de quibusdam ad missam spectantibus,cap.1. Dominica oratio dicitur excelsa voce, cum cœteræ secretò dicantur, quia ex Apostolo Paulo,cum quis precatur, non pro se tantum precetur, & ideo non dicimus Pater meus, qui es in cœlis,nec Panem meum,nec Dimitte mihi, sed Pater noster, Panem nostrum, & Dimitte nobis. In ijs septem petitionibus,quando dicimus. *Sed libera nos à malo*: comprehendimus aduersa

cuncta,

cuncta, quæ contra nos molitur Inimicus Præterita; Præsentia, & Futura. A

De Immissione Panis in Vinum.

QVamdiu in homine vigent caro, & sanguis, spiritus adest. In isto officio monstratur, sanguinem fusum pro nostra anima, & carnem mortuam pro nostro corpore redire ad propriam substantiam, atque spiritu viuificante vegetari hominem nouum, vt vltra non moriatur, qui pro nobis mortuus est, & resurrexit.

B

De Pacis Osculo.

SAcerdos dicit: P*ax Domini sit semper vobiscum*; per quam constet populum ad omnia, quę in Mysterijs aguntur, atque in Ecclesia celebrantur, præbuisse consensum, ac finita esse Pacis concludentis signaculo demonstrentur; & hanc Pacem ante Communionem dari instituit Innocentius Primus, vt refert Strabo de rebus Ecclesiasticis cap. 22. columna vltima: Et de osculo Pacis posuimus infra capitulum particulare larè.

C

De Agnus Dei.

SErgius Papa constituit, vt Agnus Dei caneretur, sicut scriprum est in Gestis Pontificalibus; & deprecatio est pro populo, qui sumpturus est Corpus Christi, vt misericordia Agni peccata auferantur.

De Eucharistia.

EVcharistia sumenda est post osculum Pacis, sicut vnus Panis sumus in Christo, sic & vnum cor debemus

A mus habere: Ipsa vnitas, vt teneatur, admonemur per oscula Pacis; cuius vnitatem in Sacramento panis commendat Apostolus dicens: *Vnus Panis, & vnum Corpus sumus*. At nos imitantes Zacchæum, & Centurionem, qui ambo honorificauerunt Christum, dicamus: *Non sum dignus, vt sub tectum meum intres*, & quemadmodū illi, ita & nos peccatis miseri misericordiam consequamus. Sacerdos cum Eucharistiam aliis sumendam traderet, quid daret, contestabatur dicens *Corpus Christi*; Et qui accipiebat id idipsum verum esse profitens, dicebat: *Amen*: hoc est verum; tradit Ambros. Tertull. & alii relati per Baronium anno 57. vbi Spond. num. 42.

B

De vltima Benedictione.

DOminus ante ascensionem in Cœlum duxit discipulos in Bethaniam, Benedixit eos, & ascendit in Cœlum: Hunc morem tenet Sacerdos, vt post omnia sacramenta consummata, benedicat populo, atque salutet; Deinde reuertitur ad Orientem, vt se commendet Domini Ascensioni; Dicitque Diaconus; *Ite, Missa est*. Singularis enim Legatio Christi missa est pro nobis ad Patrem, vt pro nobis ostendat, quale genus mortis pertulerit, de qua legatione inquit Ioannes: *Sed &*

C *si quis peccauerit, Aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum*; & refert Fortunatus de Eccles. offic. lib. 3. cap. 36.

Hæc de augustissimo Missæ sacrificio præcipuè diximus, quoniā non satis est sectariis nostri temporis propriis conuitiis, & libellis famosis, contumelijs, blasphemijs sacros Catholicæ Ecclesiæ ritus impugnare; sed & ipsi denique Corpori, & Sanguini Domini violētas manus inferre, sanctaque eius conculcare, & contaminare, ac iugem illam Hostiam sublatam è medio volunt, & abominationem desolationis à Daniele definitam introducere nituntur.

A

De Calicis vſu.
Cap. XI.

QVi Calices olim in vſu? apud Vualfridum Strabonem, lib. de rebus Eccleſ. cap. 24. & Rodulphum Tungrenſem de canonum obſeruantia, propoſitione 23. *Eccleſia martir, & Epiſcopus Bonifacius interrogatus, ſi liceret in vaſis ligneis ſacramenta conficere, reſpondit: Quondam ſacerdotes aurei ligneis calicibus vtebantur, nunc è contra lignei ſacerdotes aureis vtuntur Calicibus*. Naſcente ſiquidem Eccleſia, lignei in vſu Calices erant, ſed quia Bibuli imbuebantur ſacro Sanguine à Zephirino Papa, lib. de Pontificibus Romanis in Zephirino in vitreos mutati ex Hieronymo ad Ruſticum. *Nihil Exuperio ditius, qui Corpus Domini vimine caniſtro, & ſanguinem portat in vitro?* Durarunt ex vitro ad Gregorii Turonenſis ætatem de Gloria Martyr. cap. 16. factum hoc narrat, ſed tandem ex vitro excluſi, quia fragiles, Remnenſi Concilio; Ex metallo ſapor diſplicuit, quamuis eo vſi Gallus, & Columbanus Abbates: Marmorei Calicis meminit Gregorius preſbyter in Theodoro Archimandrita Sicæorum, cuius ſupellex argentea in cœnobio nondum vlla erat; ex auro, & argento apud Auguſt. lib. 3 contra Creſcon Grām. cap. 29. *Calices duo aurei, item Calices ſex argentei*, in Cartenſi Eccleſia, idem confirmant acta ſub Minutio Fœlice; Quibus inhiabant Donatiſtæ ſacrilega prophanatione. Optatus Meluitanus lib. 6. contra Donatiſtas. Cœterum in præſenti vnuſquiſque ſacerdos in aureo, vel argenteo ſolum, aut ſaltem ſtamneo calice ſacrificet, habens Corporale de lino candidum, & nitidum; vt in Bulla Innocentij Papæ Quarti ſuper ritibus Græcorum, anno 11. Pontif. num. 13.

B

C

Nec

A Nec sumptui parcebant; pingebant, cœlabant, Tertull. de pudicit. cap. 7. *A parabolis licebit incipias, vbi est ouis perdita, à Domino requisita, & humeris reuecta, procedunt istæ picturæ calicum vestrorum, si in illis perlucebit interpetratio illius pecudis.*

Addebat etiam pondus, & ornatum: Anastas. in Gregor. 2. *Hic fecit calicem aureum præcipuum diuersis ornatum lapidibus preciosis; pensantem libras triginta, similiter, & patenam auream pensantem libras octo, & semis*; Viringus de triplici cœna par. 3. cap. 39.

De vino & aqua mixto.

Vino aqua mixto vtendum in sacrificio calicis; Hieronymus de quæstion. Hebraicis; *Vinum, quod Deo in*
B *sacrificium offerebatur, aqua mixtum erat*: Et idem Doctor. in Prouerb. cap. 9. vna cum Glossa, & Lyrano in Isai. 55. *Bibite vinum, quod miscui vobis, quia a Christo hæc prædicantur, qui in vna persona Diuinitatem cum humanitate copulauit.*

Nihilominus aliqui vino abstinebant, sed aqua vtebantur, qui manè antelucano tempore ad synaxin conueniebant; Quos grauissimè Cyprianus erroris monet epist. 63. ad Cæcilium, & Chrysostomus homil 83. in Matth. quoniam apud priores tres Euangelistas legimus: *Genimen vitis, quæ vinum, non aquam producit.*

Et vlterius processit insania, quod in lacte aliqui consecrarunt: de quibus Concilium Braccharense 3. Proe-
C mio: *Quidam in sacrificio Domini relati sunt lac pro vino offerre; Eucharistiam quoque vino madidam pro complemento Communionis credunt populis porrigendam.*

Alij etiam Mel, & Lac addiderunt: Quod iam ante fuit prohibitum per canon. Apostol. 3. ibi: *Si quis Episcopus, aut presbyter præter ordinationem Domini quam de sacrificio instituit, alia quadam, puta, aut Mel, aut Lac, aut pro vino siceram super Altare obtulerit, vt qui contra ordinationem Domini faciat, deponitor.*

Confirmant prædicta sanctus Marcus Euangelista in

Liturgia ibi: *Similiter & Calicem postquam cœnauit accipiens, factaque vini, & aquæ commixtione, &c.* Et B. Iacobus frater Domini in missa Diuina: *Similiter postquam cœnauit accipiens calicem, & permiscens ex vino, & aqua, & adspiciens in Cœlum, &c.* Viringus de triplici cœna par. 3. cap. 45. A

De Calice ministrali. Communi vsu vulgo sub vtraque specie communicabatur, Gregor homil. 22. in Euangel. *Quid sit sanguis Agni, non iam audiendo, sed bibendo*: His seruiebant ministrales calices, quod ijs Christi sanguis populo ministraretur; Author vitæ Pontificum in Sixto III. *Calices ministrales duos obtulit pensantes singulos libras tres*. Et B suo, quem Ecclesiæ dicauit B. Remigius, apud Amalarium hos versus inscripsit.

Hauriat hinc populus vitam de sanguine sacro
Iniecto, æternus, quem fudit vulnere Christus,
Remigius reddit Domino sua vota sacerdos.

Et ministri, qui populo impertiebantur, de Beato Laurentio, S. Leo serm. de eo ipso, *Qui non solum ministerio sacramentorum, sed etiam dispensatione Eucharisticæ substantiæ eminebat.* Et sanctus Ambrosius lib. 1. offic. cap. 41. vbi in persona eiusdem Laurentij ad Pontificem Sixtum. *Num degenerem probasti? experire certè vtrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici Sanguinis dispensationem, cui consumandorum consortium sacramentorum, huic consortium tui Sanguinis denegas?* C

De canna. De Canna, siue Fistula, & Calamo B. Rhenanus scholijs in Tertullianum: *Non possum celare studiosos antiquitatis Christianæ, Laicos olim canna solitos haurire Dominicum sanguinem è calice; quod pridem, mihi indicauit P. Volius Abbas Augoniani cœnobij, erutum ex libro signorum, qui frequens extat apud Benedictinos; idem nuper reperit in primis Carthusianorum constitutionibus Corradus Pellicanus, vbi prohibetur, ne quidquam pretiosum possideant præter calicem argenteum, & fistulam, qua*

Laici

A *Laici Dominicum exsorbeant sanguinem; Præterea libellus de veteribus thesauris Ecclesiæ Maguntinensis ab hinc annos 400. & eo amplius conscriptus; Inter aureos calices ingentis ponderis ansatos, cruces aureas, grues argenteas, odores impositorum in cauo ventre thymiamatum per rostra, ac collum mira arte exhalantes juxta aram maximam, vestes sacras gemmatas, & reliqua Donaria, Fistulas quoque recenset argenteas sex in hunc hauriendi sacrosancti sanguinis vsum deputatas: Siquidem & nunc Romanus Pontifex quoties publicè sacrificat, aureo calamo sugit sanguinem Dominicum è calice cum Diacono, & Subdiacono.*

B Aduerte id clarius in Pontificali sub Siluestro, vbi feruntur Patinæ, seu Patenæ ad 30. libras ponderasse, quia vt Fiscarius in lib. 4. dist. 11 inquit; *Citiùs labetur Gutta, quam Hostia*: Et Rodulphus Abbas, S. Trudonis ante annos 460.

Hic tibi cautela fiat, ne presbyter ægris,
Aut sanis tribuat Laicis de sanguine Christi:
Nam fundi posset leuiter, simplexque putaret,
Quod non sub specie sit IESVS totus vtraque.

Hinc vt cautè fieret initio Zosimus Papa tom. 1. concil. ad annum circiter 418. *Præcepit, vt nullis poculum in publico proponeretur, nisi tantum in cellis fidelium, &*
C *maximè Clericorum.*

Concessum quidem publicè quibusdam, vt Boemis in Concilio Basiliensi, sess. 30. ea tamen lege, vt sub panis specie integrum Christum agnoscerent, sed priuilegio exciderunt, cum Regni Primores vtramque speciẽ necessariam prædicarunt: de quo Aeneas Syluius de origine Boemorum cap. 35. Sanderus lib. 7. de visibili Monarchia. Fertur Galliæ Rex Clementis Sexti indulto quoties libuerit sub vtraque communicare; & si alij ad binas vices restringant, nempe dum ipse vngitur, & in articulo mortis: Eamdem gratiam Imperatori factam vult Augustinus Patritius de aduentu Friderici Tertij

sub Paulo Secundo: sicuti etiam de Imperatoribus Cōstantinopolitanis refert Curopalata cap. 17. num. 44. in ipsorum coronatione sanguinem sumpsisse, quemadmodum sacerdotes solent. Feruntur & Monachi D. Bernardi tinxisse Hostiam sanguine antequam sumerent, vt nos particulam miscemus: de quo Diuus Thomas tertia parte quæst. 83. artic. 5. ad 8. Summus quoque Pontifex, cum solemniter facit, tradit calicem gustandum à Cardinali Diacono: imo populo Romæ Martinus Quintus manu propria impertiit sacrum calicem, vt Henricus Raltisenus Archiepiscopus Nidronsiensis oratione contra Boemos in Concilio Basiliensi habita testatur: & per Orientem, & Aquilonem apud Moschum, Græcos, Armenos, vicinosque Barbaros licitè, & sine culpa ait Lindanus vbi supra, vtraque species est in vsu; Refert Viringus de triplici cœna Christi cap. 44. ante finem: & nos infra cap. 19. dicemus de Communione sub vnica specie. A B

De Græcorum Errore. Cap. XII.

Græci calidam aquam infundunt in calicem: Cabasila in expositione Liturgiæ cap. 17. *Spiritus sanctus signatur aqua calida in mysteria infusa, hæc enim cum & aqua sit, & ignis sit particeps, significat sanctum Spiritum, qui etiam aqua dicitur, & tamquam Ignis apparuit in Christi Discipulos illapsus.* Præterea sanctus Germanus Constantinopolitanus in Theoria: *Adfertur aqua calidissima ex exiguo lebete, ac ex ea temperat, quæ Diuina Mensa proposita sunt Pocula, vt veluti ex viuente procedant Diuino latere, vtraque calore referta; ita sanè, & aqua calidissima tempore communionis iniecta, absolutum typum mysterij explet percipientium man-* C

mam

A *mam poculi, quasi ipso vitam porrigente latere contrectato*. Vbi labitur cum Oriente vir sanctus, nec etiam Christo viuo latus apertum, sed iam mortuo, & præfatæ ratiunculæ piæ sunt, sed tortæ.

Et vlterius Nicetas Pectoratus supponit tantum, quæ probanda ei erant lib. contra Latinos: *Sanguinem calidissimum eius bibentes cum effluente aqua ex immaculata costa eius mundamur ab omni delicto; feruenti replemur spiritu: Calicem enim vt videtis, velut ex latere Domini calidum bibimus, quia ex viua carne, & calido spiritu, Christi calidissimus nobis sanguis, & aqua emanauit.* Talis siquidem error conuincitur mendacio supB ponens Christo viuenti vulnus lateris inflictum, vt dolores Christi patientis augeret contra manifestam scripturam, Ioann. 19. & damnatur in concilio Viennensi de summ. Trinitate, & fid. Cathol. ibi: *Declaramus prædictum Apostolum, & Euangelistam Ioannem rectum in præmissis factæ rei ordinem tenuisse, narrando, quia Christo iam mortuo vnus militum lancea latus eius aperuit.* Confutantur quoque errores prædicti sic ab Humberto Cardinali. *Peto, an aqua tantum, vel sanguis tantum, vel vtrumque simul calebant: si sanguis tantum, quare aquam calefacitis? si aqua tantum, quare ex ea calefacitis sanguinem Christi? si vtrumque simul, quare* C *non simul calefacitis? Ac etiam si aqua lateris Christi caluit, quare aqua Baptismi non calefit? cum præcipue ipsa baptismum præfigurauit, sicut sanguis Redemptionem?*

Nihilominus Innocentius Papa Quartus in Bulla ad Legatum Regni Cypri in Regesto Bullarum Pont. sui anno 11. super ritibus Græcorum, qui tolerari, vel non tolerari possint, num. 7. inquit. *Porro in appositione aquæ siue frigidæ, siue calidæ, siue tepidæ in altaris sacrificio suam si velint consuetudinem Græci sequantur, dummodo credant, & asserant, quod seruata canonis forma, conficiatur pariter de vtraque.*

Quomodo

A

Quomodo seruari solita Eucharistia? Cap. XIII.

PVblicè, & priuatim decenter habebatur. Publicè in templis, & ad eam rem *Hierotheca, & Columba aurea*, ex Amphilochio in vita sancti Basilij, cap. 6. discimus Beatum Presulem Hostiam consecratam, eleuatamque diuisisse *in tres partes, vnam quidem suscepit cum timore multo, aliã verò seruauit ad consepeliendum sibi, tertiam autem positam super Columbam auream suspendit super altare:* quo situ annis præteritis similes pendulas ego in Gallia plurimas vidi. B

PYXIS. Acta Martyrum Nicomedensium Indæ, & Donnæ apud Metaphrastem 26. Ianuarij. Horum supellectilem Præfectus inuenit clauibus eis sublatis.

TABERNACVLVM. Clemens Secundus, constitut. cap. 13. *Et post Communionem omnium tum virorũ, tum mulierum sumant Diaconi reliquias, & inferant in tabernaculum*; Et Hieronymus in cap. 40. Ezechielis, & in 22. Isaiæ meminit de Pastophorio, seu Tabernaculo, seu Thalamo, quod confirmatur ex Concilio Niceno, C cap. 64 ibi: *Habeant deinde curam loci, in quo sancta Eucharistia seruetur.*

Honorato semper loco, & reconditiori, qui venerationi omnibus erat: Chrysostomus in epistola ad Innocentium Papam, de grassatione agens, ibi: *Omnia spectabant intus recondita, sanctissimusque Christi sanguis in tanto tumultu in militum vestimenta fusus est.*

IN ALTARI verò, si quando locabatur, eximium erat; Concilium Turonense 2. cap. 3. *Corpus Domini in altari, non in imaginario ordine, sed sub Crucis titulo componatur.*

A IN NAVI. D. Gregor. 3. dialog. cap. 36. narrat de Maximiano Monasterij sui Præfecto, qui in Adriatico mari nimia tempestate deprehensus, inusitato miraculo erga se, cunctosque, qui cum eo aderant, Dei omnipotentis, & iram cognouit, & gratiam, postquam corpus, & sanguinem Redemptoris ibidem acceperunt.

In SEPVLCRO; vt ex Amphilochio in vita Basilij supra citato, & ex Diuo Gregorio lib. 2. dialog. cap. 24. quem refert sanctus Antoninus secunda parte tom. 15. cap. 13. §. 5. vbi sanctus Benedictus sic præcipit: *Ite, atque hoc Dominicum corpus super pectus eius, cum magna reuerentia ponite, sicque sepulturæ mandate.* Deinde
B quasi hoc publicè fieret, proscribunt Concilia Carthaginense 3. cap. 6. Hipponense can. 5. Constantinopolitanum 3. siue Trullanum, & proscriptionis causam dant, quod Matth. 26. *Accipite, & edite, cadauera autem nec accipere possunt, nec edere.*

PRIVATIM etiam seruabatur Eucharistia in domibus cum nō liceret ad synantes accedere, maxime tempore persequtionis: Baron. ad annum 57. vbi Spondan. num. 43. seruabatur præsertim in *Arca*. Cyprian. serm. de lapsis: *Cum quædam arcam, in qua sanctum Domini fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere.*

C In ORARIO inuolutum habebat S. Satyrus, D. Ambrosij frater, & cum illa pendente de collo, Naufragus in Oceanum, & enatauit, sanctus Ambrosius in funere Satyri.

In PALLA; acta sancti Byrini Episcopi apud Surium 3. Decembris: Qui creatus ab Honorio Papa Episcopus, & in Angliam prædicandi Euangelij causa missus, ferebat in mari suspensam ad collum pallam sibi a Pontifice traditam, in qua sanctissimi Christi corpus erat inuolutum.

Illud autem certum est; & si fideles sacrificii tempore olim in Ecclesia sub vtraque specie panis, & vini cōmunica-

municarent, tamen cum vel priuatim in domibus suis, A
illam seruarent; vel aliter extra sacrificij tempus Eucharistiam reciperent; tunc sub vna tantum specie panis illos accipere consueuisse: Card. Baronius ad annum 57. vbi Spondan. num. 44.

Aduertendum etiam in proposito, quod citata bulla Innocentij Papæ Quarti anno Pontificatus 11. ad Legatum in Regno Cypri, super ritibus Græcorum num. 7. sic inquit. *Sed & Eucharistiam in die Cœna Domini consecratam, vsque ad annum, prætextu infirmorum, vt de illa videlicet ipsos communicent, non reseruent; liceat tamen eis pro infirmis ipsis corpus Christi conficere, ac per quindecim dies, & non longiori temporis spatio conseruare, ne per diuturnam ipsius reseruationem, alterius forsitan speciebus reddatur minus habile ad sumendum, licet veritas, & efficacia semper eadem omnino remaneat, nec vlla vnquam diuturnitate, seu volubilitate temporis euanescat.* B

Quo Ritu, seu Cæremonijs, & situ communio olim percepta? Cap. XIV.

C

Sicuti iam Christus inuitauit Discipulos, vt de sacro sancto Corpore participarent: sic pariter Christi vice postea Diaconi functi sunt, qui proclamabant *Sancta sanctis*; vt apud Clementem lib. 8. constitut. cap. 13. Pariter in missa S. Marci sacerdos proclamat: *Sancta sanctis*; eaque verba proferri solita Hostia eleuata, dum conuersus ad populum sacerdos vocat eos, qui participare voluerint, Nicolaus Cabasilas in expositione Liturgiæ cap. 36. & seq.

Monet etiam Cyprianus in expositione orationis Dominicæ: *Placendum Diuinis oculis etiam habitu corporis.*

A *poris*; Ideoque Dionysius Alexandrinus can. 2. apud Photium ait. *Ad sancta sanctorum, qui animo, & corpore purus non est, accedere prohibetur.*

Reuerentia propterea requiritur in situ, & corporis positione: Damascenus lib. 4. fidei orthodoxæ. cap. 14. ait: *Ipsum omni puritate colamus; hoc est & spirituali, & corporea; siquidem ardenti cupiditate ad eum adeamus, manibusque in crucis formam compositis, Crucifixi corpus suscipiamus, atque & oculis, & labijs, & frontibus, &c.* & idem in 6. synodo can. primo: *Eucharistiam percepturus manus in crucis signum figurans accedat, & gratia communionem accipiat:* idem Dionys. Alexandrin.
B epist. 5. ad Pium, Nicephorus lib. 6. hist. cap. 9.

Ieiuni omnino requiritur, vt sint sumentes sanctissimam Eucharistiam; adeo quod celebrantibus etiam priscis temporibus missam vespertinam, fuit per varia concilia decretum, quod essent ieiuni; Cyprianus epistola 63. Ambrosius, sermone 8. in psalmum 118. Vvalterius Viringus de triplici cœna lib. 3. cap. 22. & diximus supra vbi de antiquis missæ ritibus, cap. 9.

Curam quam quis adhibere debeat, docet Cyrillus, catechesi quinta. *Accedens ad sacram Communionem non expansis manibus, neque disiunctis digitis, sed sinistram, velut sedem quamdam subijciens dextera, quæ*
C *tantum Regem susceptura est; & concaua manu suscipe corpus Christi, dicens, Amen: sanctificatis ergo diligenter oculis tam sacri Corporis contactu communica; tum verò post communionem Corporis Christi accede, & ad calicem Sanguinis ipsius non extendens manus, sed pronus adorationis in modum, & venerationis dicens, Amen; sanctificeris eo sanguine Christi, quem assumis, & dum adhuc est humiditas in labijs tuis, manibus attingens & oculos, & frontem, & reliqua sensuum organa consecra; Postremo expleta oratione Deo gratias age, qui te tantis mysterijs dignum reddidit: Retinete has traditiones, & sine vllius offendiculo vos met seruate, atque à communione vos non*

præcidatis, neque propter inquinamentum peccati sacris hisce, spiritualibusque mysterijs vos ipsos priuetis. A

Viris hæc dicit Cyrillus, quia fœminæ Christi corpus Dominicali excipiebant, Augustinus Linteamina vocauit sermone 152. de tempore: *Omnes viri, quando communicare desiderant, lauant manus, omnes mulieres nitida exhibent linteamina, vbi Corpus Christi accipiant.* Concilium Antisiodorense tempore Gregorij Magni, can 36. inquit. *Non licet mulieri nuda manu Eucharistiam sumere, nec manum suam ad pallas Dominicas mittere:* Et idem Concilium Antisiodorense can. 39. *Vnaquæque mulier, quando communicat, Dominicale suum habeat, quod si non habuerit, vsque in alium Dominicum non communicet:* Vt refert etiam Baron. in annum 57. num 42. B

Viri ergo suis manibus, sed puris Corpus Christi magna veneratione excipiebant, easque quasi pro consecratis habebant, vt nefas esset eas polluere. Idem Gregorius Nazianzenus oration. prima in Iulianum apostatam, quem vt docuit publicè, solemniterque à fide desciuisse; exaggerat: Manibus, quibus sacratissimum Christi Corpus acceperat, abusum. *Victimas igitur cecidit, earumque sanguine sacrum Baptismi signaculum delere se posse credidit, manus eadem abluit, quibus sacram Eucharistiam ori eam admoturus, acceperat.* Illustres manus vocat sanctus Cyprianus sermone quinto de lapsis. C
Illustres manus, quæ non nisi diuinis operibus assueuerāt, sacrificijs sacrilegis restiterunt: sanctificata ora cœlestibus cibis, post Corpus, & Sanguinem Domini, prophana contagia, & idolorum reliquias respuerunt. Suasque manus lauabant ante Communionem, vt puri essent; narrat Dorothæus doctrina 9. de quodam fratre & ait: *Vt ergo hunc vidit manus lauantem, & sese ad communionem percipiendam præparantem, occurrit ad Abbatem, &c.* Refert etiam Curopalata de Imperatoribus Constantinopolitanis cap. 17. num. 44. *Quod in ipsorum corona-*

tione

A *tione Patriarcha postquam pretiosum Corpus Domini sūpsit, tradit quoque Imperatori in manus Dominici corporis particulā, qua sumpta sumit etiam viuificum sanguinem.*

In Orientali Ecclesia fuit frequens vsus lanceæ, quæ olim in Cruce sacrum latus fudit; sed lancea hæc apud antiquos Cochlear erat, quo sacer sanguis sine effundēdi periculo in communicātium ora immittebatur, quod clarè habetur in canone vniuersali, seu missa Aethyopica:

In fine sumebant aliquid à communione, ne irreuerēter præter mentem cum saliua aliquid de sacro corpore
B expueretur; id suasit suis D. Chrysostomus apud Sozomenum lib. 8. cap. 17. ibi. *Quod monere ille consueuerat, vt post communionem, aut aquam, aut pastillum degustarent, ne contra voluntatem vna cum saliua, siue pituita quicquam sacrum excrearent, ipse prius id faciens.* Apud Aethyopas libro de ordine mysteriorum, siue administrationis sacramenti confirmationis. *Postea sumūt sacramentum sanctum, & viuificans, spondente sacerdote pro eis corpus scilicet sanctum, & sanguinem venerandum Domini Dei, & Redemptoris nostri Iesu Christi:* Diaconus *deinde dat eis Lac, & Mel, & dicit, Lac, & Mel immaculatum in generationes, Amen.*

C Locum singulis suum assignauit Toletanum Concilium quartum, cap. 18. ibi: *Sacerdos, & Leuita ante Altare communicent: in Choro Clerus: ante Chorum populus.*

Mulier velato capite, vir aperto sit capite: Hanc legem imponit Apost. 1. Corinth. c. 11. *Omnis vir orans, aut prophetans velato capite deturpat caput suum: Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite deturpat caput suum.* Et constitutiones Apostolicæ cum ordinem seruari debere docuissent, etiam huius meminerunt lib. 2. cap. 57. *Fiat sacrificium cuncto populo stante, & silentium precante, & oblatione facta quisque ordo*

seorsum Corpus Domini, & pretiosum sanguinem sumat: accedentes ordine cum pudore, & reuerentia, vtpotè ad corpus Regis; Item mulieres operto capite, vt ordinem eorum decet, accedant. Velum autem mulierum non subtile esse debet, cuiusmodi virgines vtebantur Tertulliani æuo, quod ipse reprehendit lib. de veland. Virginibus cap. 2. *Quia illex est libidinis, & acuit curiositatem propius videndi subcandicantem sub eo cutem.* A

Quis Porrigere solitus? Cap. XV.

B

EDuensis de sacramento altaris, cap. 16. inquit: *Cum Dominus discipulis suis dixisset; Accipite, & manducate, quæritur, si acceperint, & sibi ministrauerint? Ad hoc dicamus, quia qui ministrare venit, & non ministrari, & qui consecrauit ipse ministrauit, nec est intelligendum, quod ex manibus eius acciperent, & sibi ministrarent, sed Dominus de manu sua ministrauit, & manducare præcepit.*

Fuit tamen antiquorum aliquando consuetudo, quod etiam laici proprijs manibus sumerent Eucharistiam, vt de Basilij æuo apud Anastasium Nicenum, quæst. 7. in scripturam. *Necesse habere aliquem, si non adsit sacerdos, communionem propria manu sumere: omnes enim qui sunt in desertis monachi, vbi non est sacerdos illic habentes communionem, ex se ipsis eam sumunt; Alexandriæ autem, & in Aegypto vnusquisque ex laicis, qui illic degunt, maxima ex parte habet communionem domi suæ; nam cum sacerdos semel confecerit Hostiam, & dederit eã accipiens, & communicans, tamquam à sacerdote sumptam participare se debet credere; etenim in Ecclesia tradit sacerdos particulam, & cum omni potestate eam tenet, qui accipit, & sic sua manu ad os eam adducit, &c.* C

Sacerdos

A Sacerdos alter alteri administrabat, idque sæpe inuicem, Nicephorus lib. 14. cap. 15. *Quo tempore Dominus sacras Antiochenæ Vrbis habenas tenuit, cum ad Simonem Stilitem venisset, consternatus est, & cum eo mystico, arcanoque congressu conuenire exoptauit; conueneruntque ideo ambo, & sacrificio immaculato, atque incruento peracto, alter alteri misticam communionem porrexit.*

Diaconos presbyteris, sed hoc Ecclesiæ displicuit, vetitumque Nicena synodo. Peruenit ad sanctum, magnumque Concilium, quod in locis quibusdam, presbyteris gratiam sacræ communionis Diaconi porrigãt;
B hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, vt hi, qui offerendi sacrificii non habent potestatem, ijs, qui offerunt, corpus Christi porrigant.

Aliquando Angeli, & Sancti, ac ipse Christus porrexerunt sanctissimam Eucharistiam piis viris, vt est videre in actis Sanctorum.

De Interna dispositione in sumenda Sanctissima Eucharistia.

C
Cap. XVI.

NEc satis ad hoc sacramentum est habita dispositio externa, vt diximus; verum vt quis dignè cõmunicet, attendat grauem admonitionem Apostol. 1. Corinth. 11. *Quicumque manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini: probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans Corpus Domini.* Paschasius Cordubensis lib. de corpore

corpore, & sanguine Domini, cap. 6. *Quid manducant homines? ecce omnes indifferenter percipiunt planè, sed alius carnem Christi spiritualiter manducat, & sanguinem bibit, alius vero non; quamuis buccellam de manu sacerdotis videatur percipere: & quid accipit, cum vna sit consecratio, si corpus, & sanguinem Christi non accipit: verè quia reus accipit indignè; Iudicium sibi manducat, & bibit, non probans se prius, nec dijudicans Corpus Domini: ecce quid manducat peccator, & quid bibit, non vtique sibi carnem vtiliter, & sanguinem, sed iudicium: licet videatur cum cœteris sacramentum percipere, & quare? quia non se probat, nec dijudicat corpus Domini, &c.* A

Secundo, ab omni læthali crimine debet purus esse, Auersanus de humanitate Christi. *Indignè sumitur, si in mortiferis peccatis maneat anima:* & ideo Augustinus sermone 26. in Ioann. *Panem Cœlestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate.* B

Tertio, & à luxuria maximè sit alienus; Petrus Blesensis sermone 38. *Quicumque enim ad altare Domini accedit inquinatus luxuria, iuxta filium Virginis idolum ponit Veneris: qui sacra illius verba sacramenti ore immundo profert, in faciem Saluatoris spuit, & cum in os immundum sanctissimam carnem imponit, eam quasi in lutum platearum proijcit.*

Quarto, requiritur notitia sacramenti, & fides: Damascen. lib. 4 fidei, cap. 14. *Summo cum metu pura conscientia, fideque haudquaque dubia accedamus, ac profecto sic nobis fiet, quemadmodũ firme, ac constanter credimus; ipsũ porro omni puritate colamus, hoc est, & spirituali, & corporea, siquidem duplex ipse est.* Et Rabanus Maurus de instit. cleric. lib. 1. cap. 31. inquit. *Sumunt ergo fideles benè, & veraciter corpus Christi, si corpus Christi non negligant esse: fiunt corpus Christi, si volunt viuere de spiritu Christi.* C

De

A

De Lętitia ob susceptam Eucharistiam
Cap. XVII.

APud antiquos tam insignia erant gaudia, quibus ex Eucharistia suscepta complebantur, vt reperti sint, qui ea sumpta mox ab Martyrium, quasi impotētes lætitiæ vltro se offerrent: Omnibus olim nefas visum ieiunijs, aut aliqua alia anxietate, quam ex ea
B conceperant hilaritatem confundere, & quidquid tantillum hanc interturbare posset, penitus illis diebus remouebatur. Eadem Religione, atque ob eandem causam, cum ea reficiendi essent non genibus nixi, non humo iacentes, sed erecti, & in Coelum intuentes preces concipiebant, sicuti etiam olim genuflexio prohibita ad orationem diebus Dominicis, & Pascha, vsq; ad Pentecosten in lætitiæ signum. Baron. ad annum 58. num. 4. Antequam aris admouerentur, vt hoc Diuinum munus haurirent, mutuos inter se se complexus, & oscula impertiebantur. Hi dies, quibus Eucharistiam sumpsissent, vocabantur ab antiquis dies lætitiæ, dies remissionis,
C dies immunitatis, dies solemnes, dies festiui, Albaspinus Episc. Aurelianen. De Veter. Ecclesiæ Ritibus lib. 1. obseruat. 12. & 15.

Reticere hic non valeo: Anno millesimo sexcentesimo vigesimo octauo: Ego cum è Gallia in Angliam, & Holandiam transissem: vbi quamuis priori sæculo ij populi à vera Christi Religione (proh dolor) aberrauerint; nec in publicis illorum templis aliquis catholicus cultus remanserit, abrasis vndique sacris imaginibus, combustis omnibus sanctorum reliquijs, & alijs quibuscumque catholicæ Ecclesiæ monumentis abolitis: Nihilominus, quoniam gratia Dei nunquam deficit, & illuminat

minat omnem hominem venientem in hunc mundum: vidi ego tunc in plurium catholicorum ædibus, & præsertim Londini in Anglia apud Excellentissimum Dominum Contarenum ibi tunc Venetiarum Oratorem; sicuti etiam Durdrechti in Holandia in gentilitia domo (vbi ego hospes fui) Clarissimi Domini Ioãnis Francisci Slinglantis Viri ingenuissimi, & omnium bonarum litterarum eruditissimi, cui ego plurimum debeo: in ijs potissimum domibus præter alias innumeras, vidi ego in illarum altioribus secessibus quotidie catholicos cõuenire ad sacram missam audiendam, ac etiam sacrosanctam Eucharistiam percipiendam, adeo vt in diebus maxime festiuis tantus ibi esset fidelium concursus, vt nec locus celebrandi, nec tota posterior pars domus illos caperet; quin etiam in publica via ex ijs aliqui magna cordis compunctione, extensis manibus, & cum lacrymis, non sine periculo sæuientium Principum contra catholicos, dum sacrum sursum peragebatur, ipsi adstarent; vnde ego ipse sæpius cogitabam id ipsum tunc peragi, quod alias sæuientibus Tyrannis contra Christianos in nascente Ecclesia fideles ipsi in chriptis, & alijs secessibus peragebant; quod totum magno nostri rubore contigit, dum in sacris templis nos coram Summo Deo negligentes, & irreuerentes sumus.

A B C

De Frequentia Sanctissimæ Communionis. Cap. XVIII.

QVotidie primum ineunte Ecclesia Christiani communicabant vt Actor.2.videmus: *Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & Communicatione fractionis panis*, & infra. *Quotidie quoq; perdurantes vnanimiter in templo & frangentes*

A *tes circa domos panem:* Cyprian. sermone in orat. Dominicam ait; *Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus:* Idem testatur Ambrosius, lib. 4. de sacramentis, cap. 6.

Quater in hebdomada, & festis, Basilius ad Cæsaream Patritiam; feria quarta, & sexta, Epiphan. lib. 3. contra Hæret. Dominico, & Sabbato, B. Onufrius apud Euagrium. Plerasque has dierum obseruationes recenset Augustinus epistola 18. ad Ianuar. *Alij quotidie communicant corpori Dominico, alij certis diebus accipiunt, alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur, alibi Sabbato tantum, & Dominico, alibi Dominico tantum.*

B Fidelibus, cum essent vicini morti, dabatur communio pro viatico: Paulinus ad August. & auctor in vita Ambrosij. Miranda de Maria Aegyptiaca refert Paulus Diaconus.

Condemnatis per Iudicem ad mortem, non denegabatur Communio; Concilium Maguntinum sub Hrabano Archiepiscopo cap. 27. Cedrenus in Annalibus, anno primo Phocæ.

Quoties autem communicandum? fusè hanc controuersiam examinant Doctores antiqui, Chrysost. in epist. ad Ephes. ibi; *Sed non oportet festa obseruare, sed conscientiam mundare, & tunc sanctam, & venerandam carnem sumere:* Tamen etiam peccatoribus Eucharistia

C conferenda, sed cum modo B. Algerius: *Quamuis peccato quis mordeatur, peccandi de cætero non habeat voluntatem, & communicaturus satisfaciat lacrymis, & orationibus, & confidens de Dei miseratione, accedat ad Eucharistiam intrepidus, & securus; sed de illo dico, quem peccata mortalia non grauant.* & paulò post: *Dandus est item Agnus Dei peccatoribus, vt a vastante Angelo protegantur, sed deinde peccatis renunciaturis.*

Melius igitur omnino nos frequentare ven. Eucharistiam, quam abstinere etiam reuerentiæ prætextu, Cyrillus in Ioann. lib. 4. cap. 57. ait: *Si vitam æternam con-*

sequi volumus, si largitorem immortalitatis in nobis desideramus; ad recipiendam Benedictionem, libenter concurramus, caueamusque, ne loco laquei damnatam Religionem nobis Diabolus prætendat. At August. epist. 118. *Faciat vnusquisque, quod secundum fidem suam credit esse faciendum, contemptum non vult cibus, sicut nec manna fastidium.* A

De Communione sub vnica specie. Cap. XIX. B

HAec quæstio, quam Nouatores Hæretici maxime exagitant, decisa fuit in sacra Tridentina synodo, sess. 22. cap. 11. de decreto super petitione concess. calic. Quod pro non celebrantibus concedendus sit vsus calicis rationabilibus causis petenti alicui, vel nationi, vel Regno, prout sanctissimo Papæ pro tempore videbitur; sicuti etiam in Concilio Basileæ, sess. 30. fuit restitutus Boemis vsus calicis pro bono pacis Ecclesiæ.

Sed vt discutiamus articulum, supponendum nobis est, duo esse, quæ pertinent ad integritatem Eucharisticæ communionis nempe: *Integritas significationis communionis; item, integritas substantiæ communionis.* Quod vero spectat ad integritatẽ, substantiæ seu essentiæ communionis consistit in eo, vt recipiamus Dominum .N Iesum Christum totum integrum, vna cum corpore, & sanguine, anima, & Diuinitate; & hoc non potest recipere, nec dispensationem, nec diminutionem, nec augumentum: at verò non potest completè fieri absque receptione vnius saltem speciei sacramentalis, quamuis compleatur per vnam, vel alteram ex illis. C

Circa verò finem integritatis significationis communionis est in eo, vt memoria teneamus, qualiter hoc corpus

A pus, & hic sanguis, quæ nos sumimus, fuere diuisa in Christi morte supra Crucem secundum Apost. 1. Corinth. 11. *Quotiescumque manducamus panem hunc, & calicem Domini bibimus, mortem Domini annunciamus, donec veniat:* Hinc est, quod dum Dominus noster voluit, vt nos sumamus eius corpus, & eius sanguinem sub velamine sacramenti, hoc pertinet ad integritatem essentiæ communionis, quod non potest recipere dispensationem, nec immutationem.

Quatenus verò dicatur hanc integritatem significationis esse præceptum Christi Saluatoris nostri; Ita respondetur, tale præceptum quo ad non consecrantes,
B vt communicentur sub vtraque specie, non tangit in aliquo integritatem substantiæ, seu essentiæ communionis, nec minus integritatem significationis, quæ seruatur in persona consecrantium communicantium sub vtraque specie.

Dicimus quoque, quod ex Dominicis præceptis, vnum est dispensabile in eo, quod respicit integritatem magis expressam significationis, nempe in sumptione celebrantium, & communicantium sub vtraque specie; sufficit enim, vt non consecrantes sumant diuisim sacramentum sub vna tantum specie, sicuti diuisa fuere in morte Christi, quia nihilominus indiuisum etiam nunc
C capiunt sanguinem à corpore, & è contra: Aliud autem præceptum est indispensabile in integritate significationis minus expressæ respectu non celebrantium, & communicantium sub vna tantum specie panis; Dispensatio autem præcepti quo ad non consecrantes, vt communicentur sub vna tantum specie, non tangit integritatem significationis, quæ seruatur in personis consecrãtium, qui communicantur sub duabus speciebus, sed solum integritatẽ magis expressam, & particularem significationis, quæ est dispensabilis.

Hoc patet ex vsu Ecclesiæ primitiuę, quæ multis casibus admisit communionem sub vna tantum specie quo

ad non consecrantes, nempe pro nauigantibus, qui secum Eucharistiam duxerunt sub sola specie panis, vt se in periculo communicarent, refert Diuus Ambrosius de obitu Satyri fratris; similiter vna tantum species permittebatur ijs, qui eam domi seruabant, vt se quotidie communicarent; pariter infirmis, & absentibus: Eusebius histor. Ecclesiast. lib. 5. cap. 26. item Pœnitentibus reconciliatis nisi vna tãtum species permittebatur; Dionysius Alexandrinus apud Eusebium vbi supra: Vnde fit, quod hoc præceptum Communionis sub vtraque specie non fuerit habitum à Patribus primitiuæ Ecclesiæ pro necessario absolutè, & indispensabili, quoad non consecrantes, vt resultaret defectus integritatis essentiæ, seu substantiæ, sed solum reddebat integritatem significationis minus expressam, & euidentem, ad quod Ecclesia, vt maiora inconuenientia euitaret, potuit dispensare, vt in alijs multis, quæ respiciunt non integritatem essentiæ, sed solum euidentiam significationis sacramenti; vt quoque in eadem Eucharistia, quam Dominus Iesus Christus instituit in fine Cœnæ, Matth. 26. Marc. 14 Luc. 21. ac etiam Apostoli in eadem quoque hora celebrarunt; quoniam hæc celebratio erat significatiua, quod Eucharistia erat sacrificium vltimorum temporũ, ac etiam quod lex Euangelica vesperi mundi peruenisset, vt canit Ecclesia ex Diuo Ambrosio in primo hymnò Aduentus Domini. *Vergente mundi vespere, vti sponsus de thalamo; egressus honestissima, Virginis Matris aula.* Quod sacrificium Eucharisticum iam fuerat prædictum per Dauid psalm. 141. *Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Et nihilominus Ecclesia ob maiorem reuerentiam huius sacramenti, ne homines alijs cibis repleti eam reciperent; commutauit hanc Euangelicam cœnam, quamuis significatiuam, & mysticam in aliam sumptionem ieiunam, & sacramentalem, vt refert sanctus Augustinus epistola 118. & Concilium Constantien. sess. 15.

Simile

A Simile videmus in sacramento Baptismi, quem etsi Dominus N. ordinauit fieri per immersionem in aquã, & non per aspersionem, vt ex Matth. 28. vbi verbum Baptizantes in nomine Patris, in textu Græco idem est, ac immergentes, & effundentes in aquam; & propterea Ioannes Baptista, & Apostoli conueniebant ad ripam Iordanis volentes baptizare, quos faciebant descendere, & totum corpus in flumen immergere; & nihilominus hoc præceptum Saluatoris Nostri de toto corpore immergendo in aquam; tametsi in baptismo pertineret ad integritatem significationis, quatenus hæc immersio denotauit Christi sepulturam, per quam nos protestamur fuisse ante cum Christo sepultos, sed in egressu ab
B aquis Christi resurrectionem indicabat, vt nostram quoque regenerationem à morte peccati in gratiam vitæ, ex Paulo Rom. 6. & Colossens. 2. Vnde si hæc immersio, quæ à Patribus sacramentalis est habita, & pertinens ad integritatem significationis baptismi, & a Domino nostro ordinata, & ab Apostolis seruata, & in Ecclesia primitiua per longum tempus continuata, à qua nisi Infirmi in periculo mortis extremo erant exempti, supplẽdo illis in eo casu per aspersionem, & nihilominus etiam dubitabatur, an essent verè baptizati, vt refert Cyprianus ad Magnum, epist. 76. & modo per tot sæcula non
C inueniemus in Ecclesia, quod fuerit aliquis per immersionem baptizatus, vt post Tertullianum refert Basilius, lib. de Spiritu sancto cap. 15. Et tamen propter inconuenientiam, & incommoda, quæ progressu temporis ab hac consuetudine redundabant, dum pueri non sine euidenti periculo vitæ immergebantur, & propter erubescentiam in fœminis Catechuminis se dispoliantis coram hominibus, vt refert Chrysostomus ad Innocentium epistola prima; Et tamen non fuit difficile Ecclesiæ permutandi talem vsum; quoniam non spectabat ad integritatem essentiæ sacramenti; sed solum ad integritatem eiusdem significationis, supplendo in hoc per aspersionem

ſionem in capite, vti membrum principale totius corporis, quo fiebat immerſio. A

Hinc eſt, quod pariter ſummo iure in Eccleſia fuerit permutatus vſus quoad non conſecrantes, ſe communicandi ſub vna tantum ſpecie panis reſpectu difficultatis, & incommodi reſultantis ex laicorum communione ſub vtraque ſpecie, cum etiam pluribus caſibus in ſpecie panis tantum conceſſere hoc ſacramentum non conſecrantibus in primitiua Eccleſia, vt diximus.

Addimus prædictis, quod ſucceſſu temporis multiplicatis fidelibus, dum Catechumeni, & initiati indiſtinctè admittebantur ad communionem, non potuiſset Eccleſia ſeruare conſuetudinem vnius tantum conſecrationis in vnaquaque Synaxi, non conſecrando niſi vnũ tantum Calicem in ea, exemplo Chriſti D. N. iuxta eadem met verba Conſecrationis *Hic eſt calix noui, & æterni, &c.* quæ obligant ad Conſecrationem vnius tãtum Calicis pro qualibet vice, quæ quantitas Sacramẽtalis ſub ſpecie vini, non erat ſufficiens ad tantum Populum ſic multiplicatum; at quando maius aliud Vas fuiſset conſecratum, non vtique tunc minus congrua fuiſsent verba conſecrationis: Hic eſt Calix &c. B

Hinc nos apprehendimus ex antiquo Rituali Romano, vt talis difficultas euitaretur, qualiter illi capiebant magnas hydrias, ſeu Vaſa vino repleta, & in eadem effundebant partẽ vini in Calice conſecrati, ex qua mixtione prębebatur populo communio, ſed propter periculum effuſionis, & irreuerentiæ, ac etiam propter difficultatem aliquorum ſumendi communionem ſub ſpecie vini ex vaſis, in quibus alij prius biberant, maxime tempore ſuſpicionis contagii; ſucceſsit, quod demum ſub ſola ſpecie panis acquieſcerent. Fuit quoque magna difficultas reperiendi ſufficientem vini quantitatem pro omnibus communicantibus in plurimis regionibus, vbi illud non naſcitur, & pro ſeruanda vbique æqualitate, & ne ſupponerentur aliqui ſolum pro medietate C

communi

A communicati; insurrexit Ecclesiæ vsus communionis sub vtraque specie in persona solum consecrantis; aliis verò conferendo sub sola specie panis, quæ in essentia continet idem, quod duæ simul species sumptæ; & quo ad significationem id suppletur in consecrante; & talis vsus redactus fuit in legem per totam Ecclesiam catholicam; & hoc potissimum in Concilio Constantiensi, antequam Indiæ Occidentales, & Orientales patefactæ nobis essent, & illarum incolæ ad Christianismum conuersi, quibus impossibile fuisset subministrare sacramentum omnibus communicantibus sub vini specie.

Quatenus autem Aethyopes, seu aliæ nationes ausæ B sint administrare sacramẽtum sub specie alterius liquoris ob vini defectum procedentem in illis Regionibus ab eccessu caloris: hoc impium est habitum, & temerarium dum extrahunt vinum artificiale ex racemis aridis, & in ardenti aqua decoctis, quæ materia cum non sit apta consecrationi, est quoque destructiua essentiæ sacramenti.

Nec quoque repugnat, quod quamuis Christus Redemptor Noster præuiderit irreuerentiam prouenientem ex sumptione huius sacramenti, non abstinuit propterea ipse ab illa; quinimo hoc ipsum ab Apostolis continuatum fuit. Respondemus enim à Christo Domino C fuisse relictum dispositioni Ecclesiæ suæ permutandi talem consuetudinem, quando opportunum tempus iudicasset; vt pariter euenisse videmus, quod immersio baptismi simili facultate relicta Ecclesiæ, fuerit permutata in aquæ aspersionem.

Nec minus refragatur, quod Christus Dominus per Ioannem 6. inquit. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis;* Quoniam non concludit hoc, quo ad cõmunionem sub vtraque specie: comedentes enim corpus Christi sub specie panis, bibunt quoque eius sanguinem concomitanter, & quoad effectum ex eo, quod

Corpus

Corpus Christi Immortale, Impassibile, Incorruptibile, A
vt est de præsenti non potest à suo sanguine remanere separatum: & propterea dictio *Et*, non est hic apposita coniunctiuè, sed disiunctiue, vt aliàs in sacro textu: *Qui occiderit Patrem, & Matrem maledictus sit.*

Præterea Christus Dominus in illis verbis dat nobis præceptum, non autem modum præcepti: nempe præcipit nobis sumere eius Corpus, & eius sanguinem, absque præciso decreto, si sub duabus, vel sub vna ex speciebus ea sumenda sint; quinimo asserendum est eo loco Christi voluntatem indifferentem esse, nempe si sub vna, vel duabus ex speciebus sumenda sit communio à non consecrantibus, vt ex sacra Trident. synodo, sess. 21. B
cap. 1.

Et de his omnibus vide latè Patrem Cottonum Soc. Iesu in sua Instructione catholica, Cardinalem Belarminum in controuersijs, ac potissimum Cardinalem Peronem in sua Replica ad Regem Britanniæ Gallico idiomate, cap. de la comunion sous les dous especes, &c.

Catechumeni quomodo participarent de Eucharistia, & assisterent Missæ Cap. XX. C

CAtechumeni priscis temporibus, cum essent instar nouitiorum in schola Christi, antequam ipsi reciperentur ad sanctum baptismum, vt interim apprehenderent fidelium rudimenta, excludebantur ab omni cognitione Eucharistici sacramenti, ex Tertulliano in apolog. cap. 7. sanct. August. tractatu 86. in Ioannem, & in psalmum 80. Quinimo nec minus locum habebãt, dum habebatur sermo de hoc augustissimo Sacramẽto, sicuti

A ſicuti Tertullian. in libro de præſcript. & Concilium Valentiæ in Hiſpania ſatis oſtendunt, quod catechumeni non percipiebant ſermones huiuſmodi fidelium; Et quamuis poſt quintum ſæculum admittebantur ad percipiendos ſermones illos, in ijs tamen, vel non habebatur mentio de Euchariſtia, vel ſic obſcurè, & ſub inuolucro verborum, vt non perciperent quicquam de illo: Hinc ſanctus Auguſtinus in Ioann. dum loquitur de hoc ſancto Sacramento, inquit: *Fideles bene me intelligunt*: & hoc idem refert ſanctus Chryſoſtomus homi. 40. in primam ad Corinth. & quod prædictis ſermonibus non ſolum non aſſiſtebant catechumeni, verum ab Ec-
B cleſia tunc etiam repellebantur, vt ex ſancto Dionyſio Areopagita de Eccleſ. Hierarch. cap. quinto ijs verbis: *Deinceps a miniſtris ſanctorum librorum lectio ordine recitatur, ea recitata extra templi aditum collocantur catechumeni, & vna cum eis energumeni, atque ij, quos ſuperioris vitæ pœnitet; manent autem ij, qui Diuinarum rerum, & aſpectu digni ſunt, & communione*: & habetur ex Apoſtolicis conſtitutionibus lib. 8. cap. 7 ijs verbis. *Poſt hæc Diaconus dicat: Ite catechumeni in pace.* Quibus addo, quod nec aſpectus eorumdem permittebatur, vt Euchariſtiam poſſent reſpicere: ſanctus Dionyſius Areopagita de Eccleſ. Hierarch. cap. 5. ijs verbis.
C *Catechumenos autem, & energumenos, quique in pœnitentia ſunt, ſancta hierarchia mos patitur quidem audire ſacram pſalmorum modulationem, Diuinamque ſacrarum ſcripturarum recitationem; ad ſacra autem opera, quæ deinceps ſequuntur, atque myſteria ſpectanda, non eos conuocat, ſed perfectos oculos eorum, qui digni ſunt.*

Quare autem tam diligenter occultaretur catechumenis hoc ſacrum myſterium? Prima ratio erat, ne in contemptum verteretur hic pretioſus theſaurus, ſi illi ante rudimenta fidei participaſſent de ſacramẽto, ſiquidem ante diſpoſitionem præcedentem non potuiſſent induci ad credendum rem tam difficilem; hinc ſanctus

Cyrillus Alexandrinus lib. 4. cap. 14. refert, quod Christus Dominus noluit Capharnaitis declarare, quomodo ipse traderet carnem suam ad manducandum, quoniam illi nondum erant instructi in fide. Secunda fuit ratio, vt hoc diuturnum silentium accenderet magis desiderium catechumenorum, vt quanto citius se baptizari curarent, sanctus Augustinus in tractatu 86. super Ioannē, & in sermone 46. Tertia ratio, ne hoc tremendum, & admirandum mysterium salutis nostræ redderetur familiare catechumenis, quo forsitan illi indignarentur, de cuius offensa antiqui Patres, vti dispensatores timebant, se Deo rationem reddituros: refert Albaspinus de ritu antiquo administrandi Eucharistiam Gallico idiomate lib. 1. cap. 1. A B

Quamuis prioribus sæculis catechumeni per aliquot annos non reciperentur ad baptismum, & per consequēs multò minus ad communionem Eucharistiæ, vt diximus; nihilominus si per errorem aliquis catechumenus, antequam ab Ecclesia egressus, remansisset ibi inter fideles, ac etiam de corpore Christi Domini participasset; erat incontinenter hic solutus à pœnis catechumenatus, eiusdemque pœnitentia illi remissa pro annis remanentibus, & statim baptizabatur, confirmabatur, & illuminabatur per Eucharistiam, quod comprobatur auctoritate Timothei Patriarchæ Alexandrini, vna cum expositione Balsamonis in eundem, ac etiam ex sancti Clementis cōstitutione lib. 7. cap. 26. Hinc infertur magna virtus Eucharistiæ, quæ in instanti poterat illuminare, & statim conferre speciem contritionis, sicuti pœnitentia, & confestim disponebat, & habiles reddebat catechumenos ad recipiendum baptismum, Confirmationem, & Communionem: Quoniam ex interpretatione Balsamonis adducta, cum dictus catechumenus non per fraudem recepisset Eucharistiam, credebatur à Deo vocatus, nam sicuti sanctus Petrus dixit Cornelio, & ijs, qui secum erant, quod essent ipsi baptizandi, eo quod C

Spiritus

A Spiritus sanctus descenderat super illos, ita quoque catechumenus, qui Eucharistiam ignoranter recepisset, erat etiam baptizandus. Siquidem catechumenatus nō ad aliud antiquitus fuit institutus, nisi vt catechumenis esset dispositio ad recipiendam Eucharistiam; vt inquit S. Augustinus lib. de operibus, & fide, vt refert etiam Albaspinus dicto tractatu, cap. 4. & 5.

Circa catechumenorum Missam, antequam illa inchoaretur, mos fuit prioribus sæculis, quod aliquæ fierent orationes, psalmos etiam canebant, deinde explicabatur sacra scriptura, ac per Episcopum sermo habebatur, vt ex hoc possent extranei ad Deum conuerti, *De Missa Catechumenorum.*
B quamuis successu temporum post aliquas orationes canebant Euangelium, quod per Episcopum explicabatur non solum fidelibus, verum præsentibus etiam extraneis cuiusque cōditionis Iudæis, Paganis, Schismaticis, Hæreticis, Catechumenis, Energumenis, & pœnitentibus; & hoc probatur ex Concilio quarto Carthaginensi, & Concilio secundo Valentiæ in Hispania: expleto sermone omnes extranei egrediebantur ab Ecclesia, exceptis catechumenis, & pœnitentibus tertij, & quarti ordinis vna cum Energumenis: Immediatè postea incipiebat Missa, quæ dicitur catechumenorum, vt sequitur. Diaconus circumibat Ecclesiam, admonendo fideles
C de eo, in quo deberent orare pro catechumenis tertij ordinis, quibus eodem tempore imperabatur, vt capita inclinarent ad recipiendas Episcopi orationes; quibus orationibus completis extra Ecclesiam mittebantur; & statim Diaconus admonebat fideles, quomodo deberent effundi preces ad Deum pro Energumenis, qui similiter flectebant capita, vt supra, & ab Ecclesia egrediebantur, & idē subsequebatur de catechumenis quarti ordinis, & successiuè de pœnitentibus: & hæc nominabatur Missa catechumenorum potius, quam pœnitentium, vel Energumenorum, quamuis pro ijs omnibus oraretur; Quoniam necessarium fuit ibi pro catechu-

 menis

menis orare, quod non contingebat respectu aliorum, pro quibus etiam orabatur; & præterea numerus catechumenorum erat satis magnus, cum ferè omnes, qui baptizabantur, essent ætate prouecti; cœteri vero essent respectiuè pauci. A

Pro Missa catechumenorum nominabant dictas cæremonias, eo quia preces solemniter fiebant intra tempus solemnitatis Eucharistiæ, quæ Missa appellabatur, quamuis impropriè prædictæ preces Missa catechumenorum nominabantur: siquidem in effectu hoc aliunde non proueniebat, nisi quod ipsi assistebant in principio cæremoniarum sancti sacrificii, ac etiam quod dictæ preces fiebant supra illos ante sacrificium.

Orationes prædictæ, ac impositio manuum supra catechumenos fiebant intra tempus Missæ, vel paulò ante consecrationem ad hoc, vt purgarentur, & sanctificarētur per Eucharistiam; sanctus Ioannes Chrysostomus homil. 4. de Nat. Dei, inquit, quod paulò ante sacrificiū altaris iubebant inclinari Energumenos ad hoc, vt pro illis orarent fideles Christum Dominum, qui immediatè postea in altari debebat præsentari. Et similiter debemus hoc idem asserere de ijs, quæ ibidem habebantur pro Energumenis, & pœnitentibus, ex Albaspino dicto tractatu cap. 5. B

Quo ad eminentiam huius Eucharistici Sacramenti refert Theophilus Patriarcha Alexandrinns canone 7. quod non permittebatur catechumenis, vt ipsi manducarent de reliquijs (non inquam de pane consecrato) sed nec etiam de reliquijs panis oblati per populum, ad effectum consecrandi, etiam quod tales reliquiæ non essent consecratæ, & hoc idem habetur in constitutione sancti Clementis lib. 8. cap. 39. qualiter diuidebantur talia fragmenta inter ecclesiasticos, quod erat in exclusionem catechumenorum propter eorumdem inhabilitatem: Ac etiam dicta fragmenta ex tali destinatione ad consecrationem contraxerant in se talem sanctificationem, C

tionem,

A tionem, vt non possent in prophanos communicari, ne sequeretur timor contemptus Eucharistiæ; vt ex Balsamone supra dictum canonem.

Catechumenis in tertio, vel quarto gradu præbebatur Panis, & Sal sanctificatus; ex D. Augustino de pœna, & remissione peccatorum cap. 26. ac etiam habetur in canone quinto Concilij Carthaginensis tertii: Nam sicuti Panis benedictus dabatur ad seruādam vnionem inter fideles, vt refert sanctus Innocentius in epistola prima; Ita hic panis permittebatur catechumenis nondum natis intra Ecclesiam, cum non essent adhuc habiles alterius alimenti, quo fruebantur fideles. Dabatur

B etiam hic panis, & sal catechumenis, vt disponerentur ad credendum Eucharistiæ mirabilia, quæ maximè sunt difficilia humanis sensibus, & consequerentur ex hoc maiorem gratiam.

Confirmatio conferebatur ante Eucharistiam, vt ex actis Apostolicis cap. 8. ibi: *Miserunt ad eos Petrum, & Ioannem, qui cum venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum; nondum enim in quemquā illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu: Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum:* & cap. 19. *His auditis baptizati sunt in nomine Domini Iesu, & cum imposuisset*

C *illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, &c.* Et Tertullianus lib. de præscript. cap. 36. ponit post baptismum confirmationem, ac deinde Eucharistiam.

Quare autem conferatur Eucharistia post confirmationem? Ratio est, quoniam omnia sacramenta, & ministeria à Christo instituta, non ad aliud principalius tendunt, quam ad vniendos realiter homines ipsi Christo, sed Eucharistia cùm sit vera Christi caro, & verum eius corpus, hæc melius, & perfectiùs, quam cœtera sacramenta nos Christo coniungit: siquidem cœtera nos vniunt per Gratiam, hæc autem per contactum realem. Ac etiam cœtera sacramenta sunt dispositiua ad intro

ducendam hanc perfectam formam vnionis, quam operatur, ac producit Eucharistia: Præterea refert sanctus Dionysius, quod Eucharistia conferat vim cœteris sacramentis, vt operentur dictam vnionem cum Deo, & absque illa dispositio cœterorum sacramentorum remaneret imperfecta: & inquit Tertullianus aduersus Praxeam, & alibi, quod per Eucharistiam acquiramus perpetuitatem, & indiuiduitatem Corpori Christi. A

Non Eucharistia, sed confirmatio nominatur Perfectio, eo quia perficiat baptismum; ex S. Thom. par. 3. quæst.72.art.7.& in Concilio Elibertin. can.77. dicitur. *Si quis Diaconus sine Episcopo, vel presbytero aliquos baptizauerit, Episcopus eos per Benedictionem perficere debebit*: & similiter ibidem canon.38. habetur, quod possit in necessitate positus baptizari adeo, vt si superuixerit, ab Episcopo per manus impositionem perfici possit, sanctus Ambrosius lib.3. de sacrament. cap. 2. & oratio prædictorum est, quod quamuis baptismus abstergat originalia, & actualia peccata, ac etiam conferat gratiam iustificantem: Nihilominus confirmatio perficit, & roborat Natiuitatem, quam receperunt fideles in baptismo: Gratia enim gratum faciens non solum datur ad remissionem culpæ, sed etiam ad augumentum, & firmitatem Iustitiæ, ex D. Thoma vbi supra ad primum; B

Oleum sanctum non poterat perfici absque præsentia Eucharistiæ, sanctus Cyprianus epistola 12. primi libri, vel 70. secundum Pamelium ibi. *Porro autem Eucharistia, & vnde baptizati vnguntur, oleum in altari sanctificatur: sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Ecclesiam: vnde nec vnctio spiritualis apud Hæreticos potest esse, quia constat oleum sanctificari, & Eucharistiam fieri apud illos omnino non posse*. Item sanctus Hieronymus contra Luciferianos inquit: *Hilarius cum Diaconus de Ecclesia recesserit, neque Eucharistiam conficere potest, Episcopos, & presbyteros non habens, neque baptisma sine Eucharistia*. Quoniam C

in

A in baptiſmo neceſſaria eſt vnctio olei, & in hoc adducitur ratio, quoniam ſicut omnes orationes ad Deum Patrem recipiunt vim ex verbis, *per Ieſum Chriſtum*, &c. ita in ijs, quæ fiebant præſente Euchariſtia, dum vice prædictorum verborum oſtendebatur Deo Patri ipſius dilectus filius in altari; exhibebat hoc maiorem efficaciam, ac energiam: maximè cum nil maius in Eccleſia poſſet cogitari poſt Euchariſtiam, quam ſanctum oleum, quod potens erat, vt Spiritus ſanctus deſcenderet ſuper fideles, ex Tertulliano, & aliis, &c.

B

Quid apud Antiquos ſit Communio, ſeu Communicare? Cap. XXI.

QVamuis in præſenti verbum Communio ad ſolam Euchariſtiam ſit reſtrictum, vt vidimus in præcedentibus; Nihilominus quoniam apud veteres multò latius patebat; ſiquidem Eccleſiæ communionem accipere, atque ad eam pœnitentes, ſine
C Euchariſtia, etiam poterant admitti, ideo de hac nos inferius dicemus: Communionis ſiquidem ius illud ſitum erat in rerum omnium humanarum, & diuinarum participatu, & ſocietate; ita excommunicati non ſolum a ſacris arcebantur, ſed omnes eos abhorrebant, nemo eos ſalutatione, nemo alloquio, nemo conuiuio eos dignos iudicabat, vt ne Deo quidem cum eis preces adhibere liceret, can. Apoſt. 10. *Si quis cum excommunicato, licet in domo preces coniunxerit, iſte communione priuetur*, can. 33. Laodicenſis Concilii. *Non oportet cum hæreticis, & ſchiſmaticis orare*. can. 73. Carthaginenſis quarti. *Qui communicauerit, vel orauerit cum excommunicato*

cato, siue Clericus, siue Laicus excommunicetur. Similiter can. 2. Antiochenæ synodi primæ; quod à conuiuiis excluderentur can. 3. Arelatensis secundi can. 15. 16. & 18. Toletani primi can. 6. & 11. Auernensis: Quinimò, nec panem sumere, aut colloqui cum eis satis tutũ videbatur can. 15. Epaunensis Concilii, & can. 37. Antisiodorensis Concilii. *Si quis presbyter, aut quilibet de clero, aut de Populo excommunicatũ, absque voluntate ipsius, qui eum excommunicauit, sciens receperit, aut cum illo panem manducauerit, vel colloquium habere decreuerit, simili sententiæ subiacebit.* A

Oblationes in communitatem Ecclesiæ mortui pœnitentis recipiuntur, vt in Concilio Arelatensi secundo, can. 12. ibi. *Sed pro eo, quod honorauit pœnitentiam, oblatio eius recipiatur.* Concilio Taurinensi can. quinto, Concilio Toletano primo, can. 17. Concilio Carthaginensi 6. can. 10. Carthaginensi 7. can. 5. Concilio Tarraconensi can. 6. Quibus omnibus locis Communio pro Eucharistia nequaquam sumitur. B

De Cõmunione Ecclesiastica.

Sicuti ab antiquis diuidebatur Communio, vt alia laica diceretur, quæ ius in Christi corpore mystico, & Ecclesia significabat, vt in præcedenti: Altera nominabatur Communio Ecclesiastica, de qua tot erant species, quot sunt ordinum Gradus, & quot modis ab iis gradibus excidere poterant Clerici: At verò cum quis omnimoda depositione (vt aiunt canones) & perpetua puniretur, hoc est cum quis tam à gradus honore, quam functione remoueretur, eum ius integrum Communionis Ecclesiasticæ amisisse, & inter laicos fuisse relegatũ; sicuti quoties Clerici à Communione secluduntur, si nihil sit additum; id de Ecclesiastica Communione sit intelligendum, quæ etiam sacerdotalis vocatur; vt in Cõcilio Arelatensi secundo: can. 30. *Secundum instituta seniorum, si à Communione sacerdotali fuerit suspectus Episcopus; hunc non solum à Clericorum, sed etiam à totius populi colloquio, atq; conuiuio placuit excludi,* &c. C

Communio

A Communio Peregrina dicebatur, cum Episcopus, Presbyter, seu alius quiuis Clericus, si peregrinando penes se non retinebat Cõmendatitias litteras; hunc delebant de catalogo, quo recensebãt clericos; Non quod clerici esse desinerent, sed quod à cœteris clericis semigrarent, idest conuictu mutuo, synodis, aut alijs congressibus prohiberentur, & capita cum fidelibus conferre non possent: vt ex canone Apostolorum 34. Nulli Episcoporum, &c. Prædictis verò Peregrinis se Christianos profitentibus, in ijs, quæ sunt naturæ, & hospitalitatis, exhibebatur humanitas; ijdemque ad communes Ecclesiæ preces dumtaxat admittebantur; nequaquam B verò ad sacramentorum participationẽ, nisi cum se esse Catholicos fide certa, formatisque litteris docuissent; Baron. in anno 400. vbi Spond. num. 11. vide etiam, quæ de his latè scripsit Albaspinus de veter. Eccles. ritibus, lib. 1. cap. 3. *De Cõmunione Peregrina.*

Communio Laica est Ius communicandi cum cœteris fidelibus more Laicorum, & vt Laicum, participem esse societatis Christianorum; Quamquam si Clericus, vel Presbyter communicabat Laicè propter aliquod delictum, iste accipiebat Eucharistiam more Laicorum, aut extra septa altaris, aut sub vna specie, aut sub vtraq; prout vsus Ecclesiæ obtinebat, & vlterius communio prædicta multa alia complectebatur præter Eucharistiã, C Baronius anno 258. vbi etiam Spond. num. 1. & idem Baron. anno 487. vbi Spondan. num. primo. Albaspinus dicto tractatu de veter. Ecclesiæ ritibus, lib. primo, cap. 4. *De Laica Communione.*

Oblationes dicebantur, quæ à sacerdotibus in altari paulò ante sacra offerebantur, certisque precibus Benedicebantur, quarum postea pars aliqua fidelibus, cætera in sacerdotum, clericorum, & pauperum alimentum erogabantur; Augustin. serm. 213. de tempore, ibi; *Oblationes, quæ in altari consecrentur, offerte; erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicet*, *De Cõmunione per oblationes.*

V Vnde

Vnde ex prædictis oblationibus particulas, ac buccellas viritim in Ecclesia distributas fuisse, vt hac participatione significarentur omnes fideles sub vno, eodemque capite, & de eodem corpore esse. Albaspinus vbi supra, cap. 5. Viringus de triplici cœna par. 3. cap. 55. §. Fermentum per titulos. A

De Communione per Eulogias.

Communio per Eulogias, idest per benedictiones dicitur, cum per vicos, & pagos sparsi, & diffusi ex eadē nō possent sumere Communione, cuperentque semper vnionis Christianæ, & Christi corporis speciem, quam maximè retinere: Festiuis diebus (præter Panem benedictum, qui in vnaquaque Ecclesia inter fideles ex oblationibus offerebatur, vt diximus) ex Matrice etiā per Parochias benedictus panis mittebatur, ex cuius perceptione communitas, quæ inter fideles eiusdem Diœcesis intercedere debet, intelligebatur, & repræsentabatur, vt ex can. 14. Laodiceni Concilii, cuius instituti ratio per Innocentium adducitur. *Vt se à nostra Communione maxima illa die non iudicent separatos*; per dictum Albaspinum cap. 8. Pręterea Formosus Papa Regi Francorum Carolo dirigens admonitionem, qualiter ei sit in Regno agendum, congratulans deuotioni, quam idem Rex erga Sedem Apostolicam significauerat; quem petierat benedictum panem pro pignore mittit, apud Frodoardum histor. Rhemensis lib. 4. cap. 2. Similiter à Monasterijs, cum ab Episcopo visitarentur, solebant offerri eulogiæ. can. Non semel §. quod nullis canonicis, causa 18. quæst. 2. & ad concilia Episcopi eulogias deferebant, quamuis non cogerentur, can. de eulogijs dist. 18. & plura etiam vide apud Viringum de triplici cœna par. 3. cap. 55. vide Glossarium Græco Barbarum Meursi verbo εὐλογία. B C

De Pœnitentium, & catechumenorū Communione post mortem.

Primis temporibus nullus vnquam pœnitens, aut catechumenus è vita discedebat, quin ante in fidelium communionem aduocaretur, aut corpori Christi Domini, vnde distractus fuerat, restitueretur: Quoniam

verò

A verò contigebat, ex illa multitudine pœnitentium, & catechumenorum, vt aliqui ante vitam amitterent, quã fidelium Gregi consociarentur, aut sacro baptismi fonte abluerentur, aut absolutionem sortirentur; Quidam simplicitate ducti, baptismum illis, & Eucharistiam post eorum mortem conferebant, ne quis vacuus communione decederet; At verò saniori modo solitum fuit, cum quis desijsset pœnitentiæ tempore, nondum absolutione percepta; Ecclesia ad communionem fidelium tunc reuocabat non Eucharistiæ, aut baptismi quodam beneficio, sed oblationes, quæ eorum causa à Cognatis, aut affinibus proponebantur, admittendo comprobabat, ex can. B 12. Concilij Arelatensis secundi ibi. *De ijs, qui in pœnitentia positi, vita excesserunt; placuit nullum communione vacuum debere dimitti, sed pro eo, quod honorauit pœnitentiam, oblatio illius recipiatur:* & latè per Albaspinum d. lib. 1. cap. 9. & 10.

Viaticum generatim sumptum significat communioni fidelium restitui appropinquante necessitate mortis obeundæ: & nil aliud est Viaticum, quam illa ipsa communio, quæ excommunicato redditur, quem breui moriturum conijcimus; At verò non omne Viaticum dicitur Eucharistia; quoniam Ecclesiæ communio multis alijs C modis potest comparari, quam Eucharistia nempe Baptismo, Confirmatione, extrema Vnctione in morte collata, vt in canon. 9. Concilij Bercendensis. *Pœnitentiæ benedictionem, quam Viaticum deputamus, per communionem acceperit* & can. 39. Concilij Arausicensis primi. *Qui recedunt de corpore pœnitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione eos communicare, quod morientis sufficit consolationi secundum diffinitiones Patrum, qui huiusmodi communionem congruenter Viaticũ nominarunt:* Quamuis sicuti Eucharistia perfectissima est communio, ita perfectissimum est Viaticum, quod suppeditari possit morituris, vt ex Albaspino vbi supra, cap. 11.

De Communione per Viaticum.

V 2 Esset

Esset hic dicendum de communione per Eucharistiam: Verum quia de illa satis ad propositum diximus supra; ad ea Lectorem reijcio. A

De Cõmunione per Agapen

Consuetum fuit Christianis olim synaxim indicere, Christi exemplo; vt enim ille ad cœnam Apostolos vocauit, eosque donauit sacro suo corpore; sic illi sacratæ communioni cœnam submittebant, quam Agapen dicebant ab amore, quo inter se mutuum faciebant, vt patet ex 1. Corinth. 10. *Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam non est Dominicam Cœnã manducare, vnusquisque enim suam Cœnam præsumit ad manducandum, & alius quidem esurit, alius autem ebrius est, numquid domos non habetis ad manducandum, aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent:* Sed in eo Apostolus eos non laudat, verum carpit. *Vnusquisque enim Cœnam suam præsumit*, inquit, ac si diceret bene B quidem conuenitis in vnum Christi imitatione, male tamen eum sequimini. Primum quoniam præmittitis Agapen sacræ communioni, ita hunc locum August. Primasius. S. Thomas, Anselmus, Glossæ interlinearis, & ordinaria interpretantur, prius enim synaxis celebranda fuerat, dein Epulo locus. Chrysost. primo Corinth. 11. Homil. 27. *Statis diebus mensas faciebant communes, & peracta synaxi post Sacramentorum Communionem inibant Conuiuium, diuitibus quidem cibos offerentibus, pauperibus, & qui nihil habebant etiam vocatis, & communiter vescentibus.* C

Secundo, peccabant Corinthij, quoniam vt testatur B. Eligius homil. 15. *Solebant in hac die deferre ad Ecclesiam Panem, & Vinum, & dabant sacerdoti ad consecrandum, expletisque mysterijs, vnusquisque, quod dederat recipiebat: sed & quidam illorum in foribus templi præparabant sibi conuiuia in conspectu pauperum, nihilque horum e is expectantibus erogabant:* Malo huic vt obuiam iretur, eleemosinæ colligebãtur in Agapen, quæ tamen liberæ erant, Tertull. apologetico cap. 39. ibi. *Modicam*

quisque

A *quisque stipem menstrua die, vel cum velit, & si modo velit, & si modo possit, apponit, &c.* Interdum Ecclesiæ sumptu fiebat; nisi ea tenuior esset, ideo Gregorius Magnus Epist. 54. mandat Petro Diacono in dedicatione suppleri inopiam Oratorij Beatæ Mariæ, cui mo re maiorum Agapen instituenda esset pauperibus.

Tertius error fuit excessus in luxuriosis commessationibus, & ebrietatibus, quæ ibidem licitæ putabantur, vt in honorem Martyrum, in quas latè insurgit August. Epist. 64.

Quarto, superstitio se immiscuit, & parentalia, August lib.6. cõfess. c. 2. de Matre Monica, ibi. *Ne vlla occasio se* B *ingurgitandi daretur ebriosis, & quia illa quasi parentalia superstitioni Gentiliũ essent similia, abstinuit se libentissime, &c.* Vt de ijs, & similibus tractat Viringus de triplici Coena lib.3. cap.56. De huiusmodi Agape, seu duplici coena late etiam Card. Baronius in annum 57. vbi Spondan. in epitom. num.39. Triplici ex causa inter Christianos Agapes celebrari solitas, nẽpe in Natalitijs sanctorum martyrum, in Funeribus, ac etiam in dedicationibus Ecclesiarum Baron. d. anno 57. vbi Spondan. num. 40.

Agapen igitur dicebatur, quod diebus Dominicis coe C nas de nocte celebrabant, quibus omnes Christiani intererant & in priuatã aliquam domum cõueniebant, vbi post fusas ad Deum preces, coenabant, coenati manus abluebant, candelas, cereosque accendebant, Deum precabantur, scripturam sacram legebant, mox inter se omnes de rebus Diuinis sermones faciebant, & pecunias pro Viduis, pupillis, & inopibus ibidem colligebant, nec ibi Eucharistia ministrabatur, cum hæc solum de Vesperi fierent Tertull. cap.34. Apolog. Ac etiam in prædictis conuiuijs nulli prorsus nisi fideles admittebantur; nam neque cathecumeni, nec poenitentes ibidem accumbebant, propterea quod ius Communionis, & fraternitatis, aut amisissent, aut non dum essent consequuti:

Alba-

Albaspinus d.lib.1 cap.17. Vide Glossar. Græco bar, A
bar. Meursi verbo Ἀγάπη.

De Fraterna Chari- Fraterna charitas apud primos Christianos erat, quia vnum Deum parentem agnouerunt, qui vnum spiritum biberunt Sanctitatis, vt consortes fidei, vt spei cohæredes, &c. ex Tertul. & Minutio Fœlice: Cæterum vt filij Dei, & Iesu Christi nuncuparentur, non nisi a Lauacro proueniebat. S. Cyrillus Hierosolymitanus in præfat. *Vnius Matris filij, & filiæ facti estis omnes quicumque hic nomina dedistis*: & in prima catechesi. *Ad ingenuã adoptionis regenerationem peruenire.* D. Ambros. lib.5. de sacrament. cap.4. *Ex malo seruo factus es bonus filius.* D. Cyprianus ad Pompeium: *Qui filius Ecclesiæ non est, vt habere quis possit Deum Patrem, aut Matrem Ecclesiam.* B

Hæc amicitia Religionis societate tam fortiter erat coniuncta, vt Gentilibus suspecta esset: quoniam etiam pro altero mori essent parati fideles. Ab hac amicitia non solum Hæretici, & Schismatici arcebantur, sed etiã Pœnitentes, & Catechumeni, qui omnes à cœteris fidelibus fratres non appellabantur, quia scilicet ius ad hæreditatem Christi habere non censerentur; neque salutationem Dominicam, antequam salutaribus aquis purgati essent, recitabant: Indignum enim videbatur, Deum Patrem eos inuocare, qui filij tenebrarum adhuc essent. C
D. Ambros. ibidem. *Ergo attolle oculos ad Patrem, qui te per filium redemit, & dic Pater noster*: & item: *Dic ergo, & tu per gratiam Pater noster, vt filius esse merearis.* Quod confirmatur, quoniam catechumeni ab Ecclesia post primas cõciones, & antequam sacrificium celebraretur, ex templo recedebant, vt satis supra abundè diximus: adeo vt nec vnquam ante perceperint orationem Dominicam, quæ sacrificio coniuncta erat; & propterea à sancto Augustino homilia 42. in feria secunda Palmarum admonentur competentes orationem Dominicam ita ediscere, vt etiam memoriter Sabbatho proximo post

baptismum

A baptismum reddere possint, ibi: *Accipite hodie, quomodo inuocetur Deus:* & paulò post. *Tenete ergo, & orationem hanc, quam reddituri estis die Sabbathi nouissimi, quo baptizandi estis:* Vlterius hoc ius Fraternitatis quadam animæ, & bonorum societate consistebat, cum vnusquisque pro facultate, & modo fortunæ, cæteros libenter iuuabat, & pro alendis ægrotis, viduis, captiuis, aut ijs, qui ad metalla, & arenarias damnati essent, ostiatim mendicabant, sicut pro maritandis puellis, & aliis pietatis officijs.

B Erat quoq. apud fideles antiquitus cõmunio per litteras *Formatas*, seu *Cõmunicatorias*, de quibus August. epist. 163. quibus probaretur vnitas, ne fraus irreperet: Eædem etiam *Canonicæ*, *Ecclesiasticæ*, *Pacificæ* nominatæ reperiuntur. *Commendatitiæ* verò litteræ concedebantur etiam ab Episcopis pauperibus peregrinantibus ad testandam eorum fidem catholicam, Concil. Calcedonen. can. 13. can. extraneo clerico distinct. 71. Erant præterea litteræ *Dimissoriæ*, ac etiam *Memoriales*, seu *Commonitoriæ* dictæ. Itemque *Synodicæ*, *Circulares*, siue *Catholicæ*. Similiter *Decretales*, *Pectorales*, *Confessoriæ*, necnon litteræ *Confessoriæ*, litteræ *Captiuorum*, ac etiam litteræ *Apostolicæ*, quæ etiam Breues dicuntur,
C de quibus omnibus vide, quæ refert Card. Baron. in annum 142. vbi Spondan. in epitom. num. 6. 8. & 9. vide etiam Franciscum Bernardinum Ferrarium Mediolan. qui de istiusmodi litteris librum edidit.

De antiquissimo Excommunicationis vsu.

Cap. XXII.

Sicuti mos fuit Fidelium nascentis Ecclesiæ tempore, quod diuersas Communionum species seruarent

rent inter se, vt diximus, ita etiam vsus Excommunicationis non fuit ab ijsdem alienus. Hæc, inquam, Excommunicationis censura vsque adeo vetus, & antiqua est existimanda, vt à primæua orbis origine ortum habuerit. Cum Lucifer propria voluntate excæcatus cum Angelis suis extra communionem Paradisi positus anathemate percussus est: Huic proxima sequuta est Excommunicatio, cum omnium Parens extra deliciarum tranquillitatem eiectus est, adiecta etiam terræ Maledicti nota: Fratricida deinde Cain extra hominum commercium positus, & profugus super terram, anathematis argumentum extitit eomet ipso Cain referente, Genes.4. *Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua*. Anathematis speciem habet toties repetita maledictio; Deuter. 27. *Maledictus, qui fecerit sculptilem; qui maledixerit Patri, & Matri; qui transfert terminum proximi sui, &c.* Huiusmodi execratorios canones promulgauit Iosue cap 8. ibi: *Post hæc legit omnia verba Benedictionis & Maledictionis, &c.* Perseuerasse etiam apud Hebræos huius genus pœnæ, docet sanctus Ioannes cap. 9. *Condixerunt ab illa hora, vt qui confiteretur Christum, extra synagogam fieret*. Notissimus est Euangelicus locus de anathemate ferendo, Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*. Iure igitur censentur priuati vsu, & fructu suffragiorum Ecclesiæ excommunicati, quando Christi decreto infœlicem subeunt Ethnicorum conditionem; Et ex ijs luce clarius apparet, quam temerè sola mentis ignorantia, & catholicæ Religionis odio Hæretici nostri temporis asserant excommunicationem esse recens inuentum, nec licere Prælatis in quemquam, quantumuis contumacem sæuire excommunicationis gladio.

Similem excommunicationis sententiam in quemdã Corinthiorũ propter portentosum facinus pronuncians; Paulus primo Corinth.5. *Tradidit eum Sathanæ in interitum carnis, vt Spiritus saluus sit in die Domini Nostri Iesu*

A *Iesu Christi.* Quam quidem pœnam non modo, vt incęstuosus ille a Dæmone obsessus miserabiliter cruciaretur, esse intelligendam, sed etiam vt à Communicatione fidelium haberetur abscissus; Patres omnes consentiunt. Tertull. de pudicitia cap. 13. Ambrosius primo de Pœnit. cap. 14. cum alijs relatis per Baronium in Annum 57. vbi Spondan. num. 4. Et simili excommunicationis modo per traditionē Sathanæ vsus alibi Paulus aduersus Alexandrum, & Hymenæum, qui à fide exciderant; ad Galatas 1. Præ ceteris nominibus, quibus Ecclesiastica illa censura ab auctoribus nominatur, frequentiori vsu eadem excommunicatio dici solet,
B quod, qui ea percellerentur, à Communione Sanctissimæ Eucharistiæ, quocumque fidelium consortio arcerentur. Hilarius in Psalmo. 118. *Qui ab Ecclesiæ corpore respuuntur, quæ Christi est corpus, tamquam alieni a Dei corpore dominatui Diaboli tradantur.*

Grauissimum omnium censuræ pondus considerantes Origenes homilia 9. in Hieron. & alij Patres non nisi ex grauissima, & publica causa, & in contumaces dumtaxat adhibendam tradiderunt. Sed quid tunc fiet, si iniustè excommunicatio decernatur? Audi Gregorium homilia 26. in Euangel. *Sub magno moderamine Pastores Ecclesiæ, vel soluere studeant, vel ligare. Sed vtrum*
C *iustè, vel iniustè obliget pastor: Pastoris tamen sententia gregi timenda est; ne is, qui subest, & cum iniustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur, &c.*

Huiusmodi anathematis fulgure percussi sæpius fuere Imperatores, Reges, & alij Principes; & de Theodosio Imperatore ob cladem Thessalonicensium à sancto Ambrosio ab Ecclesia repulso post Augustinum lib. 5. de Ciuitate Dei cap. 25. Ambrosius epist. 28. ad Theodosium, referunt Annales Baronij anno 390. vbi Spondanus num. 1. 2. & 3. & de Philippo Imperatore, qui post baptismum deliquit, cum ab Ecclesiæ iure deberet esse

extorris; idem facta Exomologesi publicè in Ecclesia, Fabiano Papa aliter eum ad preces cum reliquis celebrandas postrema vigilia Paschatis admittere recusante, magnæ pietatis exemplo diluit. Eusebius lib. 6. histor. cap. 25 Baronius anno 246 vbi Spondanus num. 2. in fine. Sicuti etiam Innocentius Papa Arcadium, & Eudoxiam coniugem à communione Ecclesiæ reiecit ob facinora in Ioannem perpetrata, vt post Nicephorum, & alios refert Baronius anno 407. vbi Spondanus num. 7. Ac etiam Anastasius Imperator à Symmacho Papa excommunicatus ex eodem Baron. anno 502. num 3. A

Sed ijs, & similibus plurimis omissis: horrendum fuit illud anathema, quod Theodorus Papa ad sepulchrum sancti Petri accedens de sanguine Christi ex calice distillato in atramentum depositionem Pyrrhi, olim Monothelitarum Patriarchæ excommunicati, conscripsit, ex Baronio in annum 648. vbi Spondanus num. 2. vt simile quoque factum legimus apud Græcos in octaua Oecumeni a synodo aduersus Photium intrusum in Constantinopolitanam Ecclesiam, ex actis eiusdem synodi, & apud Baron anno 869. num. 5. B

Sed hæc satis breuitati inseruiens circa antiquum vsum huiusmodi censurarum. C

De Sacramento Confirmationis. Cap. XXIII.

POst Baptismum, & Eucharistiam, quæ sunt præcipua Sacramenta Religionis Christianæ, fuit quoque Confirmatio verum sacramentum, quæ fiebat, ac etiam fit supra omnem populum vtriusque sexus, illaque exercebatur chrysmate, & signo crucis, 2. Corinthiorum 1.

Qui

A *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus sancti in cordibus nostris*, & in ea quam ad Ephesios scripsit idem Apostolus sic prohibet cap. 4. *Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem Redemptionis*.

Hoc idem sacra Concilia testantur, Elibertin. can. 38. *Posse baptizari in necessitate infirmitatis positum catechumenum, ita ut si superuixerit ad Episcopum eum perducat, vt per manus impositionem perfici possit*.

Concilium Arelaten. 2. cap. 17. de Bonosiacis Hære-
B ticis *Chrysmate, & manus impositione in Ecclesia recipi sufficit*, Concil. Laodicen. cap. 48. *Oportet baptizatos sacratissimum chrysma percipere, & cælestis Regni participes fieri*. Concil. Aurelianen. apud Gratian de consecrat. dist. 5. *Vt ieiuni ad confirmationem veniant perfectæ ætatis, vt moneantur prius confessionem facere, vt mundi donum Spiritus sancti valeant accipere*: & Concil. Meldense apud Gratian ibidem. *vt Episcopi non nisi ieiuni per impositionē manuū Spiritum sanctum tradant*.

Hoc idem communiter asserunt sancti Patres, & ex Græcis Dionys. Eccles. hierarc. cap. 2. *Ille Diuino, ac prorsus Deifico vnguento virum signat*: & infra. *Perficiens*
C *illa vnctio facit perfectum*. & cap. 4. *Aduentum Spiritus sancti consumans vnguenti inunctio elargitur*.

Quod autem hoc sacramentum conferat Spiritum sanctum, Origen. homil. 18. in Leuit. *Donum gratiæ Spiritus per olei imaginem designatur, vt non solum purgationem consequi possit is, qui conuertitur a peccato, sed & Spiritu sancto repleri*: Et datur in augmentum, & firmamentum iustitiæ, per quod confertur gratia gratum faciens D. Thom. 3. par. quæst. 72. art. 7.

At verò Tertullianus paucis verbis declarat omnes ritus solitos in hoc sacramento, nempe; Vngendi, Benedicendi, Cruce signandi, & manus impositionis, vt in cap. 8. de resurrect. carn. *Caro vngitur, vt anima consecretur* *Ritus Confirmationis.*

cretur; caro signatur, vt & anima muniatur: caro manus impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur. A

Cyprianus Epist. 70. ad Ianuar. *Vngi quoque necesse est eum, qui baptizatus sit, vt accepto Chrismate, id est vnctione, esse vnctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit.*

Sanctus Ambros. De ijs, qui initiantur cap. 7. *repete quia accepisti signaculũ Spiritale, Spiritum Sapientiæ, &* infra. *Serua quod accepisti. Signauit te Deus Pater, confirmauit te Christus Dominus, & dedit pignus Spiritus in corde tuo.*

Sanctus Hieronym. aduersus Luciferianos. *An nescis etiam Ecclesiarum hunc esse morem, vt baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus Sanctus? exigis vbi scriptum sit? in actis Apostolorum; Etiam si scripturis auctoritas non subesset; totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret.* B

August. tract. 6. in Epist. Ioannis. *Ergo si vis nosse, quia accepisti Spiritum Sanctum, interroga cor tuum, ne forte Sacramentum habeas, & virtutem Sacramenti non habeas.* Et idem lib. 15. de Trinit. cap. 6. *Vnxit eum Deus Spiritu Sancto, non vtique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur vnguento, quo Baptizatos vngit Ecclesia.* Quamuis Christus, & Apostoli donassent effectũ huius Sacramẽti miraculosè S. Thom. 3. part. quæst. 72. art. 4. C

A solis Episcopis confertur.

Solis autem Episcopis illius collationem assignabant, vt ex Epiph. hæres. 21. habetur. *Nam eum Philippus Diaconus esset, non habebat potestatem imponendi manus, vt per hoc daret Spiritum Sanctum:* Chrysost. in 8. cap. Act. Apost. ait. *Vnde mea sententia hic Philippus vnus ex septem, erat secundus à Stephano; ideo & baptizans Spiritum Sanctum non dabat, neque enim facultatem habebat: hoc enim donum solum Apostolorum erat, &c. Nam virtutem quidem acceperant faciendi signa, non*

autem

A *autem dandi alijs Spiritum Sanctum.* et ex Innocentio primo circa annum Domini 410. epist. 1. ad Eugubinũ cap. 3. ibi. *De consignandis verò Infantibus manifestum est, non ab alio quam ab Episcopo fieri licere; Nam Presbyteri, licet sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hæc autem Pontificibus solis deberi, vt vel Paracletum Spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio actuum Apostolorum, quæ asserit Petrum, & Ioannem esse directos qui iam Baptizatis traderent Spiritum Sanctum: Presbyteri, seu extra Episcopum, seu presente Episcopo Baptizant, Chrismate baptizatos vngere licet, sed quod ab Episco-*

B *po fuerit consacratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Spiritũ Paracletum.* Potest tamen Papa committere hoc simplici Sacerdoti, quia quædam, quæ sunt superiorum ordinum, potest committere inferioribus de plenitudine potestatis D. Thom 3. part. quæst. 72. art. 12.

Oleum, & Balsamum est materia huius Sacramenti, quibus repræsentatur Dignitas Sacerdotalis, & Regalis S. Cyprianus de vnctione chrismatis inquit. *In Sacro Chrismate mixtum oleo Balsamum Regiæ, & Sacerdotalis gloriæ exprimit vnitatem, quibus dignitatibus initiandis diuinitus est vnctio instituta;* quod etiam asserit D. Thom. part. 3. quæst. 72. art. 2. *Materia.*

C Sacrum Chrisma per singulos annos in Cœna Domini conficitur per Episcopos, sed dum vna cõfectio chrismatis abundat, vetus chrisma debet incendi, & non amplius quam vno anno vti permissum, atque deinceps nouo frui. Vt in epist. Sancti Fabiani Papæ ad Orientales Episcopos.

De

A

De Pœnitentię Sacramento, & Auriculari Confeſſione. Cap. XXIIII.

POenitentiæ Sacramentum, nec non & auricularis Confeſſio, (à qua indeſinenter Hæretici tantum abhorrent) quod ſemper in vſu fuerit à principio naſcentis Eccleſiæ, Sacris ſcripturis, & Sanctorum Patrum auctoritatibus indubitanter manifeſtum patebit.

Etenim non in lege Euangelica ſolum, verum, & in Moſayca Num. cap. 5. verſ. 6. legitur. *Vir, ſiue Mulier cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ ſolent hominibus accidere, & per negligentiam transgreſſi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum ſuum,* Vnde qui in hebraico idiomate ſunt verſati, optimè norunt verbum. *Hitbuadù.* non exponi generaliter confitebuntur, verum particulariter, diſtinctè, & exactè. B

Et de veritate huius auricularis Confeſſionis. Scotus in 4. ſentent. diſtin. 17. quæſt. vnica inquit, quod quamuis appareat iſtā non eſſe de iure Diuino promulgato per ſcripturam Apoſtolicam, dicendum eſt tamen, quod ſit de Iure Diuino poſitiuo promulgato à Chriſto Apoſtolis, ſed & Eccleſiæ promulgato per Apoſtolos abſque Domini ſcriptura, ſicuti mandata alia tenet Eccleſia oretenus per Apoſtolos ſibi promulgata ſine ſcriptura, cuius fundamentum eſt illud Io. 20. *Multa etiam alia ſigna fecit Chriſtus Ieſus &c.* & habetur extr. De celebrat. Miſſarum cap. Cum Marthæ. C

Verum videamus, quonam pacto hæc Confeſſio ſit Apoſtolica traditio, quæ inter Moſayca præcepta reponitur, & poſtea à Chriſto tamquam Eccleſiæ Sacramentum ordinata.

Quis autem denegabit filium Dei non dediſſe poteſtatem

A statem remittendi peccata, cum dicat Apostolis apud Matth. cap. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in Cœlo, & quæcumque solueritis super terram erunt soluta & in Cœlo*, & apud Io. cap. 20. *Pax vobis, sicut misit me* Pater, *& ego mitto vos. Accipite* Spiritum *sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Vnde Sacra Tridentina Synodus sect. 14. cap. 5. deducit hanc necessariam illationem his verbis. *Constat enim Sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis iniungendis seruare potuisse, si in genere dumtaxat, & non potius in B specie, & sigillatim sua ipsi peccata declarassent: Ex his colligitur oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discutionem conscientiam habent, in confessione recenseri, & si occultissima illa sint, & tantum aduersus duo vltima Decalogi præcepta cōmissa, quæ nonnunquam animum grauius sauciant, & periculosiora sunt ijs, quæ in manifesto admittuntur.* Quod etiam declarat D. Iacobus in sua Canonica cap. 5. dum ait. *Confitemini alterutrum peccata vestra*; quod secundum germanum intellectum legitur alius alii.

Quod autem hæc Auricularis Confessio sit indubitata, constabit etiam nobis ex Sāctis Patribus, tum Græ-
C cis tum Latinis, vt per illos nobis aperta sit consuetudo Ecclesiæ primitiuæ.

Origenes homil. 2. in Leuit. *Est adhuc septima licet dura, & laboriosa per* Pœnitentiam *remissio peccatorum, cum lauat* Peccator *lacrymis stratū suum, & non erubescit Sacerdoti* Domini *indicare peccatum, quærere medicinam secundum eum, qui dicit: Dixi pronunciabo aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.*

Et idem homil. 7. in Luc. explicans illud; *Vt reuelentur ex cordibus cogitationes*, *Vnde inquit, Et nos si peccauerimus, debemus dicere peccatum meum notum tibi feci,*

feci, & iniquitatem meam non abscondi: Dixi annunciabo iniustitiam meam contra me Domino, si enim hoc fecerimus, & reuelauerimus peccata nostra, non solum Deo; sed & his, qui possunt mederi vulneribus nostris, atque peccatis, delebuntur peccata nostra ab eo, qui ait, ecce delebo, vt nubem, iniquitates tuas, & sicut caliginem peccata tua. A

Sanctus Basil. interrogat. 129. *Vt vitia Corporis nequaquam quibusuis temere homines aperiunt, sed his tantummodò, qui rationem, qua curanda sunt, teneant; eodem modo etiam peccatorum Confessio fieri debet apud eos videlicet, qui ea possunt curare;* & idē Basil. Interrogat. 288. *Necessario ijs peccata aperiri debent, quibus est credita dispensatio Mysteriorum* Dei; *siquidem rationem hanc in pœnitentia etiam Veteres illos cernimus sequutos fuisse, quando & in* Euangelio *scriptum est, quod Ioanni confitebantur peccata sua.* B

Greg. Nissen. orat. ad eos, qui durius, & acerbius alios iudicant; *Afflictionis participem, & socium sume Sacerdotem, &* Patrem: *Audacter ostende illi, quæ sunt recondita, animi arcana, tamquam occulta vulnera Medico retege; ipse honoris, & valetudinis tuæ rationem habebit.*

Io. Chrisost. homil. 20 *Qui hęc fecit, si voluerit (vt decet) vti conscientiæ adiumento ad confessionem facinorum festinare, Medico ostendere vlcus, qui curet, & non exprobret, atque ab illo remedia accipere, & soli ei loqui nullo alio conscio, & omnia dicere cum diligentia, facilè sua peccata emendabit; Confessio enim peccatorum abolitio est etiam delictorum.* C

Et idem lib. 2. de Sacerdotio; *Multa quidem arte opus est, vt qui laborant Christiani, vltro sibi persuadeant Sacerdotum curationi sese submittere oportere.*

Sed omissis aliis Græcorum Patrum auctoritatibus transeamus ad Ecclesiæ Latinæ Doctores, ex quibus Tertullian. de Pœnitent. cap. 12. *Cum scias aduersus Gehennam post prima illa intinctionis Dominicæ monimenta*

A *menta esse adhuc in exomologesi secunda subsidi a, cur salutem tuam deseris? cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi? mutæ quidem animæ, & inrationales medicinas sibi diuinitus attributas in tempore agnoscunt: Ceruus sagitta transfixus, vt ferrum, & irreuocabiles moras eius de vulnere repellat, scit sibi Dictamo medendum: Hirundo si excæcauerit pullos, nouit illos oculare rursus de sua Celidonia. Peccator restituendo sibi institutam à Domino exomologesim sciens, præteribit illam? quæ Babylonem Regem in Regno restituit.*

Sanctus Cyprianus lib. de lapsis. *Confiteantur singuli quæso, vos fratres delictum suum, dum adhuc, qui deli-*
B *quit in sæculo est, dum admitti eius Confessio potest, dum satisfactio, & remissio, facta per Sacerdotes apud Dominum grata est.*

Sanctus Ambrosius lib. 1. de pœnit. cap. 7. *Vult Dominus plurimum posse Discipulos, vult, à seruulis suis ea fieri in nomine suo, quæ faciebat ipse positus in terris. Denique ait, & maiora his facietis. Dedit vt mortuos suscitarent. Et cum ipse Saulo reddere posset vsum videndi, eum tamen ad Ananiam Discipulum suum misit, vt eius benedictione Saulo refunderentur oculi, quos amiserat;* Et idem paulo post. *Quid interest vtrum per pœnitentiam, an per lauacrum, hoc ius sibi datum Sacerdo-*
C *tes vindicent? vnum in vtroque mysterium est.*

Sanctus Hieronymus Epist. 65. ad Pammach. contra errores Origenis. *Secunda post naufragium tabula est, culpam simpliciter confiteri*, & idem in 16 Matth. *Sacerdos pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit quis sit ligandus, quisue soluendus.*

August. tom 9. lib. 2. de Visitat. Infirm. cap. 5. Adstantem coram te Sacerdotem Angelum Dei existima: *labia quidem Sacerdotis, ait Malachias, custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: Angelus enim Domini exercituum est; & cum qua, & Deum & Angelum eius decet reuerentia* Dei *Ministrum affari: Aperi ei pe-*

netralium tuorum abditissima latibula, conscientiarum tuarum reuela repagula; non te pudeat coram vna dicere, quod non puduit forsitan coram multis facere: nam humanum est peccare, Christianum est à peccato desistere, Diabolicum est perseuerare: Ergo quæ mentem grauius exacerbant facinora, Dei Angelo manifesta, nihil obscurum dicens, culpam nullis ambagibus obluoluēs, nullis circumitionibus, quod verum est operiens: Designāda enim sunt in quibus peccasti loca, si recorderis, & tempora, cum quibus peccasti personis, (non nomina earum) in qua peccasti labilis ætas, quo gradu iam Ecclesiæ inseruiebas, vtrum semel, an ex consuetudine, vel ex necessitate, an ex voluptate cecidisti, &c. A B

Et sanctus Gregorius æquiparat confessionem auricularem Lazari resurrectioni, homil. 26. in Euangel. *Mortus venit foras, cum peccator nequitias suas sponte confitetur: Lazaro ergo dicitur. Veni foras, &c.*

Bernard. serm. ad Milit. & temp. cap. 12. *Non absoluant etiam compunctum, nisi viderint, & confessum.*

Sed omissis innumeris aliis sanctorum Patrum auctoritatibus ad nostrum propositum; Dicimus, quod quamuis hæc auricularis confessio non fuerit habita de necessitate præcisa ad salutem; nihilominus tamen est necessaria ad salutem de necessitate conditionali, nempè in casu possibilitatis, non absolutè, etenim deficiente possibilitate contritio sola vna cum desiderio confessionis est sufficiēs, cuius iudicium Deo est reseruatū: S. Leo ad Theodorum epist. 91. sic inquit. *Si aliquis quocumque interceptus obstaculo à munere Indulgentiæ exciderit, & priusquam ad constituta remedia perueniat, temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne non poterit; Nec necesse est nos eorum, qui sic obierint merita, actusque discutere, cum Dominus noster, cuius iudicia nequeunt cōprehendi, quod Sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ Iustitiæ reseruauerit; ita potestatem suam timeri* C

volens,

A *volens, vt hic error omnibus prosit, & quod quibusdam negligentibus accidit, nemo non metuat: multum enim vtile, & necessarium est, vt peccatorum reatus ante vltimum diem Sacerdotali supplicatione soluatur: His autem qui in tempore necessitatis præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda, &c.*

Asseramus igitur absque hæsitatione, quod pœnitentia sit Sacramentum, quo Sacerdos virtute clauium, hoc est potestatis à Deo receptæ, dimittit peccata à nobis post baptismum commissa, nec obliuiscamur sub pœna ingratitudinis, recognoscere, quam immensa sit Redem-
B ptoris nostri misericordia, cum tale, ac promptum, & facile medicamentum infirmitatibus nostris reliquerit.

Et multo honestius, ac facilius est confiteri peccatum secreto Sacerdoti Dei Vicario, quam manifestare, ac propalare in publico confessu fornicationes, adulteria, sacrilegia, homicidia, & alia enormia, quæ pœnitentem diffamant, & Ecclesiæ scandalum irrogant, vt summo iure fuerit sublata illa confessio Constantinopoli per Nectarium, vt refertur, & de huius quoque publicæ confessionis suppressione circa peccata occulta: D. Chrysost. Populo Antiocheno prædicabat antequam Episcopus Constantinopolitanus fuisset electus, dum in homil. 30. ad Populum Antiochenum sic loquitur; *Sufficit tibi soli*
C *Deo confiteri, non autem conseruo, qui te reprehendat*: Etenim ibidem declarat hoc intelligendum de Confessione satisfactoria, & publica, non autem de auriculari, & secreta, vt per illa verba. *In Theatro coram magna multitudine*: & alia multa similia verba, sicuti quoque paulo post à magno Leone, qui sedit in Pontificatu anno 450. in Epist. 80. ad Episcopos Campaniȩ, Sannij, & Picœni, his verbis. *Illam etiam contra Apostolicam Regulam præsumptionem, quam nuper agnoui à quibusdã illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituto, submoueri (de pœnitentia videlicet, quæ ita a fidelibus postulatur)*

postulatur) nè de singulorum peccatorum genere, libellis scripta professio recitetur: cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta: Quãuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur; tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea quæ pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, remoueatur, tam improbabilis consuetudo, nè multi à pœnitentiæ remedijs arceantur: dum, aut erubescunt, aut metuũt inimicis suis sua facta reserari, quibus possint legum constitutione percelli: sufficit enim illa confessio, quæ primum Deo offertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentiam precator, accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si Populi auribus non publicetur conscientia confitentis. Datum pridie nonas Martij Reumero Coss. A B

De satisfactione pœnæ post remissum peccatum. Cap. XXV.

EX sacro textu varijs rationibus Conciliorum, & Patrum auctoritatibus fit palam, quod etiam remissa culpa peccati, non propterea pœna semper indulgetur, vt inde satisfaciendum sit Diuinæ Iustitiæ, & hoc virtute meritorum, & satisfactionis Christi. C

Etenim ad hoc primũ tenemur ex peccato nostri primi Parentis, quod quamuis Christus ex Apost. ad Coloss. 2. *Delens, quod aduersus nos erat Chirographum decreti, quod erat contrariũ nobis, & ipsũ tulit de medio affigens illud Cruci.* Nihilominus remansit adhuc plaga tumens vt iam minatus est Deus ad Euam, Gen. 3. *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios:* Adæ verò dixit: *Maledicta terra in opere tuo: in labo,*

A *boribus comedes ex ea sunctis diebus vitæ tuæ: Spinas, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ: In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es.*

Præterea Num. 12. *Loquutaq. est Maria, & Aaron contra Moysem propter vxorem eius Aethiopissam:* Parcit Deus illis, precibus Moysis; at sibi reseruat pœnam in die vltionis, eo quod in terram promissam non fuerint ij ingressi.

Tertio insurgit Populus contra Moysem, & Aaron indulget Deus, seruat tamen sibi pœnam, quoniam nemo ex his terram promissam ingreditur Num. 14. *Loqu-*
B *tusq. est Dominus ad Moysem, & Aaron dicens: Vsque quo multitudo hæc pessima murmurat contra me querelas filiorum Israel, dic ergo eis. Viuo ego, ait, Dominus, sicuti loquuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac iacebunt cadauera vestra, &c.*

Quarto, puer, qui natus est ex adulterio Dauid, mortuus est, quamuis orasset Pater, cui peccatum fuerat remissum, ac in eumdem aliæ calamitates superuenerunt. 2. Reg. 12. *Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo.*

Quinto, dixit Dominus ad Daniel cap. 4. *Quamobrē*
C *Rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum.* Nec de culpa hoc intelligitur, quæ absq. contritione non remittitur ijs, qui ad vsum rationis peruenerunt.

Demum, vt alia multa prætermittam primo Corinth. cap. 9. *Castigo Corpus meum, & in seruitutem redigo, nè fortè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.*

Sancti Patres similiter secundum scripturam loquuti sunt de pœnitentia. Ex Græcis Origen. in Exod. homil. 6 *Misericors, & Miserator Dominus, & Creaturæ suæ non vult mortem, sed vt conuertatur, & viuat, pœnitendo, flendo, satisfaciendo deleat, quod admissum est; dicit enim*

enim Propheta, quia si conuersus ingemueris, tunc saluus eris. A

Concilium Ancyranum Canon. de ijs qui vi sacrificatunt. *Visum est anno audire, tribus autem annis substerni, ac supplices esse, soli autem Orationi duobus annis communicare, & tunc ad id, quod est perfectum, accedere.*

Basil. homil. 14. quæ est cõtra ebrietates, & luxũ, sic ait. *Medicina magna delicta sedabit: Ieiunium ebrietatem curet: Psalmus turpes cantus: Lacryma risum: pro saltatione genua Deo flectantur: pro tripudijs pectus Deo pulsetur: pro vestium sumptu, & ornatu humilitas: in omnibus verò Elemosina peccata diluat, redemptio animæ viri diuitiæ: In societatem, communionemq. orandi Deũ, plures admittite eorum qui tribulati sunt, si quo pacto tibi malitia culpa remittatur.* B

Sanctus Chrysost. homil. 41. ad Populum Antiochenum. *A nobis vltionem sumamus, ita placabimus Iudicem.*

De ritu, quo in Ecclesia Romana fiebat pœnitentia: Sozomen. Eccles. hist. lib. 1. cap. 16. *Priuatim deinde spõte sua, quisque vel ieiunijs, vel lotionum, ciborumque abstinentia, vel alijs quibus iussus est, semetipsum affligẽs, tempus expectat in quantum Episcopus constituit: elapso demum præfinito die, pœna iam quasi debito quopiam exsoluta, à peccatis absoluitur, & Populo in Ecclesia coniungitur. Hęc Romani Sacerdotes ab ipso inde exordio, etiã ad nostram vsque memoriam custodiunt.* C

Theodorus epist. diuers. Decret. cap. de pœnitent. *Sunt medicabilia, quæ post baptismum fiunt vulnera: medicabilia autem non vt olim per solam fidem data remissione, sed per multas lacrymas, & fletus, & luctus, & ieiunium, & orationem, & laborem facti peccati quantitati commoderatum.*

Cyprianus serm. de lapsis ante finem. *Confiteantur singuli quæso delictum suum, dum adhuc qui deliquit in sæculo est, dum admitti eius Confessio potest, dum satisfactio,*

A *ctio, & remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est &c. Agite pœnitentiam plenam, dolentis, & lacrymantis, lamentantis animi probate mœstitiam &c.*

Ambrosius lib. 1. de pœnitent. cap. 16. *Cognoui quosdam in pœnitentia sulcasse vultum lacrymis, exarasse continuis fletibus genas, strauisse corpus suum calcandum omnibus, ieiuno ore semper, & pallido mortis speciem spiranti in Corpore prætulisse.*

Hieronymus epist. 22. ad Eustoch. de Custod. Virg. *O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum Monachis præstat habitaculum; putabam me Romanis interesse de-*
B *litÿs, sedebam solus, quia amaritudine repletus eram, horrebant sacco membra deformia; & squallida cutis situm æthiopicæ carnis obduxerat, quotidie lacrymæ, quotidie gemitus, & si quando somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collígebam &c.*

Sanctus Augustinus homil. vlt. Inter Quinquaginta. *Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt satisfaciam Deo per Pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitus, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus Elemosynis: Beati enim Misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus; non enim dictum est, vt tantum abstineant à peccatis, sed*
C *& de prgteritis, inquit, deprecare Dominum, vt tibi dimittantur.*

De Sacramento Ordinis. Cap. XXVI.

ORdo est signaculum quoddam Ecclesiæ, quo Spiritualis potestas traditur ordinato. D. Thom. part. 3. quæst. 34. art. 2.

Quod autem ordo fuerit habitum vnum ex septẽ Sacra-

cra-

cramentis nouæ legis: hoc Christus testatur apud Ioannem cap. 20. his verbis. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hoc cum dixisset insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt:* Ac de manuum impositione legitur in actis Apost. cap 6. *Et elegerũt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu sancto & Philippum, &c. Et hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus;* Etenim prædicti ab Apostolis in Diaconos constitituti fuerunt, sicuti etiam ijdem ordinarunt Paulum, & Barnabam, vt in Act. Apost. cap. 13. *Ministrantibus autem illis Domino & ieiunantibus dixit illis Spiritus sanctus; segregate mihi Paulum, & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos: tunc ieiunantes, & orantes, imponentesq. eis manus dimiserunt illos.* A

B

Quod autem impositio manuum conferat gratiam, & cum effectu consistat: Apost. epist. 2. ad Timoth. c. 4. *Noli negligere gratiã, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbiterij.* Et Epist. 1. ad Timoth. cap. 1. *Propter quam causam admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.*

De hoc eodem ordinis Sacramento loquutus est S. Ignatius in Epist. ad Smirnenses. *Omnes Episcopum sequimini, sicut Christus Deus Patrem presbyteros sicut Apostolos, Diaconos autem veneramini sicut Dei mandato ministrantes:* & infra: *Omnia benè in vobis ordinate, quæ mandata sunt in Christo, Laici Diaconis subditi sint, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, sicut ipse Patri.* C

S. Greg. Nazianzen. in laudem Athanasij. *In magnum hunc Clericorum ordinem cooptatur, atque in eorum, qui appropinquanti Deo appropinquant numerum adscribitur, ac sacrosanctæ stationis, & ordinis honore afficitur,*

cunctisque

A *cunctisque Ecclesiasticorum graduum muneribus deinceps perfunctus, &c.*

Tertull. exhort. ad castit. cap. 7. ait: *Differentiam, inter ordinem, & Plebem constituit Ecclesiæ auctoritas; & honor per ordinis consessum sanctificatus a Deo, vbi ecclesiastici ordinis est consessus, & offert, & tangit sacerdos, qui est ibi solus, &c.*

Et S. Leo epist. 87. ad Episcopos Aphricæ cap. primo. *Quid est citò manus imponere, nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ, sacerdotalem honorem tribuere non probatis, & quid est communicare peccatis alie-*
B *nis? nisi talem effici ordinantem, qualis est ille, qui non meruit ordinari.*

Et quod oleum effusum supra caput Saulis, significauerit sacerdotalem vnctionem. S. Greg. Magn. ad cap. 10. lib. 1. Regum. *Samuel Saul in Principem vnxit, Deus autem ei cor aliud immutauit: quia sacrorum ordinum sacramenta ab Ecclesiæ Doctoribus foris accipimus, sed sacramentorum virtute ab omnipotente Deo interius roboramur: virtus verò sacramenti gratia est Spiritus septiformis.*

Hinc autem probatur, quod ordo sit Sacramentum, vt ex D. Thom. lib. 4. aduers. Gentiles cap. 74. Mani-
C festũ est, quod in collatione Spiritualis potestatis quoddam Sacramentum peragitur, quod dicitur ordinis Sacramentum, ad diuinam autem liberalitatem pertinet, vt cui confertur potestas ad aliquid operandum coferãtur etiam ea, sine quibus huiusmodi operatio exerceri nõ potest. Administratio autẽ Sacramentorum, quæ ordinantur, ad spiritualem potestatem, conuenienter non fit, nisi aliquis ad hoc diuina gratia adiuuetur, & ideo in hoc Sacramento confertur. Hæc D. Thom. quæ procedunt dummodo promotus ad ordinem obicem non apponat; vt Apost. docuit cum scripsit ad Timoth. 1. cap. 6. Nec ad hanc eximiam dignitatem debet se quis-

piam extolli sed à Deo tamquã Aaron vocari ex Ambr. A
de Dignit. Sacerdot. habetur. *Homo imponit manus, Deus largitur gratiam*.

De Ordinum Distinctione, & eorumdem Functionibus.

Cap. XXVII.

SAnctus Paulus in Epistola 1. ad Corinth. cap. 12. à B
vers. 4. vsque ad 11. loquitur de gratiis gratuitè datis, de functionibus, & administrationibus, quæ fiunt in Ecclesia. Vnde S. Thom. in 4. sentent. distinct. 24. quæst. 2. art. 1. ad 2. inquit. Quidam sumunt sufficientiam ordinum per quamdam adaptationem ad gratias gratis datas, de quibus habetur 1. Corinth. 12. Dicunt enim, quod sermo. *Sapientiæ*. competit Episcopo, quia ipse aliorum ordinator est: quod ad Sapientiam pertinet: sermo. *scientiæ*. sacerdoti, quia debet habere claues scientiæ: *fidei*; Diacono qui prædicat Euangeliũ: *Opera virtutum*; Subdiacono, qui se ad opera perfectionis extendit per votum continentiæ: *Gratia sanitatum*; C
exorcistis. qui reddunt sanitatem Energumenis. *Interpretatio sermonum*, significat lumen, quod committitur Acolythis: *Alij Prophetia*; qui est lector: Alii *genera linguarum*, qui est Cantor: *Discretio spirituum* competit Ostiario, vt discernat fideles ab infidelibus, filios Ecclesiæ, & baptizatos, ab excommunicatis, catechumenis, & similibus.

Et de prædictis omnibus loquitur etiam S. Ignatius ad Antiochenos. *Saluto sanctum Presbyterorum Collegium, saluto sacros Diaconos, & saluto Hypodiaconos, Lectores,*

A *Lectores, Cantores, Ianitores, Laborantes, Exorcistas, Confessores.*

Euseb. hist. eccles. lib. 6. cap. 35. refert in Ecclesia quadam presbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolytos quadraginta duos, Exorcistas, Lectores, cum Ostiarijs quadraginta duos.

Concilium Laodicen. can. 24. sic omnibus ordine insignitis prohibet. *Non oportet sacro ministerio deditos a Presbytero vsque ad Diaconos, & deinceps quemlibet Ecclesiastici ordinis vsque ad Ministros, vel Lectores, vel Cantores, vel Exorcistas, vel Ostiarios cauponam* B *ingredi.*

At distinctio ordinum, & eorundem subordinatio clarè demonstratur in synod. Roman. sub Syluestro cap. 7. *Pontifici Presbyter, Presbytero* Diaconus, *Diacono Subdiaconus, Subdiacono Acolythus, Acolytho Exorcista, Exorcista Lector, Lectori Ostiarius in omni loco repræsentet obsequium, siue in publico, siue in gremio Ecclesiæ.*

A quo tempore autem in vsu fuerint Ceremoniæ, quæ seruantur hodie in collatione ordinum, Refertur hoc in Concilio Carthag. 4. celebrato anno 395 vbi cap. 2. habetur. *Episcopus.* cum Ordinatur. duo Episcopi ponant, & teneant Euangeliorum Codicem super ca- C put, & ceruicem eius, & vno super eum fundente Benedictionem, reliqui omnes Episcopi qui adsunt, manibus suis caput eius tangant. *Ritus in collatione ordinum.*

Et in cap. 3. habetur. *Presbyter.* cum ordinatur Episcopo eum Benedicente, manum super capur eius tenēte, etiam omnes presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas iuxta manum Episcopi super caput illius teneant.

Et cap. 4. *Diaconus* cum ordinatur, solus Episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat, quia non ad sacerdotium, sed & ad ministerium consecratur.

Et cap. 5. *Subdiaconus* cum ordinatur, quia manus im-

positionem non accipit, patenam ab Episcopi manu accipiat vacuam, & Calicem vacuum; De manu vero Archidiaconi vrceolum cum aqua, & mantile, & manutergium, ac idem refert Isidorus de eccles. officiis, lib. 2. cap. 10. A

Et idem cap. 6. *Acolytus* accipiat Ceroferarium cum cereo ab Archidiacono, vt sciat se ad accẽdenda Ecclesiæ luminaria mancipari: vrceolum vacuum ad suggerendum vinum ad Eucharistiam sanguinis Christi.

Idem cap 2. *Exorcista* accipit de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, accipiens potestatem imponendi manus super Energumenum.

Et idem cap. 8. *Lectori* tradit Episcopus Codicem, de quo lecturus est. B

Et idem cap. 9. *Ostiario* ad suggestionem Archidiaconi tradit Episcopus claues Ecclesiæ de altari dicens; Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur.

Et idem cap. 10. *Psalmista*, idest Cantor potest absque scientia Episcopi sola iussione presbyteriis officium suscipere cantandi; & de prædictis vide Isidorum de eccles. offic. lib. 2. cap. 6. & seqq.

De continentia Quoad continentiam annexam ordini Subdiaconi, præter supra deducta, Concilium Toletanum primum anno 408. cap. 4. expresse declarauit. *Subdiaconus defuncta vxore, si aliam duxerit ab officio, in quo ordinatus fuerat remoueatur, & habeatur inter ostiarios, vel lectores, ita vt Euangelium, vel Epistolam non legat.* Quinimmo Concil. Agath. can. 28. inquit. *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducenda vxoris licentia non est, etiam alienarum nuptiarum euitent conuiuia.* Et sanctus Leo Primus, epistola 84. cap. 4. inquit. *Nec Subdiaconibus quidem Connubium carnale conceditur, &c.* C

Origo Ordinu. Quomodo autem prædicti ordines originem habuerint in Ecclesia, quamuis D. Thomas in supplemento

tertiæ

A tertiæ partis, quæst. 37. art. 2. velit in primitiua Ecclesia non extitisse explicitè tot distinctiones ordinum propter paucitatem ministrorum, sed omnes inferiores ordines erant in Diacono; nam Psalmistatus, seu Cantor erat actus ordini adiunctus, quia toti Choro competebat.

Nihilominus Isidor. Hispalen. de Eccles. offic. lib. 2. cap. 5. inquit quod *Sacerdotis* initium Aaron fuit, quamquam, & Melchisedech prior obtulerit sacrificium, & post hunc Abraham, Isaach, & Iacob, sed isti spontanea voluntate, non sacerdotali auctoritate fecerunt, &c.

Et idem c. 7. inquit, quod *Presbyterorum* ordo exor-
B dium sumpsit a filijs Aaron, qui sacerdotes vocabātur in veteri testamento, & qui nuncupabantur Principes Sacerdotum, nunc Episcopi nominantur, quibus clericorum ordinatio, & consecratio reseruata est.

Distinctos inter se habebat Ecclesia Episcopum, & presbyterum, & maximè in ordinatione; & hoc de iure diuino, & Apostolica traditione: Hieron ad Euag. epist. 85. in fin. & tamquam Hæreticos damnabat illos, qui similiter distinctionem illam non reputabant. Epiphan. hæresi 75. August. de Hæresi cap. 53.

Diaconorum ordo a Leui accepit exordium: Præcepit enim Dominus num. 3. & 8. Moysi vt post ordina-
C tionem Aaron sacerdotis, & filiorum eius, rursus Leui tribus in Diuini cultus ministerijs ordinarentur, & consecrarentur Domino pro omnibu primogenitis, & seruirent coram Aaron, & filijs eius in tabernaculo Domini excubantes in templo die, ac nocte; ipsique gestarēt, & tabernaculum, & omnia vasa eius, & in circuitu tabernaculi Castra ipsi constituerent &c. In Euangelio autem primordia eorum leguntur in actis Apost. cap. 6. ibi. Conuocantes autem Apostoli multitudinem discipulorum dixerunt. *Non placet nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis: Conuocate ex vobis viros boni testimonij septem plenos Spiritu sancto, & Sapientia, quos con-*

sti-

stituamus in hanc rem: Nos autem erimus orationi, & ministerio sermonnis instantes, & placuit hic sermo coram omni multitudine, & elegerunt Stephanum plenum fide, & Spiritu sancto, Philippum, & Procorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam: Hi omnes steterunt ante Apostolos, & cum orassent imposuerunt illis manus, &c. A

Ex hinc per omnes Ecclesias septem Diaconi, qui sublimiore gradu essent cœteris circa Aram Christi, quasi columnæ altaris assisterent, non sine aliquo septenarij numeri mysterio, vt in Apocalyps. cap. 1. & 8. & vide latè Isidor. vbi supra cap. 8.

Subdiaconorum, qui apud Græcos Hypodiaconi iu Esdra lib. 1. cap. 8 inueniuntur; Appellanturque Natinnæi, idest in humilitate Deo seruientes; ex eorum ordine fuit Nathanael: Isti oblationes in templo Domini suscipiunt à Populis; isti obediunt officijs Leuitarum, isti quoque vasa Corporis, & Sanguinis Christi Diaconibus ad altare offerunt: De quibus placuit Patribus, vt quia sacra mysteria contrectant casti sint, & continentes ab vxoribus, & omni carnali immunditia, iuxta quod illis iubetur, dicente Isaia cap. 52. *Mundamini qui fertis vasa Domini*, vt ex Isidoro vbi supra cap. 10. B

Lectorum ordo formam, & initium à Prophetis sumpsit: sunt lectores, qui verbum Dei prædicant; quibus dicitur. *Clama nè cesses: quasi tuba exalta vocem tuam*. C

Vnde, & dudum lectores præcones, & Proclamatores vocabantur: Isidor. vbi supra cap. 11.

Psamistarum, siue Cantorum Principes, vel auctores Dauid, siue Asaph extiterunt: isti enim post Moysem primi Psalmos composuerunt, & cantauerunt 1. Paralip. 6. Mortuo autem Asaph filii eius in hunc ordinem subrogati sunt à Dauid, erantq. Psalmistæ per successionem generis sicut, & ordo sacerdotalis, ipsiq. soli continuis diebus in templo canebant candidis stolis ad vocem vnius respondente Choro: Ex hoc veteri more Eccle-

sia

A sia sumpsit exemplum nutriendi Psalmistas, quorum cantibus ad effectum Dei mentes audientium excitantur. Isidor. vbi supra cap. 12.

Exorcistas, in primo ordine, & ministerio Ecclesiæ esse secundũ officia, quæ in templo Salomonis, erant disposita, quęque postea ab Esdra dispertita inuenimus, eosque, quos Esdras actores memorat templi, nunc esse Exorcistas in Ecclesia Dei; fuerunt autẽ sub Esdra dicti Actores, qui atrium templi totius sub cura haberent, aut sacris actionibus deseruirent, sed longè erant ab officio Altaris Dei: sicuti nec Psalmistis, nec Ostiarijs attinge-
B re licebat munera altaris, nisi tantummodo Leuitis: Vnde & Exorcista totius Regni Domini secreta memoriæ commendat de scripturarum testimonijs: Isidorus vbi supra cap. 13.

Ostiarij sunt, qui in veteri testamento, Ianitores templi vocabantur, qui præerant portis templi Hierusalem, quique ordinati per vices suas, omnia interiora templi, vel exteriora custodiebant: Hi denique inter sanctum, & iniquum discernentes, eos tantum, qui in Ecclesia sunt fideles, recipiunt. Isidor. vbi supra cap. 14.

Tonsuræ quoque Ecclesiasticæ vsus a Nazareis exortus est, qui prius crine seruato denuo post vitæ magnam Tonsura.
C continentiam, deuotione completa, caput radebant, & capillos in ignem sacrificij, ponere iubebantur, vt perfectionem deuotionis suæ Domino consecrarent. Huius ergo exempli vsus ab Apostolis introductus est, vt hi, qui in diuinis cultibus mancipati Domino consecrantur, quasi Nazarei, idest sancti Dei crine præciso innouētur. Hoc quippe, ex Ezechiele Propheta cap. 5. iubetur dicente Domino. *Et tu fili Hominis sume tibi gladium acutum radentem pilos, & assumes eum, & duces super caput tuum, & super barbam tuam.* Hoc, & Nazareos illos Priscillam, & Aquilam in act. Apost. cap. 18. primos fecisse legimus, sicut, & Paulum quoq; Apostolum, & quosdam Discipulorum Christi: Est autem Clericalis

ton-

tonsura signum quoddam quod in corpore figurantur, sed in animo agitur, vt hoc signo vitia rescecentur, & criminibus exuamur vt inde expoliantes nos veterē hominē cũ actibus suis,& induētes nouũ in agnitionem Dei renouemur, vt latius etiam Isidor. lib. 2. cap.4. & alibi etiam de hac Tonsura nos inferius dicemus. A

Varia Sedes Episcopatus.

Addimus prædictis quod in ordine Episcopatus agnoscebat Ecclesia varias sedes Iurisdictionales Iurispositiui, nempe Archiepiscopum, Primatem, Patriarcham, & aliũ superemineentem gradum Iuris Diuini; & hic summus Pontifex, seu Papa nominabatur, Hieronym.ad Damas. epistola 57. Augustin. contra duas epist. Pelagij lib. 1. cap.1. & idem epist.92.ad Innocentium Papam,& absq; ipso Papa nil poterat decidi de rebus ad Ecclesiam vniuersalem spectantibus; & in defectu illius personæ, vel Legatorum eiusdem illicita reddebantur omnia vniuersalia Concilia, Socrates hist.eccles. lib.2. cap,8. Sozom. lib.3.cap 10. B

Affirmabat eadem Ecclesia successionem Episcopatus non interruptam post missionem originalem Apostolorum, & hoc ex necessaria, & essentiali Ecclesiæ conditione, & aliter sentientes, vti schismaticos habebat: Cyprianus ad Magnum, epist.76. Chrysostom.ad Epiphan. homil.11. & de ijs omnibus nos latius infra dicemus.

Diaconorum Functiones.

Quod Diaconi fuerint semper inferiores, & subordinati Presbyteris,& quod antiquitus non essent illi solum dispensatores eleemosinarum: verum etiam per Episcopum ordinati in obsequium Presbyterorum ad altare, legendo Euangelium,& alijs functionibus assistendo patet, ex quo sanctus Ignatius ad Heronem Diaconum scribit. *Nihil sine Episcopis facito, sacerdotes enim sunt: tu verò Sacerdotum Minister: bapsizant, sacrificant, eligunt, imponunt manus: tu verò illis ministras, vt sanctus ille Stephanus Iacobo, &* Presbyteris *qui erant Hierosolimis*, & idem Epist. ad Trullianos. *Oportet Diaconos Misteriorum Christi ministris per omnia placere,* C

nec

A *nec enim ciborum, ac potuum ministri sunt: sed Ecclesiæ Dei administratores*, & infra: *Quid sacerdotium est, quam sacer cœtus? quid verò Diaconi, quam ministrantes Episcopo? Imitatores Angelicarum virtutum, qui purum, & inculpatum ministerium illis exhibent, &c.*

Quod autem maximæ est auctoritatis, vt alias prætermittamus, Concilium Nicenum cap. 14. *Peruenit ad sanctum Concilium, quod in locis quibusdam, & Ciuitatibus, Presbyteris Diaconi Sacramenta porrigant: Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, vt hi, qui offerendi sacrificij non habent potestatem, his, qui offerunt Corpus Christi porrigant: sed illud innotuit, quod quidam Diaconi etiam ante Episcopos Sacramenta sumunt:*
B *Hæc ergo omnia amputentur, & maneant Diaconi intra propriam mensuram scientes, quia Episcoporum quidem administri sunt, Presbyteris autem inferiores sunt. Accipiant ergo Eucharistiam secundum ordinem post presbyteros ab Episcopo, aut à Presbytero: Quod si non fuerit in præsenti, nec Episcopus, nec Presbyter, tunc ipsi proferant, & edant: sed nec sedere quidem in medio Presbyterorum liceat Diaconis: extra regulam enim, extra ordinem est, vt hoc fiat.*

Demum sanctus Cyprianus epist. 65 quodlibet. 3.

Meminisse autem Diaconi debent quoniam
C *Apostolos, idest Episcopos, & Præpositos Dominus elegit: Diaconos autem post ascensum Domini in Cælos Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui, & Ecclesiæ ministros,*

A

De potestate Exorcizandi Energumenos, & Catechumenos. Cap. XXVIII.

NEmo est, qui prætextu aliquo possit dubitare de hac in Ecclesia potestate, quoniam Christus Dominus apud Matth. cap. 10. *Conuocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem*, vt etiam apud S. Lucam cap. 10. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici*, quam potestatem exercebant Apostoli, vt in actis per eumdem Lucam; etenim cum hæc sit potissima inter alias omnes afflictiones, congruum maximè erat, vt Dei prouidentia in hoc medicamen apponeret, sicut fecerat in aliis omnibus languoribus. Et propterea Dæmones maximè contremiscunt nomen filij Dei: Iustin. dialog. cum Tryphon. ait. *Per nomen siquidem istius filij Dei, & Primogeniti creaturæ omnis, & ex Virgine geniti &c. Dæmonium omne adiuratum vincitur*. Et ibidem: *Et hodie quoque illi per nomen Iesu Christi Crucifixi sub Pontio Pilato adiurati nobis parent*. B C

Refert Euseb. Cæsarien. lib. 8. cap. 35. quod Nouatus exorcistarum præsidio spiritu illo malo liberatus, cū post tam grauem morbum, vt iam fere mori putaretur, incidisset, in lecto, in quo decumbebat aqua circumfusus baptismum accepit.

Concilium primum Constantinopolitanum can. septimo referens ordinem seruandum circa baptizandos, inquit. *Prima quidem die eos Christianos facimus, secundo*

A *secundo Catechumenos, tertio verò exorcizamus, & tum in Ecclesia eos perseuerare facimus, audire scripturam, & tum demum baptizamus:* & propterea de prædictis catechumenis inquit S. Chrysost. in homil. de Adam, & Heua. *Non prius fontem vitæ ingrediuntur, quam exorcismis, & insufflationibus Clericorum spiritus ab ijs immundus abigatur.*

Ac etiam Tertull. in apolog. cap. 23. refert quomodo ante oculos Gentilium fideles expulerint Dæmones ab Energumenis, his verbis: *Christum timentes in Deo, & Deum in Christo subijciuntur seruis Dei, & Christi; ita de contactu, afflatuque nostro excedunt inuiti, & dolentes,*

B *& vobis præsentibus erubescentes.*

Et Minutius Fœlix in Octauio. *Dæmones, vel exiliunt statim, vel euanescunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aspirat.*

Sicuti eleganter quoque refert de Dæmonum proteruia Firmian. in cap. 27. lib. 4. *Illi nequissimi spiritus vbi adiurantur ibi se Dæmones confitentur, vbi coluntur, ibi se Deos mentiuntur.*

Hanc eamdem exorcizandi potestatem testatur Cōcilium Carthaginen. 4 cap. 7. his verbis: *Accipe, & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super Energumenum, siue Baptizatum, siue Catechu-*

C *menum.*

Quod verò in hac potestate exorcizandi aliqua non sit fallacia, inquit sanctus Augustinus de nupt. & concupiscent. lib. 1. cap. 20. *In veritate, & non in falsitate potestas diabolica exorcizatur in paruulis:* & idem sanctus Augustinus contra asserentes, non habere Diabolum potestatem ante Baptismum lib. 2. cap. 17. 18. & 19. *Et sic accusat Ecclesiam toto orbe diffusam, in qua vbique omnes baptizandi infantuli non ob aliud insufflantur, nisi vt ab ijs Princeps mundi mittatur foras, a quo necesse est vasa iræ possideantur, cum ex Adam nascantur;* & idem Augustinus lib. 1. de peccat. merit. &

remissio. *Quid in paruulo agit exorcismus, si in familia* A
Diaboli non tenetur?

Confiteamur igitur, quod alia ecclesia, quam Catholica, vsque in præsens nunquam exercuerit exorcismos, nec in iis facultatem vllam habuerint aliæ ecclesiæ in proprijs ipsarum functionibus.

De Diaconissis, Presbyterissis, & Episcopissis.

Cap. XXIX. B

APud ecclesiasticarum rerum scriptores, quoniam frequētissima habetur mentio de mulieribus Diaconissis, quarum etiam aliæ nominantur Presbyteræ, aliæ Episcopæ; quamuis ecclesiasticorum ordinum (de quibus nos supra diximus) huiusmodi fœminæ non essent vllo modo capaces; nihilominus propter nominis similitudinem, non absonum forsan erit etiam nos de prædictis hic recensere, quæ, & quales illæ essent, ac etiam de munere earumdem.

Viduæ porrò, quæ præerant ministerio quotidiano, nempe, vt mensarum seruitio Præfectæ, seu circa eleemosynarū dispensationem, quæ fiebant quotidie: Istas C autem post Diaconorum electionem constat ab eo seruitio cessasse; Verum & alijs functionibus mancipatas esse, de quarum electione agens Paulus primo Timot. 5. *Non minus quam sexaginta annorum Viduam eligendam, eamque moribus probatam:* præcipit, quæ communi appellatione Diaconissæ sunt dictæ. Fuit autem illarum munus, vt sicut foribus, qua ingrederentur viri, Ianitores, seu Ostiarij Præfecti erant, ita ipsę portis mulieribus tantum patentibus præessent: vnde ab Ignatio

A tio epistola ad Antiochenos dicuntur: *Sacrorum Vestibulorum custodes*; sicut enim in templo Hierosolymitano erant fœminarum portæ & loca orationis a viris seiuncta: Ioseph. de Bello Iud. lib. 6. cap. 6. sic etiam laudabilem illum morem in Christianorum ecclesias fuisse translatum; ita quod viri a mulieribus, atque a nuptis Virgines, sacerdotes a populo loco essent distincti, vt latè Cardinalis Baronius in anno 57. vbi Spondanus num. 37.

Inseruisse insuper Diaconissas ad mulierum fidelium ministeria, puta lauacri, aut visitationis, vel laboris; & similiũ, quæ a viris sine pudore, vel aliqua improborum
B suspicione obiri non possent, vt apud Clementem lib. 3. constitut. cap. 15. & Epiphan. hæres. 79. Cum tamen non essent eiusmodi, vt sicut Diaconi manus impositionem acciperent, vel aliquo sacramento initiatę essent: nam sacrosancta Nicæna synodus can. 19. easdem inter laicas enumerat.

Verum tamen est, prædictas Viduas, seu Diaconissas ad hoc fuisse institutas, vt etiam in rebus sacris, & religiosis ritibus operam suam præstarent, nempe vt Catechumenas primis fidei rudimentis domi imbuerent, docerent, formarent, cum paulo ante baptismum essent lauandæ, vngendæ, immergendæ (ne sacerdotum oculi
C læderentur) quibus omnibus hæ Viduæ manus admouebant: difficillimis quoque ecclesiæ temporibus poterant sine suspicione per domos discurrere, Episcoporum mandata deferre, monere, corrigere, preces, ieiunia, peruigilia, stationes iniungere; vt refert Episcopus Albaspinus de Veteribus Ecclesiæ Ritibus, lib. primo, cap. 24.

Sicut Diaconissarum frequens est mentio apud ecclesiasticarũ rerũ scriptores, ita etiam apud eosdem sæpe nomen *Presbytera*, & aliquando etiã *Episcopæ* reperitur; at non ab aliquo ecclesiastico ministerio, vel quod *Presbytera. & Episcopa.*

Dia-

Diaconissis præessent, sed vel quod ob ætatem Viduæ A
seniores dicerentur Presbyteræ; vt in Concilio Laodiceo, cap. vltimo, & apud Athanasium ad Virgines: vel quod ita nuncuparentur a virorum suorum ordine, cum istis in presbyteros electis, ipsæ interim vitam cœlibem gererēt, vt in concilio Turonensi 2. can. 20. & Antisiodorensi can. 21. atque apud Gregorium Papam lib. 4. dialog. cap. 11.

Sicut autem Presbyteræ ita & Episcopæ appellatæ reperiuntur apud Concilium Turonense 11. c. 13. & 14. quarum viri fuissent in Episcopos postea consecrati, ipsæque ab illis diuisæ vitam pariter cælibem agerent, eademque denominatione interdum, qua viri ad Diaco- B
natum promoti, Diaconissa nominabatur, vt in dicto Concilio cap. 20. & Subdiaconissa coniux viri illius, qui ad Subdiaconatus ordinem ascitus esset; & de his Baronius anno 34. vbi Spondanus num. 81. & 82.

Cum sit nobis sermo de Diaconissis, sese offert locus satis difficilis apud Tertullianum lib. de monogamia his verbis. *Vt igitur in Domino nubas secundum legem, & Apostolum (si tamen id curas) qualis es, id matrimoniū postulans, quod eis a quibus id postulas, non licet habere ab Episcopo Monogamo, a presbyteris, ac Diaconis eiusdem sacramenti, a Viduis, quarum in te sectam recusasti.* C

Ad cuius intelligentiam sciendum olim in Ecclesia statutum fuisse, ne quisquam vxorem duceret, aut de nuptiis cogitaret, quin prius Ecclesiam, idest Episcopum, Sacerdotes, Viduas, cœterumque Clerum consuluisset, eisque conditiones futuri coniugis, statum, religionem, sectam, patriam denique, ac mores, & ætatem exposuisset. Huiusce legis causa non alia, quam quod primis illis temporibus omne studium, & diligentiam adhiberent, ne parua manus Christianorum, pollueretur, aut eorum quisquam Gentilis coniugio, aut Iudæi, vel Hæretici macularetur. Præterea vxor immer-

sa in

A ſa in Gentilis conſuetudinem, & eius amore flagrans, religionis arcana, & ſacramenta retuliſſet; ac eiſdem artibus, eiſdemque blanditiis, aut minis fidem vxoris facile Gentilis expugnaſſet. Denique dum conuentus ſuos Chriſtiani clanculum agere cogerentur, cuiuslibet mulierculæ indiciis, quæ vitiata, & corrupta eſſet a marito, omnes ſimul vna intercipi, & opprimi potuiſſent.

Ob eas igitur cauſas Eccleſias olim præcepiſſe reor, ne quiſquam matrimonio iungeretur, qnin prius Epiſcopos, Viduas, & Sacerdotes concilij ſui participes feciſſet.

Hinc eſt, quod Tertullian. lib. 2. ad vxorem, non B modo eam mulierem increpat, quæ Gentili nupſerat, verum etiam eos, qui eiuſmodi nuptiarum auctores extiterant ibi; *Miror Conſiliariorum præuaricationem*, & eodem lib. laudat nuptias, quæ authoritate Eccleſiæ, & conſilio factæ ſunt: *Quibus laudibus efferam matrimonium illud, quod Eccleſia conciliat*.

Ex quibus infertur, nil aliud eſse mulieres petere maritum ab Epiſcopo, aut a Viduis, quam eis nubendi cõſilium, & futuri coniugis viuendi conſuetudinem, & mores exponere; Vt ſi honeſti, & a lege Chriſti minimè alieni viderentur ſalua fide, & religione nubere poſsent. Nam de nuptiali benedictione verba illa nequeunt ex-C plicari cum de Diaconiſſis, ideſt Viduis, illic fiat mentio, quibus ne quidem in Eccleſia loqui fas eſset, ac etiam inter laicas fuiſse enumeratas diximus ſupra. Et de prædictis refert Albaſpinus de veteribus Eccleſiæ ritibus, lib. 1. cap. 14.

De

A

De Sacramento Matrimonij.
Cap, XXX.

MAtrimonium fuit habitum semper vti verum, & proprium sacramentum nouæ legis, vt inquit Apost. Ephes. cap. 5. *Ita & viri debent diligere vxores suas, vt corpora sua. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam:* & infra. *Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino. Quoniam vir caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ, ipse Saluator Corporis eius, sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea.* Volens Apostolus inferre, quod sacramenti matrimonii efficacia consistat in eo, quod naturaliter repræsentet summum amorem, & caritatem, qua Verbum Diuinum dilexit humanam naturam, & Ecclesiam suam sponsam. B

Quod autem a priscis sanctis Patribus matrimonium inter Ecclesiæ sacramenta fuerit habitum, Tertullian. lib. de monog. cap. 5. *Christus vnam habens Ecclesiam sponsam, secundum Adæ, & Heuæ figuram, quam Apostolus in illud magnum Sacramentum interpretatur in Christum Ecclesiam comperijsse, carnali monogamia per spiritualem.* C

Ambros. lib. 1. de Abraham cap. 7. *Et quia in Deum peccat, Sacramenti cœlestis amittit consortium.*

Augustinus de nupt & concupisc. lib. 1. cap. 10. *Quoniam sanè non tantum fœcunditas, cuius fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cuius vinculum est fides; Verumetiam quoddam sacramentum nuptiarum commendat fidelibus coniugatis: Vnde dicit Apostolus: Viri diligite*

A *gite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Huius proculdubio sacramenti res est, vt mas & fœmina coniugio copulati, quamdiu viuunt, inseparabiliter perseuerent, nec liceat excepta causa fornicationis a coniuge coniugem dirimi; hoc enim custoditur in Christo, & Ecclesia, vt viuens cum viuente in æternum nullo diuortio separentur.* Et idem Augustinus de bono coniug. c. 4. *Bonum nuptiarum per omnes gentes, atque omnes homines in causa generandi est, & in fide castitatis; Quod autem ad populum Dei pertinet etiam in sanctitate sacramenti.*

Ex hoc procedit illa inseparabilitas, & indissolubilitas matrimonij, quoniam inter Christianos matrimoniũ repræsentat inseparabile ligamen naturæ Diuinæ, cum natura humana, ac etiam inter personam Verbi, & eiusdem Filij Dei cum Ecclesia sua. *In dissolubile matrimoniũ etiam post diuortiũ.*

B

Hinc est, quod prætextu adulterij non permittitur alteri ex coniugibus iterum nubere, etenim apud sanctum Marcum, cap. 10. interrogantibus Discipulis, de hoc Christum ipse respondit. *Quicumque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam, & si vxor dimiserit virum suum, & alij nupserit mechatur.* Quod idem refert S. Matth. cap. 5. *Ego autem dico*

C *vobis, quia omnis, qui dimiserit vxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mechari, & qui dimissam duxerit adulterat,* & de hoc intelligimus Apostolũ, qui Dei arcana scrutatur, primo Corinth. cap. 7. dum inquit. *His autem, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus vxorem a viro non discedere, quod si discesserit manere innuptam, aut viro suo reconciliari, & vir vxorem ne dimittat:* & ad Roman. cap. 7. *Igitur viuente viro vocabitur Adultera, si fuerit cum alio viro; si autem mortuus fuerit vir, liberata est a lege viri, vt non sit Adultera si fuerit cum alio viro.*

Quod idem sentiunt sancti Patres, & Clemens Alexandrinus, postquam retulerat loca citata, inquit secũ-

do stromat.cap.12. *Quod consulat scriptura vxorem ducere, & nec a coniugio permittat vnquam discedere, legem apertè constituit: non dimittat vxorem præter quam propter fornicationem; adulterium enim existimat coniungi matrimonio viuo altero, & separato.* A

Et quod communione priuentur fœminæ, quæ viuente viro alium ducunt, Concil. Elibert. anno 320. can. 9. *Item fidelis fœmina, quæ Adulterum reliquit Maritũ fidelem, & alterum duxerit, probibeatur ne ducat; si autẽ duxerit, nõ prius accipiat Communionem, quam is, quẽ reliquit de sæculo exierit, nisi necessitas infirmitatis cõpulerit.*

Sanctus Augustinus de bono coniugii, cap. 7. *Vsque adeo fœdus illud initum nuptiale, cuiusdam sacramenti res est, vt nec ipsa separatione irritum fiat, quandoquidem viuente Viro, a quo relicta est mœchatur si alteri nupserit & ille huius mali causa est, qui reliquit.* B

Hoc idem decreuit concil. Meleuit. can. 17. *Placuit, vt secundum Euangelicam, & Apostolicam disciplinam neque dimissus ab Vxore, neque dimissa a Marito alteri coniungatur: Sed ita maneant; vt sibimet reconcilientur quod si contempserit ad pœnitentiam redigantur.*

De Impedimentis Matrimonij. C
Cap. XXXI.

TRia genera cognationum recognoscit Ecclesia, quæ Matrimonium impediant, nempè cognationem naturalem, legalem, & spiritualem: prior à natura propter Consanguinitatem, seù affinitatem: Secunda à lege propter adoptionem: Tertia à Sacramentis nempè Baptismi, & Confirmationis solummodo.

Et primum de prædicta cognatione Spirituali, Sacra Concilia, & Sancti Patres fidem Ecclesiæ confirmant, Etenim

A Etenim Concil. Nicenum can. 21. Arab. inquit. *Nemo fidelium cum Patre, aut matre Spirituali Matrimoniũ contrahat, idest cum Patrinis, aut Matrinis, & qui hoc commiserit, habeatur tamquam Ethnicus, quousque separentur, & spatio viginti annorum pœnitentiam sui peccati agat*. Et idem Concil. can. 23. *Neque Vir Dei filio suo in matrimonium eam, quam Vxor sua tenuit in Baptismo, neque mulier det filiam suam in matrimonium ei quam maritus tenuit in Baptismo, quia isti habentur, vt fratres, & Sorores Spirituales, & eorum Pater, ac Mater Spirituales*.

Et Synodus Trullen. extendit Decretum vsque ad
B Matrinas, & Patrinos, in casu viduitatis, eo quia cognatio Spiritualis maior est, quam corporalis, vt in Can. 53. inquit. *Quoniam Spiritualis necessitudo, seu affinitas Corporum coniunctione maior est, in nonnullis autem locis cognouimus quosdam, qui ex Sancto, & Salutari Baptismate infantes suscipiunt, postea quoque cum Matribus illorũ Viduis matrimonium contrahere; Statuimus, vt in posterum nihil fiat eiusmodi, si qui autem post præsentem Canonem hoc facere deprehensi fuerint; ij quidem primo ab hoc illicito, & iniusto Matrimonio desistant, deinde, & fornicatorum pœnis subijciantur*.

Quod antiquitas recognouerit pro legitimis impedi-
C mentis ad Contractum matrimonii gradus consanguinitatis, & Affinitatis, vt propterea contrauenientes, eorũdemque filii deuenirent infames, & inciderent sub legũ maledictione; refert Calixtus Papa, qui vixit anno Domini 218. epist. 2. ad Galliæ Episcopos, vt in cauf. 35. quæstione secunda. can. 2. his verbis; *Cognationes Consanguineorum fieri prohibete, quando has, & Diuinæ & seculi prohibent leges: leges ergo Diuinæ hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non solum eijciunt, sed, & maledictos appellant; Leges vero Seculi infames tales vocant, & ab hæreditate repellunt. Nos vero sequentes Patres nostros, & eorum vestigijs inhærentes, infamia eos notamus, & in-*

bb 2 *fames*

fames esse censemus, quia infamiæ maculis sunt aspersi nec eos viros, nec accusationes eorum, quas leges Sæculi reijciunt, suscipere debemus. A

Sanctus Fabianus Papa, qui passus est Martyrium tẽpore Decii refert, quod impedimentum Affinitatis cessabat in quarto gradu inclusiuè, vt habetur dicta caus. 35. quæst. 2. can. 3. his verbis. *De propinquis, qui ad affinitatem per Virum & Vxorem veniunt, defuncta Vxore, vel Viro in quinta generatione coniungantur: in quarta si inuenti fuerint non separentur: in tertia vero propinquitate non licet Vxorem alterius accipere post obitum eius. Aequaliter Vir coniungatur in matrimonio eis, quæ sibi consanguineæ sunt, & Vxoris suæ Consanguineis post mortem suæ Vxoris.* B

Quod autem talia Coniugia abominabilia sint ante Deum. Diuus Gregor. lib. 12. Registr. epist. 32. ait. *Incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo, & cunctis bonis hominibus: Incestuosos verò nullo coniugij nomine deputandos à Sanctis Patribus, dudum statutum esse legimus.*

Tale impedimentum ex Consanguinitate proueniens extendebat se ad sextum gradum inclusiuè, vt apparet, ex Isidoro lib. 9. Ethimologiarum cap. 6. ibi. *Ideo vsq. ad sextum generis gradum Consanguinitas constituta est, vt sicuti sex ætatibus mundi generatio, & hominis status finitur, ità propinquitas generis tot gradibus terminetur*; C quod idem refertur in Concil. Lugdunen. 2, vt in caus. 35. quæst. 2. & 3. cap. 19. Nulli: vbi idem asseritur procedere tam circa gradus Consanguinitatis, quam Affinitatis. Præcipuum autem fundamentum prædictorum graduum erat illos extendere, (vt apparet ex dict. in 35. quæst. 5.) ad similitudinem hæreditatis, & successionis iuxta Imperiales leges.

Postea autem Generalia Concilia reduxere tale impedimentum ad quartum gradum, vt consanguinitates faciliores reddantur, ex Innocentio Tertio, de consan-

guinit.

A guinit. & affinit. cap. *Non debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana*, & paulo post; *Prohibitio quoque copulæ coniugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum de cætero non excedat, quoniam in vlterioribus gradibus iam non potest absque graui dispendio huiusmodi prohibitio naturaliter obseruari*, & non est dubium, quod ab Ecclesia potuerint taxari huiusmodi gradus consanguinitatis impedientes matrimonium, Diu. Thom. in supplemento, quæst. 54. art. 4. par. 3.

B Qualis autem fuerit Diuina ordinatio in lege scripta circa hoc impedimentum. Hoc latè refertur in Leuitico cap. 18. a vers. 6. vsque ad vers. 19.

De cognatione legali per adoptionem, quando impediat matrimonium, D. Thom. d. supplem. quæst. 57. per totam, ac etiam leges Ciuiles.

De Sacramento extremæ Vnctionis. Cap. XXXII.

C QVod hæc extrema Vnctio sit verum Sacramentum nouæ legis patet nobis ex verbis Epistolæ Catholicæ sancti Iacobi cap. 5. vers. 14 & seq. his verbis. *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit Infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Etenim dictus Apostolus non præcepisset huiusmodi cæremonias, nec sic determinatè promisisset donum gratiæ spiritualis, si non recepisset ipse aliquod præceptum, & a Deo certitudinem, maxime cum referat Apostolus hoc Sacramentum duos parere effectus, nempe corporis sanitatem cum hypothesi, & conditione,

ne, si sic expediat Infirmo: alius effectus essentialis est remissio peccatorum per infusionem gratiæ, & habetur ex Diuo Thoma in supplemento, quęst. 29. art. 2. quod licet in Euangelio non fiat mentio de hoc Sacramento, Apostoli nihilominus illud promulgarunt. A

Quod antiqua sacra Concilia, & prisci sancti Patres optimè cognouerunt, vt in Concilio Niceno ann. 69. Arab. *Transacto anno debet Sacerdos benedicere aquam, & oleum non sicut fit in Baptismo, neque sicut benedicitur Chrisma, sed sicut oleum Infirmorum.*

Sanctus Ephrem, qui vixit anno 300. de vita spirituali, puncto 75. inquit. *Si Charitatis officio perfungens oleo ægrotantem inungis, fac oculos, manus, linguasque custodias.* B

Diu. Chrysostom. lib. 3. de sacerdotio, ait. *Sacerdotes non solum cum nos regenerant, sed postea habent potestatem indulgendi peccata. Infirmatur quis, inquit, Apostolus ex vobis accersat presbyteros Ecclesiæ, vt orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini.*

Hieron. in vita Hilarion. inquit. *Constantiæ sanctæ fœmina generum, & filiam Hilarion, vnctione olei morte liberauerat &c. Vniuersi agricolæ, & pastores à venenatis animalibus, & serpentibus percussi ad Hilarionem confugerunt, quo benedicto oleo vulnera tangente certam salutem resumebant.* C

Augustin. in tract. de beatitudine Catholicæ conuersationis, inquit. *Qui ægrotat in sola Dei misericordia confidat, Eucharistiam cum fide, & deuotione accipiat, oleumque benedictum ab Ecclesia petat, vnde corpus suum vngatur, & secundum Apostolum oratio saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus.*

Beda in verba D. Marci 6. ait *Vnde patet ab ipsis Apostolis hunc sanctum Ecclesiæ morem esse traditum, vt energumenus, & alij, quilibet ægroti vngantur, oleo Pontificali consecrato.* Vnde in proposito quamuis in Euangelio non fiat mentio de hoc Sacramento, nihilominus Ec

clesiam

A clesiam non posse illud auferre cum sit a Christo institutum, & ab Apostolo promulgatum, vt habetur ex supplemento 3. partis D. Thom. quæst. 29. art. 2.

De Vestimentis, & Ornamentis sacris.
Cap. XXXIII.

DIximus de Sacramentis nouæ legis, congruum modo est, vt de sacramentalibus, & aliis Ecclesiæ
B Ritibus dicamus; & primo de Vestimentis, & aliis sacris Ornamentis, de quibus Deus ad Moysem loquens in Exod. cap. 28. distinctè indicat, quæ, & qualia debeant esse ornamenta Tabernaculi, ac etiam vestimenta Sacerdotis, & Leuitarum, & in lib. 1. Regum cap. 2. versic. 28. habetur, quod puer Samuel seruiret coram Deo, & portaret Ephod. Vnde S. August. quæst. veteris, & noui testamenti, quæst. 46. inquit. *Sed hinc videtur Sacerdos fuisse Samuel, quia vestitus erat Ephod, quasi non hodie Diaconi Dalmaticis induantur sicut Episcopi.*

Quāuis antiqua lex Moysis non obliget hodie in illis iis, quæ respiciunt cæremonias, nihilominus propter
C rationis congruentiam, quæ est anima legis, satis conforme diuinæ voluntati videtur talis vsus diuino ministerio ad excitandam charitatem, iustificandam fidem, & instruendum populum, & propterea Alcuinus de diuin. offic. cap. 38. Quid significent vestimenta, inquit. *Per Zonam designatur discretio omnium virtutum, Orarium, idest Stola dicitur, eo quod oratoribus, idest Prædicatoribus conceditur; Admonet eum qui illo induitur, vt memor sit sub iugo Christi, quod leue, & suaue est, esse se constitutum. Dalmatica ab hoc dicitur, eo quod sit in Dalmatia reperta.*

Vsus autem Dalmaticarum, à B. Siluestro institutus est: nam

niam antea Colobijs vtebantur: Colobium vero est vestis sine manicis; significat autem vnumquemque fidelem exercitatum esse debere ad bona opera exercenda, &c. Casula quæ super omnia indumenta ponitur, significat Charitatem, quæ omnes alias virtutes excellit. A

Damasc. in vita S. Siluestri tom. 1. Concil. inquit. *Et hoc constituit, vt Diaconi Dalmaticis in Ecclesia vterentur, & palla linostima leua eorum tegeretur.*

Concilium Nicenum primum Can. Arab. 63. inquit. *Et sit in vnaquaque Ecclesia Procurator:* & *cum eo alij, qui curam habeant Prouentuum, & reddituum Ecclesiæ, & deinde Villarum, & sementis, & sumptuum, ac vasorū auri, & argenti, & vestimentorum, & ornamentorum Ecclesiæ: Habeant deinde curam loci, in quo Sancta Eucharestia seruatur.* B

Athanas. Epist. ad Marcum Papam inquit. *In tantum etiam nostra vastarunt, vt nec libros, nec vestimenta Ecclesiastica, aliaque ornamenta, nec reliqua vtensilia nobis dimiserint.*

Similiter S. Chrysost. in Matth. cap. 6. homil. 83. inquit. *Idcirco vos Deus tanto voluit honore decorare, vt hæc diligentissimè discernatis. Hæc est dignitas vestra, hæc Corona, non quia tunicam induti candidissimam per Ecclesiam ambulatis.*

Præterea Iustinian. Imp. in l. sancimus C. de sacro sanct. Eccles. quæst. 17. refert quod donatione, hypotheca, seu alias obligari nō possint. Vasa, Vtensilia, & sacra vestimenta, nisi in redemptionem Captiuorum, seu ad nutriendum Pauperes penuriæ tempore. Et Ven. Beda lib. 1. hist. Anglor. refert quod S. Gregorius magnus misit ad nouam Angliæ Ecclesiam vestimenta Sacerdotalia, Vasa Sacra, Reliquias, & ornamenta Altaris. C

Vnde infertur quod cum Apost. 1. Corinth. cap. 14. in fine dicat. *Omnia autem honestè, & secundum ordinem fiant.* Congruum est etiam, vt res sacræ differant à prophanis, Ecclesiasticę à Secularibus, Spirituales à temporalibus;

A ralibus; & sicuti videmus differre homines sæculares secundum ordinum varietatem, ita inter se differunt quoque habitu,& cœteris rebus: & propterea multo magis indecens esset, quod Ecclesiastici, maximè ministrãtes augustissimum Sacramentum induerentur, sicut sæculares,& alia sacra prophanis vestibus tractarentur, sicuti clamat Vates: *Proculò, procul este prophani.*

De Vtensilibus pretiosis in Ecclesia, & de sacris Vasis, quæ nunquam fuit licitum tangi prophanis manibus. Cap. XXXIV.

B

Legitur in libro Daniel, cap. 3. quid Nabucdonosor, & filius eius Baltassar fecerint de vasis templi Hierusalem, quæ à Cyro Rege fuere deinde restituta: cum idem egerint prisci, & recentiores Hæretici de sacris Vasis Ecclesiæ Catholicæ, vt de Arrianis, Donatistis, & Albigensibus, de quibus refert S. Athanasius in vita S. Antonii, Chrysost. in Babyla Optatus Meleuit. lib. 6. Aeneas Sylu. de Boem. cap. 38. quorum abominabilior fuit Iulianus Patruus Apostatis, qui ingressus sacrarium ex Vtensilibus pretiosis, quæ Constantinus & Constantius Ecclesiæ donauerant, vt refert Theodoret. lib. 3. histor. cap. 11. irridendo ille dixit. *Ecce quam sumptuosis vasis filio Mariæ ministratur*. Videbimus modo de illorum pretio: secundo, quod manibus prophanis prohibitum sit ea tangere.

C

Et quoad Pretium, & valorem vtensilium, quæ Deo erant dicata, loquutus est Deus ad Moysem, Exod.

cap. 25. vers. 29. & 39. ibi: *Omne opus Candelabri cum vniuersis vasis suis, habebit talentum auri purissimi.* A

Damasus de huiusmodi sacris vasis pretiosis in ministerium Dei, in Pontificali scribit. *Sixtus constituit, vt ministeria, siue vasa sacrata non tangerentur, nisi a Ministris sacratis. Vrbanus fecit ministeria omnia sacrata argentea, Patenas argenteas 25 apposuit. Siluester donauit Ecclesiæ Romanæ Patenam argenteam pęsantem libras 20. ex dono Augusti Constantini: donauit autem & Scyphos argenteos duos, qui pesarunt singuli libras denas: Calices Ministrales quinque. Patenam argenteam Chrysmalem auro clausam pesantem libras quinque.* Et de prædictis vasis pretiosis, refert etiam Prudentius in hymno sancti Laurentij. B

Quod autem sæcularibus prohibitum esset tangere prædicta sacra vasa: Hoc idem præcepit Isaias, cap. 52. vers. 11. his verbis. *Sanctificamini, qui fertis vasa Domini.* Et in Concil. Laodicensi can. 21. *Non oportet Subdiaconos locum habere in Diaconico, & Dominica vasa contingere.* Et in Concilio Romano 2. sub Siluestro, can. 9. *Nullus lector, vel Ostiarius sacra vasa contingat:* Et Concilium Agathense cap. 66. *Non oportet sacratos ministros licentiam habere in Sacrarium ingredi, & contingere vasa Dominica.*

Refert S. Ioann. Chrysost. orat. in Babylam Martyrem, quod Iulianus prædictus eo quia ausus fuit arripere, & manibus proprijs contrectare sacra Ecclesiæ vasa, eaque in terram proijcere, statim illius verenda corrupta vermiculos generarunt; ita vt morbum Diuinitus illatum fuisse constaret. C

Gregor. Nazianz. orat. 15. ad Arrianos de se ipso inquit. *Quæ vasa ministerio sacro destinata, nec vulgi manibus attrectanda, iniquorum manibus dedisti? nempe vel Nabuzardæ coquorum Principi, vel Balthazaro, qui male in sanctis poculis perbacchatus est, atq; adeo dignas amentiæ suæ pœnas persoluit.*

Et

A Et Ambros.2.officior.cap.28.inquit. *In necessitate pro redimendis captiuis vasa Ecclesiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet: opus est, vt de Ecclesia mystici poculi forma non exeat, nè ad vsus nefarios sacri Calicis ministerium transferatur.*

Corporalia quoque fuere in vsu apud priscos fideles, quæ nobis repræsentant Linteamina, seu Sudarium Filij Dei: vnde Optatus Meleuit. lib.6.conqueritur de Donatistis, quod illa polluissent, & prophanassent; & idem similiter testatur, quod altaria decenter linteaminibus essent ornata ad ministerium sacrificij.

Inferamus ergo non satis esse nobis exhibere, & mini-
B strare summo Deo aureis, & pretiosis Calicibus, ac aliis similibus vtensilibus; verum maximè in munditia, & puritate cordis, quoniam, vt inquit D.Chrysost.homil 51. in Matth. *Non enim auri, vel argenti officina, sed Angelorum celebritas est Ecclesia: Animarum ergo munditia opus est, propter quas Deus hæc vasa recipit.* Et idem homil 3.in epist.ad Ephes. *Quid vero? an non vides vasa abluta adeo nitida, & splendida? His longè mundiores oportet esse animos, his sanctiores, & splendidiores*; & idem homil.14. *Tu es his vasis sanctior, & multo sanctior, cur ergo te ipsum polluis, & inquinas.*

C

De Incenso.
Cap. XXXV.

PRæcepit Deus Moysi, vt faceret Altare Thymiamę, Exod.cap.30.in principio inquit. *Facies quoque Altare ad adolendum Thymiama, de lignis Sethin* quod etiam dicebatur Propitiationis; & hoc incensum offerebat Zaccharias apud sanctum Lucam, cap.primo, vers.8. & 9. dum ait. *Factum est autem cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum secundum con-*

suetudinem sacerdotis, sorte exijt, vt incensum poneret, ingressus in templum Domini: apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris Altaris incensi, &c. A

Et propterea hic ritus offerendi incensum semper in Christianorum Ecclesia, iam à principio eiusdem seruatum fuit, vt legitur in Liturgia sancti Petri, quando thurificatio peragitur his verbis. *Sicut Zacchariæ Suffitum Thymiamatis suscepisti, sic de manibus nostris peccatorũ hanc suscipe thurificationem in odorem suauitatis*. Et in Missa sancti Iacobi. *Præsentem hunc ex nobis inutilibus seruis tuis suffitum recipe in odorem suauitatis:* Et sanctus Basilius in Missa. *Diaconus accipiens Thuribulum, & Incensum dicit sacerdoti. Benedic Domine Incẽsum istud:* B *& dicit sacerdoti. Incensum istud tibi offerimus Christe Deus in odorem suauitatis spiritualis, mitte nobis gratiam Spiritus sancti, nunc, & semper, Amen.* Idem etiam legitur in Liturgia sancti Marci, & Aethiopum.

Et de hoc ritu Incensi legitur in can. Apost. 4. iuxta veterem editionem: *Offerre non liceat aliquid ad Altare præter nouas spicas, & vuas, & oleum ad luminaria, & Thymiama, idest Incensum tempore, quo sancta celebratur oblatio.*

Hippolytus Martyr. orat. de Antichristo sub medium. *Lugebunt etiam Ecclesiæ luctum magnum; quia nec oblatio, nec suffitus fiet, nec cultus Deo gratus.* C

Ambros. in cap. 1. Lucæ. *Atque vtinam nobis quoque adolentibus altaria, ac sacrificium deferentibus assistat Angelus, imo præbeat se videndum; non enim dubites assistere Angelum, quando Christus assistit, quando Christus immolatur.*

Euagrius histor. Eccles. lib. 4. cap. 7. de Zosimo ait: *Thuribulum postulat, & toto Choro, in quo simul constiterunt, thuris incensi nidore perfuso se prosternit humi, precibus, & orationibus Deum placaturus.* Et idem lib. 5. histor. cap. 21. refert visionem, quam habuit Mauritius, tunc quando offerebat Incensum in Deiparæ Ecclesia,

A ex qua Gregorius Episcopus intellexit, illiq; etiam prædixit elationem in Imperium.

Damasus in vita sancti Soteris docuit, quod ille prohibuit; *Vt nulla Monacha pallam sacram contingeret, nec incensum poneret in sancta*. Et idem in vita magni Constantini, scribit, quod ille. *Thyamatoria duo fecit, ex auro purissimo pesantia libras 30. Donum aromaticum ante Altaria singulis annis libras quinquaginta.*

Germanus Constantinopolitanus in rerum Ecclesiast. Theoria inquit. *Thuribulum subindicat humanitatem Christi: Ignis Diuinitatem; & flagrans fumus indicat illum bonum odorem Sancti Spiritus præcedentem:*
B *nam Thymiama est flagrantissima letitia; si interpretari velis.*

Asseramus igitur, quod oblatio Thymiamatis, sicut, & alius quilibet actus, qui excitare valet reuerentiam, & pietatem debitam erga Deum, sit cultus Latriæ, differens tamen ab eo, qui redditur reliquijs, & imaginibus Sanctorum; etenim non animo supremi cultus istis exhibetur (vt ipsi Deo) sed in honorem pium, & religiosum excedentem tamen illum cultum consuetum in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesijs offerendi Incensum erga Prælatos, Canonicos, & Populum; etenim præfato ritu admonentur isti, vt vitam ipsorum sic dirigant,
C vt in exemplum sint, secundum Apost. 2. Corinth. cap. 1. *Christi bonus odor sumus Deo*. Præterea exhibetur Deo cultus Thymiamatis, seu Incensi ad denotandum effectum nostrarum precum, vt inquit Psalmista. *Dirigatur Domine oratio mea, sicut Incensum in conspectu tuo.*

De

A

De Aqua benedicta, ac etiam de Pane benedicto.

Cap. XXXVI.

LEgimus in Num. cap. 19. vers. 9. Ritum quem Deus tradidit Moysi, vt aqua ad purificationem inseruiret; & quamuis substantia illius mysterij principaliter referatur ad sanguinem Agni immaculati, & ad effectus passionis eiusdem; respiciebant etiam Ritus, ac cœremoniæ prædictæ purificationis aquam benedictã, quæ locum illius habet, vt videtur indicare Apost. ad Hebr. *Si enim sanguis Hircorum, & Taurorum, & sanguis Vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem Carnis, quanto magis Sanguis Christi:* Cuius elemẽti Benedictionem sanctus Basilius retulit tacitæ cuidam traditioni, vt in lib. de Spiritu sancto cap. 27. his verbis. *Consecramus aquam Baptismatis, & oleum vnctionis, ex quibus scriptis? nonne à tacita, secretaque traditione?* & sanctus Clemens constit. Apost. lib. 7. cap. 43. refert formam illius benedictionis his verbis: *Ipsum igitur nunc quoque inuocet sacerdos à baptismo, & dicat: Descende de Cœlo, & sanctifica hanc aquam, da ei gratiã, & virtutem, vt qui baptizatur secundum mãdatũ Christi tui, cum eo crucifigatur, &c.* Quam aquam deinde Alexander Primus solemniter præcepit benedici, vt in epist. ad omnes orthodoxos, ibi. *Aquam talem conspersam populis benedicimus, vt ea cuncti aspersi sanctificentur, & purificentur, quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus; nam si cinis Vitulæ aspersus sanguine populum sanctificabat, atque mundabat, multò magis aqua sale aspersa, diuinisque precibus sacrata populum*

B

C

san-

A *sanctificat, atque mundat, &c.*

Et de hac eadem aqua benedicta: Tertullian. lib. de baptism. cap. 4. inquit: *Superuenit enim Spiritus sanctus de Cœlis, & aquis superest sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificatæ vim sanctificandi combibunt.*

Et sanctus Ambrosius de ijs, qui mysterijs initian. cap. 3. *Aqua sine prædicatione Dominicæ Crucis ad nullos vsus futuræ salutis: ea cũ vero fuerit salutaris Crucis mysterio consecrata, tunc ad vsum spiritualis lauacri, & salutaris poculi temperatur, &c.*

B Et sanctus Augustinus in lib. quinquaginta homil in 27. inquit. *Quia baptismus, idest salutis aqua non est salutis, nisi nomine Christi consecrata, qui pro nobis sanguinem fudit, cruce ipsius aqua signatur.*

Vtebantur prædicta aqua benedicta quibusdam orationibus, & cœremonijs consecrata, eaque inseruiebat baptismo, vt dixi; sicuti etiam ad effugandos Dæmones, & incantationes, Epiph. hæres. 30. Theodoret. hist. Eccles. 5. cap. 21. ibi. *Qua re confecta Dæmon aquæ aspersæ vim non ferens penitus aufugit, &c.* Et Gregorius Magn. scribit August. in Anglia Episcopo lib. 9. registr. cap. 71. *Ne Fana Idolorum destruantur, sed aqua benedicta aspergantur.* & Cyprian. Arelat. in vita Cæsarij Arelaten. cap. 19. ibi. *Orat igitur sanctum Cæsarium, vt suis precibus eas mali Dæmonis iniurias à se auertat;* C *venit ad eius domum vir beatus, eamque sanctificaturus, benedicta aqua conspergit: moxque adeo omnis illa vexatio profligata est, vt deinceps nil huiusmodi acciderit.*

Qua ratione vsu venit, vt aqua sanctificata ipso ingressu Ecclesiæ, ad leuium sordium expiationem sit exposita, sicuti etiam in priuatis domibus poneretur, vt refert Card. Baron. ad annum 57. vbi Spondan. num. 33. & idem Baron anno 132. vbi Spondan. num. 2. Quod etiam fit manifestum, quoniam in templo Hierosolymitano etiam ad emũdationem positum fuit labrum æneũ quo sacerdotes manus, pedesque ante ingressum lauarent,

rent, ita etiam prę Ecclesiarum foribus constitui solitos fontes aquæ communis ad purificationem, & ad manus ac facies quorūcumque abluendas, sordesq. corporis abstergendas. Quoniam naturalis quidam instinctus docet non nisi puros ad Deum homines accedere debere, & inde euenit, quod non solum Christiani, & Iudæi, sed & ipsi quoque Gentiles ante adorationem se aqua mundarent, vt ex Card. Baron. & Spondan. supra citatis. A

Ex prædictis asseramus, quod Aqua, vti elementum non purget animas nostras à sordibus; imo in sanguine Christi (in quo est nostra salus) easdem emundari hac benedicta aqua, de qua etiam loquebatur Christus ad Samaritanam: sicuti nec minus Diabolus reformidat elementum vti tale, sed benedictionem, & preces ecclesiæ, quas recipit Deus, dum illi supplicatur, vt deleat peccata, & liberet à malis, qui illa benedicta aqua irrigantur, &c. B

De Pane Benedicto.

Quo verò ad Panem benedictum, quem Græci appellant Eulogiæ, & de quo nos diximus supra in cap. 21. de communione per Eulogias: fuit talis vsus satis frequens apud priscos fideles: præbebatur enim ille Cathechumenis, qui nō participabant de Eucharistica mēsa, postea etiam baptizatis conferebatur, qui ad communionem Dominicam non essent dispositi; cumque hoc esset symbolum fraternæ charitatis; propterea Ecclesia vnicum solum panem facere solebat, vt denotaret vnicum corpus misticum à Christo vnico capite depēdens, vt ad Communionem spiritualem inuitarentur, & ad Sacramentalem disponerentur, sicuti disertè exprimitur à Diuo Augustino lib. 2. de Peccatorum meritis, & remissione, vbi docet, quod Benedictus Panis quamuis non sit corpus Christi, sanctum est tamen; sanctius quam cibi quibus alimur, & Sacramentale, sanctificatum per verbum Dei, vt inquit Apost. primo Timoth. cap. 4. ibi. *Omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendū, quod cum* C

A *gratiarum actione percipitur; sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem*, ad quæ verba etiam refertur Benedictio Olei, & consecratio Chrysmæ (de quibus nos infra) vt refert sanctus Cyrillus Hierosolymit. cathechel.33. Hierarchicæ instructionis.

De Benedictione, & vsu Olei Sanctissimi Chrysmatis.

Cap. XXXVII.

B

QVamuis Hæretici antiqui, & recentes abhorreant ab vsu huius sacræ Vnctionis. Quem ritum primo desumptũ ex Dei præcepto ad Moysem, Exod. 30. vers. 31. & seq. his verbis. *Aaron, & filios eius vnges, sanctificabisque eos, vt sacerdotio fungantur mihi: filijs quoque Israel dices: Hoc oleum vnctionis sanctum erit mihi in generationes vestras: Caro hominis non vngetur ex eo, & iuxta compositionem eius non facies aliud, quia sanctificatum est.*

C Oleum, quo vngebantur Reges, non erat sacrum, & tamen legitur primo Reg. cap. 10. *Tulit enim Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius* (nempe Saulis) *& deosculatus est eum, & ait, Ecce vnxit te Dominus super hæreditatem suam in Principem, &c* Et inferius idem Propheta imperante Deo vnxit Dauid, vt in cap. 16. vers. 13. ibi. *Surge, & vnge eum, ipse est enim: tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius, & directus est Spiritus Domini à die illa in Dauid.*

Et apud sanctum Marcum cap. 6. vers. 12. fit mentio de oleo, quo Apostoli vngebant egrotos, & Energumenos, qui sanabantur, & sanctus Iacobus in sua epist. loquitur etiam de sacro Oleo infirmorum; de quo nos

supra diximus: Et sanctum istud oleum, quod inseruit A
saluti animæ, & corporis; satis differt ab vsu alterius similis olei.

De prædicto oleo, seu quia refertur ad Benedictionē, seu ad vsum eiusdem, Clemens Rom. Constitut. Apost. lib. 7. cap. 23. inquit *Vnges eum prius Oleo sancto, deinde baptizabis aqua, postremo consignabis vnguento: vt vnctio sit participatio spiritus, aqua sit symbolum mortis, vnguentum sigillum pactionum: sin autem non fuerit oleum, neque vnguentum Chrysmatis, sat is est aqua ad vnctionē, tum ad sigillum*. Et D. Dionys. Ecclef. Hierarch. cap. 2. latè refert de vnctione, quæ præcedebat ablutionem, ac de ritu benedicendi precibus aquam baptisterij. B

Sanctus Iustinus Martyr, quæst. 137. dicit, nos vnctos ad imitandum Christum, qui dicitur vnctus his verbis. *Oleo inungimur, vt Christi, vnctique fiamus: vnguento autem ad recordationem eius, qui vnguenti vnctionem sepulturam suam esse putauit.*

Et sanctus Basylius de Spiritu sancto, cap. 27. *Consecramus aquam baptismatis, & oleum vnctionis, & ipsum, qui baptizatur; ex quibus scripturis? nonne à tacita traditione.*

At Tertullian. lib. de baptism. cap. 7. postquam ostendisset antiquitatem vnctionis per Sacerdotem, & Leuitas; sicut & verbum Christus, hoc est vnctus, ex quo C
Deus Pater vnxerat eum in qualitate Regis, & Sacerdotis, addit, quod Vnctio sit corporalis, sed effectus spiritualis his verbis. *Sic in nobis carnaliter currit vnctio, sed spiritualiter proficit: quomodo, & ipsius baptismi carnalis actus, quod in aqua mergimur: spiritualis effectus, quod delictis liberemur.* Vt etiam idem refert in lib. de Resurrectione carnis cap. 8. *Sed, & caro abluitur, vt & anima emaculetur: Caro vngitur, vt anima consecretur: Caro signatur, vt & anima muniatur.*

Cyprian. epistola 70. quæ est 12. lib. primi, inquit. *Accipis autem mysterium, hoc est vnguentum supra caput,*

A *put, quia sensus sapientiæ in capite eius, vt Salomon ait.* Hieron. dialog. aduers. Luciferianos ante medium. *Inde euenit, vt sine Chrysmate, & Episcopi iussione, neque Presybter, neque Diaconus ius habeat baptizandi, quod frequenter si tamen accidat, scimus licere laicis.*

Sanctus Augustinus tract. 33. in Ioann. refert Christum sic appellatum ab vnctione, & quod nos simus vncti ad luctandum cum Dæmone his verbis. *Christi nomen a Chrysmate dictum est, latinè vnctio nuncupatur: Ideo autem nos vnxit Christus, quia luctatores contra Diabolum fecit.* Et idem tract. 3. in primum Ioann. *Vnctio spiritualis ipse Spiritus sanctus est, cuius sacramen-*
B *tum est in vnctione visibili,* & paulo post. *Vnctionis sacramentum est virtus ipsa inuisibilis: Vnctio visibilis Spiritus sanctus.*

Concludamus igitur, seu quod Deus se decepit, Ecclesia errauit, sancti Patres vsque in præsens defecerunt à veritate, (quod abhorret dicere) seu approbanda est institutio, & vsus huius sacræ vnctionis.

De Ecclesiarum Dedicatione, & Consecratione Altarium.

C

Cap. XXXVIII.

Impugnarunt hos ritus antiquiores Hæretici, vt & Iulianus Apostara, & Copronimus Imperatores, quorum exempla sequuntur, etiam sectarij nostri temporis, quamuis Scriptura sacra, sancti Patres, & rationes de contrario nos instruant.

In lege Naturæ Patriarchæ Noè, Abraham, & Iacob erexerunt, & consecrarunt Altaria Domino, Gen. c. 8. vers. 20. & cap. 12. vers. 7. & cap. 35. vers. 1. In lege

dd 2 scripta

scripta dixit Deus ad Moysen, Exod. c. 30. *Facies quoq. Altare ad adolendū Thymiama de lignis Sethin habens cubitum longitudinis, & alterū latitudinis, & duos cubitus in altitudine, cornua ex eo procedent, vestiesque illud auro purissimo, tam craticulam eius, quam parietes per circuitum, & cornua, faciesque, & coronam auream per girum, &c.* Et in secundo Reg. cap. vlt. vers. 18. & seq. Dauid ex consilio Gad, erexit Altare Domino in area Areuna: sic etiam lib. 3. Regum, cap. 18. versic. 30. & seqq. legitur Altare Heliæ compositum duodecim lapidibus, iuxta numerum Tribuum filiorum Iacob; similiter lib. 2. Paralipom. cap. 6. in princ. refertur Dedicatio Templi Salomonis: & in lib. Esdræ cap. 1. describitur renouatio templi facta per Cyrum: sicut etiam primo Machab. cap. 4. vers. 16. Post purgationem templi dedicarunt, & consecrarunt Altare diebus octo, quod Græci *Encenia* appellant, & obtulerunt holocausta cum lætitia, & sacrificium salutaris, & laudis, & ornauerunt faciem templi coronis aureis, &c. Et hæc festiuitas solemnis erat Hierosolymæ etiam tempore Saluatoris nostri, vt legitur apud Ioan. cap. 10.

At verò in lege Gratiæ euidens est altare fuisse, cum Christus præcipiat apud Matth. cap. 5. vers. 23. & seq. *Si frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, &c.*

Euseb. de laudibus Constantini circa medium post relationem Ecclesiarum, quas ille ædificauerat Constātinopolis, Antiochiæ, & Hierosolymis: De Romanis sic inquit. *In Lateranensi Palatio Ecclesiam Saluatori dedicauit, & ei continentem Basilicam nomine sancti Ioannis Baptistæ condidit, eo loco quo ipse baptizatus a* S. *Siluestro a lepra mundatus est, quam idem* Pontifex *consecrauit 5. id. Nouemb. qua die imago Saluatoris in pariete depicta Populo Romano apparuit.*

Item refert. *In sanctorum numero locorum in primis semper*

A *semper fuit insignis ea Vaticani pars, quam sancti Petri confessionem appellant: Illuc Constantinus octauo die post susceptum baptismum venit, depositoque diademate, & humi iacens vim lacrymarum profudit; mox sumpto ligone, & bidente terram eruit, indeque duodecim terra cophinis honoris causa Apostolorum oblatis, ac loco Basilicæ Principis Apostolorum designato Ecclesiam ædificauit:*

Item etiam subdit. *Et si B. Syluester in consecratione Altaris Principis Apostolorum decreuerit, vt deinceps non nisi ex lapide Altaria ædificarentur, tamen Basilicæ Lateranensis Altare fuit è ligno erectum: nam cum a sancto Petro, vsque ad Syluestrum propter persequutiones*
B *Pontifices certo loco consistere non possent; quocumque eos necessitas compulisset, siue in cryptas, siue in cœmeteria, siue in ædes piorum; super illo Altari ligneo ad arcæ similitudinem concauo sacra faciebant, quo Altari sanctus Syluester reddita Ecclesia pace honoris causa Principis Apostolorum, qui in illo sacrificasse dicitur, & reliquorum Pontificum, qui vsque ad id tempus ad mysteria conficienda, eo vsi fuerant, in Lateranensi prima Ecclesia collocato, sanciuit, ne quisque in eo præter Romanum Pontificem missam deinceps celebraret.*

Et Sozomenus lib. 7. cap. 24. refert de Theodosio
C Imperatore. Quod cum egressus Constantinopoli ad septimum millia e peruenisset, Deo preces nuncupauit in Ecclesia illa, quam in honorem sancti Ioannis Baptistæ construxerat Et idem Sozomen. lib. 8 cap. primo refert, quod Pulcheria Imperatrix ex auro, gemmisque pretiosis admirabile quoddam donarium pro Virginitate sua, & Imperio fratris Ecclesiæ Constantinopolitanæ donauit.

Concilium Gangrense de anno 324. cap. 6. pronunciat Anathema contra eos, qui reprehendunt Conuentus, qui fiunt in Basilicis, & locis sacris.

Theodoret. lib. 8 de Curat. Græc affect. lib. 8. inquit, Martyrum verò templa conspicua cernuntur, magnitudinisque

dinisque præstantia, omni præterea ornatus genere variata, splendoremque quodammodo pulchritudinis suæ latè fundentia: neque verò huc per annos semel, aut bis, aut quinquies aduentamus, sed in eis sæpe numero dies festos peragimus, sæpe diebus singulis coram Martyrum Domino laudes, hymnosque cantamus. A

Nazianz. orat. in laudem Gorgoniæ sororis inquit: *Quid fecerit audita? caput cum pari clamore, vberrimisque lacrymis Altari admouens, nec se ante ab eo discessuram minitans, quam sanitatem consequuta sit, & protinus liberam se morbo sentijt.*

Et alijs omissis; videmus idem in nobis inuisibiliter operari, quod visibiliter agitur in Ecclesijs, S. August. in serm. 252. de tempore in Dedicatione anniuersaria inquit. *Quotiescumque Altaris, vel templi festiuitatem colimus, si fideliter, ac diligenter attendimus, & sanctè, ac iustè viuimus, quicquid in templis manufactis agitur: totum in nobis spirituali ædificatione complctur, non enim mentitus est ille, qui dixit: Templũ Dei sanctum est, quod estis vos.* Et similiter S Bernar. in Dedicat. Eccl. serm. 1. *In nobis proinde spiritualiter impleri necesse est, quæ in parietibus visibiliter præcesserunt; Et si vultis scire. Hæc vtiq. sunt aspersio, inscriptio, illuminatio, benedictio: Hæc vtiq. in hac visibili domo fecere Põtifices, hæc & Christus assistens Pontifex futurorum bonorum inuisibiliter quotidie operatur in nobis.* B C

Et præterea, quod ex sacris Canonibus prohibitum sit alibi celebrare, quam in sacris locis præter tempus necessitatis. S Fœlix Quartus, epist. prima de ecclesс. cõsecrat. & de Missæ celebrat. inquit: *Si enim Iudæi, qui vmbræ legis deseruiebant, hæc faciebant, multo magis quibus veritas patefacta est, & gratia, & veritas per Iesum Christum data est: Templa Domino ædificare, & (prout melius possumus) ornare, eaque diuinis precibus, & sanctis vnctionibus suis, cum altaribus, & vasis, vestibus quoque, & reliquis ad Diuinum cultum explendum vtensilibus*

A *silibus deuotè, ac solemniter sacrare, & non in alijs locis, quam in Domino sacratis ab Episcopis, nisi summa exigente necessitate, missas celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus.*

Et idem Iustinian. Imperat. Nouell. 77. cap. primo. inquit. *Sancimus præ omnibus nulli licentiam esse, neque Monasterium, neque Ecclesiam, neque orationis domum incipere ædificare, antequam Ciuitatis Deo amabilis Episcopus orationem in loco faciat, & Crucem figat, publicum processum ibi faciens, & causam manifestam omnibus statuens.*

Quod autem consueuissent prisci fideles Ecclesias va-
B rijs modis ornare refert Hieron ad Heliodorum de morte Nepotiani ep. 3. *Erat ergo solitus, si niteret Altare, si parietes absque fuligine, si pauimenta tersa, si Ianitor creber in porta, Vela semper in ostijs, si sacrarium mundum, si vasa luculenta, & in omnes cæremonias pia sollicitudo disposita: non minus, non maius negligebat officiũ, vbicumque eum quæreres in Ecclesia inuenires:* & paulò post. *Hoc idem possumus de isto dicere, qui Basilicas Ecclesiæ, & Martyrum diuersis floribus, & arborum comis, vitiumque pampinis adumbrarit, & quicquid placebat in Ecclesia tam dispositione, quam visu, Presbyteri laborem, & studium testaretur.*

C Et Ambros. lib. 2. offic. cap. 21. *Maximè sacerdoti hoc conuenit, ornare Dei templum decore congruo, vt etiam hoc cultu Aula Domini resplendeat.*

Et sanctus Chrysostom. homil. 3. in epistola ad Ephes. sub fin. ait. *Quin perspicis venerandam illam vasorum supellectilem sic perfusam aquis tanto splendore interlucentem? atqui nostras animas par est reddi istis longè puriores, sanctiores, ac multò splendidiores virtutum ornamentis.*

Confitebitur quilibet ex prædictis rationabile esse differre sacra loca à prophanis; quod Deo dicatum est ab eo, quod communiter omnibus est destinatum: Ec-

clesias

clesias ab Aulis, nisi velimus miscere, & prosternere sacra prophanis. & ea quæ sunt Hierusalem B lial. A

Distincta loca

Addimus prædictis, fuisse in Ecclesijs semper distincta loca: sicuti enim in Templo Hierosolymitano loco distincti erant Sacerdotes à Populo, Viri à Mulieribus, atque à Nuptis Virgines; ita eodem fermè ordine, & dispensatione fuit in Christianorum Ecclesijs obseruatū; & quamuis pauperibus æque ac cœteris pateret Ecclesia precum causa, nulla habita personarum acceptione: tamen sicut olim in templo ad stipem mendicandam ij præ foribus stabant; ita in Ecclesiam ad eleemosynam captandam nefas illis ingredi, ne sacra agentibus, aut B orantibus essent molesti. Baron. in ann. 57. vbi Spondan. num. 37.

De Reliquijs. Cap. XXXIX.

VEneratio, quæ debetur erga Sanctorum Reliquias ex sacro textu, ac ex sanctis Patribus Græcis, & Latinis nobis demonstratur: Etenim discessurus ex Aegypto Moyses habetur in Exod. cap. 13. vers. 19. *Tulit ergo Moyses ossa Ioseph secum &c.* quæ postea sepeliuit in terra Sichen. C

Et de vestimentis Redemptoris nostri habetur apud sanctum Marcum cap. 5. vers. 26. *Quod mulier, quæ erat in profluuio sanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpessa à compluribus medicis, & erogauerat omnia sua, nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat: cum audisset de Iesu, venit retro, & tetigit vestimentum eius, & confestim siccatus est fons sanguinis eius.*

Et de vmbra Petri in actis Apost. cap. 5. vers. 15. habetur, quod in plateas eijcerēt infirmos, & ponerent in lectulis, & grabatis; *Vt veniente Petro, saltem vmbra illius*

A *illius obumbraret quemquā illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis*: Et in eisdem actis Apost. De Paulo refertur cap. 19 vers. 12. *Vt super languidos deferrentur a corpore eius sudaria, & semicintia, & recedebant ab eis lāguores, & spiritus nequam egrediebantur*.

De admirabili virtute Reliquiarum testatur Iustinus Martyr. quæst. 28. his verbis. *Abominationi Græcorum subdita esse Sanctorum Corpora, & sepulchra Martyrum, quæ & Dæmonum amoliuntur insidias, & morborum ab arte medica comploratorum conferunt sanitatem*.

Euseb. lib. 7. histor. refert honorem quem Astyrius B Romanus, Vir Consularis defert Corpori Sancti Marini Martyris, quod splendida, & pretiosa obtegit veste, atque humeris impositum inde deportat, & cum sumptuoso linteo inuoluisset, decenti sepulchro condidit.

Hieron. in vita Pauli Heremitæ tom. 1. in fin. refert honorem delatum ab Antonio vesti dicti Pauli, ibi. *Tunicam eius sibi vindicauit, quam in sportarum modum de palmæ folijs ipse sibi contexuerat, ac sic ad Monasterium reuersus discipulis cuncta ex ordine replicauit, diebusque solemnibus Paschæ, & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est*.

Sanctus Basil. homil in Psalm. 115. habetur. *Prò le-* C *gis Mosaycæ ritu si qui moriebantur horum morticinia habebantur abominationi: contra, mors si cuipiam irrogatur pro Christi nomine, pretiosæ censentur Reliquiæ Sanctorum eius &c.*

Nazianzen. aduers. Iulianum Apostatam orat. 3. circa medium inquit. *Tu post Pilatum Christicida, post Iudæos Dei hostis: non Victimas prò Christo cæsas veritus es? &c. quorum vel sola sanguinis gutta, atque exigua passionis signa idem possunt, quod Corpora, hæc non colis, sed contemnis? &c.*

Et Sanctus Chrysost. præfert honorem, quem Roma reportauit ex Reliquijs Apostolorum, quam ex alijs quibuscumque triumphis, & similibus, vt in homil. 32. in

cc cap.

cap. 16. ad Rom. inquit. *Ego, & Romam propterea diligo; nam & si aliunde queam illam laudare, nempe à magnificentia, ab antiquitate, à pulcritudine, à multitudine, à potentatu, à diuitijs, & à rebus in bello fortiter gestis; sed relictis istis omnibus ob id illam beatam prædico; quod erga illos Paulus dum viueret adeo fuit beneuolus, adeo illos amauit, coram disseruit, & postremo apud eos vitam finiuit. Vnde, & Ciuitas ista hinc facta est insignis, plus quam a reliquis omnibus;* & paulò post. *Quis mihi nunc dabit circumfundi Corpori Pauli? affigi sepulchro, videre puluerem Corporis illius? &c. Oris huius puluerem videre vellem, per quod Christus magnalia, & ineffabilia loquutus est: non solum autem oris, sed, & cordis illius puluerem videre vellem? &c. Videre vellem rursus puluerem manuum illius, quæ in vinculis fuerunt? &c. Puluerem videre vellem oculorum bene excæcatorum, deinde ad orbis salutem respicientium, qui & Christum in corpore videre meruerunt? Vellem, & pedum illorum videre puluerem, qui per orbem currentes laborarunt: Vellem videre sepulcrum, quo recondita sunt arma illa iustitiæ, arma lucis, membra nunc viuentia, tunc vero cum in hac vita essent, emortua.* A B

Quid autem erga nos operentur Sanctorum reliquiæ tradit idem S. Chrysost. orat. in S. Ignatium, dum ait: *Ob eam causam reliquias Sanctorum nobis concessit Deus, vt nos ad se eorum imitatione perducat, & sint nobis velut portus quidam, & idoneum solatium eorum malorum, quæ assiduè nos affligunt.* C

De miraculo Reliquiarum, S. Ambros. epist. 51. quæ est prima lib. 7. & serm. in festo sanctorum Geruasij. & Protasij. *Seuerus &c. vt contigit fimbriam de veste Martyrum, qua sacræ Reliquiæ vestiuntur, clamat, sibi restitutum lumen;* & idem testatur S. August. lib. 9. confess. cap. 7.

Ac de obsequio erga Sanctorum reliquias, S. Hieron. in vita S. Hilarionis, ait. *Postquam Palestina sanctus vir Hesychius Hilarionem mortuum, & sepultum audiuit, per-*

A *venit ad Cyprum, & simulans se velle habitare in eodem hortulo, vt diligentis custodiæ suspicionem Accolis tolleret, cum ingenti vitæ suæ periculo corpus eius furatus est, quod Maionam deferens totis Monachorum, & Oppidorum turbis prospicientibus, in antiquo Monasterio condidit, illesa tunica, cuculla, & palliolo, & toto corpore, quasi adhuc viueret integro, tantisque flagrante odoribus, vt delibutum vnguento putares.*

Et sanctus Augustinus epist. 103. ad Quintianum inquit. *Portant sanè reliquias Beatissimi, & gloriosissimi Martyris* Stephani, *quas non ignorat Sanctitas vestra, sicut & nos fecimus, quam conuenienter honorare debeatis.*

B Et idem Augustinus lib. 1. de Ciuitate Dei cap. 13 ait. *Si enim paterna vestis & annulus, ac si quid huiusmodi tanto carius est posteris, quanto erga parentes maior extitit affectus; nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtique multo familiarius, atque coniunctius, quam quælibet indumenta gestamus.*

Inferamus ex prædictis, quod dum nos veneramur Martyrum, & Sanctorum reliquias, hoc peragimus, vt adoremus eum, cuius illi fuerunt fideles serui; vt refert D. Hieronym. epistola 53. ad Riparium, ibi: *Honoramus autem Reliquias Martyrum, vt eum cuius sunt Martyres adoremus; & vt veneremur eos, qui templum sancti*

C *Spiritus fuere.* Ac etiam, quoniam ipsis reseruata est gloria Resurrectionis, & Immortalitatis, & vt consolemur in absentia animarum ipsorum; dum memoramur eorum labores, luctas, & triumphos; & excitemur ad imitationem eorum, quorum corpora corruptioni erant subiecta, vt nostra, vt de his, & similibus refert Damascen. histor. de Balaam, & Iosaphat cap. 22. & 23. ibi: *Hæc pura, & sancta ossa idcirco circumferimus, vt admirabilium virorum, quorum ipsa sunt, desiderium vtcumque leniamus, eorumque religiosam exercitationem, Deoque caram vitam nobis in memoriam reuocemus, atque ad eiusdem vitæ studium nos ipsos mutuo acuamus, &c. Quoniam mortis me-*

moriam, quæ permagnam vtilitatem affert, atque ad religiosæ vitæ certamina promptos nos, ac velut pennatos reddit, nobis hinc comparamus, ac præterea ex eorum contactu sanctitatem aurimus. A

Quod autem acriter impugnant Hæretici contra nos; quod multitudo Reliquiarum, cuique sancto sit attributa. Respondemus primo hoc processisse, quoniam plurimi Sancti eiusdem nominis sunt nuncupati, vt ex Menologijs Græcis, & Martyrologijs latinis, vnde sæpe quod est vnius sancti alteri fuit attributum. Secundò cũ pietas populorum exardesceret erga Martyres, & alios sanctos, ac exoptarent illi obtinere spolia eorumdem, vt multiplici deuotioni satisfieret, necesse fuit diuidere B prædicta Sanctorum corpora, & ea inter plurimos distribui, vt inquit in proposito sanctus Basilius homil. in 40. Martyr. *Non vno in loco sese clauserunt, sed in multis locis hospitio recepti, multorum patrias ornauerunt:* & cum singulæ partes retinerent nomen illius sancti, vnde fuerunt extractæ, produxerunt multiplicationem corporũ; assumpta parte pro toto: Quod etiam processit cum Altaria antiquitus essent sepulcra Sanctorum (quæ memoriæ nuncupabantur) postea decreuit Concilium Carthaginen. sub Pontificibus Bonifacio, & Cœlestino can. 14. tom. primo, ibi: *Et omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, nisi aut ibi corpus, aut aliquæ certæ reliquiæ sint, aut vbi origo alicuius habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur.* Et ex C his cum fuerit necessario diuisio prædictorum corporũ, non mirum, si inde contigit æquiuocatio sumendo particulam Reliquiarum pro toto Corpore. Quæ diuisio etiam processit, vt singula particularia loca retinerent in tutelam illum, cuius Reliquias possent consequi, ex sancto Ambrosio lib. 5. in Lucam, & idem lib. 1. de Abraham cap. 5. in fin. ibi. *Vnde discimus quantus sit murus Patriæ vir iustus, quemadmodum non debeamus inuidere viris sanctis, nec temerè derogare; illorum enim nos fides seruat,*

A *seruat, illorum iustitia ab excidio defendit: Sodoma quoque si habuisset viros decem iustos potuit non perire.*

De Peregrinationibus, quæ fiunt ad Reliquias Sanctorum, & alia sacra loca.

Cap. XXXX.

B

Diximus supra de Ecclesijs, Altaribus, ac de sanctorum Reliquiis, quoniam ad ea loca prisci fideles peregrinationes suscipiebant, de istis nos modo dicamus; Et quamuis etiam ab Hæreticis eædem etiam impugnentur, ex sacro textu, & sanctis Patribus easdem nos comprobabimus.

Habetur in 1. Reg. cap. 1. vers. 3. quod Elcana Pater Samuel ascendebat de Ciuitate sua statutis diebus, vt adoraret, & sacrificaret Domino exercituum in Silo, & in 2. Regum cap. 15. vers. 7. Dixit Absalon ad Regem Dauid, Vadam, & reddam vota mea, quæ voui Domino in
C Hebron. & apud Lucam 2. vers. 41. Ibat Iesus cum Maria Matre eius, ac Ioseph *per singulos annos in Hierusalem in die solemni Paschæ*. Venerunt quoque Gentiles, vt adorarent, Ioann cap. 12. vers. 20. ibi. *Erant autem quidam Gentiles ex his, qui ascenderant, vt adorarent in die festo*. Et de Paulo legitur in act. Apost. cap. 20. vers. 16. *Festinabat enim, si possibile sibi esset, vt diem Pentecostes faceret Hierosolymis*. Quæ loca adducit S. Hieron. ad Marcellam, vt ad peregrinandum Hierosolymam illa excitetur, dum in epistola 18. inquit. *Si post passionem Christi hic detestabilis locus est, quid sibi voluit Paulus Hierosolymam festinare, vt ibi faceret Pentecosten.*

Huius-

Huiusmodi quoque peregrinationes a sanctis Patribus comprobantur, & sanctus Basilius reprehendit nundinas, & similia in locis sanctis, ad quæ fiebant peregrinationes: interrogat. 44. inquit. *Peregrinandi quidem potestatem ei permittito, qui in peregrinatione sine animæ suæ detrimento, & cum vtilitate eorum, quibuscum congrediatur, possit versari, &c. Illud enim hoc loco intelligendum est nundinationes, & quæstus illos omnes, qui caupones attingunt, fratrum conuentus longissime fugere debere.* A

Et sanctus Chrysostomus homil. 32. in epist. ad Roman. ostendit ardens desiderium, quod ipse habebat, vt inuiseret Reliquias Romæ, & idem homilia 8. in epistola ad Ephes. exaltat catenas Petri his verbis. *Nihil est illa catena beatius. Vellem nunc esse in illis locis, in quibus dicuntur manere illa vincula, & merito viros illos admirarer propter Christi desiderium. Vellem videre catenas, quas pertimescunt quidem, & horrent Dæmones, reuerentur autem Angeli.* B

Socrates lib. 7. cap. 46. inquit. *Theodosius Imp. Eudociam coniugem Hierosolymam misit, quique pollicitus erat illam hoc votum persoluturam, si filiam in matrimonio collocatam cerneret.*

Theodoret. serm. 8. Græcor. affectio de Martyr. inquit. *Vespasianus quoque, & Adrianus sibi templa ingentia excitarunt, verum, & vitali simul cura, & impio honore priuati sunt: Martyrum vero templa conspicua cernuntur, magnitudineque præstātia, omni præterea ornatus genere variata, &c. Neq; vero hæc per annum semel, aut bis, aut quinquies aduentamus, sed in eis sæpenumero dies festos peragimus, sæpè diebus singulis eorum Martyrum Domino laudes, hymnosque cantamus. Quique homines prospera sunt valetudine, conseruari eam sibi a Martyribus petunt, qui vero ægritudinem aliquam patiuntur sanitatem exposcunt, Insuper, & steriles viri, & mulieres dari sibi filios petunt: qui vero parentes sunt integra sibi, & propria* C

A *pria custodiri, quæ consequuti sunt dona, &c. Non qui se ad Deos accedere arbitrentur, sed qui orent Dei Martyres tanquam Diuinos homines, intercessoresque sibi eos apud Deum aduocent, & precentur. Piè verò, fideliterque precatos ea maximè consequi, quæ desiderant; testantur illa, quæ votorum Dei dona persoluunt, manifesta nimirum adepta sanitatis indicia.*

Ex his patet priscos fideles non solũ iter fecisse ad loca Martyrum, eosque exorasse non pro salute spirituali tantum, verum etiam pro sanitate, & prosperitate temporali ipsorum, eorumdemque familiæ, vt etiam refert Sanctus August de Ciuitate Dei lib. 22. cap. 8. infantes, &
B ægrota animalia ad eosdem portabant pro obtinenda sanitate, Gregor. Nissen. in Theodoret.

At quando eorum intercessionibus gratiam obtinuerant, eorum templis, & altaribus, in signum tributi, & consequuti voti appendebant aureas, & argenteas imagines particularium corporum, quæ sanitatem recuperauerant. Theodor. supra adductus, & Paulinus Nolanus in Fœlice.

Præterea non solum Reliquias Sanctorum venerabantur. Hieronym. ad Marcell. epist. 17. eas etiam osculabantur, idem Hieronym. contra Vigilant. Floribus eas spargebant Augustinus de Ciuitate Dei lib. 22. cap. 8. Porta-
C bant illas in fericis linteis, & aureis vasis, Hieron. contra Vigilant. Ante eorum thecas cilicio induti iacebant prostrati, & auxilia eorum intercessione poscebant, Rufin. hist. Eccles. lib. 2. cap. 33. Chrysost. 2. Corinth homil. 26. offerebant Deo sacrificia supra eorum sepulcra, & Reliquias, Hieron. contra Vigilant.

Addimus vlterius, quamuis Deus sit vbique, & veri Adoratores seruiant ei in veritate, & penetralia cordis præcipue ipse respiciat; negari tamen non potest, quod miracula potius in vno loco, quã in alio operetur Deus; cum sit hoc de arcanis iudiciorum eius, vt refert Diuus Augustinus epist. 137. ad Clerum, Populumque Hipponensem

nensem tom. 2. ibi: *Vbique quidem Deus est, & nullo continetur, vel includitur locò, qui condidit omnia, & eum à veris adoratoribus in spiritu, & veritate oportet adorari, vt in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet, & coronet: verumtamen ad ista, quæ visibiliter nota sunt, quis potest eius consilium perscrutari, quare in alijs locis hæc miracula fiant, in alijs non fiant? Multis enim notissima est sanctitas loci, vbi B. Fœlicis Nolensis corpus conditum est, quo volui vt pergerent, quia inde nobis facilius, fideliusque scribi potest, quicquid in eorum aliquo fuerit diuinitus propalatum.* A

Inferamus igitur ex prædictis, quamuis Deus existat in omnibus locis; & præcipuè intra corda nostra sint vera Dei templa, & Spiritus sancti habitacula, ac etiam quamuis ex peregrinationibus persæpe deficiat deuotio, & pietas; vt propterea D. Hieronym. dissuadens Paulino iter in Palestinam initio epist. 13. tom. primo, inquit: *Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse laudandum est.* B

Nihilominus ibi exorandus est Deus, vbi sibi complacet speciali assistentia se manifestare, & gratias concedere: cumque etiam Reliquiarum præsentia inseruiat ad excitandam in nobis deuotionem, vt faciliores reddantur influentiæ miserentis Dei, qui vbique est per essentiam, per præsentiam, & potentiam; sicuti etiam est in anima iusti per gratiam: in spiritibus Damnatorum per iustitiam, & super omnes creaturas per prouidentiam, & in peccatoribus, qui ingemiscunt per misericordiam: similiter credendum est, quod in quibusdam locis speciali protectione, ac affectu existat. C

De

A

De Processionibus, & Rogationibus.

Cap. XXXXI.

VSus Processionum consistit in publicis precibus, seù quod Populus fidelis ordine incedat, & coram Deo adsistat, Ad implorandum auxilium: Etenim
B Tribus filiorum Israel profectæ de monte Domini, Arcaque fœderis Domini præcedebat eos per diem, cum incederent; cumque eleuaretur Arca, dicebat Moyses: vt in Numer. cap. 10. vers. 33. & seq. *Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua.* Redduntur etiam gratiæ Deo in processionibus, vt in 2. Paralip. cap. 20. Iosaphat, & habitatores Hierusalem cum lætitia magna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis, ingressi sunt Hierusalem cum psalterijs, & cytharis, & tubis in domum Domini, &c. Sicuti etiam fiunt quoque preces Ad euertandam Dei iram. Ioel. 2. vers. 15. *Canite tuba in Sion, sanctificate ieiu-*
C *nium, vocate cœtum, congregate paruulos, &c.* Ac etiam quandoque Deo gratulamur, vt apud Matth. 21. *Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via, alij autem cædebant ramos, &c. & quæ sequebantur clamabant dicentes: Hosanna filio Dauid, Benedictus qui venit in nomine Domini, &c.* Et sicuti cum Arca à sacerdotibus portabatur, sequebatur populus cum reuerentia, & deuotione; hoc etiam fit de præsenti, cum sanctissima Eucharistia in Arca figurata, Reliquiæ Sanctorum, seù Crucis signum processionaliter deferuntur.

Quod autem vsus processionum ab exordio Ecclesiæ habuerit originem, de eisdem Tertull. lib. de præscript.

aduerſ. hæreſ. cap. 43. loquitur. *Et Proceſſio modeſta, & Eccleſia vnica.* A

Et D. Hieron. ad Euſtochium de cuſtodia Virgin. epiſtola 12. *Martyres tibi quærantur in cubiculo tuo, nunquam deerit cauſa procedendi, ſi ſemper quando neceſſe erit, proceſſura ſis.*

Et in Concilio Bracharen. 3. cap. 5. habetur, qualiter Reliquiæ ab Epiſcopo, ſeu Leuitis deferendæ ſint in proceſſionibus, vt etiam refert S. Auguſt. de Ciuitate Dei, lib. 22. cap. 8.

Theodoret. de Martiano Imperatore, qui pedibus, in proceſſionibus incedebat, vna cum Epiſcopo Anatolio, lib. 1. Collectan. ex hiſtoria ſic inquit. *Martianus ad ſupplicationes, quæ in campo fiebant pedes egreſſus multa largitus eſt egenis.* B

Sozomen refert reliquias Martyris Meletij ſolemniter in proceſſione Antiochiam fuiſſe translatas, vt in lib. 7. cap. 10. ibi: *Alternatis Pſalmorum cantibus, &c.*

Similiter teſtatur Socrates in tranſlatione Reliquiarũ Martyris Babylę lib. 1. cap. 16. quod Dæmon, qui in delubro Apollinis Daphne habitabat, cum nullum Imperatori reſponſum daret, vicinum Martyrem reformidans: Imperator cauſa intellecta, loculum Martyris, quam celerrimè inde transferri iubet, &c.

Rufin. hiſt. lib. 2. cap. 33. quod Magnus Theodoſius Imperator, antequam Eugenio bellum indiceret. *Cum ſacerdotibus, & populo omnia orationum loca adeuns ante Martyrum, & Apoſtolorum thecas iacebat cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida Sanctorum interceſſione poſcebat.* C

Imperator Theodoſius Iunenis fecit proceſſionem relatam per Nicephorum lib. 14. cap. 3. hiſtor. Eccleſ. ibi *Litania inſtituta eſt ſupplicantes proceſſere, atque vna concors Eccleſia Ciuitas tota, & ipſe medius Theodoſius hymnis canendis præijt, habitu priuato incedens, minimè verò eum opinio feſellit. Statim enim Cœlum aereum turbidum*

A bidum ſerenitate commutauit, & frumenti non mediocrem inopiam quadam frugum copia, & vbertas eſt conſequuta.

Et ſanctus Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 22. cap. 8. inquit. *Memorati memoriam Martyris Stephani, quæ poſita eſt in Caſtello Synicenſi eiuſdem loci, Lucillus Epiſcopus populo præcedente, atque ſequente portabat; fiſtula cuius moleſtia iamdiu laborauerat, illius piæ ſarcinæ vectatione repentè ſanata eſt: nam deinceps eam in ſuo corpore non inuenit.*

Ac Imperator Iuſtinianus in authent. 123. de ſanct. Epiſcop. cap. 31. inquit. *Si hæc ſacra myſteria conturbauerit, aut celebrare prohibuerit, capitaliter puniatur: hoc ipſo in litanijs, in quibus Epiſcopi, & Clerici reperiuntur, cuſtodiendo, &c.*

B

Quo verò ad Rogationes refert Sidonius Appollinaris lib. 5. Ep. 140. quod S. Mamertus Epiſcopus Viennen. redegit illas in meliorem ritum ad auertendam Dei irã; quæ hominibus minabatur propter terræ concuſſionem, ferocium Animalium inſolitas incurſationes, & ſimilia; referens idem prædictas Rogationes etiam ex ante fuiſſe in vſu, ſed cum irreuerentia, negligentia, & alijs imperfectionibus, &c.

Inferamus ex prædictis, quod ſi in priuato permiſſum

C eſt Deum precari; quanto magis hoc laudabile, & proficuum erit in publico multiplicatis Interceſſoribus, vt in prædictis Proceſſionibus, & publicis Rogationibus, dummodo, ebrietates, crapulæ, & alia illicita non intercedant, vt refert dictus Apollinaris.

 A

De Lucernis Christianorum, & alijs Luminibus.

Cap. XXXXII.

QVoniam prisci fideles sæpissimè Lucernis vtebantur, quarum inter alias duas habeo penes me ex ære cum signo, . X. quod. P. intersecat vt in figura, ☧ quibus litteris Crucem, & Christum fuisse denotatum supra demonstrauimus; vt similiter hoc idem denotat signum ⳨ in altera mea Lucerna fictili: Et hæc symbola congruè lucernis fidelium apposita, cum ipse Christus testetur de se: *Ego sum Lux Mundi; qui sequitur me, non ambulat in tenebris*: & in psalmo; *Lucerna pedibus meis verbum tuum*. B

In altera Lucerna, in qua est impressus Christus portans in humeris ouem; eiusdem charitas ardens præsefertur, cum ipse Christus testetur; quod pro ouibus suis ponit animam suam.

Est alia in Columbæ forma, quæ cum sit symbolum Spiritus sancti, vt diximus ignis consumens est; & vt inquit Chrysost. homil. in Matt. *Ideo à Spiritu sancto speciem Columbæ susceptam, quoniam præ omnibus animantibus hæc cultrix est charitatis*. C

Demum altera in qua Palmæ sunt expressæ, & hæc ad Martyrum sepulcra consueuerat apponi, vt in Apocalypsi: *Palmæ in manibus eorum*.

Altera, in qua Ceruus est effigiatus, denotat sitim animæ fidelis ad Christum, vt per Psalmistam. *Quemadmodum desiderat Ceruus ad fontem aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus*.

Quam-

APVD. AVCTOREM

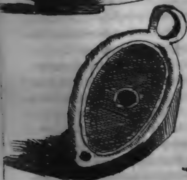

Cap. 42. pag. 228. lib. 3.

A Quamuis ab Hæreticis etiam repellantur luminaria in sacris Ritibus: nos vt solemus de iisdem videbimus ex sacro textu, ac etiam ex sanctis Patribus: In Exod. cap. 25. vers. 3. habetur. *Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo*: & vers. 37. *Facies & Lucernas septem, & pones eas super Candelabrum, vt luceant exaduerso*; ac etiam in Exod. cap. 27. vers. 20. & 21. ibi. *Præcipe filijs Israel, vt offerant tibi oleum de arboribus oliuarum purissimum, piloque contusum, vt ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonij*. Et in Leuitic. cap. 6. vers. 12. habetur. *Ignis autem in altari semper ardebit*.

Habetur tomo primo Conciliorum in vita Sancti
B Syluestri, vbi agit de magnificentia Constantini, quod inter dona, quæ fecit Imp. Reliquijs SS. Petri, & Pauli, & S. Laurentij, ac etiam Ecclesiæ S. Crucis; erat numerus magnus candelabrorũ, & lampadum magni pretij, quæ ardere perpetuò debebant ex Balsamo, & alijs oleis pretiosis.

Sanctus Cyrillus Hierosolymitan. orat. de occursu Domini inquit: *Læti hodie lampades ornemus, tamquam filij lucis: ceras veræ lucis Christo offeramus, quoniam lumen ad reuelationem gentium mundo apparuit; ideo lumina ex lumine supra niuem resplendeamus, supra lac dealbati, supra sapphirum illuminati, supra immaculatas*
C *tas columbas in cœlo euolantes, ita in nubibus ad Dei occursum occurramus*.

Et sanctus Gregorius Magnus assignat fundum pro luminibus in Ecclesia sancti Pauli lib. 2. Regist. epist. 9. *Vtile iudicauimus eamdem massam, quæ ad Aquas Saluias nuncupatur cum omnibus fundis luminaribus deputare*: & idem lib. 1. dialogorum de Constantio Mansionario Eccles. sancti Stephani ait: *Quadam vero die dum in eadem Ecclesia oleum deesset, prædictus Dei famulus lampades Ecclesiæ impleuit aqua, atque ex more in medio papyrum posuit: quas allato igne succendit, sicq; aqua arsit in lampadibus, ac si oleum fuisset*.

Quan-

Iudæos lumina accēdisse

Quantumlibet ad tenebras noctis expellendas lampades fuisse collocatas, quisque iure possit dicere; tamen exploratissimum est consueuisse quoque Iudæos lætitiæ causa etiam lucernas accendere, cum celebritatem aliquam agerent, vt docet Persius satyr. 5. dum agit de Natali Herodis Regis, quem Iudæi celebrabant ibi. A

. . . . . . at cum
Hrodis venere dies, vnctaque fenestra
Dispositæ pinguem nebulam vomuere Lucernæ
Portantes violas

Nec lætitiæ tantum, sed etiam Religionis ergo idem factitari solitum (vt prætermittamus de candelabro aureo septem infusoria habente) locuples est testis Iosephus lib. 18. antiquit. cap. 6. dum asserit ad Scolam Pontificiam in Turre Antonia quotidie solitum accendi lucernam. B

Luminibus vsos Christianos.

Hunc autem vsum antiquitus in Ecclesiam demanasse, Baron. in anno 51 vbi Spondan. num. 10. cum etiã ordinem Ceroferariorum, seu Acolytorum Clericorũ, quorum munus erat ferre accensos cereos & licet aliquando nocte, vt in vigiliis, tamen etiam clara diei luce peragi consueuisse certissimum sit, Cardinal. Baron. in annum 58. vbi Spondan. num. 26. Nam & per totas Orientis Ecclesias, quando legendum esset Euangelium, accendi solita luminaria iam Sole rutilante, quæ denotant gaudium spirituale in nobis ex Verbo Dei, ac per illud tenebras infidelitatis, & ignorantiæ fuisse expulsas: Hieron. contra Vigilant. cap. 3. Idemque ad Martyrum reliquias in iisdem Orientis partibus fieri solitũ, Epiphanius in epistola ad Ioannem Hierosolymorum Episcopum; ac pariter Athanasius in epistola ad omnes Orthodoxos ex persecutione Arianorum deplorat Cereos a fidelibus oblatos ab Arianis sublatos, & in eorum templis accensos. C

Quod

Quod etiam in Ecclesijs Occidentis a fidelibus quoque exhiberi solitum, Hieron. aduersus Vigilant. in epist. 58. ad Ripar. multa docet: tum de re ipsa, quæ fieret, tum de luminum mystico sensu, & non ea ad Martyres illuminandos (vt exprobat Vigilant.) tanquam ipsi eo lumine egerent, accendi, sed ad pium Religionis cultum, ex Augustin. serm. 215. de tempore, & aliis: etenim vt inquit Molanus in histor. SS Imaginum lib. 2. cap. 41. quod nos protestemur sanctos illos, ante quorum imagines cereos accendimus luxisse, dum viuerēt in medio nationis peruersæ, velut luminaria in hoc mūdo; nunc vero ex isto loco caliginoso eosdem peruenisse ad locum claritatis æternæ, vbi Agnus, qui in medio throni est, eos illuminat; ac etiam sensibilia lumina symbolum sunt immaterialis illius, & a Deo dati luminis, sicuti & Aromatum incensio sancti Spiritus afflatum, & repletionem significat.

De Mistico luminum sensu.

B

Cerei Paschalis Benedictio, & vsus in Ecclesia antiquissimus, & vt in singulis Parrochiis incenderetur, statuit Zosimus Papa, vt refert Baron in ann. 418. vbi Spōdan. num 8. Causa Benedictionis Cerei in vigilia Resurrectionis Domini exprimitur in Concil. Tolet. 4. can. 8. *Lucerna, & Cereus in vigilia sacra Resurrectionis propter gloriosum noctis ipsius sacramentum solemniter benedicatur, vt sacræ Resurrectionis Christi mysterium, quod tempore huius noctis votiuè aduenit, benedictione sanctificati luminis suscipiamus.*

Cereus Paschalis.

C

Non præteribo vsum cereorum, qui in funeribus Christianorum accenduntur; nam eo quamquam veteres Ethnici vtebantur in suis funeribus; Christianis tamen is familiaris fuit: id quod vt aliis locis supersedeā in orat. sanct. Gregor. Nissen. in Beatam Mariam, dum inquit. *Ex vtraque autem parte præcedebat non exiguus Diaconorum, Ministrorumque numerus, qui omnes ordine progredientes accensos cereos manibus gestabant.* Et Nazianzenus in orat. funebri Cæsarei fratris refert,

In Funeribus christianorum

de

de eorum communi matre procedente in funere, his verbis; *Matre accensas faces gestante*; & idem Nazianzenus etiam refert de eodem ritu in alia oratione, in funere sororis Gorgoniæ, Patris Gregorii, & Basilii Magni. Euseb. in vita Magni Constantini, cap. 66. inquit. *Milites arreptum cadauer* (Constantini) *aurea capsa includunt, & vndique purpurea veste contectum Constantinopolim perducunt: ibi tum in omnium magnificentissimis Imperatorijs ædibus celso, atque edito loco deponunt, luminibusque circumfusis aurea super candelabra accensis, admirabile spectaculum intuentibus prabebant, & sanè eiusmodi quale nunquam in terris vllum à condito mundo sub Sole visum est.* A B

Præterea, quod Lucernariæ preces ab ipso ecclesiæ exordio dicerentur, Baron. anno 51. & ibidem Spondan. num. 20.

Addimus etiam, quod candelabra in templis per modum coronarum posita, aut pendentia non sint nupera, sed vetustissimi vsus, dicente Paulino Natali 3.

Clara coronantur densis altaria lychnis,
Nocte, dieque micant.

& idem alib. Natal. 9.

. . . . *Tectoque supernè*
Pendentes lychni spiris retinentur ahenis,
Et medio in vacuo laxis vaga lumina nutant C
Funibus.

Vasa luminum sūptuosa. Sed quam sumptuosa esse solerent vasa aurea, vel argentea, aut alterius metalli affabrè facta ad lumina accendenda composita, in quibus non oleum, vel cera solum, sed interdum Opobalsamum, aut Nardinum oleum in honorem Dei, & Sanctorum incenderetur. Extat in libello de Munificentia Magni Constantini, tom. primo Conciliorum in Siluestrum. Quod non sub christianis Imperatoribus solùmodo, sed vrgente adhuc persequutione Diocletiani præter alia vasa aurea, & argentea; Ecclesiæ vti consueuerunt argenteis Lucer-

nis

A nis, quibus lumina incenderentur ex D. August. ep. 165. & contra Crescon. lib 3. cap. 29. Baron. anno 57. & ibidem Spond. num. 36.

Luminum vsum fœliciter in Ecclesias introductum multoties à Deo stupendis signis editis confirmatum esse; innumera sunt apud auctores exempla: quinimo ipso etiam oleo lampadum, necnon cera è candelabris sumpta, cōplura peragi consueuisse miracula, cum morbos pellerent, Dæmones abigerent, mortuos resuscitarent, ex August. de Ciuitate Dei lib. 22. cap. 8. Theodori in histor. sanctorum Patrum cap. 21. Baron. in ann. 58. & ibidem Spondanus num. 30. & anno 371. vbi Spondan. *Miracula propter lumina.*

B num 9. & anno 412. vbi Spondanus num. 15. & præter cœtera miracula refertur in proposito de lampadibus extinctis, iubare diuino reaccendi solitis quotannis diebus Passionis Domini in Ecclesia Hierosolymitana, ex Baronio anno 326. num. 6. Ac etiam Igne fides probata aduersus Hæreticos, Baronius anno 471. num. 2. sicuti & posterioribus sæculis permulta edita miracula ex cereis illis acceptis ex Cereo Paschali, quæ sacro Chrismate delibutæ, & Benedictione sanctificatę Agnus Dei nominantur, Baron. in ann. 58. vbi Spondan. 30. & nos etiam inferius dicemus.

Licet autem Gentiles Lætitiæ, & Religionis causa

C eumdem luminum vsum interdiu vsurpare consueuissent: Iuuenalis satyr. 12. ibi.

Cuncta nitent, longos erexit ianua ramos
Et matutinis operitur festa Lucernis.

Sueton. in Caio cap. 13. Ammianus lib. 21. Seruius in 5. Aeneid. adeo vt etiam Imperatoribus faces ardentes præferrentur: Herodian lib. 1. Tamen cum illum ipsum æque Iudæi obseruarent, vt diximus non potius à Iudæis, sicut & pleraque alia, quam à Gentilibus (vt calumniatur Vigilantius) Ecclesiam eam mutuatam esse dixerimus? si verò concesserimus id acceptum etiam à Gentilibus esse: quid absurdum, si quæ olim in cultum *Ritus Christianorum etiam a Gentilibus processisse.*

Idolorum fierent, eadem postea in honorem martyrum conuersa fuerint? ex Hieronymo aduersus Vigilantium: Vel quia in Natalitiis, & aliis Principum celebritatibus factitari solerent, eadem ad Natalitia, & celebritates martyrum translata? si quæ diebus Sabbathis Lucernæ accenderentur in templis, non quod, vt inquit Seneca Dii egerent Lumine epist. 66. eædem in Dei Genitricis honorem sint commutatæ? si qui in Saturnalibus cerei erogabantur: Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 7. in solemnitate occursus Domini, & sanctissimæ eius Genitricis B fuerint conuersa? si vero Aegyptiorum anniuersaria solemnitas dicta Accensio lucernarum, qua noctu circa domos suas frequenter accendere consueuerant, Herodotus lib. 2. fol. mihi 142 Eædem in festiuitatem Ascensionis Dominicæ fuerint permutatæ? Beda de locis sanctis cap. 7. Quinimo Tertullian. de Idolis cap. 14. exprobrat plures inueniri Ethnicorum fores sine lucernis, quam Christianorum, ne more Gentilium hæc illi præstando in Idololatriam inciderent: Datur intelligi, quã necessario, & piè consultum fuerit, vt luminum sacer vsus à superstitione Gentilium vindicatus, veri Dei cultui fuerit consecratus: & de ijs vide Baronium anno 58. vbi Spond. num. 28. & seq.

Ex prędictis infertur, vt deferantur lumina ad denotandum, quod tenebræ infidelitatis, & ignorantiæ euanuerint; & per lumen corporale declaretur, quod legimus in psalmo 118. vers. 105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis*. Deferimus etiam lumina in Processione, in Funeribus, & Baptismate ad profitendam fidem, quæ nos illuminat in medio tenebrarum huius mundi, vt ex D. Hieron. aduersus Vigilãt. habetur: *Et quicumque accendunt cereos secundum fidem suam habent mercedem, dicente Apostolo: vnusquisque in suo sensu abundet*: sicuti etiam ex dictis luminibus denotamus spem, quam habemus fruẽdi aliquando meliorem vitam gratia, & meritis illius, qui dixit; *Ego sum Lux*.

A *Lux mundi, qui ſequitur me non ambulat in tenebris*. Aduertendum tamen ex ſacra Trident. ſynodo ſeſſ. 22. in decreto De obſeruandis, & euitandis in celebratione Miſſæ, quod candelarum certus numerus, qui magis à ſuperſtitioſo cultu, quam a vera religione inuentus eſt, omnino ab Eccleſia remoueatur.

Non prætcribo hic aliquid recenſere de aliquibus lucernis perpetuis, repertis accenſis, non ſolum ſæculis præteritis, verum etiam temporibus noſtris in catecumbis, ſeu cryptis ſanctorũ in Vrbe, ac etiã & in aliis prophanis locis, vt de ſimili reperta in Phano Veneris, D. Auguſtin. de Ciuitate Dei lib. 21. cap. 6. dicens id potuiſſe ſuccedere, vel arte Dæmoniaca, vel quod in lu- *De lucernis perpetuis.*

B cerna illa mechanicum aliquod de lapide Asbeſto, ſeu Carbaſio ars humana molita ſit; & huic poſtremæ opinioni ſubſcribunt Albertus Magnus de mineralibus cũ aliis, quos refert & ſequitur Licetus De reconditis antiquorum Lucernis lib. 1. cap. 9. aſſerentes omnes vnanimi conſenſu Asbeſton eſſe lapidem, qui ſemel accenſus eſt inextinguibilis.

Refert etiam Frater Leander nella deſcrittione d'Italia cap. della campagna di Roma, tempore Pontificatus Alexandri Sexti fuiſſe repertum in arca marmorea cadauer cuiuſdam puellæ infuſum intra liquorem aromatum, nec aliqua viciſſitudine temporum offenſum, &

C in eodem ſepulcro lucerna accenſa, quæ ſtatim extincta fuit.

Diebus præteritis cum ego ſermonem habuiſſem de huiuſmodi perpetuis lucernis, vna cum Iulio Fauera, qui optimam habet de Vrbis cœmeteriis, ſeu cathecumbis cognitionẽ propter aſſiduam, & lõgam illarũ inuiſionẽ atteſtatus enim eſt ille mihi annis præteritis in cœmeterio Callixti ſe vnã ex dictis perpetuis lucernis reperiſſe accenſam, ſed illam lumine ſatis lento reſplenduiſſe: ita vt apparente alio lumine dicta lucerna non agnoſceretur; tandem dictus Iulius è muro, cui illa erat affixa, cum

eam eruisset, extincta est; ac in ea lucerna non aliquem A
se vidisse liquorem, seu bitumen, sed tantum quamdam
rasinam, quam forsan ex dicto Asbesto, seu Carbasio
lapide fuisse confectam satis probabile est: & hæc satis
de lucernis, seu aliis luminibus. &c.

De Aere Campano, seu Campanis.

Cap. XXXXIII.

B

CAmpanæ nomen ex Campania Italiæ prouincia desumptum, ibique primum eædem fieri cœperũt: & quæ grandiores essent Campanæ dicebantur, minores autem, quę a sono tintinnabula vocantur, Nolas appellant à Nola eiusdem Ciuitatis Campaniæ, vbi eadem vasa commentata sunt, vt refer Vualfridius Strabo De Rebus Eccles. c. 5. ac etiam Baron. in Anno 57. vbi Spond. n. 41.

Quamuis earum vsum satis antiquissimũ ex Dei præcepto ad Moysẽ, Exod. 28. vers. 33. vt in firma Põtificiæ vestis parte apponerentur mala punica, & tintinnabula C *ibi mixtis in medio tintinnabulis; ita vt tintinnabulũ sit aureũ, & malum punicum. &c* quæ indicabant Populo aduentũ ipsius Pontificis vt à negocijs ij supersederent. Ac etiam præcepit Deus ad Moysem, vt legitur in Numer. cap. 10. in princ. *Loquutus est Dominus ad Moysem dicens: Fac tibi duas Tubas argenteas ductiles, quibus conuocare possis multitudinem, quando mouenda sunt castra:* & paulò post vers. 10. ait; *Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis; vt sint vobis in recordationẽ Dei vestri: Ego Dominus Deus vester.* Quos textus etiam

A etiam ad comprobandum vſum campanarum adducunt Alcuinus de diuin. offic. cap. 28. & Vvalfridius Strabo de rebus Eccleſiaſt. cap. 5.

Non ſolum apud Chriſtianos: verum & apud Ethnicos fuit etiam vſus campanæ, ſeu tintinnabuli, ex Martiale.

Redde pilam, ſonat æs thermarum ludere perges.

Etenim præ cœteris metallis ad res diuinas adhiberi ſolitum Aes; teſtatur Macrobius lib. 5. Saturnal. quod etiam innuit Sextus Pompeius; ſicuti etiam Euſebius Cæſarien. referens de Matre Deorum lib. 2. de præparar. Euangel. cap. 10. ait: *Sacerdos autem vtriuſque ſe-* B *xus vir, & fœmina conſecrat, & Vrbem vt ſolent tibiarum, & tympanorum ſonitu perluſtrant.*

Sanctus Ephrem, qui vixit de anno 370. meminit etiã cuiuſdam ſigni, quod ſuo tẽpore dabatur ad Synaxim, vt in parænesi 43. ibi. *Signo ad Synaxin, & officium dato, omnium vltimus tunc frater occurrit, & ante omnes è congregatione exire conatur.*

Et ſanctus Gregorius Turonen. qui floruit ann. 580. idem refert in vitis Patruum cap. 4. agens de Gregorio Lingonenſi Epiſcopo ibi. *Obſeruatores oſtium baptiſterij obſeratum inuenientes, claue ſua ſolita operiebant: commotoque ſigno ſanctus Dei, ſicut reliqui omnes ad offi-* C *cium Dominicum conſurgebant.*

Aeris campani, ſeu campanæ vſum deducam ab anno 600. (de grandiuſculis loquor cogendi Chriſtiani populi ad diuina officia) quia tunc vixit auctor Ordinis Romani, qui Titulo de Sabbato ſancto ſic ait. *Iuſſi incipiunt in Eccleſia Litaniam, Tertiam, & Campanæ tanguntur, & ingrediuntur ad Miſſam.* Et idem Auctor Ordinis Romani, in ordine proceſſionis, cum Epiſcopus feſtiuis diebus Miſſam celebrare voluerit. *Cum tintinnabulum ad Tertiam ſonuerit omnes ſimul fratres in Chorum ordinatim conuenire debent*: & idẽ refert Cardinalis Baronius ad annum 614. ex actis ſancti Lupi, &

ex

ex eo tempore talis vsus ad omnes transiuit ætates. A

Audoenus, qui scripsit vitam sancti Eligii anno 650. nominat expræsse Campanas lib. 2. cap. 21. dum inquit. *Sed vt eius temeritas reprimeretur, Campana rationis expers Beato viro obtemperans, nullum sonum reddidit: perstitit ille restim trahendæ campanæ, sed sonum exprimere non potuit.*

Et Ven. Beda, qui scribebat historias Anglorum anno 700. nobis demonstrauit, quod tunc temporis etiam sonabant campanæ speciali quodam sono, cum quis è vita exisset vt in lib. 2. histor. cap. 23. ibi. *Hæc in dormitorio sororum pausans, audiuit subito in aere notum campanæ sonum, quo ad orationem conuocari, vel excitari solebant, cum quis eorum de sæculo fuisset euocatus.* Et talis ritus etiam de præsenti seruatur in Anglia; vt cum quis decessit, statim campana propriæ illius parochiæ speciali quodam modo sonet per aliquod tẽporis spatiũ (vt ego annis præteritis cũ essem Londini in Anglia annotaui ex continuo tali sonitu per vrbem, ac etiam ex relatione Ciuium, & Incolarum) quamuis Regnum illud iamdiu a vera Christi Religione apostatauerit, ac etiam ipsi Angli negent modo orationes, & suffragia pro defunctis proficua; nec aliam in hoc ab illis rationem potui percipere, quam quod talis sonus sit ritus antiquæ Ecclesiæ Anglicanæ. B

Præterea circa talem campanarum sonitum, refert etiam Carolus Magnus de ritibus veteris Ecclesiæ, ibi: *His finitis pulsantur signa ad Missam publicam:* Similiter earumdem originem tradit Guilbertus Tornacus, cap. 16. de offic. Episc. *Signa, quæ pulsantur in Missæ principio Tubas argenteas signant, & ductiles, quibus conuocabatur populus in veteri testamento.* C

Aduertendum tamen est, prædicta de primo campanarum vsu ad solam Ecclesiam Latinam referenda esse; Nam Græcis multo post, nimirum anno Christi nati 865. illæ vsui esse cœperunt, cum a Duce Venetiarum

tiarum

A tiarum Vrso Patriciaco ad Michaelem Imperatorem missæ fuissent, vt ex Venetiarum historiis, asserente hoc idem Baronio in dicto anno 865. vbi etiam Spondanus num. 7. Et hoc verisimilius, quia anno 830. quo vixit Amalarius Fortunatus, meminit ipse lib. 4. de Eccles. offic. cap. 21. Lignorum soni, qui Constantinopoli in vsu erat, Iunioris Romæ nomine vocata. Præterea Anastasij Martyris sæculo nondum fuisse vsum campanarum in Græcia, sed lignorum, legimus in septima synodo, act. 4.

Rursus obserua, Monachos non nisi anno 740. campanis vti cœpisse, cum Zaccharias Papa, qui in ea tempora incidit, tulerit priuilegium Cassinensibus, quod in B diurnis, & nocturnis Ecclesiæ officijs signum in Ecclesia pulsarent.

Turcæ dissidentes a christianis odio forsan, quod ipsi prius cãpanas adhibuerint, propterea illi campanis non vtuntur; vocant enim populum suum ad templa, opera ministrorum, quos præcones vocant, Glos. in Clem. 1. de Iudæis, & Sarac.

Campanæ originem duxerunt ex Tubis Hebræorum, vt diximus supra, quibus populus conuocari solebat Albinus de diuin. offic. cap. quid significent vestimenta, &c. ibi. *Signorum vsus a veteri testamento sumptus est in* C *lib. Num. Dixit Dominus Moysi, fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare possis multitudinem.* Voce signorum campanas intelligens: Iisdem ferè verbis, idem refert Fortunatus de Eccles. offic. lib. 3. cap. primo, nec aliter sentit Guilbertus Tornacus de offic. Episc. cap. 15.

Quare autem æs Campanum pulsetur ad officia sacra prænuncianda, refert Albinus de Diuin. offic. cap. 100. *Campanæ enim significant Concionatores.*

Diuerso æris Campani sono ad Missam reliquosque Ecclesiasticos Conuentus olim conuocabantur fideles. Tornacus cap. 25. de offic. Episc. ibi. *Et quod distin-*

guebatur

guebatur antiquitus in Clangore tubarum, & differentia sonituum, cum aliter in conuocationibus faciendis, & aliter etiam pro mortuis. & idem ab auctore Ordinis Romani de Feria 5. in Cœna Domini ibi. *Ipso die sonētur Campanæ ad Missam, & ad cæteras horas, sicuti mos est diebus solemnibus.* A

Aduerte tamen, quod in familiis mendicantium Ioannes PP. 22. anno Domini 1320. vetuit, ne pluribus campanis vterentur sine Apostolicæ Sedis licētia specialiter, sed vna tantum pro loco sint contenti extra. De officio Custodis, & hoc forsan propter Votiuam paupertatem, quam professi sunt.

Inoleuit antiquitus mos, vt diebus aliquot Hæbdomadæ sanctioris campanæ non pulsarentur, sed in earū locum sufficeretur è ligno sonus. Prioris causa fuit, quia campanæ diuinam prædicationem significant; tūc autē Apostoli, qui ante de rebus Diuinis incredibili animi ardore disserebant, obmutuere. Albinus de diuinis officijs cap. de Cœna Domini ibi. *Quia ordo Prædicatorum tempore Passionis siluit, reticetur sonus signorum Campanarum.* & idem latius refert Ioannes Beletus de diuin. offic. cap. 100. B

Quare nō sonēt in hebdomada sancta.

E ligno vero sonus in locum campanarum suffectus, quia illud significabat Christum, qui pendens ex ligno crucis, Patrem precatus est, vt suæ mortis ministris ignosceret, solusque dum pateretur, cœlestem doctrinā prædicare non destitit, ex dicto Beleto ibidem. C
Magnus tamen è ligno editur sonus: Tabula lignea Christum significat, qui in ligno clamabat, Prædicabat, orabat, dicens: Pater, dimitte eis, quia nesciunt quid faciunt; pulsatur igitur lignum, quia tum solus Christus extitit concionator. Præterea ligni pulsandi tribus hebdomadæ sanctioris diebus est inditiū humilitatis Christi, eūque a nobis intimis sensibus colendum; Fortunatus lib. 1. de Ecclesi. offic. cap. 12. & idem lib. 4. cap. 21.

Additur etiam tertia Ratio, vt recoleretur memoria

veteris

A veteris ritus, cum fideles in occultis locis delitescentes ligneis tabulis vterentur : Fortunatus ibidem ait. *Potest in hoc humilior vsus Romanæ Ecclesiæ designari antiquis temporibus, quando latitabat per cryptas propter persequutores, nam adhuc Iunior Roma, quæ antiquis temporibus sub vno Domino cum antiqua Roma regebatur, vsum lignorum tenens non propter æris penuriam, sed propter vetustatem.*

Triplici modo in principio nascentis Ecclesiæ Cõuentus fidelium indicebantur; nonnullos scilicet solo pietatis, & Religionis studio ad statas horarias preces conuenisse; Alios Prænunciationibus publicis inuitatos esse. B Quosdam verò in præcedenti solemnitate subsequuturam didicisse. vt ex Vualfrido Strabone, De Reb. Eccles. cap. 5. Verum hoc contigisse, dum Gentilium persecutio in Christianos defecit; Ac post Magni Constantini tempora, quando res Christiana melius haberi cœpit, nec dum cœptus vsus æris Cãpani, certos homines huc, illucque mittebant Christiani, ad conuentus indicendos. Sanctus Hieron. epist. 22. ad Eustoch ibi. *Cum ad Agapen vocauerit Preco, conducitur.* Sicuti etiam sonus ligni ad conuocandos fideles fuit in vsu maximè, cum in cryptis fideles latitabant, vt ex Fortunato dicto cap. 21. & refert Metaphrastes in vita sancti Theodosij Cœnobitæ, & in vita C sancti Ioannis Chrysostomi : Et præterea etiam Monachos, & Moniales ad Missam, reliquosque Ecclesiarum conuentus voce Alleluia vocatos esse. Sanct. Hieron. epist. 23. ad Marcel. ibi. *Nunc ad orandum festinat, consurgit, & tinnula voce cæteris Alleluia præcipiens, prior incipit laudare Dominũ suum*, & epist. 27. ad Eustoch. *Post Alleluia cantatum, quo signo vocabantur ad Collectam, nulli residere licitum erat.* Refert etiam Card. Baron. ad annum 58. vbi Spondan. numer. 40.

Addimus prædictis campanas in Ecclesia tunc pri-

Benedictio Cãpanæ. mum benedici solitas, & nomine imposito Deo consecrari: quando Ioannes Decimustertius Summus Pontifex, cum in Vrbem rediisset, contigit Primariam Lateranensis Ecclesiæ campanam miræ magnitudinis, recens ære fusam super campanile eleuari: quam prius idem Pontifex sacris ritibus Deo consecrauit, atque Ioannis nomine (cuius Ecclesiæ esset vsui) nũcupauit. Qui sacer ritus in Ecclesia perseuerauit, vt eo modo campanæ in Ecclesijs collocandæ, Deo primum imposito eis nomine dicarentur; quod testantur veteres Codices Rituales: licet errore vulgi pro arbitrio vtentis vocibus, dicantur baptizari campanæ, cum eiusmodi benedictionem; & nomen (sicut in baptismo nomen infantibus imponitur) ab Episcopo accipiunt; refert Baronius in anno 968. vbi Spdndanus num. 4.

De Cantu in Ecclesia antiquissimo, & alijs Musicis Instrumentis.

Cap. XXXXIV.

MOs semper fuit laudare Deum in psalmis, & cantibus; vt de Dauid psallẽte, dum Saul à malo spiritu obsidebatur, 1. Regum cap. 19. vers. 4. & 10. habetur. *Et factus est spiritus Domini malus in Saul; sedebat autem in domo sua, & tenebat lanceam: porrò Dauid psallebat manu sua*, &c. Et idem Psalmista Dauid sæpius hortatur ad magnificandum Deum in tympano, & Choro, Chordis, & Organo, Cymbalis, & Cithara, Psalterio decem chordarum, Tubis ductilibus, & voce Tubæ, vt in psalm. 9. vers. 12. & 12. 2. & 70. 22. & 97. 4. 5. & 146. 7. & 149. 1. 3.

Et

A Et sanctus Augustinus scribit, quomodo in principio suæ conuersionis plurimum sibi proficiebat dulcedo cantus Ecclesiæ, vt in lib. 9. confess. cap. 6. his verbis. *Quantum fleui in hymnis, & canticis tuis, suaue sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter? voces illæ influebant auribus meis, & eliquebatur veritas tua in cor meũ, & ex ea æstuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & benè mihi erat cum eis.*

Quatenus quis impugnare audeat in Ecclesia Musicam, & Psalmorum cantum: impugnabit, & illum Angelicum cantum, de quo Luc. cap. 2. vers. 13. ibi. *Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis*
B *laudantium Deum, & dicentium: Gloria in Altissimis Deo, & in terra Pax hominibus bonæ voluntatis.* Quæ verba canticum Angelorum nuncupari, docet Vvalfridius Strabo lib. de Eccles. offic. cap. 22. Præterea Apostoli cœna facta, etiam hymnum cantarunt apud Matth. cap. 26 vers. 30. ibi. *Et hymno dicto, exierunt in Montem Oliueti.* Quod autem etiam Apostoli hymnũ cantarent non est ambigendum, alias non fuisset hymnus, vt docet sanctus Augustinus in psalmo 72. his verbis. *Hymni laudes sunt Dei cum cantico; Hymni cantus sunt continentes laudes Dei: si sit laus, & non sit Dei, non est hymnus: si sit & laus, & Dei laus, & non cantetur,*
C *non est hymnus. Oportet ergo, vt si sit hymnus, habeat hæc tria, & laudem, & Dei, & canticum.*

Præterea Paulus ad Ephes. cap. 5. vers. 19. inquit. *Loquentes vobis met ipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus: cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino.*

Et ex hoc sanctus Augustin. refert, vt nos habeamus in Ecclesia exemplum Christi, & Apostolorum circa hymnos, & cantus in epistola 119. cap. 18. ibi. *De hymnis, & psalmis canendis ipsius Domini, & Apostolorum habemus documenta, & exempla, & præcepta: De hac re tam vtili ad mouendum piè animum, & accẽ-*

dendū Diuinæ dilectionis affectum varia consuetudo est. A
Sicuti refert hoc etiam Concilium Toletanum 4. c. 12. his verbis. *De hymnis etiam canendis, & Saluatoris, & Apostolorum habemus exemplum:* & citat postea Matth. 26. Luc. 2. &c.

Vnus ecã tus Alternatim in Ecclesia.

Quomodo autem in Ecclesia cœperit consuetudo Alternatim canendi? Hoc processisse ex visione, quam habuit sanctus Ignatius, vt refert Socrates hist. eccles. lib. 6 cap. 8. his verbis: *Iam vero dicamus vnde consuetudo hymnorum, qui in Ecclesia alternis decantantur, initium sumpserit? Ignatius Antiochiæ, quæ est in Syria, tertius à Petro Apostolo Episcopus, qui cum Apostolis ipsis versatus est, visionem vidit Angelorum sanctam* B *Trinitatē hymnis alterna vice decantatis, collaudantium, & formam canendi, in ea visione expræssam Ecclesiæ Antiochiæ tradidit: vnde illa traditio in omnibus Ecclesijs recepta est;* Et talis vsus alternatim canendi ab initio in ecclesia, peculiare inditium fuit, quod prisci Christiani ad Imperatores deferrentur, vt ex Luciano in Philopatro. & ex Plinio epistola 97. lib. 10. ibi *Adfirmabant hāc fuisse summam, vel culpæ suæ, vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenque Christo, quasi Deo dicere secum inuicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, &c.*

De hoc eodē antiquissimo ritu psalmorum, & hymnorum in ecclesia alternatim ex Apostolica traditione, C & diuinis visionibus, itemque frequentatissimo, tradit Card. Baronius in anno 60. vbi Spondan. num. 12. loquitur etiam Iustinus Martyr in orat. ad Antoninum Pium, apud Clementem Alexand. in orat. ad Gentiles, sanctus Cyprianus in oratione Dominicali, ac præcipuè sanctus Basilius in epistola 63. refert ad Hæreticos sui temporis, vt non retrahantur à psalmodia, quoniam hæc vbique terrarum est in vsu, vt in his verbis. *Illucescente iam die pariter omnes velut ore vno, ac corde vno confessionis psalmum Deo offerunt, ac suis quisque*

verbis

A *verbis resipiscentiam profitetur.* & paulò post: *Et vt semel dicam, omnes apud quos vigiliæ, ac preces, communesque psalmodiæ in pretio sunt. &c.* Et ideo talis vocum sonus in Ecclesia resonabat, vt sanctus Hieronymus in præfatione, epistola ad Galaras lib. secundo inquiat. *Ad similitudinem cœlestis tonitrui Amen roboat.* Vnde ex hoc, vt confusio tolleretur, decreuit Laodicœnum Concilium can. 15. *Non licere præter Canonicos psallentes, idest eos, qui regulariter Cantores existant, quique pulpitum ascendunt; & de codice legunt; alium quemlibet in Ecclesia psallere*: Ac etiam quamuis Laicis olim fuisset cōmune canere in ecclesia; postea tamen ob eorum inconcinnitatem solis clericis id reseruatum fuisse. Car

B din. Baron. d. anno 60. vbi Spond. num. 13. ac etiam num. 14. tractat de vario canendi ritu diuersarum Ecclesiarum, sicuti etiam de cantu Romano.

Musicam igitur ex his in Ecclesia retinendam, quoniam hæc thedium tollit, auget charitatem, & amorem in Deum, ac ad eundem nos trahit; & propterea inquit etiam Lactant. lib. 6. Diuin. institut. cap. 21. *Si voluptas est audire cantus, & carmina; Dei laudes canere, & audire iucundum sit: hæc est voluptas vera, quæ comes, & socia virtutis est, &c.*

De Hymno Glorificationis.

Diximus supra ex Apostolica traditione, ac etiam ex Diuinis Visionibus cœpisse in Ecclesia ritum alterna-

C tim canendi. Addimus hic, quoque ex Apostolica traditione inductum in Ecclesiam hymnum Glorificationis, ac etiam secundum postea traditam in Nicœna synodo formulam hymnosà Catholicis compositos esse & decantari solitos: nimirum cum Ariani, sicuti baptismi formam; ita quoque Glorificationis hymnum corrupissent, vt diceretur; *Gloria Patri per Filium, & Spiritui sancto.* Catholici contra tunc ex antiqua cōnsuetudine eundem ipsum Glorificationis hymnum rite canere prorexerunt: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.* Et sanctus Ambrosius refert se in odium Aria-

næ

næ hæresis in hymnis recens à se editis, & in Ecclesia canendis populis traditis, ad finem cuiusque addidisse eamdem conglorificationem sanctissimæ Trinitatis. A

Post verò Nicœnũ Concilium, cum Glorificationis Hymnus vbiq; occineretur, licet diuerso ritu, noua occasione recens accepit additamentum: nimirum, vt contra Blasphemiam Arianorum dicentium Filium à Patre in tempore factum; communi consensu Ecclesia vbique Orientialis ad antiquum Glorificationis Hymnum Gloria Patri & Filio, & Spiritui sancto, addiderit Appendicem: *sicut erat in principio, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.* quod etiam testatum habetur in Concilio Vasensi, vt refert Baronius in annũ B 325. vbi Spondanus num. 46. & seq.

De Trisagion.

Consequens est etiam vt hic de *Trisagion* ab Angelis etiam decantatum aliqua breuiter dicamus: Etenim anno 446 ingenti Terræ motu per loca varia imminẽte plurimæ Vrbes, & Muri Constantinopoli corruissent; ac Fames, & aeris pestifer odor multa millia hominum, iumentorumque deleuisset: Accidit mirandum illud Constantinopoli, vt cum Theodosius Imp. vna cum Proculo Episcopo, vniuersoque Populo, præ metu ruinarum ædificiorum extra vrbem in loco, qui dicebatur Cãpus habitarent, ac die quadam motu eo C vehementius grassante; cuncti simul ex intimo corde cum multis gemitibus misericordiam diuinam implorarent, superna repentè vi Puer spectantibus omnibus de media turba in sublime extra visum hominum raptus, rursusque priore per aerem via in eundem locum dimixus: Patriarchæ, Imperatori, vniuersæque multitudini litanijs, & supplicationibus, operam dantibus: retulerit dictus Puer ab Angelis se diuinum Trisagion in hunc modum decantatum audiuisse, *Sanctus Deus: sanctus Fortis: sanctus, & Immortalis: miserere nobis*. & vt ipsi eodem modo concinerent, monuerit: moxque ipse animam efflauerit: vbi verò Populus

A pulus iubente Proclo, Trisagion ad eum modum decantare cœpit, Terræ motus omnino quieuerit; quam quidem rem adeo ingentem; non solum Nicœphorus lib. 14. cap. 46. ex antiquissimis auctoribus exactè descripsit (qui & addit Theodosium Imperat. vna cum sorore Pulcheria Augusta edita constitutione decreuisse, vt per totum orbem hymnus iste diuinus concineretur) sed & consecratam Græci habent in tabulis Ecclesiasticis die 24. Septembris: confirmátque hoc idē plurimi Episcopi, atque ipse Fœlix Papa Tertius epistolis suis aduersus Petrum Fullonem Episcopum Antiochenum, eumdem hymnū additione impia (*Qui crucifixus est pro nobis*) corrumpentem, vt in tom. 3. concili-
B orum in Fœlice Tertio, idque ipsum egregiè explicauit Damasc. in comment. de Trisagion, & in lib. de fide orthodoxa cap 10. vt etiam comprobatur in Concilio Calcedonen. quando damnatus est Dioscorus. Magna porrò Diuina prouidentia tunc factum videtur, vt cum Euthyches in secreto cubiculo, & penetralibus Monasterii aduersus Diuinitatem pugnaturus arma fabricaret, quam sicuti Humanitatem passam esse dixit; aduersus ipsum Deus præpararit canticum, quo Diuinitatis Immortalitas, vbique gentium caneretur, & per ipsum offensi numinis cōciliatio imploraretur: sic enim planè Diuinæ prouidentiæ est prius parare arma, quam instet
C prælium, medicamenta conficere antequam venenum irrepat in præcordia, & ante venturam famem horrea frumento replere, vt refert de his Baronius in ann. 446. vbi Spondan. num. 2. & 3. Quare autem Græcè etiam apud Latinos in Parasceue Trisagion cantetur, vide eumdem Baronium in annum 492. vbi Spond. num. 3. & hæc satis.

De

A

De Horis Canonicis.

Cap. XXXXV.

DIximus in præcedenti de Cantu, subsequitur modo de Horis Canonicis, quæ cantu vt plurimum pronunciantur, vt Christus, & Apostol. fecere, Matth. 26. & Paulus ad idem nos hortatur: Ephes. cap. 5. B

Quo verò ad septem horas Canonicas Regius Propheta, quamuis vrgentibus detentus curis de se ipso dixit in psalmo 118. vers. 164. *Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ*. Et quatuor tempora legendi, & adorandi, de quibus in lib. 2. Esdræ, cap. 9. vers. 3. ibi. *Legerunt in volumine legis Domini Dei tui quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum suum*. Ac etiam tria tempora apud Danielem cap. 6. vers. 10. ibi. *Tribus temporibus in die flectebat genua, & adorabat, confitebaturque coram* Deo: & hæc interpetrantur à Cypriano serm. 8. & Hieron. in commentar. Danielis de prædictis horis Canonicis. C

Præterea in sacro textu datur exemplum de quaque ex septem Horis in specie: Etenim de Matutino circa mediam noctem in psalmo 118. dicitur: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*: & in cap. 16. actuum Apostol. fit etiam mentio de simili oratione Pauli, & Silo in carceribus De Laudibus, quæ dicuntur post matutinum ante diem fit mentio in psalmo 72. *Sic memor fui tui super stratum meum*; & psalmo 118. *Memor fui tui nocte nominis tui Domine*: & de Prima Hora, quæ est primo mane dicitur in psalmo 91. vers. 2. *Ad annunciandum*

A *dum mane misericordiam tuam* : & alibi dicitur in psalmo: *Domine mane exaudies vocem meam* : De Tertia in actis Apost. cap. 2. habetur: Cum essent Apostoli simul congregati, & descendisset Spiritus sanctus, dixit Petrus ad illos, qui irridebant Apostolos. *Non enim, sicut vos existimatis, hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia*. De hora Sexta habetur in ijsdem actis cap. 10 quod *Ascendit Petrus in superiora, vt oraret circa horam Sextam*. Ac etiam de hora Nona cap. 3. in princ. eorumdem actuum dicitur: *Petrus autem, & Ioannes ascenderunt in templum ad horam orationis Nonam*. Et de Vespere in psalmo 54. vers. 18. *Vespere, & Mane, &*
B *Meridie narrabo, & annunciabo ; & exaudiet vocem meam:* & in psalmo 140. *Eleuatio manuum mearum sacrificium Vespertinum:* De Completorio sanctus Basilius in Reg fusius disput. quæst. 37. inquit: *Officium initio tenebrarum pro quiete nocturna captanda*, idest Completorium.

Sanctus Clemens Roman. constitut. Apostol. lib. 8. cap. 34. inquit. *Precationes facite mane, Tertia hora, ac Sexta, & Nona, atque ad Galli cantum* : Et immediatè, ad quem finem singulæ Horæ sint directæ; sic subdit: Mane gratias agentes, quod illuminarit nos nocte sublata, & reddito die: Tertia, quod ea hora Pi-
C latus iudicium aduersus Dominum pronunciauit: Sexta, quod ea hora in Crucem actus est: Nona, quod omnia mota, & tremefacta sunt Domino crucifixo; quia horrerent audaciam impiorum Iudæorum, & contumeliam Domini ferre non possent; Vespere, quod noctem dederit ad requiescendum à diurnis laboribus; Ad Galli cantum, quod ea hora annuntient aduentum diei ad facienda opera lucis.

Et Ioannes Cassianus referens vigilantiam Monachorum lib. 2. institut. cap. 2. sic inquit. *Sunt quibus in ipsis quoque diurnis orationum officijs, idest Tertia, Sextu, Nona, id visum est, vt secundum horarum modum*, in

in quibus hæc Domino redduntur obsequia, Psalmorum etiam, & orationum putarent numerum coæquandum: nonnullis placuit senarium numerum singulis dici conuenientibus deputari. A

Tertullianus referens de Christianis in apolog. c. 2. ex Plinio secundo ad Traianũ Imperatorem sic inquit. *Nihil aliud se ex sacris eorum comperisse, quam cœtus ante lucanos ad canendum Christo, & Deo, & ad consederandam disciplinam: homicidium, adulterium, fraudẽ, perfidiam, & cætera scelera prohibentes: Tunc Traianus rescripsit, hoc genus inquirendos quidem non esse, oblatos vero puniri oportere.*

Diuus Hieronymus etiam inter alios in hoc etiam egregiè se habet in epistola 2. ad Eustoch de custodia Virgin. cap. 16. dum inquit. *Quamquam Apostolus orare nos semper iubeat, & sanctis etiam ipse sit somnus oratio: tamen diuisas orandi horas debemus habere, vt si fortè aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat Horam Tertiam, Sextam, & Nonam, diluculum quoque, & Vesperam, nemo est, qui nesciat. Nec cibi sumantur nisi oratione præmissa, nec recedatur a mensa, nisi referatur Creatori gratia.* B

Et idem Hieronym. ad cap. 6. Danielis sic inquit. *Tria sunt tempora, quibus Deo flectenda sunt genua: Tertiam horam, Sextam, & Nonam Ecclesiastica traditio intelligit. Denique Tertia hora descendit Spiritus sanctus super Apostolos. Sexta volens Petrus comedere, ad orationem ascendit in cœnaculum. Nona Petrus, & Ioannes pergebant ad templum.* C

Sanctus Augustinus hortatur suos ad Horas prędictas, vt in sermone 55. de Tempore his verbis. *Ad vigilias maturius surgite, ad Tertiam, ad Sextam, ad Nonam ante omnia conuenite: nullus se a sancto opere subtrahat; nisi quem infirmitas, aut publica vtilitas, aut fortè certa, aut grandis necessitas tenuerit occupatum.*

Plures deducuntur rationes ad declarandas preces in Horis

A Horis prędictis, quarum vna est redditio gratiarum pro complemento creationis in septimo die, cum totidem sint horæ Canonicæ. Secundo preces fiunt in prædictis Horis in memoriam nostræ Redemptionis, quam pro nobis operatus est Dei Filius: etenim Hora Vespertina (qua incipit officium ecclesiasticum) Dominus noster Christus comedit Agnum Paschale cum Apostolis, iisque lauit pedes, & sanctissimam Eucharistiam instituit. Hora Completorii, cum transisset Torrentem Cedron orauit in agonia, sanguinem sudans, ac dein ligatus ducitur ad Annam, & Caipham. Hora matutini, circa mediam noctem, habetur Concilium penes Caipham, vbi B interrogatus, dignus morte reputatur. Hora Prima ad Pilatum ductus, dein ad Herodem, & iterum ad Pilatum. Tertia hora Barabbæ postpositus, ad columnam flagellatus, spinis coronatus, & populo exhibitus. Hora Sexta portans crucem, eidemque in Caluario affixus, septem verba pronunciauit, & magnum sacrificium de se ipso pro redemptione mundi fecit Deo Patri. Hora Nona expirauit, descendit ad Inferos, & Regnum Diaboli destruxit. Iterum Hora Vesperis è cruce depositus, & à sanctissima Matre receptus, reconditus est in sepulcro à Ioseph ab Arimathia. Hora Completorii Custodes appositi ad sepulcrum: & in Matutino Christus C Dei filius gloriosus resurgẽs &c. vt hæc fusius meditatur circa prædictas Horas Canonicas sancti Athanasius, Basilius, Cassianus, & alij.

Non est igitur modo vllatenus ambigendum de hoc sanctissimo, & veteri in Ecclesia ritu circa Horas Canonicas; etenim Ioannes Cassianus lib. 2. de Instit. Cœnobiorum refert. *Non solum humano, sed Angelico etiam ministerio, & magisterio Canonicarum Horarum ordinem esse constitutum.* Etenim Ado Treuirensis in Martyrol. ad nonum diem Ianuarii ait. Tempore persecutionis Diocletiani auditam fuisse circa sanctorum Reliquias cœlestem psalmodiam Mane, & Vespe-

re; & rursus Hora Tertia, Sexta, & Nona, quem laudabilem ritum inuidens Christianis, Iulianus Apostata, vt refert Sozomenus lib. 5. cap. 15. de Iuliano Imperatore his verbis. *Instituit animo delubra Gentilium, tum apparatu, tum ordine Religionis Christianæ adornare: subsellijs præterea, & primarijs sedibus: Doctoribus, Lectoribusque Gentilis doctrinæ, & exhortationum, quin etiam precibus in certas horas, diesque præscriptis, &c.* & hæc satis. A

De Breuiario, & eiusdem antiquitate. B

Cap. XLVI.

BReuiarium est Ephitome, seu compendium publicarum precum, in quo Diuinum officium, & maximè Horæ Canonicæ, de quibus supra, continentur. Retinet autem in se hoc Breuiarium Psalmos, Hymnos, Lectiones, Responsoria, Antiphonas, Capitula, Collectas, Symbola, & Confessiones.

De Psalmis, seu canticis cum sint extracti ex sacro textu, non est de his difficultas; cum primi fideles in eorum conuentibus psallere consueuerint; ex Apostolo ep. prima Corinth. 14. *Quid ergo est fratres? cum conuenitis vnusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, &c.* & similiter Tertullian. de velandis Virginibus inquit. *Quantam autem castigationem merebuntur etiam illæ, quæ inter psalmos, vel in quacumque Dei mentione retenta perseuerant.* Quod etiam constat ex canon. 15. & 17. Concilij Laodiceni sub Siluestro. C

Te Deum, quamuis non sit ex canticis sacræ Scripturæ desumptum, Diuinis tamen institutum, & generaliter

A ter in Ecclesia receptum: quoniam sanctus Dacius Episcopus Mediolanensis, Iustino seniore imperante, refert in sua Chronica, cap 10. lib. 1. fuisse dictum canticum compositum per sanctos Ambrosium, & Augustinum, alter alteri alternatim respondens, statim, ac idem Augustinus a sancto Ambrosio anno 385. Baptismum recepit: & subdit idem Dacius, ex tunc fuisse dictum canticum in Ecclesia receptum, quod etiam confirmatur ex antiquis Regulis sancti Benedicti, in quibus præcipit quod Te Deum post Lectiones recitetur.

De hymnis docet Apostolus, vt simul cum psalmis cantentur ad Ephes. cap. 5. vers. 19. *Loquentes vobis met* B *ipsis in Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus*: & ad Coloss. 3. vers. 16. *Commonentes vos metipsos Psalmis, Hymnis, & Canticis spiritualibus*. Quos hymnos prisci illi fideles ab initio etiam Ecclesiæ in Christi honorem componebant, vt de Philone Euseb. lib. 2. hist. cap. 16. inquit. *Philo de nouis psalmis, qui ab illis contexuntur, sic iterum scribit: Ita planè non contemplationi solum se dedunt, sed etiam cantiones, & hymnos varijs metri, & carminum cuiusque modi, & numeri grauiter fusis, aptè, & conuenienter ad Dei honorem, & laudem conficiunt*: Sicuti & Dionys. Areopagita cap. 4. de Diuinis Nominibus expressè meminit de hymnis beati Hierothei; & C talis ritus retentus est in Ecclesia, vt ex Concilio Toletan. 4. habito supra mille annos, in quo cap. 12. de hymnis canendis Saluatoris, & Apostolorum exemplo, vt apud Matth. 26. & ad Ephes. 5. subiungit, *Et quia nonnulli hymni humano studio in laudem Dei, atque Apostolorum, & Martyrum triumphos, compositi esse noscuntur: sicuti & quos Beatissimi Doctores Hilarius atque Ambrosius ediderunt*; & paulò post: *Sicuti ergo orationes, ita & hymnos in laudem Dei compositos, nullus nostrum vlterius improbet, sed pars modo in Gallia, & Hispaniaque celebrent: excommunicatione plectendi, qui hymnos reijcere fuerint ausi.*

Lectiones

Lectiones, præcipuè leguntur in officio Nocturno, A & propterea appellantur Primum, Secundum, & Tertium Nocturni, iuxta tres præcipuas noctis vigilias: sunt autem in præsens, vt plurimum lectiones nouem, quarum in quolibet Nocturno tres recitantur, Priores tres desumptæ ex sacra scriptura: Secundæ ex vita, morte, & Martyrio sancti: Tertiæ, & postremæ, ex Homilijs sanctorum Patruum: & de hoc antiquo ritu, vt refert Iustinus Martyr (qui scripsit annis 150. à Ch isto Domino) in Apolog. 2. pro Christianis sub finem ibi. *Solis qui dicitur, die omnium, qui vel in op. pidis, vel ruri degunt, in eundem locum conuentus fit: & commentaria Apostolorum, aut scripta prophetarum* B *quo ad tempus fert, leguntur.* Concilium Laodicenum supra 1200. annos decreuit cap. 17. *Quod in conuentu fidelium nequaquã psalmos continuare conueniat, sed per interuallũ, idest per psalmos singulos recenseri debeant lectiones.* Et in Conc, Cartag. 3. habetur, c. 47. *Liceat etiam legi passiones Martyrum, cum anniuersarij eorum dies celebrantur.* Et quod scripta sancti Ephrem etiam recitarentur, de suo tempore refert D. Hieronymus de Scriptor Eccles. ibi: *Ephrem ad tantam venit claritudinem, vt post lectionem scripturarum, publicè in quibusdam Ecclesijs eius scripta recitarentur.*

C Lectiones erant duodecim iuxta numerum Psalmorum Io. Cassiani temporibus, vt in capit. 5. Instit. Cœnobitarum, Gelasius Papa iam supra mille annos redegit illas in ordine, donec post plurimas innouationes in Breuiario, Gregorius Papa Septimus in Generali concilio redegit ad antiquã formam, vt refert Gratianus de consecrat. distinct. quinta, cap. 15. incip. *In die Resurrectionis vsque ad Sabbathum in Albis, & in die Pentecostes vsque ad Sabbathum eiusdem tres tantũ psalmos nocturnos, tresque lectiones antiquo more cantamus, & legimus: Omnibus diebus alijs per totum annum, si festiuitas est, nouem psalmos, & nouem lectio-*

nes

A nes dicimus. *Alijs verò diebus duodecim psalmos, & tres Lectiones recitamus. In Dominicis diebus* 18. *psalmos (excepto die Paschæ, & Pentecostes) & nouem lectiones* non &c. Quod etiam confirmatum a sanct. mem. Pio V. & Clem. VIII. Summis Pontific.

Responsoria sic nuncupata, quoniã cũ vnus ex Choristis cœperit, cœteri sequuntur: Isidorus lib. 1. de Diuin. offic. cap. 8. & Rabanus lib. 2. institut. cleric. volunt ex Italia ea deduxisse principium. Vualfridius ea præcipuè sancto Ambrosio cum essent in vsu tempore S. Benedicti.

Capitula non aliud sunt quam paruæ lectiones, seu B sententiæ ex scriptura desumptæ; vt Ecclesiastici, & populus instruantur, de quibus habetur mentio in Concilio Agath. vt in decret. distinct. 5. de consecr can. 13. incip. conuenit ibi: *Post Hymnos Capitula de Psalmis dicantur*.

Collectæ, sunt orationes, quæ repræsentant Deo necessaria pro Ecclesia vniuersali, ac pro quolibet particulari, cuius formam tradit Apostolus primo ad Timoth. cap 2. *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, vt tranquillam, & quietam vitam agamus in* C *omni pietate, & castitate*. Hoc idem seruasse priscos fideles refert Iustin. Martyr. lib 2. apolog. & Tertull in apolog. cap. 39 inquit. *Oramus etiam pro Imperatoribus, pro Ministris eorum, ac* Potestatibus, *pro statu sæculi, pro rerum quiete, pro mora finis*. Et propterea nuncupantur Collectæ, quarum conclusio semper ferè est: *Per Christum Dominum nostrum*.

Additur Amen, quod significat Verè, Fideliter, seu Credo, vel Fiat: nempe vt petita compleantur: cuius verbi *Amen*, antiquitatem tradit Apost. 1. Corinth. 14. *Cæterum si benedixeris Spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet Amen*: Et D. Hieronym. refert, quod tale

inquit

inquit verbum alta voce proferetur in prolog lib. primi ad Galath. *Vbi alibi tanto studio, & frequentia ad Ecclesiam, & ad Martyrum sepulcra concurritur, vbi sic ad similitudinem cœlestis tonitrui Amen reboat, & vacua idolorum templa quatiuntur:* & idem refert sanctus Augustinus epist. 107. ad Vitalem. A

Quo vero ad hymnum Glorificationis, seu Gloria Patri, diximus in præcedenti capitulo 44.

Antiphonæ denotant vocem reciprocam, & idem est canere per antiphonas, quam psallere alternatim: refert enim Amalarius lib. 4. de offic. Ecclesi. cap. 7. quod debeant cani psalmi iuxta tonum antiphonarum, quod coniungit duos choros in fine psalmorum. Quarum antiquitatem refert Tertullian. lib. 2. ad vxorem; ac etiam Socrates lib. 6. histor. cap 8. inquit, quod sanctus Ignatius apprehendit ab Angelis ritum laudandi Deũ alternatim, sicuti etiam idem postea docet Ecclesiam Antiochenam; cuius traditio in omnes Ecclesias receptas est; vt etiam nos super diximus. Et hæc dicta sufficiant de Breuiario Religionis Christianæ, & Catholicæ. B

De vsu Incognitæ Linguæ in seruitio Ecclesiæ. C

Cap. XXXXVII.

MAgnum solamen est pro Romana Ecclesia, quod hæc accusatio sibi ab impostoribus hæreticis, communis quoque sit non solum cum Græca præsentim Ecclesia, quæ quamuis etiam extendatur in plures prouincias, nulla tamen ex ijs vtitur idiomate vulgari,

A vulgari, & intelligibili pro populo; sed vlterius quoque Ecclesiæ Syriacæ, Aetyopicæ, Armenicæ, Aegyptiacæ, in alijs omnibus exhibetur seruitium in lingua non vulgari: Etenim Idioma, quo celebratur in Ecclesijs Aethyopum, cum sit illud Caldaicum satis affine Hæbraico, hoc inquam nulli de Populo Aethyopum est cognitum: Armenum Idioma, quo in Ecclesijs exhibetur seruitium, minimè quoque Idiotis est notum, nominaturque ab ijsdem quasi Armenicum Latinum: Aegyptiacum Ecclesiæ idioma, quod characteribus scribitur, & maximè conforme Græcis litteris nullam affinitatem habet cum vulgaribus: Syria-
B cum quoque Ecclesiæ minimè commune est cum Idiotis, qui natura Arabicè loquuntur, & magno studio apprehendunt Syriacum pro seruitio Ecclesiæ.

Hæc accusatio non multo nobis est communis cum omnibus Christianis Ecclesijs per totum Orbem; verum cum Iudæorum Synagogis, qui in suo seruitio vtuntur Hebraico Idiomate, quod nec vulgare, nec cognitum Fœminis, vel pueris, sed solum ijs, qui studio id apprehendunt; Quod non de hodiernis solum Iudæorum Synagogis, verum & de antiquis etiam; quoniam ex Theodor. quæst. 60. in Genes.
C Apprehendimus Hebraiacum idioma nullatenus fuisse vulgare; & nos quoque scimus tempore Christi Domini, eiusdemque Apostolorum idioma Hebraicum, quo reddebatur seruitium in templo, & Synagogis, minimè cognitum fuisse Idiotis, qui aliud prorsus, quam Syriacum non intelligebant, quod penitus ab Hebraico idiomate differebat. Hinc in lib. 2. Esdræ c. 8. habetur, quod volens Esdras, vt Populus post reditum è Babilonia, iuraret Legem, & legendo illam, eamdem interpetrabatur; quoniam non amplius intelligebat Populus legem, sicuti fuerat scripta; & non solum testatur Eusebius de Demonstr. Euangel. lib. 3. cap. 7. quod Apostoli non aliud callebant idioma, quam

Syriacum; verum sapientiores in Hæbreos nempe A Philon, minimè sciebant Hæbraicum idioma, cum eius intelligentia reseruata fuisset Presbyteris, & Scribis eam studio apprehendentibus; & nihilominus Dominus noster, eiusdemque Apostoli nunquam abstinuerunt interesse in templo seruitio Iudæorum, quamquam illud incognito idiomate celebraretur, nec vnquam id damnarunt, nec de aliquo defectu reprehenderunt.

Addimus quoque, quod vsus incogniti Idiomatis communis sit nobis, cum Religionibus quoque falsis per Orbem diffusis; Nam præter Turcas, & Persas, qui idiomate Arabico Grammaticali reddunt suũ ser- B uitiũ, Idiotis penitus ignoto; refert quoque Quintilianus lib. 1. instit. cap. 6. quod in Romanorum Republica *Carmina Saliorum*, quibus reddebatur seruitium: *Vix Sacerdotibus suis satis intellecta, sed quæ mutari vetat religio.* & propterea naturalis est inquam necessitas, qua omnium Religionum seruitium idiomate incognito, habitum quoque sit populo simplici, & idiotæ.

Etenim sicuti rerum humanarum fert vicissitudo, vt quoque idiomata aliquando varientur, & quod vulgare idioma progressu sæculorum cesset esse vulgare. Et è contra cum constans, maiestas, & dignitas rerum diuinarum, ac reuerentia eisdem debita, requirat, vt C vnquam non mutetur propter timorem, ne alteratio litteræ, seu sy labæ afferat præiudicium rebus Religionis præter antiquitatis reuerentiam, quæ perditur ex innouatione; cum eiusdem Ecclesiæ Fundator Christus fuerit testatus; quod Portæ Inferi non preualebunt aduersus eam.

Hinc est cum Ecclesia Romana reprehendatur seruauisse antiquum suum idioma, in quo Apostoli, eiusdemque discipuli fundarunt Ecclesiam Occidentalem tam in Aphrica, quàm in Europa; Hoc inquam commune est etiam cum Ecclesia Iudaica, in qua Dominus

noster

A noster, & eius Apostoli cōmunicarunt, sicuti quoq; cū alijs omnibus orbis Ecclesijs, & Religion. veris, & falsis.

Ac præterea licet simplices, Idiotæ, Fœminæ, ac Pueri non possint immediatè intelligere de verbo ad verbum Preces, laudes, Gratiarum actiones, quæ Deo fiunt, nihilominus, qui voluere apprehendere intelligentiam verborum seruitij Ecclesiæ, non carent fructu, & fine, pro quo tale hoc publicū seruitium est institutū: Finis enim, pro quo est introductum publicū seruitiū, quod fit in Synaxibus, & Liturgiis Ecclesiæ, satis differt à priuatis orationibus, quæ domi fiunt: Cū sit hoc publicū seruitium Homagium Laudum, Precum, & Gra-
B tiarum actionum publicè Deo debitum. Secundò vt fideles particulares per ipsorum assistentiam huic Diuino seruitio protestarentur, & exercerent exteriores actus suæ Religionis cum Ecclesiæ societate, vbique repræsentata per synaxes, & Conuentus Ecclesiæ. Tertio vt quisque fidelium ipsemet consensum præstaret Orationibus, Laudibus, & Gratiarum actionibus publicè habitis, & quasi prędictis idem subsignaret: Modo ministri, & animarum Pastores intelligentiam particularem retineant de eo, quod dicitur; supplendo in hoc auctoritate Ecclesiæ, quod idiotæ personæ in
C prædictis actibus valeant respondere: Etenim propter communionem Ecclesiæ, quamuis prædicti omnia verba præcisè non intelligant, cum possint sic participare in communi de fructibus, & plenitudine gratiarum, tamen satisfaciunt muneri suo; alias hinc sequeretur, quod surdi, & alii, qui de proximo adesse non possunt celebranti, non reciperent dictum fructum; Et sic pariter Galli, & Alemanni protestantes, dum assistunt Liturgiis Anglicanis, perderent fructum assistētiæ ipsorum, iuxta tale suppositum; sicut quoque simplices Iudæi proficiscentes iam tēpore Christi Domini in templum, & Synagogas non intelligentes verborum sensum, caruissent fructu talis communionis, & assi-

stentiæ publicis precibus; Insuper etiam dum summus Sacerdos solus in templi secessu orabat, ad quem quoniam populus non habebat accessum, sed extra remanebat; non potuisset idem tunc particeps fuisse de sacrificantis orationibus, quas non poterat audire. A

Sed esto simplices, & imbecilles non recreentur intelligentia verborum, sed solum adhæreāt fidei, & cautioni Ecclesiæ: Atqui talis defectus compensatur non solum per meritum, & exercitium feruentioris fidei in prædictis simplicibus astantibus, verum ex sacro Concilio Tridentino sess. 24. cap. 7. Præcipitur *Parochis, vt inter Missarum solemnia, aut diuinorum celebrationem sacra eloquia, & salutis monita eadem vernacula lingua singulis diebus festis explanent:* Vnde resultat, quod simplex populus apprehendat intelligentiam currentis Euangelii, Epistolæ, & aliorum actuum ipsius sacrificij. Quatenus autem aliqui ex Curatis animarum ab hoc ipsorum munere propter ignorantiam, vel desidiam deficiant; talis inquam defectus est eorum illos ordinantium, non autem Ecclesiæ: negligentes illi, quod præcipitur per Hierem. Thre. 4. *Paruuli quæsierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* B

At quoniam etiam sequeretur suppositum, quod nō possit quis interesse seruitio, quod non intelligit; quis non videt confusionem Babel hac idiomatum multiplicitate, & seruitium communionis Ecclesiasticæ penitus dilaceratum, dum Angli priuantur communicare cum Gallis, Galli cum Germanis, Germani cum Polonis, &c. Quinimo nec idem populus conueniet integer totus in eodem idiomate nempe in Gallia, Piccardus Idiota non intelliget Prouinciale, nec minus Vvasco Burgundum, &c. Sicuti nec etiam in Italia Veneti non percipiunt Ianuensem, nec Ianuensis Neapolitanum, &c. & in Anglia refert Ven. Beda suo tempore fuisse ibidem quatuor vulgaria idiomata penitus diuersa, & sub Aethyopum Rege habent relatores esse C

qua-

A quadraginta diuersa idiomata.

Habetur vlterius successiua alteratio, & variatio idiomatum in plerisque Regionibus, itaut necesse esset singulis quibusque sæculis ordinare nouam translationem idiomatum circa Ecclesiæ seruitium, sicut idioma mutatur; alias idioma, quod erat in seruitio Ecclesiæ, duobus, vel tribus elapsis sæculis, esset idem in opprobrium, & derisum. & Refert Polibius lib. 3. historiæ, quod tempore secundi belli punici non potuere Romani, quasi amplius intelligere contractus habitos durante bello primo. Vide Romanorum vulgare idioma, quam breui tempore mutatum fuerat.

B Consideremus etiam, quod quando Ecclesiæ seruitium originaliter institutum ob varias translationes fuisset deperditum, omnia media celebrandi Concilia vniuersalia, & habedi certitudinem in rebus fidei fuissent à nobis aliena, cum non possimus nobis metipsis promittere de vero sensu scripturarum ex nostra particulari inspiratione, & interpetratione. Quoniam Ecclesia Occidentalis non habet idioma, in quo Episcopi omnes eius iurisdictionis valeant conuenire, sicut in Latino idiomate: Nec Orientalis Ecclesia iam existens Catholica minus habuit idioma commune inter omnes Episcopos, sicuti Græcum; Hinc in antiquis Con-

C ciliis simul in Oriente cõgregati omnes Episcopi Græci, ac in Occidente Episcopi Latini conferebant deinde simul decreta vtriusque conuentus interuentu hominum, qui callerent idiomata Latina, & Græca: & ex iis de omnibus idiomatibus, per orbem diffusis non deuenere ad nostram notitiam, nisi quæ incorporata fuere in Ecclesiarum seruitio.

At si dicatur, quod Latino idiomate remoto ab Ecclesiæ seruitio, seruaretur etiam illud in scholis. Respondeo idiomata, vt alia omnia sunt sobie cta sæculorum reuolutionibus propter Barbaras incursiones, & Dominantium diuersas successiones, inter quas solum

exercitium religionis remanet fixum,& immobile; Nec A
in hoc supplerent originarii Codices ex Latino, qui requirentes nouem eorum impressionem ad tempus, ij pariter cessarent, deficiente Religionis communicatione.

Sed vlterius non solum excluderentur amplius vniuersalia concilia, sed sequeretur etiam, quod omnes actus,& canones antiquorum conciliorum,omnes Ecclesiæ historiæ,omnia scripta sanctorum Patrum ad sacræ scripturę intelligētiam, omnes Hæreticorum confutationes,& demum omnes antiquitatis Thesauri, & monumēta omnia sancto spiritu afflata,quoad Ecclesiæ regimen,post tot sæcula remanerent sepulta intra pro- B
fundam obliuionis abyssum,sacrificium acceptissimum Principi tenebrarum.

Insuper omnes originarii codices sacrarum scripturarum,ad quos ob talem,ac tantam varietatem traductionum oporteret in omni casu confugere ad illos verificandos, ii pariter fuissent deperditi, & ab vsu,& hominum intelligentia elapsi: Hebraicum quippe idioma, nisi fuisset seruatum in Synagogis Iudaicis,& Græcum in ecclesiæ seruitio, cum vtrumque illorum cessauerit esse vulgare, ea omnia profecto ab hominum memoria euanuissent. Hinc Spiritus sancti prouidentia apparet in sanctæ Ecclesiæ regimine,vt conseruatione origina- C
lium idiomatum vniuersalia mala euanuerint,cum cætera alia omnia particularia mala non sic intensè Ecclesiæ statum tetigissent.

Nec prædictis repugnat, quod vsus incogniti idiomatis in Ecclesiæ seruitio sit contra præceptum Apostoli, primo Corinth. 12, ibi, *Vnicuique autem datur manifestatio Spiritus, &c. alij gratia sanitatum in vno Spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij GENERA LINGVARVM: alij interpretatio sermonum, &c.* Quoniam hoc nec formaliter, nec per consequens repugnat vsui Ecclesiæ

in

A in seruando originali idiomate, quoad seruitium Ecclesiasticæ Liturgiæ; Apostolus enim ibi loquitur de idiomatibus originaliter, & vniuersaliter incognitis Ecclesiæ, & non aliter de idiomatibus, in quibus fuit similiter institutum seruitium, quod decursu temporis factũ est incognitum non integro corpori, sed simplicibus personis, & idiotis Ecclesiæ: Nec loquitur minus de idiomatibus incognitis apprehensis, & acquisitis studio naturali, quę animarum Pastores, & non omnino indocti possent intelligere ad hoc, vt simplex populus respondere possit Amen; sed de idiomatibus miraculosè, & supernaturaliter, ac per Spiritum sanctum infusis, vt dicto textu, primo Corinth. 12. Hæc autem omnia operatur vnus, & idem Spiritus diuidens singulis, prout vult, quæ discerni non valent an à bono, vel malo spiritu sint, nisi per intelligentiam; & si aliter intellexisset Apostolus, sequeretur, quod Dominus Noster, nec Apostoli interfuissent seruitio Iudaicæ Ecclesiæ, quod reddebatur Hebraico idiomate, quod incognitũ erat simplici populo, sicuti & Apostolis non intelligentibus aliud idioma, quam Syriacum ante donum linguarum in die Pentecostes.

Nec aliquis afferat, quod præsens vsus incogniti idiomatis contrarius sit consuetudini Ecclesiæ primitiuæ. Quoniam scimus non aliud tunc solitum fuisse in Orientali Ecclesia, quam vsus Græci idiomatis, sicuti Latini in Occidentali: quippe clarum est Liturgiam sancti Basilii communem fuisse Orienti vniuerso, vt ex Petro Diacono ad Fulgent. Quod autem Liturgia sancti Basilii fuisset Græcè scripta patet ex Concilio Trullen. cap. 2. & ex Concilio secundo Niceno, & ex Damascen. Orthod. x fidei lib. 4. cap. 14. & nihilominus, quod omnibus illis populis non fuisset vulgare Græcum idioma, præsertim Cappadocibus, Galatis, Liconibus, Aegyptiis, Syris, nam eæ omnes Orientis prouinciæ linguam propriam, & separatam habebunt,

bant; vt constat ex c. 2. Actuum Apost. præter sanctorum Patrum auctoritates. A

Similiter quoque in tota Occidentis Ecclesia nempe Aphrica, & Europa reddebatur seruitium in solo latino idiomate, vt ex verbis: Sursum corda, Habemus ad Dominum: Gratias agamus Domino Deo nostro; Dignum, & iustum est, &c. Similia ex Patribus, & maxime D. August. de Dono perseuerantiæ lib. 2. cap. 13. & idem testatur sanctus Cyprianus in serm. orat. Dominicalis; & Albinus de Diuinis officiis, & Amalarius de officiis Eccles. (qui viuebāt anno 800.) & testantur, quod non solum in Gallia, sed per totum Occidentem celebrabatur officium diuinum Latino idioma, vt etiā B decreuit Concilium Toletanum quartum can. 2. & 12. Et nihilominus clarum est, quod Latinum idioma non erat in parte aliqua vulgare extra Italiam, & Romanorum Colonias per Imperium diffusas, vtpotè erat Carthago in Aphrica; vbi Latinum idioma erat vulgare, cum D. Augustin. vti talis dixerit libro primo confess. cap. 14. illud se apprehendisse ex nutricum blanditiis; & pariter Latinum idioma in toto Occidenti cum illud particulare fuisset in Iudiciorum curiis, necnon in supremis negotiis, ac litteratorum idiomate apprehenso, & intellecto à cunctis hominibus nō vulgaribus, & qui vtrumque callebant idioma, nec propterea cognitum C erat rudioribus rusticis, nec qui vnicum, & maternum retinebant idioma.

Concludamus igitur, quod sicuti idioma Latinum semper retentum est in seruitio Occidentalis Ecclesiæ, in qua Apostoli illud instituerunt, quod in hoc grauissimè quippe errant Nouatores, non idem seruando, &c.

Declarando tamen prædicta omnia esse intelligenda de precibus, & orationibus publicis, in quibus publico, & communi idioma omnes vti debent quamuis ab eruditioribus solummodo tale idioma intelligatur; & si

sit

A fit ſufficiens eo caſu, vt idiotæ, & populus reſpondeant Amen: Quod ſatis diuerſum eſt in priuatis, & particularibus orationibus, quia poteſt tunc quiſque vti idioma ſibi matris proficuo, & intelligibili: & ita intelligitur Apoſt. primo Corinth. 14. verſ. 15.

De ſacris Fidelium Icunculis vulgo Medaglie, & Agnus Dei: ſicuti de Bullis, Amuletis, & alijs Ethnicorum ſuperſtitionibus.

B

Cap. XLVIII.

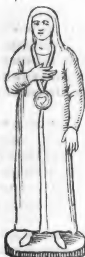

INſigne fuit priſcorũ Triumphantium Romanorum, quam in Triumpho præſeferebant Bullam ſupra pectus geſtare, incluſis intra eam remedijs, quæ crederent aduerſus inuidiam: hinc
C deductus mos vt Prætexta ſimul, & Bulla, quę Magiſtratuum erãt; etiam in vſum ingenuorum puerorum vſurparentur ad omen, & vota conciliandæ virtutis. Tarquinij Priſci filius; eo quod ſe in bello viriliter geſſiſſet, primus hac aurea bulla donatus eſt, & toga prætexta: Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 6. ait: *Sicut Prætexta Magiſtratuum; ita Bulla geſtamen erat Triumphantium, quam in Triumpho præſerebant,*

bant, inclusis intra eam remedijs, quæ crederent aduersus inuidiam validissima. Hinc deductus mos, vt prætexta, & bulla in vsum puerorum Nobilium vsurparetur ad omen, & vota conciliandæ virtutis ei similis, cui primis in annis munera ista cesserunt. Et de puero gestante prætextam, & Bullam; quam in meo Musæo ex marmore seruo, hic figuram apposui. A

Erat in præfata Bulla expressa Cordis figura, qua sic noscerent se homines esse, si corde præstarent, refert idem Macrob. d. cap. 6. his verbis. *Nonnulli credunt ingenuis pueris attributum, vt Cordis figuram in Bulla ante pectus annecterent: quam inspicientes ita demum se homines cogitarent si corde præstarent. Togam quoque prętextam his additam, vt ex purpuræ rubore ingenuitatis pudore regerentur*. Et de ijs vide etiam quæ scripsit Pierius Valerianus de Hieroglyphicis lib. 41. cap. 1. 2. 3. & 4. B

Mos quoque fuit apud Ethnicos collo infantium apponendi metalla re turpicula in virilis membri formam expressa ad auertendas fascinatioues, vt refert Varro lib. 6. de lingua Latina, de quibus metallis plura ego in meo Musæo seruo, vt quoque Annulum aureum paruum cuiusdam pueri similis figuræ obsecœnæ, quæ omnia effigiari non permisi, ne oculos ingenuorum offenderem. C

Et vt ad rem nostram reuertar, erat hæc præfata Bulla rotunda, ceu in aqua sunt Guttæ, quæ orbiculantur, vel id quod in torquibus pendet Bullæ, vel Cordis in modum: Ab ea forma autem post signaturam prouisio a nostris Bulla nuncupatur, nempe scriptura in mēbrana Plumbo Auro, vel Argento, funiculis pendente iure insignita; & quia cœlestis Agni effigies in Bullarū morem efformantur; Hinc factum, vt hoc nomine censeantur, quemadmodum, & Icunculæ æneæ, aureæ, vel argenteæ ob eamdem causam, & vulgo Medaglie appellatæ.

A Christi

A A Christi autem fidelibus in primitiua Ecclesia mutata dicta superstitione de Cordis figura, seu alterius rei turpiculæ in veram Religionem ex Cereo Paschali sacro Chrismate delibuto, & Benedictione sanctificato; eo quod Agni Christi imago ibi haberetur expressa; Agnus Dei dici consueuit, quos Agnus Dei recens baptizati suspensos ferrent ad collum: & sicuti Gentiles Cordis figuram, & rem turpiculam in Bullis suis formare consueuerant, quo sic noscerent se esse viros, si Corde præstarent; ita Christiani imaginem Christi Agni susceperunt, vt eius exemplo discerent esse mites, & humiles corde: Card.Baron. in anno 58. & ibi Spondan.
B num.30.

Consueuere quoque prisci illi fideles gestare sacrosancta Euangelia, vt ex actis virginis, & martyris Cœciliæ apud Surium, quæ semper in pectore Euangelium gestabat, ac etiam Apostolorum temporibus id vsurpatum, apparet ex actis Andreæ Apostoli, quam eamdem suo tempore consuetudinem in frequenti vsu fuisse, dũ mulieres collo appenderent Euangelia, testatur Chrysostomus relatus à Baronio anno 232. vbi Spondanus in epithome num. 3. & de prædictis Euangeliis inquit Isidorus Pelusiota lib. 11. *Quemadmodum nunc mulieres Euangelia parua*: Hoc est gestant De quibus euãC geliis paruis meminit etiam Gretserus lib. 3. comment. Curopalatæ cap.7.num.7. §.2. vbi supponit dici parua euangelia, cum in iis contineretur Initium Euangelii sancti Ioannis, vel aliud paruum Euangelium ad differentiam totius corporis euangelici quatuor Euangelistarum.

De similibus Bullis D.Gregorius Magnus gratulatoriam mittens epistolam in ordine septima lib. 12. ad Theodolindam Longobardorum Reginam, eo quod illa filio aucta esset, transmisit quoque vnam ex iis infantulo, vt collo appenderet, nempe crucem cum ligno sanctissimæ Crucis Domini, & Lectionem sancti Euan-

gelii theca Persica inclusam, vt etiam refert Baronius anno 604. vbi Spondanus num. 1. Ac etiam Magnus Greg. epist. 6. lib. 5. ad Childebertum Francorum Regem mittit claues sancti Petri, in quibus de vinculis catenarum eiusdem inclusum erat, quæ collo eius suspensæ, à malis illum tuerentur. A

Miracula sæpe confirmarunt pium fidelium vsum, vt inter cœtera, duo referat s. Greg. Turonen. Archiepisc. ex miraculis sancti Martini lib. primo, cap. 2. *Cum autem ad templum sanctum quidam deuotus, fide plenus accessisset, & gratiam sancti sitiens cogitaret, quid de beata æde raperet ad salutem, prope sepulcrum accedēs, æditruo supplicans, vt sibi parum benedictæ ceræ largiretur è tumulo, quam accipiens latus abscessit, & agro, cui frugem seuerat, confisus imposuit. Adueniens autem tempestas sæuissima, quæ omnia in annis præcedentibus sæpe vastauerat, ab hac est prohibita benedictione, nec ibidem vltra, vt consueuerat, nocuit*; & idem autor paulo post inquit. *Quidam pro benedictione aliquid de sancta æde assumere flagitans, parum ceræ de sepulcro sancti accipit, & infra penetralia domus, tanquam thesaurum cœlestē imposuit. Factum est autem, vt inuidia Tentatoris immissum incendium domum voraci flamma concuteret, & sparsum per aridas tabulas cuncta vastaret: Interea clamor ad cœlum tollitur, & B. Martini auxilium imploratur, meminit etiam ille ceræ particulæ à sancti templo delatæ. Qua reperta, & igni iniecta, protinus cunctum restinxit incendium, nouoque miraculo cera, quæ ignem alere erat solita, violentius ignem vi sanctitatis oppressit. Hæc Paulinus in sexto operis sui libro, versu conscripsit.* B C

Hæc quantumuis maxime excitent pietatem erga Deum; nihilominus sanctus Ioannes Chrysostomus eloquenti calamo inuehitur contra eos, qui auxilium implorant à sortilegis Anulis sub prætextu sanctorum verbotum, necnon contra illos, qui circa caput, & brachia deferebant imaginem Magni Alexandri, ac sanctissimæ

Crucis

A Crucis propter bonos euentus; sicuti & eos repræhendit, qui relictis sanctorum nominibus eorum filijs in baptismo nomina imponebant aliquorum, qui ad senectam decrepitam peruenerant, & alijs superstitionibus vtebantur: sic loquitur Chrysostom. ad Populum Antiochenum homil. 21. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis vtuntur, & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis Numismata capiti, vel pedibus? Dic mihi, hæ ne sunt expectationes nostræ, vt post Crucem, & mortem Dominicam in Gentilis Regis imagine spem salutis habeamus? Ignoras quanta Crux perfecit? mortem dissoluit, peccatum extinxit, orcum*
B *inanem reddidit, Diaboli soluit potentiam, & ad corporis sanitatem præstandam non est fide digna? totum orbem exsuscitauit, & tu in ipsa non confidis? & quid pati dignus non esses? Non ligaturas vero tantum, sed etiam excantamenta tibi conducis, vetulas ebrias, & titubantes in domum agens. non confunderis, non erubescis? & quod grauius est errore, quando hæc admonemus, & dissuademus, dicunt putantes se excusari, quod Christiana mulier est, quæ excantat, & nihil aliud loquitur, nisi Dei nomen. At propterea ego magis ipsam odi, & auersor, quod Dei nomine ad contumeliam vtitur, quod se dicens Christianam, Gentilium opera facit: etenim &*
C *Dæmones opera Dei fatebantur, & erant Dæmones.*
Chrysost. homil. 13. in epist. ad Corinth. cap 4. *Siquidē cum nomen filio imponendum sit, omissa sanctorum appellatione, quemadmodum maiores faciebant, accensis lucernis, & ijs nominibus impositis, quæ plurimum durauerint, eius nomine filium appellant, hinc eum diuturnius victurum coniectati: Deinde cum nonnunquam accedat, vt præmatura morte moriantur; accidit enim sæpe, multo id risu Diabolus prosequitur, quod tanquam insipientes pueros eos delusit. Quod si quis dixerit, quæ circumponuntur ornamenta, & bractea manibus pendentia, & coccinum flamen, & alia multa stultitiæ plena? verum*

rum

rum nihil aliud afferri puta oportere, præterquam Crucis custodiam, quæ in præsentia contemnitur, cum totum orbem ad fidem conuerterit. A

Hinc Magnus Constantinus Imperator contra illos qui Amuleta superstitiosa collo gestarent ad remedia Quartanæ, seu alterius morbi; iussit seuerissimè agi, Ammianus lib. 19. prope finem, & apud Baronium, & Spondanum in epithom. anno 358. in fine; vt similes prauós vsus corrigit D. August. de tempore serm. 215. & de diuers. 115. de S. Cypriano serm. 3. & refert Baron. anno 418. vbi Spondan. num. 6.

Qualia autem sint Amuleta superstitiosa, & à fidelibus vitanda; vide Martinum Del Rio disquisitionum Magicarum, lib. 1. cap. 4. quæst. 4. B

De Corona Clericorum.

Cap. XLIX.

CLericalis Corona iam ab initio Ecclesiæ fuit in vsu, vt refert Isidor. lib. 2. De Diuin. offic. cap. 4. C Huius Tonsuræ Ecclesiasticæ vsum à Nazareis primum exortum, vt in Numer. cap. 6. qui prius Crine seruato, demum post vitæ magnam continentiam deuotione completa caput radebant, & capillos in ignem sacrificij ponere iubebâtur, scilicet vt perfectionem deuotionis suæ Domino consecrarent. Huius exempli vsus ab Apostolis introductus est, vt hi qui diuinis cultibus mancipati, Domino consecrarentur, quasi Nazarei, idest sancti Dei, crine præciso innouentur. Hoc quippe & Ezechieli Prophetæ iubetur cap. 5. dicente Domino. *Tu filij hominis sume tibi gladium acutum*

A *acutum radentem pilos & assumes eum, & duces per caput tuum, & barbam*: quia & ipse sacerdotali genere Deo in ministerio sanctificationis deseruiebat. Hoc & Nazareos illos Priscillam, & Aquilam in actibus Apost. cap. 18. primos fecisse legimus, Paulum quoque Apostolum, & quosdam Discipulorum Christi, qui in huiusmodi cultu imitandi extiterunt, vt in dictis actis, cap. 21. ibi. *His assumptis sanctifica te cum illis, & impende in illis, vt radant capita*. Vnde Hieron. in epist. 79. vtebatur hac apostrophe. *O Paule & in hoc te rursus interrogo, cur caput raseris? cur nudipedalia exercueris de cæremonijs Iudæorum? cur obtuleris sacrificia, & se-*
B *cundum legem pro te hostiæ fuerint immolatæ? vtique respondebis ne scandalizarentur, qui ex Iudæis crediderunt*.

Quare autem in Ecclesiam introducta talis Corona? Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in Theoria Ecclesiastica inquit. *Tonsura capitis sacerdotis, & rotunda eius pilorum media sectio, vice coronæ est spineæ, quam Christus gestauit. Duplex corona circumposita capiti sacerdotis, ex capillorum significatione imaginem refert venerandi capiti Apostoli Petri: quæ cum missus esset ad prædicationem Domini, & Magistri, ei tonsa est ab ijs, qui eius sermoni non credebant, vt illuderetur*
C *ab ipsis, eique Magister Christus benedixit, & infamiam in honorem, illusionem in gloriam conuertit, & posuit super caput eius coronam, &c.* Ac Ven. Beda lib. 5. de gestis Anglorum cap. 22. inquit. *Inter omnes, quas in Ecclesia, vel in vniuerso hominum genere reperimus tonsuras, nullam magis sequendam, amplectendamque iure dixerim, ea, quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait: Tu es Petrus*, quodque etiam refert Baronius in anno 58. vbi Spondanus num. 50. num. 51. & seq. vt ritus Tonsuræ Clericalis ex Apostolica traditione in Ecclesiam antiquitus introductus sit ob iugem memoriam sacræ Coronæ impositæ Capiti

Saluatoris

Saluatoris nostris: sicuti etiam vt illa Tonsura, quę A
Principi Apostolorum derisionis causa est illata Infamiæ nota, totius ecclesiæ honori cesserit; & certum est hanc rasionem Romæ ludibrio ab antiquo fuisse, vt idem Spond. dicto num. 51. Existimarunt aliqui coronam in modū Spheræ esse signum hieroglyphicū perfectionis: vt nos diximus in libro de Veter. Aegypt. Ritibus cap. 26. nimirum vt clerici omnes, qui vbique ad eam obligantur perfecti debeant viuere.

Quicquid autem sit, certum præter deducta, vsum Tonsuræ antiquissimum fuisse in Ecclesia, cum referat Ammianus Marcellinus lib. 12. quemdam Theodorum fuisse martytio datum à Gentilibus, eo quod tonsurasset quemdam puerum, quem Ecclesiæ dicauerat: Et B
Cyrillus in Euthymio apud Lipoman, tom. 5. refert vt Otreius Episcopus Meliten. (sub Theodosio seniore Imp.) tonsurauerit Euthymium, his verbis. *Cum eum baptizasset, & pilos, qui ex lege tondentur pueris, totondisset, in gradum Lectorum eum cooptat.*

Et quod solitum esset adiurare per talem coronam, Augustin. epistola 147. ad Proculianum Episcopum inquit. *Honorant nos vestri: Honorant vos nostri: per Coronam nostram nos adiurant vestri, per Coronam vestram vos adiurant nostri*: vt pariter per Coronam precatur Hieronymus ad Augustinum inter Epistolas C
Augustini 26. ibi: *Fratres tuos dominum meum Alipiū & dominum meum Euodium, vt meo nomine salutes, precor coronam tuam.*

Sanctus Anicetus Papa circa anno 200. a Christo nato, scribit ad Galliæ Episcopus, vt Clerici deferant tonsuram, sicuti refertur distinct. 23. can. Prohibete fratres, &c. *Vt Clerici iuxta Apostolū comā non nutriant, sed desuper caput in modum sphara radant.* Et in Concil. Carthagin 4. can 44. *Clericus nec comam nutriat, nec barbam.* & in Concilio Agathen. can. 20. *Clerici,*

qui

A *qui comam nutriunt ab Archidiacono (etiamsi noluerint) inuiti detondeantur.*

De Presbyterorum tonsura Euagrius lib. 3°. histor. cap. 26. scribit, quod Martianus Tarsum damnatus: *vbi coma abrasa Presbyter designatus est.*

Et circa Episcoporum tonsuram refert S. Gregorius Nazianzen orat. in Maximũ, vt iste è Philosopho incótinenti deuenerit Episcopus, de quo (vt de similibus fuit dictum) inquit. *Cum ad Pastoralis muneris administrationem nihil aliud omnino contulerint, quam quod comam, cui alendæ, & ornandæ turpiter studuerant, raserint:* Sanctus Gregor. Turonen. in vita Sanctorum B Patrum cap. 17. scribit, quod sanctus Nicerius Episcop. Treuirorum, ex vtero egressus apparuit tonsuratus, habens instar Clerici coronam:

Aduertendum hic est. Hodie apud nos antiquam Coronæ formam solos Monachos retinere : nam breuis ille orbis in vertice, quo clerici magna pars vtitur, insolens olim, atque inusitatus in Ecclesia fuit, vt legitur in Concilio Toletano quarto, can. 40. his verbis. *Omnes Clerici, vel Lectores, vel Leuitæ, & Sacerdotes, detonso superius capite toto; inferius solum circuli coronam relinquant: Non sicut hucusque in Galliæ partibus fa-* C *cere Lectores videntur, qui prolixis vt Laici comis in solo capitis apice modicum circulum tondunt. Ritus enim iste in Hispania hucusque Hæreticorum fuit: Vnde oportet vt pro amputando ab Ecclesijs scandalo, hoc signum dedecoris auferatur. Qui secus fecerit fidei Catholicæ reus erit.* & in hoc conforme est, quod scribit Gregor. Turonens. de dicto Nicetio Episcopo recens nato his verbis. *Omne caput eius à capillis quidem nudum cernebatur, in circuitu vero mediorum capillorum ordo apparuit, vt putares coronam clerici signatam.*

Obijciunt Hæretici Tonsuram deferre, sit imitari Idolorum ministros etiam Tonsuratos: etenim respondetur, non propterea in hoc peccasse illos, quod ton-

surati essent, sed quoniam referebant illam tonsuram, seu rasuram ad Idola, seu falsos Deos. A

Secundo reprehendunt Tonsuram, cum hæc redundet in derisum sæcularium, & Religiosorum, dum admittuntur ad Clericatum: quoniā respondemus Christianos exoptasse hanc derisionem, & improperium propter Christum, vt ex Apost. ad Hæbreos cap. 13. *Exeamus ergo ad eum extra castra, improperium eius portantes*. & sicuti Crux Iudæis, & Gentilibus fuit scādalum, & stultitia; ita prædestinatis sapientia, primo Corinth. 1. *Nos autem prædicamus Christum Crucifixū, Iudæis quidem scandalum, Gentilibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Iudæis, atque Græcis Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam: quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus*. B

Tertia obiectio, quod Deus expræsse prohibeat hāc tonsuram, in Leuitico cap. 21. *Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras*. Quoniam respondetur processisse ne Iudæi procliui ad Idolatriam cum Aegyptijs, & aliis exteris nationibus in hoc symbolizarent.

Demum reprehendunt Rasuram, ex Diuo Epiphanio, Hæres. 80. Respondetur enim non impugnasse Epiphanium rasuram, sed modum radendi, & tondendi, vt ipse inquit. *Neque meretricio more ob comam efferaris*. C

De

A

De Tonſura Religioſo-rum.

Cap. L.

RItus omnes in Eccleſia, quornm Principium ignoratur, cum referantur à ſancto Auguſtino ad Apoſtolicam traditiooem; credendum eſt etiam tonſuram vtriuſque ſexus Religioſorum originem ha-
B buiſſe ex Apoſtolorum doctrina.

Quod ex antiquitate confirmatur cum D. Dionyſ. præcipiat profeſſores ſolitudinis Tonſuratos eſſe, vt in lib. de Hierarch. Eccleſ. cap. 6. his verbis. *Vbi iſte illa omnia continenter promiſerit, conſignans eum crucis ſigno ſacerdos, tondet, trinas dininæ Beatitudinis perſonas inclamans, exutumque veſte omni, alia induit:* & infra. *Porro tonſura crinium vitam mundiſſimam indicat, & nulla figura fucatam.*

Sanctus Athanaſ. lib. de vera Virgin. circa medium. *Materia veſtium tuarum ne ſit pretioſa: capilli cir-*
C *cumtonſi, crinalis vitta ex lana ſit, caput aſtringens.*

Et ſanctus Hieronymus epiſt. 48. ad Sabin. cap. 3. inquit. *Moris eſt in Aegypti, ac Syria monaſterijs, vt tã Virgo, quam Vidua, quæ ſe Deo vouerint, & ſæculo renunciantes omnes delicias ſæculi conculcauerint, crinem monaſteriorum matribus offerant deſecandum; non intecto poſtea contra Apoſtoli voluntatem inceſſura capite, ſed ligato pariter, & velato.* Et idem Hieronym. etiam loquitur de viuendi conſuetudine monialium, vt in epiſtola 27. ad Euſtoch. de obitu Paulæ, cap. 10. circa medium: *Vnus omnium habitus, linteamine ad tergendas ſolum manus vtebantur: a viris tanta ſaparatio, vt*

a spadonibus quoque eas seiungeret Paula, ne vllam occasionem daret linguę maledicæ, quæ sanctos carpere solita est in solatium delinquendi. A

Et de vestitu, ac alio ritu viuendi in Monialibus; D. Ambros. ad Virginem lapsam, cap. 8. *Lugubris tibi accipienda est vestis, & mens; ac membra singula digna castigatione punienda: amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuriæ præbuerunt:* & infra: *Denique totum corpus iniurijs, & ieiunijs maceretur, cinere aspersum, & opertum cilicio perhorrescat, quia malè sibi de pulcritudine placuit.*

Certum est autem, quod Deus dum minabatur populo flagella, & desolationem, per suos Prophetas prædicebat pilorum tonsionem, & caluitium, vt per Isaiam cap. 22. vers. 12. *Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad plantum, ad caluitium, & ad cingulum faciei.* Et idem Isaias cap. 13. vers. 24. *Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & fascia pectorali cilicium.* Et Micheas cap. 1. vers. 16. *Decaluare, & tondere super filios delitiarum tuarum, dilata caluitium tuum sicut Aquila, quoniam captiui ducti sunt ex te, &c.* B

Hoc idem sensus communis docebat Gentiles facere, vt de quibus dam Regulis refert Sueton. in Caligula cap 3 *Regulos quosdam barbam posuisse, & vxorum capita rasisse in inditium maximi luctus.* Et Argiui mœroris causa idem præstabant apud Herodot. lib. 5. histor. ac idem Syri apud Lucianum in Dea Syria. Solum autem Romani, quoniam ipsi communiter tonsi incedebant, propter tristitiam pilos crescere sinebant, vt de Sueton. in C. Iul. cap. 67. *Diligebat vsque adeo, vt audita clade Titurianа, barbam, capillumque submiserit, nec ante ademerit, quam vindicasset:* Quod etiam testatur Vlpianus I.C. in l. vestem D. de iniuriis, & famosis libellis. C

Propterea Religiosi, vt exhiberent mœstitiam, & lu-

ctum

A ctum de propriis, & alienis peccatis, pro quibus pœnitentiam faciebant, tonsi incidebant, & capillos radebant, vt refert sanctus Paulinus epistola 7. & Salianus Marsilien. de vero iudicio, & prouidentia Dei in fine. Ac etiam non prius ad pœnitentiam quispiam admittebatur, quam tonsura confereretur Concil. Toletan. 3. cap. 12. *Quicumque ab Episcopo, vel Presbytero pœnitentiam postulat, id ante omnia Episcopus obseruet, vel presbyter, vt si vir est siue sanus, siue infirmus, prius eum tondeat, & sic pœnitentiam ei tradat.*

Fœlices, qui hanc pœnitentiam salutarem amplectũtur, quoniã dicere poterunt cum Apostolo 2. Corint. 4.
B vers. 10. *Semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu Christi manifestetur in corporibus nostris, &c.*

De Habitu Monachorum, & Religiosorum.

Cap. L I.

C SIcuti sacra à prophanis debent separari; ita homines sacros discerni a sæcularibus per habitus diuersitatẽ congruum est; quod & omni tempore ita seruatum, vt de Elia induto habitu non vulgari, legitur 4. Regum, cap. 1. vers. 8. *At illi dixerunt vir pilosus est, & Zona pellicea accinctus renibus, qui ait Elias Thesbites est*: & de Ioann Badtista apud Matth. cap. 3. *Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & Zonam pelliceam circa lumbos suos, esca autem eius erat locustæ, & mel siluestre*: ac de aliis similibus etiam refert Apost. ad Hæbr. 11. *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis egentes, angustiati, afflicti, &c.*

Et

Et præterea decretum fuit in Conc. Niceno can. 73. Arabico. *Religiosi tum Monachi, tum Moniales habeant alia indumenta, & alios mores, quam Laici; & tondeant caput in modum Coronæ, & cingant se.* A

Hinc sanctus Athanasius de Virgin. sic inquit. *Materia tuarum vestium ne sit pretiosa, indumentum tuum fuscum sit, non tinctum, sed natiui coloris aut saltem album amiculum, fimbrijs careat; eiusdem quoque coloris sint manicæ laneæ brachia obtegentes, vsque ad digitos manuum: capilli circumtonsi, crinalis vitta ex lana sit: caput astringens cucullæ, & superhumerale lacinias non habeat:* & Basilius epist. 1. *Tunica cincta appressa sit corpori, & adstricta: cinctus neque muliebrem in modum ilia exuperet, neque prælaxus fluxam tunicam efficiat.* Et idem de habitu, & tonsura Monachorum refert Epiphan. hæres. 20. & Io. Chrysost. homil. 56. ad populum Antiochenum. B

Sicuti etiam Gregor. Nazianz. orat. 12. coram Patre suo inquit. *Qui Heliam, aut Ioannem moribus exprimebant, aut alium quemdam ex his, qui Christo nomen dederunt, eademque Zona accincti sunt, atque eodem, vel fusco, vel nigro pallio contecti, quale vita sancta, & grauis, &c.*

Et Impp. Theodos. Arcadius, & Honorius l. 5. Cod. de Episcop. audientia expressè sic prohibent. *Mimæ, & quæ ludibrio corporis sui quæstum faciunt, publicè habitu earum virginum, quæ Deo dicatæ sunt, non vtantur.* C

Ioannes Cassianus de institut. cœnobiorum lib. primo, cap. 2. 4. & 5. diffusè describit habitum, & maximè Cucullos Monachorum, & Religiosorum. *Cucullis perparuis vsque ad ceruicis, humerorumque demissis cōfinia, quibus tantum capita contegant, indesinenter diebus vtuntur, ac noctibus, scilicet vt innocentiam, & simplicitatem paruulorum iugiter custodire etiam imitatione ipsius velaminis commoneantur,* &c.

Ac de cilicijs, & tunicis loquitur Theodoretus in

hiſtor.

A histor. Patrum, cap. 14. *Aiunt eum neque tunicam, neque cilicium sæpe mutaſſe, ſed ijs, quę in eis fiebant rupturis, aliquot pannos conſuendo ſenectuti hoc modo remedium attuliſſe*.

Et de Pallio, quod ſumpſit Tertullianus, quando Chriſtianus deuenit exultans idem in tractat. de pallio, vltima periodo, inquit. *Gaude Pallium, & exulta, melior te iam Philoſophia dignata eſt, ex quo Chriſtianum veſtire cœpiſti*.

De Velo etiam meminit Ambroſius lib. 1. ad Virgin. lapſam cap. 5. *Non es memorata diei Dominicæ Reſurrect. in quo Diuino altari te obtuliſti velandam*.

B Et idem refert lib. 5. de Virginib. verba, quæ protulit Liberius Papa in tradendo velo Marcellinæ.

Et ſanctus Hieronymus in vita ſancti Pauli primi Heremitæ loquitur de veſte palmarum ſancto Antonio relicta ibi. *Ne quid plus hæres ex inteſtati bonis non poſſideret, tunicam eius ſibi vindicauit, quam in ſportarum modum de palmæ folijs ipſe ſibi contexuerat, &c. Diebuſque ſolemnibus Paſchæ, & Pentecoſtes ſemper Pauli tunica veſtitus eſt*. Et idem in vita ſancti Hilarionis inquit. *Igitur octogeſimo ætatis ſuæ anno, cum abſens eſſet Heſichius, quaſi teſtamenti vice breuem ſcripſit epiſtolam, omnes diuitias ſuas ei relinquens, Euangelium ſcilicet, & tunicam ſacceam, cucullum, & palliolum*. Et de habitu

C quem ſumpſerat Euſtochia filia ſanctæ Paulæ ſcribens idem Hieronym. ad Demedriadem de cuſtod. Virgin. cap. 3. inquit. *Pretioſa monilia, & graues cenſibus vniones, ardenteſque gemmæ redduntur ſcrinijs, vili tunica induitur, viliori tegitur pallio, & inſperatæ Auiæ genibus prouoluitur*. & idem ad Marcellam de laudibus Aſellæ epiſt. 15. inquit, *Tunicam fuſciorem induta repentè ſe Domino conſecrauit*.

Sanctus Auguſtinus, etiam reprehendit delicata velamina capitis, vt in epiſt. 108. ad moniales. *Nec ſint*

vobis

vobis tam tenera capitum tegmine, ne reticula supter appareant. A

Ac etiam de habitu Monachorum, quos instituerat sanctus Martinus inquit Seuerus Sulpitius in vita eiusdem Martini. *Multi quidam è fratribus in eundem modum, &c. Plerique Camelorum setis vestiebantur, mollior ibi habitus pro crimine erat Quod eo magis sit mirum necesse est, quod multi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati ad hanc se humilitatem, & patientiam coegerant.*

Velle igitur impugnare habitus Religiosorum, eorumdemque antiquitatem: non aliud certè est, quam imitari Constantinum Copronimum Imperatorem, B qui exponebat Monachos per derisionem populo in theatris, vt refert Cedrenus in vita eiusdẽ Copronimi.

De Votis Religiosorum,

Cap. LII.

COenobitarum, seu Religiosorum disciplina, quæ a C tempore Apostolicæ prædicationis sumpsit exordium, vt refert Cassian. collat. 18. cap. 4. 5. & 6. Eadẽ disciplina etiam dein in immensum creuit, refert Augustin. de moribus eccles. cap. 31. *Quis nescit summæ continentiæ hominum Christianorum multitudinem per totum orbem in dies magis, magisque diffundi, & ex Oriente maxime, atque Aegypto, quod vos nullo modo potest latere.* & tale augumentum eo fuit instituto viuendi vt Religiosi prædicti communia semper habuerint vota solemnia, nempe Obedientiam, Paupertatem, & Castitatem, præter alia particularia, quæ iuxta propriam

voca.

A vocationem plurimi ex his assumpserunt. Quorum votorum excellentiam testatur D. Augustinus in psal. 75. ibi. *Alij Virginitatem ab ineunte ætate vouent, vt nihil tale, vel experiantur, quale illi experti sunt, & reliquerunt; & isti vouerunt plurimum: alij vouent domum suam esse hospitalem omnibus sanctis aduenientibus, magnum votum vouent: Alius vouet relinquere omnia sua distribuendo pauperibus, & ire in communem vitam, societatem sanctorum, magnum votum vouet.*

At quando auctoritates deficerent, satis sit agnoscere, quod Obedientia animam Deo consecrat. Paupertas bona sacrificat, Castitas corporis holocaustum facit; B vt sic nihil homini vouenti remanens, victimam de se Deo faciat, & cum Petro dicere audeat ipsi Christo. *Ecce nos reliquimus omnia, quid ergo erit nobis?*

Votum Obedientiæ, procedit ex quo Christus Dominus docuit, Luc. 9. Si *quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me:* Cum ipse Christus humiliauerit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis. Votũ vero Paupertatis voluntariæ refertur ad verba, Matth. cap. 19. *Si vis perfectus esse, vade, & vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, &c.* & infra. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, vel* C *sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Votum Castitatis habemus ex verbis Christi in eodem cap. 19. *Et sunt Eunuchi, qui se ipsos castrauerunt propter Regnum Cœlorum:* de quo voto etiam loquitur Apostolus, 1. Corinth. 7. *De Virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consequutus à Domino, vt sim fidelis.*

Asseramus, quamuis ab initio Homo sit in sua libera facultate ante Votum: facta autem Deo promissione, & voto emisso si contraueniat, peccat sub pœna perfi-

diæ, & fractæ fidei: quoniam inquit Athanas. lib. de passion. & cruce Christi initio. *Scire debemus, & nequaquam ignorare, quod quacumque promittimus Deo, non ea deinde esse nostra, sed Dei; & si inde quid defraudamus, ea non nos sumere iam tamquam nostra, sed vt Dei sacrilegio compilare.* A

Hinc fit, quod ex malis Religiosis in Claustro nil deterius inueniatur, sicuti ex similibus bonis nil perfectius, vt testatur D. Augustin. epist. 137. Clero, & Populo Hipponensi his verbis. *Simpliciter fateor coram Domino Deo nostro; ex quo Deo seruire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasterijs profecerunt: ita non sum expertus peiores, quam qui in monasterijs ceciderunt.* B

Verum quoniam persæpe accidit delicta Religiosorum erumpere in notitiam hominum: propterea non temerè iudicandum; neuè ob paucorum delicta, debet quis deficere à pietate, vel de omnibus male suspicari, cum nulla fuerit vnquam tam fœlix sodalitas, in qua non aliquod flagitium extiterit; vt latè idem Augustin. dicta epistola 137 referat. Quantumlibet enim vigilet disciplina domus meæ, homo sum, & inter homines viuo: nec minus arrogare audeo, vt domus mea melior sit quam Arca Noe, vbi tamen inter octo homines reprobus vnus inuentus est. Aut melior sit quam domus Abraæ, vbi dictum est, eijce ancillam, & filium eius: aut melior sit, quam domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est Iacob dilexi, Esau odio habui. Aut melior quam domus ipsius Iacob, vbi lectum Patris sui filius incestauit, &c. C

Et ex hoc propter delicta aliquorum Religiosorum, non sunt cœteri imputandi; cum idem Augustinus in psal. 99. sub finem inquit: *Sed omnem professionem habere fictas personas: sunt Christiani mali, sed sunt, & boni.* & paulò post. *Inuenis sanctimoniales indisciplinatas: nunquid ideo sanctimonium reprehendendum est? &c. Sed*

nunquid

A *nunquid propter Virgines malas damnaturi sumus & sanctas, & corpore, & spiritu?* Et quod mos sit malorũ damnare totum ordinem ex particulari delicto idem Augustin. dicta epist. 137. ibi: *Ad quid aliud sedent isti? & quid aliud captant? nisi vt quisquis Episcopus, vel Clericus, vel Monachus, vel sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credant, iactent, contendant, sed non omnes posse manifestari?*

Confiteamur igitur, quod si in Ecclesia sint mali; sũt tamen & boni; & si excrementa reperiuntur, est quoque oleum luminosum, quo Ecclesia per totum orbem diffusa illustratur, vt idem Augustin. dicta epistola 137.
B his verbis: *Quapropter, & si contristamur de aliquibus purgamentis: consolamur tamen etiam de pluribus ornamentis: nolite ergo propter amurcam, qua oculi vestri offenduntur, torcularia detestari: vnde apotheca Dominica fructu olei luminosioris implentur.*

De Votis in Genere.

Cap. LIII.

C NOn solum solemnia Religiosorum vota sũt ad vnguem seruanda, vt diximus: verum & cuiuscumq; personæ etiam in particulari, vt in psalmo 57. vers. 12. *Vouete, & reddite Domino Deo vestro omnes, qui in circuitu eius affertis munera.* & alibi. *Vota mea reddã in conspectu timentium te:* Etenim quod ante votum erat in libera voluntate; redditur post emissum votum necessarium sub pœna Diuinæ indignationis; vt in Ecclesiast. habetur: *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei infidelis, & stulta promissio, sed*

quodcumque voueris redde: multoque melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere; ac etiam in Deuteronom. cap. 23. vers. *Si nolueris polliceri absq; peccato eris: Quod autem semel egressum de labijs tuis obseruabis, & facies, sicuti promisisti Domino Deo tuo.* A

Et Paulus loquitur de Viduis, quæ cum fregerint eorum vota acquirent æternam damnationem, vt in 1. ad Timoth. cap. 5. vers. 11. & seq. ibi. *Adolescentiores autem viduas deuita: cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt; habentes damnationem.*

Considerandæ potissimum sunt circumstantiæ ante emissum votū, nec illud generaliter pronunciare oportet, quoniam vt inquit sanctus Iustinus Martyr, quæst. ad orthodoxos 99. *Permisit Deus filiam Iephthæ in sacrificio victimam offerri, non quod humano delectaretur sanguine, verum vt homines posteri documentum haberent, ne vnquam vota sua Deo infinitè nuncuparent: multa enim absurda sunt per huiuscemodi generale votum cauenda.* B

Et de Votis, quæ sanctis fiunt: inquit Euseb. de præparat. Euangel. lib. 13. cap. 7. *Vota, quæ ipsis facimus tanquam viris sanctis, quorum intercessione ad Deum non parum iuuari profitemur.*

S. Ioann. Chrysost. refert, quod reddere votum, sit solutio debiti, vt in psalm. 49. ibi. *Pulchrè autem dixit Redde: post promissionem enim efficitur debitum; Ita etiam Anna reddidit filium, vt debitum maximum.* Et paulò post: *Ne tardaueris reddere votum tuum: pollicitus es, redde ne forte mors te inuadat, & id rescindat.* C

Refert Tertullianus, quod votum transijt in Legis naturam, vt in cap. 11. de ieiunijs. *Tamen & votum, cum & à Deo acceptatum est, legem in posterum facit per auctoritatem acceptatoris.*

Sanctus Cyprianus lib. 3. ad Quirinum, cap. 30. *Quod quis Deo vouerit, cito reddendum; apud Salomonē*

proue

A *prout vouerit votum Deo, ne moram feceris reddere illud. Apud Hieremiam: maledictus qui facit opera Dei negligenter.*

Et Concilium quartum Carthaginen. priuat communione Viduas, quæ votum Castitatis fregerunt, vt in cap. 104. *Sicut bonum est Castitatis præmium, ita & maiori obseruantia, & praeceptione custodiendum est; vt si qua Vidua quantumlibet in minoribus adhuc annis posita, & matura ætate à viro derelicta, si deuouerunt Domino, & veste laicali abiecta sub testimonio Episcopi, & Ecclesiæ religioso habitu apparuerint, postea verò ad nuptias sæculares transierint, secundum Apostolum*

B *damnationem habebunt, quoniam fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere ausæ sunt: tales ergo personæ, sine Christianorum communione maneant, &c,*

Et sanctus Augustinus de quodam amico, à Dæmone instigato, vt rumperet votum epist. 45. inquit. *Modo autem tanto (quod absit) miserior si fidem Deo fregeris, quanto beatior si persolueris: nec ideo te vouisse pœniteat, imo gaude iam tibi non sic licere, quod cum tuo detrimento licuisses. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis, ipse enim adiuuabit, qui tua vota expetit: fœlix necessitas, quæ ad meliora compellit.*

C Lubrici, & sensuales homines, vt retrahant se à Castitatis voto impossibilitatẽ adducunt: quodque melius sit nubere, quam vri: at certè hæc impossibilitas non ab alio procedit, quam à mala eorum dispositione non repellendo internas tentationes, nec occasiones externas euitando: quoniam si in hoc sollicitaret caro, seu Satan; Ieiunia, & orationes maxime proficiunt: si obiecta offerat mundus hæc fugienda: sed de hoc themã videamus, D. Basilium de vera virginitate circa medium, dum inquit. *Cum Domino virginitatem professæ sint, carnali postmodum voluptate malè blanda delinitæ, ac deuictæ, stupri scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt:*

cupiunt: non ignorant huiusmodi, quamuis ignorantiam simulant, quæ sponsi dexteram, & fœdera præuaricata sit, eam nec illius vltra esse sponsam, quem nequitia dans manus, dereliquit. Et infra. *Coniugium quippe illi in peccatum reputabitur; primum quidem quia pessimum huius coniunctionis fundamentum voluptatem iecit, præuaricationisque malum: deinde quia causa non esset libera, neque enim est mortuus vir eius, vt cui vult nubat, viuente immortali viro; merito censetur adultera, quæ mortalem hominem ob carnis vitia Domini thalamis intulit, &c.* A

Possemus hic videre, an votum consistat in solo proposito faciendi: seu in promissione, quæ procedit ex proposito. Sicuti etiam an votum debeat fieri de meliori bono. B

An omne votum obliget ad obseruandum? &c. sed de his, & similibus reiicio lectorem ad Diuum Thomam in sua summa 2. 2. quæst. 88. & alios scribentes.

De Cœlibatu Ecclesiastico-rum.

Cap. LIV. C

QVamuis in sancta Matre Ecclesia nulla reperiatur macula, malitiosè tamen Nouatores Hæretici delirant reprehendẽdo castitatem in Ecclesiasticis, eiusdem Ecclesiæ filiis: non retinentes hi memoriæ, quod Paulus præcipiat Tito sobrietatem, iustitiam, continentiam, &c. vbi S. Hieronym. inquit verbum, *Sobriè*, in Græco idioma idem sonat quod Castè, & idẽ Apost. ad Timot. epist. 2. c. 2. inquit. *Nemo militans Deo implicat se negocijs sæcularibus*: ex quibus potissi-

A potissimum est Matrimonium, dum idem Apost. primo Corinth. 7. inquit. *Tribulationem carnis habebunt huiusmodi*. Cumque sanctus Basilius cap. 1. constit. Monach. *Nullæ sunt curæ grauiores, quam eæ, quæ à coniugio profectæ gregatim innumerabiles penè aduolant*.

Et quod in cœlibatu debeant viuere Ecclesiastici, cum competat illis continuò vacare orationi, maximè dum sanctum, & sacrum offerunt sacrificium: inquit Epiphan. hæres. 59. *Si populo præcipit Apostolus dicens, vt ad tẽpus vacent orationi, quanto magis sacerdoti idem præcipit, vt indistractus sit, inquam, ad vacandum secũdum Deum sacerdotio, quod in necessitatibus spiritualibus, ac vsibus perficitur*. Quod maxime expressit Origen. homil. 23. in Num. *Certum est, quia impeditur sacrificium indesinens ijs, qui coniugalibus necessitatibus seruiunt; vnde videtur mihi, quod illius est solius offerre sacrificium indesinens, qui indesinenti, & perpetua se deuouerit castitati*. & idem Origen. hom. lib. 4. in Leuit. *Ante omnia enim sacerdos, qui diuinis assistit altaribus, castitate debet accingi*. ac etiam Euseb. Cæsarien. de demonstr. Euangel. lib. 1. cap. 9. *Verumtamen eos, qui sacrati sint, atque in Dei ministerio, cultuque occupati, continere deinceps se ipsos à commercio vxoris decet, &c.*

C Et sanctus Basilius præcipiens Paregorio presbytero in epistola 17. vt desistat à muliercula, quam domi retinebat, postquam adduxit Concilium Nicenum, ne quis mulierculam subintroductam habeat; & alia multa, sic inquit.

Eijce igitur illam ex ædibus tuis, & trade in Monasterium, sit illa cum virginibus, & tu inter viros ministra, ne nomen Dei propter vos blasphemetur, &c. si vero sine correctione tui ipsius ausus fueris sacerdotij retinere functionem, Anathema eris omni plebi; & si qui te receperint per omnem Ecclesiam excommunicabuntur. Et idem Basilius ep. prima ad Amphilochium. *Diaconus*

nus post Diaconatum fornicatus, à Diaconatu quidem eijcitur, in laicorum autem locum extrusus à communione non arcebitur. A

S. Ioannes Chrysostomus homil. 2. in Iob, refert differre antiquum Ecclesiæ statum in sua erectione ab Ecclesia recenti, his verbis. *Quoniam virgines raro inueniebantur, Paulus Episcopos ordinans Tito dixit: constitue Episcopos, sicut ego disposui, unius uxoris viros, non ea ratione, quod id nunc in Ecclesia obseruetur. Oportet enim omni prorsus castitate sacerdotem ornatum esse.*

Et quod dicta Apostoli verba: *Vnius uxoris virum* intelligantur, vt Bigamus non valeat ordinari: non autem, quod ordinatus in sacris ordinibus possit penes se mulierem retinere: hoc explicite prohibetur in canon 3. Nicenæ synodus relato per Gratianum in distinct. 32. canon interdixit. Hoc etiam expressè scripsit D. Ambros. lib. 3. epist. 25. ad Vercellensem Episcopum, his verbis. *Neque iterum vt filios in sacerdotio creare Apostolica inuitetur auctoritate, habentem enim dixit filios, non facientem: neque coniugium iterare.* & paulò post; *Qui iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed prærogatiua exuitur sacerdotis.* Et idem inferius. *Cognoscamus non solum hoc Apostolum de Episcopo, & Presbytero statuisse, sed etiam Patres in Concilij Niceni tractatu addidisse, neque Clericum quemquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit.* B C

At magis clarè, distinctè, ac breuiter refert sensum litteralem, moralem, & misticum ex dictis verbis Apostol. idem Ambrosius in tract. de dignitate sacerdotali cap. 4. his verbis. *Si ad superficiem tantum litteræ respiciamus prohibet bigamum Episcopum ordinari. Si vero ad altiorem sensum conscendamus inhibet Episcopum duas habere Ecclesias: & si adhuc introrsus profundiora perscruteris, monet ne post Catholicum dogma, sensum inueniatur Episcopus habere hæreticum, sed Christianã*

tantum,

A *tantum, orthodoxam, & Catholicam sibi associet fidem; vt vnius tantummodo vxoris, & Catholicæ Ecclesiæ vir Episcopus vocitetur.*

Et Diuus Hieronymus supponit Apostolos vxores non habuisse præter Petrum, vt aduers. Iouin. lib. primo cap. 14. his verbis. ***Quamquam excepto Apostolo Petro, non sit manifestè relatum de alijs Apostolis, quod vxores habuerint, & cum de vno scriptum sit, ac de cæteris tacitum; intelligere debemus sine vxoribus eos fuisse, de quibus nihil scriptura significat.*** Et idem vbi supra, cap. 19. inquit. *Non dicit Paulus eligatur Episcopus, qui vnam ducat vxorem, & filios faciat, sed qui vnam* B *habuerit vxorem, & filios in omni subditos disciplina: Certè confiteris non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat, alioquin si deprehensus fuerit non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur:* & paulò post. *Si laicus quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali: Sacerdoti cui semper pro populo offerenda sacrificia, semper orandum est: si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio.*

Et hoc idem etiam Iustinianus Imper. præcipit in Authent. Episcopo, Cod. de Episc. & Cleric. *Episcopo nullam mulierem secum habere permittitur, sed si habere probetur, ab Episcopatu deijciatur, quo se fecit indignum.*

C Quod etiam sanctissimè decreuit Nicæna synodus, can. 3. vt supra diximus; quamuis instanre Paphnutio obtentum solum fuerit ab Orientalibus, quod vxorati non cogerentur relinquere quam haberent.

Quilibet ergo postquam sacrum Subdiaconatus ordinem sumpsit, tenetur ad cœlibatum promissum in voto solemni ordini annexo: etenim si fides est homini seruanda, eo magis, quod Deo solemniter est promissum, vt refert D. Basilius in lib. de vera virginitate circa medium.

A

Quod Bigami sint irregulares, nec ad Ordines admittantur.

Cap. LV.

DIximus Bigamos non esse ordinandos, vt antiquitus in Ecclesia etiam ab Apostolis fuit seruatum, ex epist. 1. ad Timoth. cap. 3. *Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum*. Et idē Apostolus loquitur de presbyteris, vt in epist. ad Titum cap. 1. *Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea, quæ desunt corrigas, & constituat presbyteros, sicut & ego disposui tibi: si quis sine crimine est vnius vxoris vir*. Ac idem præcipit de Diaconis d. cap. 3. ad Timoth. *Diaconi sint vnius vxoris viri, qui filijs suis bene præsint, & suis domibus*. B

Quinimo ex Pauli Apostoli verbis incurritur Bigamia, si quis sumpserit aliam, quam quæ fuerit vnius viri vxor, vt in dicta epist. prima ad Timoth. cap. 5. vers. 9. *Vidua eligatur nō minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor*. Vt etiam voluit S. Clem. Romanus constit. Apost. lib. 2. c. 2. *Talem esse oportet Episcopum, qui vnā tantum vxorē duxerit, quæ vni tantū nupserit*. Et hoc idem vt Bigamia proueniat etiam si quis Viduā sumpserit voluit Baronius in ann. 58. vbi Spondanus num. 12. sicuti etiam deuenit quis Bigamus ex coniugio ante Baptismum, vt idem Baronius in ann. 400. vbi Spond. num. 4. C

Ex auctoritatibus prædictis, quamuis Bigamia expresse sit prohibita, videtur tamen matrimonium ordinatum

A dinatum Episcopis, Presbyteris, & huiusmodi, maxime ex illo verbo, *Oportet:* vt in dicto cap. 3. ad Timotheum. Sed ad hoc in præcedenti capitulo fuit responsum expresse contrarium decreuisse Concilium Nicenum can. 3. vt presbyteri Diaconi, & Clerici non possint vxorem habere.

Sicuti etiam respondet Theophylactus ad idē cap. 3. prioris ad Timotheum, his verbis. *Vnius vxoris virum. Porrò non vt legem faciat, hoc dicit, quod omnino oporteat Episcopum vxoratum esse, qui enim istud statuerit; cum alias dicat, Volo vos omnes esse sicut me ipsum: verum quia tempus ita tunc postulabat, at si contin-*
B *gat, inquit, sit vnius vxoris vir.*

Et Tertullian. exortat. ad Castitatem cap. 7. inquit. *Apud nos plenius, atque strictius præscribitur vnius matrimonij esse oportere, quos adlegi liceat in ordinem Sacerdotalem, vsque adeo quosdam memini Bigamos loco deiectos.*

Bigamiæ impedimentum cum esset expressum in lege Mosayca apud Leuitic. multò magis seruandum in lege Euangelica, vt inquit S. Leo epistola 1. cap. 2. *Constat ad Sacerdotium peruenisse Viduarum maritos, quosdam etiam quibus fuerint numerosa coniugia, & ad omnem licentiam vita liberior, &c. & contra illam Beati*
C *Apostoli vocem, quæ talibus reclamat dicens: Vnius vxoris virum; & contra illud antiquæ legis præceptum, quo dicitur, & cauetur; Sacerdos virginem vxorem accipiat, non viduam, non repudiatam, &c.*

Rationē huius prohibitionis adducit S. Io. Chrysost. hom. 2. in ep. ad Titum his verbis. *Nā qui defunctæ vxori beneuolentiam nullam seruasse deprehenditur, quo pacto hic Ecclesiæ præceptor optimus esse poterit? Nostis enim profecto omnes: quod etsi per leges secundæ nuptiæ permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet. nullam ergo accusationem præbere subiectis Præsulem vult.*

A

De Christianis Imperatoribus, qui dicti sunt Pontifices Maximi.

Cap. LVI.

CHristiani Imperatores, Titulum Pontificatus Maximi cum Insignibus susceperunt, vt in lapide Romæ in Ponte Cœstio iuncto Insulæ Tyberis: sed & Ausonius Gallus in Gratiarum actione pro suo Consulatu Gratianum nominat Pontificem Maximum: Cœterum tam Constantinum, quam cœteros vsque ad Gratianum eo titulo nominatos esse Imperatores Christianos, & omnes Stolam Pontificis Maximi induisse, Gratiano excepro; Zosimus lib. 4. sic ait. *Simul enim, atque summum Imperium, quisquis accipiebat, amictus ei sacerdotalis à Pontificibus offerebatur, & continuò Pont. Max. titulum vsurpabat. Ac cœteri quidem principes Vniuersi lubentissimis animis hunc honorem accepisse: & hoc vsi titulo videntur; adeoque & Constantinus etiam potitus Imperio, licet is à recta sacris in rebus via deflexisset, & fidem Christianorum amplexus esset; itemque post illum reliqui ordine sequuti, & Valentinianus, & Valens. Cum ergo Pontifices ex more Gratiano talē amictum attulissent, auersatus id, quod petebant; ratus non esse fas illiusmodi habitu Christianorum vti. Cumque Sacerdotibus stola reddita fuisset: aiunt eum, qui dignitate Princeps inter eos erat, dixisse. Si Princeps non vult appellari Pontifex, admodum breui, Pont. Max. fiet, &c.* B C

Patet

A Patet ex ijs, quod Imperatoriæ dignitati Summus Pontificatus adiunctus esset, cum sine Maximo Pontificio Imperator esse non posset, in eumque Senatus, Populusque Romanus facile conspirassent, quem non viderent patria Religione firmatum. Alia rursus fuit causa Christianis Imperatoribus Summum Pontificatum capessendi, quod amplissima esset, atque etiam supra Consules eius Magistratus auctoritas: Quippe posset Comitia ne fierent specie Religionis prohibere, factaq. reddere irrita; fieret ne Bella ex eius arbitrio penderet, cuius quoque iussu Consules se abdicarent, &c. Quæ causa postea fuit, quod cum Senatores maiori ex B parte Christiani essent, Gratianus, & Theodosius Sūmum Pontificatum, & Stolam sumere desierint. Et de his omnibus, & similibus vide Eminentissimum Baronium in suis Notis ad Martyrologium, die 22. Augusti.

Cum omnes Imperatores veteribus institutis, & Religionibus essent consecrati, & rerum sacrarum Præsides, & Pontifices Maximi, vt diximus: Nullam aliam ob causam in Romanos Episcopos incitabantur, nisi quod honores, & titulos, quos sibi debitos putabant; Romani Episcopi assumerent: Vel saltem existimabant tantum sibi detrahi, quantum ab omnibus Christianis C obsequij, & obedientiæ Summis Pontificibus præstaretur: Hinc locus insignis D. Cypriani epistola ad Antonianum sic scribens. *Cum multò patientius, & tolerabilius audiret leuari aduersus se Aemulum Principem, quam constitui Romæ Aemulum Sacerdotem.* Quid enim præclarius reperiri potest; quam Romani Pontificis dignitatem illis temporibus eo deuenisse potentiæ, vt Ethnicis Principibus, qui rerum potiebantur, inuisa & suspecta esset? Albaspinus de veteribus Ecclesiæ ritibus lib. 1. obseru. 23.

De

A

De Sacerdotibus Gentilium, qui ad Religionem Christianam transibant.

Cap. LVII.

ANtiquis temporibus cum aliqui Christiani fungerentur aliquando officio Sacerdotum Gentilitatis, vel huiusmodi dignitatibus: Ecclesia id maximè tunc pro potestate vetuit, quod id non esset sine suspicione Idololatriæ. Siricius Episcopo Tarraconen. c. 5. *De ijs uerò, qui acta pœnitentia tanquam canes, ac sues ad uomitus pristinos, & uolutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicas voluptates*. Innocent. epist. 24. cap. 4. *Neque de Curialibus aliquem ad Ecclesiasticum ordinem uenire posse, qui post Baptismum, uel Coronati fuerint, uel Sacerdotium, quod dicit, substinuerint, & editiones publicas celebrauerint*. Similiter id contestatur ex canonibus 2. 3. & 4. Concilij Elibertini. B C

Hoc triplici ex causa proueniebat: Primo, vt huiusmodi honorum gradus, & Flaminum facilius in editione spectaculorum, & scçnæ pompa maxima, imperitæ multitudinis applausum, & acclamationem promererentur. Secundo, id proueniebat, quod qui ætate, & opibus florebant, si detrectassent obire illa munia in suspicionem veniebant, se esse Christianos. Tertio, quoniam illa sacerdoria erant munera patrimonialia, à quibus Curiales non poterant excusari: quare Christiani quocumque locorum, aut Gentium concessissent, si essent Christiani, aut fortunæ amplissimæ substinere

A stinere illa muuera cogebantur. Albaspinus de ritibus veteribus Ecclesiæ lib. 1. obseru. 22.

Declarat autem hanc opinionem idem Albaspinus ibidem. Quod quamuis Ecclesia vetuerit, quominus Christiani ambirent, aut substinerent sacerdotia Ethnicorum sub grauibus pœnis; mitius tamen procedebat contra eos, quos necessitas quædam impulisset, vel qui fortunis, opibusque abundarent, cum oblata sacerdotia, quæ erant munera Patrimonialia, subterfugere non poterant: dummodo tamen Idolis non immolassent: Similiter Ecclesia mitius procedebat contra eos, qui intra priuatos parietes Idola reseruarent,

B modo ijs non adolerent, nêque illa extra domum sine vitæ periculo asportari licebat.

Referam occasione prædictorum, quod annis præteritis mihi accidit, cum per aliquos dies moratus fuissem Londini, quæ est ciuitas Anglorum Regia, vidi, & cognoui ibidem aliquos ex Regni Dynastis honoribus, & facultatibus forsan nemini post Regem secundis: Et ij quãuis corde cũ cœteris de sua familia profiterentur Catholicam Romanam Religionem (eo forsan, quod permansissent ij per aliquod tẽpus hic Romæ, & retinerent adhuc memoria, plurimos ex Gentilitiis à Romanis Pontificibus insigniores dignitates Ecclesię fuis-

C se consequutos) Prædicti inquam Dynastæ (proh dolor) etiam si corde clam confiterentur se Catholicos: nihilominus ne priuarentur honoribus, & facultatibus, aderant vna cum Rege, & alijs Primatibus Regni, Hæreticorum illorum officijs, & alijs functionibus quibuscumque.

De

A

De Cœremonijs in Genere.

Cap. LVIII.

VNiuersalis Ecclesia Christũ proprium spõsum repręsẽtans, quod valeat obligatoria præcepta imponere, ac etiã nouas indicere cœremonias; non potest nisi à male feriatis hominibus controuerti: etenim B sicuti Spiritus sanctus in Cõcil Apostolorũ iã præsidebat; ita & in præsenti disponit de his, quæ decernit Ecclesia, vt ex hoc ista errare non possit ex D. Augustin. lib. contra epistolam fundamenti Manichei cap. 5. tomo 6. ibi. *Ego vero Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoneret auctoritas:* & D. Bernard. epist. 174. *Ego, quæ accepi ab Ecclesia securus teneo, & trado.*

Nec in lege Euangelica solum Cœremonias principium habuisse: legimus enim in Genesi 28. versic. 18. *Surgens Iacob manè, tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper:* C *Appellauitque nomen Vrbis Bethel.* Hoc est Domus Dei.

In libro Esther, Synagoga instituit nouum diem festũ, qui singulis annis celebrabatur 14. & 15. mensis Veadar: hoc est Februarij.

Ac etiam in actis Apostol. cap. 15. versic. 20. & seq. præcipiunt Apostoli, vt Gentiles Baptizati de recenti; *Abstineant se a contaminationibus simulacrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine:* quamuis hoc Iudæorum solum fuisset præceptum, quorum lex per mortem filij Dei iam fuerat abrogata.

Ac in

A Ac in eodem libro cap. 1. elegerunt Apostoli sanctū Matthiam: tradendo sortes absque vllo sacræ scripturæ testimonio: & in cap. 4. 5. & 6. Bona fuerunt communia; & dicto cap. 4. *Possessores agrorum, aut domorum, vendentes offerebant precia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum*: & in cap. 6. Apostoli elegerunt septem Diaconos.

Præterea dies Sabathi, quem solemnem præceperat Deus, Exod. 20. ibi. *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabathum Domini Dei tui est, non facies omne opus in eo*: Et nihilominus hic dies fuit commutatus in diem Dominicam, sola Ec-
B clesiæ auctoritate.

Nec in hoc ambigendum, vt possit Ecclesia nouos ritus, & cœremonias commutare, & de nouo inducere, quamuis ex sacro textu non desumātur: siquidem etiā Hæretici nostri temporis suas, & ipsi habent recentes cœremonias in psallendo, concionando, & distribuendo sacramēta, nec nisi malitiosè poterūt ipsi redarguere priscas Catholicæ Ecclesiæ cœremonias, cum in hoc nihil repugnet scriptura sacra: & præterea in omnem casum, non particularibus personis competit huiusmodi censura, sed Ecclesiæ vniuersali, quæ opportunæ tradidit cœremonias sensibiles, sine quibus diui-
C nus cultus non sic benè exerceri posset, cum non anima solum, sed etiam corpore nos ipsi compacti simus, inquit Chrysost. homil. 85. in Matth. *Si tu incorporeus esses nudè ipsa dona incorporea tradidisset tibi: quoniam verò corpori coniuncta est anima tua, in sensibilibus intelligenda traduntur*:

Et propterea obsequium Deo
præstandum non solum
internis animi
sensibus;
verum externis corporis actibus
nempe cœremonijs.

De Osculo Pacis.

Cap. LIX.

OCcasione duarum Lamellarum, ex Aere antiquo, quæ sunt pènes me, in quibus est Christus impressus Resurgens à mortuis, & discipulis apparens, & Pacem annuncians: non præteribo hic aliquid recensere de cœremonia, seu salutatione in osculo Pacis. Has igitur lamellas prisci fideles in synaxi, & alijs orationibus exhibebant populo in osculum Pacis: Quoniam non solum Petrus Apostolus in fine primæ epistolæ admonet: *Vt salutent se inuicem in Osculo sancto*; sed & Paulus sæpè faciendum præcipit ad Romanos cap. 16. in fine, prima Corinth. 16. secunda Corinth. 13. prima Thessal 5. Et id ipsũ Ignatius suis epistolis cõsueuit ad Antiochenos, & ad Tarsenses: ac prædicto Apostolico præcepto inhærentes Calcedonens. ac etiam SS. Martyres Sosthenes, & Victor in persecutione Diocletiani post Vincula, & Bestias superatas, iussi sunt incendi; salutantes se inuicem in Osculo sancto, vt legitur in Martyrologio, quarto idus Septembris. Cum vero salutationem mutuam, non Osculo tantum, sed SANCTO: dandam esse præscripserint; planè certum est, diuersam ab illa fuisse, quam Gentiles inter se quoties sibi obuiarent inter ambulandum Amici, inuicem impartiri consueuerant: quam quidem consuetudinem, vt molestam nimis, & frequentibus occursionibus fastidium afferentem, Tiberius lege sancita tollendam curauit, Sueton. in eiusdem vita cap. 34. Licet plus valuisse inolitum vsum lege lata satis ex Martiale cõstet Epigr. lib. 7. ad Linum, & 11. ad Bassum, qui vixit tempori- B C

bus

A bus Domitiani. Quod etiam essent eiusmodi Oscula Pacis, & Amoris symbola, ea non tollenda, sed moderanda inter Christianos, Apostoli curarunt. Illaque plane SANCTA OSCVLA dicta esse reperiuntur, quæ in Ecclesijs, & sacris conuentibus post orationes in signum Pacis, & reconciliationis animorum adhiberi consueuerunt adiuncta salutatione PAX TECVM: sicut videre est apud Iustinum orat. ad Anton. Origen. in Roman. cap. 16. Tertullian. lib. de orat. Augustinus serm. 83. de diuers. Post osculum verò sequi consueuisse administrationem Eucharistiæ fusius tradit idem Iustinus.

B Nec tamen quis putet hæc ita promiscue, tunc agi solita, vt viros, & fœminas sic indistinctè se mutuo osculatos fuisse: nam in Ecclesia seorsum viros à mulieribus agere consueuisse, vt olim in templo Hierosolymitano loco distincti erant viri a mulieribus, Ioseph. lib. 6. de bell Iud. cap. 6. eodem fermè ordine, & dispensatione fuit in Christianorum Ecclesijs obseruatum, Hieron. de script. ecclesiast. in Philone, Ambros. ad virg. lapf. cap 6. & latè Baron. in anno 57. & ibid. Spond. in epit. num. 37.

Verum ea nihilominus adhibita cautela, quoniam adhuc inter se inuicem osculantes, siue viros, siue fœminas, aliqua fraus arte diaboli nonnunquam irrepebat, vt de virgine loquens Tertullian. tractat. de virg. veland cap. 14. in fine inquit: *Dum inter amplexus, & oscula assidua concalescit, sic frons duratur, sic pudor teritur, sic soluitur, &c.* Et propterea in pluribus Ecclesijs sacram tabellam Cruce, aut Imagine decoratam, mutauit vsus, & quidem laudabilis, tradit Baronius in Anno 45. & ibidem Spondanus in epithom. num. 8.

C

Priscis tẽporibus apud Christianos moris erat osculo se inuicem salutare, non solum præstituto missæ tempore, sed & domi inter priuatos parietes, & in vicis: à qua tamen consuetudine abstinebant diebus illis, qui-

bus indictum, & promulgatum esset plenum, atque integrum Ieiunium, sicuti feria sexta maioris hebdomadæ, Sabathoque sancto, extraordinarijsque ieiuniis, quæ grauiori aliqua de causa ab Ecclesia indicerētur. Tertullian. lib. de oration. *Sic & diem Paschæ, quo communis, & quasi publica ieiunij Religio est, meritò deponimus osculum, nihil curantes de osculando, &c.* Idem referunt scriptores de diuinis officijs; ac etiam Albaspinus de veteribus Ecclesiæ ritibus lib. primo obseru. 17. vbi rationem adducit, quia osculum lætitiæ, & gaudii publici testimonium quoddam, & indiciū erat, quod animi lætantis, & gestientis argumentum die ieiunij in lucem proferre nefas dicerent; sicuti neque sacrificij, neque cōmunionis vsus diebus illis extiterat. Secunda ratio, quia osculum instar pignoris, & symboli communionis, quibus diebus à Christi corpore sumendo abstinebant, eius symboli intermissio fiebat. A B

Sed declarantur vera esse prædicta: osculum censeri vetitum solummodo diebus ieiunorum integrorum, quibus sub vesperam tantum soluerentur ieiunia, nec ijs sacrum, nec vllum sacrificium offerebatur, sicuti nec vllum Pacis Osculum interponebatur, secus quando erant ieiunia dimidiata vsque ad horam Nonam: etenim cum in iis sacrum fieret; Osculum etiam porrigebatur, & ita intelligitur S. Ambros. serm. 34.

Declaratur etiam cessari ab Osculo in sacrificiis, & sacris, quę pro mortuis offerūtur Amalarius lib. 3. c. 44. Quoniam olim illa sacra priuata erant, non autem solēnia, nec in eis publicè fideles communicarent, quemadmodum in Dominicis, & festis diebus. C

Item declara in Monachorum sacris, quoniam priuata essent, nec iis generalis communio fiebat: quare ibidem Osculum, quod ad solas pertinebat generales communiones omittebatur, vt in d. obseru. 17. per Albaspinum.

De

A

De festiuis Diebus.

Cap. LX.

VIdimus supra in capitulo 58. quod Ecclesia potest ex se dies festiuos statuere, necnon obseruãtiam eorumdem nobis imponere; Quomodo autem priscis temporibus id fuerit seruatum, modo videndum.

B De festiuo die Annunciationis Virginis, necnon Incarnationis Verbi (qui celebratur 25. Martii) loquitur Sanctus Athanasius de sanctissim. Deipara in initio. *Festum Annunciationis Mariæ vnum ex Dominicis festis, atque adeo primarium, utpotè, quod pro ordine, & digestione rerum earum, quę in Euangelio de Christo prædicantur, sacrosanctum habeatur: quippe inquo de filij Dei è cœlis descensu agatur.*

Et de festo Purificationis Beatissimæ Virginis, sanctus Gregorius Nissenus orat. de occursu Domini, & Dei parente, & Simeone iusto, circa initium. *Cum esset quadraginta dierum Infans, Verbum æternum ad templum cum Matre est profectus, &c. Cuius quidem* C *nos hodie celebrantes commemorationem spiritualibus speculationibus, quemadmodum incorporeæ mentes, & spiritus nos oblectamur.*

Ac etiam de eodem festo. Cyrillus Hierosolymitan. de Occursu Domini nostri, & Simeone inquit. *Hodie dilecti festi cursum peragamus, cum Angelis Choros ducamus, cum Pastoribus illuminemur, cum Orthodoxis adoremus, cum Bethlehem festum agamus, cum Sion occurramus, cum templo sanctificemur, cum Virgine festum agamus.*

Eu-

Eucherius Lugdunen. sermon. de Assumptione sanctæ Mariæ. *Meritò sancti Patres constituerunt, vt in hac solemnitate Beatæ Mariæ Virginis hoc Euangelium legeretur.* A

Concilium Lugdunen. habitum intra quintum sæculum apud Gratianum de consecrat. distinct. 3. inquit. *Pronunciandum est Laicis, vt sciant tempora feriădi per annum, idest omnem Dominicam, Natale Domini, &c. Purificationem sanctæ Mariæ, Assumptionem, & Natiuitatem.*

De festis sanctorum: quamuis Hæretici velint per has solemnitates honorem Deo debitum tolli: de festo tamen sanctorum Innocentum loquitur Origen. homil. 3. in diuers. *Innocentum memoria semper, vt dignum est celebratur in Ecclesijs secundum integrum ordinem Sanctorum, vt primorum Martyrum pro Domino occisorum, & vt ipsa Bethlehem primitias Domino Martyrum, in qua natus est ipse* Saluator *obtulisse videatur: propterea, & memorias Sanctorum facimus, & parentum nostrorum, &c.* B

Sicuti etiam sanctorum solemnitates celebrantur, vt ipsi pro nobis intercedant ad Deum, Euseb. Alexandrin. homil. de Sanctis colendis. *Ob hanc causam præcepit nobis memorias sanctorũ celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus benignum Deum exorent, vt preces nostras caducas admittat.* Et propterea qui contemnebant conuentus in Martyrum honorem, excommunicabatur a synodo Gangrensi canon. 20. dum inquit. *Si quis arrogantia vtens, & Martyrum congregationes abhorrens, & sacra, quæ in ijs celebrantur, & eorum memorias accuset, anathema sit.* C

Et contra Iulianum Imper. qui contemnebat dies festos in Martyrum honorem inuehitur S. Greg. Nazianzen. orat. 3. quæ est prima inuectiua in Iulianum circa medium. *Non victimas pro Christo cæsas veritus est nec magnos pugiles extimuisti Ioannem illum, Petrum,*

Paulum

A *Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, &c. quibus præclarè honores, & festa sunt constituta; à quibus Dæmones propelluntur, & morbi curantur.* & idem orat. 22. quæ est in laudem Machabæorum. *Quid autem Machabæi? horum enim nomine diem hunc festum agitamus.*

Ac etiam de magna populi affluentia in solemni festo sancti Theodori martyris, Gregor. Nissen. orat. in eundem circa finem. *Et si anniuersarijs ferijs hunc diem celebramus; at nunquam cessat studiosè aduenientium multitudo, ac formicarum similitudinem seruat ea, quæ huc pertinet via publica, cum alij quidem ascendant, alij vero venientibus cedant, &c.*

B Quod autem maior sit festiuitas Sanctorum Dei, quã Principum terræ, Chrysostom. homil. 66. ad populum Antiochenum. *Quid de Christo loquar, cum & discipulos suos, postquam obierunt, effulgere fecit? Quid dico discipulos? Nam & eorum loca, & sepulcra, & tempora perenni memoria celebrari curauit. Tu vero mihi, & sepulcrum ostendas Alexandri, & profer diem quo vitam finiuit: sed nihil horum insigne, sed omnia destructa sunt, & exterminata; Christi vero seruorum sepulcra clara sunt, regiam assequuta ciuitatem, & dies notissimi mundo festam afferentes lætitiam.*

Sanctus Ambrosius in festo sanctæ Agnetis exorditur opus de Virginibus, vt in eiusdem lib. 1. inquit.
C *Bene procedit, vt quoniam hodie Natalis est Virginis, de Virginibus sit loquendum: Natalis est Virginis, integritatem sequamur: Natalis est Martyris, hostias immolemus: Natalis est sanctæ Agnetis, mirentur viri, non desperent paruuli, stupeant nuptæ, imitentur innuptæ.*

Quod commessationes debeant euitari in solemnitatibus sanctorum, D. Hieron epist. 19. ad Eustochium: *Valde absurdum est, nimia saturitate velle honorare Martyrem, quem scimus Deo placuisse ieiunijs.*

Quare autem celebrentur dies solemnes in honorẽ Sa-

Sanctorum : tres adducit rationes, D. Augustin. lib. 2. contra Faustum, cap. 21. *Populus Christianus memorias Martyrum religiosa solemnitate concelebrat: & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atq. orationibus adiuuetur. Ita tamen vt nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum sacrificemus; quamuis in memorias Martyrum constituamus altaria; Quis enim Antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari aliquando dixit: offerimus tibi Petre, aut Paule, sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronauit, apud memorias eorum, quos coronauit.* A

Et per hæc, & alia huiusmodi euacuatur Hæreticorum cauillatio, quod dies festiui, & aliæ solemnitates in honorem martyrum, diminuant honorem Deo debitum; etenim ex eodem Augustin. serm. 26. de sanctis in fine *Qui honorat Martyres, honorat & Christum, & qui spernit Sanctos, spernit Christum Dominum nostrum.* B

Addimus prædictis licuisse Ecclesiæ, quæ apud Ethnicos impiè superstitioso cultu agebantur feriæ, easdem sacro ritu expiatas, ad pietatem Christianam transferre, vt maiori id esset Diaboli contumeliæ, & quibus ipse coli voluerit, Christus, & Sancti eius ab omnibus honorarentur: sicuti etiam Idolorum templa in Ecclesias Sanctorum fuerunt commutatæ; quemadmodum, & Paulus Apost. superstitionis Aram ignoto Deo dicaram Athenis, in veri Dei cultum (quantum licuit eo tempore) mira prudentia transtulisse legitur in actis Apost. cap. 17. & latè Baron. in ann. 44. vbi Spondan. num. 36. ac etiam idem Baron. in ann. 58. vbi Spondan. num. 28. & 29. C

Ac etiam Apostoli, explosis legalibus Cœremonijs, sic illa, quæ præcipua esse videbantur Iudæorum festa Pascha, atque *Pentecosten* retinentes nomina celebrarunt, & quæ noua erant in illis augustiora mysteria, atque eadem ipsa quæ iisdem solemnitatibus erant olim

typicè

A typicè significata, instituerunt nimirum Crucis, & Resurrectionis Domini in Paschate, & Aduentum Spiritus sancti in Pentecosten: Hæc vero docuisse Apostolum ad Coloss. 2. *Ne quis eos iudicaret in parte diei festi, aut neomeniæ, aut Sabatborum, &c.* complures existimarunt: Et non solum festiuitates prædictas, verum & diem Dominicam, & Natalitia Martyrum, ac aliorum Sanctorum, ex Apostolica traditione inductas: latè tradit Baron. in anno 58. vbi Spondanus num. 33. cum multis seqq.

Quas festiuitates prisci fideles tanta alacritate celebrabant, vt nec quibusuis persecutoribus, nec ipsis etiã B carceribus prohiberi possent; quin vna simul, quantum loci, & temporis opportunitate daretur, sacras synaxes, festosque dies celebrarent, Dionysius Alexandrinus apud Euseb. 7. histor. cap. 10. & 17. Cyrillus epist. 5. cum aliis quos refert Baron. d. anno 58. vbi Spondan. num. 38.

Quin etiam in eiusmodi solemnitatibus introductã fuisse laudabilem consuetudinem, vt bene precando festos dies se inuicem Christiani salutarent; non præsentes tantum, sed & absentes per litteras, quas festiuas nominarent, vt ex pluribus epistolis Theodoreti etiam tradit Baron. d. ann. 58. vbi Spond. d. num. 38.

C

De Cinerum Cœremonia.

Cap. LXI.

HAec Cinerum Cœremonia quartæ feriæ in capite ieiunii nobis præsignatur in lib. Iob cap. 2. cum tres amici Iob venissent, vt visitarent eum, & consolarentur:

rentur: *Cumque eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt, scissisque vestibus, sparserunt puluerem super caput suum in cœlum, & sederunt cum eo in terra septem diebus, & septem noctibus, &c.* A

Et in lib. Esther cap. 14. vt auerteret Esther persequutionem Aman. *Cumque deposuisset illa vestes regias fletibus, & luctui apta indumenta suscepit, & pro vnguentis varijs, cinere, & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliauit ieiunijs: omniaque loca, in quibus latari consueuerat, crinium laceratione compleuit.*

Ad fletum exhortans populum Hierosolymæ Propheta Hieremias cap. 5. inquit. *Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere, luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum, quia repentè veniet vastator super te.* B

Iuxta auctoritates prædictas conformis est priscus ritus eorum, qui pœnitentiam agentes inter cætera cinere conspergebantur; etiam Tertulliani æuo, vt idem refert lib. de pœnitent. cap. 9. his verbis. *Itaque Exomologesis prosternendi, & humilificandi hominis disciplina est, &c. de ipso quoque habitu, atque victu mandat, sacco, & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deijcere, illa quæ peccauit tristi tractatione mutare: cæterum pastum, & potum pura nosse non ventris scilicet, sed animæ causa: plerumque vero ieiunijs preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire, dies, noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere, &c.* Et hoc idem refert Cyprian. de lapsis paulò ante finem. C

Et sanctus Ambrosius ostendit, quomodo, quæ peccauit debeat Deo reconciliari etiam aspersione cineris in tractatu ad virginem lapsam, cap. 8. *Deinde lugubris tibi accipienda est vestis, & mens, ac membra singula digna castigatione punienda. Amputentur crines, qui per vanam*

A *vanam gloriam occasionem luxuriæ præstiterũt: destuant oculis lacrymæ, quæ masculum non simpliciter aspexerũt: Pallescat facies, quæ quondam viruit impudicè: Denique totum corpus iniurijs, & ieiunijs maceretur cinere aspersum, & opertum cilicio perhorrescat, quia malè sibi de pulcritudine placuit, &c.*

Nec huiusmodi publica pœnitentia, nisi semel tantum concedebatur, ex D. Augustino ad Macedonianũ, epist. 54. relata in can. quamuis distinct. 50.

Quales autem cœremoniæ, seu ritus haberentur in hac solemni pœnitentia, quæ in capite Quadragesimæ imponebatur: refertur ex synodo Agathensi, can. 63.
B distinct. 50. his verbis.

[In capite Quadragesimæ omnes pœnitentes, qui publicam suscipiunt, aut susceperunt pœnitentiam, ante fores Ecclesiæ se repræsentent Episcopo ciuitatis sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, reos se esse ipso habitu, & vultu protestantes: Ibi adesse debent Decani, & Presbyter pœnitentium, qui eorum conuersationem diligenter inspicere debent; & secundum modum culpæ pœnitentiam per præfatos gradus culpæ iniungere; Post hæc eos in Ecclesiam introducant, & cum omni clero septem pœnitentiales psalmos in terra prostratus Episcopus cum lacrymis pro eorum
C absolutione decantet; tunc resurgens ab oratione (iuxta quod canones iubent) manus eis imponat, aquam benedictam super eos spargat, cinerem prius mittat, deinde suspiriis denunciet eis, quod sicut Adam proiectus est de paradiso; ita & ipsi pro peccatis abiiciuntur ab Ecclesia; post hæc iubeat ministris, vt eos extra ianuas Ecclesiæ expellãt: Clerus verò prosequatur eos cum responsorio; *In sudore vultus tui vesceris pane tuo,* &c. vt videntes sanctam Ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam, atque commotam non paruipendeant pœnitentiam. In sacra autem Domini Cœna rursus ab

eorum Decanis, & Presbyteris Ecclesiæ limitibus repræsententur.] Et hæc synodus Agathensis. A

Et in hoc aduertendum, quod prædicti pœnitentes eiecti ab Ecclesia locabantur proximi portæ, vbi dicebatur *Locus Fletus*; & inde non egrediebantur, nisi ad audiendam prædicationem vna cum Cathecumenis, etiam prope eamdem portam: & hoc seruabatur vsq; ad diem Cœnæ Domini, quando ipsi absoluebantur, & Ecclesiæ publicè, & coram populo reconciliabantur. Cum igitur ab Ecclesia iustissimis de causis abolita fuerit prædicta publica pœnitentia; vt ex Nectario, Ioanne Chrysostomo, & Leone Papa, vidimus supra in capitulo 24. de Pœnitentiæ sacramento: Quis igitur malè B actum præsumere audebit, hunc antiquum Ecclesiæ ritum (quem in præsens nos fideles adhuc seruamus) recipiendi cineres in principio Quadragesimalis ieiunii per manus sacerdotis? cum hæc sit nota, & signum exterius interni mœroris, & doloris Deum offendisse, eiusdemque vnigenito filio mortem præbuisse; cuius tunc Passio nobis repræsentatur, vna cum immenso humanæ Redemptionis beneficio.

De Prisco, & vario Ritu Obseruatæ Quadragesimæ apud Christianos. C

Cap. LXII.

Obseruatio ab imitatione & lege Christi.

IESVS CHRISTVS per totos 40. dies, & 40. noctes cum ieiunasset, vt est ab Euāgelistis proditū, Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Fideles omnes ad eius imitationem.

A tationem, quantum natura nostra patitur, prouocauit Apost. ad Ephes. cap. 5. *Estote imitatores Dei, sicut filij carissimi.* & 1. Corinth. 11. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi:* propterea & nos per totos quadraginta dies piscibus, vtpotè cibis parcioribus, minusque succulentis, vt contenti simus semel vno quoque die vescimur; ratio ipsa, & vsus facilè conuincit: peculiari siquidem iure ieiunium Christi nobis Quadragesimam imitationis gratia peperisse, volunt Patres, vt refert Ambros. epist 82. ad Ecclesiam Vercellen. *Et quia isti ieiunandum negant, qua causa Christus ieiunauerit, adstruant, nisi vt nobis exemplo esset eius ieiunium.*

B Et idem serm. 25. *Christus, qui peccatum non habebat, Quadragesimam ieiunauit, tu non vis quadragesimam ieiunare qui peccas? ille inquam peccatum non habebat, sed pro nostris ieiunauit peccatis.* Et idem in fin. serm. 23. *Christus Dominus hunc numerum ieiunij quadragesimæ consecrauit, ostendens nobis ita nos hunc numerum integrum ieiunare debere:* Et D. Bernardus serm. 3. de quadrag. *Denique tāto deuotius imitandum nobis est Christi ieiunantis exemplum, quanto certius est, propter nos eum ieiunasse, non propter se ipsum*, Et hoc quadragesimæ ieiunium esse ex institutione Euangelica, & traditione Apostolica tradit Baron. in ann. 57 vbi Spon-

C dan. num. 57. Quamuis Thelesphorus Papa decreuerit de numero dierum, siue hebdomadarum, Baron. in ann. 136. vbi Spondan. num. 1.

Præterea de eadem quadragesima legem sanciuisse Apostolos Patres testantur, D. Ambros. sermone 27. *Illud autem præceptum Christi est primum, vt his quadraginta diebus ieiunijs, orationibus, vigilijs, opera commodemus:* & idem serm. 34. sic quadragesimæ ieiunium à cœteris secernit, vt ista voluntaria sint, illud necessarium: ista de arbitrio veniant, illud de lege: ad ista inuitamur, ad illud compellimur: & serm. 36. Hunc quadragenarium ieiunorum numerum non esse ab homini-

bus constitutum, sed Diuinitus consecratum, nec terrena cogitatione inuentum, sed Cœlesti maiestate præceptum, asserit: & hanc obseruantiam nobis indixisse Dominum. Sanctus Leo serm. 4. de quadragesima. *Diuinam institutionem*, dixit: Petrus venerabilis epistola 17. lib. 6. inquit. *Quæ enim eis mercedis spes superesse potest, qui non sponte, sed inuiti non voluntarij, sed coacti sanctis illis diebus à carnibus abstinere videtur?* Qua in re vim legis expræssisse videtur. D. Basilius orat. in 40. Martyres sic in tormentis orantes. *Pretiosum est tempus, quod quadraginta dierum ieiunio ornasti, per quod Diuina lex in orbem transiuit.* A

De varietate Quadragesimæ.

Prioribus Ecclesiæ sæculis propter magnam rerum Christianarum perturbationem sæuientibus Ethnicis Imperatoribus; an postea ob sensim tepescentem pristinum illum christianæ pietatis ardorem, inter omnes de quastragesimalis ieiunii modo, & ratione non constitisse, nec parem fuisse obseruationem certum est. Sozomenus post alios de hac quæstione lib. 7. cap. 19. sic ait. *Iam illam, quæ huic processit, quæque appellatur Quadragesima, in qua populus ieiunat, alij in sex dierũ septimanas computant, vt Illyrici, & qui ad Occidentem siti sunt, necnon & vniuersa Lybia, & Aegyptus cum Palestinis: alij in septem, vt Constantinopolitani, & nationes circumstantes vsque ad Phœnices: alij sparsim tres intra sex, aut septem istas ieiunant: alij tres Pascha immediatè præcedentes continuant: alij duas, vt Montani sectatores.* B C

Hæc tanta diuersitas non facilè tolli potest; etenim in Ecclesia Catholica omnibus sæculis tum apud Græcos, tum apud Latinos ieiunium Paschale fuit dierum quadraginta, aut ferè triginta sex: id verò perspicuum est. Primo, quoniam omnia Concilia, & Patres vtuntur nomine Quadragesimæ, quod nisi de numero quadragenario, aut prope. Secundo, ieiunium quadragesimæ ad exemplum Christi, Mosis, & Eliæ volunt. Basilius

dicta

A dicta orat. in 40. Martyres, & alii: quoniam prædicti quadraginta diebus ieiunarunt. Tertio Ambros. serm. 23. Gregor. homil. 16. dicunt quadragesimam continere quadragintaduos dies, & detractis Dominicis, in quibus non ieiunatur, remanent dies ieiunii triginta sex. Quarto, sanctus Augustinus epistola 119 cap. 17. sanct. Leo sermone 4. de quadrages. tradunt ieiunium, quod ante Pascha celebratur esse quadraginta dierum: Verum quia aliquando apud diuersas Nationes magna fuit variatio dierũ quadragesimæ, vt referunt Irenæus, Basilius, Ambrosius, Cassianus, Socrates, & alii: satis ad hoc latè responderunt Cardinal. Belarminus tomo 4.
B lib. 2. cap. 15. & Ioann. Filsaccus de quadragesima, cap. 2. & 3.

Nos autem, vt ritus priscarum Ecclesiarum in obseruanda quadragesima inuestigemus. Ab Ecclesia Romana ducendum exordium totius orbis christiani parente, quam vt Diuus Cyprianus Aphricę Primas nominat, *Radicem, & Matricem Ecclesiæ Catholicæ*. Quadraginta dierum ieiuuium perpetuo in Ecclesia Romana, & per eam in reliquis totius Occidentis Ecclesijs obseruatum esse certum est: Ac quamquam aliqui peculiari quadam deuotione à Septuagesima, Sexagesima, vel Quinquagesima inchoauerint, nihilominus
C nus quadraginta dies sibi tantum ieinnâdos, nos docet Carolus Magnus in sua epistola ad Alcuinum Præceptorem, vbi de tota re sic differit: vt qui à Septuagesima ad diem Pascha nouem hebdomadas ieiunent, ex singulis si Dominicam, feriam quintam, & Sabathum subtraxeris, ijsque addas sacrum diem Paschæ, triginta sex in abstinentia dies remanent. Ita qui à sexagesima octo hebdomadibus ad Pascha ieiunium deducunt, si ex vnaquaque illarum Dominicam, & quintam feriam subduxeris, quadraginta tantum dies ieiunasse videantur Qui verò à Quinquagesima septem hebdomadas ieiunãdo numerant, suum hoc pacto quadragenarium numerum demonstrant,

demonstrant, quod ex ijs octo sublatis Dominicis, quadraginta duo dies supersunt, quinta videlicet feria, & Sabathum maioris hebdomadæ apud quosdam in refectione habetur, & hoc sapientissimus Carolus Imperator. A

Obseruandum in hoc vario inchoatæ Quadragesimæ ritu duo proposita fuisse: vnum quadraginta dies, quibus Redemptor noster Christus ieiunauit, nos abstinendo, quam fieri potest imitari. Alterum Decimas dierũ hac corporali abstinentia omnipotẽti Deo dare: quam posteriorem rationem proferunt Concilium Toletanum octauum cap. 9. & Isidor. lib. 1. de Eccles. offi. cap. 36. Et quamuis quadraginta dierum minimè absolutus numerus videbitur, quẽ tamen Quadragesimæ nomen, & Christi imitatio proposita præseferunt; sed triginta tantum, & sex dies numerabantur. B

Hunc scrupulum eximit D. Gregor. Magn. hom. 16. in Euangel. his verbis. *Si per trecentos sexaginta quinque dies annus ducitur, & nos per triginta sex dies affligimur, quasi anni decimas Deo damus: & vt sacer numerus 40. dierum adimpleatur, quem Saluator noster suo sacro ieiunio consecrauit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementũ 40. dierũ tolluntur, idest quarta feria, quæ caput ieiunij subnotatur, & quinta feria sequens, & sexta, & Sabathum:* Sicuti etiam triginta sex dierum quibus anni decimæ designantur, ieiunium Quadragesimæ nomen habeat, exponit Alcuinus de Diuin. offici. cap. 8. dum nominis septuagesimæ rationem assignat ijs verbis. *Consuetudo est diuinarum scripturarum, vt omnis numerus, ex quo quamlibet decadem transierit, vt tertius monadus incurrat, nõ deputetur idẽ numerus præcedenti decadi, sed ei, ad quem tendit.* Eo pacto statuendum est, vt cum triginta sex dies trigesimam excedant, ad quadragesimam idcirco pertinere dicantur, & eo nomine debeant censeri. C

Verum de quatuor illis diebus ex Quinquagesimæ in

A hebdomada ad Quadragesimam additis, qui quadragenarium numerum absoluant, Concilium Agathense in Gallia Narbonensi sub Rege Clodoueo circa annũ Christi 506. cap. 9. præcipit pœnitentes impositis cinere, & cilicio eorum capitibus, ab Episcopo extra Ecclesiam eiici in capite Quadragesimæ: quod non aliud esse videtur, quam ipsa quarta feria, quam *In capite ieiunij* vocamus. Ita Amalarius Fortunatus de Eccles. offic. lib. 1. cap. 7. commemorat in ipsa quarta feria cãtores in Ecclesia cantare solitos. *Immutemus habitum cinere, & cilicio ieiunemus, & ploremus ante Dominũ, &c.* Et quamquam non ignorem Dominicam primam B quadragesimæ vocari caput quadragesimæ, tamen hoc ad rationem numeri non ieiunii spectare perspicuum est: Præterea illa Vestium mutatio in iis, qui pœnitentiam publicam, vel solemnem agebant, cum hæc luctum, mœroremque indicarent ad Dominicam, qui semper à Patribus habitus est dies lætitiæ, & quo nullæ vnquam indicerentur pœnitentiæ, nulla planè ratione referri potest: Et hic vt integer, & absolutus quadragesimæ dierum ieiuniis consecratorum numerus habeatur, voluit etiam Micrologus de Ecclesiasticis obseruat. cap. 49. tit. de capite ieiunii.

De Cibis.

In Ecclesia Romana, cœterisque totius Occiden-C tis Ecclesijs christianos omnes semper a carnibus abstinuisse in quadragesima, nulli ignorum est, Telesphorus Rom. Pont. distinct. 4. cap. statuimus. Clericorum vitam à laicorum conuersatione discretam esse debere statuit, in ieiunio idipsum apparere voluit, vt illi scilicet septem hebdomadas à carne, & delicijs ieiunarent; non quod, & laici ab ipsis rebus non debeant abstinere, sed quod omnes, quos dignitas ecclesiastici gradus exornat à Quinquagesima propositum ieiunandi suscipere debeant. exponit D. Greg. ad Augustinum Anglorum Episcopum dist. 4. cap. Denique sacerdotes: Christianos veteres seuerioris in ieiunando disciplinæ

adeo obseruantes extitisse, vt non modo à carnibus se se continerent; verum etiam ne pisces quidem attingerent: Vinum quoque ita biberent, vt ebrietatem omnē euitarent: refert etiam Euseb. hist. eccles. lib. 5. c. 6. Prudentius etiam, quibus cibis vescerentur in quadragesima Christiani, hymno 3. A

Nos oleris coma, nos siliqua,
Fœta legumine multimodo
Paueris innocuis epulis.

Atque adeo ab iis abstinuerunt, quæ sementinam carnis trahunt originem à lacte, caseo, & ouis: Ac esus quidem piscium ita Christiano permittitur, vt hoc ei infirmitatis solatium, non luxuriæ pariat incendium, B. testis est D. Gregor. in dicto cap. Denique, & in Concilio Toletano 8. cap. 9. eos indicat alienos à communione sacra diei resurrectionis Dominicæ, qui diebus quadragesimæ esum carnium præsumpserint attentare. Ac etiam in Gallia Maximus Taurinensis homil. tertia de institut. quadrages. idem asserit. Quin, & Burchard. lib. 19. cap. 5. ait: *Comedisti carnes in quadragesima & si fecisti in ipsius anni circulo ab omni esu carnium abstineas.*

Græci, ex antiqua eorum traditione ad ieiunium diei Sabathi in quadragesima non tenentur, excepto vno Sabatho sancto, sed dumtaxat ad abstinentiam: C Nihilominus ex Bulla Innocentij Quarti anno vndecimo Pontificatus sui super ritibus Græcorum num. 15. **quamuis pro libito seruent morem suum; salubrius tamen, & honestius agerent si sic toto illo tempore abstinerent.**

Hora commestionis. Priscis sæculis non nisi ad vesperam ieiunium solui consueuisse in Latinis Ecclesijs: D. Aug. lib. de morib. Eccles. Cathol. ac etiam Prudentius hymn. 3. sic ait.

Te quoque luce suboccidua
Sumere cum monet hora cibum,
Nostra, Deus, canet harmonia.

Et

A Et sanctus Paulinus cecinit in natali septimo D. Foelicis.

Nostis eum morem, vt ieiunare solemus
Ante diem, & sero libatis vespere sacris,
Quisque suas remeare domos, tunc ergo solutis
Cœtibus à templo Domini; postquam data fessis
Corporibus requies, sumpta dape cœpimus hymnos
Exultare Deo, & psalmis producere noctem.

Concilium Cabilonense, quod ab Iuone, & Gratiano profertur in cap. solet. de consecrat. dist. prima. Non nisi ad vesperam ieiunium solui posse, additque circumstantiam *Auditis Missarum solemnibus, & vespertinis officiis.* Et Microlog. De Eccles. obseru. cap. 49. *Est Ecclesiastica consuetudo, vt ad nonam reficiamur cum ad sextam missam celebramus: ad Vesperam autem cum ad nonam sacrificamus, vt ergo, & in iis diebus vsque ad Vesperam ieiunemus.* Et in Ord. Rom. in cap. de vigil. Natiu. Domini habetur. *Hora nona canunt missam ad S. Mariam, qua expleta canunt vesperalem synaxim, dehinc vadunt ad cibum.*

Postmodum cum pristinus ille ieiunandi ardor refrigesceret horam nostri anticiparunt, quam suo tempore nonam fuisse scribit D. Thomas 2.2. q 147. art. 7. & Panorm. in Rub. de obseru. Ieiunij: Constat etiam C Ieiunia, pręter Quadragesimale, non nisi hora nona solui posse, ex Concilio Braccaren. primo cap. 16. Magunt. primo cap. 34.

Varijs locis in ieiunijs pœnitentiæ causa indictis, modo vesperam, modo horam nonam cibo sumendo assignat Burchard. lib. 6. cap. 17. & 19. Iuo part. 10. & 15. Nunc verò meridiem, siue sextam horam, quam tamen Nonæ principium nonnulli vocant. Syluester in verb. Ieiunium. num. 12. Nec ante Nonam, idest Nonæ officium; solui ieiunium; licet sexta, idest meridies numeretur. D. Antoninus par. 2. tit. 6. cap. 2. §. vltimo, & quod in quadragesima affirment multi non esse ci-

bum capiendum, nisi post horam Nonam expletam, & A
recitatum officium Vespertinum: attamen etiam post horam Nonam Vespertinam tempus incipere dici potest, de qua re Riccard. Mediauilanus in 4. sententia, dist. 15. quæst. 3. art. vlt.

Vnica commestio. D. Ambrosius in quadragesima minimè prandendum esse ait sermone 34 & grauiter eos reprehendit, qui iam pransi ad Ecclesiam veniebant: & Burchard. lib. 19. cap. 5. *Fecisti quod quidam facere solent, post prandium vadunt ad missam, & ipsi saturi, & vinolenti a Sacerdote pro populo offerente, signum pacis accipere præsumunt? si fecisti tres dies in pane, & aqua pœniteas.* & D. Augustinus serm. 62. de tempor. ait, *Exceptis diebus Dominicis, nullus prandere præsumat, nisi ille, quem ieiunare infirmitas non permittit.* B

Sed quoniam imbecillitate factum est, vt ad meridiem soluamus ieiunium: modo ad cuiusque regionis consuetudinem recurrendum est. D. Hieronym. epistola 28. ad Luciniũ vbi de modo ieiunandi agens ait. *Vnaquaeque prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur.* Sicuti etiam Ambrosius epist. 112. ad Monicam pijssimam fœminam, respondit ieiunium obseruandum secundum consuetudinem ecclesiarum, vbi esse contingeret, refert etiã Baron. in ann. 384. vbi Spondan. num. 6. Præterea Ecclesia non vetat simpliciter id, quod non sumitur præcipuè ad nutritionem, sicuti electuaria, & confectiones aromaticæ, quæ licet nutriant aliquantum, tamen præcipuè sumuntur, vt concoctionem iuuent. D. Thomas 2. 2. q. 147. art. 6. C

Collationis vox. Collationis vox commestiunculæ serotinæ accommodata, a Monachis vocabulum desumptum potest videri. D. Bened. in Reg. cap. 42. ait. *Si ieiunij dies fuerint, dicta Vespera paruo interuallo mox accedunt fratres ad collationem, omnibus in vnum occurrentibus per hanc moram lectionis, qua nimirum absoluta Completorium*

rium

A *rium recitetur;* Et idem ex Concilio Cabilonensi apud Iuonem par.7.cap.95. Ac fortassis post lectas istas collationes, & vitas Patrum modico cibo, & potu vnusquisque imbecillitati prospiciebat. Et in Concilio Nannetensi cap.13. Quando Presbyteri simul conueniunt post peractum diuinum mysterium ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem: vt habetur cap. quando dist.44. & in Conc. Laodiceno, cap.55. habetur. *Quod non oportet sacratos, & clericos ex collatione conuiuia peragere, sed neque laicos.*

Hac die Capitum cinere aspergendorum morem à ritu veteri pœnitentium, quibus ipso die, & hoc ieiu- *Feria quarta in capite ieiunij.*
B nij introitu satisfactiones pro admissis flagitiis iniungebantur, manasse deprehenditur, vt in can.9. Concilij Agathensis, de quo Gratianus dist.50. cap. in capite. (vt nos etiam diximus supra in præcedenti capitulo) Neque hac die tantum deprauati homines ad bonam frugem vocabantur, verum, & fideles, quorum à vitiis omnibus, non plane synceras mentes esse constat: vnde Alcuinus de diuin. offic. cap.13. *In primis præmonere debent sacerdotes omnes Christianos ex sanctis scripturarum testimonijs, quatenus in capite ieiunij ad veram confessionem, veramque pœnitentiam festinantius accedant.* Porrò fideles omnes hoc quadragesimæ initio
C pœnitentiam accipere solitos Cōcilium Toletanum 4. cap.10. iis verbis. *Tunc enim opus est fletibus, & ieiunio insistere, corpus cilicio, & cinere induere, animum mœroribus deijcere, gaudium in tristitiam vertere, quousque veniat tempus Resurrectionis Christi:* & quadragesima durante tamquam in publico luctu interdicebantur sponsalia, & quælibet etiam natalitia Martyrum celebrare, Concil. Laodicensem canon 51. & seq. vt in decret.33.quæst.4. can. non oportet.

Sabathum, quod antecedit Dominicam Palmarum inquit Alcuinus de diuin. offic. cap.14. In sacramentario D. Gregorii hunc titulum præfefert: *Sabathum vacat.* *Sabath. Palmarum.*

vacat: Dominus Papa eleemosynam dat: Rationem idem ad signat; cum recitetur euangelium hac die Mariæ, qua accepit libram vnguenti, & vnxit pedes Iesu. *Vn. de Apostolicus Vir*, inquit Alcuinus, *in memoriam deuotissimæ mulieris, membris Christi hodie facit, quod ipsa fecit capiti, & ideo a statione publica vacat, non tamen à celebratione missæ.* Rescripsit hæc omnia Amalar. lib. 1. de ecclef. offic. cap. 9. A

De Dominicis Quadragesimæ.

Maximè obseruandum discrimen Latinorum, & Græcorum, quo Latini Dominicis diebus non tãtum, sed etiam reliquis feriis, quibus ieiunatur, sacrum missæ sacrificium peragunt: Græci solis Dominicis, & Sabathis, quibus minimè ieiunant liturgiam celebrant, aliis diebus ieiuniorum nunquam consacrant, sed præsanctificatis, seu antea consecratis vtuntur, & præsanctificatorum sacrificium vocant. Extat decretũ apud Græcos Concilio Laodiceno cap. 49. alias 51. quo cauetur; Ne panem quis in quadragesima offerat ad sacrificandum, nisi Sabatho, & Dominica, vt apud Gratianum 33 quæst. 4. cap. non licet: idem refertur in synodo in Trullo can. 52 & rem perspicuam facit Balsamonis interpretatio, ibi. *Statutum est, vt ieiuniorum dies luctus, & compunctionis dies sint ad sua uniuscuiusque expianda peccata; Deo autem sacrificium afferre, est festum celebrare: Festus autem dies nihil est aliud, quam gaudium. Quomodo ergo potest quis simul, & mærere, & lætitia diffundi: & ideo statuerunt Patres, non fieri sacrificium tota quadragesima, præterquam Sabatho, & die Dominico, & die Annunciationis: In his enim festum agere, non deflere, non ieiunare, vel genu flectere iussi sumus. Præsanctificatorum autem ministerium, incruentum sacrificium non dicimus, sed oblationem prius oblati, & perfecti sacrificij, sacrique misterij.* Patres festum Annunciationis in decimum septimum Decembris reijciendum statuerunt, meminit Micrologus cap. 48. & Rodulphus Turigensis de ecclesiast. obseru. propos. 16. B C

Alcuinus

A Alcuinus lib. de diuin. offic. cap. 15. hæc omnia nomina primus colligit: prima denominatio est: *Dominica Palmarum*, seu, *in Palmis*, *Dominica in Ramis oliuarum*, *Dies Palmarum*, *Festum Euangelismi Ramorum*, *Dominicum gestationis Ramorum*, *seu Palmarum*; Ista etiam Dominica Pascha: *Petentium*, *siue Competentium* nuncupatur, quia hac die, teste Alcuino, symbolum Competentibus tradebatur propter vicinã Dominicæ Paschæ solemnitatem: Hæc sumpsit Alcuinus, ex Isidoro lib. 6. Origin. qui addit hæc propterea fieri, vt ipsi Competentes, qui iam ad Dei gratiam percipiendam festinarent, fidem quam confiterentur agno- *Dominica Palmarum*

B scerent: sunt autem competens Cathecumeni secundi gradus, vt memorat Isidor. lib. 2. de eccles. offic. c. 21. sic dicti quod Gratiam Christi peterent, D. Augustin. lib. de fid. & oper. in sermone ad competentes: Qui baptismum peterent, & ad illud percipiendum sua nomina iam darent; quod non quibusuis cathecumenis licebat: *Dominica capita lauantium*, *seu Capitilauium*. habet Isidor. lib. 6. Origin. festus hic dies vocitatur, quia tunc moris est lauandi capita infantium, qui vngendi sunt Sabatho sancto: Addit Alcuinus, ne obseruatione quadragesimæ sordidati ad vnctionem accederent; Dicitur etiam: *Dominica Osanna*, propter læ-

C tam illam acclamationem, quæ in Euangelio huius diei memoratur: *Dominica indulgentiæ* nominatur à Diuo Hieron. in Lectionario, & in ordine Romano, & id attributum videtur, quod Reis, & Nocentibus tunc venia daretur, & carcere liberarentur, sic etiam Diuus Ambrosius epist. 33. ad Marcellinam sororem. *Sanctis diebus hebdomadis vltima, quibus soluebant debitorum, Lazari vincula, stridunt catenæ*. Huiusmodi Reorum dimissionis, & liberationis vestigiũ etiam nunc aliquibus in locis superest (vt ego vidi Lutetiæ Parisiorũ) Episcopus Reũ vnũ carcere soluit, aut forsan ex ritu Iudaico, quam-

quamquam fœliciori significatione, liberationis scilicet spiritualis nostræ a Christo; Iudæi veteri instituto solebant in memoriam liberationis suæ ex seruitute Aegyptiaca; vnum ex iis, qui vincti detinebantur in carcere, liberare ad diem Paschæ, vt Beda, & Liranus in c. 27. Matth. ibi, *Per diem autem solemnem* &c. Haym. ibidem Glosa ordin. in cap. 18. Io: Iudæi quamquam in Romanorum potestatem venissent, nihilominus hac die sibi seruari consuetudinem impetrarunt, vt colligere licet ex Matth. Luc. & Ioan. A

Græci hebdomadam magnam, quæ sit Quadragesimæ postrema, vocant, ex Chrysost. hom. 30. in Gen. quæ appellatio Latinis est familiaris, quam denominationem sic exponit Alcuinus de diuin. offic. cap. 15. quia in ea maxima est adhibēda parsimonia, siue quod maius officium recolitur in ea, Theoph. Alexand. ep. 2. est hebdomada Dominicæ passionis in Concilio Laodiceno cap. 46. Græci nominant singulariter hebdoma dam sine aliquo adiuncto, Gratian. de co nsecrat. dist. 4 cap Baptizandos. B

De Hebdomada maiore, & feria 5. in Cœna Domini.

Feria quinta huius hebdomadæ etiam nunc summus Pontifex, & Episcopi absoluendi, & reconciliandi populi Christiani cœremoniam obseruant, quæ res à prisco pœnitentium hoc die recōciliandorum ritu traxit originem, cuius veteris instituti meminit Innocentius Primus Rom. Pont. epist. ad Decennium Episcopum Eugubinum cap. 7. ijs verbis. *De pœnitentibus autem, qui siue ex grauioribus commissis, siue ex leuioribus pœnitentiam gerunt, si nulla interuenit ægritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum Romana Ecclesiæ consuetudo demonstrat*. citat Burchard. lib. 18. cap. 18. B. Eligius Episcopus Bouiodunensis homil. 4. in Cœna Domini, dum exponit cœremoniam illam ablutionis pedum, quæ fit ipsa quinta feria; mistico, & sacratiori sensu ad reconciliationem pœnitentium, quæ tūc fieri consueuerat, reponit: & Albinus cap. 17. *Laua-* C

tio

A *tio pedum fratrum, signum est remissionis peccatorum*; & in synodo Cabilonensi 2. sub Carolo Magno c. 47. habetur ijs verbis. *Cum pœnitentes eadem die Cœnæ Domini ad percipienda corporis, & sanguinis Dominici sacramenta, se reconciliant*. Huius autem reconciliationis forma satis dilucidè, licet non integrè descripta est lib. 7. capitulorum cap. 147. *Omnes publicè pœnitentes quinta feria ante Pascha, quæ est Cœna Domini, ad Ciuitatem in cinere, & cilicio in præsentia Episcopi prostrato vultu conueniant, & ibi ab Episcopo canonicè, & ordinabiliter sicut in sacramentario; & in Romano ordine continetur, reconcilientur, atque dijudicentur, con-*
B *solenturque, & prædicentur, quid deinceps agere, quidue vitare debeant; instruantur, atque insuper diuinis precibus per manus impositionem ab Episcopo sanentur.*

Fuit in Aphrica priscus mos, licet antiquatus, celebrandæ sacræ liturgiæ post Cœnam ipsa feria quinta; vt in Concilio Carthaginensi tertio cap. 29. ibi. *Vt sacramenta altaris non nisi à ieiunis hominibus celebrentur, excepto vno die anniuersario, quo cœna Domini celebratur*. Vt nos etiam diximus supra in cap. 9. de antiq. Missæ ritibus.

Vtriusque diei Parasceues, & Sabathi rigidum ieiunium sic præstiterunt Apostolicæ constitutiones lib. 5. *De Diebus Parasceu.*
C apud Anastasium Nicenum, & in vulgaribus constitutionibus lib. 5. cap. 17, & 18 his verbis. *Reliquis diebus ante sextam feriam edite hora nona, aut vespere, aut pro ratione virium, vt quis potest, Sabatho autem vsque ad Galli cantum ieiunium producite*. Veteres Christiani tantam in his diebus adhibuerunt abstinentiam, vt hoc prolixiori ieiunio, & aliquid specialius agerent, & dolorem, qui in cordibus discipulorum Christi fuerat illo die, plenius indicarent. D. Augustinus epistola 86. ad Casulanum equidem licet Græci, & omnes Orientales Sabathis nunquam ieiunarent; vnum tamen Sabathum magnum Paschatis semper exceperunt. Diuus

Ignatius ad finem epist. ad Philippenses, & habetur in A can. 90. Concilij Trullani, vbi Balsamon inquit. *Magni Sabathi ieiunium alijs Christi passionis, seu hebdomadæ sanctæ diebus longe præstantius est propter Christi sepulturam; & propterea religiosiores toto Sabatho vsque ad horam sextam noctis in ecclesijs adsident, & illa hora sexta diuinis sacramentis communicantes panem, & aquam gustant, fortasse autem, & modicum vini.*

De Die Pascha. Paschale festum apud Græcos dicitur, quodlibet festum in honorem Saluatoris institutum. Pascha etiam vocatur ipsa quadragesima. Timotheus Patriarcha Alexandrin. interrog. 8. quod hæc digna sit ad Paschæ festiuitatem præparatio, vt eleganter D. Chrysost. hom. B de ieiunio primæ Paschæ.

Paschæ diem vocant Apostoli *Primam Dominicam*; *Primum Pascha* ad discrimen cœterarum festiuitatum, quibus Paschæ nomen Græci attribuebant: Dicitur Pascha *Dies Regalis*. ex D. Ignatio: *Omnium dierum supremum: Magna Dominica: Magnum Paschatis Dominicum*. Vt latè Fillachus de Quadragesima, cap. 16.

Solemnis Paschæ festiuitas, quo die celebranda esset in Occidẽtis partibus ab Ecclesia Romana discebatur, quæ in Arelatensi Concilio primo cap. 1. *De obseruatione Pascha Domini, vt vno die & tempore per omnem* C *orbem obseruetur, & iuxta consuetudinem litteras ad omnes tu dirigas*. Forte de tollenda illa celebrãdi Paschatis varietate hic agebatur, quæ satis pertinaciter apud Orientis, & Occidentis populos retinebatur; vnde tẽpestate contentionis serenitas charitatis obnubilabatur, quæ tandem Concilio Niceno primo sublata est.

Die verò Epiphaniorum, denunciabatur festiuitas Paschæ, quæ esset proxima; ita Cassianus in collationibus, & in Gallijs Concilium Aurelianensem 4. cap. 1. sic meminit; *Pascha festiuitas annis singulis ab Episcopis*

Epipha-

A *Epiphaniorum die in Ecclesia denuncietur*; Vt etiam in Concil. Toletan. 4. cap 4.

Sanctum Pascha cum tota hebdomada feriandum indicit Concilium Lugdunensem cap. 4. vt refertur de consecrat. distinct. 3. cap. pronunciandum. At verò tres hebdomadæ Paschæ dies priores maiori in veneratione habitos, quam sequentes, habetur in Concilio Maguntin. 36.

Ecclesia olim annum incœpit a die Paschæ. Cuiacius titulo de ferijs ad cap. 1. & 2. lib. 2. decret. Scaliger. lib. de emendat. tempor cap. de diebus: etenim duplicem fuisse annum vnum naturalem à Calendis Ianuarii, al-
B terum Ecclesiasticum à die solemni Paschæ, non aliter quam apud Hæbreos, quibus annus erat ecclesiasticus, idemque ciuilis, qui mense Martii incohabatur, quo Pascha celebrabatur, Exod. cap. 12 alter annus naturalis, cuius exordium à mense Septembris ducitur Ezechiel cap. 40.

De Vigilijs, Quatuor Temporibus, Diebus Veneris, & Sabathi, & alijs Ecclesiæ Ieiunijs.

C

Cap. LXIII.

DE Ieiunijs, quæ respiciunt Vigilias Dierum Festorum, facilè est agnoscere priscam Ecclesię praxim, cœptam iam ab Apostolorum temporibus; & præter deducta in antecedenti capitulo: constat hoc etiam ex Menologiis Græcorum, Martyrologiis Romanis, sicut ex homilijs sanctorum Patrum in vigilijs Sāctorum; *De Vigilijs.*

vtpotè D. August. habet sermonem in Vigilia S. Io: Baptistæ, ac etiam in vigilia SS. Petri, & Pauli: S. Bernardus habet sermonem in vigilia Natiuitatis Domini, in vigilia SS. Petri, & Pauli, in vigilia S. Andreæ &c. Nuncupabantur Vigiliæ, quoniam Fideles pertransibant noctes, quæ præcedebant solemnibus festis, vigilantes in orationibus, hymnis, spirituali lectione, & aliis piis officiis vna cum ieiunio. Necnon appellabantur Lucernariæ preces, seu Gratiarum actiones, vt per Basilium Epiphan. Cassianum, & alios relatos a Baron. in an. 51. vbi Spond. num. 20. Et huiusmodi sanctæ congregationes fiebant in ecclesiis, oratoriis, & monumentis sacris, quæ illi appellabant Limina, Memorias, Oratoria. A B

In quem modum perseuerauit diutius ille vsus, vt nō Clerici tantum, sed & populus simul in Ecclesia laudes Deo canerent: tamen id mutatum videtur, quod laici perdifficilè se continerent in officio; vt non voce rhythmum, & in statu corporis decorem satis decentem seruarent; prout quæritur pluribus cum populum de ea re obiurgat Ioannes Chrysost. homil. 1. in Isai. Ac etiam de antiquissimo huiusmodi vsu in Ecclesia sacrarum Vigiliarum: & hunc etiam temporibus Ambrosij, & Augustini auctum non sublatum, vt aliqui dixere, tradit Baron. in d. ann. 51. vbi Spond. num. 20.

De Quatuor Temporibus. Quo ad Ieiunium, quod dicitur Quatuor tempora: satis patet Iudæos quatuor præcipua habuisse Ieiunia, nempè Quarti, Quinti, Septimi, & Decimi mensis. Zacharias cap. 8. vers. 19. *Ieiunium Quarti, & ieiunium Quinti, & ieiunium Septimi, & ieiunium Decimi erit domui Iuda in gaudium, lætitiam, & in solemnitates præclaras.* C

Ieiunium Quarti; habebatur in memoriam fractarū tabularum, Exod. c. 32. vers. 19. *Iratusque valdè proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis.*

Ieiunium Quinti: quoniam Templum, & Vrbs Hierusalem fuerant combusta primum à Chaldæis, vt in lib. 4.

A lib.4.Reg.cap.25. verſ 9.& 10.& poſtea diruta etiam eadem à Romanis. Ac etiam quoniam eodem tempore annunciatum fuit Moyſi, quod ex his, qui ſecum Aegypto fuerant egreſsi, terram promiſſam nemo ingrederetur præter Ioſue,& Caleb; vt legitur in Num. cap.14.verſ.23.& 24.

Ieiunium Septimi: quoniam tunc Godolias: & qui cum eo erant Iudæi,& Caldæi fuerũt occiſi in Maſpha, vt in 4.Reg.cap.25. verſ.25. & Hierem.cap.41.verſ.2.

Ieiunium Decimi: quoniam Rex Babylonis congregabat tunc vires ſuas, vt aggrederetur Hieroſolymam: Et de hoc ieiunio loquitur D.Luca; in act. Apoſt c.17.
B verſ. 9. *Cum iam non eſſet tuta nauigatio, eo quod ieiunium iam prateriſſet*, nempè quod hiems iam in Decembri augebat.

Hinc eſt, quod prædicto Iudæorum ordini cõformis quoque ſit ritus Catholicæ Eccleſię,& propterea indicitur ieiunium Quatuor anni temporibus, videlicet, in Hieme, Vere, Aeſtate, & Autumno; vt annus in omnibus ſuis partibus Deo conſecretur, a quo æternam ſperamus nos fœlicitatem conſequuturos. S.Athanaſius in Apolog.de fuga ſua meminit ieiunii Pentecoſtẽ quod vnum eſt de prædictis,& S.Leo ſerm.de ſancto ieiunio ſeptimi mẽſis ſic inquit. *Cui medicinæ, dilectiſſimi*
C *cum omne tempus ſit congruum, hoc tamen habemus aptiſſimum; quod & Apoſtolicis, & legalibus inſtitutis videmus electum, vt ſicut in alijs anni diebus, ita in menſe ſeptimo ſpiritualibus nos purificationibus emundemus*.

Circa abſtinentiam in die Veneris cuiuslibet hebdomadæ: porrò cũ hæc ſit in memoriam paſſionis Filii Dei, necnon immenſi beneficii Redemptionis noſtræ, non eſt in hoc multum inquirendum: & habebatur hoc ieiunium die Veneris totius anni præter illum, qui incurrit in die Natalis Domini. Epiphan. in compend. Reſtat ſolum agnoſcere antiquum Eccleſiæ ritum circa dies Mercurii, & Sabathi: etenim die Mercurii habitum

habitum fuit Concilium de occidendo Christo, qui vitam nobis contulit: & die Sabathi ieiunatur in memoriam sepulturæ, descensus ad Inferos, ac propter mœrorem, & dolorem sanctissimæ Matris: vt propterea Epiphan. in sua compendiaria doctrina inquit. *Quarto verò, & pro Sabatho ieiunium statutum est, vsque ad horam nonam*: nempe vt die Mercurij, & Sabathi vsque ad horam nonam protrahatur ieiunium, & Tertull. de ieiuniis aduers. Psychiens. c. 14. *Cur stationibus Quartã & Sextam Sabathi dicamus ex ieiunij parasceuen?* A

S. Hieron. interrogatus an expediret Sabatho ieiunare, & recipere Eucharistiam quotidie; respondent in epistola 28. ad Lucinium respiciendam in loci consuetudinem. *De Sabatho quod quæris, vtrum ieiunandum sit: & de Eucharistia an accipienda quotidie, quod Romanæ Ecclesiæ, & Hispaniæ obseruare prohibentur, &c. Illud te breuiter admonendum puto, traditiones ecclesiasticas, præsertim, quæ fidei non officiant, ita obseruandas, vt a maioribus traditæ sunt; nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more subuerti, atq; vtinam omni tempore ieiunare possemus.* B

Ac etiam cum in Aphrica, Oriente, vt quoque Romæ consuetum esset Sabatho ieiunare, non solum in abstinentiam qualitatis ciborum, verum & in quantitate eorumdem: & cum Monica D. Augustini Mater Mediolanum peruenisset, ac eadem timeret ibidem infringere ieiunium die Sabathi, quod Romæ viderat obseruari: De hoc scribens Diuus Augustinus Ianuario epist. 118. inquit: *Cum Romam venio ieiuno Sabatho, cum hic sum non ieiuno; sic etiam tu, ad quam fortè Ecclesiam veneris, eius morem serua; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi: hoc eum matri renunciassem, libenter amplexa est. Ego vero de hac sententia etiam atque etiam cogitans, ita semper habui tamquam eam cœlesti oraculo susceperim.* C

Successu tẽporis cum diminuerit deuotio vna cum secu-

A sęculorum reuolutione; oportunum fuit visum ecclesiæ indulgendo hominum infirmitati, commutare ieiuniū in abstinentiam, & quod in quarta feria nempe die Mercurii seruabatur, immutare in Sabathi obseruantiam.

De prisco Rogationum ritu in tribus diebus (quibus etiam plurimis in locis hodie ieiunatur) tum ad auertendam Dei iram, tum etiam ad se disponendum sequenti Ascensionis solemnitati; meminit, inquam, de prædictis Sidonius Appollin. lib. 5. epistola 14. *Quicquid illud est, quod vel otio, vel negotio vacas, in vrbem tamen (nisi fallimur) Rogationum contemplatione reuocabere: Quarum nobis solemnitatem primus Mamercus* De Rogationibus

B *Pater, & Pontifex reuerendissimo exemplo, vtilissimo experimento inuenit, instituit, inuexit.*

Impugnatur distinctio ciborum per Hæreticos, cum Deus in lege scripta non respuat alias carnes, quam de quibus in Leuit. cap. 11. vers. 2. 3. & 4. *Hæc sunt animalia, quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ: omne quod habet diuisam vngulam, & ruminat in pecoribus, comedetis: quicquid autem ruminat quidem, & habet vngulam, sed non diuidit eam sicut & Camelus, & cætera non comedetis illud*, & infra. *Omne quod habet pinnulas, & squammas tam in mari, quam in fluminibus, & stagnis comedetis, &c.* Similiter in act. Apostol.

C cap. 10. dictum est Petro per visum. *Occide, & manduca omnia quadrupedia, serpentia terræ, & volatilia cæli*: & alia similia loca idem Hæretici adducunt, quæ contra Catholicum abstinentiæ ritum non loquuntur.

Quoniam non solum Ieiunium, verum & Abstinentia, & Distinctio Ciborum sunt maximè Deo grata; nec vlla in his est superstitio, cum ab Ecclesia ordinata hæc fuerint: nec de potestate illius ambigendum, vt valeat ipsa hæc decernere ad præceptum in conscientia, vt nos supra diximus. Hinc D. Hieron. contra Iouinianum lib. 1. cap. 10. qui ciborum distinctionem reprehendebat, & obijciēs permissionem à Deo homini factam post

Diluuium

Diluuium circa commestionem carnium, sic inquit. (Quod autem nobis obiicit in secunda Dei benedictione comedendarum carnium, licentiam datam, quæ in prima concessa non fuerat; sciat quomodo repudium iuxta eloquium Saluatoris ab initio non dabatur; sed propter duritiam cordis nostri per Moysem humano generi concessum est: sic & esum carnium vsque ad Diluuium ignotum fuisse, post Diluuium vero quasi in eramo murmoranti Populo coturnices, ita dentibus nostris neruos & virulentias carnis ingestas, &c. Postquam autem Christus venit in fine temporum, & extremitatem retraxit ad principium, nec repudium nobis dare permittitur) Hæc D. Hieron. A

Ac præterea quamuis esus carnium fuerit permissus à Deo; nihilominus contrauentio diuini præcepti, ac etiam inordinatus appetitus earundem carnium est reprensibilis hinc D. August. tractat. 73. in Ioannem. *Non est malum carne vesci, cum de hac re loquens Apostolus dicat: Omnis creatura Dei bona est, & nihil abijciendum, quod cum gratiarum actione accipitur, sed quia sicut idem ipse ait: Malum est homini, qui per offensionem manducat, & si per hominis offensionem, quanto magis Dei.* Et paulò post *sed vt sciremus non Dei creaturam culpabilem, sed inobedientiam contumacem & inordinatam cupiditatem: non propter porcum, sed propter pomum mortem primus homo inuenit: Et Esau primatu suo non propter Gallinam, sed propter lenticulam perdidit.* B

Er Fulgêtius Ruspensis Episc. De fide ad Petrum cap. 3. in fin. in illa verba primo Timoth. 4. Quia omnis creatura Dei bona est, inquit. *Ideoque serui Dei in eo, quod à carnibus, & vino abstinent: non tanquã immũdas refugiunt, sed mundioris vitæ instituta sectantur.* Et idem Fulgent. c. 42. *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam Dei bonam esse, & nihil reij-* C

A *reyciendum, quod cum gratiarum actione percipitur, & Dei seruos, qui à carnibus, & vino abstinent, non tam. quam immunda, quæ facta sunt, respuere, sed à fortiori cibo, & potu pro sola castigatione corporis abstinere.*

Ex prædictis infertur, vt non coinquinet animam, quod intrat in os; sed contrauentio præceptorum Ecclesiæ: etenim cum sint quædam peccata in tantum mala, quia sunt prohibita, nempe operari cum mercede diebus festiuis, &c. sunt autem & alia peccata ex se de sui natura semper mala, nempe occidere, adulterari, &c. infringere autem ieiunium, seu abstinentiam ciborum sunt mala solum in primo capite: siquidem Eccle-
B sia Dei sponsa, & nostra Mater potuit in hoc nos sub peccati pœna obligare, &c.

De Apostolicis Traditionibus.

Cap, LXIV.

QVoniam præfati Ecclesiæ ritus non omnes ex Dei præcepto, nec ex sacro textu desumpti
C sunt; sed cum plerique sola Apostolica Traditione (etiam quod in scriptis non fuerint redacti) ad nos deuenerint; ideo de hac Apostolica traditione infra dicemus, eiusque auctoritatem ex lege Mosayca, & Euangelica, ac etiã ex sanctis Patribus cõprobabimus.

Scriptura sacra, ad quam solum Hæretici appellant, quantum deferendum sit traditionibus, sic præcipit in Deuteron. cap. 32. vers. 7. *Interroga Patrem tuum, & annunciabit tibi Maiores tuos, & dicent tibi.* & Prouerb. cap. 1. vers. 8. *Audi fili mi disciplinam Patris tui, & ne dimittas legem Matris tuæ.* & in psal. 43.

Deus auribus nostris audiuimus, & Patres nostri annunciauerunt nobis, &c. Isaias 38. vers. 19. *Pater filijs notam faciet veritatem tuam.* & Ecclesiast. 8. vers. 11. *Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim dedicerunt a patribus suis: quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.* A

Post plenitudinem verò temporum, vt Deus loquutus est nobis in Filio: audiamus quomodo ipse Christus Apostoli, necnon & prisci Patres docuerint huiusmodi traditiones.

Apud Ioannem cap. 16. vers. 12. Christus Redemptor noster dixit discipulis. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* B & apud Matth. cap. 23. inquit idem Christus. *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate, & facite:* Ex quibus patet, quantum sit deferendum traditioni etiam non scriptæ.

Sanctus Hilarius in psal. 2. recenset hunc prædictum locum in eodem sensu traditionum, quod Moyses mysteria magis recõdita sine scriptis tradiderit senioribus his verbis. [Erat iam à Mose antea institutum in omni synagoga septuaginta esse doctores: nam idem Moses quamuis veteris testamenti verba in litteris condidisset; tamen separatim quædam ex occultis legis secretiora mysteria septuaginta senioribus, qui doctores deinceps manerent, intimauerat: cuius doctrinæ etiam C Dominus in Euangelijs meminit, dicens: *Super Cathedram, &c.* Doctrina ergo horum in posterum, quæ ab ipso scriptore legis accepta, in hoc seniorum, & numero, & officio conseruata, &c.] hæc Hilarius.

Et Apostolus diuinitatis interpres laudans fidem, & virtutem Corinthiorum, inquit. *Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis, & sicuti tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Traditiones autem, de qui-

bus

A bus loquitur Apostolus: erant de modo faciendi preces recipiendi sanctissimam Eucharistiam, & similia, quæ non erant scripta; vt animaduerterunt Epiphan. & Chrysostomus.

Præterea de recipiendis traditionibus formale præceptum traditur in 2. ad Thessalon. cap. 2. versic. 14. *Itaque fratres state, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.*

Quid autem de traditionibus senserint prisci sancti Patres videamus S. Dionys. Areopag. de cœlast. Hierarch. cap. primo loquens de Apostolis, inquit: *Summa illa supersubstantialia. partim scriptis, partim non scri-*
B *ptis institutionibus suis (iuxta quod sacræ definiunt leges) nobis tradiderunt.*

Et sanctus Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 4. de vtilitate, & necessitate traditionum inquit. [Quid autē si neque Apostoli quidē scripturas reliquissent nobis? nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Ecclesias? cui ordinationi assentiunt multæ gentes Barbarorum, eorum, qui in Christum credunt sine charta, & atramento scriptam habentes per Spiritum sanctum in cordibus suis salutem, & veterum traditionem diligenter
C custodientes.]

Origen. homil. 5. super Numer. latè ostendit praxim plurimorum rituum, qui in Ecclesia consueuerant, absque Dei præcepto, nec testimonio sacræ scripturæ, vt potè quomodo administranda, & recipienda sanctissima Eucharistia, de cœremonijs iam consuetis in baptismo, sicuti etiam refert iam tunc fuisse in vsu orationem flexis genibus, & versa ad Orientem facie; ac etiā alios multos laudabiles ritus non scriptos, sed traditos: & subdit hæc verba. *Omnia hæc opera, vel velata portamus super humeros nostros, cum ita implemur ea, & exequimur, vt à magno Pontifice, atque eius filijs tradita, & commendata suscepimus.* & idem Origen. tract. 19. in

Matthæum, inquit. *Nos illis credere non debemus, nec exire à prima, & Ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successionem Ecclesiæ Dei tradiderunt nobis.* A

Baptismi necessitas

Et idem Origen. ad cap. 6. epist. ad Roman. de baptismo paruulorum inquit: *Ecclesia ab Apostolis traditionem accepit etiam paruulis baptismum dare.* Existimabat enim etiam vetus Ecclesia baptismum in hominibus adultis necessarium necessitate conditionali: in infantibus autem necessarium necessitatis absolutæ. Augustin. de anima, & eius orig. lib. 3. c. 13. & seq. & propterea laicis in periculo mortis permittebat administrationem baptismi, &c. B

Matrimonia probib.

Interdicebat etiam Ecclesia ex Apostolica traditione Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus nuptias post ipsorum promotionem, vt ex Concilio Neocœsariensi can. 1. relato in decreto can. de his caus. 31. quæst. 1. Euseb. demonst. Euang. lib. 1. cap. 9.

Pariter Matrimonium post votum Virginitatis, ex Apostolica traditione, peccatum habebatur. Epiphan. contra Apost. hæres. 61. Ac etiam Religiosos, & Religiosas post solemne Castitatis votum, nō solum adulteros, verum & incœstuosos habebat. Ambros. ad virgin. laps. Hieron. contra Iouin. lib. 1.

Cœrem. in sacrif. Missæ.

Ac etiam dicta Ecclesia ad Eucharistiæ sacrificium miscebat aquam in vinum ex Apostolica traditione. Concilium Cartagin. 3. cap. 24. Cyprianus ad Cæcilianum epist. 63. C

Sicut etiam ex Apostolica traditione seruabatur cœremonia lotionis manuum in altari ante mysteriorum consecrationem. Cyrill. Hierosolym. Cathech. myst. 5. & alia multa.

Præterea inter differentias opinionum circa Religionem recurrendum esse ad traditiones. Origen. in proem. lib. 1. de principijs, inquit. *Seruetur Ecclesiastica prædicatio per successionis ordinem ab Apostolis tradita*

dita

A *dita vsque ad præsens in Ecclesijs permanens: illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat traditione.*

Et quod traditio confirmet auctoritates scriptas. Euseb. Cœsarien. contra Marcell. inquit. *Ecclesia à finibus terræ vsque ad fines extenditur, & ex diuinis scripturis testimonia ex non scripta traditione confirmat.*

Sanctus Athanasius in epist. ad Epictotum, inquit. *Hoc solummodo respondere ad ea sufficit, quod ista non sint Catholicæ Ecclesiæ, neque ista patres nostri senserunt.*

Cyrillus Hierosolym. cathech 5. inquit. *Videte itaq; fratres, vt seruetis traditiones, quas nunc accepistis, & in latitudine cordis eas describite, vt cum pietate eas custodiatis.*

B

Sanctus Ioann. Chrysost. in secunda ad Thessalonic. in illa verba; State, & tenete traditiones, oration. 4. inquit. *Hinc est perspicuum, quod non omnia per epistolam tradiderunt, sed multa etiam sine scriptis, & ea quoque sunt fide digna: quamobrem Ecclesiæ quoq; traditionem censeamus esse fide dignam: est traditio, nihil quæras amplius.*

Cyrillus Alexandrin. homil. 8. inquit. *Traditionem Ecclesiæ tanquam thesaurum quemdam in penetrali cordis recondens, amplectere, occupationes Deo gratas, vt non solum fide splendeas; sed & pietate luceas.*

C

Tertullian. de corona milit. cap. 2. 3. & 4. cum multa dixerit ad ostendendam vtilitatem, & necessitatem traditionum, & post quæsitam originem cœremoniarum baptismi, oblationum pro mortuis, ac signi sanctissimæ crucis inquit cap. 2. *Harum, & aliarum eiusmodi disciplinarum si legem expostules; scripturam nullam inuenies, traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides obseruatrix.*

Sanctus Ambrosius contra illos, qui omisso ieiunio quadragesimæ, suscipiebant ieiunium quadragesimæ

post

post Pascha, serm 31. Dominicæ primæ quadrages. in A
quit. *Nonnulli Christianorum fratres existimantes se diuinitatis præcepta religiosius obseruare, prætermissa deuotione quadragesimæ, quinquagesimam se facere mentiuntur, cum id neque diuinis litteris iubeatur, neque traditum sit auctoritate maiorum.*

D. Hieron. aduers. Luciferianum cap. 4. quod consensus Ecclesiæ eamdem vim habeat, quam præcepta scripta inquit. [Etiam si scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret: nam & multa alia, quæ per traditionem in Ecclesijs obseruantur, auctoritatem sibi scriptæ legis obseruarsit: vsurparunt velut lauacro ter caput mer B
gitare; deinde egressos lactis, & mellis prægustare concordiam ad infantiæ significationem die Dominico, & per omnem Pentecosten: nec de geniculis adorare, & ieiuniũ soluere, multaque alia, quæ scripta non sunt, rationalis sibi obseruatio vindicauit] Hæc Hieron.

Et sanctus Augustinus de baptism. contra Donatistas lib. 4. cap 24. inquit. *Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.* Et idem Augustin. ad inquisition. Ianuar. lib. 1. cap. 2. *Illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel à plenarijs concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas commendata, atque statuta retineri.* C

Demum in hoc thema traditionum, quanti illæ sint momenti, sic inquit Vincentius Lirinensis aduersus hæreses cap. 3. in ipsa catholica Ecclesia magnopere curandum est, vt id teneamus, quod ab omnibus creditũ est. Hoc est enim propriè, verèque catholicum, quod ipsa vis nominis, ratioque declarat, quod omnia verè vniuersaliter comprehendit, sed hoc ita demum fit, si sequamur vniuersitatem, antiquitatem, & consensionẽ.

Seque-

A Sequemur autem vniuersitatem hoc modo, si hanc vnā fidē veram esse fateamur, quā tota per terrarum orbem confitetur Ecclesia. Antiquitatem verò si ab his nulla tenus sensibus recedamus, quos sanctos Maiores, & Patres nostros celebrasse manifestum est. Consensionem quoque itidem, si in ipsa vetustate omnium sacerdotum pariter, & magistrorum definitiones, sententiasque sectemur.] Hæc Lirinensis.

Et hoc ius non scriptum, seu traditiones omnes etiā Res publicæ comprobarunt ex Vlpiano I. C. in l. 6. D. de iust. & iur. vt etiam voluit Plato lib. 6. de legibus. Ac etiam aliquas fuisse nationes Christianas, quæ absque B scriptura, & sola traditione vixerint, refert de suo tempore Ireneus supra adductus.

Nec vrget ex prædictis fuisse, ac esse huiusmodi ecclesiæ traditiones ab hæreticis impugnatas: supponentes hi omnia ad salutem necessaria in sacra scriptura reperiri: etenim verum est etiam, fuisse à Saduceis reprobatas Mosaycas traditiones, vt inquit Ioseph. lib. 13. antiquit. cap. 18. *Nunc enim iudicandum est, quod multas constitutionum a maioribus per manus acceptas, Pharisæi tradiderint populo, quæ non sunt scriptæ inter leges Mosaicas, & ideo Saducæi his auctoritatem abrogant, dicentes eas oportere tantum seruari, quæ scripto* C *continentur.*

Quibus respondemus nec in quolibet ex sacris libris contineri omnia Christianæ Religionis: etenim Ioānes nil loquitur de Incarnatione, Natiuitate, Adoratione, Fuga in Aegyptum, nec de aliis multis. Pariter in toto volumine Bibliæ sacræ deficiunt etiam plurima necessaria ad salutem, cum plures ex authenticis libris fuerint deperditi, vt inquit Ioann. Chrysostom. homil. 7. in cap. 2. epist. 1. ad Corinth. his verbis. *Magna librorum copia periit, & pauca ex priori captiuitate volumina exciterunt, quod ex reliquis captiuitatibus planè constat.* & infra. *Liber enim Deuteronomij vix*

maiorum

maiorum nostrorum temporibus inuentus est in luto obrutus, &c. A

Præterea quale extat præceptum in sacro textu, quo Deus imposuerit Euangelistis, vt scriberent: quinimo potius coacti scripserũt illi, seu casu id contigisse, refert Euseb. hist. eccles. lib. 3. cap. 18. ibi. *Solus Matthæus, & Ioannes nobis quædam monumenta litteris prodita post se reliquerunt. Quos etiam fama est necessitate quadam adductos, se ad scribendum contulisse*. & idem paulo post de Luca. *In ipso sui Euangelij principio causam, cur illud contexere sit aggressus, proponit: nimirum, quod plerique alij eorum sermonum declarationem imprudentius, & minus considerate instituissent, quorum veritatem ipse satis explorate cognitam habebat.* & infra. *Matthæus cum iam antea Hebræis verbum Dei prædicasset, simul, ac in animo habuit ad alias gentes proficisci, Euãgelium suum patrio sermone conscripsit, &c.* Vlterius magna est copia rerum, quæ in scriptis non sunt redactæ; & omnia tamen credimus sine hæsitatione, vtpote vbi nam scriptum reperitur in sacro textu, quod Apostoli antequam transirent ad prædicandum Gentibus composuerint symbolum fidei? vt referunt Clemens, Ireneus, Augustinus, Ambrosius, & alij; vbi reperitur scriptum, quod Spiritus sanctus à Patre, Filioque procedat, vti ab vnico principio? vbi extat scriptum, quod dies Dominicus sit celebrandus præ Sabatho? Quis probabit, quod Forma, qua nos vtimur in Baptismo: *In nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti*, sit melior, & vnica: cum toties in actis Apostolorum fiat mentio de baptismo: *In nomine Iesu:* & de his, & aliis multis dicemus indubitanter: non aliam posse adduci rationem, quam quod sint traditiones Apostolicæ, & ideo seruandæ, iuxta præceptum Apostoli 2. ad Thessalonic. *Tenete Traditiones, quas didicistis*. & hæc satis. B C

De

A

De Libero Arbitrio.

Cap. LXV.

MAgna fuit inter Ethnicos philosophos, & hæreticos controuersia, quod humani successus a Fatalitate, vel necessitate penderent, vt voluit Heraclitus: Gratiæ auxilium damnarunt Manichæi, & omnia ad liberam voluntatem redigerunt: Ad siderum influxus omnia referebant Priscillanistæ: Alij peccatum absolutè dependens à Deo: alii in totũ a Dæmone procedere, & alia eiusmodi deliria dixere.

B

Summa Dei Sapientia, & ipsamet veritas non priuauit hominem Libero Arbitrio: Ecclesiasticus cap. 15. vers. 14. & 18. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui: Ante hominem vita, & mors; bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* & Idem Ecclesiasticus cap. 31. vers. 8. *Beatus diues, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia, & thesauris: Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua: Qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala, & non fecit, &c.* Et in Deuteronom. cap. 30. versic. 19. Moyses loquutus est populo, postquam tradidit ei legem. *Testes inuoco hodie cœlum, & terram, quod proposuerim vobis vitam, & mortem; benedictionem, & maledictionem: Elige ergo vitam, vt & tu viuas, & semen tuum*: & in lib. Iosue, loquutus est Iosues cap. 24. vers. 14. & seq. *Nunc ergo timete Dominum, & seruite ei perfecto corde, &c. Sin autem malum vobis videtur, vt*

C

vu Domino

Domino seruiatis, optio vobis datur; eligite hodie, quod placet, cui seruire potissimum debeatis. Ego & domus mea seruiemus Domino. A

Et Christus Redemptor noster volens inferre liberum Arbitrium homini traditum, dixit, Iuueni desideranti saluari. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* & idem Christus plorans supra Hierusalem, Matth. 23. vers. 37. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodū congregat Gallina pullos suos sub alas, & noluisti?* & apud Lucam cap. *Regnum Dei intra vos est*. Quæ Christi verba in hunc sensum liberi Arbitrij citat Ireneus lib. 4. aduers. hæreses cap. 72. & Cyprian. lib. 3. ad Quirinum cap. 52. B

Sanctus Clemens reprehendens Simonem Magum, qui negauit liberum arbitrium lib. 3. recognit. ex persona sancti Petri sic inquit. [Sed dic, quomodo ergo Deus iudicat secundum veritatem vnumquemque pro actibus suis, si agere aliquid in potestate non habuit? Hoc si teneatur, conuulsa sunt omnia, frustra erit studiū sectandi meliora? sed & iudices sæculi frustra legibus præsunt, & puniunt eos, qui male agunt: non enim in sua potestate habuerunt, vt non peccarent, vana erunt & iura populorum, quæ malis actibus pœnas statuunt: miseri&, hi qui seruant cum labore iustitiam: Beati vero illi, qui in delitiis positi cum luxuria, & scelere viuentes tyrannidem tenent.] Hæc S. Clemens. C

Iustinus Martyr. quæst. 103. Gentilibus respondet. [Voluntate ad possibilia vtimur, non ad impossibilia. Nam operibus, quæ possibilia sunt, & in potestate nostra sita; si vel fiant, vel non fiant, aut laus debetur, aut vituperium: eo autem, quod non velimus; non eo, quod non possumus, omnes peccamus homines, &c.]

Clemens Alexandrinus lib. 1. stromat. *Nec laudes nec vituperationē, nec honorem, nec supplicia iusta sunt, si anima non habet liberam potestatem, & appetendi, &*

aggre-

A *aggrediendi, sed sit vitium inuoluntarium.*

Origen. homil. 12. in Numer. *Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus poscit à te? erubescant illi hæc verba, qui negant in homine esse liberum arbitrium: Quomodo posceret ab homine Deus, nisi haberet homo in sua potestate, quod poscente Deo deberet offerre.* & idem Origen hom. 20. in Numer. *Sui arbitrij est anima, in quā voluerit partem, est ei liberum declinare; & ideo iustum Dei iudicium est, quia sponte sua, siue bonis, siue pessimis monitoribus paret.*

Euseb. Cæsarien lib. 6. de præparat. Euangel. cap. 5. *Vnicuique rationali animæ liberum arbitrium naturæ*

B *inest; bonum ergo id ad eligenda bona creatum. Ideo quādo male agit, non est natura culpanda: non enim natura, sed præter naturam malum agitur, cum sit electionis deprauatæ, non naturæ opus.*

S. Basilius hom. quod Deus non est auctor malorū. *Vnde anima mali capax est? Quomodo libero facta est arbitrio, quod creaturæ rationali maximè participi conueniebat, solutā enim hac omni necessitate, & vitam in sua potestate constitutam ex Deo accepit.*

Cyrillus Hierosolymitanus catechef. 4. de anima, inquit. *Anima sui iuris, suique arbitrij est, & Diabolus eam sollicitare, fallereque potest, at cogendi, nisi velit ipsa, potestatem non habet: suggerit tibi scortationis*

C *cogitationem, si velis admittis, si nolis non admittis: si enim necessitate scortaris, quamobrem Deus gehennam parauit?*

Gregor. Nazianz. apologet. 1. inquit. *Quod etiam ipsum summæ, ac singularis Dei bonitatis argumentum est, nimirum facere, vt virtus nostra quoque aliqua ex parte sit, nec natura tantum nobis inseratur, sed etiam per voluntatem, liberique arbitrij in vtramque partem agitationem, excolatur.*

Chrysost. homil. 60. in Matth. *Cum autem necessitatē*

dicat, non quia potestatis libertatem, potestatemque liberi arbitrij tollat; nec quia necessitati rerum humanam subijciat vitam, hoc dicit, sed quod omnino venturum est prænunciat, quod Lucas alijs verbis expressit, impossibile est, vt non eueniant scandala. A

Tertull. lib. 2. aduers. Marcionem cap. 5. *Liberum & sui arbitrij, & suæ potestatis inuenio hominem à Deo institutum, nullam magis imaginem, & similitudinem Dei in illo animaduertens, quam eiusmodi status formam.*

Sanctus Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum c. 2. in eodem thema, quod nos non trahamur necessitate ad vitium, seu ad virtutem, inquit. *Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur: Alioquin vbi necessitas est, nec damnatio, nec corona est.* & idem ad cap. 5. Matthæi. *Si præcepta Dei custodiens, filius quis efficitur Dei, ergo non natura filius, sed arbitrio suo.* B

S. Augustin. lib. 1. de libero arbitr. cap. 16. inquit. *Quid quisque sectandum, & amplectendum eligat, in voluntate esse positum constitit, nullaque re de arce dominandi, rectoque ordine mentem deponi, nisi voluntate.* & idem in libro de Gratia, & libero arbitrio, cap. 15. *Semper est autem in nobis voluntas libera, sed non semper est bona.* & idem in lib. de vera relig. cap. 14. *Nunc vero peccatum, vsque adeo voluntarium est malum, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium; & hoc quidem manifestum est, &c.* C

Quamuis auctoritates prædictæ tanti sint ponderis; aliqui tamen maiori forsan ignorantia, quam malitia cogitant, quod deferre libero arbitrio, sit tollere Dei præscientiam, ac etiam diminuere diuinam gratiam, ac etiam quod sacra testetur scriptura, vt omnia mala in Ciuitate comminetur Deus. Quibus respondet D. Aug-

gust.

A gustinus lib. 5. de Ciuitate Dei, cap. 10. his verbis: *Quo circa nullo modo cogimur, aut retenta præscientia Dei, tollere voluntatis arbitrium, aut retento voluntatis arbitrio,* Deum *(quod nefas est) negare præscium futurorum: sed vtrumque amplectimur, vtrumque fideliter, & veraciter confitemur: illud vt bene credamus: hoc vt bene viuamus.* & paulò post. *Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum præsciuit; imo ideo non dubitatur ipsum peccare, cum peccat; quia ille cuius præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præsciuit, qui si nolit vtique non peccat; sed si peccare voluerit, hoc*
B *ipse etiam præsciuit.*

Terminentur tandem huiusmodi Patrū auctoritates, & deferatur Liberum arbitrium in homine, sed non detrahatur auxilium Gratiæ Dei; & ita concilientur duæ extremitates Manicheorum, & Pelagianorum, vt refert idem Sanctus Augustin. epist, 47. ad Valent.

Quantum ergo potuimus egimus cum istis, & vestris, & nostris fratribus, vt in fide sana, Catholica perseuerent: Quæ neque liberum arbitrium negat, siue in vitam malam, siue in bonam,
C *neque tantum ei tribuit, vt sine gratia Dei valeat aliquid, siue vt ex malo conuertatur in bonum.*

Quod

A

Quod Fides absque Operibus non valeat Iustificare.

Cap. LXVI.

NOn est nouum in præsentia, quod homines impii abutantur verbis sacræ scripturæ: siquidem Augustin. lib. de fide, & operibus cap. 14. refert, quosdam fallos Apostolos immediatè post tempora Christi Bona opera reprobasse, ex verbis Apostoli male intellectis in epist. ad Romanos cap. 1. *Iustus ex fide viuet*: quod excutiendum (inquit August.) à cordibus religiosis, ne mala securitate salutem suam perdant; si ad eam obtinendam, sufficere solam fidem putauerint: bene autem viuere, & bonis operibus viam Dei tenere neglexerint, &c. B

Simon Magus nominabat præcepta legis: *Iniustam seruitutem*, ex Irenæo lib. 1. hæres. cap. 20. de Simone Mago: (sic enim aiebat ille) secundum Gratiam saluari homines, sed non secundum opera iusta: non enim esse naturaliter operationes iustas, sed ex accidenti: per huiusmodi præcepta in seruitutem deducentes homines, quod idem refert Theodoret. de hæretic. fabulis: & Nicetas lib. 4. thesaur. cap. 1. C

Eunomius volebat quodlibet, quamuis enorme peccatum, non obesse ei, qui fidem recepisset. Augustin. hæres. 54.

Bigardi (vt inquit Sigebert. in chronic. anno 415.) dicebat, quod exercere se in actibus virtutum sit hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se virtutes.

Alia

A Alia plurima, in quibus impiè debacchantur Lutherus, & alii huiusmodi, quæ quam deliria sint, videamus ex sacro textu.

Exclamat Regius Propheta ad Deum in psalm. 14. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam*. & in psalm. 18. *In custodiendis illis retributio multa*. & in psalm. 61. *Quia reddet vnicuique iuxta opera sua*.

Christus Redemptor noster aperte testatur mercedem operum, apud Matth. cap. 5. inquit. *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis*.
B & infra. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona*. & paulò post: *Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum cœlorum*. & idem Matth. cap. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*. & Lucas cap. 10. *Hoc fac, & viues*. Ioan. cap 15. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis*. & Apost. ad Romanos cap. 2. *Qui reddet vnicuique secundum opera sua*.

Sanctus Iacobus in sua catholica epistola, cap. 2. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat habere, opera autem non habeat. Numquid poterit fides saluare*
C *eum?* & infra. *Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa*. & paulò post. *Videtis, quoniam ex operibus iustificatur homo; & non ex fide tantum?* & infra. *Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est*.

Et Diuus Petrus in secunda epistola cap. primo. *Quapropter fratres magis satagite, & per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis*.

Sed omissis aliis sacri textus auctoritatibus, comprobemus hoc idem ex sanctis Patribus, vt non ex fide tantum, sed etiã ex operibus iustificetur homo; etenim

Io. Chry-

Ioann. Chrysostom. homil. 9. in Ioannem, inquit. *Nolimus igitur, nolimus inquam dilectissimi, fidem nobis ad salutem satis esse existimare: Nam nisi vitam exhibuerimus puram, & hac cœlesti vocatione digna nos induerimus vestimenta, quibus ad nuptias admittamur: nihil nos eripiet, quin eodem, quo ille miser afficiamur supplicio.* & idem Chrysostom. homil. 30. in Ioann. *Numquid ergo satis est ad vitam æternam in filium credere? minime: non enim omnis, inquit, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in Regnum Cælorum, &c.* A

Hilar. in Matth. can. 7. ante medium, inquit. *Salus gentium omnis ex fide est, & in præceptis Domini vita est uniuersorum.* B

Ambrosius lib. 2. de officiis, cap. 2. *Habet ergo vitam æternam fides, quia fundamentum est bonum: habent, & bona facta, quia vir iustus, & dictis, & rebus probatur.* & idem in cap. 11. Luc. lib. 7. *Sed ne rursus fidei nos studiosos faciat, operum negligentes, perfectionem fidelis viri breui sermone concludit: vt & fide, & operibus approbetur dicens, hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.*

Et D. Hieron. ad cap 7. Matth. circa medium, inquit. *Sicut supra dixerat, eos qui haberent vestem vitæ bonæ, non recipiendos propter dogmatum nequitiam: ita nunc è contrario asserit, ne his quidem accomodandam fidem, qui cum polleant integritate fidei, turpiter viuunt, & doctrinæ integritatem malis operibus destruunt.* & idem Hieronym. lib. 2. in Iouinian. cap. 1. inquit. *Frustra nobis in eo plaudimus, cuius mandata non facimus: scienti bonum, & non facienti illud, peccatum est: quomodo corpus sine spiritu mortuum est, sic & fides sine operibus mortua est. Nec grande putemus, vnum Deum nosse, cum & Dæmones credant, & contremiscant.* C

Confirmantur prædictæ auctoritates ex D. Iacob: in

sua

A ſua epiſt. cap. 2. verſ. 17. quod fides ſine operibus mortua ſit: & propterea non valeat ex ſe viuificare.

Ac etiam: *Qui non diligit, manet in morte*; ex epiſt. prima Ioann. cap. 3. ergo abſque charitate non poteſt fides iuſtificare.

Præterea habetur Corinth. cap. 13. *Si habuero tantam fidem, ita vt montes transferam; Charitatem autem non habuero, nihil ſum*. Ergo fides per ſe ſola non iuſtificat.

Quo vero ad auctoritates ſacræ ſcripturæ; vt noſtra ſalus à Fide pendeat: Debent illæ intelligi non de ſola Fide; ſed de ea vna cum operibus.

B Et demum dum legitur in ſacro textu, quod nos ex operibus non iuſtificemur. Reſpondetur loqui de operibus ante fidem; ſeu ante infuſionem gratiæ; ſeu de operibus cœremonialibus legis; ſeu de his, quæ homo in ſtatu peccati mortalis facit: & ex his concludamus, vt in dicta epiſtola D. Iacobi cap. 2. *Sic fides, ſi non habet opera, mortua eſt in ſemetipſa*.

De Funeribus priſcorum Chriſtianorum.

C

Cap. LXVII.

DIximus in præcedenti libro ſatis prolixè de Ethnicorum Romanorum Funeribus, ſicuti etiam in primo libro de funeribus Aegyptiorum; nec in præſenti cum de Chriſtianorum ritibus tractemus, vllatenus prætermittam oſtendere, quanto ſtudio inuigilauerint priſci fideles naſcentis Eccleſiæ (Ethnicis tunc ſæuientibus) in Defunctorum obſequio, & Martyrum

præsertim, vt eorum corpora sepulturæ mandarent; A
adeo vt ea etiam magna pecunia mercarentur, vt ex epistola Ecclesiæ Gallicanæ ad fideles Asiæ apud Euseb. histor. lib. 5. cap. 1. *Quæ autem ad nos videbantur, sanè magnum mœrorem propterea in se complecti; quod Martyrum corpora humo tegendi nulla dabatur facultas; neque enim Nox ad hanc rem aliquid afferre præsidij, neque Magna Pecunia vis eorum animos flectere, neque preces, vlla ex parte placare poterant.* Et in actis SS. Ionæ, & Barachisi apud Surium tom. 1. 29. Martij. *Cum autem vir quidam pietate insignis sanctos Ionam, & Barachisium coronatos intellexisset, accessit, & Sanctorum tabernacula quingentis miliarijs Daricis, & tribus vestimentis sericis emit ab ijs, à quibus seruabantur:* B *Neque verò sola SS. Ionæ, & Barachisi corpora mercatus est, sed, & illorum etiam, qui ante ipsos Martyrium pertulerant.* Ac etiam de Capite Sancti Ieronis Martyris Melitenis in Armenia empto auri pondere refert Surius in eiusdem vita, tomo 6. prima Nouembris.

Vigiliæ, & Exequiæ. Fuit igitur mos eorumdem fidelium, antequam Martyrum, seu Confessorum corpora sepelirent, simul conuenire in celebratione Vigiliarum, & Exequiarum, vt de sancto Seueriano Martyre legitur in eiusdem actis apud Surium tom. 5. nona Septembris. *Sequenti* C *autem die, quidam ex pijs, quibus Martyr viuus suam mandauerat sepulturam, simul conuenientes, cum Martyris illud corpus magnificè composuissent, & super id hymnos cecinissent, & quæcumque solent Christiani peregissent, desiderantibus simul, & colentibus, manibus elatum media nocte tulerunt in patriam Martyris.*

De sancta Felicita, & filiis habetur in Cod. Lateranen. *Deinde collecta Christianorum Phalanx per opaca noctis venere ad locum, quo sancti Martyres, sanctorumque pignorum corpora inuenta iacebant, tacitè Domino*

A *mino psalmodia concinentes, ex humo sanctorum membra leuauerunt, &c.*

In exequiis Pudentis Senatoris interfuit etiam sanctus Pius Papa, vt in actis Sanctarum Praxedis, & Pudentianæ sub nomine Pastoris apud Mombrit. tom. 2. *Quod audientes Christiani vnà cum sancto Pio Episcopo vndique confluxerunt, & exequias iuxta traditionem Ecclesiasticam in hymnis, & canticis celebrantes dicatis Deo Virginibus astiterunt, &c.* Vnde nota verba illa; Iuxta traditionem Ecclesiasticam.

Idem quoque seruatum in obitu Confessorum, vt de Sancta Macrina sorore refert Sanctus Gregorius Nissenus apud Surium tom. 4. die 29. Iul. *Interim dum hæc agebamus, & Virginum cantu lamentationibus commixto resonabat locus: fama nescio quomodo, vndique diffusa, omnes finitimi ad funus confluxerunt; adeo vt concurrentes vestibulum non caperet. Cum igitur nocturna peruigilatio, vt in Martyrum celebritate, canendis psalmis perfecta esset, & crepusculum aduenisset, confluentium vicinis è locis omnibus virorum, & mulierum multitudo, psalmorum decantationem fletibus interpellabat.*

B

Quales essent ij psalmi, & preces, quæ in prædictis vigiliis, & funeribus cantabantur; refert Prudentius de S. Romano Martyre, quod mater eiusdē præsens martyrio filii canebat psalmum 115. *Credidi propter quod loquutus sum*, vt in hymno.

C

Deinde dum ferit Ceruiculam
Percussor ense, docta mulier psallere
Hymnum canebat Carminis Dauidici,
Pretiosa Sancti mors ab aspectu Dei.

Et Sanctus Augustinus in obitu Sanctæ Monicæ Matris lib. 9. confess. c. 12. refert, recitasse psalmum 100. *Cohibito ergo à fletu illo puero, psalterium arripuit Euodius, & cantare cœpit psalmum, cui respondebamus omnes*

Domus: Misericordiam, & Iudicium cantabo tibi Domine. Ac etiam Romæ receptum fuisse canere Alleluia in funeribus Defunctorum, tradit de suo tempore S.Hieron. epist.30.ac etiam Baron.in annum 384. vbi Spondan. num.4. A

De lotione

Lauabant fideles deinde ante sepeliendum corpora defunctorum, vt hinc indicarent animam à culpa mundatam propter confessionem,& pœnitentiam; ac etiam quod corpus in extremo iudicio consequeretur claritatem, & gloriam æternam. Guglielm.Durandus Rationali lib.7. cap.de offic. refert ibi. [Deinde corpus nisi viuens nouiter inunctus fuerit, debet lauari ad significandum, quod si anima per confessionem a culpa mundata sit,vtrumque (scilicet anima,& corpus) æternam glorificationem, & claritatem in die iudicii consequeretur: quodque illi (secundum Iob) verè in Domino moriuntur, qui nullam secum portant maculam, sed in hoc mundo per pœnitentiam dereliquerunt.] Hæc Durandus. B

Et hunc vsum tempore Apostolorum seruatum, vt de Tabita in actis Apost. cap.9. *Factum est autem in diebus illis, vt infirmata moreretur, quam cum lauissent posuerunt eam in Cœnaculo*.

Quinimmò Sanctus Ioannes Chrysostomus homilia 84. in Ioannem testatur Corpus Saluatoris nostri à Cruce depositum lotum fuisse his verbis. *Cum autem tempore vrgerentur, & dum peterent eum a Pilato, & lauarent, iam Vesper aduentaret*. Vnde dictus Durandus in tractatu de sepulturis,& exequiis inquit. [Ex Chrysostom. homil.84.in Ioannem constat morem eum iam obseruatum ante mille ducentos annos; immo iam ætate Christi, dum ibi asseuerat. Christi Corpus a Iosepho,& Nicodemo lotum; quod licet Euangelium non exprimat, ex hoc ita sentit, quoniam credit eos nihil omisisse eorum, quæ præstare potuerunt ad honorificam C

norificam

A norificam eius sepulturam: Nouerat eum morem tunc obseruatum, nihilque obstetisse, cur minus lauareut; ideo censendi sunt id non omisisse, & ita lauisse.] Hæc Durandus. Qualis mos conformis est Euangelistæ verbis; *Sicut est mos Iudæis sepelire*: meminit de tali lotionis ritu loquens de Sancta Tarsilla amita Sanctus Gregorius in homil. 39. in Euangel. ibi. *Cumque corpus eius ex more mortuorum ad lauandum esset nudatum, longo orationis vsu in cubitis, & genibus, Camelorum more inuenta est obdurata cutis.*

Et Gregor. Turon. de glor. confess. cap. 104. *Abluta iuxta morem collocatur in feretro, atque in Ecclesiam* B *deportatur.*

Refert Beda tom. 3. in vita Sancti Cuthberti cap. 41. quod aqua, quæ inseruierat ad lotionem corporis eiusdem Sancti defuncti, energumenum liberauerat. Ac etiam refert Surius in vita *S.* Amatoris Episcopi Antisiodor. 31. Iul. Aqua lotionis corporis prædicti Sancti fuisse sanatum paralyticum.

Vngebantur corpora post lotionem, vt de Magdalena Christus Redemptor loquitur Matth. 26. *Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.* & Marc. cap. 14. *Præuenit vngere Corpus meum in sepulturam.* Vnxit deinde Magdalena cum C aliis mulieribus idem Corpus Christi post mortem, Marc. 16. *Cum transisset Sabbathum, Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum.* Quod etiam refert Luc. cap. 23. & 24. Quamuis id ante peregissent Ioseph ab Arimathia, & Nicodemus Ioan. 19. *Venit ergo, & tulit Corpus Iesu* (nempè Ioseph ab Arimathia) *Venit autem, & Nicodemus, qui venerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam Mirrhæ, & Aloes, quasi libras centum: Acceperunt ergo Corpus Iesu, & ligauerunt linteis cum aromatibus, sicuti mos est iudæis sepelire.*

De vnctione.

Hunc

Hunc autem vnctionis ritum fuisse factum erga corpus sanctiss. Petri Principis Apostolorum refert Baron. tom.1. anno 69. his verbis. *Cum in Cruce sic affixus Martyrium consumasset, à Marcello presbytero eius corpus curatum, aromatibusque conditum, magnificentissimè more Regio nedum Iudaico, tradidit sepulturæ.* Quod idem legitur apud acta plurimorum Martyrum; & refert Baron. in annum 34. vbi Spondan. num. 91. & seq. *Christianorum corpora vnguentis delibuta insepulta remanere duobus, vel tribus diebus, & interim orationes, & suffragia fiebant.* A

Inter aromata talis vnctionis principalis erat Mirrha refert Rufinus Aquileiensis: *Mirrha est species valdè amara, de qua vngitur corpus mortui, vt non putrescat, & pellit vermes.* Et Prudent. lib. 10. ad defunct. exequias. B

Aspersaque Mirrha, Sabeo
Corpus medicamine, seruat.

Inseruiebat etiam in hoc aliquando Balsamum, refert de Duodecim fratribus Surius tom. 5. prima Septembris. Erat etiam in vsu mel, vt in vita Sancti Epiphanii, refert Nicephor. histor. Eccles. lib. 12. cap. 46. ibi. ***Quem comites eius melle oblitum, ne quid fortè ingratum corpori accederet, in Cyprum detulerunt.*** Et de huiusmodi aromatibus nos scripsimus in 2. parte de funeribus Romanorum. C

De vsu inuoluēdi corpora.

Postquam condiderant corpora cum aromatibus, mos fuit Hæbreorum eadem inuoluendi, & fasciis ligandi, vt ex citato cap. 19. Ioann. circa diligentiam in sepeliendo prætioso Corpore Redemptoris nostri, idē testatur Matth. 27. ***Et accepto corpore Ioseph, inuoluit illud in syndone munda, & posuit illud in monumento suo nouo.*** & Marc. 15. ***Ioseph autem mercatus syndonem, & deponens eum inuoluit syndone, & posuit eum in monumento, sicuti*** & Luc. 23.

Con-

A Consueuere etiam Hæbrei inuoluere alio sudario faciem defuncti, & ita de Christo Domino refert sanctus Ioann. cap. 20. *Venit ergo Simon Petrus, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat supra caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum.*

De præfato Hæbreorum more constat ex Lazaro resuscitato, vt apud Ioan: 11. *Et prodijt qui fuerat mortuus, ligatus manus, & pedes institis, & facies illius sudario erat ligata. Dicit ei Iesus: Soluite eum, & sinite abire.* Hoc idem innuit Prudentius in Apotheosi.

B *Soluite iam lætæ redolentia vincla sorores;*
Solus odor sparsis spiramen Aromatis efflat.

Et ita in Christianorum monumentis Lazarum effigiatum videmus more infantium inuolutum. Vnde Ioan: Episcopus Constantinopolitanus, de quo Beda in hist. tom. 6. inquit: *Lazarum in monumento cunabulis inuolutum.* & Nazianzen: de Christo sepulto.

En inuolutus linteis istis iaces;
Prius inuolutus qui puer eras fascijs.

Aliquando fuit etiam solitum inuoluere corpora non fasciis, sed magna syndone, & sic vtroque modo in Cœmeteriis Vrbis inuenta sunt corpora sepulta; & propterea Dionys. Alexandrin. magna diligentia præ-
C parabat syndona, vt inuolueret corpora Martyrũ apud Euseb. hist. lib. 7. cap. 10. & Maximus Præses sic comminatus fuit Martyri Taracio, vt legitur in annal. Baron. tom. 2. anno 290. *Non ne sic te perdam, & reliquias tuas, ne mulierculæ in linteamina corpus tuum inuoluãt, & vnguento, & odoribus adornent. Sed (scelestε) iubebo te comburi, & cineres hasce in uentum dispergam.* Inuoluebant linteaminibus etiam corpora Confessorum, vt apud Surium tom. 5. die sexta Septembris in vita S. Vmberti, qui requisiuit à Sancta Aldegunde

vnum

vnum ex his linteis pro inuoluendo suo corpore in sepulcro. A

Vnde apud D. Hieronymum in epistola ad Rusticum Narbonen. tomo nono fit mentio de laborantibus, quorum officium erat corpora fidelium Defunctorum obuoluere, & cooperire; quos, & alio nomine Fossarios dictos, refert Baron. anno 44. vbi Spondan. num. 34.

Defunctorum Corporũ ornamẽta.

Aliquando consueuere etiam inducere defunctorum corpora propriis ipsorum vestibus, & aliis prætiosis ornamentis, vt nostris temporibus inuentum Corpus Sanctissimæ Virginis Cæciliæ. Et idem refert Surius, B tomo quinto, die 19. Octobris de corpore Sanct Vari Martyris à Cleopatra Matrona sic induto, de qua consuetudine loquitur sanctus Augustinus, tomo 8. *Sed pompa est funebris, excipitur sepulcro pretioso, inuoluitur prætiosis vestibus, sepelitur vnguentis, & aromatibus.*

Etiam in habitu Ecclesiastico.

Mos quoque antiquorum fuit, vt sancti Episcopi, Abbates; & Sacerdotes habitu Ecclesiastico sepelirentur ad exemplum sacerdotum legis Mosaicæ, vt inquit Nicolaus de Lyra in caput 10. Leuitici. *Ex hoc autem quod Nadab, & Abia fuerũt sepulti cum Vestibus sacerdotalibus, inoleuit consuetudo, quod sacerdotes noua legis, cum vestibus sacerdotalibus sepeliantur.* C Sic etiam voluit Glossa cum scribentibus in can. nemo de consecrat. dist. 1. idem in antiquis Ritualibus, vt refert Duran. rational. lib. 7. de offic. defunct. ac idem ferè refert Amalarius Fortunat. de Ecclesiastic. offic. lib. 4. cap. 41. his verbis. *Apertè Dominus Beda declarat in exequijs Sancti Cuthberti, quomodo vestiri oporteat sacerdotem defunctum. Ita enim scribit de eius exequijs. Postquam ergo sanctæ memoriæ Cuthbertus Episcopus veracta communione elatis oculis, & manibus ad Deum, commendans ei animam suam, & emittens spiritum, sedensque*

A *sedensque sine gemitu, obijt in via Patrum à nauigantibus in insulam nostram delatus, toto corpore lauato, capite sudario circumdato. Oblata* (sic nominatur Calix) *supra pectus sanctum posita, vestimento Sacerdotali indutus, & obuiam Christo calceamentis suis præparatus in syndone cerata inuolutus.* Eumdem morem apponendi Calicem, & Crucem supra pectus defuncti legimus de sancto Birinio Episcopo apud Surium tom. 6. die tertia Decembris. *Inuenisse corpus Episcopi integrum cum duplici stola, & insula rubra è panno serico, atque cum Cruce è metallo confecta pectori eius imposita: Denique cum Calice ad vmbilicum*

B *eius posito.* Et paulò post subdit. *Inuentusque est Anulus.*

Fit mentio de plurimis sanctis, qui sacerdotalibus vestibus fuerunt sepulti, vt de sancto Gebardo Episcopo Constanteinsi: Canisius antiquar. lect. tom. 6. sicuti & Sanctus Annonus Archiepiscopus Coloniensis apud Surium tomo 6. quarta Decembris, ac etiam Sanctus Corbinianus Episcopus Frisigensis. tom. quarto 8. Septembris apud eumdem Surium, & alios. Quin etiam consueuere sepeliri Martyres etiam cum Dalmatica, seu Colobria, vt ex D. Greg. tradit Baron. in annum 283. num. 4.

Fuerunt quoque potissimum intenti antiqui fideles *Compositio corporum.*

C in componendis decenter corporibus defunctorum, vt ex epistola Dionysii Alexandrini relata per Euseb. histor. lib. 7. cap. 17. dum ait. *Quin etiam sanctorum corpora manibus erectis, supinisque excipere; gremio suo reponere; occludere oculis; ora obturare; gestare humeris cadauera; decenter ornare; illis adhærescere; amicè complecti; lauare accuratè; & linteo funebri inuoluere non grauati sunt:* Ac præcipuè S. Chrysost. homil. in Iob. *Iubent parentes officia adhibere: manus componunt; oculos claudunt; corpus directè statuunt; pedes reducunt,*

cunt, lauant; sepulcro condigno, dignis funeribus condunt. A

Etiam Martyrum abscissorũ At maximè studuerunt componere abscissa Martyrum corpora, illa in suum locum reducendo, vt de sancto Constantio Episcopo Perusino, & Martyre apud Surium tomo primo 29. Ian. habetur. *In eaque, in feretri formam constructa, corporis primo truncum imponunt, deinde huic caput sacratissimum, quam maximè possunt accommodatè annectunt:* Sicuti etiam in corpore S. Petri Alexandrini testatur Ado in Martyrio, 5. Nouembris. *Declinantes itaque triumphale funus, sacrum caput ceruici apponentes.*

Corona Virginum. Fuit quoque mos ad capita Virginum apponendi florum coronas, sicuti de sanctis Apostolis erga sanctissimã Virginem, apud Damascen. in dormitione sanctissimæ Virginis 15. Augusti inquit. *Postquam autem omnes desiderio, simul, & debito satisfecerunt: & ex multis floribus, varijsque hymnis contextam sacram contexuere Coronam, &c.* Idem de Sancta Macrina sorore Gregorius Nissenus eiusdem frater in illius vita. *Vestiana proprijs manibus ornans sacrum illud caput, &c.* B

Quomodo ferebantur ad sepeliendũ corpora Sæuientibus Tyrannis in Christianos deferebantur Martyrum corpora ad sepeliendum clanculum, & vt plurimum supra vehicula in ruralem vsum, vt id Ethnicis cælarent Ministris: Vnde ex epistola Luciani de inuentione corporis Prothomartyris Stephani, relata in Annal. Baron. tomo primo ann. 34. habetur. C *Ego Gamaliel compatiens Christi ministro, misi per noctem quantos poteram Religiosos Christianos habitantes Hierusalem in medio Iudeorum, & hortatus sum eos, & necessariam substantiam ministraui, ac persuasi illis ire occultè, vt portarent corpus eius meo in vehiculo ad villam meam, & ibi feci illi planctum fieri diebus septuaginta, & posui eum in monumento nouo in orientali theca, &c.* Appellabantur prædicta vehicula Birota, a

duabus

A duabus rotis in actis sanctæ Feliculæ adiunctis, cum aliis actis SS. Nerei, & Acchillei apud Surium tom. 3 12. Maii ibi. *Sanctus autem Nicomedes presbyter in spelunca degens, clam abstulit corpus eius ex cloaca, in quam fuerat proiecta, noctu in Biroto vehens illud ad casulam suam septimo miliario ab Vrbe Roma, via Ardeatina, ibi eam sepeliuit, &c.*

Situs corporis in cœmeter.

Condebantur corpora in cœmeteriis supina, respicientia etiam Orientem, sicuti Redemptorem nostrum fuisse sepultum, refert Beda in Marcum cap. 16. lib. 4. tom. 5 his verbis. *Introeuntes ab Oriente in domum illam rotundam, quæ in petra est excisa, viderunt Angelum sedentem ad Meridianam partem loci illius, vbi positum fuerat corpus Iesu: Hoc enim erat in Dextris, quod nimirum corpus, quod supinum iacens caput habebat ad Occasum, dexteram necesse est haberet ad Austrum.* Ac etiam similiter condita corpora Apostolorum Petri, & Pauli, refert Isidor. Hispalen. de vita, & morte SS. cap. 79. & 80. *Ibi contra Orientalem plagam.* De quo ritu testatur quoque Duran. Rational. capit. 7. ibi. *Debet autem quis sic sepeliri, vt capite ad Occidentem posito, pedes dirigat ad Orientem, in quo quasi ipsa positione orat, & innuit, quod promptus est, vt de Occasu festinet ad Ortum, de mundo ad sæculum.*

Frõdes sub capitibus.

C In ijsdem Ritualibus habemus fuisse à fidelibus appositas frondes virides sub capitibus defunctorum. Duran. rational. lib. 7. cap. 35. *Hedera quoque, vel Laurus, & huiusmodi, quæ semper seruant virorem in sarcophago corpori substernantur, ad significandum, quod qui moriuntur in Christo, viuere non desinunt, nam licet mundo moriantur secundum corpus, tamen secundum animam viuunt, & reuiuiscunt Deo.* Et in hoc infelices Ethnici allucinarunt, qui absque Resurrectionis cognitione ornabant corpora cipariſſo, quod semel abscissum amplius non germinat.

De hoc eodem vsu erga corpus sancti Valerii Episcopi testatur Gregor. Turonens. de Glor. confessor. cap. 84. *Lauri etiam folia sub se habebat strata, de quibus assumens Episcopus multis infirmis prabuit medicinam.* A

De corpore sancti Vmberti confessoris reperto 150 ann. post eius obitum illæso, inquit Surius tom. 5. sexta Septembris. *Sed & Herba à sepulturæ eius die apposita fuerant, quas nullas pro temporis antiquitate putares, adeo virides sunt repertæ, ac si terra radicitus inhærentes, irriguis aquis virescerent.* Et nostris temporibus in translatione corporum SS. Apostolorum Simonis, & Iudæ ab antiqua Vaticana Basilica, fuerunt sub eorum capitibus reperta huiusmodi lauri folia, quod in actis publicis fuit tunc notatum. B

Aqua bened. Apponebatur quoque in monumentis Aqua benedicta, & signum sanctissimæ Crucis, vt ex dictis Ritualibus Duran. vnde etiam reperiuntur in cœmeteriis vasa vitrea, & lutea in dictum vsum verisimiliter ibi accommodata.

Cruces. In sepulcris Principum Apostolorum apposuit Constantinus Imperator Cruces, refert Anastasius in Siluestro, *Beati Petri superos, vnde conclusum est, fecit Crucem ex auro purissimo pensantem libras* 150. *in mensura loci, vbi scriptum est, Constantinus Augustus, & Helena Augusta hanc domum regali simili fulgore coruscans circundat: scriptum in litteris puris nigellis in Cruce.* C

Insignia Dignitatū Ponebantur etiam in sepulcris insignia dignitatum instrumenta, vexilla, & similia, quibus vsi iam fuissent defuncti, dum viuerent, vt de baculo Pastorali apud Sanctum Erebertum Archiepiscopum Coloniensem. Surius tomo secundo, die 16. Martij legitur. *Cum igitur, & istum B. Pontifex alloqui inciperet, tangens prius latera eius Baculo Pastorali, cum quo fuerat tumulatus,*

A *mulatus, vires ille resumpsit.*

Recondebatur in sepulcris Martyrum eorumdem sanguis in vasis, refert sanctus Paulinus in vita S. Ambrosii apud Surium 4. Aprilis de sancto Nazario: *Vidimus autem in sepulcro, quo iacebat corpus Martyris, sanguinem Martyris, ita recentem, quasi eadem die fuisset effusus.* Et apud Corpus Sanctæ Cæciliæ Virginis nostris temporibus repertum, extabant velamina, quibus illius Sanguis effusus fuerat reassumptus: Ac etiam in sacris Cœmeterijs à plurimis est animaduersum. *Sanguis Martyrum.*

Sicuti etiam vna cum corporibus Martyrum recondebant instrumenta eorumdem martyrij, vt etiam de B sanctiss. Cruce, & Clauis, quibus Saluator noster passus est, repertis penes ipsius sepulcrum, referunt Theodoret. Socrat. Sozom. & Niceph. lib. 8. c. 29. sic etiam repertum corpus S. Clementis vna cum Anchora, quæ illi ad collum alligata, demersus fuit in mare: annal. Baron. tom. 2. anno 102. Refert etiam S. Ambros. exhort. ad Virgin. in princ. tom. 5. sumpsisse eum à sepulcro S. Agricolæ Crucem, & Clauos, quibus fuit ille Cruci affixus, ac etiam de corpore S. Danielis martyris Patauij reperto ann. 707. vna cum iisdem clauis, quibus fuerat passus martyrium: refert Petrus Natal. lib. 2. cap. 60. *Instrumenta martyrij.*

C Quinimmo etiam plurimi Martyres iusserunt sepelienda eorum corpora, vna cum instrumentis eorumdẽ martyrii, vt de sancto Sabino, qui iussit sepeliri vna cum saxo, quo erat demergendus in flumen, refert Surius tom. 2. die 13. Martij: Necnon S. Babila iussit sepeliendum suum corpus cum catenis, quibus erat alligatus, refere sanctus Chysostomus.

Apponebant etiam aliquando penes defunctorum corpora instrumenta, quibus illi in vita afflixerant proprias carnes, nempè catenas, cilicia, & similia, vt de sancto Simeone Stylita 358. sepulto cum ferris, quæ *Instrumenta afflictiua.*

ad

ad domandum corpus portabat, inquit Nicephor. lib. 14. cap. 15. *Iuxta corpus eius etiam Torques ferreus positus est*. Sicuti, & alia plurima in sanctorum actis extant exempla. A

Monumenta Martyrij. Extabant quandoque in sepulcris Martyrum memoriæ, & acta eorum martyrij: de sancto Leontio refert Surius tom. 3. 18. Iunii. *Hæc commentaria B. martyris Leontij Cyrus quidam scriba in tabulis plumbeis conscripsit, & apud S. Martyris monumentum ea deposuit*. Et de corporibus SS. Geruasi, & Protasi refert sanctus Ambrosius epist. 53. lib. 7. reperta fuisse vna cum actis eorumdem martyrij, scriptis à quodam Philippo. B

Nomen seu titulus. Quandoque etiam intra sepulcrum ponebant titulum, seu nomen Defuncti, vt in vita S. Landoaldi, & sancti Amantii refert Surius tom. 2. 19. Martii. Sepissimè verò nomen, seu titula extra sepulcrum ponebant, vt refert Prudentius in hymno Sancti Hippolyti.

Plurima litterulis signata sepulcra loquuntur
Martyris, aut nomen, aut epigramma aliquod
Sunt, & muta, tamen tacitas claudentia tumbas,
Marmora, quæ solum significant numerum.

Corpora qualiter simul cōdebātur Aduerte etiam, quod in sepulcris Christianorum non fuit permissum, vt vnum corpus aliud premeret, vt ex Concilio Antisiodoren. can. 15. & Concil. Matisconen. can. 17. ibi. *Non licet mortuum supra mortuum mitti*. vt sic videmus in antiquis fidelium cœmeterijs. C

Sepeliri autem iuxta sanctorum corpora semper fidelibus optatissimum, sanctus Maximus serm. 77. de SS. Oct. Aduent. & Solut. ibi. *Ideo namque hoc à maioribus prouisum est, vt sanctorum ossibus nostra corpora sociemus, vt dum illos Tartarus metuit, nos pœna non tangat; dum illos Christus illuminat, nobis tenebrarum*

caligo

A *caligo diffugiat. Cum sanctis ergò Martyribus quiescentes euadimus inferni tenebras, eorum proprijs meritis, & consocij sanctitate.* & tradit Baron. in ann. 226. vbi Spondan. num. 4.

Est quoque notandum sepulcra Gentilium discreta fuisse, ac etiam esse debere à sepulcris Christianorum, vt refert Baron. in anno 358. vbi Spondanus num. 2.

Præfatis ritibus, ac cœremoniis sepeliebantur in primitiua Ecclesia Martyrum, & aliorum fidelium corpora, & hæc non alibi, quam in cryptis, & alijs reconditis cœmeterijs. Horum autem forma describitur à
B sancto Hieronymo in Ezechiel cap. 40. ibi. *Dum essem Romæ puer, & liberalibus studijs erudirer, solebam cum cæteris eiusdem ætatis, & præpositi diebus Dominicis sepulcra Apostolorum, & Martyrum circumire, crebroque criptas ingredi, quæ in terrarum profundo defossæ, ex vtraque parte ingredientium per parietes habent corpora sepultorum, & ita obscura sunt omnia, vt propemodum illud propheticum compleatur. Descendant in infernum viuentes; & raro desuper lumen admissum horrorem temperet tenebrarum, vt non tam fenestram, quã foramen demissi luminis putes: rursumque pedetentim acceditur, & caua nocte circumdatis, illud Virgilianum*
C *proponitur.*

Horror vbique animos, simul ipsa silentia terrent.

Ad hæc dicta loca memini ego ipse, me hic Romæ in adolescentia pluries accessisse, etiam cum Domino Antonio Bosio, mihi ab infantia coniunctissimo Auctore operis. Roma Sotterranea.

Dicta sunt præfata ferè omnia de funeribus, dum Ethnici Principes sæuiebant contra fideles; quorum timor cum defecisset, & pax ad Christianos aduenisset, fidelium defunctorum corpora magna pompa sublata fuere, cum hymnis, cereis, & incensis, ex more sepul-

turæ

turæ mandari solita, vt refert Baron. in annum 310. vbi Spondan. num. 4. A

Quinimmò Imperator Constantinus statuit, & primus auctor fuit, vt ad corpora defunctorum humanda; Corpus hominum constitueretur, qui ei muneri mancipati essent, quos & voluit Ecclesiæ esse subiectos, & ab omnibus publicis muneribus immunes, atque vectigalibus liberos, quod idem corpus postea Anastasius Imperator confirmauit, vt testatur Iustinianus in nouell. 43. & 59. ac refert Baron. ad annum 336. vbi Spond. num. 14.

B

De Miraculis.

Cap. LXVIII.

DIximus de plurimis antiquorum Christianorum ritibus; verum quoniam isti, sicut & omnia ferè opera Christi parum ad hominum salutem profuissent, nisi miraculis confirmata fuissent, quibus Dei Potentiam, Sapientiam, & Bonitatem cognoscimus; ideo de miraculis etiam aliqua adnectamus; ex quibus patebit veritas de mirabilibus operum Dei etiam in sanctis suis. C

Miraculum alij aliter deffiniuere: nos autem deffinimus, vt sit. *Factum insolitum supra vires, & præter ordinem totius naturæ creatæ*. Diximus.

Factum ad exclusionem nonnullarum illusionum, per quas Dæmones, ac etiam homines vafri faciunt nobis videri factum, quod verè non est factum, de quo S. Thom. 2. 2. quæst. 178. art. 2. & in lib. 3. contra Gentiles cap. 103. & seq.

Insolitum, quia solita, nec Re, nec nomine conueniunt

A niunt miraculo: non Re, quia miracula præcipuè fiunt ad duplicem effectum; nempe, vel ad Cõfirmationem prædicationis verbi Dei, iuxta illud Marc. cap. 16. *Illi autem profecti prædicauerunt, vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis:* Vel fiunt ad Denuntiandam facientis Sanctitatem, vt ex D. Thom. dicta quæst. 178. art. 2. Solita autem neutrum operantur; nec minus prædicta solita mouent admirationem, ex D. Augustin. tract. 24. in Ioannem, vbi inquit miracula Visibilium naturarum, licet maiora sint his, quę raro fiunt, attamen propter illorum assiduitatem non mouere admirationem.

B *Supra*, non contra naturam, vt dicit Glossa in cap. vnico verbo Sedis Apostolicæ, vers. secundo, quod sit contra naturam: De reliq. & venerat. Sanctorum, quia miracula fiunt à solo Deo in psalm. 71. *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.* S. Thom. 1. parte, quæst. 110. artic. 4. Natura autem non contrariatur suo creatori, sed illi libenter cedit, cap. cum Marthæ, §. requisisti ibi (cedit natura miraculo) de celebrat. Missarum.

Vires, quia nihil est, quod possit facere natura, quod miraculum dici posit, siue hoc procedat ex singulari artificio hominis, prout de Columba lignea volante Archimedis, & Aeneis serpentibus sibilantibus
C Boetij, legitur apud Gellium lib. 10. cap. 12. Cassiodor. lib. 1. variar. epist. 45. siue hoc fiat ex veloci operatione facta per Dœmonem applicando actiua passiuis, vt per sanctum Thom. 1. par. quæst. 114. art. 4. ad 2.

Præter ordinem; nam multa sunt miracula, quæ proprie non possunt dic supra vires naturæ, sed tantũ præter ordinem; uam natura in dies illud facit, sed non eo ordine, vt in febricitante in instanti sanato, Luc. 4. de Socru Petri: natura enim in dies pellit febrim, sed non illo ordine, hoc est in instanti.

Totius naturæ, quia multa præter ordinem vnius naturæ contingunt, quæ non sunt miracula, cum sint secundum ordinem alterius naturæ; vnde non fuit miraculum eleuatio corporis Simonis Magi per aera, de qua Surius in vita sancti Petri, nec corporalis transportatio Strigarum, quia hæc non est præter, vel supra naturam Dæmonis, qui hoc operatur. A

Creatæ, quia nihil est supra vires naturæ increatæ, idest Dei omnipotentis: vnde respectu illius nihil potest dici miraculum, vt ex D. Thoma 1. par. quæst. 105. artic. 8.

Miracula solam in Ecclesia Catholica.

Circa miraculorum virtutem Christus in nouissima manifestatione ante ascensionem suam præter alia dona, quæ suæ Ecclesiæ liberaliter contulit, hoc etiam superaddidisse videtur à Marco cap. 16. de operatione miraculorum, quæ communis omnibus in ipsum credentibus esse posset: quod quidem donum; eo quod non nisi in Ecclesia catholica reperiri, nec ab alijs, qui foris sunt vsurpari potest: merito Dos Ecclesiæ à Patribus est appellata; licet non singulis fidelibus miraculorum gratia, vel semper, vel vbique sit concessa. B

Quamuis Eunomius Hæresiarca fuerit ausus asserere Christianorum miracula præstigia esse Dæmonum, vt refert Baron. in annum 360. vbi Spondan. num. 7. nec non idem asseruit Vigilantius, aduersus quem scripsit D. Hieronym. vt idem Baron. in annum 406. vbi Spondan. num. 7. sicuti etiam pluries in Ecclesiasticis annalibus refertur, Christianos à Gentilibus ob miracula existimatos maleficos. C

Claudus à Petro sanatus

Sed omissis cœteris Ecclesiæ miraculis, consideremus, quam refert sanctus Lucas in Actis historiam sanati à Petro claudi à natiuitate ad portam Templi, & quomodo ad rei nouitatem concurrentibus populis; & Christum annunciandi arrepta occasione, concionem habuerit, quæ quinque millia hominum ad fidem perduxit,

A duxit, vt fusius idem Lucas. Quale autem mysterium miraculo Petri contineretur. Ambros. serm. 3. in natal. Apostolorum enarrat, dum ait: Petrum, quia petra esset, super quam ædificaretur Ecclesia, rectè primum signum mirabilium suorum fecisse Claudo, pedum restituendo vestigia, vt sicut ipse in ecclesia fidei fundamentum continebat; ita & in homine membrorum fundamenta confirmaret, vt non mireris si Lucas quantumlibet prodigia, & signa ab Apostolis ante ac cap. 2. facta esse testatus esset; tamen ab eo, quod tam insigniter est editum ab Apostolorum Principe, cœteris prætermissis narrationem instituerit.

B Præterea narratis, quæ in Ananiam, & Saphiram sunt diuinitus acta, subdit Lucas in Act. c. 5. adeo miraculis, & prædicationibus Apostolorum augeri solitam in dies credentium in Domino multitudinem; vt etiam infirmos omnes, & vexatos à spiritibus immundis, non Ciuitatis tantum Hierusalem, sed & vicinarum omnisi in plateis exhiberent, vt transeuntis Petri vmbra liberarentur ab infirmitatibus suis: Fuit nimirum ista prærogatiua Petri, vt sicut inter Apostolos primatu in omnes est auctus, ita etiam insigniora ederet miracula. Quid vero vmbra Petri, nisi imago expressa corporis eius? certè quidem non aliunde, quam ex huiusmodi imaginibus vmbra formatis, picturam duxisse originem C ferunt. Clemens Alexandrinus aduersus Gentes. Rursus vero cum eandem vmbræ Petri virtutem inditam videmus, quam & ipsi corpori Petri; expressum videtur eandem in successores ipsius propagari voluerit: nimirum vt quamuis non omnes æque sancti, ac Petrus, tamen quia eius gererent personam, eamdem etiam retinerent à Deo illi traditam potestatem: scirentque omnes respectu Petri in honore habendos, qui vmbram saltem Petri hac ex parte referrent Baron. in ann. 34. vbi Spondan. num. 77.

Vmbra Petri.

Miraculum an fiat in instanti?

Occurrunt circa prædicta miracula aliquæ dubitationes, de quibus primo est inter Doctores controuersia. An de substantia miraculi sit, quod fiat in instanti? Nos fœdere distinctionis opiniones conciliari posse existimamus, nempe quod aut natura cum processu temporis poterat causare illud factum, de quo quæritur, an sit miraculum, puta sanare infirmitatem; & tunc de substantia miraculi est, quod fiat statim, alias non esset miraculum, cum posset esse, quod sanatio processerit ex operatione naturæ, ex qua possibilitate excluditur miraculum, cum non concurrat insolitum, vt supra diximus: aut vero factum non erat tale, quod posset per naturam ex interuallo temporis contingere, puta Illuminatio cæci à natiuitate, Resurrectio mortui, & similia, & tunc etiam si intercedat interuallum temporis non videtur cessare vis miraculi, quia qualitas temporis tunc nihil confert ad actum, iuxta not. per Abbatem in cap. ad aures num. 2. vbi Decius num. 3. de rescript. A B

An requiratur, vt sit sine remedio human.

Eadem distinctione solui potest alia quæstio: an de substantia miraculis sit, quod nullum remedium humanum fuerit omnino adhibitum nempe, vt inspiciatur an illud remedium esset aliquo modo proportionabile ad producendum illum effectum, quod si non est, minime tolli vim miraculi, & proinde nec puluis, qua vsus fuit Dominus noster in illuminatione cæci. de qua Io. cap. 6. nec pallium, quo vsus fuit sanctus Franciscus de Paula, & sanctus Raymundus in transfretando mare, substulerunt vim miraculi, quia nullam proportionem habebant ad illa facta. C

Dolor an tollat miraculum?

Dicimus etiam, quod dolor, qui plerumque interuenit in miraculosa sanatione, non tollit vim miraculi, ex quo nec cum dolore potest natura operari illud factum: & dolor ea fortè ratione relinquitur, vt sit in memoriam peccatorum iuxta illud Gen. cap. 3.

In

A In *dolore paries*; quasi quod sic senati debeant recordari morbum illum sibi contigisse peccati si non actualis saltem originalis.

Solent etiam Doctores ponderare gradus miraculorum, vt scilicet illud magis excedit vires naturæ. Canonistæ constituunt duos gradus miraculorum, vt primus sit quo ad factum, idest illud cui natura penitus repugnat, puta quod Sol stet: alterum quo ad modum puta quod febricitans confestim sanetur, cum mille febricitantes singulis mensibus sanentur, sed repugnat modo, quod extemplo sanetur. Archidiac. in cap. nec mirum 26. quæst. 5. quem alij sequuntur. Theologi cōstituunt præterea tertium gradum, quem vocāt in subiecto, siue in eo, in quo fit, v.g. Resurrectio mortuorum, & Illuminatio cæci, quia natura potest dare vitam, & lumen, sed non cæco, aut mortuo. D. Thom. lib. 5. contra Gentil cap. 10. *Gradus Miraculorū.*

B

Vlterius per sanct. Thom. parte prima, quæst. 124. artic. 4. ad tertium argumentum datur praxis discernendi vera miracula à non veris nempe efficacia, vtilitate, & fine Quibus addi posse credimus qualitatem personę, quæ facit miracula, nempe si sit aliunde probata in Catholica fide, præstans in operibus; iusta, in moribus excellens, quia tunc facilius concedi potest, quod sit miraculū Dei, non autem opus Diaboli, cum quo tales homines non habent commercium: & ex his videtur constare de veritate miraculorum, quæ etiam in præsens hic in Italia omnibus patent, nempe de Ebullitione sanguinis sancti Ianuarij in Ciuitate Neapolitana: & de Fluxione mannæ è sepulcro sancti Nicolai Baren: & de Excrescentia vnguis sanctæ Catharinæ Bononien. seu de mirabili incorruptione, & suaui odore, qui ex corpore plurimorum Sanctorum in dies manat. *Vera à non veris.*

C

Quæ

Miracula an fiant a malis.

Quæritur ex his an miracula possint fieri per malos? & concluditur etiam malos quandoque facere vera miracula. S. Thom. 2.2. quæst. 178. art. 2. quod prouenit ex omnimoda fide, quæ potest sine charitate operari miracula, iuxta illud Paulo, 1. Corinth. 13. *Et si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero nihil sum.* Vel ob virtutem sanctissimi nominis Christi inuocati, vt per Hieronym. super illud Matth. 7. *Non ne in nomine tuo prophetauimus.* Vel ob confusionem, & iustiorem condemnationem facientis, vt de prophetia Caiphæ sanctus Hieron. vbi supra, quod tamen procedit in vita, nam post mortem, nisi Sancti faciunt miracula: sicuti etiam miracula per quemcumque etiam malum fieri possunt ad confirmationem veritatis prædictæ, secus quando miracula fiunt ad demonstrationem sanctitatis alicuius, quia isto casu non fiunt miracula nisi à Sanctis. S. Thom. d. art. 178. art. 2.

Pretensa Gentilium miracula.

Sed quod pertinet ad miracula, quæ non tantum suis hominibus, sed Dijs ipsis ab Historicis Gentilibus sunt adscripta, cuius ea sint fidei; sincerissimus est testis Polybius, hist. lib. 16. inter eos clarissimus auctor, cum de his agens, ait. *In omnibus quidem illis, quæ plebis pietatem erga Numen conseruant, condonandum est historiographis, dum de talibus monstruosa, & si non vera loquuntur: in eo vero, quod modum hunc excedit ignoscẽdum non esse.* Hoc nobis demonstrauit T. Liuius, qui in principio primi libri de Numa Põpilio sic loquitur. *Omnium primus rem ad multitudinem imperitam, & illis sæculis rudem efficacissimam; Deorum metum inijciendum ratus est, qui cum descendere ad animos sine aliquo cõmento miraculi non posset: simulat sibi cum Dea Aegeria congressus nocturnos esse: eiusce moniti, quæ acceptissima Dijs essent, instituere, &c.* Ac etiam consueuisse Gentiles in æmulationem verorum miraculorum,

A lorum, quæ à Christianis quotidie fieri cernerent, in Numinum quoque suorum gratiam sæpe miracula, & oracula fingere: cuius farinæ fuere, quæ dum Alexandriæ Vespasianus Imperator esset, ipsum homini cuidam oculorum labe laboranti, & alteri manu ægro, vtrique monitu Serapidis Aegyptiorum Dei ad eum recurrenti restituisse sanitatem, alterius oculos oris sui excremento respergendo, alterius manum pede calcando. Tacitus histor. lib. 4. Sueton. in Vespasiano c. 7. & alij tradunt: at vero præsentia inprimis Appollonij Thyanei Magorum omnium celeberrimi, & Vespasiano amicitia coniunctissimi, (quem his diebus Alexan- Vespasiano.
B driæ fuisse, ac plurimis huiusmodi imposturis in sui admirationem omnes conuertisse, docet Philostratus in vita ipsius Thyanei) non nihil moueor, vt existimem ea omnia fuisse eiusdem Appollonij arte excogitata; sed & in his, quæ sunt visa miracula, illud etiam ex eodem Tacito considerandum; eas non fuisse eiusmodi ægritudinis, quæ à medicis curari non valuissent: Quod si à medicis, certè facilius à Dæmonibus, quorum fuit planè consilium ad obscurandam Christi gloriam, vt quę olim à Prophetis de venturo ex Iudæa Rege, qui vniuerso dominaretur orbi, prædicta essent: intelligerentur de Vespasiano, qui apud Iudæam creatus fuisset
C Imperator; ita namque huiusmodi sacra oracula in gratiam Vespasiani interpretati sunt. Tacitus histor. lib. 5. Sueton. in Vespasiano c. 4. atque ipse Iosephus lib. 7. de Bello cap. 12. siue impietatis caligine circumfusus, siue temporibus inseruiens Vespasiano adulatus. Et quoniã qui huiusmodi Rex esset ab Isaia capitulo 35. prædictum erat, forè vt multa operaretur miracula: hoc quoque ex parte prouisum fuit, vt idem Vespasianus Rex ipse Maximus quasi Messias appareret: at si prophetica vaticinia de se loquuta esse Vespasianus credidisset: cur ab eodem postmodum tam exacta postmodum

dum facta est peruestigatio de familia Dauid, & quos A inuenit occidit? refert Euseb. lib. 3. hist. cap. 11. nisi quod in comperto esset non aliunde, qnam ex ea progenie Regem illum Maximum esse venturum.

Adrianus. De Adriano Imperatore referunt, etiam quod ipse viuendi tedio affectus, vt eum à desiderio mortis ministri remouerent, accedere fecerunt ad illum diuersis temporibus mulierem quamdam, aliumque virum cæcitatem fingentes, quasi in somniis ij essent moniti, vt Hadriano significarent, eum sanitatem recuperaturum, quemadmodum & ipsi cum corpus eius tetigissent, visum recepturi essent; quod factum cum per simulationem accidisset, vt spem valetudinis Hadrianus acciperet, B Spartianus ex sententia Marij Massimi historici affirmat his artibus Hadrianum distentum, in sequentem annum vitam coactum esse prorogare. refert Baron. in ann. 139. vbi Spondan. n. 2.

Vlterius scribit Dio de cultu cuiusdam Serpentis, quem posuerat Hadrianus Imperator in templo Iouis Olimpij, quod Athenis sumptuosissimè erexerat; illũq; ex India deportatum ibidem pro Numine habitum; nec non tempore Antonini Imperatoris alia facta miracula referuntur, quæ omnes consentiunt eiusdem generis fuisse cũ illis, quæ olim à Vespasiano, & Hadriano facta esse dicuntur: vt refert Baron. in anno 139. & C Spond. in anno 145. n. 7.

Alexãd Magn. Nec prætereundum quod quidam Alexander ex schola Tyanæis Magus, qui ex confictis Sybillinis oraculis Aesculapium in Bithynia appariturum prænuntians, serpentem palam adorandum exposuit, illumq; Aesculapium esse falso commentus, ingentẽ ob responsa, quæ a se conficta dare solebat, pecuniam corrasit; Septuaginta, & octuaginta dragmatum milia singulis annis ex oblationibus hominum ex vniuersa Asia, atq; etiam Roma, ac tota pene Italia aliisque prouincijs ad

huiusmodi

A huiusmodi vocale oraculum confluentium; cuius insignem imposturam tamquam in scœna tragediam, egregie Lucianus in Pseudo repræsentauit: additque confinxisse impastorem numen illud, & professum esse se præ cæteris odio habere Christianos itemque Epicoreos, quod Deos negarēt: perdurasse vero hanc fabulam multis annis donec tandem dictus Alexander septuagenarius miserando consumptus est interitu; vt refert Baron. in anno 145. vbi Spond. n. 6.

Sed omissis, quæ innumera sunt Ethnicorum miraculis consideremus quæso, quæ prædictis similia sunt, Hæreticorum præstigia, & imposturas; ex quibus Ecclesia Dei grauiorem passa est iacturam, quam a B persequutoribus Tyrannis: etenim Marcus ex Valentini discipulis, addens Hæresi Magiam inter alia prophana, quæ in sacris mysterijs operari soleret, Calicē Eucharisticum purpureum, & rubicundum apparere faciebat, vt putaretur eam gratiam in suum Calicem instillare; vnde homines in sui admirationem excitans, eosdem cæteris præstigiis, & inuocationibus multa deliria proferre cogebat: cum & ipse Demonem quemdam haberet, per quem prophetare videretur: hisque artibus circumiens Christianum orbem, seduxit quāplurimos, sicuti fusius Irenæus aduersus Marcum lib. 1. C cap. 8. & 9. & refert Baron. in anno 175. vbi Spondan. num. 8.

Hæreticorum falsa miracula.

Nec multum dissimile, quod Cyrola Arianorum Antistium Princeps cuiusdā hominis Ariani suppositii, qui se cœcum pretio accepto fingebat, aperire oculos videri voluisset, eumdem antea quidem optime videntem; simul, ac oculos eius tetigit, re vera cæcum reddidit, cui fraudem coram vniuersis detegenti: Eugenius Carthaginensis Orthodoxus visum confestim signo crucis reddidit, refert Greg. Turonen. lib. 2. hist. cap. 3. & Baron. in anno 484. num. 7.

Sed ne vlterius nostrum thema progrediamur, maleficiis, & incantationibus vti solitos Hæreticos Helcesaitas, de quibus Baron. anno 105. vbi Spondanus num. 2. item Basilianos, Baron. a 120. vbi Spond. num. 7 Carpocratianos, Baron. anno 120. vbi Spondan. num. 12. Gnosticos, Baron. ann. 120. vbi Spondanus num. 14. 16. Ophitas, Baron. anno 145. vbi Spondan. num. 5. Montanistas, Baron. anno 173. vbi Spondan. num. 3. Seuerianos, Baron. anno 174. vbi Spondanus num. 5. Marcitas, Baron. anno 175. vbi Spondanus num. 8. Sed omissis his, & quamplurimis similibus Hæreticorum vanis visionibus, nec veris miraculis, de quibus etiam Martinus del Rio disquisit. magic. lib. 6. cap. 2. sect. 3. quæst. 3. simile est etiam, quod legimus de eleuatione Simonis Magi, &c. A B

An Dæmon faciat miracula.

Non absimilis omnino præcedenti est altera quæstio, quod Dæmon non possit facere miracula, nec aliqua creatura, si propriè illa accipiatur, sed solus Deus: secus tamen si miracula largè sumantur, nempe quod excedit humanam facultatem, & considerationem, & sic Dæmones possunt facere miracula, quæ scilicet homines mirantur. D. Thomas in 1. par. quæst. 114. art. 4. in corpore. Aduertendum tamen, quod omnes transmutationes corporalium rerum, quæ possunt fieri per aliquas virtutes naturales, ad quos pertinent quædam semina, quæ in elementis mundi inueniuntur; hæc possunt fieri per operationem Dæmonum huiusmodi seminibus adhibitis, nempe cum aliqua transmutantur in Serpentes, & Ranas, quæ per putrefactionem generari possunt. C

Illæ vero transmutationes corporalium rerum, quæ non possunt virtute naturæ fieri; nullo modo operatione Dæmonum secundum rei veritatem perfici possunt, sicuti, quod corpus humanum mutetur in corpus bestiale; aut quod corpus hominis mortuum reuiuiscat;

&

A & quando aliquid tale operatione Dæmonum fieri videtur: hoc non est secundum rei veritatem, sed secundum apparentiam tantum, quod quidem dupliciter potest contingere.

Vno modo ab interiori secundum quod Dæmon potest immutare phantasiam hominis, ac etiam sensus corporeos; vt aliquid videatur aliter, quam sit; & hoc etiã interdum dicitur fieri virtute aliquarum rerum corporalium: alio modo ab exteriori cum ipse possit formare corpus ex aere cuiuscumque formæ, & figuræ, & illud assumens in eo visibiliter appareat: potest etiam circũponere cuicumque rei corporeæ quacumque formam

B corpoream, vt in eius specie videatur. D. Thom. 1 parte quæst. 114. art. 4. ad 2. ac etiam idem D. Tho. 2. 2. quæst. 178. art. 2. in corpore: vtroque autem modo Angelus, siue bonus, siue malus immutare potest sensum hominum, siue naturali virtute apponendo exterius sensui sensibile aliquod, vel à natura formatum, vel aliquod de nouo formando; sicuti facit dum corpus assumit: similiter potest etiam interius commouere spiritus, & humores, ex quibus sensus diuersimode immutentur, præter ordinem tamen totius creaturæ facere non potest, sed præter ordinem alicuius tantum particularis naturæ, cum tali ordine non subdatur; & sic quodam

C singulari modo potest sensum immutare præter modum communem. D. Thom. 1. parte quæst. 111. art. 2. 3. & 4.

Ex quibus concludimus, quod vera miracula ea tantum sint, quæ à veris Christi fidelibus in Catholica tantum Ecclesia peraguntur.

A

Quod vera Miracula in Catholica tantum Ecclesiam continuauerint ab Apostolis singulis quibusq. sæculis.

Cap. LXIX.

B

PRæfata miracula ab exordio Ecclesiæ per omnia sæcula vsque in præsens continuasse semper cõstat; quorum præcipua aliqua infra recensebimus: etenim in primo sæculo de Ioanne Euangelista refert Tertull. de præscript. hæret. cap. 36. *Apostolus Ioannes posteaquam in oleum igneum demersus est, in insulam relegatur.* Et in eodem sæculo de sancto Policarpo refert Euseb. lib. 4. c. 14. vt ad ignem damnatus nondum absque læsione remansit: verum quidam splendor flammas ipsas superans, ipsum circumfulgens, tantus & tam flagrans odor inde egrediebatur, vt idem velut ex thure odorifero, aut alio quouis pretioso aromate afflatus videretur. C

Intra secundum sæculum de fœmina mortua, refert Tertullian. lib. de anima, cap. 14. quæ oratione cuiusdam presbyteri iunctis manibus absolutionem recepit; & deinde ad eundem statum, quo illa erat, reuertitur. Eodem ferè tempore Gregorius Neocæsareæ solo verbo Infirmos sanauit, & Energumenos liberauit, eiusdẽ precibus mons Ecclesię ædificium impediens, in aliam partem translatus: Lacus per eum miraculosè exsiccatur: Licus flumen inundans per ipsum firmatur. De-

mum

A mum tot miraculis per ipsum gestis Theomaturgus denominetur, nempe mirabilium Operaot, de quo Beda, & Gregorius Nissenus, lib. 4. cap. 2.

Intra Tertium seculum: sanctus Romanus post recisam linguam coram Tiranno loquitur, ex Prudentio in hymno eiusdem Romani; ac etiam Chrysostomus in Encomio eiusdem. Item Albanus Tamisim flumen siccis pedibus transiit, quem alii mille homines similiter eumdem fuere sequuti, refert Beda lib. 1. cap. 7. histor. Anglic. Ac etiam sanctus Paphnutius, ex Rufino lib. 1. cap. 4. totidem, ac Apostoli fecit miracula, Dæmones expellendo, sanando Infirmos, Cœcos illuminando,
B &c. Plurima etiam ipso tempore gesta miracula à sancto Hilarione Abbate refert S. Hieronym. in vita eiusdē Hilarionis: De sancto Hilario Episcopo refert Fortunatus in eiusdem vita, mortuos ipsum resuscitasse, & ægrotos sanasse. De sancto Martino refert Seuerus Sulpitius in eius vita, ipsum vires natu æ miraculis excessisse, mortuos ad vitam reuocando, & alia mirabilia faciendo.

Intra Quartum sæculum præter miracula, quæ gessit Thalasius, & Simeon Stilita, de quibus Theodoretus: Refert Nicephorus lib. 15. cap. 23. de quodam Episcopo, qui in testimonium fidei, & veritatis. ingressus
C intra ignem, absque vlla læsione inde egreditur. De Mamerto Episcopo Viennense, ex Gregor. Turonen. lib. 2 histor. Francorum, cap. 34. profluuio lacrymarum per ipsum extinctum fuisse ignem comburentem Ciuitatem. Refert Nicephorus lib. 15. cap. 23. De Pictore, cuius manus aruerat, cum tentasset effigiare Christum in Iouis schemate, sed errorem ille agnoscens, & confessus, à Gennadio Constantinopolitano Patriarcha consequitur sanitatem. Gregor. Turonen. lib. 2. histor. Francorum cap. 31. inquit de sancto Remigio Episcopo Rhemnensi, qui ignem Crucis signo extinxit, De-

moniacum

moniacum sanauit; eiusdemque precibus mortuus ad vitam reuocatus, consequitur sanctam Ampullam, futura prædicit, & post eius mortem alia magna Miracula facta. A

Intra Quintum sæculum sanctus Proculus Martyr, ex Sigonio in histor. Bononien. lib. 1. cum ille decollatus fuisset, coram omni populo caput accipit, illudq. defert. De Ioanne summo Pontifice, vt inquit Ado Viennensis ætate 6. Constantinopolis cæcum illuminauit. sanctus Benedictus Abbas, ex S. Gregor. in dialogis cum signo Crucis cuppam signasset, in qua venenum erat appositum, illam frangit:: ex arido marmore fontem erumpere fecit: Mortuum reuocauit ad vitam: & alia mirabilia peregit. sanctus Maurus (ex eodem Gregor.) illuminat cæcum, Paraliticum, & energumenum sanat. Sanctus Augustinus Angliæ Apostolus ad Catholicam fidem Regnum illud conuertit mirabilia supra vires naturæ peragendo, quæ refert Beda hist. Anglic. lib. 1. cap. 31. B

Infra Sextum sæculum sanctus Arnulphus Episcopus Metensis, ex Surio tom. 4. Demones expellit, morienti sanitatem restituit, & signo Crucis magnum extinguit incendium. Sanctus Amandus, refert Gaudemundus in eius vita, vt mortuum ad vitam reuocauerit, paraliticum sanauerit, & cæcum illuminauerit. sanctus Trudus Presbyter precibus ad Deum è terra aquam miraculosè ebulire fecit, refert Theodorus in eius vita. & sanctus Florentius Episcopus lumen, & vsum linguæ contulit filiæ Regis Dagoberti, quæ cęca, & muta erat à natiuitate. C

Circa Septimum sæculum Agatho summus Pontifex, vt inquit Platina in eius vita, vir certè tantæ sanctitatis, vt Leprosum o buium factum osculo suo statim liberauerit. Præterea Vnibertus in carcere ab Angelo liberatus, cæcos illuminat, paraliticos sanat, & mortuos

A tuos ad vitam reuocat, ex Marcello in eius vita.

Inter Octauum sæculum Abbas Ioachinus, ex Metaphraste in eiusdem vita, signo Crucis Dragonem submergit: quamdam insulam eius precibus à serpentibus liberat, & orans in aerem eleuatur. In translatione Reliquiarum sancti Marcellini lumen receperunt Cæci, auditum Surdi, Claudi motum, sanitatem plurimi ægrotantes, referr Eginardus lib. 2. cap. 6. & 7. Sanctus Rembertus Danos, & Sueuos conuertit ad Catholicam fidem prædicatione, & miraculis, quæ Deus per ipsum maxime operatus est, refert Albertus Crant. in Metropol. lib. 2. cap. 10. sancta Rumoldia filia Regis Scotiæ mortuum in vitam reuocat, ex Surio tom. 7.

B

Intra Nonum sæculum sanctus Poppo ferrum igneũ magni ponderis defert in testimonium veræ nostræ fidei. Albertus Crant. in Metropol. lib. 3. cap. 34. sanctus Damertanus Episcopus Cantuarien. Demones expellit, fontem è terra fecit ebulire, cantus Angelorum audiuit, ex Alberto in eius vita. sanctus Maiolus Abbas Cluniacensis plurimos à Diaboli illusionibus liberauit, alios serpentium morsibus vlceratos sanauit, &c. refert Odilo presbyter in eius vita cap. 11.

Intra Decimum: Rex Robertus, ex Halgaudo in eius vita, solo tactu & Crucis signo Infirmos sanabat. de Heriberto Archiepiscopo Coloniensi fœmina Paralitica, cui ille Benedictionem contulit, in instanti sanata est, ex Roberto Tuitiensi in eius vita. Sanctus Odilo Abb. Cluniacen. signo Crucis illuminat Cæcum à natiuitate, refert Petrus Damianus in eius vita.

C

Intra Vndecimum sæculum sanctus Malachias Episcopus *Irlandiæ*, vt refert sanctus Bernardus in eius vita, Confirmationis Sacramentum administrans Paralitico, & surdo sanitatem confert, ac etiam nobilem fœminam paraliticam sanat. Sanctus Bernardus (ex Alberto Stadensi, & aliis manifestat Diuinam virtutẽ

sibi communicatam supra mutos, claudos, cæcos, paraliticos, febricitantes, & alios. Sancta Hildegardis Abbatissa, ex Trithemio, & aliis, habuit infusam scientiam sacræ scripturæ. & sanctus Thomas Cantuariensis aquam in vinum Crucis signo transtulit, ex Hermaldo in chronic. Sclauonum lib. 2. cap. 19. A

Duodecimo sæculo, sanctus Franciscus, & sanctus Dominicus primi Fundatores duorum celeberrimorũ Ordinum in Ecclesia Dei, tam grandia, & immensa illi peragere miracula, vt vix aliquid à Deo petierint, quod non fuerint consequuti, Vincentius Burgundus, Bonauentura, & alij. Elisabeth Vngariæ Regis filia decem & septem mortuos reuocat in vitam, & Cæcum à natiuitate illuminat, Bonifac. lib. 7. decade 2. rerum Vngaricarum. S. Bonauentura obtinuit à Deo vitam pro mortuo infante, vt baptismum recipèrt. Iacobus Montanus Spirensis in eius vita. Petrus Cęlestinus liberat Energumenos, Claudos, & Paraliticos sanat. B

Intra Decimumtertium sæculum, S. Iuo presbyter Britannus, aquas Crucis signo diuidit, incēdium extinguit, Energumenum liberat. Surius tom. 3. S. Rocchus Nobilis Narbonen. Romæ, & alibi immensum hominũ numerum, qui à contagio erant vlcerati, Crucis signo sanauit, refert Albert. Cratz in Metropòl. lib. 9. cap. 25. Sancta Catharina Senensis propriam Matrem à mortuis reuocauit, quæ absque confessionis sacramento decesserat: nec alio cibo eadem reficitur à prima Dominica Quadragesimæ vsque ad Octauam Paschæ; quam admirabili Eucharistiæ Sacramento vt, retulit Raymundus Capuanus in eius vita. C

Decimoquarto. S. Vincentius Ferrerius ordinis Prædicatorum puerum phreneticum propria manu occisum, reuocauit ad vitam, sicuti alios mortuos resuscitauit, & alia innumera egit miracula, vt in Bulla eiusdem canonizationis. Sanctus Bernardinus Senensis,

cum

A cum numquam Græcum idioma apprehendisset, Græcè concionabatur Græcis: super aquas incedit: & alia multa, de quibus Ioannes Capistranus, & alij in eius vita. Sanctus Antoninus Archiepiscopus Florentinus mortuum resuscitat, & alia multa fecit, vt refert Vincēt. Maynardus in eius vita. Sanctus Didacus mortuam puellam in vitam reuocat, & innumera operatus est miracula super infirmos. Thomas Bosi. de notis Eccles. lib. 7. cap. 1.

Sancta Francisca Nobilis Romana, vt Matronas a pōpis sæculi, & ornatus vanitate reuocaret, Domum oblatarum sub Regula sancti Benedicti adhuc viro alliga-
B ta in magnum huius Vrbis splendorem instituit: Hæc, inquam, Tutelaris Angeli familiarem habuit consuetudinem: Gratia curationum, & Prophetiæ dono enituit, & cordium secreta penetrauit: Non semel aquæ, vel per riuum decurrentes, vel è cælo labentes intactā, prorsus dum Deo vacaret, reliquerunt: Modici panis fragmenta eius precibus Dominus multiplicauit ad plurimarum sororum saturitatem, & exuberantiam: extra Vrbem mense Ianuario recentis Vuæ racemis, ex vite in arbore pendentibus mirabiliter obrentis, abundè expleuit sitim suarum sororum: & alia innumera fecit, de quibus in Bulla canonizationis, & relata per alios
C qui eiusdem vitam scripserunt.

Intra Decimumquintum sæculum, sanctus Franciscus de Paula ardentem ingreditur fornacem absque læsione: super aquas incedit: ac omnia infirmitatum genera sanat. Sandoletus in eius canonizatione. Sanctus Ignatius Loiola hominem, qui tedio vitæ exasperatus, & necessitate pressus cum se occidisset, in vitam reuocat vsque quo confessus absolutionem obtinuit. Petrus Maffeus lib. 3. cap. 14. S. Franciscus Xauerius, Indiarum Apostolus tres mortuos resuscitat, & mirabilia multa fecit. Tursellinus in eius vita. Sanctus Carolus

bbb

lus Borrhomeus Cardinalis percussus globo sulphurei instrumenti, illæsus remansit. A

In præsenti hoc nostro Decimosexto sæculo, extat magnus numerus hominum vtriusque sexus, quorum mirabilia possent referri; nisi admonuisset nos non solum Sapiens, verum & poeta Ethnicus, quod *Ante obitum nemo, supremaque funera vitæ dici Beatus, &c.*

Hoc tamen non prætermittam ex remotissimis Indiarum Regionibus recensere, quoniam vt retulit mihi diebus præteritis in familiari sermone Admodum Reuerendus P. Antonius Cardim Societatis Iesu, Procurator hic Romæ Regni Iaponis, vbi hi recentes Christiani in præsenti a Ministris Regijs dira supplicia, & mortes pro Christi Religione patiuntur: hi inquam fide vera dum à Catholicis Sacerdotibus Aquam benedictam signo Crucis recipiunt, statim sanitatem, & alias gratias manifestis miraculis a summo Deo consequuntur; vt iam in prisca Ecclesia solitum. B

Præterea maximè notandum, quod etiam scribit admodum Reuerend. P. Franciscus Barrettus Procurator Prouinciæ Malauar eiusdem Societ. Iesu, qui in Relatione de sua Prouincia, ait esse ibi Ecclesiam sancto Francisco Xauerio Indiarum Apostolo dicatam, ad quam tam frequens est non solum Christianorum, sed & Infidelium coetus ad petendas gratias, vt vix dici posse videatur: Gentiles adeo venerantur templum, vt ad indagandam veritatem impellant aliquem pro S. Francisco Xauerio sacramento se abstringere; adeo certum apud ipsos veritatem inde manifestis signis reuelandam; vt sæpius accidisse fatentur. Affirmat idem Pater apud eosdem Infideles admiratione dignum esse illud, quod ad indagandam eamdem veritatem experiuntur: iubent enim, vt quis manum in oleo feruente immittat, vel ferrum candens manu attractet; si innocens sit, liber & incolumis retrahit manum, ferrumque C

absque

A absque vllo nocumento arripit; si vero nocens momento temporis comburitur manus, atque adeo inde condemnatum, &c.

De Canonizatione Sanctorum deque Apotheosi, seu consecratione Romanorum.

B

Cap. LXX.

ANtequam de Canonizatione Sanctorum sim dicturus, præfabor aliqua de Romanorum Apotheosi, siue consecratione, cuius mos à Cæsare Augusto primum institutus, deinde à Tiberio instauratus, quique erant eo honore affecti, inter Diuos relati dicebantur.

De quibus aliqua referam ex Dione, & Herodiano de consecrationibus Augusti, Pertinacis, & Seueri, & similium: Postquam igitur Imperator viuus Rostra ascenderat, defunctumque Imperatorem laudauerat, Senatoribus adstantibus, & lugentibus: Erat lectus ex Ebore, & auro factus, stragulis purpureis, auroque intextis ornatus, subterque illum tanquam in feretro corpus eius iacebat occultum. Ante omnia verò statua eius cerea vestitu triumphali videbatur, eaque ex Palatio ferebatur ab ijs, qui in sequentem annum Magistratus designati fuerant: deinde ex Curia altera aurea, tertia curru Triumphali vehebatur; ferebâturq; statuæ maiorum ipsius, atque propinquorum, qui ex

C

vita discesserant, sicuti, & aliorum Ciuium Romanorum, qui in Magistratu fuissent: Aderant etiam omnes Prouinciæ, & Nationes pictæ, quæ aut in societatem ab ipso acceptæ, aut deuictæ fuerant: Ita extra Vrbem in Campum Martium veniebant; Rogusque, siue suggestus quidem specie quadrangula lateribus æquis adsurgebat; nulla præterquam lignorum ingentium materia compactus in Tabernaculi formam, impletus interius aridis fomitibus, extra autem intextis auro stragulis, atque eboreis signis: Erat supra tertium, & quartum Tabernaculum minusculum quidem positum, sed forma, & ornatu persimile, portis, ianuisque patentibus semper, donec ad extremum omnium breuissimum, in cuius summo currus inauratus, quo mortuus Imperator olim vehebatur, erat collocatus. A B

Quæ vbi celebrata erant facem capiebat Imperii successor, eamque Tabernaculo admouebat; tum Coss. primo, & cœteri Magistratus ordine ignem subijciebant, cunctaque illico fomitibus, odoramentisque referta igni valido corripiebantur: Mox à supremo Tabernaculo, tanquam è fastigio subiecto igne Aquila dimittebatur, quæ in Cælum ipsam Principis animam deferre credebatur: Ac iam ex tunc vna cum cœteris numinibus Imperator defunctus colebatur; C

Prædicti Tabernaculi formam, in plurimis nummis expressam habemus, sicut etiam in alijs apparent Aquilæ, & pauones defunctos Imperatores, vel Augustas in Cælum portantes, quorum duos hic ex Historia Augusta D. F. Angelonij in vita Marci Aurelij hic delineandos curaui.

Conse

A

B

Consecratis Flamen, & Sodales, qui ab eo nomen acciperent, ex S.C. addebantur; templumque, in quo hymnos in eius honorem compositos tenerent, canerent.

Non fuit tantum hæc consecrationis consuetudo Romanorum, verum etiam aliorum: & quidem de Hercule, Libero, Castoribus, alijsque Dijs Consentibus: De Alexandro Macedone præter Plutarcum, & Q. Curtium, refert Aelianus var. histor. lib. 5. cap. 12. *Conuocata Atheniensium concione, Demades surgens*
C *decreto iussit, vt Alexander scriberetur Deus Decimus tertius*; Sed cum indignum Græcis id videretur; mulcta centum talentorum ei irrogata est. Idem Aelian. lib. 9. var. histor. cap. 37. Et Olympias Mater ipsius inquit. *O fili, tu verò cum inter cælites locari volueris, & id perficere summo studio conatus sis, nunc neque illorum quidem quorum omnibus mortalibus æquale, & par ius est, particeps fieri potes, terræque simul, ac sepulturæ.* Id autem ipsius Alexandri epistolis non nisi superata Perside, & profligato Dario denunciatum est. *Nam tunc scripsit Græcis, vt se Deum faterent, satis equidem stulte, & cum mandata ad singulas Græciæ Ciuitates referrerentur,*

ferrerentur, quidam metus, quidam commodi, & emolumenti spetie inuitati decreuerunt, quod ille petebat humanæ fragilitatis oblitus. Aelianus var. histor. lib. 2. c. 19. Sed tamen Decimus tertius inter Deos consentes factus Pierius hierogl. lib. 43. A

Longum foret referre apud Romanos Antoninos, Traianum, Claudium, Vespasianum, & cœteros, de quibus Vopiscus, Lampridius, Spartianus inquit Kirchmanus lib. 4. de funere Roman. Vnicum hoc dixisse sufficiat, omnes Imperatores inter Deos post mortem referri solitos, quos appellat Iuuenalis satyr. 6. *Riuales Diuorum*, Vet. Scholiast. *Ridens, quia Imperatores inter Deos referuntur.* Hinc facetum illud Vespasiani Principis, *qui prima morbi accessione (vt inquit) puto Deus fio.* Sueton. in cap. 24. in fin. & idem in Iulio c. 88. *Stella crinita per septem dies continuos fulsit, creditumque est animam Cæsaris esse in cælum recepti, & hac de causa simulacro eius in vertice additur stella:* Vnde 8 æneid. *Geminas, cui tempora flammas lata mouunt, patriumque aperitur vertice sidus.* Propert lib. 4. eleg. 6. B

Tum Pater Idalio miratus Cæsar ab astro
Sum Deus, & nostri sanguinis ista fides.

Et Iupiter Ouidianus 15. metamor. ad Venerem inquit.

Hanc animam interea cæso de corpore raptam;
Ac iubar. C

De Canonizatione Sāctorū

Talis fuit Ritus superstitionis in Consecratione Imperantium Romanorum: Qualis autem Religiosior, ac sanctior sit Christianorum obseruatio in scribendis fidelibus in Sanctorum cathalogum: Quamuis olim indistinctè Christiani sancti appellarentur, vt à Paulo ad Roman. 1. & 15. 2. Corinth. 13. & à Luca act. 9. posterisque Ignatio, Polycarpo, Tertulliano, & alijs, & apud Ethnicos Græcos Hosij, hoc est sancti honoris causa dicebantur sacerdotes. Plutarch. de oraculorum defe-

ctu

A ctu in fine: At demum obtinuit vsus apud fideles, vt illi tãtummodo sancti in Ecclesia dicerentur, qui eminentiori, probatiorique fulgerent morum sanctitate; necnon canonizandus pro sancto debet prius extitisse præditus omnibus virtutibus, etiam in gradu excellenti, quoad illas omnes, quia vna virtus sine alijs esse non potest D.Thom. par. 2. quæst. 65. art. 1.

Peruetustum fuit in Ecclesia Catholica, vt particulares canonizationes in quibusdam prouincijs, seu Diœcesibus fieri cõsueuissent: sicuti etiã consuetudines sæculares vim habent legis ex tacito consensu Principis, & sine eo nullam vim habent, vt ex S. Thoma parte 2.
B quæst. 97. art. 3. ita sancti alicuius cultus ex consuetudine Ecclesiarum generaliter introductus, vim habet ex approbatione tacita, vel expressa summi Pontificis: Ac propterea in prædictis temporibus quilibet Episcopus poterat in propria Diœcesi canonizare, vt ex sancto Cypriano in epist. 6. lib. 3. præcipit admoneri de quolibet Martyre, vt de illo in sacrificijs recolatur memoria, his verbis. *Denique, & dies eorum, quibus excedunt, annotare, & commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebraare possimus; quamquam Tertullus fidelissimus, & deuotissimus frater pro cætera solicitudine cura sua, quam fratribus in omni obsequio operationis impertit; scripserit, & scribat, ac significet mihi*
C *dies, quibus in carcere beati fratres nostri ad immortalitatem gloriosa mortis exitu transeunt, & celebrentur hic à nobis oblationes, & sacrificia ob commemorationes eorum, qua cito vobiscum Domino protegente celebrabimus.* Idem recensetur sess. 7. Concilii Florentini, vbi Patres Latini dixere, quod Simeon Metaphrastes honoretur à Græcis vt sanctus: quod cum in Occidente non seruetur; consequens est vt illa particularis Canonizatio fuerit.

De Canonizatione particulari.

Extat etiam de hoc egregius locus Optati Meleuitani

A que dicebant se habere sacras, & Diuinas scripturas: quas traditurí non essent, quos ipsos Mensurius inter Martyres recenseri vetuit. Quod quidem Donatistas offendit, qui in eumdem Aphricæ Primatem, ac etiam in eius Archidiaconum inuidiam, & odium excitarunt.] sed de his alias.

Erat autem pernecessaria huiusmodi de Martyribus inquisitio non tantum ob prædictas causas, sed quoniã Hæretici, atque Schismatici aliquando pro Christi nomine à persequutoribus tormenta pati videbantur, & mortem, & quidem ipsis ferè nascentis fidei exordiis, cum omnia Martyrum sanguine redundarent, vt scri-
B bit Euseb. hist. lib 4. cap. 14. prope finem, & lib. 5. c. 15. & sanctus Augustinus de Donatistis sæpe testatur, eos omnes & alienos à Fide, & Communione Catholica Dei Ecclesia respuere consueuit, cum ex sententia Cypriani, & Augustini, omniumque Orthodoxorum, quicquid aliquis extra Ecclesiam patitur, non martyrium censendum, sed dicenda sit pœna perfidiæ. Hæc de his quæ spectant ad Martyres.

Quo verò ad inquisitionem de eorumdem Fide, & Charitate, exquisitam peruestigationem haberi, moris fuit: etenim si quis det corpus suum, ita vt ardeat, nihil tamen prodest sine charitate: sanè mirum videri non
C debet sanctam Dei Ecclesiam veritatis Columnam, maius studium, multamque exactiorem diligentiam adhibere solitam in adscribendis hominibus sanctorũ numero, quã in cœteris actibus, vt merito tãti põderis negotiũ non Primati, vel patriarchæ alicui, sed ipsi tantum Romano Pontifici pro summa ei à Christo Domino in Beatissimo Petro Apostolo eiusque successoribus tradita potestate: sit creditum.

Etenim progressu temporis, cum satis faciles fuissent aliqui Episcopi ad redigendos aliquos in catalogum Sanctorum intra terminos particularium Dioece-

sum; propterea huiusmodi Decisiones ad sanctam Sedē fuerunt remissæ; vt de hoc conquæritur Alexand. Tertius summus Pontifex, quod aliquis ebrius occisus tā quam sanctus veneraretur; vt propterea imposterum absq. Romanæ sedis auctoritate id non succedat: sicuti refertur in cap. 1. extra de reliq. & vener. Sanctorum, his verbis. *Audiuimus quod quidam inter vos Diabolica fraude decepti hominem quemdam in potatione, & ebrietate occisum, quasi sanctum (more infidelium) venerantur: cum vix pro talibus in ebrietatibus peremptis, Ecclesia permittat orare: dicit enim Apostolus, Ebriosi Regnum Dei non possidebunt. Illum ergo non præsumatis de cætero colere, cum etiam si per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro sancto absque auctoritate Romanæ Ecclesiæ venerari*. Quod etiam decreuit Honorius Papa Tertius in cap. venerabilis extr. de testibus, & attestat. & ex his patet non amplius extare in præsentia particulares Canonizationes, sed solum Generales à Romano Pontifice tantum decretas.

Origo Generalium Canonizationum.

De prædictis autem Generalibus Canonizationibus à Romanis Pontificibus Prima, quam refert Baronius in anno 804. vbi Spondan. num. 2. cum aduenisset in Germaniam sanctus Leo Tertius summus Pontifex magna solemnitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, & *Prælatorum*, & Primatum, atque ab Imperatore Carolo Magno Imperialiter cum suis susceptus inter multa pietatis suæ opera, oppidum Vuerdam ipsum Pontificem cum Imperatore accedentem, eiusdem rogatu B. Suuibertum post lectam ipsius sanctissimam vitam, innumeraque miracula, postque actas preces, ac celebrata Ieiunia de consensu Cardinalium, cæterorumque Prælatorum, solemni ritu inter sacratissimum Missæ officium sanctorum Confessorū catalogo adscripsisse pridie Nonas Septembris: atque hæc canonizatio solemni ritu prima reperta est celebrata, vt etiam

apud

A apud Surium prima Martii in appendice ad vitam sancti Suuiberti. Card. Belarmin. in 7. controuers. gener. lib. 1. cap. 8. vers. dicet, affirmat se legisse primam canonizationem solemnem factam à Leone Tertio, sed dubitat an aliæ fuerint factæ.

Fuit quoque canonizationis alius quoque minus solemnis modus; etenim vt refert idem Baronius anno 1027. & ibi Spondan. num 4. Beatum Romualdum in sanctorum numerum adscriptum esse quinquẽnio post obitum eo tantum antiquiori ritu, qui tunc etiam frequentior erat in vsu, nempè vt petentibus concederet Apostolica Sedes super corpus defuncti altare con-

B struere, sicut & Petrus Damiani, qui prædicti Romualdi vitam conscripsit, etiam in epistola ad Henricum Archiepiscopũ Rauennaten. refert de sanctis miraculis coruscantibus, eorũ, qui hoc eodẽ tempore vixere, supra quorum corpora ex Concilii authoritate altaria sunt erecta, atque desuper sacrosancta Christiani sacrificii mysteria celebrata.

Solemnitates quibus hodie vtuntur summi Pontif. in canonizationibus sanctorum, ex eorum penden tarbitrio, & possunt augeri, & minui prout Pontifex iudicat expedire. Vnde Magister cœremoniarum requisitus à Leone Decimo, vt traderet formam seruandam *De solemnitatibus.*

C in canonizatione sancti Francisci de Paula, respondit, se nihil posse certo firmare, quia diuersa à diuersis audiuit, nec in suis libris certam formam inuenerat; & quia aliud vidit seruari in canonizatione sancti Nicolai de Tolentino 5. Iunij 1446. facta per Eugenium Quartum: aliud in canonizatione sancti Bernardini in festo Apostolorum Petri, & Pauli 1450. per Nicolaum Quintum: aliud in canonizatione sancti Vincentij 24. Maij 1455. per Calixtum Tertium: aliud in canonizatione sanctæ Catharinæ Senensis, die Ascensionis 1482. facta per Pium Secundum: aliud in canoniza-

tione sancti Leopoldi in die Epiphaniæ 1485. per Innocentium Octauum; & propterea ipse exhibuit aliam formam Leoni Decimi, quæ in canonizatione sancti Francisci de Paula, die prima Martij 1519. fuit seruata. A

Concludam cum supradictis auctoribus, & Castellano de canonizatione quæst. 4. art. 1. Canonizationem Sanctorum; Quantum attinet ad originem inductam fuisse a lege veteri: Ecclesiast. 44. inquit *Laudemus viros gloriosos, & parentes in generatione sua*. Voluit Panuinus in relatione sancti Bonauenturæ art. 8. vnde sentit, quod in lege veteri erat canonizatio & approbatio Sanctorum ad finem publicæ venerationis. Ideoque B Cardinalis Belarminus tom. 4. controuers. de sanctor. beatitud. controuers. 7. gener. lib. 1. 7. ait; quod Ecclesiasticus d. c. 44 & seq. canonizauit sanctos vt Henoch, Noe, Abraham, Isaach, Iacob, Moysem, Aaron, Phineas, Iosue, Samuelem, Dauidem, Heliam, Heliseum; & in testamento nouo. Sanctus Lucas in actis canonizauit Stephanum, Iacobum maiorem, Petrum, Paulum, Barnabam, Silam, & alios. Quantum verò attinet ad formam, & ordinem procedendi legimus fuisse inductam ab Ecclesia Catholica, ex cap. primo, & secundo de Reliq. C & veneratione Sanctorum, & capitulo venerabilis de Testibus.

Quod

A

Quod Iudicium Ecclesiæ, & sanctæ Sedis sit infallibile in Canonizatione Sanctorum.

Cap. LXXI.

B EAdem iam fuit auctoritas in canonizatione sancti Matthiæ, quando in numerum Apostolorum electus est, quæ adhuc in præsenti auctorizat Sanctorum canonizationes, mediante sancta Romana, & Apostolica Sede: etenim sicuti Spiritus sanctus tunc præsidebat in consessu Apostolorum in act. cap. 1. vers. 26. idē etiam modo præsidet in consessibus eorumdem successorum: hinc est, quod isti si possent in præsens errare, posset in dubium etiam reuocari electio Matthiæ. Extat præterea regula Sancti Augustini expresssa in epist. 118 dum inquit. *Similiter etiam quid hodie tota per orbem frequentat Ecclesia: nam & hinc quia ita faciendum sit, disputare, insolentissimæ infamiæ est.* Vnde C sanctus Bernardus scribēs Canonicis Lugduni ep. 174. inquit. *Ego, quia accepi ab Ecclesia, securus teneo, & trado.* Et quatenus temerarius quispiam de hoc etiam dubitare audeat; respondebitur illi: In quo igitur adheret fides authentica librorum sacræ scripturæ? quoniam sanctus Augustinus in lib. contra epist. fundamēti Manichæi apertè dixit cap 5. tom 6. *Ego vero Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoneret auctoritas.* Accedit quod nullatenus apparens sit vt Diuina voluerit Prouidentia tale inconueniens tolerare,

lerare, quod in Ecclesia anima illius veniat honoranda, A
quæ ipsamet infamis inseruiret tanquam obiectum immortalis eius iustitiæ.

Miracula etiam, quæ operatur Deus ad inuocationē Sanctorum confirmant iudicium Apostolicæ Sedis: cum illa sint in hoc Diuinæ attestationes, quæ obligāt nos ad agnoscendam omnipotentiam illius, qui facit mirabilia magna solus.

Ac etiam si vnquam diligens habetur indagatio ad discernendum miracula vera ab illusorijs; tunc certè est, cum quæstio habetur de hoc percipiendo, quod Deus à nobis desiderat circa Sanctorum agnitionem.

Credimus nos fide humana, quod Alexander, Cæsar, Pompeius, Agesilaus, Demostenes, &c. fuerint tales, vt Plutarchus de his refert; & hoc simplici auctoritate, & attestatione huius auctoris, vel similium: B
& nos renitentes erimus præstare consensum attestationibus, quas ipsemet Deus nobis informat in iudicio Ecclesiæ suæ? Iudicium, quod habet Ecclesia Dei spōsa ad imitationem proprij Sponsi in pondere, numero, & mensura.

Et ne irreperet error in hac quæstione tanti ponderis, Sanctus Clemens Apostolis contemporaneus, decreuit hic in Vrbe septē Notarios Ecclesiasticos, quorum munus erat in scriptis redigere acta Martyrum, vt C
in lib. de Romanis Pontiff. etiam nomine Damasi, vt in tom. 1. concil. his verbis. *Hic fecit septem Regiones diuidi Notarijs fidelibus Ecclesiæ, qui gesta Martyrum sollicitè, & curiosè vnusquisque per Regionem suam perquirerent.* (Quorum Notariorum successores modo Prothonotarij Apostolici nominantur.) Ac idem legitur de Papa Fabiano, qui septem Diaconos, & Subdiaconos Regionarios creauit ad idem munus, vt ad sanctam Sedem referrent, sicut in eodem lib. de Romanis Pontiff. in Fabiano sic legitur. *Hic Regiones diuisit*

Diaconibus,

A *Diaconibus; & septem fecit Subdiaconos, qui septem Notarijs imminerent, qui gesta Martyrum in integrum colligerent.* & infra. *Hic gesta Martyrum diligenter à Notarijs exquisiuit, & in Ecclesia recondidit.* Vnde constat qua diligentia, fide, ac sinceritate colligerentur priscis temporibus probationes circa Sanctorum canonizationes: Ita etiam hoc potissimum scribitur in vita Antheri Papæ. *Hic primus statuit, vt res gestæ martyrum diligenter exquisita à Notarijs scriberẽtur: conscriptas recondi in ærario Ecclesiæ mandauit, &c.* Et de Papa Iulio Primo, quod non solum gesta Martyrum, sed totius etiam Ecclesiæ annotari gesta fecit; B refert etiam Platina. *Voluit item, vt omnia ad Ecclesiã pertinentia, per Notarios, aut per Primicyrium Notariorum conscriberentur: hos hodie, vt arbitror, Prothonotarios vocamus, &c.*

Ad exemplum Romanæ Ecclesiæ, quæ est Mater, & Matrix aliarum Ecclesiarum, il a Smirnæ reliquit nobis Epistolam narratiuam Martyrum, qui passi sunt in persequutione M. Aurelij, & L. Ver. Impp. vt refertur apud Eusebium lib. 4. histor. cap. 14. Ecclesia Viennen. & altera Lugdunen. idem fecerunt, vt legitur lib. 5. cap. 1. eiusdem Eusebij, qui etiam loquitur de Ecclesia C Alexandrina lib. 6. cap. 33. & 34. & lib 7 cap. 10. Carthaginensis Ecclesiæ omnimodam diligentiam diffusè retulit sanctus Cyprianus sibi optimè notam: ex quibus inferri posset hanc eamdem curam longe ante viguisse in Ecclesia, vt retulit Pontius Diaconus in principio vitę eiusdem Cypriani, quam ipse scripsit his verbis. *Maiores nostri plebeis, & catechumenis martyriũ consequutis, tantum honoris pro martyrij ipsius veneratione dederunt, vt de passionibus eorum multa, ac propè dixerim cuncta conscripserint; vt ad nostram quoque notitiam, qui nondum noti fuimus, peruenirent.*

Spiritus mendacii inuidas huius sanctæ inquisitionis,

vt ille Pater est mendacii, & inimicus omnis veritatis, A
quærit occultare lumen ex gestis sanctorum, ac per cõsequens eorumdem tacitæ, seu expressæ canonizationis; suscitans plurimos scriptores pseudo prothonotarios, qui acta apocrypha publicarunt, cũ de falso deinde fuerunt cõuincta iudicio eius, quæ Magistra est veritatis Ecclesia Catholica nostra communis Mater: vnde attendat Lector quomodo sanctus Spiritus eiusdem ductor, & infallibilis Cynosura nunquam permisit, quod illa decepta remanserit in legitima suorum primogenitorum cognitione, hoc est sanctorum, qui mysticè componunt nobiliorem partem eiusdem corporis. Tertull. in lib. baptismi meminit cuiusdam presbyteri in Asia, B
qui nomine Pauli Apostoli edidit librum, quem nominabat *Itinerarium Pauli, & Tecle*, de quo auctore eiusdemque libro loquitur D. Hieronymus in tractatu de scriptoribus Ecclesiasticis in Lucam num. 17. his verbis. *Igitur itinerarium* Pauli, *& Tecle, & totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas scripturas cõputamus: Quale enim est, vt indiuiduus comes Apostoli inter cæteras eius res hoc solum ignorarit? sed & Tertullianus vicinus eorum temporum refert presbyterum quẽdam in Asia de itinerario Apostoli* Pauli *coniunctum à Ioanne, quod auctor esset libri; & confessum se hoc* Pauli *amore fecisse; & ob id loco excidisse*: Ad hoc idem referuntur acta sancti Andreæ, sancti Iacobi, sancti Philippi vna cũ itinerariis sanctorum Petri, Ioannis, Thomæ, & Clementis: quæ omnia damnantur per Athanasium in synopsi tom. 2. post librum Vtriusque testamenti, ac etiã per Philastr. de hæres. to 4. Biblioth. Patr. & Epiphan. in Panario hæres. his verbis. *Vtuntur autem, & alijs libris: nimirum circumitionibus* Petri, *multa corrumpentes in ipsis, & pauca vera relinquentes, velut ipse Clemens ipsos per omnia redarguit in epistolis, quas scripsit in Encyclius*, Et idem Epiphan. hæres. 26. C

meminit

A meminit cuiusdam horrendi libri scripti a Gnosticis de Virgine Maria, & idem hæresi 47. inquit quod Encratites diuulgauerat acta prædicta Andreæ, Ioannis, & Thomæ: Ac etiam ad eorumdem exemplum commenti sunt Manichæi acta Apostolorum, vt apud Augustinum in lib. de fide: Vt etiam Priscillanistæ fecerunt: vt refert Orosius in epist. ad August. de errorib. Priscillanist. Vnde euenit, quod Gelasius Papa Primus in 1. Concilio Romano anno 494. sic decreuerit. *Gesta sanctorum Martyrum secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta* Romana *Ecclesia non leguntur, quia eorum, qui conscripsere nomina penitus*
B *ignoratur, & ab infidelibus, aut idiotis superflua, & minus apta, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur; sicuti cuiusdam Quiriti, & Iulittæ: sicuti Georgij, aliorumque passiones, quæ ab hæreticis perhibentur compositæ, propter quod ne vel leuis subsannandi oriretur occasio, in sancta Romana Ecclesia non leguntur.*

Et in sexta synodo in Trullo can. 63 habetur. *Quæ a veritatis hostibus falso conficta sunt martyrum historiæ, vt Dei Martyres ignominia afficerent, & qui eas audituri essent ad infidelitatem adducerent; in Ecclesia non publicari iubemus, sed eas igni tradi; qui autem eas admittunt, vel tanquam veris his mentem adhibent, ana-*
C *thematizamus.* In quem locum Balsamon Patriarcha Antiochenus post laudatam Metaphrastis pietatem in inquirendis sanctorum actis, refert, quod Patriarcha Nicolaus Musalon comburi iusserit quædam acta ridicula sanctæ Parasceues, & iussit Diacono Basilisco, vt de his sincere, & veridicè scriberet.

Constat ex his quanta circumspectione proponat nobis Catholica Ecclesia vitas sanctorum; de quorum moribus miraculis, & obitu nil exactius inquiri potuit iuramentis, & attestationibus simul consentientibus: quibus præterea indicebantur ieiunia, & publicæ ora-

ddd tiones,

tiones, vt Deus assisteret Ecclesiæ suæ in re tam grandis consequentiæ circa verum cultum, & sinceram Religionem in canonizatione Sanctorum: vnde non est probabile voluisse Dei prouidentiam derelinquere in hoc Ecclesiam; cum ipse promiserit verbo irreuocabili erga quancumque personam. *Vbi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Matth. cap. 18. vers. 20. ac etiam de Spiritu sancto dixerit per Ioannem 16. vers. 13 *Ille vos docebit omnem veritatem*, quod expertus est sanctus Martinus ex Sulpitio Seuero in apparitione animæ cuiusdam Latronis in inferno damnati, cuius corpus, & sepulcrum in terris honorabatur: & legitur apud Euseb. lib. 5. cap. 17. quo lumine sancti Spiritus damnauerit Ecclesia acta Themisonis nominantis se Confessorem, ac Alexandri, qui Martyr appellabatur, ac etiam elogia Prophetissæ, aduersus quas imposturas scripsit Appollonius Ecclesiasticus scriptor

A

B

Contra præfata obiiciunt Hæretici prætensam Diui Aug sententiã, quamuis in operibus eius non legatur nempe: *Multorum corpora honorantur in terris, quorum animæ torquentur in gehēna.* Et ad hanc posset tamen in omnem casum responderi eamdem intelligi de Regibus, seu Monarchis Ethnicis, qui cum vellent mortalibus rebus immortales reddi; erexerũt supra eorũ cineres, ossa, & mumias superba monumẽta, quę à posteris respicerentur: talia fuere pyramides in Aegypto: sicut & mausoleum, quod Artimisia erexit viro suo: tale sepulcrum Romæ Publij Sextij, & similia. Posset etiam prædicta sententia intelligi de corporibus suppositis loco venerabilium Reliquiarum. Vel etiam intelligebatur de Martyribus Donatistarum, qui ab Hæreticis venerabantur quamuis eorum animæ in profundo abissi cum aliis omnibus hæreticis cruciarentur. vel denique referebatur dicta sententia ad Heroes, seu Imperatores

C

ratores

A ratores Ethnicos, quos antiquitas, Diaboli versutia Deificauerat, vt nos in præcedenti Capitulo diximus.

Infertur ergo ex prædictis, quod canonizare sanctos non sit illos, vt tales eos constituere, sed vt tales solū eos declarare, & in numerum Sanctorum redigere; ita vt publicè possit quisquam illos honorare, ac etiam inuocare. Decernit præterea Ecclesia canonizationes sanctorum, ne quispiam possit ad libitum quorumlibet inuocationes sibi supponere; & in hoc superstitionibus ianua claudatur. Tertio possunt sancti tripliciter vti tales agnosci nempe testimonio scripturæ sacræ, vt Io-
B seph, Simeon, Zaccharias, Elisabeth, Ioannes Baptista, &c. vel tacito populi consensu, vt Doctores Ecclesiæ Græcæ, & Latinæ, sicuti Athanasius, Nazianzenus, Basilius, Chrysostomus: necnon Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, &c. Deniq. exacta, prudenti, & fida inquisitione ex probationibus sanctitatis in vita, & miraculorum post mortem; vt de præsenti in canonizationibus seruatur. Et quatenus quis audeat asserere posse Papam in hoc errare, respondebitur illi, ipsum fidem Christo non præstare; qui dixit apud Ioann. 21. *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos*. Et ex his absq.
C hæsitatione quilibet confitebitur, quod Ecclesia, quæ in cœlo est, idem corpus sit cum hac, quæ est in terra, propter vicissitudinem, quam habent inter se, vt inquit Augustinus in tractatu 124. in Ioannem his verbis. [Duas itaque vitas sibi diuinitus prædicatas, & commendatas nouit Ecclesia: quarum est vna in fide; altera in specie: vna in tempore peregrinationis; altera in æternitate mansionis: vna in labore; altera in requie: vna in via, altera in patria: vna in opere actionis; altera in mercede contemplationis: vna declinat à malo, & facit bonum; altera nullum habet a quo declinet ma-

lu m, & magnum habet, quo fruatur, bonum: vna cum A
hoste pugnat; altera sine hoste regnat: vna foris est in aduersis; altera nihil sentit aduersi: vna carnales libidines frænat; altera spiritualibus delectationibus vacat: vna est vincendi cura sollicita; altera victoriæ pace secura: vna in tentationibus adiuuatur; altera sine vlla tentatione in ipso adiutore lætatur: vna subuenit indigenti; altera ibi est, vbi nullum inuenit indigentem: vna aliena peccata, vt sua sibi ignoscantur, ignoscit; altera nec patitur quod ignoscat, nec facit quod sibi poscat ignosci: vna flagellatur malis, ne extollatur in bonis; altera tanta plenitudine gratiæ caret omni malo, vt sine vlla tentatione superbiæ cohæreat summo bono: vna bona, & mala discernit; altera quæ sola bona sunt, cernit. Ergo vna bona est, sed adhuc misera; altera melior & beata.] Hæc S. Augustinus.

De Decimis.

Cap. LXXII.

POst varios Ecclesiæ ritus, & dogmata, quæ recensuimus, non prætèribo etiam aliqua breuiter de C
Decimis annectere: contra quas licet prisci, & recentiores Hæretici maximè insurgant, Ecclesiasticos de auaritia calumniando: nos vt illæ sint debitæ Ecclesiæ, & eiusdem Ministris ex sacra scriptura, sanctis Patribus, & rationibus demonstrabimus.

Præcipit Deus in Exod. cap. 22. vers. 29. *Decimas tuas, & primitias tuas non tardabis reddere*. & in Leuitic. cap. 27. vers. 30. habetur. *Omnes Decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum Domini sunt, & illi sanctificantur*.

Hinc

A Hinc sanctus Clemens lib. 2. constitut. Apostol. c. 25 scribit. *Quæ ex Decimis, & primitijs secundum mandatum Dei dantur: Episcopus, vt Dei homo consumat.*

Origen. homil. 11. in Numer. inquit. *Deo enim offerri dicitur, quod sacerdotibus datur.* & infra. *Sunt enim aliqua legis mandata; quæ etiam noui testamenti discipuli necessaria obseruatione custodiunt.*

Sanctus Chrysostomus adducens rationem, quare fuerit Ecclesia coacta accipere diuitias: in homilia 81. in Matthæum inquit. *Veniat in mentem vobis octo milia Leuitarum Iudæos alere solitos fuisse, & cum his viduas, & parentibus orbos.* & idem homil. 15. in epistol.
B ad Timoth. cap. 5. ostendit inconueniens, quod prouenit, cum propter temporalia, spiritualia negliguntur; vt propterea Diuina voluerit prouidentia primitias, & decimas Ecclesiæ deberi, his verbis. *Oportet Doctoribus necessarium victum affatim ministrari, ne deficiant, neque soluantur, neque minimis curis occupati magnis seipsos, atque alios priuent; vt spiritualia operentur, nullam secularium habentes rationem: huiusmodi Leuitæ erant.*

Cyrillus Alexandrinus de orat. in spiritu, & veritat. lib. 13. aliam affert rationem, quoniam administratio
C rerum spiritualium mercedem temporalium etiam meretur: & sic inquit. *Definit Decimas Leuitis pro mercede laboris, neque enim cunctorum hominum labor mercede caret; imo vero præcipuis honoribus afficiendi, illustriaq; sunt eorum præmia.*

Hoc autem Magnum Constantinum impulit, refert Sozomenus, vt non solum præceperit, quod in aliquo Ecclesia non vexetur: quinimo omnia eidē restituātur, quæ iā alienata fuissēt, vt in ep. ad Prouinciales Palestinæ relata per Euseb. lib. 2. eiusdē vitæ c. 39 sicuti etiā in edicto eiusdē Constantini ad Proconsulem Anolinum, relato apud Eusebium lib. 10. cap. 5. quod inuiolabiliter

seruatum

seruatum fuit post obitum Iuliani Apostatæ: etenim Valentinianus,& Marcianus Impp. idem confirmarunt circa annum 453. vt in l. Priuilegia, Cod. de sacrosanctis Eccles. ibi. *Et quia humanitatis nostræ est egenis prospicere, ac dare operam, vt pauperibus alimenta non desint: salaria etiam, quæ sacrosanctis Ecclesijs in diuersis speciebus de publico actenus ministrata sunt: iubemus nunc quoque inconcussa, & a nullo prorsus immutata præstari.* Quibus conforme est Decretum secundæ synodus Nicænæ, cap. 12. *Non liceat quicquam ex ijs sibi vendicare, vel proprijs cognatis, quæ Dei sunt elargiri, &c. Porro Episcopus, vel monasterij Præfectus, qui hæc fecerit; exturbetur quidem Episcopus ab Episcopatu, Monasterij vero Præfectus a Monasterio, vt qui male dissipent, quæ non congregauere.* A B

Ad hoc idem sanctus Augustinus in lib. Hæresum in quarantesima insurgit contra Apostolicos Hæreticos, qui reprehendebant Ecclesiasticos Regulares, & Sæculares; eo quod ipsi possiderent: & idem Augustinus in psalm. 146. in ea verba: Qui producit in montibus fœnũ, inquit. *Etenim ea omnia quæ Ecclesiæ ad necessitatem seruientium Deo dantur a diuitibus, quid aliud sunt nisi fænum?* & idem homil. 48. ex lib. homil. 50. inquit. *Maiores nostri ideo copijs omnibus abundabant, quia Deo Decimas dabant, & Cæsari censum reddebant, modo autem, quia cessit deuotio Dei, accessit indictio Fisci.* C

Et sanctus Prosper referens curam, quam in administrandis redditibus Ecclesiæ, & in proprijs despiciendis habuere sanctus Paulinus Episcopus Nolanus, & sanctus Hilarius Episcopus Arelatensis subdit. *Quia iuxta sanctorum Patrum traditionem nouimus res Ecclesiæ vota esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum.* Quæ eadem verba in hoc themate adducit Carolus Magnus lib. 1. legum cap. 83.

Quod autem prædia stabilia, & alia Ecclesiæ bona

dispeidi,

A dispერdi, nec alienari possint. Concilium Agathensem can. 32. sic præcipit. *Id statuimus, quod omnes canones iubent, vt Ciuitatenses, siue Diœcesani presbyteri, vel clerici saluo iure Ecclesiæ, rem Ecclesiæ sicut promiserũt Episcopi, teneant: vendere autem, aut donare penitus non præsumant: quod si fecerint, vel fecerunt, facta venditio non valebit: & si quas habent proprias de facultatibus, indemnem Ecclesiam reddant, & communione priuentur.* Quod etiam plurima confirmauere Concilia, & summorum Pontificum constitutiones.

Adducuntur etiam in hoc plures rationes, & quod præsertim præcipit Deus per os Malachiæ cap. 3. *Inferte omnẽ Decimam in horreum, & sit cibus in domo mea.* B Quod si de tempore antiqui testamenti hoc in sacerdotibus, & Leuitis, qui nisi vmbra, & figura huius nostri testamenti noui erant: quo magis ad eumdem finem, vt liberè possit vacari obsequio Dei; hoc in lege Euangelica debet seruari? Præterea si solum Naturæ lumen docet Principes, Milites, Doctores publico sumptu alendos; cum ij Reipublicæ inseruiant, quamuis hæc nisi temporalia sint, vt habetur ex Apost. 1. Corinth. 9. vers. 7. *Quis militat suis stipendijs vnquam? aut quis plantat vineam, & de fructibus eius non edit?* quo magis hoc in his, qui in communi, & particulari verum ministrant animarum alimentum, & spirituales gratias cõferunt, sine quibus ad æternam salutem perueniri non C valet? vt propterea adimpleatur, quod dicitur: *Vt qui Altari seruit, de Altari debeat viuere.*

Confiteri igitur omnes habent, quod in antiquo testamento Decimarum præceptum partim erat morale inditum naturali ratione: partim autem iudiciale, ex Diuina institutione robur habens: similiter etiam in Euangelica lege hoc partim est de Iure Diuino primitiuo, & partim de Iure Ecclesiæ: De Iure naturæ, seu Diuino in substantia præcepti, & de Iure Ecclesiastico

stico in sui limitatione. Ita ex S. Thoma 2.2. quæst. 87. A
art. 1. in corpore. Et hæc satis.

De Exemptionibus, & Immunitatibus Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum.

Cap. LXXIII.

B

IVlianus Apostata in eo potissimum insequutus est Ecclesiam, vt Ecclesiasticos priuaret immunitatibus, & priuilegiis illis à Magno Constantino competētibus, refert Sozomenus lib. 5. cap. 5. his verbis. *Iulianus Apostata clericis omnem immunitatem, honorem, & frumenti congiaria ipsis a Constantino donata, ademit, legesque eorum causa conditas abrogauit, & eos denuo Curijs addixit.* Idem iam exequutus est Vitiza Hispaniarum Rex cum Iudæos reuocasset, ijsdemque exemptiones, & priuilegia Ecclesiarum contulit. Ioan. Vvalaschus in chronicis Hispaniæ: Hoc idem per singula tempora hæretici, & male feriati homines sunt insequuti. Contraria tamen praxis ex sacro textu, Conciliis, sanctis Patribus, & rationibus recepta fuit semper in Ecclesia, Vt qui Altari seruiunt, exemptionibus, & priuilegijs fruerentur. C

Habetur in Genesi cap. 47. vers. 20. & seq. quod Ioseph omnes terras Aegypti emit præter illas sacerdotū: his verbis. *Emit igitur Ioseph omnem terram Aegypti, vēdentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis, subiecitque eam Pharaoni, &c. præter terram sacerdotum,*

A *tum, quę à Rege tradita fuerat eis; quibus, & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, &c.* Et in litteris patentibus Regis Artaxersès scriptum est in lib primo Esdræ cap. 7. vers. 24. *Vobis quoque notum facimus, de vniuersis Sacerdotibus, & Leuitis & Cantoribus, & Ianitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal, & tributum, & Annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.* & in lib. 3. cap. 8. vers. 25; & 26. transumpti prædictarum ad Esdram; sic loquitur Artaxerses. *Vobis autem dicitur, vt omnibus Sacerdotibus, & Leuitis, & sacris Cantoribus, & seruis templi, & Scribis templi huius nullum tributum, neque vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem*
B *abijcere eis quicquam.* Quod etiam innuit Apost. 1. Corinth. 5. vers. 12. & 13. *Quid enim mihi de ijs, qui foris sunt iudicare? non ne de ijs, qui intus sunt vos iudicatis? nam eos, qui foris sunt Deus iudicabit:* ostendens, quod ecclesiasticum Tribunal à prophano distinguatur.

Vnde igitur primæ, & originariæ huiusmodi constitutiones circa sacerdotum, & clericorum immunitates, seu exemptiones in Ecclesia Catholica processerint? Has à prima Ecclesiæ stabilitate processisse tempore Magni Constantini circa trecentesimum annum a Christo nato; cum antea fuisset Ecclesia, seu incognita *Origo Immunitatū.*
C Regibus terræ, seu ab iisdem continuò dilacerata. Scribens autem Constantinus Orientis, & Occidentis Imperat. Proconsuli Aphricæ Anolino, vt refertur apud Eusebium lib. 10. cap. 7. & Nicæphorum lib. 7. cap. 41. inquit. [Quare, honoratisimè Anoline, eos, qui in prouincia tuæ fidei concredita, in Ecclesia Catholica, cui Cæcilianus præest, huic sanctæ Religioni sedulo inseruiūt (quos clericos nominare solēt) ab omnibus omnino communibus, & ciuilibus rerum publicarum ministeriis immunes, & solutos volo; vt nullo modo per errorem, vel per sacrilegam, aut prophanam prolapsio-

rem, quæ in huiusmodi negotiis accidere solent, à cultu diuinæ Maiestati debito abstrahantur; sed absque vlla molestia propriæ legi obsequium præstent: qui quidem cum sacrum numen summo honore, & veneratione prosequantur; incredibile est, quantum Reipublicæ adiumenti sint allaturi.] Hæc Niceph. ex qua Christiana Constantini Imp. constitutione apparet, quomodo Reipublicæ bonum ab illo Religionis pendeat. A

Annis triginta elapsis Imp. Constantius præfatam constitutionem Patris Constantini confirmans, easdē exemptiones personales, & reales confert; illas etiam ad liberos vtriusque sexus dictorum clericorum extendens, (quatenus illos habeant) vt legitur l. 2. Cod. de Episcopis, & cleric. in Codice Iustiniani. B

Sozomenus lib. 2. cap. 9. refert Magni Constantini pietatem erga ecclesiasticos, conferens eisdem personales immunitates, & à sæculari eximens iurisdictione, his verbis. *Quod clericos vbique per legem, immunitate donari voluit, quodque illis, qui erāt vocati in iudicium dedit potestatem, si modo animum inducerent, magistratus ciuiles reijciendi, & ad Episcoporum iudicium euocādi.* & idem auctor lib. 6. cap. 3. refert, quod Imperator Iouinianus restituit immunitates, quas Iulianus Apostata abrogauerat, ibi. *Iouinianus Imperator Ecclesia, & clericis, & viduis, & virginibus communitatem reddidit; & si quid aliud, vel ad commodum, vel ad honorem Religionis nostræ a Constantino, ac liberis suis, aut donatum, aut lege sancitum fuisset; postea autem a Iuliano illis ablatum.* C

Valentinianus, & Marcianus Impp. omnes prædictas exemptiones, & priuilegia confirmarunt, vt in lege 12. Cod. de sacrosanct. eccles. ibi. *Priuilegia, quæ generalibus constitutionibus vniuersis sacrosanctis Ecclesijs Orthodoxæ Religionis retro Principes præstiterunt, firma, & illibata in perpetuum decernimus custodiri.*

Leo,

A Leo,& Anthemius Augg.applicant specialiter prædicta priuilegia etiam Xenodochijs, vbi ægroti, pellegrini, orphani, & miserabiles detinerentur, vt in l.omnes 31. Cod.de episc. & cleric.

Iustinianus Imperator extendit priuilegia sacerdotũ, Diaconorum, & Subdiaconorum ad Monachos: nempe, vt qui sub potestate parentum, aut tutorum repe-riantur, illis inuitis possint Religionem ingredi absque dimissione iuris succedendi ex testamento,seu ab intestato, vt in l.Deo nobis 42.& vlt. Cod. de episcop. & cleric.

Anacletus Papa,qui vixit anno 90. post Christum B Dominum, refert ad epist.1. quod Apostoli a Christo Domino habuerunt, vt ecclesiæ præcepta inuiolabiliter seruarentur; his verbis. *Priuilegia Ecclesiarum, & sacerdotum sancti Apostoli, iussu Saluatoris intemerata,& inuiolata omnibus decreuerũt manere temporibus: leges Ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate, & peregrina iudicia submouemus.*

Et sanctus Hieronymus in suis commentar.ad c.17. Matth. inquirit quare non soluerit Christus tributum ex pecunia,quã Iudas in loculis habebat? inquit *Quod si quis obijcere voluerit, & quomodo nam Iudas in loculis portabat pecuniam? respondebimus res pauperum in* C *vsus suos conuertere nefas putauit,nobisque idem tribuit exemplum.*

Vt propterea Gregorius Magnus Theodorico, & Theoberto Regibus Francorum, epist. 114. lib. 7. reprehendit illos, cum huiusmodi priuilegiorum essent obliti: his verbis. *Audiuimus autem, quia Ecclesiarũ prædia tributa nunc præbeant, & magna super hoc admiratione suspendimur,si ab eis illicita quærantur accipi, quibus etiam licita relaxantur.*

Et Carolus Magnus lib. 6. legum cap.109. inquit. *Quæcumque a singulis Regibus circa sacrosanctas Ec-*

clesias sunt constituta, sub pœna sacrilegij, iugi solidata æternitate seruentur. A

Prædictis inhærendo Concilium Lateranensem sub Innocentio Tertio contra prædictæ immunitatis transgressores censuras indicit can. 46. his verbis. *Aduersus Consules, & Rectores Ciuitatum, & alios, qui Ecclesias, & viros Ecclesiarum talijs, seu collectis, & exactionibus alijs aggrauare, nituntur; volens immunitati ecclesiasticæ Lateranense Concilium prouidere; præsumptionem huiusmod sub anathematis districtione prohibuit; transgressores, & fautores eorum excommunicationi præcipimus subiacere, donec satisfactionem impendant competentem.* Quas censuras postea confirmarunt Conciliũ Constantiense in cõfirmatione constitutionum Friderici Secundi, ac etiam synodus Basiliensis in appendice in epistola ad Episcopum Adriensem, & Maguntinum can. 76 & Concilium Coloniæ parte 9. can. 10. his verbis. *Immunitas Ecclesiarum vetustissima res, & iure pariter Diuino, & humano introducta, quæ in duobus potissimum sita est: primum vt clerici, illorumque possessiones, & bona a vectigalibus, & a tributis, alijsque muneribus laicis libera sint, &c.* B

Nec hoc mirũ, quoniã sicuti Ecclesia gaudet immunitate, ita quoque ecclesiasticæ personæ, vt accessoriæ sequantur naturam sui principalis consequens est: Ac etiam quoniam Ecclesiastici, & Religiosi tam arctam habent, seu debent habere vnionem ad Deum; cuius obsequio se vouerunt, & dicarunt: sicuti propter assiduam familiaritatem, quam ipsi habent sacrarum rerum Religionis; etiam ex hoc venerabiles erga omnes redduntur. Præterea sicuti nulla Gens Barbara est in terra, quæ cum receperit aliquod lumen, seu instinctum a natura de aliquo prætenso Numine, seu Deo; ad quẽ dirigendi sint humani actus, seu ad obtinenda bona, seu ad mala euitanda: ita quoque non reperitur quispiam, C

qui

A qui non credat honorandos illos, qui propinquius adhærent huic prætenso Numini, seu Deo; vt legimus antiquitus ab omnibus, & vbique seruatum.

Sacerdotes in Aegypto publicis sũptibus alebantur: Romæ Pontifices, qui Flamines nominabantur, maximo habebantur in honore ex Liuio lib. 2. & Plutarcho in Numa: quod etiam habitum circa Vestales Virgines, quæ instar Monialium, seu Religiosarum nostrarum erant; vt nos diximus de his plura in lib. 2. de ritibus antiquorum Romanorum.

Notum est quanto in honore essent Gynosophistes extra Caucasum: Brachmani apud Indos: Magi apud B Persas: Chaldæi inter Assiros: Druides, & Bardes apud Gallos: sicuti etiam hodie venerentur Caliphes inter Arabas, Sirienses, & Aegyptios: Mophtes, & Talismanos apud Turcas: necnon Bonzes apud Iaponas, vbi tanquam semi Dei reputantur: & denique omnes Gentes, quæ aliquod habent lumen de prætensa suprema aliqua potestate, hæ omnes venerantur, & in honore maximo habent, qui eidem prætenso Numini assistunt, & præstant obsequium: Vnde si huiusmodi impiæ, & detestandæ superstitiones in obsequio pseudo Deorum Diaboli arte apprehensæ, tantam habent facultatem, vt earumdem sacerdotes, seu ministri sic ho-

C norentur, quo maior potestas, & auctoritas conferenda est erga sacerdotes, & ministros veri, & summi Christianorum Dei, vt fruantur immunitatibus, & exemptionibus, quas ab antiquis temporibus semper consequuti sunt.

&c.

Cognitis

A

Cognitis plurimis ritibus ab exordio Ecclesiæ; non incongruum erit forsan aliquid superaddere de primæuo statu eiusdem Ecclesiæ, seu Christianæ Reipublicæ, in qua summus Pontifex, seu Papa præest, verus Christi Vicarius, Petri successor, ac eiusdem Ecclesiæ visibile caput circa omnes occurrentes difficultates. B

De veris Ecclesiæ Signis.

Cap. LXXIV.

Non sic infans proprios agnoscit parentes, sicut rationale animal fidei lumine ad hoc tenetur erga verum Deum, cui honor, amor, & obsequium tamquam Patri optimo præstare debet: quod pariter erga sanctam Ecclesiam, vti Matrem facere debet: At quoniam similitudo fuit semper Mater erroris, & nouerca veritatis nostrum est diligenter, breuiter, & dilucidè perscrutari lumine ipsius, qui est Deus veritatis, Pater luminum, & Sol animarum nostrarum, quæ, & qualia sint vera Catholicæ Ecclesiæ signa? quæ nostra est Mater. C

Vera

A Vera autem signa tres debent habere conditiones: Primum est, vt alteri non conueniat, quam ei quod denotatur: secundo, vt id sit magis notoriũ, quam res ad quã refertur. Vltimũ, vt sit inseparabilis à re, ad quã refertur: Vera autem Ecclesiæ nostræ signa conditiones omnes prædictas continent, & hæ sunt, in quibus omnes conuenimus, dum dicimus: *Credo in vnam sanctam Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam:* nempe Vnam, Sanctam, Generalem, et ab Apostolis procedentem.

De primo igitur Ecclesiæ signo, quod hæc vnica sit, loquitur Christus apud Matth. cap. 13. in similitu-
B dinibus Agni, Thesauri absconditi, Margaritæ, & Sagenæ missæ in mare, et apud Ioann. cap. 10. vers. 16. dicitur de Ouili, sicut etiam Apostolus loquitur Ephes. 2. vers. 21. de Aedificio, & ad Roman. c. 12. vers. 5. habetur: *Vnum corpus sumus in Christo*, de quo corpore idem Christus, eiusdem caput, orans ad Patrem apud Ioann. cap. 17. ait. *Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos.* Quæ oratio sortita est effectum in Ecclesia nascente, vt legitur in act. Apost. cap. 4. *Multitudo autem credentium erat cor vnum, & anima vna:* Hæc autem præfata vnitas erat Fidei, Charitatis, & Obedientia, de quibus Patres
C pluribus in locis scripsere.

Secundum verò Ecclesiæ signum est sanctitas, de qua in psalm. 92. *Domum tuã decet Domine sanctitudo.* & in Apoc. cap. 21. *Et ego Ioannes vidi sanctam Ciuitatem Hierusalem, nouam, descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo;* Nempe à Christo sponso sanctificatam. Hoc Ecclesiæ signum sex habet partes, vt sibi essentiales, nempe Veritatem doctrinæ, Professionem bonorum operum, Efficaciam doctrinæ, Actualem sanctitatem priscorum Sanctorũ, qui Ecclesiam fundarunt, Gloriã Miraculorum, & Do-

num

num Prophetæ; vt de his apud Cardin. Bellarminum, & alios. A

Tertium signum, quod Ecclesia sit Catholica, nempe Vniuersalis, sicut Deus Pater promisit Christo filio suo, vt in psalm. 2. *Postula a me, & dabo tibi gentes, hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*: Quæ vniuersalitas versatur in antiquitate, interruptione, & extensione omnium sæculorum: refert Vincent. Lerinen. in commonitorio aduers. prophan. vocum nouitates, his verbis. *Quod vbique, quod ab omnibus, quod semper*: & D. August. epist. 165. *Certius, & vere salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait; super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ Inferi non præualebunt aduersus eam: Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus, Euaristo Alexander; Alexandro Sixtus, &c. In hoc ordine successionis nullus Donatista Episcopus inuenitur*. B

Quartum signũ, quod sit Ecclesia Apostolica nempe quod principium, & fundamentum, & continuatam successionem habuerit ab Apostolis, vt ex Christi verbis ad Petrum; Super hanc petram ædificabo Ecclesiã meam: & contra Hæreticos præsumentes hanc successionem ab Apostolis insurgit Tertull. de præscript. cap. 32. *Cæterum si quæ audent interserere se ætati Apostolicæ; vt ideo videantur ab Apostolis traditæ, quia sub Apostolis fuerunt; possumus dicere, edant ergo origines Ecclesiarum suarum, euoluant ordinem Episcoporum suorum, &c.* & Sanctus Cyprianus epist. 76. quæ est lib. 1. epist. 6. ad Magnum ait. *Nouatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest, qui Euangelica, & Apostolica traditione contempta, nemini succedens à se ipso ortus est*. C

Infertur ex ijs, quod si quis propriarum nouitatum sit nimis cupidus, hic ab omnibus fugiendus sit. Vincent. Lerinen. contra Hæreseon nouitat. cap. 33. ait:

O Ti-

A *O Timothea, inquit Apostolus, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates; deuita inquit, quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum, &c.*

Præter quatuor præfata signa, quæ satis demonstrant veram Ecclesiam; sunt quoque alia duo: primum nempe, quod hæc nostra Catholica debellauerit omnes hæreses, quoniam vix illæ in lucem editæ superuenerunt Concilia, & sancti Patres, qui omnes illas conculcarunt, & in nihilum redegerunt, vt videre est apud Baronium, Bellarminum, & alios.

Alterum autem veræ Ecclesiæ signum erit exhibere, ac repræsentare quod eadem Ecclesiæ facies, quam
B modo in Ecclesia videmus circa sacramenta, & sacramentalia, circa doctrinam, ac ritus cœremoniarum, & similium; eadem enim omnino fuerunt in principio nascentis Ecclesiæ, vt in sequenti Capitulo videbimus.

Veteris Ecclesiæ Catholicæ cum Recenti Ecclesiæ Comparatio.

C

Cap. LXXV.

ANnis præteritis cum essem in Gallia apud bon. memor. Ioannem Franciscum Cardin. à Balneo, tunc Nuntium Apostolicum ibi apud Christianissimũ Regem Ludouicum XIII. & inde ego transissem in Olandiam, Zelandiam, ac etiam in Angliam: recordor tunc præter librorum lecturam, etiam in familiari ser-

non mussitasse persæpe homines malè feriatos, & Nouatores Hæreticos, quod in quarto, & quinto sæculo aberrauerint Catholici à pura, & vera Christi Religione; superaddendo noua sacramenta, sacramentalia, & recentes inueniendo ritus, & alia multa immutando: vnde ex tunc proposui aliquatenus recensere statum Ecclesiæ Catholicæ tempore sancti Augustini, & quatuor priorum Conciliorum; vt ex hoc ora Draconum venenum euomentium obturarentur auctoritate sacræ Scripturæ, Conciliorum, & sanctorum Patrum in prædictis sæculis existentium. A

Igitur ego à mensibus præteritis conatus sum ante oculos proponere priscæ Catholicæ Ecclesiæ statum; & primo de sanctissimæ Crucis, & sacrarum Imaginum veneratione: deinde de septem Ecclesiæ Sacramentis, necnon de Ritibus circa eadem tunc habere solitis; Plura etiam de sacramentalibus Ecclesiæ: & aliis plurimis ritibus, & præsertim de priscorum Christianorum Funeribus, de Miraculis, & Sanctorum Canonizatione, &c. Quæ præfata omnia sicut in prisca Ecclesia seruari tunc erant solita; vt ex dictis auctoritatibus: eadē etiā in substantia esse in vsu in hac nostra recēti Ecclesia modo cognoscimus: vnde ex his credimus euacuasse, quod obijciunt Hæretici hæc immutata, & superaddita in quarto, & quinto sæculo: vt falsissimū est. B C

Hic labor non à me primum inuentus, sed ex scriptoribus recentibus Eminentiss. Card. Peronus hisce nostris temporibus Maximum Gallicanæ Ecclesiæ lumen, in sua replicatione ad responsionem Regis magnæ Britanniæ, lib. 1. c. 18. Gallico idiomate, quamuis satis breuiter scribit: *De la conference de l'ancienne Eglise Catholique auec la moderne.*

De

A

De Concilijs, eorumque auctoritate.

Cap. LXXVI.

MEmoranda contentio cum esset mota inter Christianos ex Iudaismo, & Gentilitate in Ecclesia Antiochiæ circa Circuncisionem, & vsum cœremo-
B niarum, vt refert sanctus Lucas in act. Apost. cap. 15. *Conuenerunt Apostoli, & Seniores videre de verbo hoc: cum autem magna conquisitio fieret; surgens Petrus, dixit ad eos: Viri fratres vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire gentes verbum Euangelij, & credere, &c.*

Ex cuius narratione deducunt Patres quatuor conclusiones. Quod sanctus Petrus esset caput Apostolorum. Quod sit proprium eiusdem capitis conuocare Concilia. Quod quisquam non possit legitime prædicare, nisi sit missus. Demum quod Concilia errare non possint: at in præsentia de hoc postremo tantum,
C quam breuissimè videbimus.

Non est ambigendum quin sacra Concilia Oracula sint sancti Spiritus in decisionibus difficultatum fidei, vt inquit Petrus in act. Apost. *Placuit Spiritui sancto, & nobis:* sicuti omnibus nota est veneratio, quam tota antiquitas retulit erga quatuor priora generalia Concilia, nempe *Nicænum*, sub Papa Siluestro, & Magno Constantino, in quo Arius damnatus est: *Constantinopolitanum* sub Damaso, & Theodosio seniore contra hæresim Macedonii: *Ephesinum* sub Papa Cælestino, & Theodosio iuniore contra Nestorium: &

Calcedonense sub Papa Leone Primo, & sub Imperatore Marciano: Hinc sanctus Gregorius Magnus lib. 1. epist. 24. ad fin. *Sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic & quatuor Concilia suscipere, & venerari me fateor.* Vt etiam Imperator Iustinianus Authenticarum collat. 9. de Eccl. siast. titulis inquit. *Sancimus vicem legum obtinere sanctas ecclesiasticas regulas, quæ à sanctis quatuor Concilijs expositæ sunt, aut firmatæ: prædictarum quatuor synodorum dogmata, sicuti sanctas scripturas accipimus, & regulas sicut leges obseruamus.* A

His præmissis impium, & hæreticum est cogitare de prædictorum Conciliorum errore: vnde Athanas. ad Epictetum Corinth. Episcopum initio tom. primi. *Ego arbitrabar omnium quotquot vnquam fuerunt hæreticorum inanem garrulitatem Nicæno Concilio sedatã esse.* & paulò post. *Qua igitur audacia fit, vt post tanti Concilij auctoritatem disputationes, aut disceptationes instituant.* B

Cyrillus dialog. 1. cum Hermian. *Si quis fidem illam à sancta, & magna synodo optime, & Diuino afflatu definitam, & expositam dicere voluerit basim animarum nostrarum, fundamentumque inconcussum, & munitum, is vtique probatissime loquetur, & ab ipso Christo laudem habiturus est, fidelis quoque est verus adorator relucebit.* C

Hieronymus epist. 71. ad Theophilum. *Simul obsecro, vt si quæ synodalia habes, ad me dirigas, quo possim tanti Pontificis auctoritate firmatus libentius, & confidentius pro Christo ora reserare.*

Rufinus lib. 1. histor. cap. 5. *Defertur ad Constantinum sacerdotalis Concilij sententia, ille tamquam à Deo prolatam veneratur: cui si quis tentasset obniti, velut contra statuta Diuina venientem, in exilium se protestatur acturum.*

D. Augustinus epist. 118. cap. 1. inquit. *Illa autem*

quæ

A *quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem à toto terrarum orbe obseruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata, atque statuta retineri; sicuti, quod Domini passio, & Resurrectio, & Ascensio in cœlum, & Aduentus de Cœlo Spiritus sancti anniuersaria celebrentur, &c.*

Non esset finis huiusmodi sanctorum Patrum auctoritates referendi, quas Card. Bellarm. & alii diffusè ad rem nostram adduxere.

Quatenus autem persistant impii Nouatores, quod Ecclesia (a cuius auctoritate sacra concilia procedūt)
B defecerit in quinto sæculo: Conuincuntur tamen ij ex verbis Angeli ad Virginem, Luc. 1. *Et Regni eius non erit finis*. Et ipse Christus hoc idem testatur Petro. *Et portæ Inferi non præualebunt aduersus eam*: nempe Ecclesiam.

Si quispiam vero asserat fuisse absconditam, & inuisibilem ecclesiam spatio vndecim sæculorum: Hoc in-quam esset redarguere Christum de mendacio, qui præterquam in psalmo 18. inquit. *Posuit in Sole tabernaculum suum*: nempe Ecclesiam, illamque etiam comparauit. *Ciuitati supra montem positæ*. August. lib. 2. contra Crescon. cap. 36. inquit. *Extat Ecclesia cunctis*
C *clara, cunctis conspicua: quippe ciuitas quæ abscondi nō potest super montem constituta, per quam dominatur Christus à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terræ*. Et idem contra litteras Petiliani, lib. 2. cap. 104. *Non estis in montibus Sion, quia non estis in ciuitate supra montem constituta, quæ certum signum hoc habet, quod abscondi non potest: nota est ergo omnibus gentibus, pars autem Donati ignota est pluribus gentibus, non est ergo ipsa.*

Concludamus igitur, vt concilia vim habeant decernendi Articulum fidei esse debeāt vniuersalia, in libera

bera facultate, vt veritas locum habeat: Item hæc libertas debet esse iuxta iudicium totius sessionis, non autem particularium: similiter quod in spiritu humilitatis, & charitatis procedatur in eo: Debent quoque esse congregata auctoritate illius, qui caput est Ecclesiæ: Demum virtute conciliorum Catholici ab hæreticis discernuntur, membra vniuntur capiti, caput autem cum membris; vnde fiat vnus Pastor, & vnum Ouile. & de ijs omnibus latè scripserunt Card. Bellarminus, & alii plurimi. A

Quod Sanctus Petrus fuerit Princeps Apostolorum. B

Cap. LXXVII.

OMnes duodecim Apostolos certum est fuisse primos Patres Christianitatis, Principes Ecclesiæ, ac etiam totius corporis mistici Iesu Christi partes insigniores; necnon fuisse illos tanquam duodecim Patriarchas, ex quibus Israelitæ descenderunt: verum sicuti Sol indifferenter suum lumen omnibus astris non dispensat, sic etiam Dei filius non æqualiter se omnibus Apostolis communicauit: Aliqui enim, & non omnes testes oculares fuerunt Transfigurationis in monte Thabor, sicuti & Agoniæ in horto Oliuarum: vnus specialiter erat ex Apostolis appellatus Dilectus; & sic ex omnibus vnus nominatus Petrus, supra quem fundata est Ecclesia: Etenim cum Dei filius nomen immutauit, & Cæphas nominauit, quod caput græcæ, & Petrum Syriacæ significat. Optatus Meleuitanus, lib. 2. C

A lib. 2. contr. Parmen. post princ. ait. *Igitur negare non potes; scire te in Vrbe Roma primo cathedrā Episcopalem esse collocatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde Caphas appellatus est, in qua vna cathedra vnitas ab omnibus seruaretur*; Et idem inquit Hieronymus in cap. 2. epistola ad Galath. Hinc patet, quod Dei Filius noua nomina non apponat nisi maximis de causis, vt inquit Chrysost. hom. 18. in primum caput Ioan. *Hoc autem non temerè fit, sed vt ea appellatio imponatur, quæ sit Diuini beneficij perpetuum monumentum, & memoria per prædicta nomina auditorum animis imprimatur; ita & Ioanni cœlitus nomen imposuit, &c.*

B Quod autem mutatio nominis subsequuta fuerit potestatem Petro collatam à Christo: patet primo, quoniā in dinumeratione Apostolorum, quam faciunt Euangelistæ Petrus semper est primus: etenim Matth. c. 10. in princ. ait. *Primus Simon, qui dicitur Petrus*: quod non propter ætatem, nec propter vocationem, in quibus præcedebat frater Andreas: nec propter sanctitatem, quoniam Iacobus minor nominabatur Iustus, & frater Domini: nec propter amorem cum Ioannes fuerit Discipulus dilectus: vnde sequitur hanc primam denominationem prouenisse à præeminentia, & potestate illi ante collata. Sanctus Augustinus homilia 17.

C in cap. 1. inquit. *Non enim eum appellauit Petrum, non dixit super eam petram ædificaturum Ecclesiam, sed dixit; Tu vocaberis Caphas: illud enim maioris erat potestatis, necnon erat etiam auctoritatis.* Et propterea ad Galat. cap. 1. inquit Paulus. *Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum*: nec dicit Iacobum quamuis ibidem esset hic Episcopus.

Quod manifeste patet ex peculiari Petri reuelatione apud Matth. cap. 16. *Tu es Christus filius Dei viui*, cui Dei filius respondit: *Beatus es Simon Bar-Iona*,

quia

quia caro, & sanguis non reuelauit tibi: Quæ verba clarè demonstrant recepisse Petrum donum fidei infusæ in eo, quod tangit illius Diuinitatem, per quam recognouit eum verum Dei filium naturalem: vnde Hilarius in psalm. 131. inquit. *Tanta ei religio fuit pro humani generis salute patiendi, vt Petrum primum filij Dei Confessorem, Ecclesiæ Fundamentum, Cælestis Regni Ianitorem, & in terreno Iudicio Iudicem Cæli nuncuparet:* & idem Hilar. lib. 6. de Trinitat. ad fin. *Loquitur, quod vox humana, nondum protulerat. Tu es Christus filius Dei viui, &c.* A

Fuit etiam maxima prærogatiua promissio à Christo Petro facta, quod *porta inferi nō preualebūt aduersus eā.* Hinc Origen. in Matth. c. 16. inquit. *Neq; enim aduersus Petram, super quam Christus ædificat Ecclesiām, neq; aduersus Ecclesiā portæ inferi præualebunt:* quæ promissio Petro solum facta, quoniam hodie, nec Ecclesiā Iacobi Hierosolymæ, nec Ioannis Ephæsi, nec Matthæi in Aethiopia, nec Andreæ in Scytia, nec Bartholomæi in Armenia, nec Simeonis in Mesopotamia, nec Iudæ in Aegypto, nec Thomæ in India, &c. Sola autem inter fluctus, & tempestates remansit hic Romæ Ecclesia Petri, aduersus quam portæ inferi non præualebunt: ac de dilatatione Religionis in hac eadem vrbe inquit sanctus Leo serm. 1. in natal. Apost. Petri, & Pauli. *Ciuitas Sacerdotalis, & Regia per sacram Beati Petri Sedem caput Orbis effecta, latius præsideres Religione Diuina, quam dominatione terrena.* B C

Nec de alio Apostolo Christus Dominus testatur futuris sæculis nunquam defuturam fidem, sicuti loquitur Petro: *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Hinc idem Petrus Ecclesiæ caput in Ecclesia tanquam exercitus Dux; Chrysost. in cap. 9. act. apost. *Quemadmodum Dux in exercitu obambulans considerabat, quę pars sit coadunata, quæ ornata, quæ suo aduentu egeat:*

A *egeat: vide illum vbique circumcursare, & primum inueniri, quando eligendus Apostolus hic primus: quando loquendum Iudæis non Apostolos esse ebrios: quando curandus claudus: quando concionandum hic præ alijs est: quando agendum contra Principes: quando contra Ananiam: quando ab vmbra sanationes fiebant: hic erat; & vbi quidem erat periculum, hic: vbi autem moderatio, & vbi tranquillitate res erant plenæ, communiter omnes.* & dum ex act. apost. cap. 12. habetur, *sine intermissione oratio fiebat ad Deum pro eo.* Chrysost. inquit. *Oratio fiebat magni amoris indicium, Patrem omnes quærebant, Patrem mansuetum.*

B Nec prætereundum, quod refert Euthym. in Ioan. & Nicephor. hist. lib. 2. cap. 3 *Porro Diuinus Euodius, qui & ipse Apostolorum successor fuit, inquit Christus manibus ipse suis Petrum tantummodo baptizauit, Petrus porrò Andream, & filios Zebedei; hi deinceps reliquos Apostolos.*

De eodem Petro, Basil. sermone de Iud. Dei ait. Petrus ille beatus, qui cœteris antelatus discipulis fuit, cuique magnificentius, quam reliquis omnibus datum testimonium est, magisque quam reliqui omnes Beatus appellatus, cui claues regni cœlestis commissæ: & Epiph. hæres 51. In medio elegit Petrum, vt Dux esset

C suorum discipulorum.

Similiter Hieronymus contra Iouinian. cap. 14. *Inter duodecim vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio.* & Ambros. in cap. 12. epistolæ secunda ad Corinth. *Prior sequutus est Andreas Saluatorem, quam Petrus, & tamen primatum non accepit Andreas, sed* Petrus. & August. in lib. 1. de baptis. cap. 1. *Quis enim nescit illum Apostolatus principatum cuilibet Episcopatui præferendum.*

Ex quibus, & plurimis similibus auctoribus, quis detrahet Petro primatum a Christo collatum? de quo

ſcriptura teſtatur, antiquitas recognouit, approba- A
runt Concilia, Patres declararunt; & omnes nationes
confitentur.

Petrus fundauit, gubernauit, & proprio ſanguine conſecrauit Romanam Eccleſiam.

Cap. LXXVIII. B

QVod impudenter Nouatores conantur impugnare Petrum nunquam Romę extitiſſe, nec ibidem Eccleſiam fundaſſe, conuincitur primo hanc ipſam Romanam Eccleſiam per vniuerſum orbem diffuſam, ex epiſt. Pauli ad Roman. cap. 1. ibi. *Quia fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo*, quæ Pauli verba ſupponunt; iam ante catechizatos Romanos à Petro tanquam Apoſtolorum Principe, vt in dicto capitulo primo ſubdit Paulus. *Deſidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis ad confirmandos vos*: & in hæc verba inquit Theodoretus. *Non enim dixit, vt dem, ſed VT IMPERTIAR: communico enim ex ijs, quæ accepi: & quia primus eis magnus Petrus doctrinam Euangelicam præbuit, neceſſario intulit AD CONFIRMANDVM VOS: non aliã inquit doctrinam adſero, ſed eam, quæ iam plantata eſt, confirmare, & arbores iam plantatas irrigare volo.* Et in omnem caſum comprobatur ex dictis Pauli verbis vtrumque nempe Petrum, & Paulum Romæ extitiſſe, vt infra. C

Irenæus.

A Irenæus lib.3. aduersus hæreses cap primo, inquit. *Matthæus in Hebræis ipsorum lingua scripturam edidit euangelij, cum Petrus, & Paulus Romæ euangelizarent, & fundarent Ecclesiam.* & idem cap 3. *Maximæ, & antiquissimæ & omnium cognitæ à gloriosissimis duobus Apostolis Petro, & Paulo Romæ fundatæ, & constitutæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, &c.*

Athanasius in apologet. de fuga sua ad finem, inquit. *Petrus, & Paulus cum audissent oportere se Romæ martyrium subire, non abiecerunt eam profectionem, sed potius cum gaudio abierunt.*

B Eusebius in chronic. ad annum Christi 44. *Petrus Apostolus natione Galileus, Christianorum Pontifex Primus, cum primum Antiochenam Ecclesiam fundasset, Romam proficiscitur, vbi Euangelium prædicans 25. annis eiusdem Vrbis Episcopus perseuerat.* & idem paulo post ad annum 70. *Post Petrum primus Romanam Ecclesiam tenuit Linus annis 11.* & idem lib.2. cap.13. ecclesiast. histor. *Sub ipso Claudij Imperio benigna, & propitia Dei, totius huius vniuersitatis Rectoris, erga humanum genus prouidentia, fortem, ac præpotentem, & reliquorum Apostolorum propter potestatis amplitudinem facilè Principem Petrum, Romam versus ad eiusmodi* C *pestiferam vitæ humanæ corruptelam delendam, quasi manu deduxit.* & idem cap. 24. *Paulum proinde Romæ eo regnante securi percussum; & Petrum etiam suffixum cruci historiarum monumentis proditum est.*

Epiphan. hæres.27. *In Roma fuerunt primus Petrus, & Paulus Apostoli idem, ac Episcopi: deinde Linus, deinde Cletus deinde Clemens, qui contemporaneus fuit Petri, & Pauli.*

Chrysostomus in epistola ad Roman. in Moral. *Considerate, & horrete quale spectaculum visura sit Roma, Paulum repente ex theca illa cum Petro resurgen-*

tem in occursũ Domini sursum ferri. Quale rosã Christo mittit Roma, qualibus coronis duabus ornatur vrbs ista? propterea celebro hanc vrbem non propter copiam auri, non propter columnas, non propter aliam phantasiam, sed propter columnas illas Ecclesiæ. A

Tertull. de præscript. cap. 36. inquit. *Si autem Italiæ adiaces habes Romam; vnde nobis quoque auctoritas præsto est: ista quam fœlix Ecclesia, cui totam doctrinã Apostoli cum sanguine profuderunt, vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur; vbi Paulus Ioannis exitu coronatur; vbi Apostolus Ioannes postquam in oleum igneum demersus nil passus est, in insulam relegatur.*

Arnobius lib. 2. multo post princ. inquit. *Viderant enim cursus Simonis Magi, & quadrigas igneas Petri ore difflatas, & nominato Christo euanuisse: viderant inquam fidentem Dijs falsis, & ab eisdem metuentibus proditum, pondere præcipitatũ suo, cruribus iacuisse perfractis; post deinde perlatum Brundam cruciatibus, & pudore defessum ex altissimi culminis se rursum præcipitasse fastigio.* B

Sanctus Ambrosius sermone 3. in festo Apostolorum Petri, & Pauli inquit. *In vrbe Roma, quæ principatum, & caput obtinet nationum; scilicet vt vbi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis, & vbi Gentilium principes habitabant, illic Ecclesiarum Principes morerentur. Simonem orationibus suis de aeris vacuo præcipiti ruina prostrauerunt*, &c. *Tunc igitur Petrus velut vinctum de sublimi aere deposuit, & quodam præcipitio in saxo elidens, eius crura confregit: & hoc in opprobrium facti illius, vt qui paulò ante volare tentauerat, subito ambulare non posset.* C

Hieron. in cap. primo ad Galath. *primum Episcopum Antiochenæ Ecclesiæ Petrum fuisse accipimus, & Romam exinde translatum, quod Lucas penitus omisit.*

S. Leo in natal. Apost. Petri, & Pauli. *Isti sunt, per quas*

A *quos tibi Euangelium Christi Roma resplenduit, & quæ eras magistra erroris, facta es discipula ueritatis: isti sunt patres tui, uerique pastores, qui te Regnis cœlestibus inserendam, &c.* & hæc satis.

Quod Papa sit Successor Sancti Petri, Hæres dignitatis, & preheminentiæ.

B

Cap. LXXIX.

APud Matthæum cap. 16. Christus inquit Petro: *Et tibi dabo claues Regni Cœlorum, & quodcũq; ligaueris super terram, erit ligatum, & in cœlis, & quodcumque solueris super terram erit solutum & in cœlis:* At cum remissio peccatorum non fiat, nisi in vim clauium, quæ Petro fuerunt donatæ, & cum remissio sit articulus fidei, quæ in Ecclesia perseuerat, ergo claues Petri in Ecclesia adhuc sunt.

C Præterea apud Ioann. cap. 21. *Dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis diligis me plus his? dicit etiam Domine: Tu scis quia amo te; Dicit ei: Pasce agnos meos; quod post triplicem replicationem:* Dicit Christus: *Pasce oues meas:* ergo, si oues in ouili, seu Ecclesia adhuc sunt, necesse est etiam esse Pastorem, quia in Ecclesia visibilis erit Successor Petri, nempe Papa.

Tertiò, apud eundem Matth. cap. 16. dicit Dominus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi, &c.* Ergo, si fundamentum

tum Ecclesiæ durabit quousque Ecclesia consequens est, vt cum non sit amplius in Ecclesia visibilis Petrus; sit tamen necessario eiusdem successor, qui est visibilis Papa, & eiusdem Ecclesiæ fundamentum. A

Ab exordio Ecclesiæ, vsque in præsens absque interruptione agnita est hæc veritas de successione Petri in Ecclesia vniuersali, quod omnes Patres testantur. Hinc sanctus Athanasius ad Marcum Papam; *Domino sancto Apostolici culminis venerando Marco sanctæ Romanæ, & Apostolicæ Sedis, atque vniuersalis Ecclesiæ Papæ Athanasius, & vniuersi Aegyptiorum Episcopi salutem*. & ibidem ad finem. *Optamus vt à vestra sanctæ Sedis auctoritate, quæ est Mater, & caput omnium Ecclesiarum ea ad correctionem, & recreationem fidelium Orthodoxorum percipere per præsentes legatos mereamur.* B

Diuus Hieronymus epist. ad Damasum Papam. *Ego cum successore Piscatoris, & discipulo Crucis loquor: Ego nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, id est Cathedræ Petri communione consocior, super illam petram ædificatam Ecclesiam scio: quicumque extra hanc domum Agnum comederit prophanus est; si quis in arca non fuerit regnante diluuio, peribit.*

Diuus Augustinus epist. 166. *Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius, & verè salubriter ab ipso Petro numeramus; cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait; Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non vincent eam*. & idem Augustinus epist. 92. ex Concilio Meleuitano ait. *Quia te Dominus gratiæ suæ præcipuæ munere in Sede Apostolica collocauit, talemque nostris temporibus præstitit.* & paulò post: *Magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastoralem diligentiam quæsumus adhibere digneris.* C

Basilius epist. 52. ad Athanasium. *Visum est autem mihi*

A *mihi consentaneum, vt scribatur Episcopo Romæ, vt quæ hic geruntur consideret, detque consilium, & quoniam difficile est, vt communi ore, ac synodico decreto illuc mittantur, ipsesua auctoritate in ista causa vsus, viros eligat, &c.*

Chrysostomus epist. 1. ad Innocent. Papam ante finem. *Cum hæc ita se habere didiceris, studium vestrū, & magnam diligentiam adhibere, quo retundatur hæc, quę in Ecclesia erumpit iniquitas.*

Ac etiam, quod Romanus Pontifex successerit auctoritati, quæ à Christo collata est Petro in Ecclesiam vninersalem, Baronius in anno 34 vbi Spondanus B num. 59.

Et hæc satis de multis, quæ possent adduci, vt constet Christum non fundasse, ac promouisse solum Ecclesiam pro tempore Apostolorum, quinimo ad omnia futura sæcula. Præterea huic Ecclesiæ non exhibuisse formam Aristocratiæ, sed monarchiæ spiritualis, sicuti in præsenti apparet, &c.

De Romana Ecclesia.

C

Cap. LXXX.

NEgari non potest quin Romana Ecclesia fuerit appellata, & cognita caput Ecclesiarum, Sedes, Mater, & vt inquit sanctus Cyprianus de vnitate Eccl. circa finem. *Quicquid à Matrice discesserit, seorsum viuere, & spirare non potest, & substantiam salutis ammittit:* ac etiam Optatus Meleuitanus contra Parmenion lib. 2. ait *Igitur negare non potes scire te in Vrbe Roma*

Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde Cephas appellatus: in qua vna Cathedra vnitas ab omnibus seruaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent; vt iam schismaticus, & peccator esset qui contra singularem Cathedram alteram collocaret. A

Ac etiam, quod Romana Ecclesia Mater, & radix dicatur omnium Ecclesiarum, Baron. ad annum 45. vbi Spondan. num. 3. Item caput omnium, Baron. anno 342. vbi Spondan. num. 8. Ab eadem diffusum Euangelium in vniuersum Occidentem, Baron. anno 46. vbi Spondan num. 1. Similiter cum ea non communicantes Hæretici iudicandi, Baron. anno 45. vbi Spondan. num. 3. & anno 254. num. 11. & 13. Eiusq; communionem conati sunt suffurari Hæretici, vt sic Catholici viderentur; vt Montanus; Rufinus, & alij, de quibus Baron. in ann. 173. vbi Spondan. num. 2. & anno 397. vbi Spondan. num. 5. B

Cognito huius Vrbis primatu, consequens est videre: quare nominetur Romana? de quo multæ adducũtur rationes. Primo, vt ab Hæreticis discriminetur. Secundò, quoniam Ecclesia Romana nunquam à recta semita aberrauit. Tertiò, quoniam hæc repræsit semper omnes hæreses. Quartò, cum prima sedes Romæ à Christo fuerit erecta. Quintò, quoniam vt plurimum Christi Vicarij sedes in ea reperitur. Demum quoniam hæc Romana semper pro Catholica fuerit habita, vt in Concil. Ephæsin. cap. 10. Theodosius ad Acacium Episcopum inquit. *Decet proinde vestram sanctitatem omni diligentia, studio, ac contentione hac à Deo deposcere, vosque probatos Romanæ Religionis Sacerdotes esse manifestè declarare*. & Gregor. Turonẽ. de glor. Martyr. cap. 80. inquit. *Romanos enim vocat homines nostræ Religionis*. Irenæus lib. 3. aduersus hæres. C

A hæref. cap. 3. *Ad hanc Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt, vndique fideles*. Et sanctus Cyprianus epistola 45. *Scimus nos hortatos eos esse, vt Ecclesiæ Catholicæ radicem, & matricem agnoscerent, ac tenerent.* Sanctus Ambrosius orat. de obitu Satyri fratris inquit. *Aduocauit ad se Episcopum; nec vllam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam, percunctatusque ex eo est, vtrum nam Episcopis Catholicis hoc est cum Romana Ecclesia conueniret?* & Diuus Augustinus epist. 62. pag. 3 inquit. *Vnde non mediocris vtique auctoritatis habeat Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem* B *inimicorum, cum se videret & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus & cæteris terris, vnde Euangelium ad ipsam Aphricam venit, per communicatorias litteras esse coniunctum*. Et Hieron. apolog. 3. aduersus Rufinum tom. 1. sic inquit. *Attamen scito Romanam fidem Apostolica voce laudatam, istiusmodi præstigia non recipere; etiam si Angelus aliter annunciet, quam semel prædicatum est; Pauli auctoritate munitam non posse mutari*.

Denique, quod Romanum nomen idem sit, quod Catholicum, & Romana fides eadem quæ Catholica, Baron. anno 45. vbi Spondan. num. 3. & idem Baron. C anno 58. vbi per Spondan. num. 19.

Sed omissis cœteris circa Ecclesiæ Romanæ primatum: curemus nos in hac stabili, & firma Ecclesiæ Romanæ Petra inhærere, & dicamus cum sancto Augustino contra epistolam Manichæi, quam vocant Fundamenti, cap. 4. tom. 6. *Multa sunt, quæ me iustissime tenent in Ecclesiæ Catholicæ gremio: tenet consensio populorum, atque gentium: tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: Tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post resurrectionem Dominus commendauit, vsque ad*

præsentem Episcopatum, successio sacerdotum: Tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit; vt cum omnes hæretici se Catholicos dici velint: quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus Hæreticorum, vel Basilicam suam, vel domum audeat ostendere. A

Vnde Caluinus his detentus angustiis lib. 4. instit. euomit venenum intra pectus retentum; quod quamuis ipse confiteatur, Romam iam fuisse Matrem aliarū omnium Ecclesiarum; ex quo tamen cœpit fuisse Antichristi sedes; deuenit quæ non erat.

Cui nos respondeamus cum D. Hieronym. epist. 55. ad Pamach. & Oceanum tom. 1. his verbis. *Quisquis es assertor nouorum dogmatum, quæso te, vt parcas Romanis auribus: Parcas fidei, quæ Apostoli voce laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris* (diceret hodie Hieronymus 1644. annos) *quod ante nesciuimus? cur profers in medium, quod* Petrus, *&* Paulus *edere noluerunt? vsque ad hunc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit.* B

Et quo ad prodigiosam Antichristi metamorphosen quam somniat Caluinus, addimus hoc eiusdem fuisse assumptum, vt ostenderet ille vbi, quando, quomodo, & in cuius persona Homo iniquitatis, & filius perditionis fuerit reuelatus? Sed cum sit satis superius ostensum veteris Ecclesiæ Catholicæ faciem eamdem semper fuisse, vt in præsenti Ecclesia; & in consequens, quod nec illa sit Antichristi sedes, vel quod semper talis fuerit; eo quia perpetuitas sit de essentia necessaria Ecclesiæ Dei: Quibus addimus absque hæsitatione, quod Romana Ecclesia fixa sit supra Petram; non inquam supra immobile saxum Capitoli, vt est loquutus Poeta, sed supra fidem Petri, & supra verbum æternæ veritatis, quod testatur nobis, vt portæ inferi nempe hæreses. C

A hæreses (sic exponunt Patres) non præualebunt aduersus eam, &c.

De Honore Adorationis, de Osculo Pedum, ac etiam quod super Cathedram deferatur.

B
Cap. LXXXI.

HOnor quem deferunt Catholici Summo Pontifici non remanet, nec consistit in illo, sed vlterius vsque ad Christum Iesum progreditur: non homini absolutè, sed relatiuè ad Deum; non membris, sed capiti; non personæ indiuiduæ, sed dignitati; nec illi temporali, sed spirituali relatæ ad eum ante quem Magdalena, & aliæ Mariæ apud Matth. cap. 28. *Accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum.* Hinc nos videbimus quare vtamur verbo Adoratio-
C nis, quando fit mentio de Creatione Summi Pontificis, seu Papæ? quare osculantur eius Pedes, seu Cruce super eius sandalia? tertio, quare, idem super cathedram eleuetur, & deferatur?

Et quoad primum nominatur Adoratio, vt exprimatur reuerentia, quæ illi exhibetur per humiliationem, genuflexionem, & manuum osculum ab his, qui illum eligunt: quod non inconueniens, nisi Idololatras nominemus Abraham dum adorat filios Heth. Gen. 23. 7. sicuti nec Iacob Idololatra prosternens se ante Esau, Gen. 33. 3. Nec Ioseph idololatra adorans

Patrem, Gen. 48. 12. Nec Balaam idololatra Angelum adorans pronus in terram, Num. cap. 22. & præter similia multa in sacris paginis, nec idololatræ sunt ij, qui coram Regibus flectunt genua, vel ijs, quibus tãquam directis Dñis reddunt homagium: sed & vlterius in proposito S. Athan. to. 1. de virgin. ante fin. inquit. *Si homo iustus ingreditur in domũ tuã, procide ante eum, ac timore, & reuerentia prosterne te ante illum.*

A

Osculũ Pedum.

Ad secundum circa Osculũ Pedum Papæ, seu Crucis supra sandalia; habemus in act. apost. cap. 10. 25. & cap. 16. 29 quod primi Christiani non solum procidentes ponebant substantias suas ante pedes Apostolorum; verum, & personas; ita Cornelius *procidens ad pedes Petri adorauit*. Sicuti & ante Paulum custos carceris: quod cum consueuerit postea fieri erga summos Pontifices Petri successores; ijdem Diuino spirante lumine apposuerunt Crucem supra eorum sandalia, vt denotetur, quod tale osculum pedum non deferatur, Papæ tãquam homini, sed Christo Iesu crucifixo in eius personа, cuius in terris est Vicarius, vt pariter remiserit Ioannes Baptista Pharisæos ad Iesum, Ioan. cap. 1. 26. dicens: *Ego baptizo in aqua medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis: ipse est, qui post me venturus est, &c.* vnde protestantur Summi Pontifices esse se seruos seruorum eius, quem ipsi repræsentant per Crucem.

B

C

Hinc nunquam dubitarunt primates terræ Papam taliter venerari, exequentes quod Isaias vaticinatus fuerat, cap. 60. vers. 14. *Et venient ad te curui filij eorũ, qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi.*

Hinc refert Baronius ex antiquis actis S. Susannę ad annum Christi 204. num. 8. quod Pedrigna *repente ad Caium Papam se contulit, ad pedesque procidens, eosq; ex more exosculata, æque se ad fidem recipi postulauit;*

A id quod iam ante exequutus est.

De Iustino seniore Imperatore, qui Constantinopoli recepit Ioannem Papam, refert S Antoninus hist. par. 2. tit. 12. §. 1. *Iustinus autem humiliauit se, & adorauit pronus in terram sanctum* Ioannem *Papam*.

Et de Pipino Francorum Rege erga Stephanum Papam sic refert Paulus Aemilius in eius vita. Et *Pipinus ad tertium à Carisiano oppido lapidem obuiam progressus, pedes, vt ferunt, exosculatus: coerceri non potuit, quin in equo sedentem prosecutus in Regiam deduceret*. Et idem auctor in vita Caroli Magni inquit. *Præstolabatur Regem Hadrianus cum sacro cœtu præ gradibus*

B *ædis sancti Petri: ille vbi in congressum venit prius Pontificis pedes osculo contigit, quam se illi complectendum daret*.

Pariter de Alexandro Tertio refert Platina in eius vita. *Conuenerat iam Venetias Alexander componendæ pacis* Italiæ *causa: eò & Federicus Imperator accedens in vestibulo sancti Marci Pontificis pedes osculatur*. Et Genebrardus chronolog ad annum 1180. loquens de Federico Imperatore, & Alexand. III. ait. *Ad eius pedes procubuit Federicus* Imperator *petens absolutionem excommunicationis: ferunt Ludouicum Francorum, & Henricum Secundum Angliæ Reges pedites*

C *ei inseruisse stratoris officio; ac leua dextraque frænum æqui ipsius tenentes, eum magna cum pompa deduxisse: cuius rei pudere non debuit; nam & magnus ille Constantinus longe potentior, & sanctior prius id honoris Siluestro Christi Vicario exhibuit*.

Et prædictis inhærendo videmus in lib. decret. Gregor. VII. quod post Innocentium Tertium Reges, & Imperatores omnes scribentes summis Pontificibus: eos salutauere humillimo, & affectuoso pedum osculo, quod non mirum cum apud Ambrosium de dignitate sacerdotali cap. 2. tom. 4. legamus. *Honor igitur, &*

subli-

ſublimitas Epiſcopalis nullis poterit cõparationibus adæquari: ſi Regum fulgori compares: quippe cum videas Regum colla, & principum ſubmitti genibus ſacerdotum, & exoſculatis eorum dexteris, orationibus eorum credunt ſe communiri. & Diuus Chryſoſtomus homilia 59. ad populum inquit. *Ad eos vbi hoſpitare, accede, ſanctos tange pedes, multo namque honeſtius eſt illorum pedes tangere, quam aliorum caput: Dic enim mihi ſi quidam ſtatuarum pedes apprehendunt, quoniam tantum Regiam habent figuram: Tu ipſum habentem in ſe ipſo Chriſtum, non pedibus tenebis, & ſaluus eris? ſancti ſunt pedes licet viles ſint; inquinatorum neque caput venerandum eſt: ſanctorum certe pedes magna potuerunt; quamobrem, & vlciſcuntur cum pedibus puluerem excuſſerint*. B

Plures adducuntur in hoc rationes: primo, dignitatis illius, qui Dei Filium repræſentat: ſecundo, ſucceſſio eiuſdem à Petro, vt in Concilio Florentino ſeſſ. 16. in litteris vnionis circa finem. *Item definimus ſanctam Apoſtolicam* Sedem, *& Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum* Pontificem *Romanum ſucceſſorem eſſe Beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiuſque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem, & Doctorem exiſtere; & ipſi in Beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi vniuerſalem Eccleſiam à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, &c.* C

Tertia ratio erit ſanctitas eiuſdem Papæ, & ſic porrigitur oſculum pedibus eius, ſicuti oſculamur ſacras Imagines, & Crucem, quam etiam ipſe Papa ſuper ſandalia habet impreſſam, vt dixi.

Quarto, hoc etiam proceſſit non ſolum erga Romanorum Imperatores, verum & aduerſus alios exteros Principes, vt refert Io: Stephanus in lib. de oſculo Romani

A mani Pontificis cap. 8. his verbis. *Ante pedes procumbendi, & ad genua etiam accedendi gratia salutandi, vel supplicandi apud exteras nationes, vsus fuit maximus apud Romanos, cum Vrbem Consules habuere; non ita tamen crescente paulatim Imperio cum honorum augumento; & peregrini mores inferri cœperunt: vnde exempla sunt tum de Caio, Caligula, Nerone, Othone, Traiano, Adriano, & Diocletiano, qui alios ad oscula genuum, & pedum admiserunt; præsertim vltimus (vt qui idcirco calceamenta ornaret auro, & argento) Inuidiose, ac falso Cuspinianus Romanum Pontificem calumniatur, tyrannicum sibi pedes osculandi morem in communem vsum Christianorum perduxisse.*

B Nec mirum consueuisse fideles, iam diu Romanos Pontifices venerari: siquidem infœlix ille *Prætextatus* iam Consul designatus, cum Episcopatus amplitudinem Consulatui prætulisset; homo quidem sacrilegus, & Idolorum cultor, solebat, vt ait Hieronym. epist. ad Pamach. *Audens Beato Damaso Papæ dicere: Facite me* Romanæ *Vrbis Episcopum, & ero protinus Christianus*. Ex quibus verbis liquido constat in Vrbe Romani Pontificis dignitatem, etiam Principum virorum oculos pellexisse: cum omnes Reipublicæ Magistratus huic vni Magistratui cederent: vt Cassiod. lib. 10. per varias epistolas docuit.

C A quo autem tempore cœptum fuerit osculari pedes summi Pontificis? præter relata per Anastasium Bibliothecarium in Creatione Leonis Quarti ann. 847. in Lateranensi Palatio, & alia antiquiora diuersimode relata satis nobis sit, referre Concilium Parisiense sedente Sergio Secundo Papa, & Lothario Imperatore in descriptione promotionis dicti Leonis Quarti. *Tunc omnes pergentes cum gaudio, multaque auiditatis lætitia ad Ecclesiam, in qua degebat beatorum quatuor Coronatorum eum coactum, inuitumque exinde abstra-*

bentes cum hymnis, laudibusque præcipuè ad Lateranense Patriarchium perduxerunt: qui morem conseruantes antiquum omnes osculati sunt pedes: Quanta autem in eius Pontificali electione, concordia, vel vnanimitas fuerit, nullus breuiter enarrare hominum potest. A

Nec prædictis repugnat, quod in Apocalypsi Angelus prohibuerit Ioanni adorare se, & admonet vt Deus adoretur. Quoniam D. Augustinus lib. 1 quæst. super Genes. quæst. 61. tom 4 sic respondet: *Talis apparuerat Angelus, vt pro Deo posset adorari*; & idem cōtra Faustum cap. 21. tom. 6. *Hoc sancti, & homines, & Angeli exhiberi sibi nolunt, quod vni Deo deberi norunt.* Et sic etiam intelligitur, quod habetur in act. apostol. cap 14. vers. 11. B

Papa super Sedem defertur.

Ad Tertium, quod Papa eleuetur, & deferatur ab hominibus super Cathedram, seu Sedem: non mirum cum etiam Imperatores, Reges, & Principes terræ fuerint quoque supra sedem, & ipsi ab hominibus delati; sicuti Sacerdotes, Druides, & Vestales, vt de Romanis refert Iuuen. satyr. 10.

Quod si vidisset Prætorem curribus altis
Extantem, & medio sublimi in puluere Circi.

Et Sueton in Claudio cap. 10. *Ab his lecticæ impositus, & quia serui diffugerant, vicissim succollantibus in castra delatus est.* & in præsenti adhuc habemus in Gallia plures Episcopos, & Archiepiscopos in eorum ingressu à quatuor insignioribus Dynastis deferri, nempe Bourgensem, Pictauensem, Turonensem, Angensem, & alios: nec mirum sic Papam, qui caput est catholicorum fidelium, deferri non per Dynastas, sed ab infimis de sua familia; & hoc tantum in solemnioribus diebus, cum ipsemet solemniter celebrat, maxime onustus Pontificalibus ornamentis; nec intus Ecclesiam celebrationis posset sic equitare, nec pedibus incedere intra populi multitudinem; vt ab eodem populo, C

A pulo; quem cum bene dicit posset conspici: accedente etiam graui senecta, in qua ferè Papa ad Pontificatum promouetur.

De huius ritus antiquitate quamuis nobis satis non constet: probabile est tamen cœpisse postquam paganismus defecit in Vrbe Roma, vt refert Luitprandus in consecratione Leonis Papæ lib 6.cap. 11. *Fuisse delatum cum laudibus, & canticis iuxta antiquam consuetudinem*. & de anno 752. Platina in vita Stephani Secundi inquit. *Post hunc vero cleri, & populi consensu in templo sancta Dei Genitricis ad præsepe, Stephanus Secundus Pontifex creatus, humeris omnium in Basilicam*

B *Saluatoris, quæ etiam Constantiniana dicitur, deportatur, atque inde in Patriarchium Lateranense: erat enim vir singularis religionis, prudentiæ, amator Cleri, Ecclesiarum restaurator, Christianæ doctrinæ diligens prædicator, & scriptor, Pater pauperum, pupillorum, & viduarum defensor, &c.*

Iuuat etiam dicere aliquid de Titulis honorum, delatis summo Pontifici, inter quos communior, & antiquior est ille, quo nominatur PAPA. vt refert sanctus Ignatius Martyr epistola ad Marcianum Cassiobolitem. Biblioth. patrum tom. 1. *Verus est sermo, quem audiui Romæ de te apud Beatum Papam Anacletum,* De Titulis

C *cui successit beatitudine dignus Clemens, Petri, & Pauli auditor*: quod verbum Græcæ, & Syriacæ idem est, quod Magnus Pater; & antiquitus hæ duæ litteræ P.P. non aliud denotabant, quam quod Pontifex Romanus esset Pater Patrum, à quo cœteræ Ecclesiæ dignitate pendent.

Dicitur Papa SANCTVS, propter sanctitatem, quæ in eo debet esse, tum propter virtutem, tum propter eminentiam sedis à Christo institutæ, & in qua Petrus sedit: alias male reprehenderetur Sacer textus, vbi nominantur sancti presbyteri, sancta sacra olea,

iii sicut

tum Ecclesiæ durabit quousque Ecclesia consequens A
est, vt cum non sit amplius in Ecclesia visibilis Petrus; sit tamen necessario eiusdem successor, qui est visibilis Papa, & eiusdem Ecclesiæ fundamentum.

Ab exordio Ecclesiæ, vsque in præsens absque interruptione agnita est hæc veritas de successione Petri in Ecclesia vniuersali, quod omnes Patres testantur. Hinc sanctus Athanasius ad Marcum Papam: *Domino sancto Apostolici culminis venerando Marco sanctæ Romanæ, & Apostolicæ Sedis, atque vniuersalis Ecclesiæ Papæ Athanasius, & vniuersi Aegyptiorum Episcopi salutem.* & ibidem ad finem. *Optamus vt à vestra sanctæ Sedis auctoritate, quæ est Mater, & caput omnium* B
Ecclesiarum ea ad correctionem, & recreationem fidelium Orthodoxorum percipere per præsentes legatos mereamur.

Diuus Hieronymus epist. ad Damasum Papam. *Ego cum successore Piscatoris, & discipulo Crucis loquor: Ego nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, idest Cathedræ Petri communione consocior, super illam petram ædificatam Ecclesiam scio: quicumque extra hanc domum Agnum comederit prophanus est; si quis in arca non fuerit regnante diluuio, peribit.*

Diuus Augustinus epist. 166. *Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius, &* C
verè salubriter ab ipso Petro numeramus; cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait; Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non vincent eam. & idem Augustinus epist. 92. ex Concilio Meleuitano ait. *Quia te Dominus gratiæ suæ præcipuæ munere in Sede Apostolica collocauit, talemque nostris temporibus præstitit.* & paulò post: *Magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastoralem diligentiam quæsumus adhibere digneris.*

Basilius epist. 52. ad Athanasium. *Visum est autem mihi*

A *mihi consentaneum, vt scribatur Episcopo Romæ, vt quæ hic geruntur consideret, detque consilium, & quoniam difficile est, vt communi ore, ac synodico decreto illuc mittantur, ipse sua auctoritate in ista causa vsus, viros eligat, &c.*

Chrysostomus epist. 1. ad Innocent. Papam ante finem. *Cum hæc ita se habere didiceris, studium vestrũ, & magnam diligentiam adhibere, quo retundatur hæc, quę in Ecclesia erumpit iniquitas.*

Ac etiam, quod Romanus Pontifex successerit auctoritati, quæ à Christo collata est Petro in Ecclesiam vniuersalem, Baronius in anno 34 vbi Spondanus B num. 59.

Et hæc satis de multis, quæ possent adduci, vt constet Christum non fundasse, ac promouisse solum Ecclesiam pro tempore Apostolorum, quinimo ad omnia futura sæcula. Præterea huic Ecclesiæ non exhibuisse formam Aristocratiæ, sed monarchiæ spiritualis, sicuti in præsenti apparet, &c.

De Romana Ecclesia.

C

Cap. LXXX.

NEgari non potest quin Romana Ecclesia fuerit appellata, & cognita caput Ecclesiarum, Sedes, Mater, & vt inquit sanctus Cyprianus de vnitate Eccles. circa finem. *Quicquid à Matrice discesserit, seorsum viuere, & spirare non potest, & substantiam salutis ammittit*: ac etiam Optatus Meleuitanus contra Parmenion lib. 2. ait *Igitur negare non potes scire te in Vrbe Roma*

Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde Cephas appellatus: in qua vna Cathedra vnitas ab omnibus seruaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent; vt iam schismaticus, & peccator esset qui contra singularem Cathedram alteram collocaret. A

Ac etiam, quod Romana Ecclesia Mater, & radix dicatur omnium Ecclesiarum, Baron. ad annum 45. vbi Spondan. num. 3. Item caput omnium, Baron. anno 342. vbi Spondan. num. 8. Ab eadem diffusum Euangelium in vniuersum Occidentem, Baron. anno 46. vbi Spondan num. 1. Similiter cum ea non communicantes Hæretici iudicandi, Baron. anno 45. vbi Spondan. num. 3. & anno 254. num. 11. & 13. Eiusq; communionem conati sunt suffurari Hæretici, vt sic Catholici viderentur; vt Montanus; Rufinus, & alij, de quibus Baron. in ann. 173. vbi Spondan. num 2. & anno 397. vbi Spondan. num. 5. B

Cognito huius Vrbis primatu, consequens est videre: quare nominetur Romana? de quo multæ adducũtur rationes. Primo, vt ab Hæreticis discriminetur. Secundò, quoniam Ecclesia Romana nunquam à recta semita aberrauit. Tertiò, quoniam hæc repræssit semper omnes hæreses. Quartò, cum prima sedes Romæ à Christo fuerit erecta. Quintò, quoniam vt plurimum Christi Vicarij sedes in ea reperitur. Demum quoniam hæc Romana semper pro Catholica fuerit habita, vt in Concil. Ephæsin. cap. 10. Theodosius ad Acacium Episcopum inquit. *Decet proinde vestram sanctitatem omni diligentia, studio, ac contentione hæc à Deo deposcere; vosque probatos Romanæ Religionis Sacerdotes esse manifestè declarare.* & Gregor. Turonẽ. de glor. Martyr. cap. 80. inquit. *Romanos enim vocat homines nostræ Religionis.* Irenæus lib. 3. aduersus C

hæres.

A hæref. cap. 3. *Ad hanc Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam; hoc est eos, qui sunt, vndique fideles*. Et sanctus Cyprianus epistola 45. *Scimus nos hortatos eos esse, vt Ecclesiæ Catholicæ radicem, & matricem agnoscerent, ac tenerent*. Sanctus Ambrosius orat. de obitu Satyri fratris inquit. *Aduocauit ad se Episcopum; nec vllam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam, percunctatusque ex eo est, vtrum nam Episcopis Catholicis hos est cum Romana Ecclesia conueniret?* & Diuus Augustinus epist. 62. pag. 3 inquit. *Vnde non mediocris vtique auctoritatis babeat Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem*
B *inimicorum, cum se videret & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus & cœteris terris, vnde Euangelium ad ipsam Aphricam venit, per communicatorias litteras esse coniunctum*. Et Hieron. apolog. 3. aduersus Rufinum tom 1. sic inquit. *Attamen scito Romanam fidem Apostolica voce laudatam, istiusmodi præstigia non recipere; etiam si Angelus aliter annunciet, quam semel prædicatum est; Pauli auctoritate munitam non posse mutari*.

Denique, quod Romanum nomen idem sit, quod Catholicum, & Romana fides eadem quæ Catholica, Baron. anno 45. vbi Spondan. num. 3. & idem Baron.
C anno 58. vbi per Spondan. num. 19.

Sed omissis cœteris circa Ecclesiæ Romanæ primatum: curemus nos in hac stabili, & firma Ecclesiæ Romanæ Petra inhærere, & dicamus cum sancto Augustino contra epistolam Manichæi, quam vocant Fundamenti, cap. 4. tom. 6. *Multa sunt, quæ me iustissime tenent in Ecclesiæ Catholicæ gremio: tenet consensio populorum, atque gentium: tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: Tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post resurrectionem Dominus commendauit, vsque ad*

præsentem Episcopatum, successio sacerdotum: Tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit; vt cum omnes hæretici se Catholicos dici velint: quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus Hæreticorum, vel Basilicam suam, vel domum audeat ostendere. A

Vnde Caluinus his detentus angustiis lib. 4. instit. euomit venenum intra pectus retentum; quod quamuis ipse confiteatur, Romam iam fuisse Matrem aliarũ omnium Ecclesiarum; ex quo tamen cæpit fuisse Antichristi sedes; deuenit quæ non erat.

Cui nos respondeamus cum D. Hieronym. epist. 55. ad Pamach. & Oceanum tom. 1. his verbis. *Quisquis es assertor nouorum dogmatum, quæso te, vt parcas Romanis auribus: Parcas fidei, quæ Apostoli voce laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris* (diceret hodie Hieronymus 1644. annos) *quod ante nesciuimus? cur profers in medium, quod* Petrus, *&* Paulus *edere noluerunt? vsque ad hunc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit.* B

Et quo ad prodigiosam Antichristi metamorphosen quam somniat Caluinus, addimus hoc eiusdem fuisse assumptum, vt ostenderet ille vbi, quando, quomodo, & in cuius persona Homo iniquitatis, & filius perditionis fuerit reuelatus? Sed cum sit satis superius ostensum veteris Ecclesiæ Catholicæ faciem eamdem semper fuisse, vt in præsenti Ecclesia; & in consequens, quod nec illa sit Antichristi sedes, vel quod semper talis fuerit; eo quia perpetuitas sit de essentia necessaria Ecclesiæ Dei: Quibus addimus absque hæsitatione, quod Romana Ecclesia fixa sit supra Petram; non inquam supra immobile saxum Capitoli, vt est loquutus Poeta, sed supra fidem Petri, & supra verbum æternæ veritatis, quod testatur nobis, vt portæ inferi nempe C

hæreses.

A hæreses (sic exponunt Patres) non præualebunt aduersus eam, &c.

De Honore Adorationis, de Osculo Pedum, ac etiam quod super Cathedram deferatur.

B

Cap. LXXXI.

HOnor quem deferunt Catholici Summo Pontifici non remanet, nec consistit in illo, sed vlterius vsque ad Christum Iesum progreditur: non homini absolutè, sed relatiuè ad Deum; non membris, sed capiti; non personæ indiuiduæ, sed dignitati; nec isti temporali, sed spirituali relatæ ad eum ante quem Magdalena, & aliæ Mariæ apud Matth. cap. 28. *Accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum.* Hinc nos videbimus quare vtamur verbo Adorationis, quando fit mentio de Creatione Summi Pontificis, seu Papæ? quare osculantur eius Pedes, seu Cruce super eius sandalia? tertio, quare, idem super cathedram eleuetur, & deferatur?

C

Et quoad primum nominatur Adoratio, vt exprimatur reuerentia, quæ illi exhibetur per humiliationem, genuflexionem, & manuum osculum ab his qui illum eligunt: quod non inconueniens, nisi Idololatras nominemus Abraham dum adorat filios Heth. Gen. 23. 7. sicuti nec Iacob Idololatra prosternens se ante Esau, Gen. 33. 3. Nec Ioseph idololatra adorans

hhh 2 Patrem,

Patrem, Gen. 48. 12. Nec Balaam idololatra Angelum adorans pronus in terram, Num. cap. 22. & præter similia multa in sacris paginis, nec idololatræ sunt ij, qui coram Regibus flectunt genua, vel ijs, quibus tãquam directis Dñis reddunt homagium: sed & vlterius in proposito S. Athan. to. 1. de virgin. ante fin. inquit. *Si homo iustus ingreditur in domũ tuã, procide ante eum, ac timore, & reuerentia prosterne te ante illum.* A

Osculũ Pedum.

Ad secundum circa Osculũ Pedum Papæ, seu Crucis supra sandalia; habemus in act. apost. cap. 10. 25. & cap. 16. 29 quod primi Christiani non solum procidentes ponebant substantias suas ante pedes Apostolorum; verum, & personas; ita Cornelius *procidens ad pedes Petri adorauit.* Sicuti & ante Paulum custos carceris: quod cum consueuerit postea fieri erga summos Pontifices Petri successores, ijdem Diuino spirante lumine apposuerunt Crucem supra eorum sandalia, vt denotetur, quod tale osculum pedum non deferatur Papæ tãquam homini, sed Christo Iesu crucifixo in eius persona, cuius in terris est Vicarius, vt pariter remiserit Ioannes Baptista Pharisæos ad Iesum, Ioan. cap. 1. 26. dicens: *Ego baptizo in aqua medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis: ipse est, qui post me venturus est, &c.* vnde protestantur Summi Pontifices esse se seruos seruorum eius, quem ipsi repræsentant per Crucem. B C

Hinc nunquam dubitarunt primates terræ Papam taliter venerari, exequentes quod Isaias vaticinatus fuerat, cap. 60. vers. 14. *Et venient ad te curui filij eorũ, qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi.*

Hinc refert Baronius ex antiquis actis S. Susannæ ad annum Christi 204. num. 8. quod Pedrigna *repente ad Caium Papam se contulit, ad pedesque procidens, eosq; ex more exosculata, æque se ad fidem recipi postulauit;*

A id quod iam ante exequutus est.

De Iustino seniore Imperatore, qui Constantinopoli recepit Ioannem Papam, refert S Antoninus hist. par. 2. tit. 12. §. 1. *Iustinus autem humiliauit se, & adorauit pronus in terram sanctum Ioannem Papam.*

Et de Pipino Francorum Rege erga Stephanum Papam sic refert Paulus Aemilius in eius vita. Et *Pipinus ad tertium à Carisiano oppido lapidem obuiam progressus, pedes, vt ferunt, exosculatus: coerceri non potuit, quin in equo sedentem prosecutus in Regiam deduceret.* Et idem auctor in vita Caroli Magni inquit. *Præstolabatur Regem Hadrianus cum sacro cœtu præ gradibus*
B *ædis sancti Petri: ille vbi in congressum venit prius Pontificis pedes osculo contigit, quam se illi complectendum daret.*

Pariter de Alexandro Tertio refert Platina in eius vita. *Conuenerat iam Venetias Alexander componendæ pacis Italiæ causa: eò & Federicus Imperator accedens in vestibulo sancti Marci Pontificis pedes osculatur.* Et Genebrardus chronolog ad annum 1180. loquens de Federico Imperatore, & Alexand. III. ait. *Ad eius pedes procubuit Federicus Imperator petens absolutionem excommunicationis: ferunt Ludouicum Francorum, & Henricum Secundum Angliæ Reges pedites*
C *ei inseruisse stratoris officio; ac leua dextraque frænum equi ipsius tenentes, eum magna cum pompa deduxisse: cuius rei pudere non debuit; nam & magnus ille Constantinus longe potentior, & sanctior prius id honoris Siluestro Christi Vicario exhibuit.*

Et prædictis inhærendo videmus in lib. decret. Gregor. VII. quod post Innocentium Tertium Reges, & Imperatores omnes scribentes summis Pontificibus: eos salutauere humillimo, & affectuoso pedum osculo, quod non mirum cum apud Ambrosium de dignitate sacerdotali cap. 2. tom. 4. legamus. *Honor igitur, & subli-*

sublimitas Episcopalis nullis poterit cōparationibus adæquari: si Regum fulgori compares: quippe cum videas Regum colla, & principum submitti genibus sacerdotum, & exosculatis eorum dexteris, orationibus eorum credunt se communiri. & Diuus Chrysostomus homilia 59. ad populum inquit. *Ad eos vbi hospitare, accede, sanctos tange pedes, multo namque honestius est illorum pedes tangere, quam aliorum caput: Dic enim mihi si quidam statuarum pedes apprehendunt, quoniam tantum Regiam habent figuram: Tu ipsum habentem in se ipso Christum, non pedibus tenebis, & saluus eris? sancti sunt pedes licet viles sint; inquinatorum neque caput venerandum est: sanctorum certe pedes magna potuerunt; quamobrem, & vlciscuntur cum pedibus puluerem excusserint*. A B

Plures adducuntur in hoc rationes: primo, dignitatis illius, qui Dei Filium repræsentat: secundo, successio eiusdem à Petro, vt in Concilio Florentino sess. 16. in litteris vnionis circa finem. *Item definimus sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem, & Doctorem existere; & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, &c.* C

Tertia ratio erit sanctitas eiusdem Papæ, & sic porrigitur osculum pedibus eius, sicuti osculamur sacras Imagines, & Crucem, quam etiam ipse Papa super sandalia habet impressam, vt dixi.

Quarto, hoc etiam processit non solum erga Romanorum Imperatores, verum & aduersus alios exteros Principes, vt refert Io: Stephanus in lib. de osculo Romani

A mani Pontificis cap.8.his verbis. *Ante pedes procumbendi, & ad genua etiam accedendi gratia salutandi, vel supplicandi apud exteras nationes, vsus fuit maximus apud Romanos, cum Vrbem Consules habuere; non ita tamen crescente paulatim Imperio cum honorum augumento; & peregrini mores inferri cœperunt: vnde exempla sunt tum de Caio, Caligula, Nerone, Othone, Traiano, Adriano, & Diocletiano, qui alios ad oscula genuum, & pedum admiserunt; præsertim vltimus (vt qui idcirco calceamenta ornaret auro, & argento) Inuidiose, ac falso Cuspinianus Romanum Pontificem calumniatur, tyrannicum sibi pedes osculandi morem in communem vsum Christianorum perduxisse.*

B Nec mirum consueuisse fideles, iam diu Romanos Pontifices venerari: siquidem infœlix ille *Prætextatus* iam Consul designatus, cum Episcopatus amplitudinem Consulatui prætulisset; homo quidem sacrilegus, & Idolorum cultor, solebat, vt ait Hieronym. epist. ad Pamach. *Audens Beato Damaso Papæ dicere: Facite me Romanæ Vrbis Episcopum, & ero protinus Christianus.* Ex quibus verbis liquido constat in Vrbe Romani Pontificis dignitatem, etiam Principum virorum oculos pellexisse: cum omnes Reipublicæ Magistratus huic vni Magistratui cederent: vt Cassiod. lib. 10. per varias epistolas docuit.

C A quo autem tempore cœptum fuerit osculari pedes summi Pontificis? præter relata per Anastasium Bibliothecarium in Creatione Leonis Quarti ann. 847. in Lateranensi Palatio, & alia antiquiora diuersimode relata satis nobis sit, referre Concilium Parisiense sedente Sergio Secundo Papa, & Lothario Imperatore in descriptione promotionis dicti Leonis Quarti. *Tunc omnes pergentes cum gaudio, multaque auiditatis lætitia ad Ecclesiam, in qua degebat beatorum quatuor Coronatorum eum coactum, inuitumque exinde abstra-*

entes

bentes cum hymnis, laudibusque præcipuè ad Lateranense Patriarchium perduxerunt: qui morem conseruantes antiquum omnes osculati sunt pedes: Quanta autem in eius Pontificali electione, concordia, vel vnanimitas fuerit, nullus breuiter enarrare hominum potest. A

Nec prædictis repugnat, quod in Apocalypsi Angelus prohibuerit Ioanni adorare se, & admonet vt Deus adoretur. Quoniam D. Augustinus lib. 1 quæst. super Genes. quæst. 61. tom 4 sic respondet: *Talis apparuerat Angelus, vt pro Deo posset adorari*; & idem cōtra Faustum cap. 21. tom. 6. *Hoc sancti, & homines, & Angeli exhiberi sibi nolunt, quod vni Deo deberi norunt.* Et sic etiam intelligitur, quod habetur in act. apostol. cap 14. vers. 11. B

Papa super Sedem defertur.

Ad Tertium, quod Papa eleuetur, & deferatur ab hominibus super Cathedram, seu Sedem: non mirum cum etiam Imperatores, Reges, & Principes terræ fuerint quoque supra sedem, & ipsi ab hominibus delati; sicuti Sacerdotes, Druides, & Vestales, vt de Romanis refert Iuuen. satyr. 10.

Quod si vidisset Prætorem curribus altis
Extantem, & medio sublimi in puluere Circi.

Et Sueton in Claudio cap. 10. *Ab his lecticæ impositus, & quia serui diffugerant, vicissim succollantibus in castra delatus est.* & in præsenti adhuc habemus in Gallia plures Episcopos, & Archiepiscopos in eorum ingressu à quatuor insignioribus Dynastis deferri, nempe Bourgensem, Pictauensem, Turonensem, Angensem, & alios: nec mirum sic Papam, qui caput est catholicorum fidelium, deferri non per Dynastas, sed ab infimis de sua familia; & hoc tantum in solemnioribus diebus, cum ipsemet solemniter celebrat, maximè onustus Pontificalibus ornamentis; nec intus Ecclesiam celebrationis posset sic equitare, nec pedibus incedere intra populi multitudinem; vt ab eodem populo, C

pulo,

A pulo; quem cum bene dicit posset conspici: accedente etiam graui senecta, in qua ferè Papa ad Pontificatum promouetur.

De huius ritus antiquitate quamuis nobis satis non constet: probabile est tamen cœpisse postquam paganismus defecit in Vrbe Roma, vt refert Luitprandus in consecratione Leonis Papæ lib 6. cap. 11. *Fuisse delatum cum laudibus, & canticis iuxta antiquam consuetudinem*. & de anno 752. Platina in vita Stephani Secundi inquit. *Post hunc vero cleri, & populi consensu in templo sanctæ Dei Genitricis ad præsepe, Stephanus Secundus Pontifex creatus, humeris omnium in Basilicam*
B *Saluatoris, quæ etiam Constantiniana dicitur, deportatur, atque inde in Patriarchium Lateranense: erat enim vir singularis religionis, prudentiæ, amator Cleri, Ecclesiarum restaurator, Christianæ doctrinæ diligens pradicator, & scriptor, Pater pauperum, pupillorum, & viduarum defensor, &c.*

Iuuat etiam dicere aliquid de Titulis honorum, delatis summo Pontifici, inter quos communior, & antiquior est ille, quo nominatur PAPA. vt refert sanctus Ignatius Martyr epistola ad Marcianum Casiobolitem. Biblioth. patrum tom. 1. *Verus est sermo, quem audiui Romæ de te apud Beatum Papam Anacletum,* *De Titulis*
C *cui successit beatitudine dignus Clemens, Petri, & Pauli auditor*: quod verbum Græcæ, & Syriacæ idem est, quod Magnus Pater; & antiquitus hæ duæ litteræ P. P. non aliud denotabant, quam quod Pontifex Romanus esset Pater Patrum, à quo cœteræ Ecclesiæ dignitate pendent.

Dicitur Papa SANCTVS, propter sanctitatem, quæ in eo debet esse, tum propter virtutem, tum propter eminentiam sedis à Christo institutæ, & in qua Petrus sedit: alias mal, reprehenderetur Sacer textus, vbi nominantur sancti presbyteri, sancta sacra olea,

sicut & vasa sanctuarii, templa, ac similia: ac etiam A
male reprehenderentur Concilia Oecumenica, quę sic de Papa loquuntur, vt initio Concilii Calcedonensis tom. 2. conciliorum: *Domino, & Beatissimo, & Deo amabili Patri Leoni, &c.*

Nominantur quoq. BEATI, vt ab antiquis, & sanctis Patribus. Hieronym. epist 57. ad Damasum tom. 1. *Ego nullum primum nisi Christum sequens, Beatitudini tuę, idest Cathedræ Petri communione consocior, super illam petram ædificatam Ecclesiam scio.*

Et verè Beatum Papam nominamus, qui cum sit Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, & Romanæ caput visibile; eidem inuisibiliter assistit verum, essentiale, naturale, & supranaturale caput Iesus Christus, filius Dei, Rex Angelorum, & hominum in regimine dictæ Ecclesiæ, cui præsidet ipse Papa, &c. B

De Cardinalibus S. R. E.
Cap. LXXXII.

DVm de prærogatiuis summi Pontificis, seu Papæ agitur, etiam aliquid breuiter de Cardinalibus recensendum, qui sunt de corpore eiusdem, cap. si quis 6. quæst. 1. C

De prima Cardinalium origine supponendum, quod D. Petrus Apostolorum Princeps, ex Antiochia Romā profectus ad extruendam ibi Ecclesiam, virorum habilium numero electo, quibus manus imposuit, creauit ex his presbyteros aliquos, qui vacarent sacramentorū administrationi: alios Diaconos, qui curam haberent pauperum, viduarum, orphanorum, & vt adsisterent

A rent presbyteris tempore sacrificiorum: Et quamuis in principio Ecclesiæ pusillus esset prædictorum numerus; auctis tamen fidelibus sub Cleto, & Euaristo Pontificibus; & illi quoq; creuere; adeo vt Euaristus Pōtifex sextus post Petrum facta prima Ecclesiarum diuisione inter dictos presbyteros, quæ iterum aucta ab Hyginio anno 154. necesse fuerit augere numerum presbyterorum, & Diaconorum etiam plures in vnaquaque parochia immo in quolibet titulo; vnde in antiqua synodo relata lib. 4. regist. S. Greg. cap. 88. legimus tres Cardinales presbyteros S. Balbinæ, duos

B S. Siluestri, & alios duos sanctorum Apostolorum.

Fabianus Papa xx post Petrum anno 240. creuit quoque numerum parochiarum, quas Regiones nominauit, & in qualibet presbyteris, & diaconibus institutis, qui Regionatij fuerunt nominati; & iidem paulò post Cardinales appellati in Concilio Romano sub Siluestro Papa, & Constantino Imperatore; vt in action. prima, cap 6. & 7. tom. 3 & act. 2. can. 11. & post varia ex tempore prædictorum augumenta. Honor. Secundus ann. 1125. statuit septem Episcopos Cardinales, vt Papæ solemniter in Lateranensi Ecclesia celebranti assisterent, quorum tituli iidem sunt, vt in præ-

C sentia nempe primus Hostiensis, cuius munus est Papam consecrare, & deferre pallium. Secundus, Portuen. Tertius, Sanctæ Rufinæ. Quartus, Sabinensis. Quintus, Prænestinus. Sextus, Tusculanus. Septimus, Albanen.

Et quamuis ad euitanda schismata in creatione Nicolai Tertij decreuerit numerus, quod non amplius, quem septem essent tunc viuentes, nempe tres presbyteri, & totidem Diaconis: tandem Paulus Quartus, vsque ad septuaginta Cardinales numerum auxit; ad exemplum septuaginta Seniorum, quos habuit Moyses, vel potius septuaginta Discipulorum Christi Domini.

iij 2 Munus

Munus prædictorum Cardinalium præcipuè est circa spiritualem iurisdictionem in proprijs Ecclesijs, quæ modicum ab Episcopali differt. Secundo, quo ad particularem adsistentiam, quam reddunt Papæ quotidie inseruientes illi à consilijs, quomodo antea euocabantur Episcopi è prouincijs. Tertio, cognoscunt de negocijs sibi à Papa participatis. Quarto, vt ornent palatium primi Ecclesiæ Principis. Quinto, vt durante interregno post obitum Papæ ipsi Ecclesiam administrent. Sexto, vt in grauioribus negocijs Cardinales ipsi expediantur titulo Legatorum à latere. Septimo, vt sine ipsis non terminentur Synodi, Concilia, & Decreta Ecclesiæ. Demum, vt ex eorum gremio ipsi eligant Papam cum alijs multis, de quibus Card. Paleottus, & alij scripsere. A B

Dicuntur Cardinales, quia ipsi sustinent pondus negociorum Ecclesiæ, seu quod ipsi Principes sint inter alias Ecclesiæ dignitates. Et quamuis Card. Baronius ad annum 431. vbi etiam Spondanus num. 13. velint Card. presbyteros S.R.E. iam olim nonnunquam tunc prælatos Episcopis; nihilominus tamen fuit Episcoporum dignitas præcipua vsque ad Pontificatum Clemẽtis Quinti, & Ioannis Vigesimisecundi, seu Innocentij Quarti anno 1243. quando Cardinalibus in Concilio Lugdunensi concessum fuit Galerus Rubeus ex Platina, & alijs; sicuti etiam postea à Paulo Secundo permissum purpureum indumentum. Quinimo etiam probabile tale augumentum huius dignitatis potissimum cœpisse sub Stephano Quarto, quando in Concilio Romano fuit concessum ex eorundem Cardinalium corpore eligendum summum Pontificem, vt ex Baron. an. 769. vbi etiam Spondan in epit. n. 1. licet Torsellinus in suo epit. videatur annuere id actum, seu renouatũ in Rom. Conc. sub Nicolao II. Pont. an. 1055. C

Promoti ad Cardinalatum à principio assumunt titulum

A tulum ab Ecclesiis eisdem traditis, nempe si Ecclesiæ sint Episcopales, Presbyterales, seu simplices Diaconiæ; tales & ipsi nominantur: etenim tales Ecclesiæ Cardinales sic dictæ, quod insigniores essent.

Quod Episcopus Romæ successor sancti Petri debeat ipse, seu qui ab ipso delegatus est præsidere in congressibus Conciliorum.

B

Cap. LXXXIII.

BReuiter ex hoc capite potissimum constat S. R. E. auctoritas, quod vniuersalia Concilia indicere, & confirmare, seu infirmare; eisdemque præsidere sit solius Romani Pontificis.

Et primo in act. apost. cap. 1. vers. 15. exurgit Petrus in C medio discipulorum pro electione in Apostolatu successoris Iudæ, & pariter in act. apost. cap. 15. versic. 7. cum essent congregati Apostoli & seniores circa differentiam de vsu circumcisionis, & cœremoniarum, Petrus primus loquitur in Concilio, eiusdemque sententiam alii secuti sunt.

Et in primo Nicæno Concilio præsiderunt nomine Papæ Siluestri Hosius, Vitus, & Vincentius, vt colligitur ex subscriptionibus eiusdem Concilii tom. primo. *Hosius Episcopus Ciuitatis Corduben. prouinciæ Hispaniæ, Vitus, & Vincentius presbyteri vrbis Romæ pro venerabili*

nerabili viro Papa, & Episcopo nostro sancto Siluestro A
subscripsimus, ita credentes, sicuti supra scriptum est.

Secundum generale Concilium Constantinopoli congregatum vigore litterarum Damasi Papæ: Patres congregati se excusarunt erga illum, quod ipsi Romam non transiissent, vt primum fuerant conuocati; vt ex Concilio Constantinopolitano in epistola Episcoporum omnium, qui Constantinopolim conuenerant ad Damasum.

In Tertio Generali Concilio Ephæsino sanctus Cyrillus Legatus Papæ Cœlestini præsidet, vt in secunda parte concilii Ephæsini act. 1. *Considentibus in sanctissima Ecclesia, quæ appellatur Maria; Religiosissimis,* B
& sanctissimis Episcopis, Cyrillo Alexandriæ, qui & Cœlestini quoque sanctissimi, sacratissimique Romanæ Ecclesiæ Archiepiscopi locum obtinet, & Iuuenali Hierosolymorum, &c.

In Quarto Calcedonensi Concilio Paschasinus, & Lucentius, vna cum Bonifacio Presbytero Romano præsiderunt, & tanquam Pontificii Legati primi subscripserunt, Concilium Calcedonen. act. 1. tom. 2. sic inquit. *Conueniente etiam sancto, & vniuersali concilio secundum sacram præceptionem in Calcedonensi vrbe congregato, idest Paschasino, & Lucentio Reuerendissimis Episcopis, & Bonifacio Religiosissimo Presbytero,* C
tenentibus locum sanctissimi, & Reuerendissimi Archiepiscopi almæ vrbis Leonis.

Addimus prædictis, quod vniuersale Concilium, absque Romani Pontificis auctoritate colligi nefas fuisset. Socrates histor. ecclesiast. lib. 2. cap. 8. Cassiodor. histor. tripart. lib. 4. cap. 9. quod pluribus in locis clarè demonstrat Cardin. Baron. ad annum 325. vbi Spondan. num. 5. & 6. & idem Baron. ann. 341. vbi Spondan. num. 2. in fin. & idem Baron. anno 342. vbi Spondan. num. 8. & idem Baron. anno 449. vbi Spondan. num. 6.

A num. 6. & idem Baron. anno 450. vbi Spondan. num. 51. ac idem Baron. anno 451. vbi Spondan. num. 15.

Nec prædictis concilijs extra vrbem nisi per suos legatos interesse consueuit Papa; vt ex Card. Baron. d. anno 449 vbi Spondan. num. 9.

Nec Occumenico concilio opus est, vbi Romanus Pontifex aliquid definiuit Baron. d. an. 449. vbi Spondan num. 5.

Sicuti nec Imperatorum munus est eadem conuocare absque Romani Pontificis auctoritate; vt ostendit Baron. d. anno 449. num. 5.

Et quamuis impius Caluinus institut. lib 4. cap. 7. B conetur ostendere non fuisse concilia vniuersalia conuocata, nisi per Imperatores, & Episcopos. Tamen respõdetur nõ negari aliquãdo Imperatores conciliũ cõuocasse respectu auctoritatis tẽporalis, vt ea obligatoria redderentur in foro sæculari, ac etiam per officiales, & ministros Imperii mandarentur exequutioni, & ex hoc tolleretur impedimẽtum politicarum legum prohibentium congregationes fieri nisi permittente Imperatore, vt in l. 1. D. de collegiis illicitis: sed non infertur propterea, quod summi Romani Pontifices ea quoque principaliter non conuocarint intuitu spiritualis, & ecclesiasticæ auctoritatis: adeo vt mos fuerit cõ- C cursus spiritualis auctoritatis in summo Pontifice, vna cum auctoritate Imperatorum temporali, videlicet, vt conuocatio conciliorum ecclesiastica obligaret in foro conscientiæ, ac spiritualiter: altera autem politica Imperatorum conuocatio mandaret eadem illa exequutioni ope brachii sæcularis, ac temporaliter, vt latissimè, & eruditè docuit Gallico idiomate Card. Peronus in replicatione responsioni Regis magnæ Britanniæ lib. 1. cap. 42.

Et licet aliqui etiam obiecerint, in primis Oecumenicis conciliis Legatos Papæ sedisse à sinistris alio-

rum

rum Prælatorum; dedimus superius responsum in cap. 3. cum diximus de imagine sancti Petri ad sinistrã sancti Pauli, auctoritate Baronii ad annum 325. vbi Spondan. in epitom. num. 17. & seq. occasione concilii Nicæni, ac etiam idem Baron. ad annum 451. & ibidem Spondan. num. 13. occasione concilii Calcedonensis. A

Quod omni tempore habitus fuerit recursus ad Papam vti caput visibile Ecclesiæ, tum in difficultatibus Fidei, morum correctione, & similibus. B

Cap. LXXXIV.

VEritas temporum filia per historias manifestata hoc nobis patefaciet; & primum de sancto Policarpo discipulo sancti Ioannis Euangel. refert Euseb. C lib. 4. histor. cap. 12. *Cum Anicetus Romanæ Ecclesiæ præerat, Policarpum cum adhuc suppeditabat vita, Romam aduentasse, & cum Aniceto in congressum, colloquiumque de controuersia, quæ fuit de die Paschæ celebrando suscepta; venisse commemorat Irenæus.*

Anno 153. à Christo nato refert Epiphan. hæres. 42. *Venit Romam Marcion, cum mortuus esset Higinius Episcopus Romanus, & cum senibus adhuc superstitibus à discipulis Apostolorum congressus petebat, vt in congrega-*

A *congregationem admitteretur, & nemo id ipsi permittebat.*

Anno 252. refert Cyprian lib. 3. cap. 1. quod Fortunatus, & Fœlix depositi in Aphrica ab eodem Cypriano appellarunt ad Papam, & cœperunt iter Romam versus. Et paulò post Basilides in Hispania degradatus appellauit ad Papam Stephanum, vt legitur etiam ep. 4. lib. 1. d. S. Cypriani.

Anno 351. refert Sozomen. lib. 3. histor. cap. 7. *Athanasius autem fugiens Alexandria Romam aduentauit; eodem tempore etiam Paulus Constantinopolitanus Episcopus, forte illo accessit, & Marcellus quoque*

B *Episcopus Ancyræ, & Asclepas Gazæ Episcopus, &c. Quorum criminationes cum Episcopus Romanus intellexisset, &c. Singulis suam Ecclesiam restituit; scripsitq; ad Episcopos Orientis, eosque incusauit, quod inconsulte de hisce viris iudicassent.*

Anno 400. in circa Ioannes Chrysostomus depositus à Theophilo appellauit ad Papam Innocentium Primum, vt in epist. 1. dicti Chrysost. ad Papam Innocentium.

Eodem sæculo Flauianus Episcopus Constantinopolitanus appellat ad Papam Leonem Romæ Episcopum, vt in actis primi concilij Calcedonen.

C Quarto, seu Quinto sæculo Gregorius Magnus triginta dierum spatio communione sacramentali priuat Ioannem Episcopum Græcum, quia iudicasset Adrianum Episcopum Thebanum, non obstante appellatione ad Sedem Apostolicam, vt in lib. 2. epist. 6. eiusdem Gregorij.

Præterea Maximus Antiochiæ Episcopus confirmatus in Episcopatu per Leonem Papam, vt in concilio Calcedonen. act. 7. tom. 2. concil. ibi. *Sanctus, & Beatissimus Papa, qui Episcopatum sancti, & venerab. Maximi Episcopi Antiochenæ Ecclesiæ confirmauit, iusto sa-*

tis iudicio eius approbauit meritum. A

Idem Leo epist. 57. ad Imperatorem Marcianum confirmat Anatholium in Episcopatu Constantinopolitano, & idem Leo epist. 87. ad Episcopos Aphricæ sic scribit. *Donatum autem Salicienfem ex Nouatiano cum sua (vt comperimus) plebe conuersum: ita Dominico volumus gregi præsidere, vt libellum fidei suæ ad nos meminerit dirigendum, quo & Nouatiani dogmatis damnet errorem, & planissimè confiteatur Catholicam veritatem*.

Et sanctus Gregorius conquæritur lib. 4. epist. 34. cap. 78. *Salonitanæ Ciuitatis Episcopus, me, ac responsali meo nesciente, ordinatus est: & facta res est, quæ sub nullis anterioribus principibus euenit*. B

Et ad ornamentum Archiepiscopale, quod *Pallium* nominatur constat à Romanis Pontificibus concessum, & transmissum *Iuxta antiquum morem*, seu *Antiquæ consuetudinis ordinem*, pluribus Archiepiscopis, Græciæ, Galliæ, Hispaniæ, & aliorum locorum; vt ex Registr. dicti sancti Gregor. lib. 4. epist. 54. cap. 98. & idem lib. 4. epist. 10. cap. 54. & idem lib. 4. epist. 51. c. 9. cum similibus.

Sanctus Cyprianus ad Stephanum Papam lib. 4. epist. 13. *Dirigantur in prouinciam ad plebem Arelatæ consistentem à te litteræ, quibus abstento Marciano, alius in locum eius substituatur*. C

Et Diuus Hieronymus eiusdem sæculi oraculum nobis patefecit, nil per ipsum absque Damaso Papa definiendum circa vsum verbi *Hypostaseon*; vt in epist. 57. ad Damasum tom. 1. ibi. *Quamobrem obtestor Beatitudinem tuam per Crucifixum mundi Saluatorem, per Homoousion Trinitatem, vt mihi epistolis tuis, siue tacendorum, siue dicendorum Hypostaseon detur auctoritas*.

Quibus

A Quibus, & alijs pluribus auctoribus huiusmodi nil aliud responderi valet à male sentientibus Nouatoribus, quod historiæ, sancti auctores, eorumdemque impræssiones mendaces sint, vt nil ipsi, quod displicet credant.

De Græcæ Ecclesię statu.

Cap. LXXXV.

B

SCripsimus de plurimis ritibus, qui iam primitus in catholica Ecclesia præsertim Romana, & Occidentali seruati fuere; subnexui aliqua de primo statu Ecclesiæ, quam Christus fundauit, & Petrus hic Romæ instituit, aliaque complura de Petri primatu, & summi Pontificis auctoritate; Responsiones præterea aduersus eos adduximus, qui catholicam in præsenti Ecclesiam, eiusdemque cultum, & viuendi rationem sugillant.

Non absonum erit forsan addere etiam aliqua de C statu Græcæ, seu Orientalis Ecclesiæ, cui ab eodem Petro primitus Antiochiæ præcipuam dignitatem esse collatam, vt cœterarum sedium maxima tunc diceretur; atque ibidem ipsum Petrum septem annis Episcopum sedisse maiorum traditione, conciliorum auctoritate, & scriptorum testificatione constat, vt refert etiã Card. Baron. in annum 43. vbi Spondanus in epitom. num. 3. Verum cum Petrus Romæ Diuino consilio primum sedere cœpit, quo etiam Antiochia sedem transtulit; factum inde est, vt Romæ primatus tanto celebrior esset Antiochena Ecclesia, quæ mobilis, vel ad

tempus, & quasi per transitũ erecta: Romanã vero in A
Petri successoribus stabiliuit, & firmauit Deus in æternum permansurem: quod nobis patefecere sanctissimi, & eruditissimi viri nempe Basilius, Nazianzenus, Chrysostomus, & alii mille (quos subsequentibus sæculis protulit deinde nobis Græca Ecclesia) qui omnes hanc sanctam Romanam Sedem, tanquam primam coluerunt, & semper venerati sunt; ac præsertim in electione Episcopi Antiocheni post mortem Meletij illius Antistitis, orta controuersia Ecclesiam Orientalem præferendam Occidentali, eo quod Christus in ea natus esset: Gregorius Nazianzenus grauissima sententia contrarium suasit; vt refert Baron. in ann 381. vbi Spondan. num. 7. sicuti consueuit etiam Ecclesia Orientalis B
à Romana, & Occidentali Ecclesia in suis pressuris, & angustiis auxilium petere, & à Romanis Pontificibus ad eam dirigendam mitti soliti Legati, Baron. in anno 371. vbi Spondan. num. 1. & idem Baron. anno 450. vbi Spondanus num. 2. & idem Baron. anno 458. vbi Spondan. num. 2. & idem Baron. anno 512. vbi Spondan. num. 3. & alias sæpe, vt latissimè ostendit Gennadius Constantinopolitanus Patriarcha in defensione Florentinæ synod. cap. 5.

Sicuti etiam, & ipse Iustinianus Græcus Imperator primam sedem agnouit Romani Pontificis cęteris post C
habitis, vt in eiusdem epistola ad Epiphanium Constantinopolitanum Archiepiscopum relata in sancta synodo Trulli iis verbis: *Sed per omnia seruemus statum vnionis sanctissimarum Ecclesiarum, quæ cum sanctissimo Papa, & Patriarcha veteris Romæ transacta sunt.* & paulò post. *Quia omnia ad statum Ecclesiastici iura pertinentia ad illius Beatitudinem, vti ad caput sanctorum Dei sacerdotum deferantur; & quia quoties in his partibus Hæretici exborti sunt, sententia, & iudicio illius veneranda Sedis sunt repressi: licet & nobis di-*

cere

A *cere sic, & concludere, quod omnes qui volunt, & habent ipsum pro capite, sancti sunt, & veri Dei sacerdotes, & serui fideles; qui vero nolunt, neque habent eum pro capite, non sunt Dei sacerdotes.*

Postea tamen in deterius Græci prolapsi, ex mala conscientia putauerunt ab ipso tempore sextæ synodi intermissam omnino fuisse catholicam communionem Græcorum Imperatorum cum Romana Ecclesia: porrò ipse prædictus Iustinianus Imperator; eò quia primum aduersus Romanum Pontificem moliri cœpit, iusto Dei iudicio per suos Duces prodita Armœnia pœnas luit impietatis suæ; & Callinicus Constantinopolitanus Episcopus malorum omnium concinnator, postea ab eodem Augusto oculis orbatus, est in exilium B missus: referunt Theophil. & Cedrenus anno 8. Iustiniani, & Baron. in an. 692. vbi Spondan. num. 5.

Præterea Græci, vt sibi Romanam Ecclesiam subijcerent; postquam Tyrannicæ confirmationi Romani Pontificis tandem renunciassent Imperatores; studuerunt alia via vt in Collegium S. R. E. Clericorum allegerentur Orientales, iidemque opera Exarchorum crearentur Pontifices: hinc tot annis sederunt eiusdem Romanæ Ecclesiæ Antistites ex Oriente prognati: sed factum est tandem miraculum à Deo, vt iidem creati Pontifices Apostolicæ sedis, spiritum pariter hæredi- C tauerint Apostolicum, steterintque aduersus omnes conatus Imperatorum, & Orientalium Episcoporum, vt de Ioanne Septimo, & aliis refert Baron. in ann. 705. vbi Spondan. num. 2.

Successu temporis quoque ipsi Græci obiectiones erroneas, & falsas criminationes etiam in latinam Ecclesiam induxerunt, de quibus in annalib. ecclesiast. per Baron. an. 867. vbi Spondan. nu. 3. itē an. 1053. vbi Spondan. n. 5. ac etiam anno 1054. vbi Spondanus num. 4. & anno 1198. vbi Spondan. num. 6. Fuit etiam

Græ-

Græcorum Imperatorum, & Patriarcharum recentiorum summa in Romanam Ecclesiam, & Latinos omnes inuidia, ex eisdem Annalib Baron. ann. 869. vbi Spondanus num. 12. & seq. & anno 968. vbi Spondanus num. 2. ac etiam anno 1193. vbi Spondanus num. 5. & 6. A

At quãuis Græca Ecclesia à nostra Romana iã seiũcta: in Florentina synodo; nihilominus circa annum Do mini 1439. concordia fuit transacta, & firmata inter Græcos, & Latinos, à qua paulo post impudenter Græci desciuerunt; siquidem post obitum Ioannis Paleologi Imperatoris pij profecto, & catholici, cum successisset in Imperium Constantinus Dagrases (cuius B vicem vehementer doleo) non eadem, qua frater erga Romanam Ecclesiam pietate: opera, & scriptis Marci Ephesini Episcopi omnia iterum perturbata sunt; cũ nec Græci conuentis stare voluerint; non solum renouarunt aliqua antiquorum Hæreticorum dogmata maximè Photij circa processionem Spiritus sancti, de qua Baron. anno 883. vbi Spondan. num. 3. verum, & alia plurima iuniorum Hæreticorum amplexati sunt, nempe de sacrificio tantum in fermentato, non autem in Azimo faciendo: De Purgatorio: De Fruitione Sanctorum: De Petri primatu in Ecclesia Romana: Vt propterea nil ferè inter Græcum Schismaticum, & Hæreticos Latinæ Ecclesiæ hostes interesse videatur. Hinc C factum vt Græci, qui Christi fidem profitentur, sed erroribus infectam grauissimis post obedientiam Romano Pontifici subtractam misera seruitute oppressi infame Mahometis iugum subierint; etenim Nicolaus V. P.M. cum Legatis à dicto Constantino Dragase Imperatore missis ad eum, quibus pertinacissime asserebat omnes gentes decretum, quod dicta synodo sancitum erat, recepisse: cumque omnia conuicia, & probra resciuisset ipse Nicolaus summus Pontifex, quæ à

Græcis

A Græcis quotidie impudentissime iactabantur, litteras dedit plenas timoris, & horroris, vbi execratione prophetizat excidium, & internicionem extremam infelicium Græcorum: O magnam calamitatem anno 1451. hanc conscripsit epistolam Nicolaus, & anno 1453. capta est Constantinopolis; vnde Aræ, & templa prophanata, magna sanguinis effusio sequuta, pollutæ Moniales, Virgines corruptæ, impiorum manibus Principes occisi; sicuti etiam Monachi sacri, & sacerdotes: ac etiam sacra vasa, & sanctæ imagines conculcatæ, & conspurcatæ: præterea Græcorum natio, quæ fuit quondam sapiens, clara, & generosa, prudens, fortis, & quæ omnem terram suo subiecerat Imperio: ac
B etiam, quæ virtutis studio, & sanctitate omnes gentes est supergressa: ieiuniis, vigiliis, & orationibus Deo semper accepta: at in præsentia, proh dolor, omnia interciderunt; & ita propriam patriam deplorat Gennadius Constantinopolitanus Patriarcha in defensione Florentinæ synodi cap.5. sess. 14. & 15. à qua synodo ille reuersus vidit, & expertus est etiam ipse dictas calamitates propter peruersam suorum Ciuium mentem.

Nec multum absimile est, quod nostri temporis Hæretici in maximas calamitates etiam ipsi incidérũt;
C ex quo humana, & diuina iura (quantum in ipsis fuit) funditus peruersa sunt, atque conturbata: Turcæ etenim post impia Lutheri dogmata, totam ferè Pannoniã occuparunt, & apud Anglos, Scotos, Germanos, & apud Gallos quot mala iis populis contigerunt postquam Vgonotti se à Romana Ecclesia seiunxerunt; omnibus est cognitum.

Quamuis non sit propositum meum velle singulos prædictos Græcorum errores discutere, & confutare; nec minus lectorum tedio magis protrahere hoc meũ opus: solum vt minus eruditis satisfaciam vnumquod-

que prædictorum dogmatum, quam breuissimè paucorum doctorum auctoritate conabor firmare; referens A
Lectorem ad ea, quæ sanctissimè decreuit prædicta sacra Florentina synodus, ac etiam, quæ eruditissimæ scripserunt Eminentissimi Cardinales Bellarminius, Peronus, & alij, necnon etiam prædictus Gennadius in defensione dictæ synodi Florentinæ.

Hoc tamen solum in confirmationem prædictæ synodi Florentinæ non reticebo prout in actis eiusdem habetur, quod dum Florentiæ illa ageretur in vltima sessione subita morte defunctus est Patriarcha Constantinopolitanus; quærentibus Græcis, & Latinis causam tam subitæ mortis, dixerunt famuli, ipsum dum scriberet post cœnam tremore, & languore affectum, B
statim occubuisse; litteræ autem sequentia continebant.

Ioseph, miseratione Diuina Constantinopolis, & nouæ Romæ Archiepiscopus, & Oecumenicus Patriarcha: *quoniam ad extremum vitæ meæ perueni; idcircò pro meo munere Dilectis filijs benignitate Dei meam sententiam ijs litteris palam facio: Nam quæ Domini Nostri Iesu Christi Catholica, & Apostolica Ecclesia* Romæ *veteris sentiat, & celebret: omnia me quoque sentire, credereque profiteor, ac ipsis plurimum acquiesco:*

Beatissimum, ac Patrum Patrem, ac summum Pontificem, Romaque veteris C
Papam, Domini nostri Iesu Christi Vicarium esse concedere, atque animarum Purgatorium esse non inficior.

Datum Florentiæ, die 8. mensis Iunij anno 1439.

& hæc satis.

Spiritum

A

Spiritum ſanctum ex Patre, Filioque procedere: non ex Patre tantum.

Cap. LXXXVI.

B QVatenus autem Spiritus ſanctus ex Patre, & Filio procedat, non ex Patre tantum (vt Græci ſupponunt) hoc nobis Chriſtus oſtendit, qui illuminat oẽs homines: etenim apud Io. cap. 16. ad diſcipulos ſuos ait. *Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcumque audiet loquetur; & quæ ventura ſunt annunciabit vobis, ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.*

Hinc nos primo inferamus: Quod Spiritus ſanctus audiuit, audiet, & audit à quo procedit, ſed Spiritus audit à Filio, vt etiam Filius à Patre ſapientiam, & reliqua: ergo Spiritus ſanctus etiam procedit à Filio.

C Prætetea cum Chriſtus dixerit ſupra: *Quia de meo accipiet:* nil aliud oſtendit nobis, niſi quod etiam ab eo procedit; non enim poſſumus aliter intelligere, quia à quo Spiritus accipit, ab eo etiam eſſe habet; à quo habet eſſe, ab eo etiam procedit: accipit autem à Filio, & hàbet eſſe ab eo, vt diximus; ergo & ab eo procedit, vt declarat S. Baſilius.

Vlterius quæcumque habet Pater, ea & Filium habere ipſe teſtatur, cum dicit Ioan. 17 *Pater omnia tua mea ſunt, & mea tua:* vnde Damaſcen. Omnia quæ-

cumque habet Pater in generando tradidit Filio, præterquam esse Patrem: habet autem Pater productionem Spiritus, id ergo habet & Filius: & ex hoc apertè ostenditur, quia non solum à Patre est Spiritus, sed & à Filio: quia non sunt separati essenaia Pater, & Filius. A

Magnus Chrysost. homil. de Incarnatione Domini, inquit. *Venit Christus ad nos, dedit nobis descendentem ex eo spiritum, & corpus nostrum suscepit.* Aduerte verbum illud, *ex eo*, aliud non significare, quam quod, qui ex eo procedit.

Gregorius Nissenus homil. 4. in expositione super Pater noster, inquit. *Vnigenitus Filius ex Patre à sacra scriptura nominatur, & huc vsque Verbum suam constituit proprietatem: sanctus autem Spiritus, & ex Patre dicitur, & ex Filio præterea esse ostenditur, ad Rom. 8. si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* vnde nota verba illa, ex Filio esse ostenditur. B

Magnus Basilius in tertio aduersus Eunomium, inquit. *Quæ necessitas vrget, si auctoritate, & ordine Tertius est Spiritus, eum natura etiam tertium esse? quod auctoritate quidem secundus à Filio sit, & ab eo habeat esse, & ab eo accipiat, & annuntiet nobis; & in summa ab eis dependeat causa, religionis ratio tradit.* Nota verba illa: *Ab eo* (scilicet Filio) accipiat, & ab eo habeat esse: ergo non ex solo Patre. C

Cyrillus Alexandrinus in epistola ad Nestorium, quæ incipit: Cum Saluator noster, inquit *Et si Spiritus in hypostasi est propria, intelligitur quoque per se, quatenus Spiritus est non Filius; non tamen ab eo alienum est: nam Spiritus veritatis nominatur, & Christus est veritas, & ab eo profluit, quemadmodum vtique a Deo, & Patre*: audis quod à Christo profluit ergo ab eodem procedit.

Metaphrastes in Areopagitæ sermonem: *Et in Cœ-*

lum

A *lum Christus meus effertur, ac in patriam reuertitur sedem, & procedentem ab eo Spiritum discipulis suis mittit ad infidelium gentium conuersionem.* Nota verbum, procedentem ab eo Spiritum, idest, qui ab eo procedit.

Quod in Azimo apud Latinos, & Fermentato apud Græcos orthodoxæ, & vere Christi Dei corpus conficiatur.

B

Cap. LXXXVII.

DEcreuit sacrosancta Florentina synodus. *In Azimo, siue Fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici: sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere: vnumquemque scilicet iuxta sua Ecclesiæ, siue Occidentalis, siue Orientalis consuetudinem.*

C Non legitur in sacro textu, nec apud Catholicos scriptores in fermentato necessario sacrificari debere, vt volunt Græci, sed tantum in pane, & vino sacrificium confici debere omnes aiunt: Euangelistæ enim dicunt: *Quotiescumque comederitis panem hunc, & biberitis calicem hunc.* B. Paulus 1. Corinth. 11. ait. *Dominus Iesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem.* & D. Iacobus primus Hierosolymorum Episcopus in sua liturgia. *Magnus Pontifex, & Magister noster*

Iesus Christus Deus nocte illa, in qua ad passionem adductus est, accepit panem. & D. Basilius in Liturgia, inquit. *Cum panem in sanctas, & immaculatas manus suscepisset.* & D. Chrysost. inquit. *Sumpto pane;* & vno ore omnes sacræ classis Doctores sic asserunt: vnde pater eos Azimum non repudiare, cum Ecclesia nullum discrimen intercedere arbitretur inter fermentum, & azimum; dummodo ex tritico confectus sit panis secūdum verbum Domini, dum se frumento similem facit, Ioann. 12. *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si verò mortuum fuerit, multum fructum afferet:* Sic & Christus moriens omnes ab inferno liberauit. Et Vitis fructus eiusdem verbis ostenditur, Marc. 14. dum ait. *Ego sum Vitis vera; iam non bibam ex genimine vitis huius;* resurrectionem suam significans: vnde ostenditur non posse nos sacerdotes vti neq; hordeo, neq; auena, vel alio semine, quemadmodum neque vino ex alia re conflato, sicera, melle, vel lacte, sed ex vite secundum verba Domini. A B

Dubium exoritur: fuerit ne Azimum, vel Fermentatum, quod Dominus fecit in vltima sua Cœna cum tradidit hoc mysterium? & sicut à nemine sanctorum Doctorum deprehenditur apertè de Fermentato, vt Græci supponunt; ita fuisse in Azimo nos ex Doctoribus clarum faciemus, Matth. cap. 26. inquit. *Prima autem die Azimorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes; vbi vis paremus tibi comedere Pascha:* & paulò post. *Et fecerunt discipuli sicuti constituit illis Iesus, & parauerunt Pascha.* Luc. verò c. 22. ait. *Appropinquabat autem dies Azimorum, quæ dicitur Pascha.* & post pauca: *Venit autē dies Azimorū, in quo oportebat immolari Pascha, misit Petrum, & Ioannem, dicens; Euntes parate nobis Pascha, vt commendamus, & cum discessisset parauerunt Pascha.* C

Considera; quod Vespere illo oportebat eos comedere

A dere Pascha, vt Euangel stæ dicunt. *Die prima Azimorum*. Qualis nam est hæc prima dies Azimorum, quam tres Euangelistæ concorditer prædicant? hoc nobis declarat, D. Chrysost. homil. 81. in Matth. *Primam Azimorum diem esse eam, quæ præcedit Azima; nam à Vespere semper numerare Iudæi consueuerunt; & huius mentionem facit, in qua Vespere Pascha immolari oportebat*. Hoc idem Baron. in ann. 34. can. 34. vbi Spondanus num. 17.

2 Quæritur modo quale nam Pascha quærebant discipuli parare: Legale, & consu tum illis, an nouum aliud? Nam cum Iudæi essent; idem Pascha, quod transitum

B maris rubri significat, celebrabant: Pascha enim transitus exponitur; ideo quod de more significare debebant, id parare quærebant: siquidem scriptura de Christo testatur, Ipsum auctorem fuisse seruandi, & adimplendi legem, Matth. 5. *Ego non veni soluere legem, sed adimplere*. Et hoc quam verum sit D. Chrysost. homil. 81. in Matth. inquit. *In omnibus vsque ad extremum diem ostendens, legi se non esse contrarium, ne autem legi contrarius esset legē peragebat*. Exacte igitur ex eo ostensū est, quod legale Pascha pararunt, vt alter Euangelistarum testatur. *Erat autem Pascha, & Azima*.

3 Pręterea Saluator noster tēpore legis peregit, neq ante

C peregit, neq; postea, sed suo tempore, & hora, vt iussum erat: huius testis est D. Luc. cum dicit. *Et cum facta esset hora, discubuit cum duodecim*. Nec prædicta hora in alio erat die, quam in eo, de quo dicit. *Venit autem dies Azimorum, in quo immolabant Pascha*.

Obiiciunt in hoc male sentientes Græci, Non id Legale fuisse Pascha, in quo debebant omnia esse assa igni, & azima; atque in eo sunt Ius, Panis, Catini, Vinum; ergo non illud erat. Respondetur Græcos vnum, & idem supponere Pascha, & Cœnam, quæ sunt satis diuersa; In Paschate enim oportebat esse cuncta assa igne

igne vt dictum est, quod Pascha stantes comedebant, A
sicuti Christus fecit ante cœnā; postea in cœna Christus discubuit, & comedit ius, & alia quæcumque libuit, (vt nos diximus latè supra de triplici Christi cœna:) Quod autem Legale Pascha tunc peregerit Christus id testatur Damascenus cap. 24 theolog. his verbis. *In cœnaculo igitur sancta, & gloriosa Syon antiquum Pascha cum comedisset, & vetus testamentum omne compleuisset, Discipulorum pedes lauit.*

Quomodo autem Romana Ecclesia offerat Panes azimos, Græci autem Fermentatos? quodque indubitate vtroque modo conficitur corpus Domini; idque iam diu vsus obtinuit in Ecclesijs apud Occidentales, B
& Orientales. Respondemus enim ex Gennadio Patriarcha Constantinopolitano in defensione Florentinæ synodi de sacrificio in Azimo sect. octaua. Romanam, & Occidentalem Ecclesiam Azimo vsam esse ait propter sinceritatem, & puritatem carnis Domini, quia immunis, & expers est omnis vitii. Græcam, & Orientalē fermentato propter Diuinitatis, & Humanitatis vnionem in ipsius hypostasi: Nam vt Azimum purissimum, quia sine fermento conficitur, sic & purissimum Domini corpus in Azimi sacrificio conficitur; at per Fermentatum sic, & Domini Corpus C
humanæ Carnis conspersione in vnam Diuinitatis, & Humanitatis personam per fermentum indicatur. Itaque per fermentum, & Azimum Domini corpus conficitur; & apud credentes salutaris est communio.

De

A

De Purgatorio.

Cap. LXXXVIII.

PVrgatorij denominatio est verbum generale, significans omne quod inseruit purificationi, & expiationi peccatorum nostrorum; & hoc primum, & originariè conuenit sanguini Iesu Christi Agni immaculati: vt apud Hæbr.cap.1.vers.3. *Purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram Maiestatis in excelsis*: secundo attribuitur bonis operibus, quæ inhærent meritis filij Dei vt de eleęmosinis: dicitur Lucas 11.versic.41. *Date eleemosinam, & ecce omnia munda sunt vobis*. Tertio significat flagella, quibus vtitur, Deus erga nos in hoc mundo, vt etiam aduersitates, quas sufferunt sancti: etenim ista etiam Purgatoria dicuntur. Sapient. cap. 3. versic. 6. *Tanquam aurum in fornace probauit illos*.

B

In nostro themate Purgatoriũ denotat locum subterraneum supra Damnatorum infernum, vbi Animæ, quæ Diuinæ Iustitiæ non satisfecerunt in hoc mundo pro peccatis, igni temporalis miris, sed veris modis purgantur, de quo sanctus Augustinus lib. 2. in Genes. cap. 30. *Qui forte agrum non coluerit, & spinis eum opprimi permiserit, habet in hac vita maledictionem terræ suæ in omnibus operibus suis; & post hanc vitam habebit, vel ignem purgationis, vel pœnam æternam*. Christus Dominus apud sanctum Lucam cap. 12. versic. 58. appellat Purgatorium Carcerem, de quo quis non exibit donec etiam nouissimum minutum reddat. & Propheta Zacharias cap. 9. vers. 11. appellat Lacum

C

sine

sine aqua, ibi. *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non erat aqua.* A
Vnde in ea verba psalmi. *Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.* Origen. homil. 25. in Numer. cap. 31. inquit. *Vides quomodo purificatione indiget omnis, qui exierit de prælio vitæ huius.* Et D. Ambros. in psalm. 36. & idem serm. 3. in psalmo 118. *Igne purgabuntur filÿ Leui, Igne Ezechiel, Igne Daniel; sed hi, & si per ignem examinabuntur; dicent tamen transiuimus per ignem, & aquam: Alÿ in igne remanebūt; illis vero rorabit ignis vt Hæbreis pueris, &c.*

Aduertendum tamen, quod efficacia Baptismi, & Purgatorii, quo ad culpam, & pœnam; pendeat à sanguine, & satisfactione Christi: quæ satisfactio mediante fide, & charitate nobis applicatur; Nec Christi passio prodest peccatori ad pœnarū remissionem, nisi cōdignam pœnitentiam, & ex parte sua faciat, & aliquam satisfactionem; hinc Apost. ad Roman. 6. versic. 8. *Si mortui sumus cum Christo: credimus, quia simul viuemus cum Christo.* Et sic etiam intelligitur locus ille Apostoli; *Adimplentes quæ desunt passioni Christi:* Quasi quod nisi nos per pœnitentiam, & bona opera cooperemus satisfaciendo Diuinæ Iustitiæ, inanis erit nobis Christi passio. B

Et quamuis remiserit Deus culpam peccati; non propterea est abolita pœna eiusdem, pro qua etiam nobis remanet satisfaciendum. Hoc primum nobis ostenditur ex Sapientia Salomonis cap 10. in princip. ibi. *Hæc illum, qui primus formatus est a Deo, & Pater orbis terrarum, &c. eduxit a delicto suo.* Et nihilominus Deus eidem primo parenti dixit Genes 3. Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ: spinas, & tribulos germinabit tibi, &c. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es; sicuti etiam ex eodem C

A ex eodem peccato primi parentis habemus nos intellectum ignorantia obtenebratum, voluntatem à vero, & bono auersam; infirmitates, bella, fames, & alia innumera mala peccati pœnam. Ac etiam idem Baptismus quo omnis culpa deletur, non impedit effectus funestæ prædictæ sententiæ: ita verum est, vt sit *Stipendium peccati mors*. Rom. 6. Præterea Deus precibus Moysis parcit populo idololatræ; sed nihilominus dicit Deus Exod. 32. vers. 34. *In die vltionis visitabo hoc peccatum eorum*, vt condignũ tam execrando peccato. Tertiò, Moyses dilectus Deo, cuique Deus facie ad faciem loquebatur; nihilominus propter pecca-

B tum commissum ad aquas contradictionis, ex hoc dixit Deus ad Moysen, & Aaron in Nu. 20. vers. 12. *Non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis*. Quarto, postquam Dauid recognouit peccatum suum, dixit ad eum Nathan 2. Regum cap. 2. *Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris: verumtamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc; Filius, qui natus est tibi, morte morietur*: præter alia mala, quæ aduenere domui Dauid etiam post remissum peccatum: vt propterea in Ecclesiastico habeatur cap. 5. vers. 5. *De propitiato peccato, noli esse sine metu*.

C Ex his infertur, quod si contingat hominem mori ante debitam satisfactionem pro commisso peccato; tunc est locus pœnarum, Purgatorium nuncupatus, ad quem Iesu Christi satisfactiones applicantur, dummodo is decesserit in gratia: Et præter alia plurima loca sacræ scripturæ, quæ adducuntur, habetur 1. Corinthior. 3. vers. 13. *Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit*: cũ de Purgatorio id intelligatur ab Origene homil. 6. in Exod. & ab Ambros. cap. 3. epistolæ ad Corinth. & ab Augustino in psalmo 37. Adducitur Propheta Micheas cap. 7. vers. 8. & 9. ibi. *Ne læteris ini-*

mica mea super me, quia cecidi: consurgam cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est. Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei, donec causam meam iudicet, & faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo iustitiam eius; quem textum in hoc themate citauit Diuus Hieronymus in fine Visionum Isaiæ, ac etiam suo tempore inquit, esse illum textum in omnium ore. Additur etiam epistola 1. Corinth. cap. 15. versic. 29. ibi. *Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt?* quæ verba non aliter de baptismo sacramentali (qui ab alio non à semetipso confertur) sed referuntur ad baptismum pœnitentiæ, & afflictionis, de quo Christus loquebatur, Matth. 10. Potestis bibere Calicem, quem ego bibo, aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari: & apud Lucam cap. 12. vers. 50. Baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, vsque dum perficiatur. Est igitur sensus Apostoli in prædicta epistola ad Corinth. Quare igitur ieiunant, orant, & plorant homines? quare eleemosinas faciunt, & offerunt sacrificia Deo pro mortuis, nisi sit Resurrectio?

Talis fuit afflictio Iudæ Machabæi lib. 2. cap. 12. versic. 43. [& facta collatione, duodecim milia dracmas argenti, misit Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, benè, & religiosè de resurrectione cogitans (nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret; superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis) &c. Sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.] Quæ verba cum sint clara, non aliud obiicitur ad ea, quam negando auctoritatem, ad quam nos obligat Ecclesia: sicut etiam Concilium tertium Carthaginen. cap. 47. circa tertium sæculum, inter canonicas scripturas approbat libros Machabæorum; & sanctus Augustinus, lib. 1. de cura pro mortuis gerenda cap. primo inquit.

In

A *In Machabaeorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium, sed & si nusquam in scripturis veteribus omnino legeretur, non parua tamen est vniuersa Ecclesiae, quae in hac consuetudine claret auctoritas, vbi in precibus sacerdotis, quae Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commemoratio mortuorum*: Et de eorumdem librorum auctoritate testatur idem Augustinus lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 36.

Ad hoc idem tendebant ieiunia antiquae legis, post quam quis decesserat, refert ven. Beda in suis expositionibus allegoricis in Samuelē lib. 4. c. 10. vers. 12. & c. 3. ver. 35. Dauid ieiunat post mortē Saulis, & Ionatae,
B lib. 2. Reg. cap. 1. vers 11. & cap. 3. fleuit, & ieiunauit Dauid mortuo Abner: actiones, quae ad pietatem & religionem, potius quam ad dolorem debent referri: sicuti etiam Salomon post obitum Regis Patris sui dixit; 3. Regum, cap. 2. vers. 33. *Dauid autem, & semini eius, & domui, & throno illius sit Pax vsque in aeternum à Domino.*

Liturgia Hierosolymitana, quae Diuo Iacobo Apostolo attribuitur: Liturgia Romae sancto Petro: Liturgia Alexandriae attributa sancto Marco: Aethiopica sancto Matthaeo: Mediolani sancto Ambrosio: Cappadociae, & Syriae sancto Basilio: Constantinopoli sancto
C Andreae, & sancto Chrysostomo: Demum omnes Liturgiae Graecae, & Armenae nulla excepta faciunt mentionem, & habent collectas etiam pro Defunctis; vt in Missis, quas nos hodie celebramus.

Preces igitur offeruntur, & pia opera exhibentur, pro animabus eorum, qui in vera poenitentia reperti fuerint; dum anima separatur à corpore, nondum plenè facta de his satisfactione: ex plurimis Concilijs per vniuersum orbem, & adducam solum decretum in Florentina synodo contra Graecorum proteruiam his verbis. *Si vero poenitentes in Dei charitate decesserint*

rint antequam dignis pœnitentiæ fructibus, commissis satisfecerint, & omissis; eorum animas pœnis Purgatorijs purgari; & vt à pœnis huiusmodi releuentur, prodesse his virorum fidelium suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, & eleemosinas, & alias pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri consueuerunt, secundum Ecclesiæ instituta. Quam doctrinam ex traditione Apostolica, & miraculis confirmatam tradit Baron. in annum 34. vbi Spondan. in epitome num. 93. & nos Patrum aliquorum tantum testimonijs contestabimur. A

Sanctus Damascenus in orat. de his, qui in fide Orthodoxa dormierunt, inquit. *Quod Saluatoris Discipuli, & Diuini Apostoli, &c. In tremendis, intemeratis, & viuificantibus mysterijs, commemorationem fieri de his, qui fideles obdormiere, sanxerunt;* quod etiam firmiter, & absque vlla controuersia tenet à finibus, vsque ad fines Christi Dei Apostolica, & catholica Ecclesia, ab eo tempore in præsens, & vsque in finem mundi, &c. B

Areopagita etiam ipse in Mystica de mortuis consideratione ait. *Cum Diuinam Bonitatem precamur peccata defuncto condonari petimus, quæ ob humanam imbecillitatem admissa sunt: in regione viuentium eum collocari in sinu Abraham, Isaac, & Iacob, in quo loco abest mæror, tristitia, & gemitus, &c.* C

Chrysostomus in sermone de mortuis, inquit. *Iterum excogitemus, quomodo mortuis prosimus, præstemus his auxilium, quod valemus, eleemosinas dico, & oblationes, quæ quidem res ipsis vtilitatem, magnum lucrum, & commodum affert, &c.*

Sanctus Gregorius Nissenus inquit. *Nihil inconsulto, neque absque emolumento à Christi præconibus, & discipulis traditum est; sed res plena vtilitatis est, Deoque accepta commemoratio, videlicet, quæ habetur in*

Diuino,

A *Diuino, & admirabili sacrificio pro his, qui in fide obdormierunt.* Obmutescant itaque prauæ schismaticorum, & hæreticorum synagogæ, quæ omitti debere commemorationes pro defunctis prædicant.

Obiiciunt tamen prædictis aduersarij, quod Homini sufficiat in extremo peregrinationis suæ die pœnitentia cum lacrymis, & feruens confessio ad salutem, & ad cœleste regnum obtinendum; præponentes exēpla huiusmodi Meretricum, & Latronum: Quibus respondemus effusas prædictorum lacrymas eos saluasse, & a sempiterna vendicasse damnatione, quam procul-dubio subijssent nisi pœnitentiam, & lacrymas ostendissent; sed cœleste Regnum nunquam impetrassent,
B nisi purgatorius ignis eos dignos effecisset, quo affligitur, & maceratur anima, vt apud Malach. cap. 3. *Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum purgabit, & mundabit filios:* sed tempus abbreuiant, & à cruciatu liberant preces, oblationes, & orationes, vt supra dictum est: at æternus ille ignis neminem mundat, neque lauat.

Ex quibus liquido constat animas post mortem magnum capere emolumentum ex Ecclesiæ militantis, & triumphantis precibus, maximè vero ex sacrificio, &c.

C Aduertendum tamen, quod sicuti pro his, qui in Paradiso cum Christo delitiis ineffabilium bonorum fruuntur non sunt sacrificia, nec alia pia opera necessaria; cum illi in hoc mundo pro illorū peccatis satisfecerint; ita nec pro animabus, quæ hinc sine fructu pœnitentiæ decesserunt, nulla post mortem vtilitas accedit, vt in psalmo 6. *In inferno quis confitebitur tibi?* vt propterea S. Aug. in Enchirid. ad Laurentium, c. 109. inquit. [Neq; negandum est defunctorū animas pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificium media-

mediatoris offertur, vel eleemosinæ in Ecclesia fiunt: A
sed eis hæc prosunt, qui cum viuerent, vt hæc sibi po-
stea prodesse possent, meruerunt: est enim quidam vi-
uendi modus, nec tam bonus, vt non requirat ista post
mortem, nec tam malus, vt ei non prosint ista post mor-
tem. *]* &c. & idem Augustinus infra eiusdem Ench ri-
dii cap. 110. ait. *Cum ergo sacrificia, siue altaris, siue
quarumcumque eleemosynarum pro baptizatis defunctis
omnibus offeruntur; pro valde bonis gratiarum actiones
sunt: pro non valde malis propitiationes sunt: pro valde
malis, & si nulla sunt adiumenta mortuorum, qualesc-
cumque viuorum consolationes sunt.*

B

De Fruitione Sanctorum.

Cap. LXXXIX.

SVpponunt Græci non ante communem resurrectio-
nem sanctos præmia recipere; nec impios pœnas,
quas merentur luere, sed in aliquo loco eas requiesce- C
re vsque ad extremum iudicij vniuersalis diem. Vt igi-
tur liquido cognoscamus iustorum animas esse in Dei
gloria. Deum in facie videre, eiusque visione lætari, vt
etiam impios iam æternis pœnis demandatos; Hoc
nobis attestantur omnes Patres Græci, & Latini, ex
quibus Chrysostom. in sermone: Quod valde prosunt
mortuis sacrificia pro ijs oblata inquit. *Oblectamur in
commemoratione iustorum, non solum viuentium, verum
etiam mortuorum.* & paulò post. *Hi, & qui eo demigra-
runt iusti videlicet, beati, qui ad Christum profecti
sunt: iusti autem, siue hic, siue ibi apud Regem sunt,*

ibique

A *ibique magis prope sunt, non per speculum, non per fidem, sed facie ad faciem.*

Metaphrastes in sancti Ioannicii vita in fine orationis dicit. [Diuus Ioannicius, spiritu quidem ad eum, quem diligebat demigrat, Angelorum choris comitatus, corpore vero vrna clauditur: quæ sunt igitur ea, quæ post obitum huius admirabilis Ioannicij contigerunt: fractorum consolidationes membrorum, quidam à prauis Dæmonibus liberati sunt, cum ad eius tantum monumentum accessissent: & quo pacto post obitum poterat Ioannicius hac gloria spoliari, cuius discessum columna ignis apud montem Olimpium significauit? B quem Angeli præcedebant, Paradisi ianuas aperiētes, & in cœlestem Beatitudinem deducentes, vt purificatus in conspectu Domini perueniret, & cum Angelorum ordinibus versaretur] &c.

Gregorius Magnus lib. 4. dialog. cap. 25. inquit. [Nam sunt quorumdam iustorum animæ, quæ à cœlesti Regno quibusdam adhuc mansionibus differunt, in quo dilationis damno nihil aliud innuitur, nisi quod de perfecta iustitia aliquid minus habuerunt? & tamen luce clarius constat, quia perfectorum animæ mox vt huius carnis claustra exeunt in cœlestis regni sedibus recipiuntur; quod & Paulus testatur: *Cupio dissolui,* C *& esse cum Christo.*]

Et alijs omissis decreuit nobis sancta Florentina synodus in hunc modum. [Illorum etiam animas, quæ post Baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illos etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel exutæ corporibus sunt purgatæ, in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum Trinum, & Vnum, sicuti est; pro meritorum tamen diuersitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, quæ in actuali mortali peccato, vel

vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen dispartibus puniendos.] A

Prædictis obiiciunt Græci: si animæ iustorum ante resurrectionem æternam consequuntur fœlicitatem, superuacanea est resurrectio, & iudicium, & super throno tum assessus, & iudicij constitutio? quid tum recipient, si nunc receperunt? quibus sic respondet sanctus Gregorius Magnus dial. lib. 4. cap. 25. his verbis. *Hoc eis nimirum crescit in iudicio, quod nunc animarum tantummodo; postmodum vero etiam corporum beatitudine perfruentur, vt in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino, cruciatusque pertulerunt: pro hac quippe geminata eorum gloria scriptum est: In terra sua duplicia possidebunt, &c.* Quibus etiam congruit, B quod refert magnus Athanasius. *Animæ iustorum post Christi aduentum (ex latrone, qui in cruce pependit intelligimus) sunt in Paradiso: non enim propter latronis iusti animam tantum Christus Deus Paradisum aperuit, sed propter omnes denique sanctorum animas.*

Sed omissis innumeris sanctorum Patrum auctoritatibus adducam testimonium Apocalip. cap. 6 his verbis. *Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & vnde venerunt; & dixi illi: Domine mi, tu scis, & dixit mihi: Hi sunt qui venerunt ex tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni,* C *ideo sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die, ac nocte in templo eius.*

Opponunt etiam Græci nostræ veritati, ex epist. ad Hæbr cap. 11. in fin. ibi. *Et hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non sine nobis consumarentur;* Inferentes ex hoc sanctos non percipere æternam gloriam. Respondetur enim ea verba à Paulo prolata propter vniuersalem corporum resurrectionem, quam veluti Christiani omnes futuram esse credimus: cum sit

hæc

A hæc promiſſio, quam Patribus Deus fecit in prophetis; ideſt ſe eos ſuſcitaturum: cum autem in fine ſæculorum totius mundi reſurrectio fuerit conſequuta; tunc Saluatoris Dei noſtri promiſsio adimplebitur, & vniuerſa hominum corpora reſurgent, & vtraque ſimul anima, & corpus perfectionem vna recipient, ideſt perfectã beatitudinem: Huius rei teſtis eſt Lucas in actis Apoſtol. cap. 13. *Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres noſtros promiſſio facta eſt, quoniam hanc Deus adimpleuit filijs noſtris, ſuſcitans Ieſum, &c.* Hæc autem promiſsio Patribus facta eſt, nempe Reſurrectio

B mortuorum, vt ipſe Chriſtus reſurgens à mortuis primitiæ dormientium in ſe ipſo primam oſtenderet eam, cum ad mortuos veniſſet, & ab eis primogenitus reſurſexiſſet; vt apud Roman. cap. 14. *Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit; vt & mortuorum, & viuorum dominetur*. & Corinth. ſecund. cap. 4. *Scientes quoniam qui ſuſcitauit Ieſum, & nos cum Ieſu ſuſcitabit*. Ergo ex his vnanimiter concludamus ſanctos, quorum animæ cum Deo ſunt, laudare te Domine; vt & ij à nobis glorificati pro nobis enixè intercedant apud præmiorum datorem Chriſtum Saluatorem noſtrum; vt nos ſuæ ſocietatis dignos efficiat. Fiat.

C

De Petri Primatu.

Cap. XC.

RESTAT quintus articulus de Petri primatu, necnon de ſummorum Romanorum Pontificum ſucceſſione; verum cum de his ſatis dictum ſit ſupra in præceden-

cedentibus capitulis: adducam hoc solum Decretum A
sacrosanctæ Florentinæ synodi his verbis. *Item definimus sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem existere, vt ipsi Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse; quemadmodum etiam gestis œcumenicorum conciliorum in sacris canonibus continetur.* Datum Florentiæ in sessione synodali anno 1339. B

Qui plura de hoc articulo habere desiderat, præter à nobis superius præfata, videat allegatum Gennadium virum eruditum, & Constantinopolitanum Patriarcham cap. 5. per totum: & faxit Deus, vt Græci aliquando à falsa suasione resipiscant, & vnam sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Matrem Ecclesiam recognoscant; vt fiat vnus Pastor, & vnum Ouile.

De Indulgentijs. C

Cap. XCI.

CVm de Purgatorio dixerimus, ac etiam de Petri primatu: aliquid de Indulgentiis adnectere visum est, quæ à potestate successorum Petri pendent, & animabus Purgatorij suffragantur. Indulgentia igitur est remissio pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitæ

A debitæ, extra sacramentum facta ex thesauri Ecclesiastici dispensatione, Toletus in summa, lib.6. cap.21. in princip.

Ad hoc duo consideranda circa peccatum mortale, nempe Auersio [illegible], & Conuersio ad Creaturam inordinata: ex [illegible] Auersionis debetur pœna Damni, quæ est non [illegible] Deum in æternum: ratione Conuersionis, debetur pœna Sensus, iustè enim à creatura torquetur, qui propter ipsam auctorem Deum reliquit. Catholica autem Ecclesia hoc tenet, & docet, vt etiam deleta culpa per misericordiam Dei reseruetur tamen à Diuina Iustitia satisfactio pro pœna: & B propterea quamuis Contritione, & Confessione Misericordiæ satisfiat; operibus tamen satisfactorijs ad Iustitiam tenemur, vt ex Apostolo ad Roman. 6. cap.23. *Stipendia peccati mors*. & nos in præcedenti capitulo idem vidimus ex Adam, Moyse, Dauid, &c. quod certè non esset si remissa culpa remitteretur etiam pœna: nec minus nos quotidie diceremus, quod propter peccata veniunt auersa. Adijcienda est ex hoc satisfactio Diuinæ Iustitiæ etiam post reconciliationem, & hæc ex meritis Iesu Christi, sine quibus nil est meritorium.

Quatuor media docent Theologi, quibus sanguis Christi meruit nobis remissionem culpæ; eademque nobis ad condonationem pœnæ applicantur.

C Est ergo primum participatio sacramẽtorum ex opere operato, ex quibus pars pœnæ debita peccatis, nobis remittitur. Dicitur Pars, (& non tota pœna) alias sola tantum participatio sacramenti sufficeret animæ ad confirmationem plenitudinis gratiarum; quamuis culpa semper tota, & non in parte remittatur; cum hęc deleatur mediante Gratia, quæ non potest diuidi respectu particularis peccati, & sit indiuisibilis: ac etiam ex quo dicta pęna compatitur se cum Gratia Dei; vt ex flagellis, & tribulationibus, quæ quotidie experitur

Ecclesia, Christi sponsa, & propterea ex participation sacramentorum persepe solum pars pœnæ, & non tota aboletur. A

Secundo, remittitur pœna per Charitatem. quæ idẽ posset operari, quod Martyrium ex prima epist. D. Petri cap. 4. vers. 9. *Charitas operit multitudinem peccatorum:* & ex Cantic. cap. 8. vers. 8. *Fortis est vt mors dilectio.*

Tertio, remittitur pœna ex operibus Satisfactorijs; etenim sicuti nos Deum offendimus in bonis fortunæ, corporis, vel animæ; ita condecens est, vt eleemosinis, ieiunijs, orationibus, & similibus nos Deum honoremus. B

Quarto, & facilius remittitur pœna ex bono Indulgentiarum vsu, quoniam sicuti Iesus Christi satisfactio regulariter nobis applicatur mediantibus sacramẽtis, charitate, ac etiam pœnalibus operibus; ita extra ordinem de eadẽ satisfactione nos participamus ab eo qui potestatem habet dispensandi Indulgentias ex thesauris, quos Christus Ecclesiæ suæ reliquit.

Diximus supra, quod Temporales pœnæ remittũtur nobis per Indulgentias, nec se extendunt ad pœnas Aeternas, quæ à culpa proueniunt, nec ad eos, qui Deo non sint reconciliati: Et quamuis aliquando publicentur *Indulgentiæ à Culpa, & Pœna:* intelliguntur tamen, quod tunc temporis conferatur potestas Confessarijs approbatis absoluendi pœnitentes à Censuris Ecclesiasticis, & ab omni casu reseruato absque exceptione: vel quod intelligatur talis Indulgentia de pœna remissæ culpæ. C

De

A

De poteſtate conferendi Indulgentias quam Chriſtus tradidit Petro, & ſucceſſoribus.

Cap. XCII.

B IESVS Chriſtus apud Matth. cap. 16. verſ. 19. dicit Petro. *Tibi dabo claues Regni Cælorum, & quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum, & in cælis: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* Sancti Cyprianus, Ambroſius, & Auguſtinus notant in hunc locum verborum generalitatem, nempe: *Quodcumque*; per quod verbum omnis exceptio prohibetur, & præcipitur credere, quod quæcumque ſint pœna, vel culpa, dummodo à Petro ſuper terram ſolutæ, ea quoque ſint ſoluta in cælis: At quoniam Ieſus Chriſtus vtitur eodem themate loquens Apoſtolis
C in plurali numero apud eundem Matthæum cap. 18. verſ. 18. *Quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.* Et apud Ioannem c. 20. verſ. 21. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* Eccleſia nos inde docet, vt poteſtas conferendi Indulgentias, competat de iure diuino directè Papè legitimo Petri ſucceſſori, ac Epiſcopis: illi abſque exceptione, & generaliter; cæteris particulariter, & determinatè circa ſibi ſubiectos: certum eſt autem quod ſummus Pontifex habens auctoritatem, & iuriſdictionem ſupra Epiſcopos, tanquam

partem

partem gregis, poteſt ille eorumdem auctoritatem limitare, & reſtringere, vt ſic putauerit expedire, ſanctus Thomas in ſupplem. tertiæ partis, quæſt.26. art.1. & 3. Concilium Lateranen. can.62.cap.noſtro,& cap. cum ex antiquorum de pænis, & remiſſion. etenim in dicto Lateranenſi fuit decretum, quod Archiepiſcopus in ſua prouincia, & Epiſcopus in ſua Diæceſi poſſent concedere annum Indulgentiæ in die Dedicationis Eccleſiæ,& in anniuerſario eiuſdem 40. dies; ſi bonum expedierit. A

Infertur ex his, quod ſuprema, & abſoluta poteſtas conferendi, & diſpenſandi Indulgentias pertineat ad illum cui dictum eſt: P*aſce oues meas*. P*aſce Agnos meos.* Sed tamen eſt ipſe ſummus Pontifex in hoc ſolum fidus diſpenſator; vt expediens iudicabit Ioann.12.verſ.15. & 17. *Et hic iam quæritur vt inter diſpenſatores fidelis quis inueniatur*. Vt habetur etiam in cap. cum ex eo, extr.de pœnit. & remiſſ. & D.Thom.4. ſent. diſtin.20. quæſt.1. art.3. & idem in ſupplem.3.par. quæſt.25.art. 2. & 3. B

Aduertendum etiam, quod Indulgentiæ tantum valeant quantum pronunciantur: dummodo adſit auctoritas dantis, charitas accipientis, & pietas cauſæ, & ob eamdem cauſam poteſt dari maior, vel minor Indulgentia, ſanctus Thomas in dicto ſupplemento tertiæ partis, quæſt.25. art.2. ac etiam pro ſubſidio temporali dari poſſunt Indulgentiæ: ſi ſint ordinata hæc temporalia ad ſpiritualia, nec intercedat labes ſimoniæ, vt d. quæſt.25. art. 3. C

De

A

De Indulgentiarum distinctione:

Cap. XCIII.

EX dicta libera potestate, quam habet Papa concedendi Indulgentias, variæ distinctiones Indulgentiarum deducuntur: sicuti dum confertur: *Indulgentia unius Quarantenæ, seu Quadragesimæ*: quæ non
B aliud denotat, quam condonationem eiusdem pænæ, qua pænitentia Ecclesiastica quadraginta dierum fuisset deleta: sicuti etiam *Indulgentia septennij, seu decennij* est illa, cuius pænam pænitentiam totidem annorum remisisset; talis est illa quam Innocentius Papa Quartus concedit toties quoties ijs, qui pro Christianissimo Rege ad *Deum* orarent, de qua *D.* Thomas in 4. distinct. 20. quæst. 1. art. 3. & refert Nauarrus de oratoriis, & horis Canonicis num. 90. Et in hoc aduertendum, quod in pænitentijs septem, decem, aut duodecim annorum intererant aliqui particulares dies, quibus magis
C arctam faciebat pænitens pænitentiam quam in cæteris diebus, vt in Canon Presbyter distinct. 82. vbi de presbytero fornicatore, & similibus.

De

A

De Iubilæo.

Cap. XCIV.

IVbilæum additur Indulgentiæ: & Primo, publicatur propter euidentem causam, & magis vniuersalem, quam illa aliarum indulgentiarum. Secundo, defert secum gaudium magnum, & iubilum in domo Dei, Tertio, confertur tunc potestas omnibus Confessarijs (ab Ordinario approbatis) absoluendi ab omnibus casibus reseruatis, & ab omnibus censuris, excommunicationibus etiam maioribus, suspensionibus officiorũ, seu beneficiorum, & interdictis, ac etiam confertur auctoritas commutandi vota absque exceptione, præter votum Religionis, Castitatis perpetuæ, & peregrinandi Romam, Hyerusalem, seu Galitiam. B

Fuerat de hoc figura Iubilæum illud, quod in Leuitico cap. 25 vers. 9. ibi. *Clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in vniuersa terra vestra: sanctificabitque annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ, ipse est enim Iubilæus: Reuertetur homo ad possessionem suam, & vnusquisque adiet ad familiam pristinam, quia Iubileus est, & quinquagesimus annus, &c.* Erant præterea leges huius Iudaici iubilæi, quod serui liberi deuenirent, obligationes delerentur, debita remitterentur, parceretur inimicis, & quisq; possessionem terrarum, quas alienauerat recuperabat. C

At quoniam *Omnia in figuris contingebant illis.* primo Corinth. 10. versic. 11. fuit oportune habitum, vt Christianorum Iubilæum, quod nisi semel in quolibet

sæculo

A sæculo publicabatur, vt in Extrauagāte Bonifacij Octaui, cap. 1. tit. de pœnitent. & remiss. ibi. *Et quolibet centesimo anno deinceps sequuturo*. Hoc ad Quinquagesimum postea redactum à Clemente Sexto, vt in Extrauagan. *Vnigenitus*; eodem titulo. Demum verò cum Ecclesiæ necessitates id requirerent, decreuit Paulus Papa Secundus, vt celebraretur Iubilæus singulis vigintiquinque annis, quod Sixtus Quartus exequutus est, vt in Extrauaganti; *Quemadmodum*: eodem titulo.

B

De Indulgentijs pro Mortuis.

Cap. XCV.

ANimæ, quæ in statu gratiæ ex hac vita decesserunt: sanctæ Sedis auctoritate Iesu Christi, & Sāctorum satisfactionem recipiunt, cum illis Indulgentiæ (vt mos est) *per modum suffragij* applicantur, quæ verba non aliud significant, nisi talis applicatio, *non* C *fiat per modum iuridicæ absolutionis; sed per modum piæ, & certæ solutionis*. Nauarr. de iubilæo, not. 22. num. 4. Cardinal. Bellarmin. de indulgent. cap 14. ad quam sufficit auctoritas Papæ. Secundo, requiritur, vt interueniat rationabilis causa, respiciens gloriam Dei, & bonum Ecclesiæ suæ. Tertio, vt is, qui hanc charitatem erga defunctos exercet totum compleat, quod requiritur ad indulgentiam; & vt magis prosit, quod hic non reperiatur in mortali peccato: tunc enim certum est, tale suffragium non fore defunctis animabus inutile, qui nobiscum in charitate Deo communicant;

quamuis in igne cruciati reperiuntur quacumque maiori pœna viræ huius, vt inquit Augustin. in psalm. 37. ibi. *Quia dicitur saluus erit, contemnitur ille ignis; ita planè quamuis salui per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quam quicquid potest homo pati in hac vita.* & idem voluit Greg. in psal 3 pœnit. Beda in eundē psalmum, & S. Bernardus ser. de obitu Vmberti Monachi. A

Quod autem viuorum suffragia Defunctis proficua sint præter auctoritates Patrum, de quibus diximus nos supra cap 89. probatur etiam ex apparitionibus, quæ legũtur apud sanctum Augustinum in lib. de Cura pro mortuis cap. 4. & in Enchiridio cap. 109. ibi. *Neque negandum est defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, vel eleemosyna in Ecclesia fiunt.* Ac etiam idem refert sanctus Gregorius Magnus lib. 4 dialog. cap. 40. & Gregorius Turonen. lib. de gloria confessorum cap. 5. ex quibus infertur, quod pœna vnius diei in purgatorio in sua intensione respondeat extensioni plurium annorum pœnitentiæ in hac vita; & propterea nil absurdum cum fit mentio sex, decem, aut centum mille annorum indulgentiæ, quoniam iuxta antiquum Ecclesiæ rigorem concedebatur pœnitentia septem, decem, & duodecim annorum cuilibet peccato: & in Concilio Elibertino cap. 5. dabatur pœnitentia quinque annorum propter homicidium casuale, & annorum septem quando illud fuisset ex proposito, & in cap. 64. eiusdem concilii dabatur pœnitentia decem annorum propter adulterium, & in canon. presbyter distinct. 82. eadem pœna iniungebatur presbytero fornicanti. B C

Certum est igitur ex his Theologorum axioma, quod indulgentia tunc vtilis, & infallibilis sit; *si adsit in concedente auctoritas, in causa pietas, & in suscipiente charitas*: contra erroneam illorum opinionem, qui sibi suadent eleuationem spiritus solum sibi sufficere

pro

A pro indulgentia, seu iubilæo, vt in hoc adimpleatur, quod dicitur in psalm. 61. *Mendaces filij hominum in stateris suis.*

De Antiquitate Indulgentiarum,

Cap. XCVI.

B DEi Filius apud sanctum Ioannem cap. 5. vers. 14. remisit Paralitico pœnam peccatorum his verbis. *Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Eadem remissio quo ad culpam, & pœnam facta est Adulteræ, Ioann. 8. versic. 10 ibi. *Vade, iam amplius noli peccare:* vt notauit sanctus Augustinus in tractatu 3. in Ioannem: *Si peccatorum fautor esset, diceret, nec ego te condemnabo, vade, & viue, vt vis; de mea liberatione esto secura, ego quantumcunque peccaueris, te ab omni pœna etiam gehennæ, & inferni terroribus liberabo, non hoc dixit, &c.*

Corinthij instanter rogarunt Paulum, vt remitteret C Pænam, quam ordinauerat incæstuosis, quod in Christi persona concessit, vt in 2. Corinth. cap. 2. versic. 10. *Cui autem aliquid donastis; & ego: nam & ego quod donaui, si quod donaui, propter vos in persona Christi, vt non circüueniamur à Sathana: non enim ignoramus cogitationes eius;* ita hunc locum exponunt Theodoret. & sanctus Thomas: & non ambigendum quin S. Petrus potuisset etiam eximere à morte Ananiam, & Saphiram tribuendo illis indulgentiam; eorumdem demeritis non obstantibus, si id expediens reputasset.

In sæculo Apostolis subsequenti: circa remissionem,

quam Episcopi faciebant ad intercessionem, & preces A
Martyrum, Tertullianus in lib. ad Martyres cap. 1. appellat Indulgentias Pacem his verbis: *Quam Pacem, quidam in Ecclesia non habentes, a Martyribus in carcere exorare consueuerunt*: vt notat Pamelius in hunc locum num. 12. ac etiam scribit Cyprianus lib. 15. c. 3. vbi idem admonet Martyres considerare, pro quibus intercedant.

Tertio, & Quarto sæculo sunt antiqua Concilia Oecumenica, & Prouincialia, in quibus indulgentiæ pænitentibus condonantur, iuxta Episcoporum iudicium, cum ante fuissent decretæ pænæ delictis respondentes, vt in Nicæna synodo primo can. 12. *Licebit Episcopo humanius circa eos aliquid cogitare*. & paulò ante. *Placuit synodo, licet indigni sint misericordia, tamen aliquid circa eos humanitatis ostendit*. & in Concilio Ancyr. can. 5. *Statuimus vt Episcopi, modo conuersationis examinato, potestatem habeant, vel vtendi clementia, vel plus temporis adijciendi*. & in Concil. Laodicen. can. 2. *Oportet vt paruo tempore transacto vacent orationibus, & ieiunijs, quibus etiam iuxta indulgentiam communionem reddi decreuimus*. B

Quinto, & Sexto sæculo Sanctus Gregor. Magnus confert indulgentias his, qui inuiserent stationes Romæ; refert D. Thom. 1. sent. distinct. 20. quæst. 1. art. 13. quæstiuncula secunda. C

Septimo, & Octauo sæculo, Sancto Leo Papa concedit indulgentias Ecclesiis Germaniæ, & Galliæ, vt scribit Ludgerus sancto Suuiberto, vt in tomo 2. Surij in vita eiusdem sancti ibi *Leo multa alia monasteria, & altaria, & cappellas per Alemanniam, & Galliam consecrauit, vbique multas indulgentias conferendo*.

Sergius Papa anno 884. concedit indulgentias trium annorum, & trium quarantenarum ijs, qui visitarent Romæ Ecclesiam sancti Martini ad Montes in die festiuitatis

A stiuitatis, vt videre est in antiquo marmore ad altare eiusdem Ecclesiæ: vnde non est apparens, quod sanctus Gregorius, sancto Leo, & Sergius voluissent indulgentias concedere in Ecclesia, quando non licuisset eisdem.

Præterea in Concilio Generali Claramontano anno 1116. Vrbanus Papa concedit Plenariam Indulgentiam his, qui ad recuperationem Terræ sanctæ militarent. Et anno 1213. summus Pontifex Innocentius Tertius promulgat Indulgentiam plenariam pro subuentione Terræ sanctæ, & in Concilio generali deinde celebrato anno 1215. apud Lateranum inter alia ibi actum fuit de corrigendo abusu indulgentiarũ B quarumdam, vt refert in cap. cum ex eo de pænitent. & remiss. & de simili correctione indulgentiarum facta in Concilio Lugdunen. refertur in cap. 1. de pænitent. & remiss. in 6. & in Concilio generali Constantien. (vbi Viclefus fuit condemnatus) Martinus Quintus concedit Plenariam Indulgentiam, vt in sess. 8. Demum Cõcilium Tridentinum pronunciat anathema contra negantes vsum indulgentiarum, vt in sess. 25. decret. de indulgentijs ibi. *Cum potestas conferendi indulgentias* C *a Christo Ecclesiæ concessa sit, atque huiusmodi potestate diuinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa vsa fuerit, vsum Christiano populo maxime salutarem, & sacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet, & præcipit: eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant, &c.*

Confirmantur prædicta ex miraculis, quæ pluribus in locis operatus est, S. Bernardus prædicando indulgentias publicatas per Papam Eugenium his, qui proficiscerentur ad Bellum Hierosolymitanum, vt ex eod. Bernard. lib. 2. de considerat. & lib. 3. eiusdem vitæ, cap. 4. & hæc satis.

De

A

De Limbo Sanctorum Patrum.

Cap. XCVII.

QVoniam de Purgatorio, & fruitione Sanctorum diximus supra, aliquid etiam pro complemento operis, De Limbo, & Inferno adnectamus. Duplex supponitur Limbus, vel vbi animæ Iustorum ante aduentum Christi permanebant; vel vbi Infantes, qui non dum baptizati moriuntur, damnantur. B

Quoad primum, nempe de Limbo sanctorum Patrum; omnes confitentur fuisse sinum Abrahæ, in quo Lazarus quiescebat apud Lucam cap. 16. Et quamuis ex communi ferè omnium sententia hæc sit historia, nihilominus quando etiam esset parabola: certum est Christum Dominum fuisse loquutum, iuxta communem omnium sensum, vt tunc temporis communiter omnes crederent; fuisse sinum Abrahæ, cognitum Hæbreis, & hunc denotantem locum quietis instar C Portus, ad quem naufragantes confugerent, vt exponit Theophilatus, vt etiam Christus Dominus intellexit apud Matth. 8. *Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaach, & Iacob in Regno Cælorum.*

Notum est omnibus Paradisum terrestre clausum fuisse primis parentibus, eorumque posteris, donec in diem Ascensionis duxit secum Christus in cœlum sanctos Patres, quos ex Limbo eduxerat, vt inquit Apostol. ad Ephæs 4. vers. 8. *Ascendens in altum, captiuam*

duxit

A *duxit captiuitatem: dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est, & qui ascendit super omnes cœlos, vt impleret omnia.* Hinc quomodo negari valet, fuisse locum, vbi tam grandis captiuorum multitudo Liberatorem suum expectaret? vt verè fuit Limbus, de quo loquimur.

Hunc locum fuisse sub terra; docet nos Apostolorum Symbolum: *Descendit ad Inferos.* & Princeps Apostolorum prædicat Israelitis post Spiritus sancti aduentum, in actis cap. 2. *Viri Israelitæ, audite verba hæc: Iesum Nazarenum, &c. quem Deus suscitauit, solu-*
B *tis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo: Dauid enim dicit in eum; Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* & infra in dicto cap. 2. versic. 31. *Prouidens loquutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno: neque caro eius vidit corruptionem.*

Idem sanctus Petrus scribit in 1. epist. cap. 3. vers. 19. *In quo, & his, qui in carcere erant, spiritu veniens, prædicauit.* Nempe quod Christus, veniens Spiritu (idest quoad animam) prædicauerit spiritibus, qui erant in Limbo; etenim de Damnatis id intelligi non potest,
C quorum desperata erat salus: maximè, cum loquatur Petrus de his, qui in carcere erant, & consequenter hodie non reperiuntur in carcere; vt erant iam sancti Patres in Limbo.

Sanctus Irenæus de mora Christi cum Patribus in Limbo lib. 4. cap. 45. quam prædicationem ibi ipse habuerit, inquit. *Ea propter Dominum in ea, quæ sunt sub terra descendisse; Euangelizantem, & illis aduentum suum, remissum peccatum, &c.*

Et quod Christus retraxerit ex Limbo animas sanctorum Patrum. Origen. homil 15. in Genes. *Quod di-*

xit

xit ad Latronem: Hodie mecum eris in Paradiso; hoc non illi soli dictum est, sed & omnibus sanctis intellige, pro quibus in inferna descenderat. A

Quod Christus Liberator fuerit mortuorum, sanctus Athanasius homilia de semente ait. *Iesus autem propter nos mortuus est, descendit ad inferna in medium mortuorum, & inter mortuos incedens, non solum liber, sed & Liberator mortuorum erat.*

Et sanctus Chrysostomus appropriat prædictionem Isayæ animabus in Limbo homil. 5. de resurrect. *Hodie Sol iustitiæ Christus ascendit Euangelizatis sanctorum animis ab inferis, eleuans secum corpora sanctorum.* B & infra. *Exclamauerunt qui erant in tenebris, quia lumen viderunt magnum: & qui erant in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.* Sicuti etiã idẽ Isayas c. 45. vers. 2. & 3. *Portas æreas conteram, & vectes ferreos confringã, & dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum.*

Sanctus Hieronymus explicans in proposito verba Iacob, inquit epist. 25. cap. 5. *Descendam ad filium meum lugens in infernum; quia nec dum paradisi ianuã Christus effregerat, nec dum flammam illam romphaam, & vertiginem præsidentium Cherubim sanguis eius extinxerat.*

Sanctus Augustinus declarans promissionem Christi ad Latronem, quod non intelligatur de cœlo Empireo, epist. 17. ad Dardanum sic inquit. [Neque enim ipso die in Cœlo futurus erat homo Christus Iesus, sed in inferno secundum animam, in sepulcro autem secundum carnem; & de carne quidem quod eo die in sepulcro sit posita, manifestissimum est Euangelium: Quod vero illa anima in infernum descendetit, Apostolica doctrina prædicat: Quamobrem sanctus Petrus ad hanc rem testimonium de Psalmis adhibet vbi de ipso prædictum esse demonstrat; *Quoniam non derelinques animam meam in inferno.*] Hæc C

Augustinus

A Augustinus, quod idem sæpius confirmat, vt in ep. 99. ad Euod. lib. 20. de ciuitate Dei cap. 15. in psalm. 85. & tract. 110, in Ioannem.

De Limbo Puerorum.

Cap. XCVIII.

B Est alius locus similiter Limbus nuncupatus, à vbi, qui mortui nascuntur, & alii infantes, qui absque lauacro baptismi decedunt; a visione Beatifica propter originale peccatum penitus excluduntur, vt dixit Iesus apud Ioann. cap. 3. vers. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto; non potest introire in regnum cœlorum*. vt etiam de Circumcisione in antiquo testamento, Genes. 17. vers. 14. *Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo*.

De primo nempe de Baptismo, cuius Arca fuit figura: loquitur S. Petrus epistola prima cap. 3. vers. 20.

C & 21. *Quando in diebus Noe, cum fabricaretur Arca, in qua pauci, idest octo animæ saluæ factæ sunt per aquam, quod & vos; nunc similis formæ, saluos fecit Baptisma*. De secundo nempe de Circumcisione, fuit figura, quod legitur in lib. Iosue cap. 5. vers. 2. *Fac tibi cultros lapideos, & circumcide secundo filios Israel*: qualis circumcisio ex cultro lapideo denotabat, quod quis in terram promissam non ingrederetur, nisi Petra angularis, quæ Christus est, non applicasset virtutem ex sacramentis.

Hoc autem prouenit, ex quo nos omnes in pecca-

to concepti sumus, quamuis ex laudabilibus parentibus, vt inquit Rufin. in psalmo 50. *David natus erat de Iesse, viro iusto, & coniuge eius: quid est ergo, quod de se dicit; In iniquitatibus conceptus sum? nisi quia trahitur iniquitas ex Adam; nemo nascitur nisi trahens culpam, & culpa pœnam?* Sicuti etiam Apostolus natus ex laudabili tribu Beniamin, vt ipse de se ad Philipp. cap. 3. vers. 5. *Ex genere Israel, de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pharisæus, secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum iustitiam, quæ in lege est, conuersatus sine quærela.* Et nihilominus confitetur se natum in peccato, vt ad Ephes. cap. 2. vers. 3. *Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri.* A B

Idem hoc manifestè indicat sanctus Ambrosius in Apol. Dauid cap. 11. *Antequam nascamur, maculamur contagio.* Et sanctus Hieronymus in epistola ad Lætam. *Christiani non nascuntur, sed fiunt.* quam eandem sententiam ante pronunciauerat Tertullian. in apologet. cap. 17.

Concilium Meleuitanum can. 2. inquit, Item placuit vt quicumque paruulos recenter ab vteris matrum baptizandos neget, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur, anathema sit. C

Concilium Florentinum sess. vlt. Illorum animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt; mox in infernum descendere: pœnis tamen disparibus puniendos.

Sed cœteris omissis adducam solum S. Augustinus epist. 28. ad Hieronym. his verbis. Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de vita exeunt: hic profecto, & contra Apostolicam prædicationem venit, &

A totam condemnat Ecclesiam, vbi propterea cum baptizandis paruulis festinatur, & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo viuificari omnino non posse, &c. idem testatur Augustinus in ep. 106. ad Paulinum, & lib. 1. de Orig. anim. cap. 9. & lib. 1. de peccat. merit. & remiss. cap. 23.

Confitebuntur catholici ex prædictis, vt pro his, qui rationis vsum habuere, duo in fine mundi loca sint remansura; nempe Paradisum pro Beatis, & infernum pro Damnatis. Præterea quod infantes, qui ante vsum rationis moriuntur, & qui Baptisma in remedium originalis peccati non fuerint consequuti, isti damnabuntur, nec vnquam essentiam Beatificam Dei videbunt:
B locus autem in quo permanebunt isti, iuxta communiorem sententiam, erit pars superior inferni (de quo infra solum restat dicendum) sanctus Thomas, sanctus Bonauentura, Scotus, Durandus, & alij in sentent. dist. 33. vel in 4. distinct. 45. & Albertus in secunda parte summæ quæstion. 113. & hoc solum inter tantos Theologos interest, quod alii constituunt infantes in parte inferni altiore, quam Limbum puerorum appellant: alii cum cœteris damnatis eos locum habere pronunciant. Nam vt ijdem docent, & est communis doctorum consensus in 4. sentent. dist. 47. post diem iu-
C dicij nullæ erunt amplius plantæ, nulla animantia, nulla corpora mixta, hominibus dumtaxat exceptis, aqua ad suum locum naturalem redeunte: Neque perpetuo duratura sunt, nisi vel in toto, vel in parte incorruptionem ab ipsa natura sortita sint; eiusmodi autem sunt primum corpora cœlestia, quia & secundum totum, & secundum partes incorruptibilia sunt: Deinde elementa, quæ secundum totum, licet non secundum partes à natura incorruptionem habent; Denique homines, qui secundum partem, quæ est anima rationalis, non secundum totum immortales sunt: cœtera corpora

ſunt omnia tum in toto, tum in partibus corruptilia: A
Card. Bellarm. de amiſs. gratiæ, & ſtatu peccati lib. 6. cap. ſecundo.

Cap. XCIX.

De Inferno.

QVamuis Chriſtus vti homo fuerit mortuus, [...] quam Deus ſatisfecerit, adeo vt minima eiuſdem actio, ſola gutta, eius ſanguinis, lacrima oculorum eius plenè de rigore iuſtitiæ ſatisfeciſſet: nihilominus vltra paſsus eſt, & fuit *Copioſa apud eum redemptio*, vt in pſalm. 129. ſicuti teſtantur Ioan cap. 13. *Cum dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos*. & ipſe Chriſtus apud Lucam 13. *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar, &c.* B

Sed non proprerea cenſebuntur vllo vnquam tempore remiſsæ pœnæ, quibus Damnati in inferno cruciantur, vt credidere aliqui ex impiis Heræticis futurum poſt diem iudicij.

Hanc veritatem apertè docent propheta Iſai. c. 33. verſ. 14. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?* & idem in fine ſuæ prophetiæ loquens de præuaricatoribus inquit. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* C

Et Chriſtus ipſemet iudex contra impios ſententiã fulminabit apud Matth. cap. 25. verſ. 41. *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & angelis eius.*

Et alibi apud Matth. Chriſtus aſsimilatur Paleas ipſis reprobis ibi. *Paleas autem comburet igne inextinguibili.*

SVPER TENEBRAS NOSTRAS MILITABO
IN GENTIBVS
HERACLII IMP. NVMMVS AEREVS
SVPER ASPIDEM ET BASILISCVM AMBVLAVIT
ET CONCVLCAVIT LEONEM ET DRACONEM
Cap. 100.
pag. 485. lib. 3.

A *guibili*. Quod expertus est infœlix Diues, qui Abrahæ dixit apud Lucam cap. 16. *Crucior in hac flamma.*

Similiter Apostolus Iudas in sua epist. catholica loquens de Sodoma, & Gomorra, vers. 7. inquit. *Ignis æterni pœnam sustinentes.*

Et in Apocalypsi cap. 21. vers. 8 *Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus pars illrum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda.*

Dicta sunt hæc circa pœnam sensus; Pœna autem essentialis, & principalior Damnatorum in inferno; B est priuatio Diuinæ visionis, quamuis reperiantur homines in mundo non apprehendentes hanc priuationem huius beatificæ visionis, quam nos contemplantes potius quam de ea scribentes; Exoremus Deum, vt per immensam sui misericordiam liberet nos ab his omnibus malis.

Et hæc circa Ritus ab Ecclesiæ exordio, ac etiam de aliis dogmatibus, in eadem semper retentis, dicta sufficiant a nobis ad maiorem Dei gloriam.

C De Græcorum Imperatorum Triumphis.

Cap. C.

DVm hæc scriberem, deuenit ad me Numisma satis grande Heraclij Imperatoris ex ære hic delineatum, quod postea vidi, idem met expressisse quoque Lypsium in suo de Cruce tractatu: in cuius anteriori parte eiusdem Imperatoris effigies Diuinum Lumen depre-

deprecantis his verbis: *Illumina vultum tuum Deus*; & A
sub eiusdem effigie posita est Luna, quæ magnam partem prædictæ figuræ circumdat.

Luna siquidem, vt alieno Solis lumine coruscat, de qua Tullius de somno Scipionis ait: *Luce lucebat aliena, hæc Solis discipula obsequitur cursibus superis; & prout accedit ad Solem, vel recedit dispensat lumen*: Sic etiam Imperator Heraclius deprecatur à Deo summo Sole lumen Iustitiæ, vt idem lumen ipse dispensare, & administrare valeat in populum sibi subiectum.

Præterea sicuti Luna semper instabilis, & variabilis est Ouid. 11. metamor. *Nec par, aut eadem naturæ forma Dianæ esse potest vnquam*. & Macrobius inquit. B
Luna dispensationibus septenarijs luminis sui vices, sempiterna lege variando disponit: Ita Heraclius Lunam imitatus magna instabilitate bonorum, ac detestandorum operum vitam duxit inæqualem, eamdemque malè, ac miserrimè tandem compleuit: Ipse siquidem ad Imperium erectus aduersus tyrannidem Procæ victoriam obtinuit virtute imaginum Christi, & Deiparæ, vt ex annalibus Baronii ad annum 610. num. primo, sicuti etiam piè cœpit expeditionem, & insignes victorias reportauit de Persis Imperium deuastantibus, & hoc præuia quoque prædicta imagine Christi non manu facta, & assistente auxilio Dei genitricis, vt in prædictis annalib. ann. 611. & 622. & 623 624. & 626. C
ac idem Heraclius extincto Cosdroe Rege pacem cum eius filio composuit amplissimis conditionibus. & in primis sanctissimum Crucis signum repetiit, accurrentibus ad Triumphi spectaculum, vbique fidelibus cum palmis, & oliuis, suffitibus, atque luminibus, & præ gaudio lacrymas emittentibus, atque, ex more hymnos sacros tantæ victoriæ occinentibus, ipsumque Heraclium eiusdem venerandæ Crucis recuperatorẽ magnis acclamationibus excipientibus, refert Theophanes,

A nes, & Cedrenus, ſicuti, & Annales Baronii an. 627 vbi Spondanus num. 3. & 4. Et veniens Heraclius cum triumpho Hieroſolymam Crucem in proprium Caluariæ locum ſuis humeris portat, illuſtri miraculo ea recommendata, vt per Baronium anno 628. num. 1.

Sed non permanſit Heraclius diu in vitæ innocentia incæſtuoſas ſiquidē nuptias contrahens, Neptē ſuam: Martinam in matrimonium duxit, Auguſtamque nominauit, Coronatam à Sergio Conſtantinopolitano Epiſcopo; quod deteſtandum facinus graui vindicta a Deo punitum eſſe, docent Theophanes, Cedrenus, & Baronius anno 613. num. 1.

B Præterea nullus vnquam maioris in Rempublicam Chriſtianam cauſa cladis extitit, quam Heraclius, dum non ſe oppoſuit naſcenti Arabum Imperio poſt obitum Mahometis, refert Baronius anno 631. num. 1.

Tertio idem Heraclius fidei conſulere imprudens exiſtimans, imbibit Monothelitarum hæreſim, referunt prædicti annales anno 629. & 640. ac demum infœlici exitu vitā clauſit confectus erumnis animi, corporiſque moleſtiis; ea paſſus, quæ pudet referre; qui quidem reliquit de ſe quaſi in tabula egregie effigiatum exemplar quantum Deo inhærētes Principes poſſint; vt verè tunc de eo potuerit, quod in Nummo expreſſum habetur. *Super Aſpidem, & Baſiliſcum ambulabis Leonem, & Draconem*: Quantumque ab eodem Deo Principes recedentes, ſint inualidi, ac Reipublicæ & Eccleſiæ noxij, propagata, etiam ad liberos ſuos infœlicitate, cum in Heraclio etiam eius proſapia defecerit, refert idem Baronius ad annum 641.

C (margin letter beside "preſſum habetur")

In alia poſteriori parte dicti Numiſmatis eſt idem Imperator triumphans ſupra Quadrigam, Diademate gemmis, & margaritis repleto, habet præ manibus Crucem, & ſupra eundem Triumphantem Imperatorem

tem sunt Lampades ardentes; litteris quoque Græcis, A
& Latinis hinc inde exaratis:

Constantinopolitani siquidem Imperatores in eiusmodi Triumphali pompa imitati sunt priscos Imperatores Romanos, quibus tunc victi Duces, simulacra oppidorum, aurum, argentum, Tribuni, & Legati in equis præcedebant, & vndique clamor militum, de quo ritu Cicero in Pisonem ait. *Quid tandem habet iste currus? quid victi ante currum Duces? quid simulacra oppidorum? quid aurum? quid argentum? quid Legati in equis? & Tribuni? quid clamor militum? quid tota illa pompa?* Et inter cæteros auctores Plutarchus in vita Pauli Aemilij egregiè describit Triumphum, quem ille deuicto Perse peregit; sicuti etiam B
Zonaras lib. 2. annalium refert similem Camilli.

Triumphus. Græcorum Imperat. Præcedebant autem præfatum Constantinopolitanum Imperatorem præter Despotas equitantes, cæteri quoque pedites, & supplicantium agmen; ex vtraque autem parte comitabantur illum Berengarij, & omnes Securiferi, & iuuenes nobilitate eximij armati: refert Curopalata cap. 17. num. 36. & 47.

Acclamatio. Mos acclamandi Græcis Imperatoribus fuit valde frequens: Corippus lib. 1. de laudibus Iustini iunioris relatus per Gretserum in Curopalatam lib. 3. commentar. cap. 1. num 13. his versibus.

Excubiæ primum, quæ summa palatia seruant, C
Imperium fœlix Dominis intrantibus optant,
Et cunctos aditus armato milite vallant.

Et idem Corippus lib. 2.

Intonuit Patrum subitus fragor, inde Clientum;
Clamores crescunt, clamoribus adsonat æquor.
Laudibus innumeris regnantum nomina tollunt.
Iustini vitam tercentum vocibus optant.
Augustæ totidem Sophiæ plebs tota reclamat.

Mille

A *Mille canunt laudes, vocum discrimina mille:*
Iustinum, Sophiamque parem, duo lumina mundi
Esse ferunt: Regnate pares in sæcula dicunt.
Fœlices annos Dominis fœlicibus orant.
Insonuit vox illa diu, tandemque quieuit.

Nicæphoro Phocæ factas acclamationes suauiter irridet Luitprandus in Legatione sua Constantinopolitana de processione Phocæ ad sanctam Sophiam, sic infit. *Cumque quasi reptans monstrum illud prodiret, clamabant adulatores Psalta: ecce venit stella matutina, surgit Eous, reuerberat obtutus Solis radios, pallida Saracenorum mors, Nicephorus princeps: vnde & cantabatur principi Nicephoro, plures anni sint. Gentes hunc adorate, hunc colite, huic tanto colla subdite. Quanto tunc verius canerent: Carbo extinctè veni, anus incessu, Syluanus vultu, rustice, lustriuage, capripes, cornute bimestris, setiger indocilis, agrestis, barbare, durè, rebellis Capadox. Igitur falsidicis, illis inflammatus nænijs sanctam Sophiam ingreditur, Dominis suis Imp. se a longe sequentibus, & in Pacis osculo ad terram vsque adorantibus.*

Multa profecto in his acclamationibus apprecabantur, quibus nihil iucundius accidere potuisset, quã si Imperator ille ipso die, quin & illo momento extinctus esset.

Acclamationem iteratam sæpius, immo sæpissimè a Senatu, cum Claudius Imperator renunciatus esset, apud Trebellium. *Auguste Claudij, Dij te nobis præstent, principem te, aut qualis tu es, semper optauimus. Claudi Auguste par Respublica requirebat: Claudi Auguste tu Frater, tu Pater, tu Amicus, tu bonus Senator, tu verè Princeps,* & similia.

Non Bonis tantum bona, sed & mala Malis in huiusmodi acclamationibus apprecabantur, vt ex Lampridio de acclamationibus Senatus in occisum Commodum

dum Imperatorem. *Hosti patriæ honores detrahantur, Parricidæ honores detrahantur, Parricida trahatur, Hostis patriæ parricida, Gladiator in spoliario lanietur, Hostis Deorum, Carnifex Senatus, qui Senatum occidit in spoliario ponatur, unco trahatur, &c.* Similes fermè execrationes in synodo sub Mena act. 4. in Petrum Zoneram, & Seuerum Hæreticos, & action. 5. extat longissima acclamatio, quæ partim bona Augustis, & Patriarchæ; partim mala in Hæreticos Manichæos, Nestorianos, & Euthychianos, quorum ossa exhumentur, populus imprecatur. A

Triumphat Imago Virginis.

Mos fuit prædictis Imperatoribus Græcis in Triumpho, seu alia solemni processione Quadriga incedere, vt in nostro effigiato nummo est videre, præter scriptores: At satis laudabilius fuit, quod gessit Ioannes Comnenus Imperator, qui imaginē sanctissimæ Virginis Nicopteæ Victoriæ effectricis, suo loco Currui Triumphali imposuit, vt Nicetas in Comneno inquit. *Cum dies supplicationis, seu Triumphi adesset, omnis generis tapetes auro, & purpura intexti vicos exornabant: nec deerant Christi, & Sanctorum effigies in ijs ad viuum expressa. Erant & tabulata vtrinque propter spectatores structa digna admiratione. Fuit autem is locus vrbis sic instructus, qui ab Orientali porta vsque ad magnum palatium pertinet. Quadrigæ a quatuor equis niue andidioribus trahebantur. Imperator vero non conscendit, sed Dei Genitricis imaginem in eo collocauit: ob quā lætitia exultabat, & animo penè linquebatur: cui Victorias, vt collegæ Imperij, inuictæ acceptas ferebat: Habenas viris potentissimis moderandas, & Cognatis suis currum dedit curandum: Ipse Crucem manu gestans, pedes antecessit, & Dei sapientiæ templum ingressus, atque in conspectu omnis populi ob successus gratijs Deo actis, in Palatium abijt.* Et hoc idem refert Gretserus in librū tertium commentariorum in Curopalatam cap. sexto, num. 1. B C

A num. 1. §. 2. refert Baronius anno 1123. vbi Spondan. num. 3.

Aliud simile Triumphum de imagine sanctissimæ Virginis antea gesserat Ioannes Zemis rediens Constātinopolim post deuictos Russos, Bulgaros, Scithas, & Turcas numero trecentorum triginta millium, refert idem Baronius anno. 971.

Videntur hanc dictam Dei Genitricis Imaginem secum extulisse in expeditiones alii Imperatores, ac Reges: hinc Nicętas in Imperio Murzuphli ait *Imago Dei Genitricis, quam Romani belli sociam adsciscunt, ab hostibus capta est*. Etiam noster Heraclius Quadrigæ insidens, in nostro nummo effigiatus, in aliud tempus

B imaginem sanctissimæ Virginis in militiam præsidii causa abducebat. Artnrus Britto: *In obsidione Badonici Montis, fretus imagine Dominicæ Matris, quam armis suis insuerat, nongentos hostium solus adorsus, incredibili cæde profligauit*. Scribit Vvihelmus Malmesburciensis lib. 1. de Gestis Regum Angliæ cap. 1.

Quid venerationis Michael Paleologus Imperator imagini Hodegetriæ expulsis Latinis Constantinopoli, detulerit? his verbis exposuit Gregoras lib. 4. *Post dies complures Imperator Constantinopolim intrat, non prius tamen quam sacrosancta Deiparæ, quam quasi viæ mōstratricem Hodegetriam vocant; imago per portam, quam*

C *auream dicunt, ingressa esset: vbi cum illi gratia hymnis acta fuissent, cum demum pedes præcedente sacrosancta imagine est ingressus, & in palatio, quod Hippodromo proximum est, habitari cœpit*.

Diadema, seu stemma gemmis, & margaritis repletum defert in capite noster Heraclius: & quando hoc ipsum stemma portabat Græcus Imperator, aliud indumentum non gestabat, quam saccum, inquit Curopalata de officio Constantinopolit. cap. 6. n. 33. & 35. Quanta autem in veneratione haberetur prædictum Diadema.

stemma, seu diadema Græcorum Imperatorum, quod in eorumdem inauguratione intra sanctum tabernaculum illud teneretur, & a diaconis sacras stolas ferentibus, deportaretur in ambonem, refert d. Curopalata, cap. 17. num. 19. A

Sed idem Imperator in eadem solemni Coronatione communicaturus, in signum profundæ reuerentiæ, deposito è capite diademate, tradebat illud Diaconis: & Patriarcha postquam ipse pretiosum Domini Corpus sumpserat, tradebat quoque Imperatori in manus Dominici Corporis particulam: qua sumpta sumebat etiam viuificum sanguinem: communicabat autem, Patriarcha sanctum Calicem tenente, & ipso os ad calicem applicante, quemadmodum sacerdotes solent; B Ac post participationem Diuinorum mysteriorum rursus Imperator imponebat capiti diadema, refert Curopalata d. cap 17. num. 44. & 45.

Imperatore Coronato eidem mortuorum ossa, puluis; & stuppa accensa obiiciuntur: refert Petrus Damianus lib. 1. epistola 17. [Apud Græcos hæc teneri consuetudo perhibetur, vt cum Imperator quis in dignitate creatur, mox vt Imperialibus infulis fuerit redimitus, Coronæ simul, ac Sceptri gloria decoratus, cū denique Procerum vallatur obsequiis, cum excipitur C modulantibus psallentium choris: Quidam sibi præsto sit, qui videlicet vna manu vasculum plenum mortuorum ossibus, ac pulueribus offerat; in alia verò stuppam lini subtiliter pensam, ac piliis pensilibus molliter demolitam, cui protinus ignis adhibetur, & repentè in ictu oculi flamma subito vorante consumitur: vt in altero debeat considerare, quod est: in altero valeat videre, quod habet. In cineribus siquidem se cinerem recognoscit; in stuppa iam colligit, in die iudicii, quam subito mundus ardebit; quatenus dum se simul, ac sua tam vana, tam floccipendenda; nullatenus insolescat;

& dum

A & dum poſſeſſor, atque poſſeſſio ſubiacere communi
omnium caſui non ambigitur; iam quaſi de ſingulari
dignitatis apice, qui ad ſumma proue&us eſt, non
infletur.] Hæc Damianus.

Nec abſimile eſt, quod ſeruatur hic Romæ in ſum-
mi Pontificis Coronatione, cui per tres vices obiici-
tur ſtuppa, quam ignis momento comburit; dicente
Cœremoniarum Magiſtro totidem vicibus alta voce:
Beatiſsime Pater, ſic tranſit gloria mundi.

Mos etiam fuit Romanorum Imperatorum, dum
triumpharent, quod publicus miniſter in ipſo curru ve-
heretur, Coronam auream gemmis interpolatam ſu-
B per caput eius tenens; & retro videre iubens, quo mo-
nebat, vt reliquum vitæ curſum prouideret; & ne co
honore elatus ſuperbiret: non enim eſt minus inſigne
fragilitatis exemplum is, qui triũphat, quam is, de quo
triumphatur. Appẽſa propterea erat eorum currui No-
la, & flagellum, quo innuebatur eum in tantas calami-
tates poſſe incidere, vt aut flagris cederetur, aut ca-
pitis damnaretur: nam qui ob facinus extremo ſuppli-
cio afficiebantur Nolas geſtare ſolebant, ne quis con-
tactu illorum piaculo obſtringeretur; refert Zonaras
de Camillo lib. 2. Annal.

Pulchrum ergo mundanæ conditionis ordinem ho-
C mo conſideret, & dum ſuis vſibus omnia cernit attribui,
non ſibi, ſed ſuo referat gratias conditori; lenocinan-
tem mundi gloriam ſub iudicii ſui calcibus deprimat;
virorem carnis aridum iam puluerem credat, diem ſuæ
vocationis tanquam ſpeculum ſuis obtutibus antepo-
nat, diſtrictum vltimæ diſcuſſionis iudicium contremi-
ſcat: quatenus dum nunc Creatoris ſui legibus ſubdi-
tur, qui inter creaturas, quæ terrenæ ſunt, videtur in-
ſignis, in cœleſti quoque gloria veraciter ſit ſublimis,
vt etiam inquit Petrus Damianus loco citato.

San-

Sanctissimam Crucem manu dextera Græcus Imperator, vt in nostro Nummo solitus erat portare; Curopalata c.6.n.37.& 39.tum quando coronatus considebat in thronis vna cum Imperatrice, quæ & ipsa tunc ramum, seu palmam tenebat; idem Curopalata c.17. n.3 . tum etiam quando solemniter gestabat stemma, seu diadema, similiter Crucem tenebat d. c.17. n.35. Quæ gestatio Crucis, non aliud indicabat, quam Signū Dei, aut Christi sicut libenter Christiani ipsam Crucē appellabant; ac etiam quasi Imperatoris illius tesseram, seu vexillum, vt in codice Iustiniani: *Vetatur signum Saluatoris Christi humi, vel in silice insculpti*: sic Græci intepretes legem 38. Scæuolæ accipiunt; de auro, argentoque mundo. *Fieri volo, iubeoque signum Dei ex libris centum*. A B

Aliquando prædicti Imperatores ipsi manu gestabant Crucem vt diximus, aliquando gestabant Globulum, cui illamet erat supernè infixa: Suidas in Iustiniano. *Imaginem suam posuit super columnam in equo: ea sinistra manu fert globum, cruce in eo infixa: significante, quod per fidem in Crucem, terræ Dominus sit factus: Globus enim terra est ob hanc eius rotundam formā: fides autem crux ob Deum, qui in carne in ea affixus*.

Hoc idem salutiferæ Crucis signum idem Imperator habebat supra diadema, vt etiam in nostro nummo habemus expressum, vnde S.Hieron.ad Lætam. *Vexilla militum Crucis insignia sunt, Regum purpuras, atque ardentes diadematum gemmas patibuli Saluatoris pictura condecorat*. & Chrysost. aduers. Gentil. *Hoc extremi supplicij simbolum, Crux diadematibus, & coronis clarius factum est*: sicuti in ipsorum etiam militum armis erat expressa. Euseb. de vita Constantini. *Iam vero in armis ipsorum militū salutaris trophæi signum iussit extare*. Prudentius contra Symmachū: *Clypeorum insignia Christus scripserat, ardebat summis Crux addita Cristis*. C

In

A In sinistra vero manu solitum fuit prædictis Imperatoribus deferre inuolucrum Codici simile, ligatũ mantili, habetq; intus cauitatẽ, & hoc vocatur Acacia, quasi dicat illud: Imperatorem humilem esse, atq; mortalẽ; neque propter Imperii sublimitatem efferri, neque insolenter se iactare: per mantile significatur eiusdem Imperii inconstantia, & mos ab vno ad aliud transeundi, vt ex Curopalata c. 6. n. 37 quamuis Gretser. in d. Curopalatam. c. 12. in fine velit Acaciam, quam Imperator ferre altera manu erat solitus, vitæ innocentiam denotasse.

Præferebant quoque Imperatori Lampades, etiam B in nostro nummo effigiatas, propter illud Christi dictũ Matthæi 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in Cœlis est*. Curopalata cap. 6. num. 37.

Extat etiam Theodori Balsamonis disceptatio de hoc more præferendi lampadem Imperatori, vt Imperatrici, & quinque Patriarchis, Romano, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano; ineptè supponens ille Imperatori duplicem ob causam deferri lampades; tum quia humana, tum quia Diuina curat; tamque ea quæ ad corpus; quam quæ ad animam pertinent: (huius enim geminæ potestatis concessio-C ne blandiebantur recentiores Græci suis Imperatoribus) eaque de causa lampades Imperatoris duplicibus aureis Coronis cinctas esse: Patriarcharum vero lampades, vt & Imperatricis vna tantum: eo quod Patriarchæ Spiritualium tantummodo curam habeant: mulieribus temporalia dumtaxat spectent; quippe quibus in Ecclesia docere interdictum sit; refert Gretserus lib. 3. in Curopalatam cap. 1. num. 7.

FINIS.

HAec sunt, Christianè Lector, præcipua,& A
insigniora, quæ ex veteribus Ecclesiæ nascentis
ritibus mea ingenij tenuitate adinueni, quæque vt debui fide optima expressi; vel hac ratione præclarioribus ingenijs sint occasio illa accuratius, vberius cum summa studiorum vtilitate prosequendi. Hæc inquam sunt, quæ instar Apiculæ ex sacrosanctæ scripturæ medulla, sacris Concilijs, Ecclesiasticis scriptoribus, probatorumque auctorum floribus in proprium
mihi vsum collegi, ac syncere dilucida breuitate concinnaui; nunc & exhibeo; vt quibus omnes illos libros comparare, aut perlegere commodum non est, ad manus ipsi habeant sacrarum quarumcumque compendium. Quamobrem hoc meum qualecumque opus, quod beneuolo animo offero, benignè suscipe, piè vtere, & in Christo benè, beateque viue. Vale. B

C

PAX PAX

REGI SAECVLORVM, IMMORTALI, INVISIBILI:
SOLI DEO HONOR, ET GLORIA.

Digitized by Google